پښتنې قبيلې وپيژنئ

ډاکټر لطيف ياد

Ketabton.com

خېبر وېب پاڼه

www.khyber.org

د دې کتاب برخې ړومبي وار د بېنوا وېب پاڼې (benawa.com) کښې ښکاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکو نبنې

1 ابد اليان 9
2 ابراهيم خيل 13
3 اپريد ي (افريد ي) 14
4 اتمانخيل 16
5 اتمانزي 18
6 اتوال 18
7 احمد زي 19
8 اڅکزي 20
9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي) 23
10 اد وزي 23
11 اد ين خيل 23
12 اسماعيل خيل 24
13 اسحٰق زي 24
14 اکاخيل 26
15 الياس خيل 26
16 امر خيل 26
17 اوريا خيل 27
18 الکوزي 28
19 علي زئي 30
20 اندړ 32
21 اورکزي 34
22 اورمړ 37
23 بابړ 39
24 بابي (بابياني) 42
25 بړ يڅ 48
26 بنگښ 56

(c) ketabton.com: The Digital Library

27 بنوځی 61
28 بېټنی 66
29 بابکر خیل 71
30 بختیار 72
31 ځمکني 74
32 فر ملي 77
33 پړ به 80
34 پړ انګیان 81
35 پڼي 82
36 پو پلزي 84
37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي) 87
38 تره خیل 89
39 تر کی 92
40 ترین 95
41 تڼي 98
42 توخي 101
43 توري 106
44 جبار خېل 108
45 جد ون 111
46 جلال زي 113
47 جلواڼي 114
48 جمریاڼي 116
49 ځاځي 118
50 ځد ران 121
51 څولیزي 126
52 څینزي 127
53 حسین خېل 127
54 خښي، ښنخي، خوخي، خاښي خېل، ښناخي خېل 128
55 خاکواني 130

(c) ketabton.com: The Digital Library

56 ختټک 131
57 خد وزي 137
58 خد وزي و خرشين 138
59 خروټي 138
60 خليل 145
61 خوږياني 147
62 خوند ي 150
63 خيسوري 151
64 خېشکي 151
65 د اؤد زي 155
66 د اوي 157
67 د رمان 159
68 د رې کوټي 160
69 د له زاک 160
70 د ستو خېل 163
71 د وتاني 164
72 د وړ 166
73 د ولت خېل 169
74 د ولت زي 172
75 د ينار خېل 174
76 رتن زي 174
77 رځړ 175
78 زاخېل 175
79 زموخت، زمښت، زويمشت 177
80 زيرک، ځيرک 178
81 زېرماني 179
82 زېړاني 180
83 سافي، ساپي 181
84 سالار زي 187

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک 189
86 ستانکزي 190
87 ستانيزي 193
88 سبري 193
89 ستوریاني 194
90 سد وزي 196
91 سرکاڼي 198
92 سرواڼي یا شېرواڼي 199
93 سرپپال 202
94 سړبني 204
95 سلطان خېل (غلځي) 205
96 سلطان خېل (نیازي) 206
97 سلېمان خېل 207
98 سنټیا 210
99 سنځر خېل 211
100 سوري 212
101 ساد ات یا سېد ان 219
102 شلماني 228
103 شملزي 232
104 شیتک 233
105 شیراڼي 234
106 شینواري 237
107 طوطا خېل 243
108 علي خېل 244
109 عمر خېل 246
110 عیسی خېل 247
111 غلجي یا غلزي یا غرزي 251
112 غرغښت 254
113 غرشین 255

(c) ketabton.com: The Digital Library

114 غوريا خېل 257
115 کاسي 259
116 کاکاړي 261
117 کاکړ 263
118 قلند ر خېل 271
119 قوال خېل 273
120 کړو خېل 274
121 کرلاڼي 277
122 کسايي 289
123 کوټي 289
124 کورم خېل 290
125 ګاړي 290
126 ګبري 290
127 ګګياڼي 291
128 ګنډه پور 294
129 ګوربز 300
130 لالي یا لیلي وزیر 303
131 لواڼي 304
132 لودي 306
133 لودين 308
134 ما کو 310
135 ماموند 310
136 محمد زي 313
137 متون 315
138 متي زي 316
139 موشياني 318
140 محسود 319
141 مروت 324
142 مشواڼي 326

(c) ketabton.com: The Digital Library

143 مقبل 331
144 ملا خیل 331
145 ملکزی 332
146 ملاګوري 332
147 مندنړ 335
148 مندوخیل 337
149 مندوزي 340
150 منګل 340
151 موسی خیل 343
152 مومند 343
153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي) 349

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیک

ګرانو اوښاغلو لوستونکو! پوهیږم چې د پښتني قبیلو د نومونو سره به زموږ ډېر ګران هیواد وال اشنا وي، په تیره بیا پښتانه چې په ځانګړي توګه هر یو تن یې د پښتنو په بیلا بیلو قبیلو، خیلونو، ښاخونو و څانګو پورې اړه لري. البته د پښتنو په اړوند ډېر شمیر ختیځ پیژند ونکو اوپه تیره بیا انګریزي محققینو و څیړونکو ډېر پنـډ پنـډ کتابونه او ډیرې مقالې کښلي د ي چې په هغو کې د پټان د کتاب د لیکوال سر اولف کیرو، د بلیو bellew د افغانستان توکمونه کتاب، د مونټ ستوارت الفنستن د کابل سلطنت بیان و په کلکته کـې د بریتانیـا د هغـې ډکشـنرۍ نومـونه اخیستلای شو چې په ۱۹۱۰ میلاد ي کال کښې په انګریزي پوځي اډه کې چاپ شوې وه او The Dictionary of Pathan Tribes نومیږي. له بلې خوا په هند کې د انګریزي واکمنۍ د وخت یو شمیر مسلمانانو هم د پښتنو په باب غـټ غـټ کتابونه کښلي د ي چې د ډېټي کمشنر محمد حیات خان حیات افغاني، د شیر محمد خان ګنډاپور تواریخ خورشید جهان و زرد ار خان ناغر صولت افغاني چې د پښتنې قبیلو په اړوند په زړه پوري معلومات پکې راټول شوي یاد ولای شو.

همد اراز زموږ د هیواد ګران افغانستان نامتو پوهانولکه اروابناد علامه عبد الحی حبیبي، اروابناد استاد احمد علي کهزاد، اروابناد علامه رشاد بابا، اروابناد استاد عبد الروف بینوا، اروابناد قیام الد ین خاد م، اروابناد استاد صدیـــق الله رښتین، اروابناد حبیب الله تږی، استاد پوهاند کاکړ، ښاغلي استاد محمد ولي ځلمي، ښاغلي و قد رمن محقق قد رت الله حد اد، ښاغلي پوهاند عبد الرسول امین، اروابناد حکیم تنیوال او اروابناد د وست شینواري د پښتنو د نسب او توکم په باب د قد روړ خد متونه کړي د ي چې د ستاینې وړ د ي. پر د ې سر بیره په پښتونخوا کې د اروابناد قاضي عطاؤ الله خان، سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل او د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال پروفیسر ولې محمد خان سیال کاکړ نومـونه یـاد ولای شو چې د پښتنو پوره او بشپړه پیژند ګلوي یې راته کړې د ه.

په ۱۳٦۷ لمریز کال کې چې ما د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څیړنو په نړیوال مرکز کې د علمي غړي په توګه د ند ه ترسره کوله نو د د غه مرکز له خوا د پښتني قبیلو په نامه پروژه راکړل شوه چې مـا د غـه د رې کلنـه پروژه په ۱۳۷۰ کال کې بشپړه او د چاپ له پاره برابره کړه چې نوموړی کتاب د پښتني قبیلي په نامه په ۱۳۷۰ لمریز کال د کابل په پو هنې مطبعه کې د ٤۰۰۰ ټوکو په تیراژ چاپ شو، خو له بد ه مر غه د ۱۳۷۱ کال کې کله چې ټوپکمار د ځواک پر ګد ۍ کښیناستل نو مې ولید ل چې د کابل د د ه افغانانو په یوه د وکان کې د همد ې چاپ شوي کتاب نـه د پوړیـو کـار اخیستل کېد ه، خد ایږو ډېر خواشینی شوم. په هماغه کال مې د رې نور کتابونه هم د حیات افغاني، خوشال ختـــک او د اود ي تاریخ په نامه په اریانا مطبعه کې چاپ شوي وو چې د د غو چاپ شوو کتابونو پته رانه ورکه شوه وروسته مـې چې پته ولګوله نو ټوپکمارو د خپلو خوړو د پخولو له پاره د همد ې کتابونو د سوځولو نه ګټه اخیسته، خو د وی د د ې نه څه خبر وو چې هره کرښه یې د زړه په وینو لیکل شوې وه او په شپو شپو به د پرښنا د نشتوالی له کبله به تـــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهاره د خاورو د تیلو څراغ و ډیوې ته ناست وم. په ۱۳۷۱ کال مې چې حالات ناسم ولید ل او کور مې چور، تالا او وران شو نو د هیواد ه مهاجر شوم او د اد ی د هغې مود ې تر اوسه لا هماغسې د خپل ګران هیواد ه لیرې پروت یم. خوله نیکه مرغه مې د غه ټول یاد شوي کتابونه د د انش د خپرېند ویه ټولنې په مرسته له سره بیا چاپ کړل چې د لوې خد ای په مرسته مې یو څه روحي ارامتیا تر لاسه کړه.

ګرانو ورونو د پښتنو د غه قبیلې چې انشاء الله د بینوا د ویب پاڼې په راتلونکو پاڼو کې به یې ولولئ د الفبا په ترتیب به د رته وړاند ې شي د وې ګڼې لرې. له یوې خوا به د پښتنو د قبیلو له نومونو سره اشنا شو و له بلې خوا که چیرې ما د ځینو قبیلو د خیلونو، ښاخونو و څانګو د نومونو په برخه کې تیر وتنې کړې وي، نو زما نیمګړی کار به بشپړ کړئ چې د ا په خپل ذات کې د پښتنو د نسب د شجرو د بشپړولو په اړوند به ستاسو لوی خد مت وی.

1ابد الیان

ابدالیان چه په درانیانو سره هم شهرت لري د افغانستان په تاریخ کښې یو نامتو ټبر دې چه د نامه رېښه ئې د ۴ میلادي شا او خوا کښې سپین پوستي آریایې قبیلې ته: چه اپتل Aptal یا هپتالي نومېږي، رسېږي. د دغې قبیلې په باختر او تخارستان کښې یو غښتلی دولت جوړ کړ او د برتانوي د ایرتالمعارف Encyclopaedia Britannica په استناد مؤرخانو ئې نوم ابدالوي هم راوړی دې.[1] په تاریخونو کښې ئې نوم په بیلا بیلو بڼو هپتل، اؤدل، ابدل، یفتل، او ابدال ضبط دي.

د ابد ال په هکله زیات افسانوي روایتونه هم شته چې د لته به یې راوړل بیځا یه نه وي.روایتونه ولیې چې د اسلامي د ورې په تا ریخ کې لو مړنی سړی چې د (ابد ال=اود ل)په نامه یاد شوی د ی د پښتني قبیلو مشهور نیکه د ی چې د خپل نا متو کهو ل سره د سلیمان په غره کې او سید ه.د ی د ترین زوی د شر خبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی او د د ه نو م په پښتواد بیاتو او پخوانیو او زړو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د ٤٤. هجري یا ٤٨.١ میلاد ي کلو نو په شا او خوا کې یې پښتانه قبایل پر ځان راټول کړي وو او د د ه له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زیرک سره مشهور و پښتني قبیلې د سلیمان له غره نه کند هارته بوتلې ا وهلته یې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې خپل زوی ملک بارک پر مشرې و ټاکه او تر بارک وروسته د زیرک بل زوی ملک پوپل د خپل نفوذ ساحه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه وغزوله او د ٦٥ کالو تر مشر تو ب وروسته د ۸۹ کلو نو په عمر ومړ.

---

1 عبد الرؤف بېنوا، د افغانستان نو میالي، لو مړی ټوک، ۳۱. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسې فو لکلوري روایتو نه هم شته چې په پیل کې ابد ال بل نوم د ر لود، خو کله چې د خواجه احمـــد لبـــد ال چشتي حضور ته چې د خپل وخت مشهور پیر او ستانه و ورغی او د هغه خد مت ته یې ملا وتړله هغه ورتـــه د لبـــد ال نوم او لقب ور کړ چې له هغې راهیسې په د غه نوم مشهور او اولاد ه یې د ابد الیانو په نامه یاد ېږي او پښتا نه په خپلې ورځنۍ محاوره کې ابد ال د اود ل په نامه هم یاد وي [2] خو د ا روایت ا فسانوي ار زښت لري.

د اسې روایت هم شته هغه وخت چې د ابد ال د پلار تر ین د مړینې وخت را نیږد ې شو نو ویې غو ښتل چې د خپلو د ریوزامنو یعنې ابد ال، سپین او تور له جملې نه یو تن پر خپل ځای د مشرۍ له پاره و ټاکي چې د تور او سپین د خپګان سره سره یې ابد ال د مشرۍ له پاره مناسب او وړ وباله. پښتانه د تاریخ په رڼاکې اثر لیکلي د ي چې ابد ال یـــا اود ل د ٤٢. هجري کلو نو په شا او خوا کې ژوند کاوه.

ویل کیږي چې د ابد ال تر مړینې ور سته ر ځړ د خپلې کورنۍ مشر شواو د ه د خپلو نورو زامنو د جملې نه خپل مشر زوی عیسی په خپل ځای وټاکه.د عیسی د زامنو نه سلیمان تر ټو لو پوه او هوښیارو نو ځکه د ی په ځیـــرک یا زیرک مشهور شو چې تر اوسه هم پښتانه هو ښیار سړي ته ځیرک وایی، که څه هم عیسی د میرک په نامه مشر زوی د رلود، خو سلیمان یې د هو ښیارۍ په وجه په خپل ځای وټاکه.د زیرک په څلورو زامنو کې مشر بارک نومید ه چـــې پلار یې د ی د کو رنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مو د ې وروسته مشري د پوپل لا سته ورغله. لوی ابد الي احمد شـــاه بابا چې د پو پلزیو د سد وزو په څانګې پورې یې اړه د ر لود ه د ١٧٤٧ میلاد ي نه تر ١٧٧٣ میلاد ي پورې یـــې یـــوه لویه امپراتوري جوړه کړه چې به تا ریخ کې د د رانیانو د امپراتورۍ او یا د Durani Empire په نامه سره شهرت لري.

د رانیان چې د پښتنو د سرښني پښتنو په ټولنیزې ډلې یا ګروپ اړه لري په د وو سترو ښاخونو یعنې ځیرک او پنج پای باند ې ویشل شوي د ي چې بارکزی، اڅکزي، پو پلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي د زیرک څانګې د ي او نورزي، سهاکزي، الیزي، اد وزي او ماکو د پنج پای څا نګې د ي.د ابد الیانو کو رنۍ د ١٧٤٧میلاد ي نه تر ١٨١٨ میلاد ي پورې پر افغانستان واکمني کړې چې بیا حکومت بارکزیو او د هغو یوې څا نګې محمد زیو په لاس کې وه. [3]

1.1 د ود او د ستور

د د رانیو د هرې قبیلې په سرکې یومشر موجود د ی چې کله کله د د غې مشرۍ مو قف په یوې کو رنۍ کـــې موروثي پاتي کیږي خوکله کله په د غه برخه کې تغیر هم را تلای شي. د د غې قبیلي د ښا خو نو خلک خپلو مشر انـــو

2 حیات افغاني، د ډیټي محمد حیات خان، پښتو ژباړه ١٤٢مخ، د د انش د خپر ند ویه ټو لنې چاپ، پېښور، ١٣٨٦ کال

3 پښتانه د تاریخ په رڼاکې، سید بهاد رشاه ظفر کاکاخیل، ١٩٦٥ د لاهور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پوره او بشپړ د رناوی لري او اکثره لانجې د جر ګو او مر کو له لاري چې د ټو لو پښتنو یو منل شـــوی د ود د ی اوارويـ د وی اکثرا په جوماتونواوحجرو کې سره را ټو لیږي او د خپلو ستو نزو د اوارولو په اړوند تصمیمونه پکې نیسيـ د رانیان میلمه پال خلک د يـ ښا یسته ځیري، د نګ د نګ قد ونه، ګرد مخونه او پراخې ټنډې لريـ

د رانیان اکثرا په کند هار، هیلمند، ارزګان، فراه، هرات، باد غیس، فاریاب، بلخ، کند ز او د هیـــواد پـــه نـــورو مختلفو بر خو ا او هم په سهیلي پښتونخوا کې په کو یټه، شال، پشین، لور لايي، زیارت، ژوب او نورو ډیروسیمو کې استوګنه لريـ د ایران په ختیځو بر خو کې هم ډیر شمیر د رانیان چې په پخوا وختو نو کې هلته لیږ د ید لي د ي میشته د ي.

1.2 په ملتان کې میشته ابد الیان

هغه ابد الي پښتانه چې د کند هار له شا او خوا نه یې مها جر تو نه کړي او په ملتان کې مېشته شـــوي د ي پـــه او سني وخت کې د ملتاني پټانانو یا افغا نا نو په نامه یاد ېږيـ په د وی کې هم د نو رو افغانانو په څیر زي او خیلو نه شتهـ په تا ریخ کې ملتان ته د ابد الیانو تګ پوره معلوم نه د ی، خو د ځینو شو اهد و له مخې د اسې اټکل کید ای شي چـــې د وی به ملتان ته د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګ زیب او شا عالم د وا کمنیو په وختونوکې هلته تللي ويـ د اســـي روایت هم په لاس کې لرو چې په ملتان کې د ابد الیانو د ورتلو نه د مخه د ځمند د قبیلې خلک چې هغوی‌هـــم ســـړبني پښتانه د ي میشته وو او کله چې د غه پښتانه ابد الیان ملتان ته وکو چید ل نو هلته په رنګپور ګهریان واله‌کـــې مېشـــته شول چې ډیر شمیرو یې د سو د اګرۍ له لارې خپله ګوزاره تر سر ه کوله او د ابد الیانو هر ښاخ چې‌پـــه ملتـــان‌کـــې مېشته وو هر یوه یې ځان ته بیل بیل مشران د ر لود لـ کله چې د ابد الیانو شمېر په ملتان کې زیات شو نـــو د د وی او ځمند پښتنو تر مینځ د کر نیزو مسالو په سر شخړې رامینځ ته شوې او په پای کې د د وی تر مینځ خونـــړۍ جګـــړې وشوې چې په نتیجه کې د ځمند پر قبیلې بریالي او هغوی یې له هغې سیمې وشړلـ همد راز په د غو جګړو کې د ځمند قبیلې ډیر خلک ووژل شولـ کله چې د د غو پېښو خبر د ډیلي مغولي د ربار ته ورسید نو د ملتان نه یې د ابد الیانو د وتلو فر مان ورکړـ هغه وخت چې ابد الیانو ته د د ې خبرې پته ولګید ه نو خپل د رې تنه استازي یې د ډیلي مغولـــي د ر بار ته واستولـ مغولي د ربار ته د ابد الیانو د پلاوي په رسید و فر مان معطل شو، خو ابد الي مشران تر بـــل امـــره پورې بند یان شولـ

کله چې په د کن کې مر هټه او نورو د مغولي د ربار پر خلاف په بغاوت لاس پورې کړ، نو د ربار له د غو بند یا نو نه غو ښتنه وکړه چې که چیرې د د ې قبیلې خلک د د وی سره د مر هټه وو او نورو با غیانو پر خلاف ورســـره مر سته وکړینو د وی به د غه مشران له بند ه خو شې کړيـ د غو مشرانو د خپلې قبیلې د جنګیالو سره د کن ته لاړل او ډیرې تو رې یې ووهليـ مغولي واکمن پرته له د ې چې د وی د ملتان نه ونه شړل، بلکې ډېر خلعتونه، منصبونه او جا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګیرونه یې هم د وی ته ورکړل چې تر اوسه پورې ځینې په ملتان کې مېشته او د ډېرو شتو او جا ید اد ونو څښتنان د ي.

د ملتان په ابد الي وا کمنانو کې نواب مظفر خان ډیر مشهور سړی تیر شوی د ی چې نو موړی د رنجیت سنګه له خوا چې د لا هور سکه واکمن و په ۱۸۷۵ بکر ما جیتي کا ل [4] کې ووژل شو.سکهانو په ملتان کې ډېر پښتانه له تېغــــه تېر کړل او هغه پښتانه چې د سکهانو د قتل عام نه خو ند ي پاتې شوي وو نو د وی له ملتان نه ولیږد ید ل او د نــــواب محمد خان بهاد ر خیل سد وزي سېمو یعني منکیرا او بکهر ته لاړل او کله چې منکیرا هم د رنجیت سنګه د پو ځــونـــو لاس ته ور غله نو هغوی په د یره جاتو په تېره بیا په د یره اسما عیل خان کې مېشته شول.

1.3 واکمانان

لاند ې د د رانیو و د د وئي بارکزي څانګې واکمنان نومونه ورکړ شوي د ي:

1. د رانیو د کورنۍ نا متو واکمنان
    1. لوی احمد شاه بابا ۱۷٤۷- ۱۷۷۳
    2. تیمورشاه سد وزی ۱۷۷۳-۱۷۹۳
    3. شاه زمان ۱۷۹۳-۱۸۰۱
    4. شاه محمود ۱۸۰۱-۱۸۰٤
    5. شاه شجاع ۱۸۰٤-۱۸۰۹
    6. شاه محمود د وهم ځل لپاره ۱۸۰۹-۱۸۱۸
2. د رانیانو د بارکزیو د څانګې نا متو واکمنان
    1. امیر د وست محمد خان ۱۸۳٤-۱۸۳۹

4 بکرماجیتي سنه چې د هند په نېمه وچه کې بکر مي هم ورته وایي تر عیسوي سنې اوه پنځوس کا له مشره د ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. امیر شیر علیخان ۱۸۶۳ -۱۸۶٦
3. محمد افضل خان ۱۸۶٦- ۱۸۶۷
4. محمد اعظم خان ۱۸۶۷
5. امیر محمد یعقوب خان ۱۸۷۹
6. امیر عبد الر حمن خان (ضیا الملت والد ین) ۱۸۸۰-۱۹۰۱
7. امیر حبیب الله خان (سراج الملت والد ین)۱۹۰۱-۱۹۱۹
8. امیر اما ن الله خان ۱۹۱۹-۱۹۲۹
9. محمد ناد ر شاه ۱۹۲۹- ۱۹۳۳
10. محمد ظا هر شاه (المتوکل علی الله) ۱۹۳۳- ۱۹۷۳
11. محمد د اود خان، د افغانستان د جموریت بنسټ ایښند ونکی ۱۹۷۳- ۱۹۷۸
12. حامد کرزی ۲۰۰۱ نه تر اوسه پورې

2 ابراهیم خیل

زموږ توکم پو هان(نسب پېژند ونکي) ابرا هیم خیل د غلجیو پښتنو د ټولنیز ګروپ او په هغې پورې اړوند ه قبیلې سلیمان خیلو پورې تړي.د ابراهیم خېلو قبېلې خلک د افغانستان په ډېرو ولا یتو نو او له هغې جملې نه د کابـــل ولایت د پغمان په ولسوالی، د مید ان او ورد ګو ولایت د مید ان ښار د ابراهیم خیلو په سېمه، د پکتیا ولایت د مرکـــز د ګرد ېز ښار په سهیلي برخه، د لوګر ولایت په ښېلا ښېلو ولسوالیو، د لغمان ولایت د قر غیو په ولسوالۍاو یو شمیر هم د افغانستان د بلخ، کند ز غزنې، زابل او پکتیکا په ولایتونو کې مېشته د ي.د لغمان ولایت د ابراهیم خېلو شمېر د ۱۳٦۰ کا د سر شمېرنې له مخې د ۲۰۰۰تنو په شا اوخواکې ښو د ل شوی وو چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډېروالی راغلـــی وي.د د غې قبیلې یو شمېر د کرنې او ما لد ارۍ په چا رو بوخت د ي او ځینې خلک یې د سود ګـــرۍ او رلکـــړې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې کا رونه ترسره کوي.د د غې قبيلې يو شمير په د ولتي چارو بوخت د ي. ابراهيم خيل مېلمه پال پښتانه د ي، د د وی حجرې هر وخت د مېلمنو پر مخ پرانېستلې وي.د وی د علم او ښوونې او روزنې سره ډېره مينه لري.

3 اپريد ي (افريد ي)

اپريد ي د کر لاڼې پښتنو يوه ډېره نا متو، لرغونې او غښتلې قبيله د ه چې د عيسی مسيح عليه السلام تر زېږيد و ۵ـ کلونه وړاند ې يو نا ني مشهور مؤ رخ هروډوتس چې د پښتنو د څلوروقبيلو کومه ياد ونه کړې د ه په هغو کې د يوې قبيلې نوم اپې ريتي ياد شوی د ی چې توکم پو هان يې همد ا اوسني اپريد ي بولي چې د اپې ريتي کلمه د اپريد ي سره د فقه اللغت پر بنسټ هم مطا بقت مو ند لی شي.(۱)

د پښتني شجره الا نسابو له مخې اپريد ی د برهان زوی د ککي لمسی او د کرلاڼ کړوسی د ی.د اسې ويل کيږي چې په پيل کې د ا پريد ي نوم عثمان و چې د يوې پيښې او واقعې په سبب په اپرېد ي مشهور شو.

اپريد ي په خيبر د رې، کوهاټ او تيراه کې مېشته د ي. د د وی ختېزه پوله د خټکو سره نښتې د ه. سهيل ته يې اورکزي او بنګښ او سپين غر، لويد يز ته يې شينواري او شمال ته يې د مومند و سيمه پر ته د ه. په عمومي توګه د اپرېد يو سيمه په څلورو جغرافيايې برخو ويشلې شوې د ه چې د خيبر د ره، د بازار د ره، د اخور د ره او د پېښور او د خيبر د غرونو د لړۍ ترمينځ ميد ان نه عبارت د ي. اپريد ي په يوه غرنۍ سيمه کې ژوند کوي چې په د وو اد اري واحد ونو کې تنظيمه شوې د ه يعنې د خيبر ايجنسي چې لکشريت يې پښتانه د ي او د ۱۹۶۱ ميلاد ي کال د سرشمېرنې له مخې د د وی شمېر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښود ل شوی د ی بله د کو هاټ ضلعه چې هلته اد م خيل اپريد ي مېشته د ي او د د وی تخميني شمېرد ٦ــ تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی. د اد م خيلو پورې بله اړوند ه څانګه حسن خيل د ي چې د وی د پيښور په شا او خوا سېمو کې او سيږي چې د ۱۹۶۱ ميلاد ي کال د سرشمېرنې له مخې يې شمېر د ۲٤ــ تنو په شاو خوا کې ښود ل شوی د ی.

اپريد ي ډېر زړور او تو ريالي خلک د ي.د وی هر وخت د ښکيلاکګرو په وړاند ې پراخې مبارزې کړي د ي. د لوی سکند ر نه راواخله، تر مغو لو او انګرېزانو پورې په تا ريخ کې د د وی د مبارزو او کا رنا مو يا د ونه شوې د ه.اپريد ي غيرتي، ميلمه پال او په پښتني رواجونونو او د ود ونو ته پابند خلک د ي.د د وی تر مينځ د وه قبيلوي فراکسيو نونه (ګوند ونه)موجود د ي چې د سمل اوګاړي په نامه ياد يږي.

په اوسني وخت کې د اپرېد و قبېله په اتو مشهورو ښا خو نو باند ې وېشلې شوې د ه چې هر ښاخ يې ډېرې څانګې لري، چې د د غو ښا خونونومونه او د د وی د استو ګنې سېمې په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ملک د ین خیل:په مید ان، شلوبر، تند، چوره، کجوری، خیبرد ره او شډلي کې استوګنه لري.

2. قنبرخیل:په کا هو د ره، شلوبر، ناوه، برشلوبر، باړه اوکجوری کې مېشته د ي.

3. کوکي خیل:په د وه توري، تورخپرې، راجګل، مخرنې، لاله چېنه او د جمرود نه تر علـــي مســـجد مـــپـــورې او سیېږي.

4. زخه خیل:په خیبرد ره، خبري کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکاړ، سنډه پل او شډلي کې استوګنه لري.

5. سه پای:په باړه، ترخو کڅ، سنډه پل، لګړي او کجوری کې او سیږي.

6. کمرخیل:په ګړي، څاوخ، تخته کلي، غلام علي، بغري، وچ پال، چهل ګزي، میرود ره او کمـــزوي‌کـــې اســـتوګنه لري.

7. اکاخیل:په باړه، ګلي خیل، وړان، کجوری او د اکا خیلو په میره کې اوسیږي.

8. اد م خیل:په اخورد ره او مید ان کې اوسیږي.

د اپرېد ود یوشمېر نو رو څانګو نو مو نه د اد ي:ګلي، زرغون خیل، محمد خیل، تورسپر، فېروز خیل، شېر خان خیل، کمال خیل، باسي خیل، میتاخان خیل، کټیا خیل، زونه خیل، شیخ مل خیل، عبد ل خیل، ونډ، لنډي خیل، برګټ خیل، د لد ارخیل، ظفري، عبد الرحمن خیل، احمد خیل، نیکي خیل، اورموزخیل، فتح خیل، بهرام ګور، بکهیا، بود یــــا، کمل خیل، سلطان خیل، سکند رخیل، شان خیل، د ولت خیل، عمر خیل، مد ر خیل، میري خیل، ژراکي، شلو بار خیـــــل، زونه خیل، اد یلي خیل، احمد خیل، نصرالد ین، بابکریاونور...

د لنډي کوتل، باړه، جمرود اواخورد رې سود اګرېز مرکزونه د اپرېد و په سېمه کې مو قعیت لري اود د ې له پاره چې په تنګود رو او غر نیو سېمو کې استوګنه لري، نو د وی د کر کېلې ځمکې لږې د ي، نو ځکه یې زیات شمېر خلک د کا بل او پېښور تر مینځ د سو د ا ګری په چارو بو خت د ي.

د پښتونخوا سر ېېره یو شمېر اپرید ي د ا فغا نستان په جلال اباد، کابل ا وکند ز کې هم مېشته د ي.په د ې ســـر ېېره زیات شمېر اپرید ي د هند و ستان په جنوب د کن، د هریا نا د ایالت په پاني پت، کشمیر، بیهاراود اترا پراد یش په قا یم جنک کې مېشته د ي.د هند وستان یو پخوانی جمهور رئیس ډاکټر ذاکر حسین هم د هند د اتر اپراد یش دقـــایـــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنگ اپرید ی پښتون و۔ همد اراز په هند وستان کې يو بل ستر شاعر قاسم عليخان اپر ېد ي د پښتو ژبې مشهور شا عر تير شوی د ی چې شعري د يوان يې مو جود د ی.همد اراز د پښتونخوا د اپر يد يو لاند ينې کســان مشـــهورتــاريخي کسان تير شوي د ي:نواب عظمت خان کوکي خيل شيرخان خيل او د هغه زوی عجب خان اپريد ي چې په کو هاټ کـــې د انگر يزي ښکېلاکگرو پر خلاف يو ه مبارزه څېره وه.نو موړی د انگرېزانو له لاسه افغانستان ته هجرت وکــړ او بيـــا وروسته په کند وز کې وفات او هورې ښخ شو، چې د د ه د د غوکارنامو په وياړ په پښتونخوا کې يو پښتو فلم هم جوړ شوی د ی.همد اراز په اپريد و کې بل مشهورتن خاطر اپرېد ی وچې د ٤ــبيتو په شاوو خواکې شعرونه لـــري او د ٣٢ کلو نو په عمر يې له د ې فاني نړۍ نه سترگې پټې کړيد ي.په او سني وخت کې د اپرېد يو مشهور شخصيتونه د اد ي:

1. سلمان حامد اپرېد ی
2. ډاکټر منور خان
3. مشهور قانونپوه او وکيل لطيف اپرېد ی
4. رحمت شاه اپريد ی
5. او د کرکټ مشهور لوبغاری شاهد اپرېد ی

4 اتمانخيل

اتمانخيل د پښتونخوا يوه مشهوره قبېله د ه چې د پښتنو په کر لانې ټولنيز گروپ کې شامل د ي اود وی ته د د وی د پلار اتمان باباد نوم په وجه اتمانخيل وايي.اتمانخيل په يوه وا حد ه سېمه کې استوگنه لري، خو په د ړې اد اري وا حد ونو يعنې باجوړ ايجنسی، مو مند و ايجنسی‌اوملکنډ ايجنسی پورې اړه لري.

اتمانخيل د څوارلسمې عيسوي پېړۍ په پيل کې د يوسفزيو قبېلې په گډون د ټاک او گو مل د غرونو نه د کابل او ننگر هار له لارې پېښور ته لاړل او له هغه ځايه په د و ابه او اشنغر کې د يوسفزيويو سره يو ځای په غم او ښـــاد ۍ کې شريک شول.کله چې د د لازاکو، يوسفزيو او نورو قبيلو تر مينځ د لنگر کوټ په ميره يا گړي کپوره‌کـــې جگــړه پېښه شوه، نو په د غه وخت کې د غه قبيله سره له د ې چې د لازاک د د وی سره د قبيلوي خپلوۍ له کبله نـــږد ې و د يوسفزيو پر خوا ود ريد ل او په د ې تو گه يې د لازاکو ته ماتې ورکړه، خو يوسفزيو د د وی سره کو ـمـــه ښـــېگڼه و نکړه.وروسته اتمانخيل له هغه ځا يه تېراه ته ولېږد ېد ل او کله يې چې له هغه ځايه هم لاسونه لنډ شول نو بيا د اړنـــگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرنګ سېمې ته لاړل چې لا تر او سه هم په همد ې سېمې کې مېشته د ي.

د اتمانخيلو سېمه په عمومي ډول غرنۍ د ه چې د لويو او کو چنيو د رو نه جوړه شوې د ه چې واړه(کوچني) سېند ونه يې د سوات په سېند کې چې په د غه سېمه کې د ابزو په سېند مشهور د ی توئېږي.د د وی د سېمې شمال ته د باجوړ سېند بهېږي چې تر کلاڼي او اتمانخيل سره جلاکوي. د اتمانخيلو هغه سېمه چې په ملکنډ ايجنسۍ پورې اړه لري د سوات د سيند له خوا خړوبېږي.

د باجوړ او مو مند و ايجنسۍ پورې اړوند اتمانخيل په عمو مي توګه د کرنې او مالد ارۍ په چاروبوخت د ي چې د شمو زيو، عليزيو، ماند ل او اصېل ښا خونه يې په با جوړ ايجنسي او د ميا، ملا او بوټ کور ښاخونه يې په مومند و ايجنسۍ پورې اړه لري.

اتمانخيل د نورو پښتنو په څېر ډېر غيرتمن او تو رياليي خلک د ي او اولسي تړي، نرخونه او ځلي يې د باجوړ خلکو ته ورته د ي.اتمانخيل په عمومي تو ګه بزګران او ځينې يې په انفراد ي توګه په سو د اګرۍ بوخت د ي. همد اراز د اتمانخيلو لاسي صنايع په د غه سېمه کې ډېر شهرت لري.لکه چې د مخه وويل شول اتمانخيل په يو ه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چې غرونه يې په ځنګلونو پټ د ي.د د وی د مشهورو غر ونو نه يو هم د کيمور غر د ی چې مرکزي برخه يې د اصيلو، عليزو او ماند لو د سيمو تر منځ پرته د ه.د د وی په غرونو کې څېړۍ، ګورګورې، ښون او ځنګلي انځر ډېر پيد ا کيږي.

د اتمانخېلو په جنو بي خو اکې د د ېر له لوري د پنج کوړې په نامه يو سېند بهېږي چې د اتمانخيلو سېمې ته د غر شموزو په برخه کې راننوزي او د د وی ډېرې سېمې خړوبوي.همد اراز د غر شموزو د لر غاو نه هم يو سېند را بهېږي چې د پنجکوړې د سېند سره يو ځای کيږي.همد اراز د پو رتنيو ياد و شو سېند ونو سر بېره په اتمانخيلو کې ډېر شمېر رېنې چېنې شته چې خلک يې د څښلو د اوبو نه ګټه اخلي.د اتمانخيلو په تند وبي (ابي) ځمکو کې جوار، غنم او اوربشې کرل کيږي او په وچوبو(للمي) ځمکو کې غنم، اوربشي، شړشم، نسک او مشنګ کرل کيږي.د د وی د سېمې صاد رات نسک، شړشم، غوړې او د ود انيو لرګي د ي.همد اراز د انګورو، مالټو، الو چو او شفتالو ډېر باغونه هم لري.

د اتمانخيلو مشهور خيلون د اد ي: شموزي، ماند ل، بوټ خيل، اصېل، عليزي، با ئيزي، اسماعيل خيل، سه صد ه، ميام‌لا، کيد وخيل، کمپل خيل، سر ني خيل، عمر خيل، خمار خيل، بلو خيل، مامد خيل، عمر خيل او نور. شموزي د اتما نخيلو په شمال ختېز کې کې او سيېږي او د باجوړ، سوات او د ېر سر ه پو له لري.

1. ماند ل: د اتمانخېلو په شمال لويد يز کې مو قعيت لري او د اسې ويل کيږي چې ماند ل په اصل کې د اتمان با بـا مشر زوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بوټ خيل: چې د اتمان خېلو لويد بز ته موقعيت لري.

3. اصيل:د ا بناخ هم د اتمانخيلو لويد يځ ته پروت د ی.

4. عليزي:د اتمانخيلو په شمالي برخه کې پروت د ی.

مياګان او ملايان هم د اتمان بابا اولاد ه د ه چې په اتمانخيلو کې په خوره واره ډول سره ا ستو ګنه لري.

د اتمان خيلو مشهورکلي خرکی، مياخان، سنګاو او کوه بر مول د ي.

په هغه سر شميرنه کې چې په ۱۳۶۱المريز کال په د ې سېمه کې شوې وه د اتمان خېلو ټول شمېر ۱۸۵۶. تنه بنود ل شوی و چې له هغې نه ۱۲۹۷. تنه په با جوړ ، ٤٨.تنه په مو مند و او ٦٨٦. تنه په ملکنډ کې استوګنه لري.کېد ای شي چې اوس په د ې شمېر کې زياتوالی راغلی وي.

5 اتمانزي

که چېرې د اتمانزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو د ا به راته ثر ګند ه شي چې د وی سړبني پښتا نه د ي او د مند ړ يو بنا خ ګڼل کيږي.اتمانزي د يوسفزيو د سېمې په ختېزه برخه کې د ابا سين پرغاړه او د مها بڼ د غره په سهيلي لمنو کې پر اته د ي.ټوپي، ميني، کوټه او مر غز د د وی د سېمې مشهورکلي د ي.د اتمانزيو نور خېلونه په لاند ې ډول د ي: ا کازي، کنا زي او عليزي.د سد و اولاد ه که څه هم په اتمانزيو ور ګد يږي، خو ځان ته يې بل نو م غوره کړی د ی.د اتمانزيو د قبيلې د رې واړه بناخونه د شيخ ملي د ويش له مخې برابرې پلرنۍ برخې لري چې د غه د رې واړه بنا خو نه په برابر ډول خپلې پلرنۍ ځمکې کري او ورنه ګټه اخلي. همد اراز د علي زيو د طاهر خيلي ثا نګه ډېره مشهوره او په ګند ګهر نو مي سېمه کې مېشته د ي.د تاريخ حيات ا فغا ني په استناد د وی په هغه وخت کې ۱۲. وسله وال کسان د رلود ل.

6 اتوال

که چېرې د اتوال د قبيلې د نسب شجره په غور سره و ګورو نو د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په لند ړو پورې يو تړلی بناخ د ی چې زيات شمير يې د زابل ولايت په اړوند و ولسواليو په تېره بيا د د ای چوپان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسوالۍ کې استوګنه لري او شمېر يې د ۱۳۶کال د مرکزي ا حصائيې د سرشمېرنې له مخې د ۱۸۵ـ تنو په شا او خـــوا کې ښود ل شوی د ی چې ښايې اوس يې شمېر د وه برابره وي.ويل کيږي چې ا ټوالو په پخو اوختونو کې کو چيـــانی ژوند د رلود.د وی به د مو سی خېلو اند ړو سره يو ځای د مني په مو سم کې د ناور او ما لستان له غرونو نه شلګر او قره باغ ته رابښکته کېد ل او له د ې خا يه به ګند هار ته لېږد بد ل، خو اوس د وی زياتره کليوالي ژ وند غـــوره کـــړی. اټوال مېلمه پال، د ښد اره او زړور خلک د ي.

7 احمد زي

احمد زي په ا صل کې غلجي پښتا نه د ي او په سليمان خېلو ور ګډ ېږي، خو نن د سليمان خېلو نه د لېري والي او هم د شمېر ر ډېروالي په و جه د پښتنو ډېره پياوړې او غښتلې قبيله شمېرل کيږي.د د غې قبيلې خلک د افغانســتان په ډېرو ولايتونو او په تېره بيا په پکتيا، لوګر، ننګرهار، لغمان، مزارشريف، بغلان، هرات، کند ز او فارياب کـــې هـــم استوګنه لري.د احمد زيو قبيله د پکتيا د مهمو قبيلو په ډله کې شمېرل کيږي چې زيات شمېر يې د ګرد يز پـــه شـــما ل ختيز او جنوب کې د رود احمد زي او ميلن په سېمو کې استوګنه لري.د پکتيا و لايت احمد زي د منګلو، تو تا خېلو، خد راڼو، زرمت او لو ګر د ولايت سره پوله لري او د ۱۳۵٤ کال د يوې سروې له مخې د د وی شمېر په پکتيا کې د يو سلو زرو تنو په شا او خو اکې ښود ل شوی و.د لوګرولايت احمد زي د د غه ولايتپـــه ځېنـــو ســـېمولکه ازره، التمـــور، سرخاب، ، د اوبازک په د ښته او محمد اغه کې ژوند کوي.

د ننګرهار ولايت احمد زي د د غه ولايت په مر کز جلال اباد، د سره رود ولسوالۍ د احمد زيـــو پـــه کلـــي، د چپرهار د ولسوالۍ د د ولت زيو په کلي، د حصارک غلزايي په اولسوالۍ او د کامې په او لسوالۍ کې استوګنه لـــري.د لغمان ولايت احمد زي د د غه ولايت په مرکزاو هم يو شمېر يې د کابل او لغمان تر مينځ د کابل سيند پر د واړو غـــارو مېشته د ي.

د احمد زيويوه پياوړې څانګه د موسی خيلو په نامه سره شهرت لري چې اکثره خلک يې کو چيـــان د ي.زه د د ې مقالې ليکوال په ۱۳۵٤ لمريزکال کې د ميد ان او ورد ګو ولايت د بهسود و د ويمې حصې ولسوالۍ ته تللی وم او هلته مې د احمد زيو کو چيانو په زر ګو نو کيږد ۍ ليد لې وې.، ځکه همد ا احمد زي او نورکو چيان د د وبي په موسم کـــې ايلبند ونو ته تلل او د د وی د څارويو له پاره د غه سېمه ډېر ښه څړ ځای شمېرل کېد ه.

په پښتنو قبيلو کې تر بلې هرې قبيلې د احمد زيو د قبيلي خلک په جر ګو کې ښه مهارت لري او د د وی جـــر ګې د رنې ګڼل کيږي او په پښتنو کې د وی څلي او نر خونه ډېر اهميت لري. په پخوا وختو نو کې بـــه کـــه چېـــرې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو پښتنو تر مينځ کو مه شخړه او لانجه پيښه شوه نو خلکو به د احمد زيو د قبيلې جر گه ما رانو ته ورتلــل او د د وی په مر سته او منځګړتوب به يې شخړې او لانجې اوارولې چې بيا به وروسته د واړو خواووته د منلــــو وړ وي او عمل به پرې کېد ه.

احمد زي زړور او په هېواد مين خلک د ي.د انگر يزي ښکيلاکگرو پر خلاف د د وی د غيرت او ميړانې نمونې په تاريخ کې ثبتې د ي. د روسي ير غلگرو سره د مبارزې په ترڅ کې هم د وی د مبارزې سنگرونه تاود ه ســــاتلي وو چې زموږ هېواد او تاريخ پرې وياړي.

د افغانستان پخوانی جمهور رئيس او د وطن گوند مشر نجيب الله هم د احمد زيو د قبيلې پورې اړه د رلود ه او په اصل کې د پکتيا ولايت د رود احمد زي د ميلن د کلي او سيد ونکی احمد زی پښتون و. همد اراز په احمد زيـــــوکې د جنرال شا هپور ا حمد زي او د ماليي د پخوانيي وزيرد کتور اشرف غني احمد زي نو مو نه هم ياد ولای شو.

د احمد زيو ځينې څانگې او خېلو نه په لاند ې ډول د ي ;اله د ين خيل، عيسی خيل، يحيی خيل، ځنډي خيل، مو سی خيل، ابرا هيم خيل، معروف خيل، جبار خيل، ستانکزي، عبد الر حيمزي (اد ريمزي)چې د غه څا نگې بيا په لاند نيو کو چنيو ښا خو نو ويشل شوي د يچې الله د ين خيل په با د ين خيلواو کو چي خيلو، عيسی خيل په سا د و خيلو، با زو خيلو، محمد علي خيلو، پا د شاه خيلو، خواجه خيلو، توره خيلو ا و ما ني خيلو با ند ې ويشل شوي د ي

1. همد اراز يحيې خيل: په فتح الله خيلو، سلام خيلو، کامران خيلو، خا نه خيلو، ازک خيلو او فيروزخيلو.
2. ځنډي خيل: په شاه خيلو او خورم خيلو،
3. موسی خيل:په کړو خيلو، پا يند ه خيلو او منصور خيلو.
4. معروف خيل:په با د ين خيلو، شکر خيلو، محمد خيلو، عبد الرحمن خيلو او سر کي خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

8 اڅکزي

اڅکزي د پښتنو يوه خورا نامتو، غيرتي، مېلمه پاله او په خپلواکۍ مينه قبيله د ه چې د گران افغانستان پـــه تـــا ريخ کې و ياړلی نوم لري.زموږ پښت پوهان اڅکزي د پښتنو د سړ بن د گروپ نه شميري چې په اصـــلـکـــې د رلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه او د ځيرک د څا نګې پورې تړلي د ي. که چيرې د اڅکزيو پښتنو د نسب شجره په غور سره تر ستر ګو تېره کړو په لو مړي سرکې په د و لو يو ښا خو نو ويشل شوي د ي چه ګو جين او با د ين نو ميږي.د ګو جين څانګې په لاند ې ډول د ي :حميد زي، ملي زي، اشيزي، عثمان زي، اليزي، نصرت زي، غني زي، خد رچي زي، صالح زي، متـک زي، اد وزي، ملايزي، سلطانزي، شکرزي، اسحق زي اوګبرزي.همد اراز د با د ين ښاخ هم په لا ند نيو څا نګو ويشل شوی د ی:کاکوزي، غيبي زي، شمشو زي، پير علي زي او پا نيزي.

8.1 د اڅکز يو د استو ګنې سيمې

اڅکزي هم په ا فغا نستان کې مېشته د ي او هم په سهيلي پښتونخو ا کې.هغه ا څکزي چې په ا فغا نستا ن کې ژوند کوي نو د وی د سپين بو لد ک په ولسوالی، ريګ، د کند ها ر د ښار په مرکز او د ډنډ په ولسوالی، د هلمند په ولايـت، ارزګان، هرات، باد غيس او کا بل کې استوګنه لري، خو هغه ا څکزي چې په سهيلي پښتونخواکې اوسي نو زيات شـمېر يې په کو يټه، چمن، کلای عبد الله، ګلستان، کوړک، خواجه عمران افغاني، پښين، توبه، جلګه او زيارت کې استوګنه لري. په کند هار پورې اړوند ا څکزي د سپين بو لد ک په ولسوالی، د ريګ په ولسوالی، د د امان په ولسـوالی او د ډنـډ او پنجوايي په ولسواليو کې استوګنه لري چې شمير يې د ريو سوو زرو تنو ته رسيږي.

د هلمند په ولايت کې مېشته ا څکزي د هلمند ولايت په مرکز لشکر ګاه، د ناد علي په ولسوالی، د ګرمسـير پـه ولسوالی او د ناوه بارکزا يي په ولسواليو کې مېشته د ي چې په نو موړي ولايت کې يې شمېر د د يرش زر و تنوپـه شا او خواکې اټکل شوی د ی.

د هرات ولايت اڅکزي د هغه ولايت په مرکز او همد اراز د انجيل، پښتون زر غون، ګلران او د غو ريانـوپـه ولسواليو کې مېشته د ي چې شمېر يې په نو موړي ولايت کې د شلو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی.

د ارزګان ولايت ا څکزي د هغه ولايت په مرکز تيرين کوټ، د چوره په و لسوالی، د خاص ارزګان په ولسوالی، د ګيزاب په ولسوالی، د کجران په ولسوالی، د د هراود په ولسوالی، د شهيد حساس په ولسـوالی (ښـايي اوس د د ې ولسوالی نو م بل څه وي)او د نيش په ولسوالی کې استوګنه لري او د اڅکز يو ټول شمېر په د غه ولايت کې تقريبا د د وه سوه زرو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

د باد غيس ولايت ا څکزي د هغه و لايت د بالا مر غاب د ولسوا لی په بيلا بيلو کليو کې مېشته د ي چې د د وی د سر شمېرنې په برخه کې راسره مؤ ثق معلو مات نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور ا نگرېز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل نامتو اثر (د كابل سلطنت بيان)كې ليكلي د ي :" اڅكزي اكثره كروند گر او پووند ه د ي كه څه هم يوه اند از ه ځمكې لري، خو د خپل ژ وند له پاره په ځمكو اتكا نه لـــري.د د وی ځاروي د خو اجه عمران په غرونو او د توبې په هسكه سېمه كې سا تل كيږي، په د اسې حال كې چې او ښان يـــې د شوراوک په شگلنه سېمه كې پوول كيږي.اڅكزي په د اسې ځمكه پراته د ي چې يا خو لغړ غرونــــه د ي او يـــا ســـپېره ډاگونه او يا هم خا لصې شگې، د د وی د كر نې ځمكې خورا لږې د ي."د كند هار اڅكزي د كر نې پر ته د سو د اگرئ په چا رو هم بو خت د ي.د د وی يو شمير خلک كو چيا ني ژوند هم لري.

8.2 ښاغلي خلک

اڅكزي د تاريخ په او ږد و كې د ښكېلاكگرو په و ړاند ې ډېرې مېړانې او سر ښند نې هم كړې د ي چې د د وی د غه مبارزې زمو ږ د وياړلي هېواد گران افغانستان په تا ريخ كې په زرينو كر ښو ثبتې د ي.

د اڅكزيو په نا متو مبارزينو كې يو هم غازي عبد الله خان ا څكزی و چې د ۱۸۴۱ز‌كال په ملي پا څون كې يې انگريزي ښكېلاكگرو ته مر گوني گو زارونه وركړي د ي چې د د ه په ويا ړلي نو م هر افغان وياړي.

د اڅكزيو بل نا متو او غيرتي شخصيت غازي مېد اد خان ا څكزی د ی چې د افغان-انگرېز په د ويمه جگړه كې يې د ميو ند د فاتح غازي محمد ايوب خان تر څنگ يې د انگرېزانو غو ړ ونه ښه ورتاو كړيد ي او هغوی ته يـــې ښـــه ماتې وركړېد ه.د غازي مد د خان پلار بد ين خان او نېكه يې گل محمد خان هم مېړني خلک تېر شـــويد ي.همـــد اراز د اروخان ا څكزی هم د اڅكزيو يو ډېر معزز او د د رناوي وړ مشر تير شويد ی.

په سهيلي پښتونخواكې د اڅكزيو په ملي مبارزينو كې د خان شهيد عبد الصمد خان و ياړلې مبارزي د پښتنو د مبارزو په تا ريخ كې يو وياړلی باب د ی چې د پښتنو او بلو څو د حقه حقو قو له پاره يې مبا رزي كړي او په پای كې د پاكستاني جرنيلانو له خواپه شهاد ت ورسيد چې اوس د د ه زوی محمود خان اڅكزی د پښتونخوا ملي عوامي پارټۍ مشر د پښتنو د حقو قو د تر لاسه كو لو له پاره چې په پاكستان كې تر پنجا بيانو وروروسته د وهم ستره اتنيكه ډله د ه، خوله بد ه مرغه له هره پلوه د خپلو حقو قو نه بې برخه او محرومه ساتل شوي د ي د مبارزې بيرغ ر پا ند ه سا تلی او د خپل شهيد پلار و ياړلې لاره تعقيبوي.همد ا را ز په ا څكزيو كې د خان محمد ايوب خان اڅكزي مبارزې، د اڅكزيـــو د مشهور و علمي شخصيتونو هر يوه شاعر اوليكو ال ملا عبد الر حيم اشيزی او هم د اروابناد محمد علم بڅركي نو مو نه نه يو ازې د اڅكزيو وياړونه د ي، بلكې د د ې هيواد هر افغان پر ي ويا ړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي)

که چيرې د اد ريمزيو د نسب شجره په غور سره تر څېړنې لاند ې ونيسو نو جو ته به شي چې د وی غلجـــي پښتانه د ي يعني د د غې قبيلې خلک د غلجيو پښتنو يو ښاخ د ی چې زيات شمېر خلک يې د لو گر ولايت په ښېلا بيلو ولسواليو کې استوگنه لري.يو شمېر اد ريمزي د لغمان ولايت د قرغيو په اولسوالي اود عزيزخان کڅ‌پـــه ســـېمه‌کـــې مېشته د ي.

اد ريمزي خورا زړور، توريالي او ميړني خلک د ي.د روسي ير غلگرو او تيري کوونکو پـــر خلاف يـــې د مبارزې سنگرونه تاود ه سا تلي وو. د اد ريمزيو قبيلي يو شمېر خلک کو چيانی ژوند هم لري.د د غې قبيلې يو شمير خلک د سو د اگرۍ او راکړې ورکړې کارونه هم سر ته رسوي. د اد ريمزيو د قبيلې په نا متو مشرانو کې يو هم عبـــد الملک خان عبد الرحيمزی و چې د افغانستان د ټولواک اعليحضرت محمد ظاهرشاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانســـتان د ما ليي وزير تير شوی د ی.

10 اد وزي

اد وزي د پښتنو د سړبني په ټولنيزې ډلې پورې يوه اړوند ه قبيله د ه چې د پنج پای ثانگې پورې اره لري.د د غې قبيلې شمېر پنځه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي، خو د شوروي مشهور اتنو گرافر ستا نيشفسکي د اتنـــو گـــر افيکو معلو ما تو له مخې د شلمې پېړۍ په نيمايي کې د د وی شمېر ۱۳. زره تنه ښود ل شوی د ی چې زياتره يې د کند هار د معروف په اولسوالۍ، د اوروزگان ولايت د د هراود په اولسوالۍ او همد اراز د هلمند ولايت د گر مســـير پـــه او لسوالۍ کې مېشته د ي.

11 اد ين خيل

اد ين خيل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سليمان خيلو پښتنو چې يوه خورا غښتلي قبيله د ه ور گډ ېږي. د د غې قبيلې اکثره خلک د پکتيکا په مرکز شرنه او د پکتيا ولايت د زرملې په اولسوالۍ کې چې په زرمت ســـره هـــم مشهوره د ه استوگنه لري.د د غې قبيلې يو شمېر خلک د غزني ولايت د گېرو په او لسوالۍ کې هم استوگنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12 اسماعیل خیل

اسماعیل خیل په اصل کې د کر لاڼې پښتنو په ټولنیزې ډلې پورې یوه اړوند ه قبېله د ه چې د خوست په ولایت کې د شمل سیند په جنوبي کنډو مند وزیو ته نږد ې مېشته د ي.د مند وزیو د قبېلې لوید ېز ته څد راڼ او جنوب تـــه یې د تنیو قبېله پر ته د ه.د مند وزیو د قبېلې په ختېز او د شمل سیند په شمالي څنډو کې هم اسما عیل خیل اســـتوګنه لري.د ۱۳٦۔ کال د مرکزي احصائیې د سر شمېرنې له مخې د د وی شمېر ۱٦ــ تنه ښود ل شوید ي، چې ښا یې اوس بـــه یې شمېر د وه برابره وي۔

اسماعیل خیل اکثره د کرنې په چارو بو خت د ي، یوشمیر خلک یې د ولتي د ند ې هم سر ته رسوي.د د وی یو شمېر په عربي هیواد ونولکه سعود ي عر بستان او کویټ او یو شمیر یې هم د خلیج په هېواد ونو لکه متحد ه

عربي امارات، قطر، د وبی، شارجه، ابو ظبي او د خلیج په نورو ښارونو کې په مزد ورۍ او غربېی بوخت د ي۔

13 اسحٰق زي

اسحق زي چې د ساکزیو په نامه سره هم شهرت لري د پښتنو د سړ بن په ټو لنېز ګروپ کې یوه ډېره مشهوره قبېله د ه چې خلک یې هم په کلیوالي تو ګه ژوند کوي او هم یې یو شمېر کو چیاني ژوند لري.د تاریخ حیـــات افغـــاني لیکوال ډپټي محمد حیات خان په خپل د غه نا متو اثر کې چې د افغانستان د بیلا بېلو قو مونو او په عمد ه تو ګه یـــې د پښتنو قو مونو او قبېلوپه اړوند بې کښلی د ی د اسحق زیو یا سا کز یو پښتنو په باب د اسې وایې:" ساکزي د کند هار لو ید یز خواته په شګلنه سیمه کې د ارغند اب د سیند پر غاړه د بست تر کلا پورې او همد اراز څو سیمې یې د چکه علا قې په ښکتنۍ برخه کې د هیلمند سین په ختېزه غا ړه کې پر تې د ي. ځینې ځمکه وال خلک یې په ګر مسیر، فراه، شین ډنډ، لاش وجوین، د هرات جنوب لو ید ېز، د سیستان په شمال او ځینې یې هم په هرات کې مېشته د ي. همد ا راز د ســا کزیو د قبیلې پورې اړوند ه د وې معتبرې کورنۍ د یاد ولو وړد ي چې یوه یې د سر د ار سالو خان کو رنۍ چـــې د لاش و جو ین په سیمه د د رناوي او واک خاوند ه د ه او بله یې د ګر مسېر د کلای خا نشین په سېمه کې د رئیس ســـرد ار مد د خان کو رنۍ د ه چې په د غې کو رنۍ کې موسی ډونګی یو مشهور سړی تېر شوید ی۔[6,5]

---

5 تاریخ حیات افغاني، ډپټي محمد حیات خان، پښتو ژباړه، ۱۵۹ مخ، د د انش خپر ند ویې ټولنې چاپ، پېښور ۲۔۷ کال

6 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د ریم چاپ، د انش خپرند ویه ټولنه، ۱٦-۱۷ مخونه، ۲۔۷کال، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

13.1 اسحٰق زو ولايتونه

په اوسني وخت کې اسحق زي يا ساکزي پښتانه د افغانستان په لاند نيو ولايتونو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولايت کې: اسحق زي د کند هار ولايت په مرکز، د ميوند په ولسو الی، د پنجوايي په ولســـوالی، د ارغند اب په ولسوالی او د معروف په ولسوالی کې مېشته د ي چې په د غه ولايت کې د د وی تخميني شـــمېر د سلو زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی.

2. د هلمند په ولايت کې: د هلمند په ولايت کې هم يو زيات شمېر ساکزي اوسيږي.په د غه ولايت کې د وی د هلمند په مرکز لشکر گاه، د کجکي په ولسوالی، د ريگستان په ولسوالی، د خانشين په ولسوالی، د نوزاد په ولســـوالی او د نهر سراج په ولسوالی کې استوگنه لري چې په نو موړي ولايت کې د د وی ټول شمېر څه د پاسه سل زره تنه ښو د ل شويد ي

3. د فراه په ولايت کې: د فراه ولايت په مرکز او د لاش و جوين په ولسوالی کې هم زيات شمېر اسحق زي يا ســـا کزي مېشته د ي چې په نو موړي ولايت کې د د وی شمېر پنځوس زره تنه ښود ل شويد ي

4. د هرات په ولايت کې: په هرات کې د ساکزيو شمېر د هېواد د ټو لو ولايتو نو په پر تله ډېر د ی.په د غه ولايت کې ساکزي د انجيل، شين ډنډ، پښتون زر غون، گلران، کشک، غوريان او کهسان په او لسو اليو کې مېشته د ي چې د هرات په ولايت کې د سا کزيو مجمو عي شمېر تر يو سلو پنځوس زرو تنو زيات ښود ل شوی د ي

5. د باد غيس په ولايت کې: په د غه ولايت کې ساکزي د مر غاب او غورماچ په ولسواليو کې مېشته د ي

6. په فارياب ولايت کې: د فارياب په ولا يت کې او په تېره بيا د پښتون کوټ په اولسوالی کـــې ســـاکزي پښـــتانه اوسي. زه د د ې مقالې ليکوال کله چې په ۱۳۵۷ کال ميمني ته تللی وم نو ما د ميمني د لويد يځ پـــه پنځـــه کيلـــو متری کې يو شمېر کو چيان ولېد ل چې په کېږ د يو کې او سيد ل او ځانونه يې اسحق زي بلل

7. د جو زجان په ولايت کې: په د غه ولايت کې هم د اسحق زيو يو شمير کو رنۍ مېشته د ي

8. د بلخ په ولايت کې: د بلخ په ولايت کې هم يو زيا ت شمېر سا کزي استوگنه لري چې د حيات افغاني مؤلـــف د د وی شمېر په ۱۸٦۵ عيسوي کال کې چې له نن نه ۱٤۳ کلونه پخوا کيږي د د وی شمېر د بلخ په ولايت کې تر زرو کو رنيو زيات او په ټول افغانستان کې تر يولس زره کو رنيو نه زيات ښود لی د ی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

14 اکاخیل

اکاخیل په اصل کې غلجي پښتانه دي چې د سلیمان خیلو یو ښاخ ګڼل کیږي چې زیاتره یې په پووندهٔ ډول ژوند کوي او ځانته کومه ځانګړې سیمه نه لري. د وی اکثره په کېږدیو کې ژوند کوي او د ټغرو، کیږدیو او جوالونو په اوبدلو کې ښه مهارت لري. د تاریخ حیات افغاني د لیکوال ډپټي محمد حیات خان په قول د اکا خیلو یو شمیر د غزني ولایت په مقر کې هم استوګنه لري [7]. یو شمیر اکا خیل په افغانستان باندې د شوروي تر یرغل وروسته له هیواده ولیږدیدل او پاکستان ته کډوال شول چې د هغه هیواد په مختلفو ښارونو لکه پېښور او کراچۍ کې استوګنه لري. اکا خیل زیارکښه خلک دي، ځیني خلک یې د سود اګریزو په کارونو بوخت دي. د اکا خیلو ځوانان په اتڼ کې ډېر تکړه دي او د خوښیو او خوشالیو او ودونو کې د دوی ځوانان چې ښایسته اوږدې ځنې لري په خپلو ماهرانه اتڼو نو سره محفلونه تاوده ساتي.

د روسي نامتو اتنوګرافر د اتنوګرافیکو څېړنو له مخې د اکا خیلو شمېر د شلمې زېږدیزې پېړۍ په نیمایي کې د ۳۵ زره کورنیو په شاوخوا کې ښودل شوی دی.

15 الیاس خیل

الیاس خیل په اصل کې غلجي پښتانه دي. د دوی یو شمېر کوچیان او هم یو شمېر خلک یې د ځمکو خاوندان دي چې اکثره یې د کابل او ننګرهار ترمینځ وادي کې د کابل سین په دواړو غاړو کې ژوند کوي، خو د دوی د شمېر په اړوند زموږ سره بشپړ معلومات نشته.

16 امر خیل

امر خیل په اصل کې غلجي پښتانه دي او په سلیمان خیلو ورګډ یږي. د اسي روایتونه موجود دي چې د امر خیلو د قبیلې مشر نیکه امر بابا نومېده چې زیارت یې د ننګرهار په سیمه کې دی. امر خیل د ننګرهار، میدان، لغمان، پکتیکا او جوزجان په ولایتونو کې مېشته دي. د میدان ولایت امر خیل د دغه ولایت د نرخ د اولسوالۍ او چاریکه په سیمو کې استوګنه لري او په دغه ولایت کې د دوی په لاندې خیلو نو ویشل شوي دي: یار خان خیل، الله

---

7 حیات افغاني، محمد حیات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وش خیل، یو سفزي، ممي خیل، غو نډا خیل او بو ړ خیل. همد اراز یو شمېر امر خیل د ننګر هار و لایــت د ســر ه رود د ولسو الۍ د پېټاوي امر خیل په کلي کې چې د ننګر هار و لایت د د رونټې بند ته نږد ې مو قعیت لر ي او ســېږ ي.همد ا راز د ننګر هار ولایت د چپر هار د او لسو الۍ د سپین جو مات او سنګینه په سیمه کې هم د ا مر خیلو قبیلې یو شمېر کو رنۍ مېشته د ي.یو شمېر امر خیل د با میانو په ولایت کې هم او سیږي, خو هغو ی کو چیا نې ژ وندلــر ي. د جوز جان په و لایت کې د و ی د اقچې په او لسو ا لۍ کې مېشته د ي. د ۱۳٦. کال د مرکزي احصا ئیې د سر شــمېرنې لــه مخې د مید ان په و لا یت کې د امر خیلو شمېر ۱۲... تنه، د ننګر هار ولایت د امر خیلو شمېر ٤٨٤٢ تنه او د لغمان و لایت د امر خیلو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښو د ل شوي وو، چې ښا یې د ا شمېر اوس د وه ګونې وې.

امر خیل مېلمه پا لونکي، غیرتي او د علم سره ډېره مینه لري.په د وی کې یو زیات شمېر ښوونکي، اســتاد ان، اکاد میک او پو هان او نظامي منصبد اران شته. د مید ان ولایت په امر خیلو کې د اعلیحضرت محمد ظــاهــر شــاه د وا کمنۍ په و خت کې په ولسي جرګې کې د مید ا ن ولا یت د خلکو استازی ار واښاد حفیظ الله خان امر خیل مشهور]قو مي مشر تیر شوی د ی. همد اراز د هغه ز وی خد ای بخښلی سر محقق عزیزالله امر خیل د ا فغا نستان د علو مو د اکا ډیمۍ د ژ بو او اد بیا تو د مرکز علمي غړی و چې په پښتو فولکلور کې یې د ستاینې وړ علمي خد متو نه سر ته رسولي د ي.

17 اوریا خیل

اور یا خیل هم په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې د د غې قبیلې زیات شمېر خلک د کابل و لایت د پغمان پــــه او لسوالۍ کې استوګنه لري او په نو مو ړې ولسوالۍ کې د د وی مشهور کلی او سېمه د خالد ار یو په نامه سره یاد ېــږي. یو شمېر اوریا خیل د کابل د لوید یځ په للند ر او یو شمېر هم د مید ان په و لایت کې استوګنه لري.

یو شمېر اور یا خیل د پکتیا ولایت د ز رمت(ز رملې) په اولسوالۍ کې هم مېشته د ي. د لغمان ولایت اوریا خیــل د لغمان ولایت په مرکز مهترلام او د غه ولایت د قر غیو په او لسوالۍ کې استوګنه لري چې د ۱۳٦. لمریز کال د هغې سر شمېرنې له مخې چې د مرکزي ا حصا ئیې له خوا تر سره شوې وه د لغمان په ولایت کې د د وی شمېر ۱۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی د ی چې ښایې په د غه و لایت کې او س د د وی شمیر د وه چند ه وي.همد اراز یو شمېر اوریا خیل د کابل و لایت د قره باغ په اولسوالۍ کې هم مېشته د ي.

اوریا خیل میلمه پالو نکي، زړور، غیرتي او په خپلواکۍ مین خلک د ي. د روسي تیري کوونکو په وړلنــد ې یې د غیرت او مېړنتوب کارنامې ز موږ د ویاړلي هېواد ګران افغانستان د تاریخ ځلاند ه بابو نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

18 الکوزي

الکوزي د پښتنو يوه تا ريخي او لر غونې قبيله د ه چې په زړو او پخو انيو تاريخي يو ناني متو نو کـــې د د وی سېمه د اراکو زيا په نامه سره ياد يږي چي د الکوزي د نامه سره يې ور ته والی د امکان نه ليرې خبره نـــه د ه پـــه پښتو ، فارسي، اردو او انگر يزي تا ريخي کتا بو نولکه: تا ريخ حيات ا فغاني، تواريخ خو رشيد جهان، پښتانه د تا ريـــخ په رڼاکې، د پښتنو تاريخ، صولت ا فغاني، د سر او لف کيرو د پټان او د بليو د پټان په ډکشنرۍ او په تيره بيا د پښتنو په شجرو کې الکوزي سړبني پښتانه گڼل شوي د ي چې د زيرک زوی او د ابد ال لمسی د ی او پوپل، بارک، اڅـــک او مو سی يې ورونه د ي چې بيا الکوزي په ډېرو نورو ښا خو نو او څا نگو ويشل شوي د ي چې مشهور ښا خو نه يې په لا ند ې ډول د ي :

صفوزي، شکر زي، اپل يا اپو زي، سر کا ڼي، زکوزي، ميلازي، يعقوب زي، د ولتزي، ابراهيمزي، مـــو ســـی زي، عمر زي، خانخيل، اکا خيل، سيد خيل، پروټ، زنگي، بو ستان زي، نسوزي،پـــانيزي،کـــو ټـــي زي، خـــالوزي، باروزي، نکروزي، بيان زي، فيرو زي، جيلاني زي، خد ايد د خيل، راموزي، اولالگي خيل.

18.1 الکوزو ولايتونه

الکوزي د افغانستان په لا ند نيو ولايتو نو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولايت کې: د الکو زيو د قبيلي خلک د کند هار ولايت په مرکز، د ار غند اب، خاکريز، ار غســـتان، معروف، ميوند او پنجو ايي په او لسو اليو کې مېشته د ي چې د ۱۳٦ـ کال د مرکزي اد ارې د سر شـــمېرنې لـــه مخې په کند هار کې د د وی مجمو عي شمېر د ۸ـــ زرو تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی وو چې ښا يي اوس يې شمېر د وه چند ه وي.

2. د اروزگان په ولايت کې: د ارز گان د و لايت الکوزي د اوروزگان په مرکز تيرين کوټ، د د هراود په ولسوالۍ او د هغه و لايت په ځينو نورو ولسو اليو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر يې په د غه ولايت کـــې د پنځـــه زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شويد ي.

3. د زابل په ولايت کې: د زابل ولايت الکوزه ولايت د ميزان، ترنک او جلد ک په اولسواليو کې استوگنه لري چې شمېر يې په نو موړي ولايت کې د شلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شويد ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د هلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت الکو زي د د غه ولایت په مرکز لشکر گاه او د ناد علي، بغران، زمینـــد اور او گر شک او نو زاد په او لسوالیو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر يې په نو مو ړي ولایت کې د ٤ـــ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

5. د فراه په ولایت کې: د فراه ولایت په بیلا بیلو ولسوالیوکې هم الکوزي شته چې شمېر يې د ۷ــ تنو پــه شا او خو ا کې ښو د ل شوی د ی.

6. د هرات په ولایت کې: د هرات ولا یت الکوزي د د غه ولایت د انجیل، گذرې، پښتون زر غون، اوبې، کرخ، زند ه جان، اد رسکن، کهسان او یو شمېر نو رو ولسوالیو کې مېشته د ي. په د غه و لایت کې د الکو زیو ټول شمېر د سلو زرو تنو په شا اوخواکې ښود ل شوید ي.

7. د باد غیس په ولایت کې: یو شمېر الکوزي د با د غیس ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو په تېره بیـــا د مرغـــاب او غور ماچ په ولسوالیو کې هم میشته د ي. د کو نړ په ولایت کې:

په پور تنیو ولایتونو سر بېره یو شمېر الکوزي په فاریاب، جو زجان، سرپل، کند ز او کا بل کې هم مېشـــته د ي.

8. د کو نړ په ولایت کې د الکو زیو یو ه څانگه چې د سر کا ڼیو په نامه سره یاد ېږي د د غه ولایت د سر کـــا ڼیو په اولسوالۍ کې مېشته د ي چې د وی په اصل کې د ځینو عو املو له کبله ډېر پخوا له کنـــدهـــا ره د ې سیمې ته را لېږد ید لي او د لته مېشته شوي د ي چې شمېر يې د شلو زرو تنو په شـــا او خـــواکې ښـــود ل شوید ي چې زیاتره خلک يې د کرنې او سو د اگرۍ په چارو بو خت د ي او د چارتراشو سود لگـــري هـــم کوي.

9. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا په تېره بیا په کوېټه، چمن او د بلو چستان پـــه ځینـــو نـــورو سېمو کې هم الکوزي استوگنه لري.

10. په پښتونخو ا کې: پرد ې سر بېره د پښتونخوا د د و ابې په سېمه کې او د پیښور په شاوخوا کې هـــم یـــو شمیر الکوزي استوگنه لري.

11. په پاکستان کې: د پاکستان د راولپنډۍ د چهچه نومي سېمه کې هم ډېر شمېر الکوزي مېشته د ي چې د سر کا ڼیو په نامه یوه سېمه کې د الکو زیو د نسوزي ښاخ خلک مېشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12. په جنو بي هند وستان کې: د الکوزيو يو شمېر د جنوبي هند وستان د د کن او حيد ر اباد په سېمه کې هـــم مېشته د ي، خو له بد ه مر غه څېنو يې خپله خو ږه ژبه پښتو له لاسه ور کړي او په هند ي ژبه ګړيږي.

18.2 بناغلی خلک

الکوزي زړور، غير تي او ميلمه پاله خلک د ي.په علـم اوپـو هـي ميـن د ي.د وی د روس د اســتعماري او ښکيلاکګرو ځو ا کو نو پر خلاف د خپل هېواد د خپلواکۍ له پا ره ښې تورې وهلي د ي.

د الکوزيو په تا ريخي کسانو کې د د غو لاند نيو کسا نو نو مو نه ا خيستلی شو چې ز مو ږ د هيواد په تاريـــخ کې مشهور د ي:

1. عبد الغني خان چې د الکو زيو د زيرازي له څانګې و او د مير ا فغا ن په نامه ياد يد ه

2. د هرات والي يار محمد خان زين الد وله چې د الکوزيو د نسوزي ځا نګې نه و او يو ډير با تد بيره شخصـــيت تير شوی د ی

3. د افغانستان د ستر ټولو اک اعليحضر ت احمد شاه بابا مور زر غونه انا چې د الکو ز يو د نسو زي ښاخ‌پـــورې يې اړه د رلود ه

4. مولوي محمد سرور خان و اصف د لو مړني مشر وطه غو ښتو نکو د ټو لنې مشر چې په اصل کې د کند هار د ارغستان د ولسوالۍو او بياور وسته زند اني شو او د کا بل په شير پور کې د خپل ورور سعد الله‌ خـــان او د خپل پلار د اکا د زوی عبد القيوم خان سره يو ځای اعد ا م شو

5. بابا عبد العزيز خان الکوزی د مشروطيت د د ويم غو رځنګ غړی و.

19 علي زئي

که چيري د اليز يو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو د وی د سړ بني پښتانه او د د رانيو د پنجپای په ښا خ پورې اړه لري چې نورزي، ساکزي، اد وزي او ماکو يې ورونه قبيلي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټې محمد حيات خان د تاريخ حيات ا ففا نې په کتاب کې چې ۱۴۳ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د اليزيو پښتنو په اړونـد د اسي ليکلي د ي:" اليزي د کند هار په ز ميند اور کې اوسيږي.د د وی د ود او د ستور د الکوزيو په څير د ی.د اليزيو او الکوزو تر مينځ پو له د هلمند سين د ی.د د وی سيمه هم د الکو ز يو سېمې ته ورته والی لري، خــو د الکــو زيو زيا تره سېمه د رود ونو په اوبو او د اليزيو سېمه په کا ريزو نو خړ و بيږي."

اليزي(عليزي) زياتره د کر ني او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي او خورا غښتلي، غير تي، ميلمه پا لو نکي او د هيواد په خپلواکۍ مين خلک د ي.د افغان-انګريز سره د خپلواکۍ په جګړه کې يې د ميړانې او غيرت کار نامې ښــود لي او د روسي و حشي ير غلګرو سره په مېړ انه جنګيد لي د ي.

په او سني وخت کې اليزي په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. د هلمند په و لايت کې: د هلمند ولايت اليزي د د غه و لايت د ناد علـــي، کجکـــي، بغـــران، موســـی کلا، ګرمسير او نو زاد په ولسواليو کې مېشته د ي.

2. د کند هار په ولايت کې: د کند هار ولايت اليزي د کند هار ولايت په مرکزاو د د امان، ميوند، ار غند اب، معروف او ژيړي په ولسواليو کې مېشته د ي.

3. د ارزګان په ولايت کې: د ارزګان ولايت اليزي د د غه ولايت په مرکز ترين کوټ او د هراود، ګزاب او شهر ستان په ولسواليو کې استوګنه لري.

4. د فراه په ولايت کې: د فر اه و لايت اليزي د نو موړي و لايت په مرکز او د با لا بلوک په او لسوالۍ کې مېشته د ي.

5. د هرات په ولايت کې: د هرات د ولايت اليزي د انجيل، ګذرې، کشک، غوريان، زنـــد ه جــان، کهســـان، پښتون زر غون، اد رسکن او شين ډنډ په ولسواليو کې مېشته د ي.

6. د با غيس په ولايت کې: د باد غيس و لايت البزي د نو موړي ولايت د مر غاب او غور ما چ ولســـواليو په بېلا بېلو کليو او با نډو کې مېشته د ي.

پر پورتنيو ولايتونو سر بيره يو شمير اليزي په فارياب، جوزجان، سرپل، بلخ او کند ز په و لايتو نوکې هــم استوګنه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. په پښتونخواکې: يوشمير اليزي د پښتونخوا د ټانک او د ير ه اسما عيل خان په سيمه کې استوګنه لري

8. په پاکستان کې: په پاکستان کې اليزي د پنجاب ايالت د راولپنډۍ په اسلامګړ کې چې د حسن ابد ال ختيز لوري ته پرته د ه او همد اراز په ملتان کې استوګنه لري.

د تاريخ حيات افغاني په قول د اسلام ګړ د سيمي د اليزيو د قبيلي مشر محمد شر يف خان و چې د رئيـــس‌بـــر هان په نامه سره هم يا د يد ه چې په نو موړي سيمه کې څو کلي يې د جا ګير په تو ګه تر لاسه کړي وواو د د ه په زامنو کې شير د ل خان، پر د ل خان، سرورخان او حسين خان مشهور کسان تير شويد ي.همد اراز د راولپنډۍ د چهچـــه پـــه سيمه کې هم ګڼ شمير اليزي استوګنه لري.

په ملتان کې د اليزيو د قبيلي نه نواب فو جد ار خان يو مشهور نواب تير شوی د ی. همد اراز د د ه نيکـــه خـــد ايار خان او يو شمير نور اليزي مشران لکه عاشق محمد خان، محمد خان او غلام حسن خان اليزی نامتو خلک تير شويد ي.

9. په ايران کې: يوشميراليزي د ايران په ختيزه برخه کې د قاين په سيمه کې چې د افغانستان پولي ته نږد ې د ی هم استوګنه لري.

10. د هند وستان په د کن کې: د هند وستان په جنوب په تيره بيا په اند را پراد يش کې هم يو شمير اليـــزي استوګنه لري.

د روسيي د نامتو اتنو ګرافر ستا نيشفسکي په حواله په ټول افغانستان کې د شلمې عيسوي پېړۍ په نيمايي کې د د وی مجمو عي شمير ۳۔ زره تنه ښود ل شوی د ی.

20 اند ړ

که چيرې د اند ړو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو څر ګند ه به شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي.اند ړ د موسی زوی، د ابراهيم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. د شجرو له مخې يې تر ه کی او سهاک وروڼه ګڼـــل کيږي [8,9].

8 تاريخ حيات ا فغاني، پښتو ژ باړه، ۱۳۸۶-۲_۷کال چاپ، د انش خپر ند و يه ټو لنه، پېښور

9 پښتني قبيلي، لطيف ياد، ۱۳۸۵، د د انش خپر ند ويه ټو لنه، پيښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اند ړو شمال ته د غزني مرکز، جنوب ته يې د تر ه کو او سليمان خيلو قبيله، ختيز ته يي زرمت چې زرملـــه يې هم بولي، لو يد يز ته يې د هزاره وو قوم او په ضمن کې د کره باغ سيمې سره پو له لري۔

د اند ړو د قبيلې ښا خو نه په لاند ې ډول د ي: بازيد خيل، جلال زي اولکڼ خيل چې با زيد خيل بيا په خو اجــــه خيلو، مر جا ن خيلو، پير خيلو، مو سى خيلو او ابر ا هيم زيو، جلال زي په خا ني خيلو، الله يار خيلو او مصري خيلـــو او لکڼ خيل د پو مي خيلو او ښال خيلو په څا نگو ويشل شوي د ي۔

د ا ند ړو د قبيلې خلک زياتره په غزني، پکتيا، زابل، پکتيکا، بغلان ميد ان او کا بل کې مېشته د ي چې په لانـــد ې تو گه د ر پيژ ند ل کيږي:

1. د غزني په و لايت کې: اند ړ د غزني ولايت د اند ړو، جغتو، شلگر، جامراد، د ه يک او زنه خــان پــه ولسواليو او سيموکې مېشته د ي چې په نو موړي و لايت کې د د وی مجمو عي شمير ۲۔ زرو تنو ته ر سيږي۔

2. د پکتيا په ولا يت کې: اند ړ د پکتيا ولايت په مرکز گر د يز، زرمت او څمکنيو په ولسو اليو کې ميشته د ي چې په نو موړي ولايت کې يې ټول شمير د ۵۔ زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی۔

3. د پکتيکا په ولايت کې: د پکتيکا ولايت اند ړ په شرنه او ميټا خان کې استوگنه لري چې مجمو عي شمېر يې په د غه ولايت کې د ۲۔ زرو تنو په شا او خو اکې ښود ل شوی د ی۔

4. د زابل په ولا يت کې: د زابل ولايت اند ړ د د غه ولايت د شا ه جوی په ولسوالۍ کې استوگنه لري چــې مشهور کلي يي عبد الرؤف کلا، د اند ړو کو ټې، د اند ړو کلی او سرور کلا نو ميږي۔د اسي ويل کيږي چې د وی د غزني ولايت د شلگر ولسوالۍ نه د ې سيمې ته لېږ د يد لي او د لته ميشته شوي د ي۔ همــد اراز د زابل ولا يت د د ای چو پان په ولسوالۍ کې هم د اټوالو په نامه د اند ړو يو ښاخ اســـتوگنهلـــري چې شمير يې د ۲۔ زرو تنو په شا او وا کې ښود ل شو ي د ي

5. د بغلان په ولايت کې: د بغلان ولايت اند ړ د د غه ولايت د نهرين په ولسوالۍ کې ميشته د ي او د انـــــد ړو د لکڼ خيلو د ښا خ پوړې اړه لري۔

6. د کابل په ولايت کې: د کابل ولايت اند ړ د چهارد هي ولسوالۍ د کلای بها د ر خان په کلي کې اســـتوگنه لري چې شمېر يې ۵۔ تنو ته رسيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

اند ړ ډیر میلمه پال، غیرتي او د هیواد سره مینه د د وی په پښتني خټه کې اخښل شوې د ه. د ا نګریز انو سره د افغانستان د خلکو په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ونډه د رنه د ه.د بیلګې په توګه د ۱۸۷۹ میلاد ي کال د د سـامبر د میاشتې په عمو مي پا څون کې اند ړ د ملا د ین محمد اند ړ په مشرۍ چې په ملا مشک عا لم سره یې شهرت د رلـود او همد اراز د ګل محمد خان اند ړ په مشرۍ چې یوملي شخصیت و په غزني کې یې په انګریزانو ځمکه تبې و ګر ځوله او د یو ملي ځواک په تو ګه یې د انګر یزانو په وړاند ې سره یو مو ټی او د ښمن ته یې خوله ما توونکي ګـو زارونـه ورکړل.

د روسي ښکیلاکګرو په و ړاند ې هم اند ړو ډیرې سر ښند نې کړي د ي او د افغاني غیرت او تورې پـه زور یې روسي غلیمانو ته هم غاښن ما توونکي ځو ابو نه ور کړي د ي.

21 اورکزي

اورکزي د پښتنو یوه نا متو قبیله د ه چې ز مو ږ پښت پو ها ن (نسب پیژ ند و نکي) یې د کر لاڼي پښـتنو د ټولنیز ګروپ نه شمیري.

د او رکزیو د قبیلي زیا تره خلک د اورکزیو په ایجنسۍ او یو شمیر یې په کو رمه ایجنسۍ کې استوګنه لري. چې مرکز یې د هنګو ښارد ی. او رکزي د کو هاټ په شمال لوید یځ، د سپین غره په ختیز او د تیراه په جنوب کې پراته د ی. شمال ته یې د اپرید و قبیله، شمال لوید یز ته یې پړه څمکني، لوید یځ ته یې توري، جنوب ته یې بنګښ او ختیز خو ا ته هم د اپر ید و اوبنګښو سره پوله لري.

د او رکز یو د ایجنسۍ مجمو عي نفوس ٤٥۰۰۰ تنه د ی چې په او رکزیو سر بیره نور پښتا نه هم یکې اوسـي لکه: علي خیل، میشتي خیل، ملا خیل او شیخان خیل.

اور کزي په لا ند نیو مشهورو ښا خو نو با ند ې ویشل شوي د ي چې بیا هر یو ښاخ یې په نورو څا نګو بانـد ې ویشل شوید ي. د د غو مشهورو ښا خو نو او څا نګو نو مو نه په لاند ې ډول راوړل کیږي:

1. اسماعیل زي: چې د ا ښاخ په ر ابیا خیلو، ابا خیلو، مامازي، بهریم خیلو، خاد ي زي، عیسي خیلو او ساد ا خیلو با ند ې ویشل شوي د ي.

2. موسي زي: چې په لنډي زي، علي زي او خواجه خیلو با ند ې ویشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. لشکر زي: چې په علي شير زيو او ما مو زيو باند ې ويشل شوي د ي.

4. د و لت زي: چې په فيروز خيلو، اتمان خيلو او بيزو تي با ند ې ويشل شويد ي.

5. محمد خيل: چې په بر محمد خيلو، عبد العزيز خيلو، ما ني خيلو او سه پاى با ند ې ويشل شويد ي.

6. ستوري خيل يا علي زي: چې په باړه ستوري خيلو او تيراه ستوري خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

په د وى کې ځيني ښا خو نه شيعه مذ هبه او ځيني يې هم سني مذ هبه د ي. د د ې نه پر ته د د وى تر مينځ يــو بل ډول قبيلوي ويش هم مو جود د ى چې سمل گو ند او گا ړ ي گو ند يې بو لي چې د د غې قبيلې ځيني خلک په سمل او ځيني په گاړه پوړ ې اړه لري.

تا ريخ حيات ا فغاني د او ر کز يو په باب ليکي: " د اسي ويل کيږي چې د بنگښو نه د مخه په کو ها ټ بــا نــد ې اور کز يو واک د رلود او تقر يبا پنځه سوه کلونه د مخه بنگښو د اورکز يو نه د کو هاټ سيمه ونيوله چـــې د د غـــې سيمي د نيولو له پا ره د د وى تر مينځ خو نړۍ جگړ ې وشوې او د يوه افسا نوي روايت له مخې د د وى تر مينځ د غه شخړ ه او لا نجه د (د اى) په نامه يوه تن اواره کړه، په د ې تو گه چې يو ځل د بنگښو او اورکزيــو ملکــان د ســيمو د ويش له پاره په د رسمند کې سره را غو نډ شوي وو او هر يو يوې غاړ ې غو ښتل چې زر خيز ې سيمې تر لاسه کـــړ ي، له همد ې کبله د د وى تر مينځ سو له ونه شوه او نږد ې و چې د د وى تر مينځ بيا جگړه ونښلي، په د غه وخت کې د اى نو مى چې پر اس سپور و له ليرې را ښکاره شو. د د ې له پاره چې بنگښ او اورکزي د واړه له جنگ جگړ و نه په تنگ راغلي وو نو د وى په د ې خبر ې با ند ې سره اتفاق و کړ چې د غه د اى نو مى سپور کله چې د وى ته نږد ې راشي نو د وى به ورته د بنگښو او اور کز يو تر مينځ د سيمو د ويش سؤال مطرح کړ ي او هر څه پر يکړه چې د ه وکړهنــو د واړو غاړ و ته به د منلو وړ وي. په د غه وخت کې نو موړ ى سپور راورسيد او د واړو خـــواوو د د غـــې شـــخړ ې د اوارولو له پا ره له د ه سره خبر ې وکړ ې، هغه په د اسي حال کې چې هما غسي پر اس سپور و په پښتو ژبهيــي د غـــه بيت ووايه:

د اى خو د اسي وايي.....چې سمه د بنگښ، غر د اورکزی

ويل کيږي چې له هماغه ورځې وروسته د د اى ويش عملي شو او تر اوسه هم د چلند وړ د ى".[10]

اورکزي په غر نۍ سيمه کې ژوند کوي چې د وبې يې معتد ل او ژمى يې خورا ســوړ د ى،پــه تيــره بيــا د

---

10 تاريخ حيات افغاني، د ډيپټي محمد حيات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغومي، سلواغې او کب په ميا شتوکې چې د جنوري، فبروري او مارچ د ميا شتو سره سمون خوري. د د وی زيا تره خلک د کرنې په چارو او لږ شمير خلک يې په پوونده ه ډول ژوند کوي. د ځمکو لړه برخـــه يـــي پــــه رولـنـــو اوبــــو خړوبيږي، خو د ځمکو ډيره برخه يې وچوبه (للمي) د ي، مګر ډيرې زرخيزې د ي، ان چې د وه فصله حا صـــلات ور کوي. د وی په خپلو ځمکو کې وريجې، غنم، جوار، اوربشي، لو بيا، کد و ان، ټيپر او د ار چيني کـــري چـــې د د وی د سيمي خوراکي پيد اوار د د وی اړتياوې پوره کو لای شي.

د اورکزيو ايجنسي د سمند ر نه تر ۷ــ فو ټو پورې لوړوالی لري او ټوله ر قبه يې ۱۸ـــ کيلو متره ښــــو د ل شوې د ه.

مشهور سيند ونه يې تاجلي، خرماني، د ماموزو رود، ګند او، انګوري، تبي، کړمان، ابی د ری، مســـتوره او د خانکي توی سيند ونه د ي.

د اورکزيو د ايجنسی هيڅ کوارټر هنګود ی او اصلي ښا ر يې د ره اد م خيل د ی.اورکزي خپل با زارونه د ميله په نامه ياد وي چې د هغو نه يې لاند ينې ميلې مشهورې د ي: ډبوري ميله، ميشتي ميله، فيروزخيل ميله، کا لايـــا ميلـــه، غلجو ميله، ساما مموزي ميله، انجاني بازار، کد ه بازار او کوريز ميله. د اورکزيو ايجنسی د ليد و وړ ځا يونه، کلا يــــا، فيروز خيل سا ما نه، ډوبری، کول او بد ن د ي.

د او رکز يو د ايجنسی سر بيره يو شمير او رکزي او د هغو جملي نه مسوزي او نيمايي لښکرزي د کورمې په ايجنسی کې هم استوګنه لري.د پاکستان په نورو ښارونو لکه کراچی، راولپنډی، اسلام اباد او لاهور کې هم يو شمير او رکزي ميشته د ي. په بيښور کې هم زيات شمير اورکزي استوګنه لري.

اورکزي غير تمن، جنګيالي، ميلمه پالو نکي او په پښتنولی ټينګ خلک د ي. د وی د انګريزانو سره پــــه هغـــه وخت کې چې د هند نيمه وچه د د وی تر استعماري واک لاند ې وه په ډيره ميړانه جنګيد لي د ي او د اسي ويل کيــــږي چې د وی په هغه وخت کې ۲۸ــ زره تنه وسله وال ځو انان د رلود ل.

د اورکزيو په ټو لو ځانګو کې د ولتزي او مسوزي په شمير کې زيات د ي.د اورکزيو مجمو عي شــــمير د ۳ــ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې له هغې جملې نه ٦ـ زره تنه يې د کورمې په ايجنسی اوپـــاتــــې يــــې د اورکز يو په ايجنسی کې مېشته د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

21.1 اورکزي په هند وستان کې

اورکزیو په هند وستان کې د اتلسمې پیړۍ په لو مړۍ نیمایي کې د د غه هیواد په مد هیا پرادیــش کــې چــې مرکز یې د بهو پال ښارد ی یو لوی پښتني ریاست جوړ کړ چې بنسټ ایښود ونکی اورکزی پښتون نـــواب د وســـت محمد خان د ی.نو موړي د د غه پښتني ریاست بنسټ په ۱۷۲۳ زیږد یز کال کې په بهو پال کې کیښود.نـــو مړی د هنـــد وستان د مغو لي واکمن عالمګیر اورنګ زیب د زوی سلطان بهاد رشاه په زمانه کې له تیراه نه چې په هغه و خت کـــې د افغانستان د خاورې برخه وه هند وستان ته راغلی و.په بهو پال کې تر د وست محمد خان نه وروسته د اورکزیو پښتنو د پاتو نوابانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي:

نواب سلطان محمد خان، نواب یار محمد خان، نواب فیض محمد خان، نواب حیات محمد خان، نواب غوث محمـــد خان، نواب جها نګیر محمد خان، نواب نظیر محمد خان، نواب شاه جهان بیګماو نواب سلطان جهان بیګم.

د بهوپال پښتني نوابانو د بهو پال د ښار په ود انولوکې ډیرې هلې ځلې کړي د ي چې د ســـتا ینـــي وړ د ي.د د وی د نو ابیو په وخت کې ډیر جو ماتونه، مد رسې، کتابتو نو نه، پلونه، رو غتونونه او نور ډېر عام المنفعه کـارونه تر سر ه شوي د ي.

22 اورمړ

د پښتني شجرو پر بنسټ اورمړ سړ بني پښتانه د ي چې د جنو بي و زیر ستان په کانیګروم، د پېښور په شـــا اوخوا او د افغانستان د لو ګر په و لایت کې مېشته د ي.د اورمړ اصلي نوم عمر د ین و چې وروسته د اورمړپـــه نـــامه مشهور شوی د ی.(۱)پښتني توکم پو هانواورمړ د شر خبون زوی او د سړبن لمسی ګڼلی د ی.

د تاریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډیټې محمد حیات خان د اورمړو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" جوته د ه چې د اور مړ پلار امر د ین د شر خبون له پنځو زامنو په جمله کې تر ټو لو کو چنی و.د ه یو زوی د رلود چې اورمړ نو مید ه او قبیله یې هم د د ه په نامه نو مول شوې د ه او تر اوسه هم په همد ې نامه سره یاد ېږي.د اسي ویل کیږي چې اورمـــړ شل زامن د ر لود ل او هر ځوی یې چې چیرته پید ا شوی د ی د هما غه ځا ی نوم یې پرې ایښی د ی او یوه منظو مـــه چې حضرت میا عمر ځمکني(رح) ویلي نو په هغې کې هم اورمړ ته شل زامن منسوب شوي د ي، په د ې ډول: سنګتوی، منتوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلو یان، کانیګروم، حوان، کو نیخ، خصیران، رنګ، د لجا، ملاڼي، ســـید لنـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، د و توي، سين، خليل و بوركي." [11]

نوموړی مؤرخ د د وی د استوګني سيمي موږ ته د اسي معر في کوي:" د اورمړو د استو ګني سېمه د سليمان د غره هغه برخه د ه چې اوس پکې د وزير واو مسيد و قبيلي استوګنه لري. د کا نيګروم ښار چې د وزيرو او مسيد و د بد ر په سيمه کې پروت د ی د اورمړو له خوا جوړ شوی د ی چې اوس هم د اورمړو پنځه ښا خونه په کا نيګروم کـــې په د ې ډول او سيږي: خيکني شپيته کوره، خرم چاني څلويښت کوره، ملا تا ني شپيته کوره، بيکسي د وه سوه کـــوره او جراني شل کوره چې ټول د ۳۸. یا ٤. کو رنيو تر مينځ په خپل پخوا ني ټاټوبي کې استوګنه لري. "[12]

د کانيګروم اورمړ په خپلو مينځو کې په اورمړي ژبې ږغيږي چې بر ګستا، بورکي او بر کي يې هم بولي چې د پښتو، هند ي او پارسي ژبي لغوي جوړښتونه پکې شته، خو هغو اورمړو چې خپله ژبه يې ساتلي د ه د د وی په ژبه کې له څيړنو د اسي معلوميږي چې په مشکله کيد ای شي هغه د پښتو ژبې يو د ايليکټ(لهجه) وګڼل شي ځکه چې د د غې ژبې فو نو لو جي، مور فو لوجي، سين تا کسيس، ليکسيالوجي او نور ې ژ بنې ځا نګړ تياوې د ا جو توي چې د د وی ژبه لرغوني او د ختيزو اريايي لهجو څيني شميرله کيږي او د اريايي ژبو په کو رنۍ کې شا مله د ه.[13]

په اوسني وخت کې د اورمړو د استو ګني ځايونه د اد ي:

1. د جنوبي وزيرستان په کا نيګروم کې چې د ۱۹۹۲ زيږد يز کال د سر شميرنې له مخې يې شمير ۳ــ تنه ښود ل شوی د ی.

2. د پيښور د جنوب ختيز په لس کيلو متری کې د اورمړو د رې کلي شته چې د برو اورمړو، ښکتني اور مړو او منځني اور مړو په امه ياد يږي.

3. په جنوبي وزير ستان او پيښور سر بيره يو شمير اورمړ د پښتونخوا په کورمې ايجنسی، کهرک، اورکزيـــو ايجنسی او سوات کې هم ميشته د ي، خو په د غو ياد و شوو سيمو کې د وی شمير خورا لږ د ی.

4. د افغانستان د لو ګر په ولايت کې: د تاريخ حيات افغاني د مؤ لف ډيټي محمد حيات خان‌پـــه حـــواله د د وی‌يـــو شمير ٦ــ کلونه د مخه د وزيرو قبيلي د غلبې په وجه او هم د کاختی(قحطی) په سبب د جنو بي وزير ستان نه د لو ګر د برکي برک سيمي ته وليږد يد ل.د افغانستان د علو مو اکيډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيوت د غړي

---

11 حيات افغاني، پښتو ژباړه، ۱۸. مخ

12 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل ليکنه، ۱۲۸۳ مخ

13 د افغانستان ژبې او تو کمو نه، سر محقق د وست شينواری، ۱٦۸-۱٦۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي د کتو ر خليل الله اورمړ په قول چې خپله هم يو ژبپوه د ی ماته يې په په ۱۳۶۹المريز کال کې د لو ګـــر د اورمړو په اړوند وويل چې د لوګر اورمړ د عبد الصمد خان، نورالله او تقي په کليو کې استوګنه لري او په هغه وخت کې يې ما ته په نو موړي ولايت کې د اور مړو مجمو عي شمير د ٤ـ او ٥ـ تنو تر مينځ و ښـــود، چـــې ښايي اوس به د د وی په شمير کې ډيروالی راغلی وي.

5. د هند وستان د پنجاب ايا لت د جلند رهر په ښار کې هم ډير لږ شمير اورمړ شته.

اورمړ غيرتي، ميلمه پالونکي او په ملګرتيا کې تکړه خلک د ي.

د روښاني غورځنګ بنسټ ايښود ونکی او د خيرالبيان او حالنا مې مؤ لف حضرت بايزيد انصاري چې په پير رو ښان عليه الر حمته ۱۵۲۵-۱۵۸۵زيږد يز مشهورو او د مغو لو پر خلاف يې د وياړه ډکې مبا رزې کړي د ي اورمـــړ پښتون و.

د وزير ستان په اور مړو کې د غه لاند يني اورمړ نا متو کسان د ي: جنرال وحيد علي بورکی، سکند ر افضـــل خان د البورکي قو مي مو منټ مشر، ملک عبد الرؤف بورکی په کانيګروم کې د بورکي قوم مشر، ملک محمـــد قريـــب خان بو رکی او ستر جنرال فاروق احمد خان.

همد اراز د افغانستان د لو ګر د اورمړو له جملې نه ښا غلی د کتورخليل الله اورمړ نه يا د ونه کوم چـــې د افغـــا نستا ن د علو مو اکډمی علمي غړی او محقق د ی چې په پښتو او اورمړي ژبو کې څيړ نې کوي.

23 بابړ

که چيري د بابړو د قبيلي د نسب شجره په غور سره وڅيړو، نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې سړ بني پښتا نه او د شير ا نيو د قبيلي يوه څا نګه د ه. د وی وروسته د شيړ انيو نه بيل شوي او او لاد ې يې ځا نته بيل نـــوم غوره کړی د ی او نن ورځ د يوې جلا قبيلې په تو ګه ژوند کوي.

د تاريخ حيات افغاني د شجرې پر بنسټ بابړ د ود م ځوی، د شيرانړي لمسی، د شر خبون کړوسی او د ســـړبن کود ی د ي. همد اراز بابړ د انجر او سنجر په نامه د وه زامن د رلود ل چې سنجر بيا د مسعود خيلو، اسما عيل خيلـــو، ابراهيم خيلو، يعقوب خيلو او غو ريا خيلو په څا نګو با ند ې ويشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د با بړو د استو ګنې اصلي ځای د سليمان غر ګېل شوی د ی چې وروسته د شمير د ډير والي او يا هم ښايـــې د نورو عو املو له کبله له خپل اصلي ټا ټو بې نه خواره و اره شوي او په نورو ځا يو نو کې مېشته شوي وي.

ويل کيږي چې د با بړو د قبيلي خلک د پخوانۍ زمانو ر اهيسي د تجارت او سو د اګرۍ د کارونو سره ډيــــره ليوالتيا د رلود ه او د د ې قبيلې خلکو د هند وستان او د منځنۍ اسيا (بخارا او سمر قند)تـــر مينـــځ د بيلا بيلوســـو د اګريزو مالونو لکه پو ستينونونو، اينجې او قيمتي وريښمينو ټو کرانو سو د اګري کوله او د وی‌پــه خپلــو ســو د ا ګر ېزو د ند و کې، ريښتوني، ايماند اره، حليم او د ښه چلند خا وند ان وو، ان تر د ې چې انګريزي نا متو مـــؤرخ او د کابل د سلطنت بيان مؤلف مونټ ستوارټ الفنسټن هم د د ې خبرې سره موافق د ی چې د وی د سو د اګرۍ په چـــارو کې ډېر ماهر وو. همد اراز د وی په اقتصاد ي پلان جوړونې او حسابي چارو کې د ومره مهـــارت د رلـــود او‌پـــه د ې کارونو کې د ومره بر يالي وو چې د افغانستان د بنسټ ايښود ونکي لوی احمد شاه بابا په وخت کې نور محمد خان بابړ مستو في المما لک او ګل محمد خان بابړ ته د امين الملک(لوی خزانه د ار) مهمې د ند ې سپارل شوې وې.

په او سني وخت کې بابړ په لاند نيو ځا يو نو کې مېشته د ي:

1. په کند هار کې: په کند هار کې بابړ د د غه ښار د بابړو په کوڅې، د پنجوايي په ولسوالۍ او د کند هار د ارغنـــد اب په سوزني نو مي سيمه کې ژوند کوي چې په د غه ولايت کې د بابړو مجمو عي شمير د ۲. زرو تنو په شـــا او خواکې ښود ل شوی د ی.اروابناد سترعلا مه پو هاند رشاد بابا(۱۹۲۱-۲_۵ ميلاد ي) چې‌تــول پښـــتانه‌پـــرې وياړي او پښتو ژبې، اد ب، تاريخ او فر هنګ ته يې د ستا يني او قد ر وړ خد متو نه کړي د ي اوما د د ې مقالې ليکوال هم د هغوی د ارز ښتناکو علمي لاربښوونو نه ډيره ډيره ګټه او چته کړې د ه هم بابړ پښتون و چې د کند هار ښار د بابړو په کو څه کې يې د ې نړۍ ته ستر ګې پرانبستلې وې.

2. په ننګر هار کې: د ننګر هار ولايت د جلال اباد ښار لويد يز خواته د بابړ يانو يوه لو يه محله شته چې د علـــي خيلو سره په ګا ونډ کې د ه.

3. د جوزجان په ولايت کې: يو شمير بابړ د جوزجان په بيلا بيلو ولسواليو او د هغې جملې نه د خواجه د وکـــوه، اقچې، فيض اباد او خانقاه په ولسواليو کې هم مېشته د ي. د شبر غان د ښار بابړ د د غه ښار په مرکـــز او همـــد اراز د د غه ښار ته څيرمه سيمو لکه شکرک، افغان تپه، شير خيل، شوبې، خواجه د وکوه افغانيه او‌تـــابين‌کـــې ژوند کوي. په اوسني وخت کې د جوزجان د بابړو نه يو تن ګو هر خان بابړ د جوزجان ولايت د فيض لبـــاد د ولسوالۍ ولسوال د ی.

4. د فارياب په ولايت کې: يو شمير بابړ د فا رياب ولايت د قيصار په ولسوالۍ کې هم ميشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د با د غیس په ولایت کې: بابړ د د غه ولایت د غورماچ او مرغاب په ولسوالیو کې استوګنه لري.

6. د بلخ په ولا یت کې: د بلخ په ولا یت کې مېشته بابړ د د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

7. د کند ز په و لایت کې: یو شمیر با بړد د غه ولایت د د شت ارچي په ولسوالۍ کې هم مېشته د ي.

په پورتنیو ولایتو نو سر بیره یو شمیر بابړ په هیلمند، لوګر او کو نړ کې هم مېشته د ي، خــو د هغــوی د د قیق شمیر په اړوند زما سره کوم معلو مات نشته.

د اسي تاریخي شواهد شته چې د د وی ۵ـ کورنۍ کو چیاني او ۷ـ کورنۍ نیمه کو چیاني ژوندلــري چــې د د وی د لېږد مسیر اولاره د هرات د هریرود نه نیولې د باد غیس، فاریاب، جوزجان، بلخ او کند ز پورې د ي چې دکــال په بیلا بیلو مو سمونو کې په نو موړو ځا یو نو کې خپلې کیږد ۍ د روي او خپل مالونه او رمې په ورشوګــانوکــې څروي.

8. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال، مؤرخ او فولکلور پیژند ونکي پروفیسور سیال کاکړ په حواله یو شمیر بابړ په ژوب، کوټه او پښین کې هم مېشته د ي.

9. په پښتونخواکې: په پښتونخواکې د بابړو سیمه د میا خیلو سهیلي برخې ته پرته د ه چې لو ید یزلــورته یــې سختې غرنۍ سیمې پر تې د ي. اوس د وی د پښتونخوا د د یره اسماعیل خان په چو دهــوان او د لمــانکــې مېشته د ي. اوس د امان د تانک په نامه یاد ېږي چې د د یره اسما عیل خان یو د سټرکټ (ولســوالي) د ه. همــد اراز په سیهره نومي سیمه کې هم چیرې چې شیراني اوسي بابړ مېشته د ي. یو شمیر بابړ په پیښور کــې هــم استوګنه لري چې انګریزي ژبپوه میجر را ورټي په د امان یا اوسني تانک کې د د وی مجمو عي شــمیر د ۷ــ کو رنیو په شا او خواکې ښود لی و چې ۷ـ تنه جنګیالي ځوانان یې د رلو د ل.

10. په سند کې: د پروفیسور سیال کاکړ د اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې پر بنسټ یو شــمیر بــابړ د پاکستان هیواد د سند ایالت په ګړهي یاسین، سلطان کوټ او شکار پور کې هم مېشته د ي.

11. په هند وستان کې: لکه چې د مخه ورته اشاره وشوه بابړ و د سو د اګرۍ په چارو کې ډېر مهارت د رلــود او د هند او منځنۍ ایشیا تر مینځ یې د سو د اګرۍ چارې پر مخ بیولې، چې د د غو با بړو د جملې نه یو شمیر پــه هند وستان کې مېشته شوي د ي چې د هند په مختلفو ایالتو نو لکه مهاراشټرا، اند هراپرد یش، مد هیا پراد یش او ګجرات کې مېشته د ي، خو له بد ه مر غه چې خپله خوږه پښتو یې له لاسه ورکړې د ه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ حیات ا فغاني د بابړو د د ود او د ستور په اړوند لیکي:" هغه بابړ چې په افغانستان کې اوسي نو د ود ونه او رواجونه یې د هغو بابړو سره تو پیر لري چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي. هغه بابړ چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي نو د هغوی رواجونه کټ مټ د شیرانیو په څیر د ي." [14, 15, 16, 17]

24 بابي (بابیاني)

زموږ پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) د بابي یا با بیانو قبیله د پښتنود غر غښت د ټولنیز ګروپپورې تړي.

د پښتني شجرو له مخې بابي څلور زامن د رلود ل چې میرزی، سرو، عزرائیل او کتوزی‌نو میدل چې میرزی په شلو خیلو، یحیی زیو او حید رزیو او کتوزي په یاسین زیو، اد ریس زیو او صایب زیو با ندې ویشل شوي د ي. د تا ریخ حیات افغا ني په قول چې د مخزن افغاني نه یې روایت کړی د ی وایي چې بابي په پیل کې په خپلو څلورو زا منو با ند ې د څلورو سپیڅلو او مقر بو پر ښتو(ملائکو) نومونه ایښي وو، چې نورو پښتنو هغه ملامت کړاو هغه هم د هغوی نو مو نه بد ل کړل، خو یوازې د عزرا ئیل نوم په خپل پخواني حالت تر او سه هم پاتي د ی.

بابیان په کند هار،کند ز، کلات نصیر خان او د سهیلي پښتونخوا په بوري، چمن او د کوئټې په شا بو نو مي کلي کې مېشته د ي.د پاکستان د سند ه ایالت په مرکز کر اچۍ کې هم یو شمیر با بیان استوګنه لري. همد اراز د هند و ستان د ګجرات ایالت په جو ناګړه کې هم بابیان استوګنه لري او د 1747 میلاد ي کال نه تر 1948میلاد ي کا ل پوري با بیانو د جو ناګړه په سیمه کې یو پښتني ر یاست د رلود.

ډیپټي حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې په اردو ژبه کښل شوی او وروسته په انګریزي او بیا په کابل کې په پښتو تر جمه او چاپ شوی د ی د بابي پښتنو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" بابیان په کند هار او کلات نصیر خان کې ډیر با همته سو د اګران د ي او د خپل غوره سلوک اونرم چال چلند په و جه د ښه ژو ند څښتنان او اکثره یې شتمن د ي.همد اراز د د غې قبیلې خلک په میړانه کې هم ښه شهرت لري".

د بابیانو د ستور کټ مټ نورو ګاونډي پښتني قبیلو ته ورته د ی.

---

14 مونټ سټوارټ الفتسټن، د کابل سلطنت بیان، د وهم ټوک، ٦٢ مخ

15 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۷٦ مخ

16 تاریخ حیات افغاني، ۲۵۵ مخ

17 پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخواکې، د پروفیسور سیال کا کړ تالیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روسي نا متو اتنو گر افر ستا نیشفسکي د اتنو گرا فیکو معلو ما تو پر بنسټ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیمـــا یي کې د بابیانو شمیر په افغانستان او سهیلي پښتونخواکې ۸۵ زره تنه ښود ل شوې د ی.بابیان ډیر ښه شا عران، لیکو الان او هنر مند ان لري.په او سني وخت کې لطیف جان بابی د پښتو خوږ ژبې سند ر غاړی د ی. د هند وستان د جو نا ګړه د پچود د سیمې نواب او د هند ي، اردو او گجراتي ژبو مشهور شاعر عما د الد ین خان بابي چې په رسوا مظلـــوم سره هم متخلص و د روان ۲_۸ میلاد ي کال د اپریل په ۲٤ نیټه یې له د ې فا نې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې. همـــد اراز د هند د سینما فلمي اد اکاره پروین بابي ۱۹٤۹-۲_۵ میلاد ي هم بابي پښتنه او د جو نا ګړه د بابي پټانانو (پښتنو) پـــه کـــو رنۍ پورې یې اړه د ر لود ه.

24.1 د هند وستان د گجر ات ایالت د جونا ګړه د سیمې بابي نوابان

د جو ناګړه سیمه چې د هند د ګجرات په ایالت کې مو قعیت لري یوه تا ریخـــي او پخـــوانۍ ســـیمه د ه چـــې د سنسکرت په پخوانیو او زړو متو نو کې یې ذکر او یا د ونه شوې د ه.په د غه ښار کې ډیرې لر غو نې کلا ګاني او تـــا ریخي ود انۍ شته چې د معمارۍ د هنر له مخې د ډیر اهمیت وړ ګڼل کیږي. پر د غـــې ســـیمې بلنـــد یې مـــو ریـــانو، سلونکیانو، مغولو، افغا نا نو او انګریزانو واکمني چلولې د ه، خو د لته زموږ د بحث مو ضوع هغه پښتا نه با بیان د ي چې پر د غه سیمه یې تقریبا ۲_ کلونه واک د رلود. د پښتنو بابي نوا بانو د جملې نه لا ند یني نوابان د ر پیژنو. بلیـــد وویل شي چې د غو بابي نو ابانو ته خانجي هم وایې، ځکه چې هند یان په مجموع کې افغانان او په تیره بیا پښتانه یا پټها نان ته خان صا حب او خا نجي هم وایي.

24.1.1 نواب بهاد رخان بابي

نواب بهاد رخان د صلابت خان زوی، د صفد ر خان لمسی او د جعفر خان کړ وسی د ی.ویل کیږي چـــې د د وی کورنۍپه اصل کې له کند هاره د جو نا ګړه سیمې ته تللي او هوري میشته شوي د ي. نواب بهاد ر خانـبـــابـــی د هنـــد وستان د مغو لي واکمنۍ په وخت کې د پو هې او میړ نتوب په وجه د د یوان خطاب تر لا سه کړ او د ګجرات په ایـــالت کې د وې سیمې د ه ته د جا ګیر په تو ګه ور کړل شوې.د ه همد اراز د ه د احمد اباد د حا کمانو سره هم ډیرې ښې اړیکي د ر لود ې، همد ا وجه وه چې د وی ورته د بیرم ګام، بیجا پور او بار ها رچه سیمې د اجارې په تو ګه ور کړې. نـــواب بهاد ر خان بابي د مهارا شټرا د پو نې د پیشوا سره هم د و ستانه اړیکې ټینګې کړې وباو د پیشوا له خواهـــم د هـتـــه د سر بلند خان لقب ور کړل شوی و.

د نواب بهاد رخان بابي د نوابۍ په وخت کې یوبل بابي پښتون ته چې کمال الد ین خان بابی نو میـــد دبـــالاجي راؤ له خوا په ګجرات کې د پیران پټن، بړنګر، بیس نګر، سمي، مینچور، تهراد، بیجا پور او کمرالو سیمې د جا ګیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو ګه ور کړل شوې.

په ۲.۱۸ میلاد ي کال هغه وخت چې پیلاجي نومي د جو نا ګړه د نیو لو پریکړه وکړه، نو نواب بها د ر خان بـــا بي د خپلې پو هې او تد بیر په و جه د هغه سره سو له و کړه.نو موړی نواب په ۲.۱۸ میلاد ي کال کې له د ې فانيـنـــړۍ نه ستر ګي پټې کړي.

24.1.2 نواب مها بت خان بابي

نواب مهابت خان د نواب بهاد ر خان زوی د ی او هغه وخت یې چې لا پلار نواب بهاد ر خان بابی ژوند ی و نو د ه ته یې د نوابۍ د ند ه او چارې ور سپارلې وې.د د ه د نوابۍ په وخت کې یو تن چې جګنات جهاله نو مید او یوه اند ازه پو ځي ځواک یې تر لاسه کړی و، د نواب مها بت خان په سیمه کې یې په لاس وهنو لاس پورې کړ، خو نواب مهابت خان نو موړی تنبیه او غو ږو نه یې ور تاو کړل، چې بیا وروسته جګنات نو می د پور بند ر سیمي ته وتښـــتید او د ا هغه وخت وچې ا نګر یزانو د اوړیسا سیمه د نواب سراج الد وله نه نیولې وه او ابد الي احمد شاه بابا د مر هټه وو د ځو اکو نو سره په جګړې بو خت و.

نواب مهابت خان په ۱۸۱۸ میلاد ي کال کې د یوه تن له خوا چې ځان یې مسلمان عرب ګا ڼه ونیول شو او د اوپـــر کو ټ په کلاکې بند ي شو، خو کله چې د نواب مهابت خان اکا، نواب کمال الد ین خان بابي له د ې پېښې خبر شو د پیران پټن له سیمې یې لښکرې راټولې کړې او پر مظفر خان باند ې چې د نواب مهابت خان پر ځای ټاکل شوی و برید وکړ او نواب مهابت خان یې له بند ه و ژغوره او د نواب صاحب د خور خا وند شها مت خان بابې چې د شیخ میا یلاول سره بند ي و د د یوان جي په مر سته خو شي کړ.

نواب مهابت خان د خپلې نوابۍ په و خت کې ډیرې سیمې ونیولې چې د هغو د جملې نه د کو تیا نه تلاجـــه او د منګلور د کلاوو نیول د ي. همد اراز نواب مهابت خان هغه کسانو ته هم سزا ورکړه چې د مالیې د ور کو لو نه به یې سر غړ ونه کو له او د ها لار جهالا، اراود او د کچ د سیمو د خلکو شتمنۍ به یې لو ټولې. نواب مها بت خان د د یوان جي په مر سته د بابر پاواړ په نامه هغه لو ټمارې ډلې هم و ځپلې چې د نا ګهر، کا ټهیاوار او لا ونګ پر سیمو یې بر یـــد ونـــه کول.

نواب مهابت خان بابي د منګلور پر سیمې له د ې کبله برید وکړ چې د پټبن د پر ګني خلکو د ه ته شکایت وکړ چې د سو ترا پالارا د سیمې جا ګیر د ار چاند پټنې له لاسه پوزې ته راغلي د ي، نو هماغه و چې نواب مهابت خان امـــر وکړ چې د سو ترا پالارا کلا د ې فتحه شي او هما غه و چې د یوې میا شتې په تر څ کې یې نو موړې کلا ونیـــوله، خـــو چاند پټنې په عذر او زاریو لاس پورې کړ، وروسته یې نو موړې کلا ور خوشې کړه او چاند پټنې د ګورکهه مد هـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې ته و تښتید.

تر د ې سو بې وروسته نواب مهابت خان بابي د اولکه د وارکان د کلا د نیو لو هوډ وکـــړ. د ا د اســـي کلکـــه، پیاوړې او پخه کلاوه چې تر اوسه پورې یې څوک په نیو لو نه و بر یالي شوي.نواب مهابت خان‌بـــابي د غـــه کلاپـــه ډیرې میړانې ونیوله او هغه شتمني او لوټ شوي ما لو نه چې د ځینو لوټمارانو له خوا د عر بوپـــه ســـمند رګـــې اود مسقط په سواحلو کې د عر بو، سند هیانواو پر نګیانو نه لوټ شوي وو او په د ې کلا کې مو جو د وو د نواب صا حب لاس ته ورغلل.تر د غې سو بې ورو سته نواب مهابت خان په ۱۸۳۱ میلاد ي کال کې له د ې فاني نړۍ نه د تل‌لـــه‌پـــاره ستر ګې پټې کړې. لنډه د ا چې د نواب مهابت خان د خپلې سپیڅلتیا او زړورتوب په وجه د ټو لو خلکو په زړونو کې ځای د رلود.

24.1.3 نواب حامد خان بابي

نواب حامد خان بابي د نواب مها بت خان ځوی و.کله چې یې پلار وفات شو نو د ی په جو ناګړه کې نه و او کله چې د خپل پلار له مړ ینې خبر شو نو ډیر ژر یې ځان جو نا ګړ ه ته را ورساوه.د د ه مور سبحان کنور نو میدلـــه او هغه وخت چې نو موړ ی د جو ناګړه د سیمې د نوبۍ پر ګد ۍ کښیناست نو ا ته کلن و. په د غه وخت کې یو شمیر جـــا ګیرد ارانو لکه عبد ل خان بابي او مختارخان با بي د بغا وت جنډې پو رته کړې، خو وروسته نواب حامد خان بابي‌پـــر هغوی پر ید وکړ او د بفتهلي پر کلا یې چې قبضه کړې وه هغه یې بیر ته ځینې ونیو له. په د غه وخت کې د پو نـــې د پیشوا یو تن صوبد ار چې امرت راؤ نو مید د مالیې د راټو لولو په پلمه د د وی پر سیمې یر غل وکړ، خو وروسته د د وی تر مینځ سوله وشوه او امرت راؤ احمد اباد ته لاړ څو په هما غه ځای کې د یوه عرب له لاسه ووژل شو.

تر هغه وروسته نواب حامد خان بابي د واګهر پر سیمې برید وکړ او د نسوه کلا یې ونیو له او د ډیرو سو غـــا تونو او غنیمتو نو سره جو نا ګړه ته ور ستون شو.همد اراز نو مو ړ ی د امریلي کلا هم ونیوله او جیو راجي سالم ته یې ما تې ور کړه او شیخ میا قا ضي نو مي چې د منګلور په سیمه کې یې د فساد اورونه بل کړي وو تنـــبیه‌کـــړ، خـــو وروسته نواب د هغه ټو لې ګناوې وبخښلې. همد اراز د نواب حا مد خان بابي د نوابۍ په وخت کې د یوړه، خا ګیسري، د لواړهاو د اد نه پیاوړې کلا ګانې هم فتحه شوې.

نواب حامد خان بابی یو پراخ نظره انسان و. د ه د ټولو مذ هبو نو پیروانو او لارویانو ته د رناوی‌کـــا وه او د هند وانو د هو لي او د یوالي په جشنونو کې به یې ګډون کاوه.

د نواب حامد خان بابي او د د ه د مخا لفینو تر مینځ ډیرې جګړې وشوې چې په د غو جګړو کې نواب حامد خان بابي ډیرې سوبې کړې د ي چې د د غو سو بو په لړ کې د لا ند نیو کلا ګا نو نیول شا مل د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوترا پاراه، کیسوج، مالیه او کو تیانه د کلاوو فتحه.

نواب حامد خان بابي په ۱۸۶۷ میلاد ي کال کې وفات شو.د ه ۳٦ کاله، د رې میا شتي او پنځه ورځې نوابي وکړه.د ی یو غریب پا لونکی او د ښو کړو وړو څښتن و. د سیمي خلک پرې ډیر ګران وو او تل به یې د هغوی مر ستې تـــه ور د انګل.

24.1.4 نواب بهاد ر خان بابی

نو موړی د نواب حامد خان بابي زوې واو په ۱۸۵۱ کال کې د کنور بائي له بطنه و زیږید.د ي اتلس کلنو چـې د جو ناګړه د سیمې د نوابۍ پر ګد ۍ کښیناست او د ا هغه وخت وچې انګر یزان د امر یلې او کو ړي نار ســیمې لانــد ې کړې وې.په ۱۸٦۹ میلاد ي کال کې په ګجرات کې کاختي راغله ځکه چې بارانونه نه وو اورید لي او ډیر خلک د لوږې له لاسه مړه شول.همد اراز په ۱۸۷۵ میلاد ي کال کې په ګجرات کې سخته زلزله وشوه چې ډیر خلک پکې سټ او تبا ه شول. له بلې خوا انګر یزي پو ځونو خپل پر مختک ته اد ا مه ورکوله، څو په ۱۸۸٦ میلاد ي کال یې بیلسنـــومی انګریـــز د جونا ګړه د سیمې نا ظم وټاکه.

نواب بهاد ر خان بابي په ۱۸۹٦ میلاد ي کال کې د ٤٥ کلونو په عمر وفات شو.

تر نواب بهاد ر خان بابي وروسته نواب محمد رسول خان بابي ۱۸۹۲- ۱۹۱۱ او ورپسي نواب محمد محبـت خـــان ۱۹۱۱-۱۹۴۸ پورې د جو ناګړه د سیمي پښتانه نوابان وو، چې د هند تر خپلواکۍ وروسته ۱۹٤۷ م پورې د دغـــېنـــوابۍ ټغر هم مخ په ټو لید و شو.

24.2 با رکزي

با رکزي په اصل کې سړ بني پښتانه او د د رانیو د زیرک په ځا نګې پورې تړ لي د ي.بارکزي، اڅکـــزي،پــو پلزي او الکوزي سره تړولې وروڼه قبیلي د ي.بارکزي په نو رو ډیرو ښا خو نو او ځا نګو ویشل شوي د ي چې په د ې ډول پیژ ند ل کیږي : باکل زي، ګورجي زي، خانچه زي، خواجک زي، ملک د ین زي، نسي زي، شـــیر زي، انګیـــزي، غیبي زي، نورالد ینزي، عبد الله زي، نصرت زي، مد ي زي، جنک زي، عمر خان زي، بیان زي، تاروزي، خونسي زي، اتما نزي، ولي زي، جمال زي، بورزي، خواجي زي، ابازي، این زي، شیخي زي، بایزي، سنجر زي، سلیمانزي، ســـوند رزي، موسي زي او محمد زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات افغاني لیکوال ډیټي حیات خان د بارکزیو په اړوند د اسي کښلي د ي:"بارکزي د شمیر له مخي‌تــــر‌پـــو پلزیو ډیر د ي او د وی د کند هار جنوب ته په ارغستان او د هیلمند د سیند ونو پر غا ړو پر وچ مید ان میشــــته د ي. د بار کزیو هغه برخه چې کند هار ته نږد ې د ار غستان او هیلمند د سیند ونو پر غاړو میشته د ي د ښو ځمکو د د رلود لو په وجه په کر نې بو خت د ي، خو ځیني نور بې د وچ بیا بان په مینځ کې په ډیرې سختۍ او زحمت سره د کر کیلې په چارو بو خت د ي. د غه خلک ډیر زړور او جنګیا لي د ي.-د وزیر فتح خان با رکزي له وخته د غه خلک ډیر مشهور شول، په تیره بیا کله چې امیر د وست محمد خان د کا بل د واکمنۍ پر ګد ۍ کېښینا ست، نو د هغه په ســــبب د د وی‌پـــه شهرت کې نور هم ډیر والی تر ستر ګو شو.." [18]

امیر د وست محمد خان په ۱۸۳۷ زیږ د یز کال کې په افغانستان کې د بارکزیو د واکمنۍ بنسټ کیښود چې تر هغه وروسته د بارکزیو قبیلې نه لاند یني واکمنان په قد رت کې پا تې شوي د ي: امیر شیر علي خان، امیر محمـــــد ا فضـــــل خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبد الر حمن خان، امیر حبیب اله خان، امیر امان الله خان، محمد ناد رشاه، محمد ظـــــاهر شاه او د افغانستان د جمهوریت مؤ سس شهید محمد د اؤد خان، چې په مجموع کې بار کزیـــــو‌پـــــر افغانســـــتان ۱٤۱کلونه واکمني چلو لې د ه.

په او سني وخت کې بارکزي په افغانستان کې په لا ند ې ډول مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د کند هار بارکزي د کند هار ولایت په مرکز، د د امان، شــــاه ولـــي‌کـــوټ، ار غنـــد اب، پنجوایي، ار غستان او معروف په ولسو الیو کې مېشته د ي او د ۱۳٦. کال د سر شمیرنې له مخې په د غه ولایت کې د د وی شمیر تر سلو زرو تنو لوړ د ی
2. د هیلمند په ولایت کې: په د غه ولایت کې با رکزي د هلمند په مرکز لشکر ګـــــاه، د‌نــــاد علـــي، واشـــیو،‌نـــاوه بارکزایي، نو زاد او نهر سراج په ولسو الیو کې او سیږي او د ۱۳٦. لمر یز کال د سر شمیرنې‌لــــه مخـــې د‌بـــا رکزیو مجمو عي شمیر ۱۸ــــ تنه ښو د ل شوی د ی.
3. د نیمروز په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د نو موړي ولایت په مرکز زرنج، او د کنګ او چار بر جک په ولسوالیو کې ا و سیږي چې ټول شمیر یې د ۱۲ــــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی
4. د فراه په ولایت کې: با رکزي د د غه ولایت په مرکز او د با لا بلوک او ګلستان په ولسو الیو کې میشـــــته د ي. د فراه په و لایت کې د د وی مجمو عي شمیر د ۱۳ــــ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي.

---

18 حیات افغاني، ۱۵۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د هرات په ولایت کې: بارکزي په هرات کې د د غه ولایت د انجیل، گذرې، پښتون زر غون، گلران، غو ریـــان، زند ه جان او اد سکن په ولسو الیو کې میشته د ي چې د ۱۳۶ـ لمر یز کا ل د سر شمیرنې له مخې د د وی مجمـــو عي شمیر ۶۷ـــ تنه ښود ل شوي د ي.

6. د با د غیس په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د مر غاب او غور ما چ په ولسو الیو کې میشته د ي چې شمیر یې د لسو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

24.3 بارکزي کو چیان

یوډیر شمیر با رکزي په کو چیا نې ډول ژوند کوي. د وی د لیږد ید و او کو چ له پاره بیلا بیلې لارې لـــري د بیلگي په تو گه یو شمیر با رکزي کو چیان د د وبې په مو سم کې له خپلو رمو سره له هراته د غور د جنو بـــي څنـــډو پورې ځي او خپل ما لونه لکه پسو نه او وزې په د غو ورشو گانو کې څر وي.د ویمه ډ له یې له با د غیس نـــه د غـــو رماچ په لاره د فاریاب ولایت د قیصار او جلایر له لارې ځا نونه تیر بند تر کستان ته رسوي.د د غو بارکز یو کو چیان د ختیز کند ز(نو اباد) نه د بغلان د شت بای سقال، پورتني اند راب، او خوست او فر نگ ته ځا نونه رسوي، په د اسي حال کې چې بله ډله یې ځا نو نه د بد خشان د شت سیوه ته رسوي.باید ووایو چې د افغانستان په شمالي ولایتونوکـــې د بارکزیو کو چیانو مجمو عي شمیر ۲۲ـ۴کو رنۍ ښو د ل شوی د ی.

با رکز یان غیر تمن، میړني، میلمه پالو نکي خلک د ي. د علم او پو هې سره زیاته مینه لري.په د وی‌کــې‌کــړ شمیر عا لمان، لیکوال او شا عران تیر شوي د ي او همد ا اوس هم شته. حنان بارکزی د پښتو ژبې مشهواو وتلی شـــاعر تیر شوی د ی چې د با رکزیو له قبیلې سره یې تړاو د رلود.[19,20]

25 بړ یڅ

بړ یڅ د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زموږ پښت پو هان (نسب پیژ ند ونکي) یې د ســـړ بـــن دتـــولنیز گروپ پورې تړي او په سړ بني پښتنو کې د ښر خبون په ښاخ ور گد یږي.

د هند په کیمبریج تا ریخ (Cambridge History of India) کې د لر غو ني ار یا یي کتاب رگ وید ا په حواله

19 پښتني قبیلي ۳۸-۳۹مخو نه

20 Dictionary of Pathan Tribes-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي ليکل شوي د ي:" د لسو ملکا نو (وا کمنا نو) جګړه د ويد ي زمانې مشهوره جګړه وه. په د ې جګړې کې لس اريا يې قبيلې ملګرې وې او د بها رتيه نو مې ار يا يي قبيلې د واکمن سو د اسه پر خلاف وجنګيد ل او په د غو لسو قبيلو کې يوه قبيله پکتهان نو ميد ه چې او سنی پکتون=پختون=پښتون=پټهان ځينې مراد د ی.

د د غه سو د اسه پلار يا نيکه(Devadasa) هم د خپلې قبيلې نا متو واکمن و.د ی د خپلې وا کمنۍ په ز ما نه کې له څو ار يا يي قبيلو سره جنګيد لی چې په هغو کې يوه(Brisaya)د ه."

افغا ني مؤ رخينو لکه اروابناد استاد احمد علي کهزاد او ار وابناد علامه عبد الحی حبيبي د غه په ويد کې راغلې"بر يسيه" قبيله بړيڅ بولي.

25.1 د بړ يڅو د قبيلې خيلونه

بړ يڅ په لو مړي سر کې په د وو پلارو ويشل کيږي چې يو يې "اوتغ " او بل يې" اوسين" د ی. اوتغ په لا ند نيو خيلو نو ويشل شو ي د ي: د اؤد زي، چو پا ن زي، مليزي، بد ل زي، ثا بت زي، شکرزي او بروکي زي. او سين هم په لا ند نيو خيلو نو ويشل شويد ي : با رکزي، زکو زي، مند و زي، سبازي او راوزي.

حا فظ الملک حافظ رحمت خان بړ يڅی چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال کې يې د هند وستان د اتهراپرادېش د ايالت په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلې د ی هلته د اسې وايي: " اوس بړ يڅي په خپل اصلي وطن ښو راوک کې يوازې پر د غو خيلو نو ويشل شوي د ي: بد ل زي، زکو زي، مد ي زي. چو پا ن زي او مليزي د يوسفز يو سيمې ته را کو چيد لي او ز يا تره بيا له هغه ځا يه هند وستان ته تللي د ي.د د غو د وو (زيو) خلک چې په ښو راوک کې پا تې د ي ځا نته خاني او د ځمکو ټا کلي جلا برخه لري. د شکر زيو، راوزيو او نورو (بارکزيو، سبازيو، بروکي زيو) شمير لږ وو.د وی هم په هغو د ر يو زيو کې مد غم شوي د ي.

د حا فظ ر حمت خان د غه ليکنه وروسته تر ۲۵. کلو نو هم اوس هم ربښتيا کيږي او د ښوراوک د کر نې ځمکې پر نو موړو د ريو زيو (بد ل زيو، زکو زيو.مند و زيو) با ند ې په د ې ډول ويشل شوي د ي:

1. **د بد ل زيو برخه: د پښين خو اته له غل د رې نه تر باد وز يو پورې (د ښوراوک ختيځه سيمه).**

2. **د زکو زيو برخه:له پنج پايه د ريګ تر ولسوالۍ پورې.**

3. **د مند و زيو برخه: له کا ريزه نيولې د بلو څانو تر بريد ه پورې (د ښوراوک لو يد يزه سيمه).**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لته د ا هم با يد و ويل شي چې د مند و زيو په برخه شير اني هم اوس شر يک شــوي د ي او د بــړ يځــو د ځلورم خيل په تو ګه پيژ ند ل کيږي. په خلا صته الا نساب کې بد ل زي پر د غو لا ند ې پنځو بنا خو نو با ند ې ويشــل شوي د ي: سا لارزي، بيسين زي، اد وړي زي، ملا خيل او د ولت خيل.

حا فظ رحمت خان د اهم زيا تو ي: او ريد ل کيږي چې ملا خيل او د ولت خيل اوس په بنو راوک کې نه د ي،پــا تي د يو سفز يو سيمې ته راغلي او زيا تره يې بيا له هغه ځا يه هند وستان ته را لېږ د يد لي د ي. په خلا صته الا نســاب کې د ا هم راغلي د ي چې مند وزي او زکو زي هم د بد ل زيو په څير پر څو پښو ويشلي د ي، خو د هغوی نو مو نـــه يې نه د ي راوړي.

25.2 د بړ يځو ټا ټو بی

د بړ يځو پخوانی ټا ټو بی د بست تا ريخي سيمه وه چې پښتانه يې کلا بس بولي چې اوس هم هلته بړيځي يــا بړ يځان استوګنه لري، د فتح خان او رابيا د نکل قهرمان (پتي خان) د کلا بس له بړ يځو نه و. د تاريخ حيات افغاني پــه قول د پتي خان پلار اسلام خان نو ميد ه [21]، پتي خا ن د کو مې خبرې په و جه له خپل پلاراو کو رنۍ نه خپه او خوا بد ی شو شواو د خپلو څو تنو ملګرو او د و ستانو سره چې د پښتنو په نکلو نو کې يې شمير شپيته بړ يځي راغلي د ي د هند وستان خو اته لاړ. د ا هغه ز مانه وه چې پر هند وستان با ند ې مغولي واکمن نو رالد ين جها نګير واکمني د رلود ه.ويل کيږي چې پتي خان د خپلو زړورو ملګرو سره د سيالکوټ په سيمه کې د د غه مغو لي واکمن د پو ځو نو ســـره په ډيرې زړورتيا مقا بله وکړه چې د خپلو ټو لو ملګرو يا شپيتو بړ يځوسره ووژل شو. خو ځر نګه چې د ی په مســا پرۍ او پر د يسۍ کې ووژل شو، نو ځکه په د غه کيسه کې له سوز او ګد از ه ډکې جملې راغلي د ي چې د امنظـــو مـــه کيسه د پښتنو په حجرو، محفلونو او مجلسو نو کې د ساز او سرود سره يو ځای ويله کيږي چې پښتانهـيـــې پـــه ډيــر شوق او ذوق سره اوري.[22]

په د غه نکل کې د هلمند پر غاړو باند ې د بړ يځو ګڼه اباد ي ښيي. کله چې په ۱۰۵۸هجري قمري کال پر کند هار با ند ې د ايران صفوي واکمن د ويم شاه عباس ۱۰۵۲-۱۰۷۷هجري.ق بريد وکړ نو پرد ل خان بړ يځي د خپــل قـــبيلوي لښکر سره د ايراني پو ځو نو په مقا بل کې پنځه پنځوس ورځې د کلا بس کلا بند ي وسا تله، د غه پيښه هـــم د اســـي ښيي چې تر يوولسمې هجري سد ۍ پورې لا د هلمند پر غاړو په تيره بيا په کلای بس کې ډير بړ يځي ميشته وو او د کلا بس پر شا او خوا بړ يځو خپله خا ني د ر لود ه او خان يې او رنګ خان نو ميد ه.

---

21 حيات افغاني، د ډيپټي محمد حيات خان تاليف

22 د افغانستان جغر افيوي قا موس، ۱۳۳۸، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هلمند پر کینه غاړه باندې د ګر مسیر او سیستان تر مینځ په لنډي او پلالکه کې اوس د رې سوه کوره بړیــــڅ میشته د ي او د غه بړیڅ د زکو زیو په ایسا زي پښې پورې اړه لري. لنډی او پلالکه د وې ویالې د ي چې بړ یڅو پخپله کیند لي د ي. لنډی ویاله لو ید یزې او پلالکه ویاله ختیزې خو اته پرته د ه چې د د واړو تر مینځ تقر یبا لس کیلو متره وا ټن شته.لنډی او پلالکه له اد اري پلوه د هلمند ولایت د د یشو په ولسوالۍ پو رې اړه لري. د د غې ولسوالۍ خــــتیز لورته د ګر مسیر ولسوالي پر ته د ه.

د کند هار په ښار کې هم د بړ یڅانو ځو کوره شته، مګر د د وی د استو ګنې تر ټولو لو یه سیمه ښوراوک د ی چې د لنډی او پلالکه ویالې یې شما ل لو ید یز ته پر تې د ي.

ډیټېي حیات خان په حیات افغاني کې چې ۱۴۳ کلونه د مخه یې کښلی د ی لیکي چې اوس په ښوراوک کې تخمینا د رې زره کوره بړ یڅ استوګنه لري. د حیات افغا ني په د غه شمیر کې شیراني هم راځي. د ښوراوک د خلکو شـــمیر د " اتلس قر یه های افغانستان" په ۱۳۴۹ مخ کې لیکلي د ي تقریبا یوولس زره تنه د ي چې په د غو کې تقر یبا د وه زره تنه بړ یڅان د ي او د هغې سر شمیر نې له مخې چې په ۱۳۵۳ لمریز کال په کا بل کې خپره شوې د ه د ښوراوک د بړ یڅــو شمیر پر ته له شیر انیو نهو زرو تنو ته رسیږي.

د (Dictionary of the pathan Tribes) په ۲۱- مخ کې لیکل شوي د ي"څه بړیڅي په کوټه، پښین او څاګي کې او سیږي، د د غه قبیلې زیاتره خلک د افغانستان په ښو راوک کې میشته د ي."

د ولس مجلې د ۱۹۶۸ زیږد یز کال د اکتو بر په ګڼه کې عا بد کښلي د ي:" بړیڅي د کو یټې ډویژن په شـــرارود نو مي ځای کې له عیسی خیلو سنټیا کا کړو سره میشته د ي او په کو یټه کې هم بړ یڅ او سیږي."

د پټهان کتاب چې د انګریزي مؤ رخ سر او لف کیرو له خوا لیکل شوی د ی په سلم مخ کې د اسي راغلي د ي:" د بړ یڅو ځو کوره د کویټې د بو لان د حکو مت په څا ګي کې هم شته او څه بړ یڅي په نو شکي کې هم اوسي. څه اکازي، الیک زي او وسمي زي بړیڅي (چې له نسبي لحا ظه په مند و زیو ور ګډ یږي) په بو لان کې له سنجر انیو بلو ځو سر ه میشته د ي او اوس یې خپله ژبه له لا سه ور کړې د ه. د د غو بړ یڅو شمیر سلو مړو ته رسیږي.

ملک صالح محمد لهري د بلو چستان نو مې کتاب په ۵۵ مخ کې لیکلي د ي:" په ۱۹۵۱ ع کال کله چې په بلو چســـتان کې د نفو سو سر شمیر نه وشوه د بلو چستان د بړ یڅو شمیر ٤۹٦٥ تنه و و. "

په صولت افغاني کې چې د زرد ار خان ناغر تا لیف د ی راغلي د ي:" بړ یڅ په هند و ستان کې هـــم اوســـي او د جهجرو پر ګنه د بړ یڅا نو د ه. په ۱۸۵۷ کال کې چې هند وستانیان د انګر یزي ښکیلاکګرو نه د خپلواکۍ د تر لاسه کـــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو له پاره را پورته شول د جهجر بېرې يځی رئيس هم د د غو غا ز يا نو ملګری و، انګرېزانو چې برې ومونده د غه بېرې يځی رئيس يې هم پر د ار و ځړاوه."

د جهجر پر ګنه د ډهلي او عليګړ تر مينځ پر ته د ه، په اد اري لحاظ د اتهراپرد يش ايا لت د سکند ر ابادپه ډسترکټ (ولسوالۍ) پورې اړه لري.سکند ر اباد د هند پښتون واکمن سلطان سکند ر لود ي(۸۹٤-۹۲۳هجري قمري)ته منسوب د ی.

همد اراز برېښ د هند د اتهراپرد يش د ايالت د رو هيل کهنډ په بنا رونو کې هم شته په تيره بيا د بريلي سيمه د بړېڅو نه ډکه د ه.

د پټهان د کتاب په سلم مخ کې راغلي د ي چې د هند د مهارا شټرا په ايالت کې د بړوچ په نامه ښار هم بړېڅوته منسوب د ی.

25.3 ښوراوک

د ښوراوک سيمه د اوسني کند هار په جنوب لو يد يزه څنډه کې پر ته د ه چې ځا نته جلا ولسوالي د ه، د ريګ په نامه يوه علا قه د اري هم په د غې ولسوالۍ پو رې تړ لې د ه. د ښوراوک د سيمې شمال لويد يز ته ريګ(ريګستان) پروت د ی. د غه ريګستان په شمال کې د سپين بو لد ک تر حد ود و او په لو يد يز افغانستان کې د غر بي پو لې پورې غځيد لی د ی.لمر خاته خو اته يې د خو اجه عمران غر د ی چې له پښينه ښوراوک جلا کوي. د جنوبي ډډې غر ونه يې د بر اهوي بلو څو تا ټو بی د ی چې په نو شکي پورې اړه لري. د ښوراوک ځمکه ښوی ډاګ د ی اود د غه ډاګ په مينځ کې هيڅ غر نشته، ځمکه يې مټينه د ه. د ښوراوک د پر اخوالي په اړوند د صو لت افغاني د تاريخ په ۳٤۷ مخ کې راغلي د ي:" ښوراوک نسبتا مربع شکله پروت د ی چې هره ضلعه يې شپيته ميله او بږد والی لري." [23]

د صو لت افغا ني د غه ليکنه د حيات افغاني د ۱۵۳ مخ نقل د ی. د اتلس قر يه های افغانستان په ۱۳٤۹ مخ کې د ښوراوک د ټو لې ولسوالۍ پراخوالی ٤۹٦٤ مر بع کيلو متره راغلی د ی، خو اروابناد قا ضي عطاؤالله خان په خپل اثرچې د پښتنو تا ريخ نو ميږي د ښوراوک ټو له سيمه شپيته ميله ښو د لې د ه. د اروابناد قا ضي صاحب د غه ليکنه د اسې تو جيه کيد لای شي چې د ه يو ازې د ښوراوک اباد ه ځمکه شپيته مر بع ميله بللې وه چې د بړې يځو کر وند ې او ټا ټو بی د ی او د نوي او زاړه ښو راوک په نامه ياد يږي.

---

23 صو لت افغاني، د زرد ار خان ناغر تاليف

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قا موس جغر افیایي افغانستان کې د ښوراوک کلي ۲۷ ښو د ل شوي د ي. په د غو کليو کې تر ټو لو لوی کلی د باد رزو د ی چې تقريبا ۱۲ـ پکې اوسي. په زيا تره کليو کې د وه د رې کوره بر اهو يان هم شته چې نا رينه يې د کلي سا روانان او شپا نه د ي او ښځمنې يې کمبلې، جو الونه، خورجينونه او د ستر خو انونه اوبي.

25.4 کلي او کو رونه

د ښوراوک د بړ يځو کور په يو ه ساد ه کو ډۍ(کو ډله) کې وي چې په بيضوي بڼه د غزو له پنډو لښـــتونـــه جوړه شوې د ه چې څلور پنځه د انې يې يو ځای په ځمکه کې له يوې خوا او بلې خوا د نيمې د ايرېپـــهتـــوگه ســـره اينجتې کړي وي چې پر سر يې کيږه ور اچوي.کيږه د غزو له لښتو ياغوړگو او کړ کو نه د ټغر په بڼه جوړ شوي وي چې د خو نو په پو ښښ کې يې پر تير انو اچوي. هغه کو ډۍ چې د ژمي له پاره وي پر کيږه سر بيره يې ا خيـــړوي. خو ني يې څلور د يوالونه لري او چت يې له يوه او ږد ه تير او د غزه له لښتو نه د اسې جوړ کړی د ی لکه عصـــري څاد ر پو ښه کو رونه. د غه خونې او کو ډلې يوه د بلې اړخ ته په بيضوي يا مستطيله بڼه يو لړ پر له پسې پر تې وي. پر شا وخوا با ند ې د ښاري ډوله کو رو نو په څير د يو الو نه لري او زياتره کو ډلې بې د روازې وي، د ا ځکه چې په بړ يځو کې مخ پټی او غلا نشته.

25.5 کښت او کر

د ښوراوک د وبی ډير تود او ژمی يې معتد ل د ی. څه شمير تره کي او خروټي کو چيان د ژمي په مو سم کې ځا نو نه ښوراوک ته رسوي. د ښو راوک کښت په باران د ی، يوازې يو کا ريز ګی پکې شته چې پر هغه هم د وه د رې کوره اباد د ي او نورې بها ند ې او به نه لري.غنم، اوربشي او با جرې په للمي ډول کرل کيږي.څه للمي پا ليزونه هـــم کري.

د ښو راوک د بړ يځو سپين ږيري وايي زموږ نيکه ګانو چې په ښو راوک کې واړول کښت يې په با ران و او له لوړې نه يې ځمکې نه خړو بيد لې.لوړه د يوه رود نوم د ی چې د تو بې له غره نه راوځي چې اوږد والی يـــې ۲۵ـ ميله د ی، لوړه ژوره د ه او غاړو ته يې اوبه نه خيژي.

ستر ستانه حاجي محمد خيشکي د وی و هڅول چې وبالي وکاري او له لوړې نه اوبه خپلـــوکـــر ونـــد وتـــه و خيژوي.بړ يځو د حا جي نيکه خبره ومنله، ليځې يې را ونغښتلې او لو ړې ته يې او مه بند ونه وا چول.د وی لوبې ويا لې ځينې وکښلې.يوه وياله د بد ل زيواو زکو زيو وه او بله وياله د مند وزيو وه چې شير اني هم پکې شر يک شـــول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غو ویالو نه یې بیا کو چنۍ ویا لې جلا کړې چې په د غو کې شپږ ویالې یوازې د مند و زیو د ي.

وروسته د اوبو د هغه بند په اغیزه چې د پښین په ملوزو کې لوړې ته واچول شو، د لوړې اوبه ښوراوک تــه ونه رسیدې او ښوراوک یې په یوه بې او بو میره بد له کړه.اوس د ښوراوک د خلکو کښت وکر د باران په او بو د ی. څه اوبه په اوښا نو له څاه ګا نورا کا رېږي. څاه ګا نې یې شپیته اویا متره ژورې د ي. د څاه ګانو او به یې تروې د ي،نــو ځکه د وی ناوران(څلیرونه) هم لري. په نا ورانو کې د باران او به زیر مه کوي. د څاه او ناور پــه اوبــو د ښــوراوک خلک خپلې اړتیاوي پوره کوي، ځیني یې اود سو نه تا زه کوي، لو ښي او کا لي پرې مینځي او څــا روي‌پــرې اوبــه کوي. د څاه ګانو او نا ورونو او به د و مره نه د ي چې د کښت او کر له پاره ځیني کار وا خلي. د ښوراوک ځمکه ډیره د ه او اوبه یې لږې د ي، ځکه نو ځینو ځمکو ته د کر هڅې وار پس له څلورو پنځو کلو نو ور رسیږي، له د غه امله یې ځمکه خورا زوروره وي، ډیر حا صل ورکوي او سرې ته یې اړتیا نشته.

د ښوراوک ټول خلک په پښتو خبرې کوي او د خلکو په محا وره کې یې د ډیرو متلو نو د کارولو نه د اســـي څر ګند یږي چې د فو لکلوري اد ب خزانه یې ډیره بډایه د ه.

د بړ یڅو ډیر شمیر وګړي په هند وستان کې استوګنه لري او د ا هغه پښتا نه د ي چې د افغا نې فا تحینو ســـره هند ته تللي د ي اوس یې پاتې کسان ځا نونه هغو کسا نو ته منسوب ګڼي چې د هند وستان په تا ریخ کې‌نـــوم او نښـــان لري.

یو له د غو کو رنیو نه د حا فظ الملک رحمت خان بړیڅ کو رنۍ د ه چې په اصل کې د کند هــار د ښــوراوک و چې د هند وستان په رو هیل کهنډ کې حکمران و. حا فظ رحمت خان په هند کې د ابد الي احمد شاه د فتو حا تو او سو بو ملګری و او د د ه زامن او وریرونه د رو هیل کهنډ ډیر نا متو حکمرانان وو. پخپله حا فظ رحمت خان د افغا نـــي فـــر هنګ په بډاینه کې ډیره لو یه ونډه اخیستې وه او ځینې د اسي تا ریخي متون د د ه په پا ملرنه د ورکید و او هیرېـنــه ژغورل شوي د ي چې هغه نن د سترو علمي اسناد و په جمله کې ډیر هسک ځای لري.

تواریخ حا فظ رحمت خاني چې پیر معظم شاه ته منسوب د ی، اصلي متن یې د حا فظ رحمت خان په سپا رښـــت لیکل شوی د ی او د ا یو د اسي غنیمت اثر د ی چې د پښتني اقوامو او قبایلو د لیږ د ید نو او نورو ټولنیزي او ســـیا سي منا سبا تو ډیرې خبرې په کې پر تې د ي.

د ۱۸۵۷ع کال په ډسمبر کې انګرېزانو د ډیلي پر ښار یر غل وکړ. مغولي واکمن بها د ر شاه ظفر په ډ ار ســـره ځان انګر یز انو ته تسلیماوه، خو پښتون جنرال بخت خان هغه ته ډاډ ورکاوه چې د انګر یزانو مخه به ونیسي.جنـــرال بخت خان د انګریزانو په وړاند ې د و مره خنډونه را مینځ ته کړل چې د کشمیري د روازې او لال کلا تر مینځ واټـــن

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگر یزان په پنځو ورځو کې وواهه.

د غه جنرال، پا چا د تسلیمید و نه ونه شو گرځولای، نو کله چې پا چا تسلیم شو، جنرال بخت خان له ډیلي نـــه لکهنو ته لاړ او له هغه ځا یه د هند وستان غر ونو ته وخوت او پسي ورک شو چې تر ننه یې بیا چا پته ونه مو ند له.

د ښوراوک خلک وایې کله چې د ډیورنډ کر ښه ټا کل کید له نوا نگر یزانو په خپلــه نقشــهکــې ښــوراوک د افغانستان نه ایستلی و، خو سمند رخان بړ یځ د خپلو سپرو سره پر کو یټې بر ید وکړ او د و مره لوی خطر ونه یـــې انگر یز انو ته متو جه کړل چې هغوی په د ې را ضي شول چې ښو راوک د ډیورنډ د کر ښې افغاني خواته وټاکي.

بړیځ قوي او پیا وړي خلک د ي. د وی د کار نه تر فا رغید و وروسته بیلا بیل سپور ټو نه لري چـــې عمـــد ه سپو ر ټو نه یې غیږ د ه. د میلو په ور ځو او ود ونو کې اتڼونه کوي او د بړ یځو اتڼ ځا نته نوم لري. د وی په اتـــڼ کې ټو پکونه خو ځوي او کله چې اتڼ تود شي نو په همد ې ټو پکو ډزې کوي. د سپوږمۍ په ځو ار لسمه شپه د ســـپو ږمۍ په رڼا کې ځو انې ښځې او پیغلې اتڼونه کوي او سند رې وایې. د وی د زوی زیږید نه نیکمر غه بولي او په هغــه کورنۍ کې چې زوی وزیږي خیر اتو نه کوي او د هلک د نوم د ایښود لو پر وخت سند رې وایې او اتڼو نه کوي.

25.6 د بړیځو نامتو مشاهیر

1. شیخ بستان بړیځ مړ ۱ـ۲ هجري کال چې بستان الا ولیا د د ه تالیف د ی.

2. حا فظ الملک حا فظ ر حمت خان چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال یې په ر و هیل کهنډ کې خلا صته الانساب لیکلـــی د ی او په هند وستان کې د پر نگیانو سر سخته د ښمن و.

3. جنرال بخت خان بړیځ چې په هند کې د پر نگیانو پر خلا ف مبارزه کوله.

4. شیخ ثا بت بړیځ

5. ملا فا ضل بړیځ

6. فتح خان بړ یځ

7. پرد ل خان بړ یځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. نو رخان بړيڅ

9. محبت خان بړيڅ

10. سمند ر خان بړيڅ

همد اراز پو هاند د کتور نور احمد بړ يڅ چې د افغانستان د عامې رو غتيا وزير وا و يو پوه او تجربه لرونکی متخصص او علمي شخصيت و هم د بړ يڅو له قبيلې نه و۔

ماخوذونه د ه ([24]، [25]، [26]) نه۔

26 بنګښ

که چيرې د بنګښو پښتنو د نسب شجره په ژوره تو ګه تر څيړ نې لا ند ې ونيسو، نوجو ته به شي چې بنګښ کرلاڼي پښتا نه د ي۔

تاريخ حيات افغاني د بنګښو د لو مړ ني استو ګنځي په اړوند د اسي ليکي:" د د غې قبيلې لوی نيکه اسمعيل نو مید ه چې د ګر د يز د سيمې په زرمت(زرمله) کې او سيد ه۔ وروسته بيا د د غې قبيلې د غړو تر مينځ کو رنۍ جګړې پيل شوې چې په نتيجه کې د وی پر د وو ګو ند ونو و ويشل شو ل چې يوه يې سمل او بله يې ګاړه نو میږي۔ هغـــه و خت چې په زرمت کې د د غې قبيلې د خلکو شمير مخ پر ډير يد و شو او له بلې خو ا يې د غلجي قبيلې زور او ځواک وليد نو تقر يبا ٦٥۔ کلونه د مخه يې د غه سيمه پر يښود له او وتلو ته اړ شول، چې وروسته بيا د وی په کورمې، پيواړ او شلوزان کې چې د سپين غره په سهيل کې مو قعيت لري خپله قبضه ټينګه کړه، خو د اورکزيو او د د وی تر مينـــځ خوا بد ي پيد اشوه په هغه وخت کې خټکو هم د بنګښو سره مر سته وکړه او تر يوې سختې جګړې ورو سته يـــې د او رکز يو لاس له کو ها ټه لنډ کړ او خپلې واکې يې ور با ند ې ټينګې کړې، څو په پای کې د بنګښو او او رکزيو تر مينځ سر حد وټا کل شو۔ ميد ان او هغه د ره چې اوس بنګښ پکې استو ګن د ي د بنګښو او د شمال غر نيزه سيمه او رکـــزو

---

24 د پښتنو تاريخ، د قا ضي عطاؤالله خان تاليف، د کا بل چاپ

25 Cambridge History of India

26 اتلس قريه های افغانستان، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسيد ه." [27، 28، 29]

د تا ريخي رو ايتو نو سره سم د اورکزيو سيمې ته د د وی راتګ په کال ۱۳۹۸ ع کال کې تر سره شـــوی د ی، چې بيا ورو سته يې د کو هاټ سيمه يې هم له هغو نه ونيوله. د يوه افسانوي ر وايت له مخې د د وی‌تـــر مينـــځ د غــه شخړه د د ای په نامه يوه تن اواره کړه. په د ې تو ګه چې يو ځل د بنګښنو او اورکزيو ملکان د سيمو د ويش له پاره په د ر سمند نو مي ځای کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې خوا غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لا سه کړي. له همد ې کبله د د وی تر مينځ سوله ونه شوه او نږ د ې و چې د د وی تر مينځ بيا جګړه ونښلي. په د غه وخت کې د د ای‌پـــه نامه يو سپور سړی له ليرې را ښکاره شو. ځر نګه چې د واړه قبيلي يعني او رکزي او بنګښ له شخړو او لا نجو نه په تنګ شوي وو، نو د وی په د غې خبرې سره اتفاق وکړ که چيرې د غه سپور راشي، نو د وی به ورتـــه د بنګښنــــو او اورکزيو د قبيلو تر مينځ د ځمکو او سيمو د ويش سؤ ال مطرح کړي او هر هغه نظر چې د ای ورکړ د واړه خــــو اوې به يې مني. په د غه وخت کې د ای نو می سپور را ور سيد او د واړو غا ړو د د غې شخړې د اوار ولو په ســـرلـــه د ه سره خبرې وکړې، د ای په د اسې حال کې چې پر اس سپور و په پښتو ژبه يې د اسي وويل چې :

د ای خو د اسي وايي

چې سمه د بنګښ، غر د او رکزي

ويل کيږي چې له هما غې ور ځې د د ای ويش عملي شو چې تر او سه پو رې د چلند وړ د ی.[30]

26.1 د بنګښنو خيلونه

بنګښ په ډيرو خيلو نو ويشل شوي د ي چې د غه خيلو نه په لا ند ې ډول د ي:ميران زي، بايزي، ســـمل زي، باد ه خيل(بډه خيل)، حسن زي، عمر خيل، ايلم خيل، حسن خيل، لنډي خيل، مياوي، کا غذي، کمال خيل، مند و خيـــــل، د اؤد خيل، شاد ي خيل، د ود ا خيل، او د اخيل، يو سف خيل، خا خيل، مير ا حمد خيل، علي شير زي، عليزي، خد ي زي، ورد ي خيل، ستوري زي، خواجه ا حمد خيل، بر ستوري زي، کوز ستوري زي، موزو خيل، نسيو خيل، تاتا خيل، کله سور خيل، وانک زي، لابي خيل، ازي خيل، شا هو خيل، لو د ي خيل، شني خيل، ګل خان خيل، عزت خيل، د ولت خيل، ګل شاه خيل، متو خيل، فتح خيل بلند خيل، لغماني، جمشيد ي او نور...

---

27 حيات افغا ني، پښتو ژباړه، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۵۸ او ۷۴۳ مخونه، د پيښور چاپ

28 د پښتنو تا ريخ، لو مړی ټوک، د قا ضی عطاؤالله خان اثر، ۳۹ مخ، د کابل چاپ ۱۳۵۶

29 پښتو نستان، عبد الرؤف بينوا، ۲۷ مخ، ۱۳۳۔ کال، کابل

30 Selection from the poetry of the Afghan from the 16 to 19 century, by Henry George Raverty, 2008

(c) ketabton.com: The Digital Library

26.2 د بګښو د سیمې مو قعیت

بنګښ په کو هاټ او هم په کو رمې ایجنسۍ کې استوګنه لري.

د بنګښو سیمه د د رې په بنه د ه چې د ختیز نه لو ید یځ ته د غرو نو تر مینځ پر ته د ه چې لمر خاته او جنوب ختیز ته یې خټک، جنوب ته یې وزیر او لو ید یز ته یې تو رې او سیرې.د د وی مید اني یا اواره سیمه زر خیزه او بډایه د ه چې ورته کوز بنګښ وایي او غر نۍ سیمه یې د بر بنګښ په نامه یاد یږي.

26.3 د بنګښو د استو ګنې سیمې او ځا یو نه

بنګښ په کو هاټ، هنګو، ټل، کو رمې، پیواړ، شلوزان او پا ړه چنار کې استوګنه لري. هغه بنګښ چې په کو رمې ایجنسۍ کې او سیږي، نو د د وی سیمه د پیواړ او پاړه چنار په نامه یاد یږي. همد اراز بلند خیل، یو سف خیل او خا خیل بنګښ د ټل ښار ته نږد ې د وزیرو په ګا ونډ کې ا ستو ګنه لري. میر احمد خیل او علیشیر زي په هنګو او د هغه په شا او خواکې استوګنه لري.

د بنګښو د مشهورو ځا یو نو او کلیو نو مو نه په د ې ډول د ي: نرۍ اوبه، ټل، د رسمند، هنګو، اوسترزي، کسا ئي، تر غه، توره وړۍ، کڅ او مد خوزه.

په پو ر تنیو سیمو بر سیره ډیر شمیر بنګښ په پیښور، کر ا چۍ او اسلا م اباد کې هم میشته د ي.

باید وویل شي چې د د وی پر سیمه تل بهر نیو یر غلګرو لکه مغولي تیمور، بابر، سکهانو او انګر یز انو بر ید ونه کړید ي، خو د د ې ځای غیر تي خلکو ور ته په میړاني غا ښ ما توونکي ځو ابونه ور کړي د ي.

26.4 په هند وستان کې میشته بنګښ

26.4.1 نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ

بنګښو د هند د اتهرا پر اد یش د ایا لت په فرخ اباد کې د پښتنو یو ځا نګړی ریاست د رلود، چې بنسټ ا یښو د ونکی یې نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ و. د ه په پیل کې د ډیلي په شا هي پو ځ کې یوه کو چنۍ پو ځي د ند ه د رلود ه، خو د شهزاد ه فرخ سیر په ملا تړ یې یو زریز منصب تر لا سه کړ، چې د خپلې پو هې او زړورتیا په وجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په کراره کراره اووه زريز منصب تر لا سه کړ چې په پای کې د ۵۲ زريز منصب خاوند او د هند و ستان په خلکو کې يې په (باون هزاري) سره مشهور شو.

کله چې ايراني نا د ر شاه د هند وستان نه بير ته خپل هيواد ته ستنيد ه، نو يو شمير يو سفزي پښتانه ور سره بند يان وو، خو نواب غضنفر جنگ محمد خان بنگښ د خپلو پښتنو ورو نو د ژغو رنې او خلا صون له پاره ايراني نا د ر شاه ته د رې لکه رو پۍ ور وليږ لې چې نو موړي يو سفزي خو شي کړي چې همد اسې هم وشول. نواب صا حب ډير با تد بيره، زړور او ښه اد اره چي و چې د د ه تر واکمنۍ لا ند ې خلک ور نه ډير خو شا له وو. د د ه تر مړ ينې وروسته يې زوی قا يم الد وله قا يم جنگ نواب قا يم خان د فر خ اباد د سيمې نواب شو. (31)

26.4.2 نواب قا يم خان قا يم الد وله قا يم جنگ

نو موړی د ډيلي د واکمن له خوا د فرخ اباد د سيمې د نو ابۍ پر مسند و تا کل شو، خو وروسته د نواب منصور علي خان صفد ر جنگ له خوا ووژل شو. نو موړي نواب د فر خ اباد د سيمې واګې په لاس کې و نيولې او خپل نا ئب رای نول ته يې د فر خ اباد سيمه وروسپا رله. په د غه و خت کې د نواب قا ئم خان مور خپل بل زوی نواب احمد خان چې د خپل ورور نه خپه شوی او په ډ هلي کې او سيد ه ور و غو ښت او نو موړی د مئو او نورو سيمو د ر ئيسا نو په ملا تړ رای نول وواژه او کله چې نواب صفد ر جنگ د ر ای نو ل له و ژلو خبر شو، نو د جگړې له پاره ور د مخه شو، خو نواب قا يم جنگ بنگښ هغه ته ما تې ور کړه. نواب صفد ر جنگ مجبور شو چې د بهر تپور د واکمن را جا سورج مل نه مر سته و غواړي او هغه هم په د ې شر ط چې نو موړي ته به د ورځې ۳۵ زره رو پۍ ورکوي، ځو په فر خ اباد بر يد و کړي، خو په پای کې مر هټه وو د د وی تر مينځ سو له وکړه.

26.4.3 نواب تفضل حسين خان بنگښ

د نواب ا حمد خان تر مړ يني ورو سته نواب تفضل حسين خان د فر خ اباد د سيمي نواب شو، خو په ۱۸۵۷ عيسوي کال کې هغه و خت چې د هند وستان ازاد ي غو ښتو نکو د انګريزي ير غلګرو پر خلاف عمو مي پا څون وکړ، نو پر نګيان د نواب تفضل حسين خان نه خپه شول. انګر يزانو د فرخ اباد ريا ست ضبط او نواب تفضل حسين خان بنگښ يې د خپل ريا ست او نو ابۍ نه بيو اکه کړ او مکې معظمې ته يې تبعيد کړ چې بيا هوري وفات شو.

31 د ميزان جريد ه، په هند کې افغا ني النسله نو ابان او د هغوې د واکمنۍ سيمې او ريا ستو نه، د ۲_۱ کال د جنوری مياشتې ٦٧ گڼه، د هند چاپ. چې په هغې کې په هند و ستان کې د افغا ني قبيلو او د د وی د رياستونو او نو ابيو په اړوند زما له خوا معلو مات چمتو شوي وو او په پر له پسي ګڼو کې راغلي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

علا مه رشا د بابا د حیات افغاني د پیښور چاپ په ۷۴۳ مخ کې د فرخ اباد د نوابانو په اړوند د اسي لیکلي د ي:"په شمالي هند وستان کې تر ټولولوی او مشهور سیند ګنګا د ی. د د غه سیند په لو ید یځه غاړه با ند ې د فرخ اباد نـــوابي واقع د ه. د فرخ اباد ښار په ۱۱۵۳هجري قمري کال غضنفر جنګ محمد خان بنګښ (مړ ۱۱۵٦)هجري قمري کال ود ان کـــړ او د وخت پا چا فرخ سیر (۱۱۲٤-۱۱۳۱هجري قمري) په نسبت یې فرخ اباد نوم پرې کیښود . د فرخ اباد د نوابۍ لومـــړی نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ واو په ۱۱۲٦ هجري قمري کال یې د د غې نوابۍ بنسټ ایښی د ی.د ې نوابۍ تـــر ۱۲۷٤ هجري قمري کال پورې پا یښت وکړاو وروستی نواب یې تفضل حسین خان وچې د هند و ستان د ازاد ۍ پـــه پـــا څون (۱۸۵۷ عیسوي) کې د لاس لر لو په تور پر نګیا نو حجاز ته فرار کړ او هلته په ۱۲۸۸ هجري قمري کال مـــړ شـــو. نواب غضنفر جنګ محمد خان، د هغه زامن نواب قا یم خان او نواب احمد خان د د غې کو رنۍ مشهوره نوابان تیر شوي د ي.

نواب احمد خان د پاني پت په مشهوره غزاکې ګډون د رلود او د لوی احمد شاه بابا له ټینګو ملګرو نه و.نـــواب احمد خان چې په ۱۱۸۵ هجري قمري کال کې مړ شو پر ځای یې زوی مظفر جنګ د لیر همت خان د فرخ اباد نواب شـــو، شپږ ویشت کا له یې نو ابي وکړه او ۱۲۱۱ هجري کال مړ شو.

د ۱۸۵۷ ع کال پا څون چې د هند وستان د ازاد ۍ له پاره نا کام شو، د د غې بنګښې کو رنۍ څو تنه په د غـــه پـــا څون کې د لاس لر لو په جرم پر نګیا نو په د ار و ځړول."

په فرخ اباد سر بیره په قایم جنګ، شاه جهانپور او په ډهلي کې هم بنګښ او سیږي. په ډهلي کې د بنګښو محلـــه مشهوره د ه.

همد اراز یو شمیر بنګښ د ایران په ما زند ران او خر اسان په ایا لت کې هم میشته د ي.

یو زیا ت شمیر بنګښ په سعود ي عر بستان، کو یټ او د خلیج په عر بي هیواد ونو لکه د وبـــی، قطـــر، ابـــو ظبي، عمان، مسقط او شا ر جه کې هم استوګنه لري چې اکثره یې په ټکسي چلولو او نورو خواریو او غر یبیو بو خت د ي.

26.5 د بنګښو نا متو شخصیتونه:

د بنګښنو قبیله په خپله غیږ کې ډیر پو هان، سیاسي مشران، نوابان، لیکوالان، شا عران او هنر مند ان روزلي د ي چې د ځینو نومو نه یې د اد ي :نواب غضنفرجنګ محمد خان بنګښ، قایم ا لد وله قا یم جنګ نواب قایم خان بنګـــښ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب تفضل حسين خان، نواب احمد خان، مظفر جنگ د لیر همت خان او نا صر جنگ امد اد حسین خــان چــې د هنــد د اترپراد یش د فرخ اباد د سیمي بنګښ نوا بان وو.

د اورنګزیب عالمګیر د زماني مشهور پښتو شا عرخواجه محمد هم د بنګښ په قبیلي پورې اړه د رلو د ه.

په سیا سي مشرانو کې د مزد ور کسان پار ټۍ مشر افضل بنګښ چې په پښتونخواکې یـــې د مـــزد ورلنـــو او خواریکښانو د حقو قو له پاره مبارزې کړي د ي هم بنګښ پښتون و.

د هند د مو سیقي ستر استاد ښا غلی امجد علي خان چې د سرود استاد د ی او د هغه زامن ښا غلي امان او عیان هم بنګښ پښتا نه د ي.

په د وبۍ کې د بنګښ پرا پر تیز چیر مین ښا غلی عبد النبي بنګښ چې د پښتو ژبې او پښتنو سره ډیره مینه لري او په د وبۍ کې پښتانه پرې را ټول د ي او په د رنه ستر ګه ور ته ګوري هم پښتون بنګښ د ي.

26.6 د بنګښو مجمو عي شمیر

حیات افغاني ۱٤۱ کلونه و ړاند ې د بنګښو مجمو عي شمیر ۱۸ زره کور ه ښو د لی د ي.

خو هغه ورو ستۍ سر شمیرنې چې په د غه سیمه کې شوي د ي په مجمو عي تو ګه د ټو لو بنګښو شمیر که هغه په کور مه ایجنسۍ کې اوسي او که په کو هاټ کې د ۳. زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

27 بنو څی

زموږ پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) بنو څي د پښتنو د کرلاڼي ټولنیز ې ډلې نه شمیري. د تـــا ریخـــي رو ایتو نو له مخې د بنو څیو لوی نیکه شاه فر ید نو مید چې ورو سته په شیتک مشهو ر شو. د شیتک مور ککۍ نو مید ه چې د د ه د زیږ ید و په وخت کې په لنګوال مړه شوه. پلار یې پر د ه با ند ې د شاه فر ید نوم کیښود. د اسي روایتونه هم مو جود د ي چې شیتک د ږې میر منې د ر لود ې، چې د لو مړۍ میر منې نه یې چې با نو نو مید ه د وه زامن چې کیوي او سو راڼي نو مید ل و زیږید ل چې د د وی د مور د نوم له کبله د وی ته با نوزي یا بنو زي ویل کید ل چـــې د بنو د سیمي پښتانه یې بنو څي بولي او د بنو د سیمي د تسمیې وجه همد ا میر من د ه. د بلې میر منې او لا د ه یې تنې او د وړ د ي. د د ریمې میر من او لاد ه یې جیلم او هوید وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې چې د د ه له خوا ۱٤۱ کلونه وړلنــد ېپــه اردو ژبه کښل شوی و او بيا ورو سته په انگر يزي او پښتو ژبو ژبا ړل شوی د ی د د وی د پخو انۍ سيمي او د بنو سيمې ته د بنو څيو د راتلو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د بنو څيو د استو گني اصلي ځای د سليمان د غره يوه لړۍ يعنــي د شوال غر و او د بنو څيو تر راتگ د مخه په بنو کې د هني او منگلو قبيلي ميشته وې، چې بيا ورو سته د د غو قــبيلو پير شيخ شاه محمد رو حاني(رح) د د وی نه له د ې کبله خپه شو چې د غلو د انو عشر يا لسمه برخه يې چې هغه ته ور کو له ور باند ې بند ه کړه، چې له هما غه و خته نو موړي پير د شيتک له او لاد ې نه د کيوي او سوراڼي اولاد ه د خپل زوی شاه نيکبين سره يو ځای د شوال د غره نه د ې سيمي ته راو ليږل او اجازه يې ورکړه چې د وی بليــد د هنــي او منگلو قبيلي له د ې ځايه وباسي او د غه سيمه چې د بنو څيو تر راتلو د مخه په ډنډ با ند ې مشهوره وه په خپــل واک کې راولي۔ څر نگه چې د شيتک اولاد ه د شوال په غره کې د وزيرو قبيلې د زور زياتي په وجه په تنگ شوي وو، نو د نو موړي پير د غه خبره يې غنيمت و گڼله او د غې سيمې ته يې ډله ايزه ليږ د يد نه پيل کړه چې لو مړی د تو چــي سين سهيل او د گبر غره په شمالي لمنې ورغړ کې ميشته شول۔ بنو څيو د خپل پير د زوی شاه نيکبين په غو ښـــتنه د رې کو ترې راوړې۔ د يوې کو ترې نه يې هيڅ ښکې ونه ايستلي، د د ويمې کو ترې نيما يې ښکې او د د ريمــې کــو ترې ټو لې ښې يې وايستلې او د رې واړه کو ترې يې د خپل يوه استازي په لاس د هني او منگلو قبيلو ته واستولي او د ا پيغام يې ور وليږه که چيري هر هغه څوک چې خپل مالونه له ځا نه سره واخلي او له د ې ځايه و ليږد ي نو د وی به د هغې کو ترې په شان په امن کې وي چې ښکې يې نه د ي ايستل شوي او د وی ته به هيڅ ډول ځا ني او مالي زيــان ور ونه رسيږي او هغه خلک چې په د ې کار کې ځنډ وکړي نود د وی سره به د هغې کو ترې په څير چلند وشي چې نيمــا يې ښې يې ايستل شوي وي يعني د وی ته به ځا ني او ما لي تا وانونه ور ورسيږي او پښيما نه به شي او هغه څوک چې نه ځي مور به هغه د خپل پير په بر کت د هغې بې ښکو کو ترې په څير لوڅ کړو۔کله چې هني او منگلو قــبيلو دکــو ترو د غه حال وليد او نو موړی پيغام يې واوريد ه نو په خپلو مينځو کې يې سره سلا او مشوره وکړه چې که چيرې له د وی سره جگړه وکړي نو د بر باليتوب هيله نشته۔ همد اراز د وی د خپلې بې اتفا قۍ او د خپل پير د خپگان په وجــه خو اشيني وو۔ له بلې خوا بنو څيو د د وی کرنې او زراعت ته تا وانونه رسول، چې په پای کې هني او منگــلــقــبيلې مجبوره شوې چې خپله سيمه پر يږد ي۔ د هني يو شمير خلک د هند وستان خو اته وليږ د يد ل او لږ شــمير د منگلــو سره د سپن غره په سهيلي برخه کې ميشته شول او په د ې تو گه بنو څيو پر د غې سيمې خپله واک ټينگ کــړ او پــه بشپړه تو گه يې د غه سيمه په خپله ولکه کې راوسته۔ که څه هم د بنو څيو له خوا د د غې سيمې د نيو لو نيټــه نــه د ه معلومه، خو د وی د شيخ شا ه محمد روحاني(رح) په وخت کې چې د شاه رکن عالم همعصره او مريــد و د لـتــه ميشــته شوي د ي او شا ه رکن عالم د ۸۸ کلو نو په عمر په(۷۰۵لمريز) کال له د ې نړۍ نه ستر گې پټې کړي د ي۔"

خو علامه استاد رشاد (رح) د حيات افغا ني د پښتو ژباړې، پيښنور په ۵۱۔ مخ په پايليک(پاورقي)کې د شيخ رکن ا لعالم په باب د اسي کښلي د ي:" شيخ رکن العا لم د شيخ صد رالد ين عارف زوی او د شيخ بهاؤ الد ين زکر يا ملتا ني سهر ورد ي لمسی د ی، د د ه د مړ ينې کال په مقا ما ت ار شا د يه (۸۵) مخ کې، د خز ينته الا صفياپه ۲/۵۱ مخ، د او ليا ملتان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸ مخ او د اولیا هند و پاکستان په ۳۱۳ مخ کې ۷۳۵ هجري قمري لیکل شوي د ي."

27.1 د بنو ځیو تر مینځ په خپلو کې د سیمو ویش

د هني او منګلو تر وتلو وروسته د غو خلکو د خپل پیر پر لار ښوونه د بنو سیمه په خپلو مینځو کې په د ې ډول سره وویشله چې د کیوي د مشر ځوی او لا د ې ته یې سهیلي برخه، چې اوس په میر ي مشهوره د ه د ککي تر ختیزو بر خو پورې چې په هغه وخت کې ز یا ته ابا د ه وه ورکړه. د کیوي د ویم زوی سمي ته یې په مینځ کې تر نا ر پورې ځمکې او د سو رانې او لاد ې ته د کو رمې د رود شمال ته تهل پورې سیمې ور کړل شوې.

په هغه وخت کې د سو را نیو برخه ځمکه زیا تره په ځنګلو نو پټه وه، خو اوس ډیره ښه او لو مړۍ د رجه ځمکه د ه.

د میري د اولاد ې برخه (شمال) ته: د با رکزیو د واړه تپې، د نورړ تپه، د مه خیل تپه او د ککي او بهر ته د واړه تپې

د سو را نې د او لاد ې برخه (شمال او لو ید یز): د مند ا خیلو تپه چې په با زید هم مشهوره د ه. ولاد ین تپه چې په د هر مه خیل هم مشهوره د ه. د کو نې تپه چې په حسین هم مشهوره د ه. د ولا خیلو تپه چې په خلعت هم مشهوره د ه.

د سمي د او لاد ې برخه (منځنۍ): د تپي د واړه تپې اود عیسکي او فا طمه خیلو تپې. همد اراز د سمي او لا د ې ته د د اؤد شاه، شمن خیلو او امند ي تپې په جهیز کې ورکړل شوي د ي.

27.2 د بنو په سیمه کې د پخو انیو او سید و نکو په اړوند لنډ معلو مات

د تا ریخي معتبرو منا بعو په حواله په پخوا نیو ز ما نو کې د لته د هند وان او یو نا نیا ن او سید ل، چې د پـــو رتنیو خبرو ثبوت د هغو زړو او لر غو نو سکو او ود انیو نه ښکاري چې د لر غو ن پیژ ند ونکو د څیړ نو په نتیجه کې لاس ته ر اغلي د ي. د لته د پخو انیو زړو ود انیو کنډ والې، د یو الو نه، زړې کلا ګانې او نور تا ریخي ځا یو نه او اثار شته او هغه سکي چې لر غون پو ها نو تر لا سه کړي د ي هغه ز یا تره د یو نا نیا نو او هند وانو له خوا ضـــر ب شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي تا ريخي رو ايتو نه هم مو جو د د ي چې په بنو کې د سبکتګين يا د غز نو ي سلطان محمود د واکمنـــــۍ تر پيله د بد ني په نوم يو قوم چې هند وانو ور ته مذ هبي عقيد ه د ر لو د ه او سيد ل، ځر نګه چې سلطان محمـــــود د خپلو ير غلو نو په وختو نو کې چې پر هند وستان به يې کول ځيني و ختو نه له همد ې لارې تير يد ه، نو د مذ هـــبي تعصب او مخا لفت په وجه د د غه قو م او مشر انو سره چې د ار الر ياست يې د ستر ام يا او سنی اکرا ښار و وجنګيـــد ه او هغوی ته يې ما تې ور کړه. د سلطان محمود لښکرو د غې سيمې او خلکو ته د و مره تبا هي و اړوله چې ډيـــر يـــې ووژل شول او هغه لږ شمير خلک چې بچ پا تې شول نو هغوی د د غې سيمې پر يښو د لو ته اړ شول. تر هغې وروسته د غه سيمه ور انه پر ته او په ځنګله بد له شوه. ځو د غوري شهاب الد ين د واکمنۍ په و خت کې د هني او منګلو قبيلې په د غه سيمه کې ميشته شوې.

بايد ووايو چې په هند کې د مغولي امپر اتور عالمګير په وخت کې د هغه زوی بها د ر شاه د غه سيمه ونيوله او سيد حسن نو می يې د د غه ځای حا کم وټاکه. تر او رنګزيب ور وسته د ا سيمه خو د مختاره وه. د ابد الي احمد شــــاه د واکمنۍ په وخت کې د غه سيمه د د ه په قلمرو کې شا مله او د کال د ولس زره روپۍ ما ليه به يې تر ينه ا خيستله چـــې قلنګ بلل کيد له. د د ې سر بيره يې شپږ زره رو پۍ د سو رسات په نامه چې د پا چا هي لښکرو خر ځ او اذوقـــه وه را ټو لولې چې مجمو عا اتلس زره رو پۍ کيد ې.

د سد وزي تيمو ر شاه په وخت کې په د غه ما ليه کې کو م بد لو ن رانغي، خو سد وزي زمـــان شـــاه د د وړود سيمي ما ليه چې د کا ل د و لس زره رو پۍ کيد ې د ککه پيير د غو ښتنې له مخې چې يو رو حا ني شخصيت و وبخښله او هما غه د و لس زره رو پۍ يې د بنو پر سيمه کيښنود لې چې په مجمو عي تو ګه يې د بنو له سيمې په يو ه کال کې د ير ش زره رو پۍ ماليه يا قلنګ را ټو لو لې. د د ې قلنګ نه پر ته د د ې ځای د رانيي حا کما نو د هند وانو نه‌يـــو ډول ما ليه د جز يې په تو ګه تر لا سه کو له.

هغه وخت چې په ۱۸۸. بکر مي کا ل يا ۱۸۲۳ عيسوي کال کې ر نجيت سنګه د افغا نستا ن د واکمنۍ د کمزورۍلـــه کبله د بنو سيمې ته راغی او د غه سيمه يې په خپل واک کې راوستله نو د ه هم پر د غو خلکو با ند ې د کال يو لک رو پۍ ما ليه وټا کله. چې د غه ماليه د سکها نو مختلفو حا کمانو لکه نو نهال سنګه، تا را چند او را جا سو چيت سنګه هم له د غې سيمې را ټو لو لې. هغه وخت چې فتح خان ټو انه د سکهانو له خوا پر د غه سيمې حا کم و ټا کل شو هغه د غه ما ليـــه يو نيم لکه رو پيو ته لو ړه کړه. د رې کا له ورو سته سکهانو جر نيل ګورد ت سنګه د غې سيمې ته د ما ليې د را ټو لو له پا ره ور وليږه چې هغه د غه ما ليه د وه نيمو لکو رو پيو ته لو ړه کړه او په د غه برخه کې يې د و مره زور زياتی پيل کړ چې زيا تره خلکو خپلې ځمکې پر يښود ې او تيښتي ته اړ شول.

په ۱۹.۵ بکر ما جيتي کال چې ۱۸٤۸ عيسوي کال سره سمون خوري انګر يزي سر کار پر يو ه فصـــل‌بـــانـــد ې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٤۲۸۲ روپۍ تر لا سه کړې چې بيا په ۱۸۵۲ عيسوي کال په منځني ډول تقر يبا د کال ۸۵... زره رو پۍ ما ليه ر ا ټو ليد ه چې ا نگر يزان د غې ته د بنو په سيمه کې د ما ليې لو مړ نی انتظا م وايې. د ما ليې په د ويم انتظا م کې چـــې د ميجــــر جنر ال نکلسن له خوا تر سره شو د غه ما ليه ۹٤٤٤٦ رو پيو ته لوړه شوه. د بنو د سيمې د ماليې په د ريم انتظام کې يې اند ازه لو مړی ۱۔۷۱۔٥ رو پيو او تر هغې ور و سته ۱۱۱۔۵۸ ته لو ړه شوه.

27.3 د بنو د سيمې جغر افيوي مو قعيت

د بنو سيمي لو يد يز ته د وزيرو غر، ختيز ته يې شا ه پور د ضلعې پو له، د مټهه ټو انه ســـيمه او د جيلـــم د ضلعې د تله کنگ تحصيل يوه برخه، سهيل ته يې د يره اسما عيل خان، شمال ته د لو يد يز نه نيولې د سند ه د ر ياب تر بنۍ غا ړې پورې کو هاټ او د خټکو غر نۍ سيمه پر ته د ه. بنو د کهرک، لکهي مروت او وزير ستا ن سره هم پو لـــه لري. بنو د پيښور جنوب په ۱۹۲ کيلو متری کې مو قعيت لري.

اوږد وال يې له لو يد يز نه چې هلته د کو رمې سيند د غره نه اوارې سيمې ته راځي، ختيز خو اته د شا ه پور تر ضلعې پورې ۱۔ ميله او منځنی پلنو الی له شماله تر جنو به تر څلو يښتو ميلو لړ زيا ت د ی.

بنو يو پراخ ميد ان د ی چې د کو رمې په سيند سره خړوبيږي.په د وبي کې يې هوا تود ه او په ژمـــيکـــې د اسي سړه وي چې انسان يې زغملای نه شي.

27.4 حا صلات

شولې، غنم، جوار، گني، تمباکو، کورکمن او اد رک (زنجبيل) د ي.

27.5 ميوې

خټکي، تو تان، نارنج، ليمو، سنتره، چکو تره، کيله، ام، خرما، انگور، انځر، انار او بيري.

27.6 گلان

گلاب، چنبيل، رانبيل، د اود ي، لمر گلی، عباسي، بند رابني، گل خيرو، جعفري، ببري گلی، پيغمبريگـــل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسي نور.

27.7 په بنو کې میشته نور قو مونه

په بنو کې پر بنو څیو سر بیره نو رقو مونه لکه خټک، مروت، وزیر، اپرید ي، اوان، هند وان، کشمیریان او لږ شمیر بهاریان هم استوګنه لري، خو خلک یې په سلو کې ۹۹ پښتا نه د ي.د خلکو ژبه یې پښتو د ه، خو اینکو یا هنـــد کو، پنجا بي او اردو هم پکې مروجه د ه.

27.8 د بنو څیو مشهور خیلونه

لکه چې د مخ مو وویل د شیتک لو مړۍ میر من بانو نو مید ه چې زامن یې کیوي او سو راڼي نو مید ل چې د وی د بنوزیو یا بنو څیو په نامه سره شهرت لري.د کیوي د ښاخ مشهورې څا نګې د اد ي: میري، سمي، بارکزي، ککی، بهر تهه، نورړ، د هر مه خیل، ممه خیل، احمد خیل، بر هیم خیل، عا لم ګل خیل، خد ر خان خیل، بورا خیل، مو سي خیل، سرکي خیل، نقره د ین، وله خیل، قلند ر خیل، برت خیل، میتا خیل، سکند رخیل، جهند وخیل، منـــد ان، ســـلیم خیـــل، بډاخیل، سیناور، اسما عیل خیل، او نور...

د سوراڼي مشهورې څانګې د اد ي:مند اخیل، ولاد ین، کوټي، ولا خیل، خوزک، کڅ زي، هیبک، ملي زي او نور.

28 بېټني

د د غې قبیلې خلک د خپل لوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لري. د ا سړی په پښتنو کې ډیر مشهور نیکه تیر شوی د ی او له پخوا زمانې نه تا ریخ لیکو نکو د د ه نوم او حال لیکلی د ی.په پښتني عنعنه کې د ا سړی یو خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږي.

د د ې عنعني تصد یق په بهر نیو مؤ ر خینو کې ابو الفضل علامي (۱-٦ هجري) د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ین محمد اکبر د د ربار مؤ رخ په د ې ډول کوي:

"په پښتنو کې د رې ورونه بیټنی، غر غښت او سړ بن ډیر مشهور نیکو نه د ي". [32]

---

32 ائین اکبري، لو مړی ټوک، ۱۹۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيټ نيکه نوم په تا ريخو نو کې بيټنی او بټن هم راغلی د ی او نعمت الله هروي چې په (۱۰۱۸ هجري) کې مخزن افغا ني تا ليف کړی د ی هم د شيخ بيټني او د د ه د او لاد ې احوال په بشپړه تو گه راوړی او ځينو نورو تا ريخو نو ته حواله ورکوي چې مجمع الا نساب ا، معد ن ا خبار احمد ي او تا ريخ ابرا هيم شا هي له هغو نه د ي او تر د ه د مخه ليکل شوي د ي. [33]

د رو ا يتو نو له مخې بټن د قيس عبد الر شيد زوی د ی. بيټ نيکه [34] د خپلو د وو ورو نو يعني غر غښت او سړ بن نه په عمر کو چنی و، خو د خپل نيک خوی، زهد او تقوی په وجه يې ډير شهرت تر لاسه کړ. په کو چنيوالي کې يې تر عر بستان او عر اق پورې سفر و نه وکړل چې د د ې سفر و نو په تر څ کې يې د ډيرو خلکو سره ليد نې کتنې وکړې او د هغوی له صحبته يې فيض تر لا سه کړ. [35]

اخو ند د رويزه ننگر هاری چې تر (۱۰۴۸ هجري) پورې ژ وند ی و هم د شيخ بيټني او د د ه د او لا د ې يا د ونه کوي او د پښتنو له نو ميا ليو او مشاهيرو نه يې گڼي. خو تر د غو ټو لو پخو انی او زوړ کتاب چې د بيټ نيکه ذکر او د د ه اشعار پکې را غلي د ي د با رک خان د زوی سليمان ما کو تذ کر ت الا وليا د ی چې له(۲۱۲هجري) نه ورو سته ليکل شوی د ی. د د ې کتاب هغه يو ځو پا ڼې چې شته د شيخ بيټني ذکر د اسي کوي:" نقل کا ند ي هسي يا رانو چې په روزگار د شيخ بيټني د د ه ورور چې سړ بن نو ميد ه او پر شيخ بيټني هم خورا گران و، سړبن نه د ر لود زامن او هر کله به يې ويل خپل ورور ته، بيټني خپل زوی اسما عيل ورکا او لوی شو د سړ بن په کا له، خد ای مهر بان د اسما عيل په بر کت سړ بن ته نصيب کړل د و مره زامن چې اوس شو گڼون د هغو..."-[36]

لوی استاد علا مه عبد الحی حبيبي د پښتو اد بيا تو تا ريخ په د وهم ټوک کې د بيټ نيکه په اړوند د ا سي ليکلي د ي:" د بيټ نيکه نور ا حو ال مو ږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مؤ ر خانو تصر يح کړی د ی، فقط د پټې خز انې د ليکلو څخه ښکاري چې اسما عيل د بيټ نيکه زوی د ښر خبون معا صر او د غه سړ ی په کال(۴۱۱ هجري) کې مړ شوی د ی. نو چې د اسما عيل د ژوند وخت(۴۰۰هجري) حد ود وي ښا يي پلار او اکا يې هم د (۳۵۰ هجري) په حد ود و کې ژ وند ی وي." [37]

د تا ريخ حيا ت افغا ني د ليکوال ډپټي محمد حيات خان په حواله بيټ نيکه د سليمان په غر ه کې ميشته و، خو

---

33 د پښتو اد بيا تو تا ريخ، د ريم ټوک، ۱۰۵ مخ

34 په سا نسکريت کې Bhutt د د انشمند او فا ضل په معنی راځي

35 تو اريخ خورشيد جهان، د شير محمد گنډ اپور تاليف، ۲۰۶ مخ

36 د پښتو اد بيا تو تاريخ، د ويم ټوک، ۱۰۶ مخ

37 نو موړی اثر، ۱۰۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د غزني په شاوخو اکې ښخ شو.[38]

شيخ بيټني يو رو حاني شخصيت و . سليمان ما کو په خپل کتاب تذ کرت الا وليا کې د د ه يو منا جا ت راوړی د ی چې په لا ند ې ډول يې وړاند ې کوو"

لـــويه خـــد ليـــه لـــويه خـــد ليـــه   ســـتاپـــه مينـــه پـــه هـــر ځـــايه
غـــر ولاړ د ی د رنـــاوي کـــی   تـــوله ژوي پـــه زاري کښـــې
د لتـــــه د ي د غـــــرو لمنـــــې   زمونږ کېـــږد ی د ي پکـــې پلنـــی

د ا وګړي ډېـــر کـــړې خـــد ليـــه
لـــويه خـــد ليـــه لـــويه خـــد ليـــه

د لتـــه لـــږ زمـــونږ اوربـــل د ی   وړ کورګی د ی، وړ بورجـــل د ی
مينه ستاکـــې مـــونږ ميشـــته يـــو   بل د چـــاپـــه ملـــه تلـــه نـــه يـــو
هسک او مځکـــه نغښـــته ســـتا د ه   د مـــــړو ود ه لـــــه تـــــا د ه

د اپـــا لنـــه ســـتا د ه خـــد ليـــه
لويه خـــد ليـــه لـــويه خـــد ليـــه!

شيخ بيټني د ړې زامن د ر لو د ل چې اسما عيل، وړسبون او کجين نو ميد ل او په د غو زامنو سر بيـــره يـــې يوه لور هم د ر لود ه چې بي بي متو نو ميد ه او د شا ه حسين غوري مير من وه چې او لاد ه يې متو زي پښتا نه د ي. [39]

د بيټ نيکه په ز امنو کې د وړ سبون او کجين او لاد ې ته بيټني وايي.[40]

په پخوا و ختو نو کې د د غې قبيلې خلک د سليمان غره په لو يد يزه خو اکې او سيد ل، خو په هند و ستان کې د پښتون واکمن د سلطان بهلول لود ي د زوی سکند ر لو د ي د و ا کمنۍ په و خت کې د غلجيو د قبيلي د غلبي په وجه

38 حيات افغاني، د پيښور چاپ، ۲٦٦ مخ
39 نوموړی اثر، ۲٦٦ مخ
40 ښتني قبيلې، زما اثر، د پيښور چاپ، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل اصلي او پخو اني ټا ټو بي نه و کو چيد ل او د سليمان غره په لمر خا ته د ګو مل د سيند پر غاړه او په ټا نک کې ميشته شول. وروسته بيا د د غې قبيلي زيا تره خلک د سو د اګرۍ او نورو د و لتي چارو د تر لا سه کو لو له پاره هند وستان ته ولاړل. د د ې له پاره چې په هغه و خت کې په هند و ستان کې پښتنو واکمنانو ځواک د رلود او ټول قد رت د د وی په لاس کې و، له همد ې کبله د بيټني قبيلي ځيني کسان هم د لو يو ر تبو خا وند ان شول چې يو له هغو نـــه فتــح خان بيټنی د بنګال د ګور د سيمې خود مختاره او مشهور صو بد ار او يا ګورنر و، چې تر هغه وروسته د غـــه مقـــام د کرلاڼي قبيلي لاس ته ورغی. [41]

هغه شمير بيټني چې د ګو مل په د ره کې او سيد ل، نو د هغوی په شمير کې زيا تو الی راغی، چې د خپل ملک په لو يولو او نورو سيمو په نيو لو يې پيل وکړ، ان تر د ې چې (د وتو) چې کا نيګرام ته نږ د ې مؤ قعيت لـــــري ور سيد ل. د وی د لته د وزيرو او مسيد و سره مخا مخ شول او په هغه جګړه کې چې د د وی تر مينځ پيښه شوه نو بيټنـــو ما تي وخوړه او شا ته تلو ته مجبور شول او د کر نګي له کلا نه هم په شا شول، چې اوس نو موړې کلا د مسيد و قبيلې د بهلو ل زيو د ښا خ د شنګي ځا نګې په لا س کې د ه. کله چې وزير او مسيد د د وی د مقبو ضه ملک د نيو لو پر ته د هغوی پر سيمې باند ې هم تيری پيل کړ، نو په د غه وخت کې ځينې خلک له خپلو کو رو نو نه لاړل او چير ته چـــې د وی ته پناه ور کړل شوه هلته ميشته شول، خو د کچين د او لاد ې زيا تره برخه او د هغـــېنـــه د وړ ســـبون او لا د ه د سليمان د غره په ختيزه کې ميشته د ي.

د اسي ويل کيږي چې په هغه وخت کې د ګبر غر چې د بنو جنوب او د ټانک شمال ته پروت د ی او د ورګا ړا يا او ګاري ښاخ د وړ سبون بيټنيو په قبضه کې و، چې ورو سته بيا په نو مو ړي ښا خ با ند ې د ګو ربزو قبيلې ير غـــل وکړ او بې شميره ورګاړي يې ووژل او د د وی سيمه يې و نيو له.

28.1 د بيټني قبيلې د استو ګنې سيمې

1. په پښتونخواکې: بيټني د جنو بي وزير ستان په سهيل او د د يره اسما عيل خان د ضلعې په لو يد يځ کې ا ستو ګنه لري، چې د جغر ا فيوي پلوه په جنو بي و زير ستان، خو په اد اري لحا ظ په د يره اسمعيل خـــان کـــې مـــو قعيت لري.د د وی سيمه له ۱۲ نه تر ۱۵ ميله پورې پلنوالی او تقر يبا ۵. ميله او ږد والی لـــري. د د وی اصـــلي مرکز د جنډ وله په نامه ياد يږي، چې په جنو بي و زير ستان کې د ټا نک پورې اړوند ه سيمه د ه. همد اراز د د غې قبيلې خلک په بنو، لکهي مروت کې هم ميشته د ي. په او سني و خت کې په بنو او د يره اسما عيل خان کې د د وی شمير د ۲۵ـــ زرو په شا او خواکې اټکل شوی د ی.سر بيره يو شمير بيټني په پيبنـــور، کراچـــی او د پاکستان په نورو ښا رو نو کې هم استوګنه لري

41 ياد شوی اثر، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. په ا فغا نستان کې: په افغانستان کې د وی په پکتیکا، غزني او ننګر هار ولا یتو نو کې میشته د ي۔ د اسـي ویـل کیږي چې په غزني کې د د وی ځلور پنځه کلي شته۔ یو شمیر بیټني په نیمه کو چي ډول ژوند کوي چې د کابل او ننګر هار تر مینځ لیږد کوي۔ د ننګر هار ولایت د چپر هار د ولسوالۍ په ځینو کلیو کې هم یو شمیر بیټنـي میشته د ي۔ د ا فغا نستان پښتانه بیټنیو ته د بیټ نیکه د رو حاني شخصیت له کبله د ریـناوی کـوي پـه ټـول افغانستان کې د د وی شمیر د ٦۔۔ تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی۔

3. په هند وستان کې: لکه چې د مخه وویل شول یو شمیر بیټني په پخوا زمانو کې کله چې لود ي او سوري پښتنو پر هند وستان باند ې واکمني د رلود ه د غه هیواد ته ولیږ د ید ل د د غو واکمنا نو تر حما یې او سیوري لانـد ې د غټو غټو منصبو نو خا وند ان شول، په تیره بیا په بنګال کې د وی ډیر پو ځي منصبو نه د ر لود ل۔ چــې همد ا اوس هم د هند په بنګال، بیهار، اوړیسا او اتهراپراد یش ایا لتو نوکې بیټني پښتا نه میشته د ي، خو ژبــه یې له لا سه ور کړې د ه۔

28.2 د بیټني قبیلې ښا خو نه

لکه چې د مخه مو وویل د بیټ نیکه په زا منو کې د وړ سبون او کجین اولا د ې ته بیټني وایي چې په لا نـــد ې ډول به د د وی ښا خو نه د ر وپیژند ل شي:

1. د وړ سبون ښا خو نه

مزیانې، کزبونې، ورګاړي، غړون، فتح خیل، مند ي خیل، اد م خیل، سن خیل، ما ني خیل، رسول خیل، معروف خیل، خواجي خیل، چارګل خیل، رحیمد اد خیل، الفد ین خیل، جاني خیل، حسن خیل، لا لي خیل، سمر زي، د ري خیـل، ملا خیل، تا جو خیل، یو سف خیل، لښکري، عمر خیل، کلي خیل، سر مست خیل، اورک زي، زکني، غوري زیاو نور۔۔۔

2. د کجین ښا خو نه

تتا، د نا، کټا، کوټي، رتنزي، بو یا یي، بو یک، توران خیل، کټه ګرام، مند انه، شـیخایـي،ـتـر لیــي، ځپلا ي، شهمیر، بالمیر، شنګر لا ني او نور۔۔۔

بیټني زړور، میلمه پا لونکي، جنګیالي او د ښه مزاج خا وند ان د ي۔د وی د ود اد د ستور وزیرو ته ورتـه د ی۔ د حیات افغا ني مؤ لف د پټې حیا ت خان ۱٤۳ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګیا لیو شمیر ۳۔۔ تنه ښو د لی د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

29 بابکر خیل

که چیرې د با بکرخیلو د نسب شجره وګورو نو د ا خبره به جو ته شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانــه د ي. د د وی یو شمیر د پکتیا ولایت د ځاځي مید ان او خو ست ولایت تر منځ د باک په ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د غې سیمې د او سید ونکو شمیر (١ــ) تنه ښود ل شوي د ي چې ډیره کي یې با بکر خیل د ي. د باک د سیمي با بکــر خیل په یوه شنه او اوره سیمه کې ژوند کوي چې زیاتره یې د کر نې په چارو بو خت د ي.

د د لغمان ولایت په مرکز پورې تړ لو څو کلیو کې هم چې خان کلا، سه صد ه او هر مل نو میږي یو شمیر بــا بکر خیل استوګنه لري. د لغمان د ولایت با بکر خیل د شمیر له مخې د ١٥ــ تنو په شاا و خوا کې ښو د ل شوي د ي. یـــو شمیر با بکر خیل د کابل او ننګر هار تر مینځ د سرو بي و لسوالۍ په جګد لک او تیز ین کې هم استوګنهلــري. د غـــه راز د کابل د خاک جبار د خورد کا بل په سیمه کې هم یو شمیر با بکر خیل میشته د ي چې د غه سیمه د اد اري پلوه د کا بل د بګر امیو په ولسوالۍ پورې اړوند ه سیمه د ه. په د ې سر بیره د کا بل د چهار اسیاب په ولسولۍ کې هم یو شمیر بابکر خیل استوګنه لري. د لو ګر ولایت په یو شمیر سیمو کې هم با بکر خیل ژوند کوي.

با بکر خیل زړور، جنګیالي، میلمه پال او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلک د ي. د انګر یزانـــو پـــر خلاف یې ډیرې توري وهلي او ډیرې میړانې یې ښود لي د ي. د افغان او انګرېز تر مینځ په لو مړۍ جګړه کې غا زي محمد شا ه خا ن غلجی چې په اصل کې د لغمان د بد یع اباد د با بکر خیلو له مشر انو نه و د ١٨٤١ میلا د ي کال د نو لمـــبر په ٢٨ مه نیټه چې د ١٢٥٧ هجري کال د شوال د میا شتې د د یا رلسمې نیټې سره سمون خوري د غازي میر مسجد ي خان او غا زي سر د ار محمد اکبر خان په ملګر تیا د نورو ملي مبا رزینو په ګډون سره یو ځای شول، څو د انګر یز انو په مقا بل کې د ملي پا څون لیکې نورې هم پیاوړې کړي چې په پای کې د خلکو د پا څون په بر کت د انګر یز انو یر غلګر ځو اکو نه د ې ته اړ شول چې د ١٨٤٢ کال د جنورۍ په ٦ مه نیټه کا بل خو شي کړي او وتښتي.

د روسي یر غلګرو ځواکو په وړاند ې هم د با بکر خیلو د شاه ځلمیو مبا رزې زمونږ د ویا ړلي هیواد ویــاړلي افغانستان د تا ریخ زرین بابو نه جو ړوي.

30 بختیار

د بختیارو پښتنو په اړوند مؤ رخینو او تو کم پو هانو بیلا بیلې نظر یې راوړي د ي، د بیلګې په توګه ډېــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغا ني کې د نعمت الله هر وي د مخزن افغاني د کتاب پر بنسټ د اسي لیکلي د ي:" اسحق نو مې چې په اصل کې د یوه سید زوی و په اوش(*) نو مي ځای کې چې د بغد اد له تو ابعو نه د ی، د ژ وند انه د پیښنو او ستو نزو له کبله د ې ته اړ شو چې په سفر لاس پورې کړي، نو هما غه و چې د سلیمان غره‌تـــه د شـــیر انیو سیمي ته راغی او له یوې نجلۍ سره یې چې شیخۍ نو میده واد ه وکړ، چې د د غې میر منې نه یې‌یـــوازې‌یـــو زوی پید ا شو چې ابو سعید نوم یې ور با ند ې کیښود چې نو موړی ما شوم یې د د ه د ښو طا لعو او نیکمر غــی‌پــه وجه یې په بختور شهرت و مو ند چې د و خت په تیر ید و سره په بختیار مشهور شـــو چـــې اوس د د ه او لاد ې‌تـــه بختیار وایي. محمد حیات خان د ا هم زیاتوي:" ځیني خلک د وی سید ا ن بولي. د ا خلک په اصل کې له ایرا نه راغلـــي د ي چې د د غې قبیلې یو شمیر د ایران د اصفهان په لو ید یز او یو شمیر یې په بخا را کې ژوند کوي ."

د اوش په اړوند کې چې ما د د ې مقالې لیکوال کومه څیړ نه وکړه هغه د بغد اد له تو ابعو نه نه و، بلکـــې اوش Osh د ما ورالنهر له ښا رونو نه شمیرل کید ه چې همد اوس د قر غیز ستان د ویم لوی ښارد ی چې د فر غا نې په واد ۍ کې مو قعیت لري. سر بیره پر د ې اوش د اسلامي علو مو لوی مرکز او ډیر شمیر اسلامي عا لمان یې په خپلې غیږ کې روزلي د ي.

شیر محمد خان گنډا پور په خپل مشهور تا ریخي اثر توا ریخ خو ر شید جهان کې چې په ۱۸۶۷ عیسوي کال‌کـــې په لا هور کې چا پ شوی د ی د محمد حیات خان هغه قول رد وي چې د مو نځ ستوارټ الفنستن پر استناد یې بختیـــا ر ایرا نیان بللي د ي. شیر محمد خان گنډ ا پور بختیار پښتانه بللي اود ایر اني بختیاري قبیلې نه یې په بشپړه تو گه جلا گڼي، ځکه پښتا نه بختیار‌هیڅکله هم ځا نو نه د ایر اني بختیاري قبیلې سره یوډول نه گڼي او نه د د وی تر مینځ کو مې تا ریخي اړ یکې شته. د غسې روایتو نه ډیر د ي چې ځیني تو کم پو ها ن کله د پښتنو یوه قبیله او کله هم بله په ســـید انو یا نورو عر بي الا صله قبیلو پورې تړي چې په حقیقت کې افسا نو ي رنگ لري.

په او سني وخت کې بختیار د سلیمان غره په شا او خوا، د راښ او مر غه کې استوگنه لري چې د حیات افغانـــي مؤ لف ۱۴۳ کلو نه د مخه د د راښ په سیمه کې د د غې قبیلې شمیر ۸ــ کو رنۍ او د مر غه په سیمه کې یي ۵ــ کو رنـــۍ ښو د لي د ي.د مخزن افغاني او د پښتنو نورو تو کم پو ها نو په یوه اتفاق د ا خبره تا ئید وي هغه بختیار چې پـــه د را ښ کې او سیږي، نو د وی د میا خیلو سره په گڼه او تا وان کې شر یک د ي. د بختیار د قبیلي ځیني پووند ه سو د اگر د ډیر کلک هوډ خا وند ان او د سو د اگرۍ په چاروکې رښتیني او اما نتد ار د ي.

بختیار په لا ند نیو قبیلو ویشل شوي د ي

- کو رتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اکو
- اتو
- پري
- توري
- سيد محمد
- خواجه الياس
- خواجه يحيي کبير : چې او لاد ه يې د شيخ زي په نامه ياد ېږي
- مر غچي: هغه بختيار د ي چې په مر غه کې د ا يمي استوگنه لري
- مقر زي: پووند ه بختيار د ي چې د خپل لو مړ ني استو گنځي له کبله يې مقرزي بو لي
- نظر زي:د وی هم پووند ه سو د اگر او د بختيار قبيلې يو ښاخ د ی

د بختيار قبيلي يو ستا نه او ولي حضرت خو اجه قطب الد ين الد ين بختيار کاکي(٦ـهجري) و چې نعمت الله هروي په مخزن افغاني کې د ی اقطب افغان بولي او د د ه د قبيلې د نورو مشاهيرو ذکر کوي چې په هغو کې د خواجه يحيي بختيار، شيخ شهاب بختياراوشاه ابو بکر بختيار نو مو نه يا د ولای شو.د د ه زيارت د ډيلي د ښار په مهرولي کې د ی چې خلک له ليري ليري گو ټو نو نه د د ه مزار ته راځي او ډير اراد ت ور ته لري.

پښتون مؤرخ سليمان ما کو(٦١٢ هجري) په خپل کتاب تذ کر ت الا وليا کې د د غه ستر ستا نه ذکر کوي او وايي:" بختيار په پښتو سند ري کړ ينه- اوښي تو يو ينه- خد ای ته نارې کړي غلبلي کړي-پاړکي لر ينه"- چې يو د اد ی:

وير مې زړه سوری سوری کـــړ رلتـــه وگـــوره ملـــوکـــې!
پـــه بيلتـــونکـــې د ې وبـا ســم لـــه خـــو ږمنـــه زړگـــيکـــوکې

راتـــه وگـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و گـــوره ملـــو کـــې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلتـــون اورونـــه بـــل د ي   هر ګړۍ مې زړګی سـو ځـي
لیـــونـــی یمـــه د مینـــي   سـر ځـم زه لکـه پیلـو ځـی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

غـــوړولی د ې وربـــل د ی   اور زمـاپـه زړه کـې بـل د ی
زه بختیار خـاورې لیـرې سـوم   په اور سـوی مې ګـوګـل د ی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

31 ځمکني

ځمکني چې ځو کني یا چمکني یې هم بولي د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زموږ ښت پو هان یې د پښتنو د سړ بن ټولنیزې ډلې نه شمیري چې بیا په سړ بني پښتنو کې د کند په ښا خ پو رې اړه لري. کند په خپل وار په د وو لو یو ځا نګو ویشل شوی د ی:

1. غوري یا غو ریا خیل: چې مو مند، د اؤد زي، زیړاني او ځمکني پکې راځي.

2. خښي: چې یو سفزي، مند ړ او تر کلا نې پکې را ځي.

د پښتو نا زکخیا ل شا عر حمید ما شو خیل د غه د وه ځا نګې د ا سې یا د ې کړي د ي:

چـــې د ا ســـتا دنـــامـــې بـــوی اخلـــي حمیـــد ه!
څه به نه وي خـــوش دمـــاغـــه غـــوري، خښـــي

د ا سي روایتو نه شته د ي چې د غو ر یا خیلو او لاد ه په پیل کې د کند هار په ار غستان کې میشته وه، چـــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په تیر ید و سره د غز ني لو ید یزو او سهیلي بر خو ته را غلل چې په اغلب ګو ما ن سره ۹۱۔ هجري کال او د بـــا بر د وا کمنۍ لو مړۍ شپې او ور ځې وې۔ ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې خلک پووند ه او د ځړ او ـمـــا لد ارۍ په چارو بو خت وو۔ څر نګه چې ورو سته د د غې قبیلې د خلکو په شمیر کې ز یا تو الی راغی نو بیا د غز ني نه د کا بل پر لوري را و لیږ د ید ل ا و بیا له هغه ځا یه د ننګر هار خواته لاړل۔ کله چې غور یا خیل ننګر هار ته ورسید ل، نو ځمکنیو د سپین غره په لمنو کې استوګنه غوره کړه۔ تا ریخ حیات افغاني د افضل خان د تا ریخ مر صع په حو ا له د خپلو ورو ېو نه د د ې قبیلې د بیلتون وجه خپګان بولي او ا خو ن د ر ویزه هم د نورو ورو ېونـــه د ځمکنـــي جلا والی مرور تو ب ښود لی د ی، خو ښا یې پو ر تنی ر وایت افسا نوي بڼه ولر ي۔

د ځمکنیو د استو ګنې سیمې: ځمکني یا ځو کني په لا ند نیو سیمو کې مېشته د ي

1. د پکتیا په ولا یت کې: د پکتیا ولایت ځمکني د د غه و لا یت د ځمکنیو په او لسو الۍ کې چې د د غې قبیلې پـــه نامه ور ته د ځمکني و لسو الي وا یي۔ ځمکني یوه ښکلي د ره د ه چې د پیواړ د غا ښي جنوب لو ید یز خو اته مو قعیت لري، شمال ته یې د منډ هیر مشهور ځنګل او لو ید یز خو اته یې د بکیاد غر ونه را ځر خید لي د ي۔

2. په تیرا ه کې: د ځمکنیو د قبیلې هغه شمیر خلک چې په تیراه کې میشته د ي د پړه ځمکني په نامه یې یـــا د وي چې د تیراه په ښکلو غر و نو کې استوګنه لري چې د سپین غره په سهیلي بر خو کې ژ وند کوي۔ ختیز ته یې اپر ید ي او او رکزي، لو ید یز ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خو اته د تو ري او او ر کــــزي قبیلو سره ګډه پو له لري۔ پړه ځمکني د افغانستان نه د سپین غره په و ا سطه جلا شوي د ي او کله یې چې خلک افغانستان ته سفر کوي نو د اپریډ یو او کو رمې له لارې تګ او ر ا تګ کوي۔ د د وی سیمه د اد اري پلوه د کو رمې په ایجنسۍ پورې ا ړ ه لري او زیاتره د کړ مان په د ره کې ژ وند کوي۔

پړه ځمکني خوار یکښ او جنګیالي خلک د ي۔ ښځې او نا ر ینه یې ټول په ګډه کار کوي۔ د د وی د سیمې ز یـــا تره با راني او للمي د ي، خو د مو سم د سو ړ و الي په و جه د غنمو، جوارو او او ر بشو ډیره ښه کر نه پکـــې کیږي، خو د غه ځمکې د د وی ور ځنۍ اړ تیاوې نه پوره کوي۔ همد اراز د د وی په سیمه کې ډول ډول میـــوي لکه مڼې، زرد الو، انګور، شفتالو هم پکې پید ا کیږي۔ د غه خلک په خپلو منځو کې شخړې نه کوي او ډیر ســـو له خو ښو ونکي خلک د ي۔ د پړه ځمکنیو مشهورې ځا نګې او ښا خو نه د اد ي: ازي خیل، خا ني خیل، خو اجه خیل، اسیا بې، غر بینه او ګا ند اره۔

3. په پیښور کې : یو شمیر ځمکني د پیښور په شپږ میلۍ کې او سیږي چې د د وی کلی د ستر او لوی ســـتا نـــه حضرت میا عمر(ر حمته ا لله علیه) د مزار په و جه مشهور کلی د ی او د ځمکنیو په نامه یاد یږي۔ همـــد ا راز د ځمکنیو ختیز ته په اته کیلو متری کې د ازي خیلو کلی پر وت د ی۔ ازي خیل د ځمکنیـــو یـــو ه پښـــه د ه۔پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیښور کې د ثمکنیو د نورو مشهورو محلو نو مو نه د اد ي:

a. **قا د ر خیل، یا سین خیل، بهرام خیل، مصطفی خیل، خو ا جه خیل، چو غه خیل، با زار ګهـړي، د قصـا بانو محله، د مو چیانو محله، د قا ضیانو محله، خا لق اباد، اول نمبر او د ویم نمبر کو ټهـی، سـید ان، مسکین اباد، زرین اباد، میا ګان، جمرود اباد، جان خان ګهړی، حا جي اباد او بابا خیل.**

31.1 د ثمکنیو د قبیلي ښا خو نه

1. **ازي خیل: چې د د ر په خان خیل، د رې پلاره، ابراهیم خیل، خو تي زي، نصر خیل، حسین خیل، لشکري خیـل او قمر خیلو په ثا نګو ویشل شوي د ي.**

2. **خاني خیل: چې د مموت خیل، مد ي خیل، ګو ر ګه خیل، مبارک خیل، سلطان خیل، مصطفی خیلو، تو له خیـل، جمال خیل او شیر خا ن خیل په ثا نګو و یشل شوي د ي.**

3. **خو اجه خیل: چې په د ري خیل، میر زا خیل، ګل شیر خیل، جلال خیل، لنګر خیل، شوي خیل، حکیم خیل، ولي خیل او فتح خیل په ثا نګو ویشل شوي د ي.**

ویل کیږي چې د ثمکنیو د قبیلي مجمو عي شمیر که هغه په افغانستان کې د ي او که په پښتونخوا کې د ي د ي د ٥___ زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

31.2 د ثمکنیو د قبیلي مشهور خلک

1. **د ثمکنیو حضرت میا عمر [42] (رح) چې د ثمکنیو په میا عمر هم مشـهور د ی او مـزاریـې د پیښـور په ثمکنیوکې د خا صو او عا مو زیارت ځای د ی. د د غه ستر ستانه په اړوند په پښتو کې یوه د اسي لنډۍ شته:**

په پیښور کې ولیان ډیر د ي
کرږي جنډې په میا عمر ولاړې د ینه

د د غه ستر ستانه د د رناوي او ستر مقام له کبله د افغانستان د جلال اباد په ښار کې یو ښوونځی هم شته چې

---

42 رشاد، عبد الشکور، د ثمکنیو میاعمر، د ا جتما عي علو مو مرکز، د ا فغا نستا ن د علو مو ا کا ډیمي، کابل، ۱۳٦٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا عمر په ښوونځي سره یاد ېږي.

2. حا جي د ر یا خان با با عبد ل خیل چې لوی علمي شخصیت و او په اسلا مي علو مو کې یې لوی لاس د رلـــود. ویل کیږي چې نو موړی د ځمکنیو د میا عمر صا حب استا د هم و او مزار یې د پیښور په ځمکنیو کې د ی.

3. ار وا ښاد هد ایت الله خا ن ځمکنی چې د صو به سر حد د اسا مبلي سپیکر و.

4. حا جي محمد ځمکنی چې یو وخت د افغانستان په و لسي جر گه کې د پکتیا ولایت د ځمکنیو د ولسوالی منتخــب استازی و او بیا په ۱۳٦٥ لمرېز کا ل کې د یوې لنډې مو د ې له پاره د جمهوري ریا ست مؤ قتي سر پر ست پـــا تې شوی د ی.

5. اروا ښاد فضل ا لر حمن ځمکنی په ولسي جر گه کې د پکتیا د خلکو منتخب استازی چې سږ کال د اپر یل په میـــا شت کې د مجا هد ینو د بر یا لیتوب د ورځې د لما نځلو په مر اسمو کې د ډزو په تر ځ کې په شها د ت ور سید.

32 فر ملي

پر ملیان په پښتنو کې یوه ډیره لر غو نې قبیله د ه چې د غر غښت په ټولنیز گروپ پورې اړه لري او ځلنـــو نه د کا کړو یو ه څا نگه بو لي. [43، 44]

د د وی د استو گنې اصلي ټا ټو بی پر مل یا بر مل د ی چې د سلیمان د غرو نولـــړۍ او د پکتیکـــاپه و لایـــت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه.

ډیپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تا ریخ حیات افغا ني کې د پر ملیا نو په اړ وند لیکي:" پر ملیـــان زیـــا تره په ارگون او د خرو ټو د سیمې په منځنۍ برخه کې او سیږي."

البیروني د قا نون مسعود ي په د ریم ټوک کې د پر ملیا نو د سیمي مو قعیت د غز ني او ملتان تر مینځ ښو د لی د ی. همد اراز د صو لت افغا ني د تاریخ مؤ لف زرد ار خان نا غر د پر ملیا نو د سیمې د مو قعیت په اړوند لیکلي د ي:" بر مل د غز ني په تو ابعو کې د یوې سیمې نوم د ی او هغه کسان چې د بر مل په سیمه کې اســـتو گـــن د ي د پـــر

43 تا ریخ شا هي چې په تا ریخ سلا طین ا فا غنه سره هم یاد ېږي، د احمد یاد گار تا لیف، ۱۹۳۹، کلکته

44 د اؤد ي تا ریخ، د پیښور چاپ، کابل، ۲_۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیانو په نامه یاد ېږي."

د افغانستان نا متو او وتلی مؤرخ اروا ښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پر ملیانو اصلي ټا ټو بی اورګون ښـــو د لی چې پر ملیان پکې ژوند کوي.

که څه هم د پر ملیانو د تو کمیزو(نژاد ي) اړیکو په اړوند بیلا بیلې نظر يې څر ګند ې شوي او د ځینو په اند د وی د یفتلي شهزاد ه ګانو او لاد ه د ه چې د عر بو د فتو حا تو او سو بو له و خته د غز نوي وا کمنۍ پورې تر اوسه په سلیمان او سپین غر کې مېشته د ي.

همد اراز د پر ملیانو په اړوند د ریم نظر د اد ی چې د وی د غلجي پښتا نه د ي، خو د تا ریخي شـــو لهـــد وبـــر بنسټ د وی د پښتنو د غر غښت د ټولنیز ې ډلې پورې اړه لري.

هغه وخت چې المتو کل علی الرحمن پښتون واکمن بهلول لود ي د ډيلي سلطنت تر لا سه کړ نو د یوه فر مان له مخې يې پښتا نه قبا یل هند ته ور و بلل تر څو د خپلې وا کمنۍ ستنې پیا وړې او مضبو طې کړي او له بلې خوا پښتنو ته د خپلې وا کمنۍ په قلمرو کې جا ګیرونه او منصبو نه ور کړي. د بهلول لو د ي په د ې فر مان کې را غلي وو:" ما ته خد ای د هند وستان تخت راپه برخه کړ، خو د د ې تخت سا تنه هغه څوک کو لای شي چې د قوم او قبیلې خا ونـــد وي. نو پښتنو ته په کار د ي چې د د وی ډیر شمیر هند و ستان ته ر اشي او نه یو ازې د واکمنۍ په پیا وړ تیا کې برخـــه وا خلي، بلکې د غې وا کمنۍ ته پر ا ختیا ور کړي او جا ګیر ونه تر لا سه کړي. "

د د غه فر مان په ځواب کې ډیر پښتا نه قبا یل چې په هغه کې لو ا نیان، نیا زیان، لو دیـــان، ســـروانیان، پنـــي، ترین، سړ بني، سو ریان، میا نه، کاکړ، کرلاڼي او پر ملیان (فر ملیان) هم شا مل وو له افغا نستا نه د هند لور ته لاړل چې ډیرو يې لوړ لوړ منصبو نه او جا ګیرونه تر لا سه کړل چې موږ کو لای شو د لو د ي او سوري د و اکمنا نو په وخت کې د ځینو مشهورو امر اوو نو مو نه وا خلو چې پر ملي پښتا نه وو.

32.1 خا نخا نان فر ملي

1. د سلطان بهلول لود ي د مشهورو امر اوو نه شمیرل کید ه چې د د ه د واکمنۍ په و خت کې د د ه د سو بو یـــو پیا وړی ملګری پا تې شو ی د ی. د ه د را جپو تا نه یا او سني را جستان په اود یپور کې د هند وانو د مشـــهور او پیا وړي را جپوت جنرال رانا خوریې چتر سال ته ما تې ور کړې وه.

2. د ولت خان فر ملي: د بهلول لود ي د مشهورو امیرانو نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. کالا پهاړ فر ملي: د لو د ي او سوري وا کمنانو د واکمنۍ په وختو نو یو ډیر مشهور امیر و.

4. شیخ سعید فر ملي: چې د سلطان سکند ر لود ي له امر اوو نه و.

32.2 د پر ملیانو د استو ګنې سیمې

په او سني وخت کې پر ملیان په افغانستان کې په لا ند نیو سیمو کې مېشته د ي:

1. زوړ ار ګون: چې د او سني اور ګون په شپږ کیلو مترۍ کې پروت د ی او ویل کیږي چې په د غه ځای کــې د پر ملیانو تقر یبا څلور زره کو رنۍ ژوند کوي. د زاړه او رګون پر ملیان په د وو ښا خو نو ویشــل کیــږي: شرف او سپري. شرف بیا د با لشتي، سیل احمد او ملت کلان په څانګو او علي خیل او قره خیل د سپري په ښا خ پورې اړه لري.

2. د کابل د چها ر د هي په ولسوالۍ کې: هغه پر ملیان چې د کا بل د چها ر د هي په ولسوالۍ کې او سیږي نو د د وی د سیمو او محلو نو مو نه د اد ي:

   a. کلای قاضي، کلای غیبي، اقا علي شمس، د ه مراد خان، چهلستون، سر اسیاب، مو سهي، پر ملیان، کلای کا شف، یو سف بنګي، بر پر ملي او کوز پر ملي چې د ګلبا غ په سیمې پورې اړه لري، کلای غیب الله او کلای بهاد ر خان پر ملي.

همد اراز د کا بل د رخت شنګ ته نږ د ې په کوز پر ملي کې هم پر ملیان ژ وند کوي.یو شمیر پر ملیان د مزار شر یف په چار کنت ا ود لو ګر، غزنی، هلمند او کند هار په و لایتو نو کې هم او سیږي. د پښتونخوا په صو بــې او د پاکستان په پنجاب کې هم یو شمیر پښتانه پر ملیان استوګنه لري.

32.3 د پر ملي قبیلي پورې اړوند مشهور خلک

1. د کتور محمد عثمان صد قي: چې تاریخپوه و او د کا بل د چهارد هي د کلای قا ضي پر ملي و.

2. ار وا ښاد معاون سر محقق محمد محسن فر ملي چې د افغانستان د علو مو غږی او د څه مود ې له پاره د نو مــو ړې ا کیډ یمۍ سر پر ست پا تې شوی او د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې په ولسي جرګــه کې د کا بل د چهارد هي و لسوالۍ د خلکو استا زی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

33 پړ به

که چیري د پړ به قبیلې د نسب شجره په غور سره وڅیړو، نو څر ګند ه به شي چې پړ به په اصل کې کرلانـي پښتا نه او بیا په کرلاڼیو کې د خو ږ یا ښیو یا خو ګیا ښیو د قبیلې یو ه څا نګه د ه، خو له ډیرې مو د ې را هیسې د خو ږ یا ښیو له نو رو پا تې څا نګو او ښا خو نو نه د و مره لیرې ژ وند کوي چې د وی پخپله هم نه پو هیږي چې له خو ږ یا ښیو سره کو مې اړ یکې لري او که نه؟ ځکه د خو ږیا ښیو قبیله د ننګر هار ولایت د خو ږ یا ښیو او پچیر او لګـامـپــه و لسو الیو کې استوګنه لري، په د ا سې حال کې چې پړ به د خو ست په و لا یت کې ا ستو ګنه لري.

د اسې تا ریخي شو ا هد او اسناد مو جو د د ي چې په پیل کې د خو ست پر ټو لې سیمې باند ې د کرلاڼي پښتنو د خو ږیا ښیو او نورو ښا خو نو واک د ر لود. د هند د مغو لي وا کمن نو ر ا لد ین جها نګیــر (۱۰۱۴-۱۰۳۷هجــري) د وا کمنۍ په و خت کې د غلجي پښتنو ځیني ښا خو نه او څا نګې د پکتیا د زر مت له سیمې نه چې زر مله یې هم بو لـــي را ووتل او د خو ست پر سیمه یې بر ید و کړ. په پا یله کې یو شمیر خو ږ یا ښي له خو ست نه د ننګر هار و لا یـــت د ا و سني خو ږ یا ښیو سیمې ته و لیږ د ید ل او ډیر کمزوري شول، خو د خو ږ یا ښیو د پړ به څا نګه چیر ته ونه لیږ د ید له او په خو ست کې پا تې شوه.

سید بها د ر شاه ظفر کا کا خیل په خپل اثر ' پښتانه د تا ریخ په ر ڼا کې' د د وی د کمـــزوری‌بـــل علــت د د وی خپلمنځۍ جګړ ې بولي او لیکي:" د مغو لي واکمن شهاب الد ین شا ه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸هجري) د و اکمنۍ په و خت کې د د وی تر مینځ کو رنۍ جګړ ې پیل شوې او د وی په هغو جګړو کې ډیر کمزوري شول. "

د تا ریخ حیا ت افغا ني مؤ لف ډیپټي محمد حیات خان چې خپل د غه مشهور اثر یې ۱۴۳ کلو نه وړاند ې لیکلـــی د ی د پړ به د و سله والو کسانو په اړ وند د اسې کښلي د ي:" په تیرو و ختو نو کې د پړ به قبیلې د وسله والو میړ ونو شمیر ۳۰۰ تنه وو، خو اوس د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ۱۰۰ تنو ته ر سیږي." چې شیر ممحمد خان ګنډ ا پور پـــه خپل مشهور اثر (توا ریخ خو رشید جهان) کې هم د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ۱۰۰ تنه ښو د لي د ي.

پړ به د کر کیلې په چا رو بو خت د ي، خو یو شمیر خلک یې سو د اګر بزي د ند ې هم سر ته رسوي. د د وی ټول رو اجو نه، د ود ونه، نر خو نه او ځلي د خو ست د خلکو په څیر د ي. د وی میلمه پال، غیر تمن اوپــه پښتــتو او پښتو نو الې با ند ې ډیر ټینګ د ي.

د پړ به قبیله په لا ند نیو ښا خو نو او څا نګو با ند ې ویشله شو ې د ه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرد ي خيل، ميا خيل، بسي خيل، سر د ار خيل، محمو د خيل، نري زي، ملي زي، اشي زي، ډډه خيل او بو چي خيل.

34 پړ انګيان

پړ انګيان د پښتنو يوه قبيله د ه چې په لود يا نو ور ګډ يږي. د د غې قبيلې لوی نيکه ابر اهيم نو ميد چې پــــه لود ي مشهور و. د تا ر يخي رو ايتو نو پر بنسټ بيټ نيکه چې د سړ بڼ او غر غښت ورور و خپله لور بي بي متـــو يې شا ه حسين غوري ته ور کړه چې له هغې نه د وه زا من پيد ا شول چې يو يې غلجی او د بل نو م ابر ا هيم و چې بيا ورو سته ابر ا هيم په لو د ي سره مشهور شو.

تا ر يخ حيات ا فغا ني په لو د ي با ند ې د ابرا هيم د مشهور کيد لو په اړ وند د اسي ليکلي د ي:" د اسي رو ايت د ی کله چې شيخ بيټنی له کلي نه بير ته هغه غره ته ستون شو چې د د ه ا ستو ګنځی و، نو خپلې مير منې تــــه يـــې و ويل چې بسم ا لله کړه اوپه پخو اني نغري ډو ډۍ پخه کړه او ما ته يې راوړه چې زه هغه ډو ډۍ پخپله وويشم او راتــــه څر ګند ه شي چې ز ما په لمسيا نو کې کو م يو ډير بختور د ی. کله يې چې مير منې ډوډۍ پخه کړه نو د بي بي متـــو کو چني زوی ابر ا هيم منډه کړه او هغه پخه شوې ډوډۍ يې خپل نيکه شيخ بيټني ته راوړه، بيټ نيکه ډير خو شا لـــه شو او ويې ويل چې ابرا هيم لوی د ی چې له هما غې ورځې ابر ا هيم د لود ي په نامه شهرت ومو ند چې د د ه او لا د ه د لود ي او يا لو د يا نو په نامه ياد يږي."

لود ي په د ريو غټو قبيلو و يشل شوي د ي چې هغه سيا ڼي، د و تا ڼي يا د فتا ڼي او نيا زي د ي.

پړ انګی د سيا ڼي زوی او د لود ي لمسی د ی. په پيل کې پړ ا نګيان په لو يد يز ا فغا نستان کې او سيد ل، خوو رو سته له هغه ځا يه د سليمان غره ختيزې خوا ته د د ا مان سيمې په ټاک او رو ړي کې ميشته شول چې د ډېر ې مـــو د ې را هيسې د غه سيمه د د وی په واک کې وه، خو د هند د مغو لي وا کمن ظهير الد ين محمد با بر د واکمنۍ په و خـــت کې د د ولت خيلو، ميا خيلو، مر وتو او د لواڼي (نو حاني) او پړا نګيا نو نه د ا سيمه په زور و نيول شـــوه چــې پــه نتيجه کې ډير شمير پړ انګيان ووژل شول، هغه چې بچ پا تي شول خواره واره شول او د خپلې قبيلې له نو رو څا نګو سره د هند وستان خو اته لاړل او د هند وستان په بيلا بيلو بر خو کې ميشته شول.اوس په ا فغا نستان او پښتونخوا کې ان څوک د پړ ا نګيا نو له نامه سره اشنا يي نه لري، خو د هند و ستان په مختلفو ځا يو نو کې د وی خلک د لود ي افغا نا نو يا پټا نا نو په نامه پيژ ني. د هند و ستان د پنجاب ايا لت په رو پړ او لو د هيا نې کې هم د د غې قبيلې خلک ميشته د ي. همد ا راز د هند و ستان په د کهن کې هم يو شمير پړ انګيان استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غه پړ انگي قبيلې نه په هند و ستان کې ډيرمشهور وا کمنان د ډيلي پر تخت نا ست و و چې په د وی کې د سلطان بهلول لو د ي، سلطان سکند ر لود ي او سلطان ابر ا هيم لود ي نو مو نه يا د و لای شو. د وی ډير علـم پـالـلـو نکوي وا کمنا ن و و او د هند و ستان په ود انو لو کې يې پيا وړې ونډه اخيستې د ه.

همد اراز د لود ي او سو ري واکمنا نو په ز مانه کې د غه لا ند يني شخصيتونه چې پياوړي پو ځي د ند ې يې د ر لو د لې او د پړ انگي په قبيلې پورې اړه لري د يا د ونې وړ د ي: جلال خان، حسين خان، اعظم هما يون، سلطا ن شاه، ملک فيروز، ملک محمد، خو اجه محمد، ملک نا صر، ملک بهرام، ملک کا لا، بار بک شاه، مبارک شاه او مو سی خان.

پړا نگيان په لا ند نيو ښا خو نو او څا نگو ويشل شوي د ي: ا ړند، زيتو ن خيل، ريد ي، عمر خيل، اسحاق، شا هو خيل، يو سف خيل، يا سين خيل، احمد خيل، محمو د خيل، مر چي خيل، تاتار خيـــل، د ولـــت خيـــل، رســـتم خيـــل، شموزي، اسحا قزي، شيخ زي، حسن زي، يو سف خيل، پيا را خيل، عمر زي، ا حمد خيل، مجيد خيل، گـــد ليـــي خيـــل، محمود زي، الف خيل او زکر يا خيل.

35 پنړي

ز موږ تو کم پو هان (نسب پيژ ند و نکي) پنړي د پښتنو د غر غښت د ټولنيزې ډلي نه شميري چې په ســـهيلي پښتونخوا، افغانستان، پاکستان، بنگله د يش او هند و ستان کې ميشته د ي.

په پخوانيو تا ريخو نو کې چې د د غې قبيلې يا د ونه پکې شوې د ه هغه تا ريخ خا نجها ني يا مخزن افغا ني د ی چې مولف يې خواجه نعمت الله هروي نورزی و چې د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مـــؤ رخ و. همد اراز په انگر يزي مؤ رخينو کې ميجر را ور ټي، مو نت ستوارت الفنستن او د پټان د کتاب مؤلف سر اولف کيرو هم په خپلو ا ثا رو کې د پنړي قبيلې يا د ونه کړې د ه.

د سهيلي پښتونخوا مشهور اد يب او تا ريخپوه پرو فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ په خپل ر اثر[پښتـــــو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا]کې د پنړي پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د پنړي قبيلي اصلي مرکز د کا کـــړ ســـتان د ژوب نا وه او د بوري تا ريخي سيمه د ه، خو بيا پنړيو خپله پلر نۍ سيمه پر يښې او د لو يې تا ر يخي پښتونخوا نورو سيمو ته لیږ د يد لي د ي. هغه وخت چې پنړيا نو خپل اصلي ټا ټو بی کا کړ ستان پر ښنود نو ځينې يې په پښـــين کـــې ميشته شول او ځيني يې د سيوۍ په تا ر يخي سيمه کې اباد شول."[45]

45 پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخواکې، د پر و فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ تاليف، ۹٤ مخ، کو يټه، ۱۹۷٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونخوا مشهور مؤ رخ سید بها د ر شاه ظفر کا کا خیل په خپل اثر [پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې] لیکلي د ي:" پڼي هم د کا کړو په څیر مشهوره او پخوا نۍ قبیله د ه چې جر ړې یې تر وید ي زما نو پورې رسي، چې د د وی ځینې خلک په افغانستان او ځیني هم په د کن کې استوګنه لري۔"[46]

د تا ریخ حیات افغا ني مو لف ډپټي محمد حیات خان له نن نه ۱٤۳ کلو نه د مخه د پڼیو د قبیلې په اړوند دا ســـي لیکلي د ي:" د د غې قبیلې د نسب له شجرې نه د د غې قبیلې د ښا خو نو او څا نګو ویش ډیر ښکاره او وا ضح د ی۔ د د غې قبیلې ښا خو نه هم په کا کړو ور ګډ یږي او د پڼي د قبیلې سیمه چې سیوۍ نو میږي د کا کړو په سیمه پورې اړه لري۔ کله چې یو مسا پر د ډاډر له سیمي نه په لو مړي مزل د شمال خو اته لاړ شي نو سیوۍ ته ر سیږي. د سیوۍ سیمه د کلکې خاورې نه جوړ شوي مید ان د ی، چې په ځینو ځا یو نو کې یې غر نۍ ویا لې را وځي چې د ځمکو په خړ وبو لو کې ور ځینې ګټه اخیستل کیږي۔ د سیوۍ او ډاډر نیل ډیر غوره جنسیت لري چې په کند هار او ایران کې د ملتان د نیل په پر تله زیات پیر ېد و نکي لري او د خیر پور د نیل سره بر ابر شمیرل کیږي۔ د د غې قبیلې د ایسوټ او مـــو سی خیلو ښا خو نه د کا کړو د سیمې ختیز خو اته په یوه غره او صحرا کې او سیږي او د مو سی خیلو له د وو څا نګو نه د بلیل د څا نګې نسل د شمیر له مخې زیات د ی چې زیا تره یې د کر نې په چا رو بو خت د ي او د ویمه څا نګه یــې چې لهر زي نو میږي او شمیر یې د بلیل د څا نګې په پر تله لږ د ی، نو زیا تره خلک یې په ما لد ارۍ او د غو ا یا نـــو په سا تنه بو خت د ي۔ د پڼي قبیلې د لهون ښاخ د چخن او کند ر په سیمه کې او سیږي، چې د کا کړو د سیمې لو یدیـــز ته پر تې د ي او د د وی د استو ګنې له سیمې نه ما لګه د ځمکې د ښورې نه تر لا سه کیږي او د غه کسب خلک د ا ما لګه ټو لوي اوپه او ښا نو او غوا یا نو با ند ې یې کند هار او د کا کړو د مند و خیلو سیمې او نورو شا او خوا ســیموتــه د خر څلاو له پاره وړي او په عمو مي تو ګه یې له غلې سره تبا د له کوي۔ ځینې وختو نه چې د غلې بیه لوړه وي نـــو د غلي سر ه یې په یوه وزن ور کوي او کله هم د وه چند ه اور بشي او جوار ور باند ې اخلي۔

د پڼي ښاخ د خلکو د ود او د ستور کټ مټ کا کړو ته ورته د ی، خو د پڼیو یوه څا نګه چې امر زي نو میــږي او د ستو ریا نیو د قبیلې لو ید یز ته پر اته د ي، نو د هغوی د ود او د ستور د شیر ا نیو د قبیلې خلکو ته ور ته والی لري۔د پڼي د قبیلي ټول شمیر چې په خپلې پخو انۍ سیمه کې پر اته د ي ۸ـــزرو تنو ته ر سیږي۔"[47]

د راو لپنډۍ په چهچه او هم د هزاره په سیمه کې د پڼي په نامه یوه سیمه شته چې پڼي پکــې او ســیږي۔ د هنــد وستان په د کن کې هم د پڼیو په نامه یوه سیمه شته چې تقر یبا ۲ـــ تنه پڼي پکې استوګنه لري۔له د ې نه پر ته د هنـــد هر یانا د ایا لت د رو هتک د ضلعې په کو ها نه کې هم پڼي استوګنه لري چې شمیر یې تر ۵ـــ تنو زیـــات د ی۔ د هنـــد د اتهرا پرا د یش د ایالت په خو رجه نو مې سیمه کې هم ډیر شمیر پڼي استوګنه لري۔ یو شمیر کا کړ د هند د لو ید یـــز

---

46 پښتا نه د تاریخ په ر ڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تالیف، پیښور یو نیور سټي بک ا یجنسي، ۱۳۲۹ مخ، د ۱۹٦۲ کال چاپ

47 پښتني قبیلي، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۲ـ۷ کال، ۷ـ-۷۱ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګال په ایالت کې هم او سیږي. د هند د اند هرا پراد یش په ایالت کې هم پڼي ژو ند کوي.خو هند و ستا ني پڼپو خپلـــه ژبه له لا سه ور کړې د ه. د هند و ستان په تا ریخ کې پڼیو ډیر رول لو بولی د ی، په تیره بیا د اوُد خان پڼی چـــې پـــه ۱۷۱۳ میلاد ي کال کې د هند د مها شترا د ایالت د خا ند یش د سیمي تا متو صو به د ار تیر شوي د ي.[48]

35.1 د پڼي قبیلې بنا خو نه

د پښتني شجرو سره سم پڼي د د اني زوی او د غر غښت لمسی د ی. لا ند یني بنا خونه د پڼي او لا د ه د ه: ختا ني، مر غزايي، سیڼ، مر غستن، قا سم، سا هنګ، زمری یا مزری، با بکر زي، خو ژک، ایسوټ، شکوڼ، لهون، سا مـــی، وهپال، اتما نخیل، شد ي خیل، موسی خیل، علي خیل، بلیل، لهر زي، حمزه خیل، ملهي زي، عمر خیل، ممي زي، مرد و خیل، نصر زي، انځر زي، حسن زي، مولي زي، با بړ زي، اعزز خیل، هیبت خیل، د رې پلاري، سین زي، مغد ود زي، کما ل زي، جلال زي، خد وزي، احمد زي، اد ین زي، ملي زي، شها لم زي، عمر ګټ زي، کر مو زي، شـــاد ي زي،تـــو لا زي، کرم زي، طو طي زي، د اروزي، اد ینه زي، خاتوزي، کا نوزي، خو اجک زي، با زي، مر سینزي، کا بل زي، بهـــر زي، با ئیزي، بهد ین زي، هر زان خیل، مکي زي، خان زي، خو ید اد خیل، زرو خیل، هلال زي، ګهد ازي او نور.

36 پو پلزي

ز موږ پښت پو هان (نسب پیژ ند ونکي) پو پلزي د سړ بڼي پښتنو په ډله کې شمیري چې د د را نیو پښـــــتنو یوه ښا نګه د ه. د را نیان په د وو سترو بنا خو نو ویشل شوي د ي چې یو یې ځیرک او بل یې پنج پای نو میږي، چې بیا ځیرک د با رکز یو، اڅکز یو، الکو زیو او پو پلز یو په ښا نګو او پنج پای د نو ر زیو، سا کزیـــو (اســـحق زیـــو)، الیزیو، اد وزیو او ما کو په ښا نګو ویشل شوي د ي.

36.1 د پو پلزیو د قبیلې بنا خو نه او ښا نګې

حبیبزي، ایوب زي، بارو زي، اسما عیل زي، حسن زي، قلند ر زي، با میزي، بهلولزي، سد وزي او نور...

د پو پلز یو مشهور او نا متو خلک چې د ځینو په نو مو نو د د غې قبیلې بنا خونه نو مول شوي د ي:

ایوب، بارو، حبیب، حسن، اسما عیل، با می، نصرت، غني، معروف خان، عمر خان، ملک سد و، خو لجـــه شـــیر،

48 تاریخ حیات افغا ني، د ډیټي محمد حیات خان تا لیف، د پیښور چاپ، ۲_۷کال، ۲۵۸-۲۵۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسد الله خان، خضر خان، مست خان، د ولت خان، رستم خان، محمد زمان خان، نظر محمد خان، خد اد اد سـلطان، حسـين خان، زعفران خان، کامران خان، یحیي خان، مو سی خان، هارون خان، فتح الله خان، رحمت الله خان، بها د ر خـان، اسـما عیل خان، کمال خان، محبت خان، علي خان، جعفر خان، غازي خان، با رخان، نواب محمد خان، خد ا یار خان، مؤ من خان، عظمت خان، حلیم خان، ملک صا لح، اد م خان، بهلول خان، علي خان، شا هیا، مستی.

همد ا راز پو پلزي د نورو د ر انیا نو د ځا نګې په پر تله ځکه مشهوره د ه چې د افغانستان بنسټ ایښو د ونکی ابد الي احمد شاه بابا او د د ه اولاد ه په همد ې ځا نګې پورې اړه لري. د افغانستان ولسمشر حامد کرزی چې په اصل کې د کند هار او سید و نکی د ی د پو پلزیو قبیلې ته منسوب د ی.

36.2 د پو پلز یو د قبیلې د استو ګنې سیمې

پو پلزي د نورو پښتني قبیلو په پر تله د شمیر له مخې خور ا ډېر د ي. د وی زیا تره د کر نې په چـارو بـو خت د ي، خو یو شمیر یې د سو د اګرۍ په چارو او د و لتي ملا زمتو نو بو خت د ي. د وی زړه ور، هیواد پا لو نکي، جنګیالي، میلمه پال او علم خو ښوونکي خلک د ي. اوس د افغانستان په بیلا بیلو ولا یتو نو کې د د وی د اسـتو ګنـې سیمې او شمیر په اړ وند معلو مات وړاند ې کوو.

1. د کند هار په ولایت کې: هغه شمیر پو پلزي چې د کند هار په ولایت کې استوګنه لري زیا ترهـیـې د کنـدهـار ولایت په مرکز، د شاه ولي کوټ، د امان، ارغند اب، خاکریز، پنجو ایي او ار غستان په ولسوالیو او د غورک په علا قد ارۍ کې استوګنه لري، چې د کند ها ر په ولایت کې د د وی مجمو عي شمیر د څه د پا سه ۱ـــ سلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

2. د هرات په و لایت کې: پو پلزي د هرات ولایت د انجیل، ګذرې، پښتون زرغون، غوریان، زند ه جان، اوبـې او کرخ په ولسو الیو کې میشته د ي چې د هرات په ولایت کې د وی ټول شمیر د ۳. زرو تنو په شا او خـوا کـې ښود ل شوی د ی.

3. د هلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ناوه بارکزایي، نوزاد او د واشیو پـه علا قـه د ارۍ کې استوګنه لري، چې ټول شمیر یې د ۲. زرو تنو په شا او خوا کې اټکل شوی د ی.

4. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ترنک او جلد ک په ولسوالیو او همد اراز د میزان په علا قد ارۍ کې استوګنه لري، چې په نو موړي ولایت کې یې مجمو عي شمیر د ۱. زرو تنو په شا او خـواکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټکل شوی د ی.

5. د ارزګان په ولایت کې: په د غه ولا یت کې پو پلزي د د غه ولایت په مرکز تیر ین کوټ او د خـا ص ارزګـان، ګیزاب، د هراود او د شهید حساس (بنا یې اوس یې نوم بد ل شوی وي) په او لسو الیو کې استوګنه لري چې په د غه و لایت کې د د وی شمیر د ٤ـ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی.

6. د باد غیس په ولایت کې: یو شمیر پو پلزي د باد غیس ولایت د مر غاب او غور ماچ په او لسوا لیـو کـې هـم میشته د ي چې شمېر د ۳ــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوید ی.

په د ې سر بیره یو شمیر پو پلزي په کابل او د هیواد په شمالي ولا یتو نو لکه بلخ، فاریاب، سر پل، جوزجـان، کند ز او بغلان کې هم میشته د ي.

یو شمیر پو پلزي د سهیلي پښتونخوا په کو ئټه، چمن او نورو سیمو کې هم ژوند کوي. د پاکستان د ملتان او کر اچۍ په ښا رو نو کې هم پو پلزي شته.

با ید زیا ته کړو چې یو شمیر پو پلزي کو چیا نی ژوند لري او له یوې سیمې نه بلې ته لیږد ي، خو شمیر یې زیات نه د ی.

ماخوذ د [49، 50] نه .

37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي)

تر کا ڼي (تر کلا ڼي) د پښتنو یوه ډیره مشهوره قبیله د ه چې د سړ بن په ټولنیز ګروپ پورې تـړلـې د ه. ترکا ڼي د پښتنو د نورو قبیلو په لړ کې یوسفزیو، مند ړو او ګګیا ڼیو ته ډیر نږد ې او د غه د رې واړه قبیلې د تر کا ڼیو په ګډون د ښا خي خیلو یا خو ښي خیلو په نامه سره یاد یږي.

د غه قبیله په پخو ا نیو متو نو کې او له هغې جملې نه د اخوند د رویزه په" تذ کرت الابرار والا شرار" کـې د تر کلا ڼي په نامه یا د ه شوې د ه، خو اوس معمو لا د تر کا ڼي په لیکد ود لیکله کیږي.

49 معلو مات مختصر د ر باره اقوام و قبایل سر حد ي کشور، ۹۷-۹۸ مخونه، د کا بل چاپ

50 د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک، ۸۷ مخ، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو سفزي، مند ړ، گگيا نيي او تر کا نيي چې په مجمو عي ډول د ښا خي خيلو په نامه ياد ېږي د د وی اصلي او لو مړ نی ټا ټو بی د کند هار د ار غستان د سيمې په حد ود و کې د غو نډان او سره غره په شا او خواکې هغه ځمکه د ه چې د غوړيې مر غئ په نامه ياد ېږي. د وی چې د تر ينو پښتنو په گا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار له کبله‌يـــې خپلـــه سيمه پر يښود ه او د غو ريا خيلو له خوا د مقر په کڅئ کې په ور کړل شوې ځمکه با ند ې د څه وخت له پاره ميشـــته شول، خو له غوريا خيلو هم خو ابد ي شول او هغه ځمکه يې هم پر يښود ه چې په نتيجه کې د کابل خواته را و خو ځيد ل.کا بل. د راتگ په وخت کې اتما نخيل هم ورسره ملگري شو ل اوبيا د کا بل په شا او خوا ورشو گا نو کې ميشته شول.

په هغه وخت کې په کا بل کې د تيموري کو رنئ مرزا ابو سعيد واکمن و چې ور پسې يې زوی مرزا الغ بيگ د همد غو پښتنو په مر سته په کا بل او غزني کې په ۱٤٦٩ ميلاد ي کال کې واکمن شو. له د غه ځا يه د د ې خبرې اټکل کيـــد ای شي چې ښا يي ښا خي خيل پښتا نه به د کا بل ور شو گا نو ته د پنځلسمې عيسوي پيړۍ د لو مړۍ نيما يي پــــه ورو ستيوکلونو کې را غلي وي.

مرزا الغ بيگ چې تر څو پورې کمزوری و د همد غو پښتنو نه يې مر سته غو ښته او په همد غو پښتنو به يې ځان سا ته، خو کله چې په خپلو پښو ود ريد اوپياوړی شو د پښتنو سره يې په مخا لفت لاس پورې کړ. په پای کې للـــغ بيگ وپتييله او هوډ يې وکړ چې د د وی پياوړی ځواک مات کړي. هما غه و چې د ښا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې د وکه ورکړه او هغه د ا چې د ښا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې يوه ميلمستيا جوړه کړه او په ډير چل ول ســـره‌يـــې د هغوی د ۹ـ تنو په شا او خو اکې يې په يوه شپه له تيغه تير کړل چې اد يره يې د کابل د مر نجان د غو نډۍ د سياه سنگ د غره په لمنه کې پر ته د ه. د ا پيښه په غالب گو مان د ۱٤۸ـ-۱٤۹ـ عيسوي کلو نو تر مينځ رامينځ ته شوې د ه.

ترد ې خو نړۍ او خو اشينوونکې پيښې نه ورو سته ښا خي خيل پښتا نه د کا بل نه د ننگر هار خو اته وليږ د يد ل، خو ترکا ڼيو په لغمان کې واړول. يو سفزي، گگيانيي او اتما نخيل په ننگر هار کې او سيد ل چې بيانـــو‌مـــوړې د رې قبيلې په سوات کې ميشته شوې، خو تر کا نيي چې په لغمان کې استو گن شوي وو د لغمان خلکو د د وی له لا سه‌پـــه کا بل کې مغو لي واکمن ته د د وی له لا سه شکايت وکړ چې بيا د مغو لي پو ځو نو د فشار په و جه د ې تـــه اړ ايســـتل شول چې د لغمان سيمه پر يږد ي او با جوړ ته لاړ شي چې له هما غه و خته د با جوړ په سيمه کې استوگنه لري چـــې د افغانستان د کو نړ ولايت سره گډه پو له لري.

37.1 قبيلوي جو ړښت

تر کا نيي په لا ند نيو ښا خو نو با ند ې ويشل شوي د ي: سالار زي، ما موند، ابراهيم زي، اسوزي، او اسما عيل زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. **سالارزي: چې د با جوړ په لر امد ک، بر امد ک، لر سد ین، بر سد ین، ښار، ناوه ګی، کو ټکی، الیکی، چار منګ، بابو قره اورود کې میشته د ي. په سالارزیو کې د برم او لاد ه برم خیل او هلال خیل د د انګام او اسمار د تا ریخ سره نه شلید ونکي تړاو لري.په با جوړ سر بیره د افغانستان د کو نړ ولا یت کې هم ډیـــر شـــمیر ســـا لارزي استوګنه لري اود د وی د استو ګني ځا یو نه په لاند ې ډول د ي:**

   a. **د انګام، شو نکړی، اغز باغ، اسمار، ساو خوړ، ناړی، څو کی، بار ګام، ازیر ګل ښـــر یکـــوټ، ډمـــبرو، حصاره، کراړه، د م کلي، نر نګ، کنجګل، د و نايي او ټا نکو د ره کې میشته د ي**

2. **ما موند : ما موند په د وو مهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي. لوی ما موند چې کا کازي هم ور ته وايي او واړه ما موند.**

د ماموند لوی اکثریت په با جوړ کې او سیږي. د د وی ختیز ته سا لارزي، شمال ته یې د ا نګام، شمال لوید یز ته یې شوړ تن او د مرورې د رې، لوید یز ته یې چا رمنګ او سهیل ته یې د ښار ریا ست پروت د ی. لوی مامـــو ند د ما مو ند و په شمال او لو ید یز کې میشته د ي. په ختیز کې د لو یو ما مو ند و او سا لارزو تر مینځ بر ید (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما مند و تر مینځ بر ید لوی خوړ د ی. د لو یو ما مو ند و د ځا نګو او خیلو نو نو مو نه د اد ي: مسعود خیل، عمر خیل، یو سف خیل، سلیمان خیل او خلوزي. د وړو ما مونـــــد و خیلونه ښروزي، اوریازي او برم کازي د ي.

د لو یو ما موند و کلي د اد ي: غاښی، شبنتر، ذکي کوټ، ګیري، زري او تر خو. د وړ ما مو ند و کلـــــي د اد ي: څپري، مو ضی، کګی، وړوکی خرکی، با نډه، شا هي تنګی، لوی خرکی، بد ان، ډ مه ډوله او ډبر.

3. **ابراهیم خیل: په ټو له تر کاڼي قبیله کې ابراهیم خیل د مشر توب او اعتبار څښتن د ي. د وی په اصل کې په ســـا لارزیو ور ګډ یږي، خو له کو مه وخته چې ابر اهیم نو می د با جوړ د سالارزیو مشر د خپلې سیمې د ازاد ۍ له پاره د مغو لو د امپر اتورۍ سره ډیرې جګړې وکړې او د با جوړ د سیمې خپلواکي یې په ډیرې میړانې ســـره وسا تله، نو د هغه ځای د پښتنو له خوا د ه ته د خان لقب ورکړ چې د غه مشري تر ډیرې مو د ې له پـــاره د د ه په کو رنۍ کې پا تې شوه او او لاد ه یې د ابر اهیم خیلو په نامه سره یاد ه شوه.**

4. **اسوزي: په مید ان او براول کې استوګنه لري.**

5. **اسما عیل زي: چې په مید ان او براول کې استوګنه لري.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ نه بر سيره تر کاڼي په د ير او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې هم استوګنه لري چې‌پــه ديــرکــې ميشته تر کا ڼي په براول، ميد ان او جند ول کې استوګنه لري.

ترکاڼي زړور، ميلمه پا لو نکي او غير تي خلک د ي. په با جوړ کې د تر کا ڼيو شمير د ۱۸ــــتنو په شا او خــو اکې ښود ل

شوي د ي، همد اراز په د ير کې ۸ـــ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د تر کا ڼيو شمير د ٤٥ـــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

ماخوذ د [51، 52، 53، 54، 55] نه .

38 تره خيل

تره خيل په اصل کې غلجي پښتا نه او د احمد زيوقبيلې پورې تړلی ښا خ د ی چې د کابل ولايــت د د د ه ســبز ولسوالۍ په تره خيلو کې، د لغمان ولايت د تبۍ کو نج او تره خيلو په سيمو او يو شمير هم په کو هد امن کې ميشــته د ي.

د د ه سبز ولسوالي چې د کابل په شمال ختيز اته کيلو مترۍ کې پر ته د ه د خلکو مجموعي شمير يـــې (۱ـ۱۳٦ تنه د ی چې په سلو کې ۷ـ خلک يې پښتا نه او زيا تره تره خيل د ي.

د د ه سبز ولسوالي د شکر د رې، مير بچه کوټ، کلکا نو او د قره باغ سره ګډه پو له لري. د د ه سبز ولسوالي مرکز د تره خيلو په پل سنګي کې مو قعيت لري. د د ه سبز ولسوالي د لا ند نيوکليو او با نډو نه جوړه شوې د ه : تره خيل، د ه يحيي، بختياران، خواجه چا شت، د پای منار پا چا صا حب، خاص د ه سبز، اب د ره، قلعه شاه محمد، کټه خيـــل، نوار، سورخي، ابد ره بالا، جارو اود ه سبز بالا. په افغانستان با ند ې د رو سانو ديــرغــلپــه د ورانکــې د دغــې ولسوالۍ زيا تره خلک اوله هغې جملې نه تر ه خيل له خپلې سيمي نه مها جرت ته اړ شول او پيښور ته وليږ د يد ل او

---

51 د پښتنو ټولنيز -اقتصاد ي جوړښت، د پښتو څېړنو بين المللي مرکز، د افغانستان د علو مو اکا ډمي، ۱۳٦ـ کال

52 پير معظم شاه، تواريخ حا فظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډ يمي، ۱۹۷۱ کال

53 تذکرت الا برار والاشرار، د اخوند د ر ويزه تاليف، اد اره اشاعت سر حد، پيښور، ۱۹٦ـ کال

54 تا ريخ حيات افغا ني پښتو ژباړه، د محمد حيات خان تاليف، د پيښور چاپ، ۲۳٤ مخ

55 پښتني قبيلي، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ ۷۵- ۷٦-۷۷او ۷۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتره يې د اکوړې او زا خيلو په کيمپو نو کې او سيد ل. د اسي ويل کيږي چې د تپل شوې جګړې په تر څ کې د د وی په سلو کې ۸. کورونه ويجاړ او د کر نې ځمکې يې شاړې شوې.

تره خيل زيا تره د کر کيلي اوباغو نو په چا رو بو خت د ي. د کر نې محصو لات يې غنم، جوار، خټکي او هند وانې د ي.د وی په خپلو ښهو نو کې د توت، زرد الو، انګوراو باد امو ونې لري، خو د پنبه ګل په‌نـــامه د‌تــاکونونـــا روغي د د وی د انګورو حا صلاتو ته ډيرتا وان رسوي.په پخوا وختو نو کې د د وی ځمکې د کابل د ســـيند او هـــم د کاريزونو په ذريعه خړوبيد لې، خو د د يرش کلن تباه کوونکې جګړې په تر څ کې د د وی د اوبو لګـــولـــو سيســـتم بيخي ويجاړ شو، په تيره بيا پر له پسي وچکا ليو د د وی کرنې او ونو بو ټو ته ډير زيات ز يا نو نه واړول اواوس د ژورو څا ه ګا نو په ذريعه خپل د کر کيلې چارې پر مخ بيا يي، خو اوس يې هم ډيرې ځمکې د اوبو د نشتوالي له کبلـــه شاړې پر تې د ي.حيوانات يې پسونه، وزې او غواګانې د ي.

تره خيل زيا تره د کر کيلي اوبا غد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو لږ شمير يې د بيلا بيلو کارونو د تر ســـره کو لو له پاره کا بل ته ځي. د د ه سبز ولسولي په عمو مي ډول او په تيره بيا د تره خيلو سيمه په ځا نګړي تو ګه کـــوم رو غتون نلري، خو يوازې د وه رو غتيا يي کلينيکونه لري چې د ډاکټرانو او نر سا نو مجمو عي شمير يې ۸ تنوتـــه ر سيږي چې د د وی د سيمې له پاره کفا يت نه کوي. د د ه سبز ولسوالي په مجمو عي تو ګه ۲ ليسې او د‌ګـــوتـــوپـــه شمير لو مړ ني ښوونځي لري.

تره خيل غير تي، ميلمه پا لو نکي، نرم مزاجه او د ښو اخلاقو او کړو وړو څښتنان د ي. د روسي ير غلګرو په وړاند ې ښه په ميړانه جنګيد لي او خپل هيواد نی رسالت يې تر سره کړی د ی. د وی د علم او ښوونې او روزنې لـــه چارو سره هم ځانګړې مينه لري.د د وی قو مي مشران او سپن ږيري هم ډير د رانه خلک د ي.

د تره خيلوخلک د سپورټ سره هم ځا نګړې مينه لري لکه غيږه نيونه، تيږه اچول اوپه ځا نګړي تو ګه‌تـــوره وهل يا شمشير بازي پکې زيات رواج لري چې د لوبې په وخت کې د مخصو صو ډالو نو نه پکې کار اخلـــي اوپـــه د ې کار کې خورا مهارت لري.

په او سني وخت کې لا ند يني بهر نۍ مو سسي د ه سبز ولسوالۍ د بيا ود انولو په چارو کې مر سته کوي:

1. UNOPS- د د ه سبز د د ه يحي د ليسې او د سړ کو نو د جوړو لو په برخه کې مر سته کوي.

2. KOHINOOR- چې د کا ريزو نو په برخه کې مر سته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. CARE-چې د روغتيايي چارو او پو هنې په برخه کې مر سته کوي.

4. UNICEF-د پوهني او ښوونې او روزنې په برخه کې.

5. DACAAR- د اوبو او پاکوالي په برخه کې.

6. IAM-د خوړو او روغتيا په برخه کې.

7. SCA- د روغتيا او ټولنيزې سو کالۍ په برخه کې.

8. WFP- د خوړو په برخه کې.

9. PAYANA- د تره خيلو د ښوونځي په برخه کې.

10. ARKAR- د کاريزو نو په برخه کې.

11. ICRC-د پا يپونو په برخه کې.

په د ې ورو ستيو وختو نو کې د افغانستان د بيا رغا ونې وزارت پتييلې د ه چې په د ه سبز کې به يو ښار گو ټې چې د ښار جوړولو په نړ يوالو معيارونو سره به برابر او د ۲۔ زره تنو له پاره به کورونه ولري جوړ کړي چې د ا په خپل ذات کې د د ه سبز د ولسوالۍ په غوړيد و اد پر مختګ کې ستر رول لو بولای شي.

39 تر کی

د پښتنود عنعنوي شجرو له مخې تره کي د غلجيو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري. تره کی د موســـی زوی د ابر اهيم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. تر ه کي زياتره د غزني ولايت د مقر، نا وې، ګيلان او اب بند په ولسواليو کې ميشته د ي چې ۲پر ۳ برخه خلک يې په کليو او با نډو کې او يوه برخه خلک يې په پو وند ه او کو چيا ني ډول ژونـــد کوي چې د د وی د شمير په تنا سب د هغوی سيمه وړه او کو چنۍ د ه. د د ې په وجه چې د مقر د سيمې زيا ته برخه علي خيلو او خد و زيو (خد رزيو) په لاس کې د ه نو ځکه د ځمکې د لږ والي له کبله يې يو پر ۳ برخې خلک په شـــپو نتوب او د پسونو، ميږو، وزو او غواګانو په روزنه او پا لنه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تره کي قبيلي جنوب او جنوب ختيز ته د سليمان خيلو او تو خي قبيلې، ختيز ته يې سليما ن خيل، شمال تـــه يې علي خيل، اند ړ او هزاره او جنوب ته يې سيمه د ډيورنډ پر کر ښه د کا کړو پښتنو سره نښتي د ه.

د تا ريخ حيات افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه تا ريخي اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د تر ه کو پښتنو په اړ وند د اسې ليکلي د ي : " په افغانستان کې د تره کو د قبيلې شمېر پنځلس زره کو رنيو تـــه رسيږي چې له ۲ پر د ريو نه زيات خلک يې د ايمي استو ګنځي لري او يوه د ريمه برخه خلک يې په پووند ه او کـــو چي ډول ژوند کوي. د د وی اصلي ټا ټو بی د مقر او ناوې سيمه د ه چې د د وی د سيمې په پر تله د هغوی سيمه وړه د ه. د د غې قبيلې خلک د مني مو سم په پيل کې د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي او په پسر لي کې بير ته د مقـــر سيمې ته را ستنيږي چې د د وی د د ې تګ راتګ په اړوند د پښتو يو مشهور متل د ی چې د اسې وايې:

[چې چو نګښې وايې قر، تره کي وايې مقر چې چو نګښې وايې غار، تره کي وايې کند هار]

د د ې متل مقصد د اد ی چې کله د ګر مۍ د مو سم په پيليد و سره چو نګښې د قر غږ پو رته کوي، نو په د غه وخت کې تره کو کو چيانو ته خپل وطن او ټا ټو بی ور په ياد شي، نو د د وبي د تير ولو له پاره بير ته مقر ته راځي، خو کله چې چو نګښې د يخنۍ د رار سيد لو له کبله د غار نارې وهي نو تر ه کي د ژمي د تير ولو له پاره کند هار تـــه ځي چې د غه متل ډير شهرت لري.

د تره کي قبيلې ښا خو نه

د تره کي قبيله په لاند نيو ښا خو نو ويشله شوې د ه:

با د ين خيل، ناخيل، ساک خيل، تسويل خيل، ګر بز خيل، با رک خيل، مصري خيل، حسن خيل، حا تم خيل، لالو خيل، جما ل خيل، ګربز خيل، حريف خيل، ګلان خيل، شباب خيل، تراب خيل، سليم خيل، کنجو خيل، ميري خيل، کلـــو خيل، نوروز خيل، تا جو خيل، اناري خيل، صا بر خيل، نازک خيل، د لد ار خيل، شيکي، المري، قد رت خيـــل، د وران خيل، خجل خيل، شاګل خيل، شيرين خيل، سد و خيل، شيخ نور خيل، نور خا ن خيل، سد و خيل، خيرو خيـــل، کـــبير خيل، سالي خيل، قتال خيل، اکبر خيل، زرين خيل، تري خيل، بستام خيل، لا جمير خيل، شهباز خيل، قباد خيل، ســـيني زي، نورزي، ملک د ين خيل، موسی خيل، ګران خيل، بر ا هم خيل، زلو خيل، خان خيل، صا حبد اد خيل، فراق خيـــل، بيګو خيل، شاه عبد ال خيل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

39.1 د تره کي قبیلې د استو ګني سیمې

1. د غزني په ولایت کې : لکه چې په پیل کې مو یا د ونه وکړه چې د د غې قبیلې اصلي ټا ټوبی د غزني ولایت د مقر، ناوې، ګیلان او اب بند ولسوالۍ د ي. په تیره بیاپه مقر او ناوه کې زیات شمیر تر ه کي ژوند کوي.

2. د زابل په ولایت کې : تره کي د زابل ولایت په مرکز کلات او هم د شاه جوی په ولسوالۍ کې ژوند کوي.

3. د کند هار په ولا یت کې: د د غې قبیلې کو چیان په عمو مي تو ګه په ژمي کې د کند هار ولایت د ریګ ا و اڅکز یو په سیمو کې او همد ا راز د کند هار په نورو بر خو کې لید ل کیږي، د د وی یو شمیر د ډیو رنځ له کر بنې تیر یږي او د کا کړو د قبیلې سیمې ته لیږد ي او تر پشینه پورې ځي.

4. د هلمند په و لا یت کې: د تر ه کیو د قبیلي یو شمیر خلک د د غه و لایت د ناد علي او ګر مسیر په ولسو الیـــو کې هم ژو ند کوي.

5. د باد غیس په ولا یت کې : د با د غیس په ولایت کې تره کي د د غه ولایت د مر غاب ولسوالۍ د بو کن په کلــي کې چې مشر یې ملک عبد الر حمن خان د ی استوګنه لري. پرد ې بر سیره د نو موړي ولا یت د غو ر مـــا چ د ولسو الۍ په څو کلیو کې هم تره کي ا ستو ګنه لري.

6. د فاریاب په ولایت کې : د د غه ولایت د قیصار او پښتون کوټ په ولسو الیو کې هم تره کي شته، چې یو شمیر یې کو چیاني ژوند لري.

7. د سر پل په ولایت کې: د د غه ولایت په ځینو کلیو کې هم تره کي استوګنه لري.

8. د کند ز په ولایت کې : د د غه و لایت په ځینو ولسوالیو کې هم تره کي استوګنه لري.

9. د ننګر هار په ولایت کې: د د غه و لایت د چپر هار د ولسوالۍ د تره کو په کلي کې هم زیات شــمیرتــره‌کــي استوګنه لري چې شمیر یې ۳ـــ تنو ته رسیږي.

10. په سهیلي پښتونخوا کې: د سهیلي پښتونخوا په کو ئیټه، پشین، ژوب، سیوۍ او کچلاغ کې هم یو شمیر تره کي استوګنه لري، چې په سهیلي پښتونخوا کې د د وی ځیني نا متومشران د اد ي: تاد ین خان تره کی، چار ګل خان تره کی، الحاج شیر محمد خان تره کی، حاجي عبد الغفور تر ه کی، محمد یو سف خا ن تر ه کی او حا جـــي ګلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن تر ه کی.

39.2 د تره کو د قبیلې نومیالي او مشران

د تاریخ حیات افغا ني په قول ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په مقر او نا وه کې د د وی مشران او نو میالي خان تر ه کـــی، محمود خان تر ه کی، زمان خان تر ه کی، هارون خان تر ه کی، مر تضی خان تر ه کی او میر احمد خان تر ه کی ول.

د افغانستان د خلک ډیمو کر اتیک گو ند مشر او د انقلابي شورا رئیس نور محمد تره کي چـــې د ۱۹۷۸کـــال د ثور د کو د تا په نتیجه کې یې ځواک تر لا سه کړ هم د غزني د مقر ولسوالۍ د سور کلي تره کی و.

سر بیره پرد ې عبد القد یر تره کی د افغانستان د ستر ې محکمې لو مړنی رئیس و، چې د اعلیحضرت محمـــد ظا هر شاه له خوا پر د غه د نده و گو مارل شوی و.

د کابل پو هنتون د حقو قو د پو هنځي پخوانی استاد او سیا ستپوه ښاغلی د کتور رو ستار تر ه کی هم د تـــره کی قبیلې ته منسوب د ی.

تره کي غیر تي، میلمه پا له، هیواد پا لو نکي او په پښتني ننگ او پښتنواله با ند ې ټینگ خلک د ي. د انگریزي یر غلگرو سره په د ري گو نو جگړو کې یې ښې تورې و هلي د ي چې ښه بیلگه یې د ستر غازي صـــاحب خـــان پـــه مشرۍ د د وی د غه و یا ړلې مبا رزې وې چې زموږ د گران هیواد افغانستان په ویا ړلي تا ریخ کې ثبت د ي.

د روسي یر غلگرو او د د وی د لاسپو څو پر خلاف هم د تره کو د قبیلې مبارزې د ستا ینې او شا بسي وړ د ي.

40 ترین

ترین په سړ بني پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې په افغانستان، سهیلي پښتونخوا، پښتونخوا او په پاکستان کې استوگنه لري. د پښتني روایاتو او د نسب د شجرو نه جو تیږي چې ترین د شر خبون زوی او د سړ بن لمســـي د ړې زامن د ر لود ل چې ابد ال، سپین او تور نو مید ل چې د سپین او تور اولا د ه د خپل پلار په نامه په تریـــن ســـره مشهور شول. د ترین هغه زوی چې تور وزمه و هغه په تور تر ین او هغه بل زوی یې چې سپن رنگی و په سپین تـــر ین مشهور شو چې د د وی د هر یوه او لاد ه د سپینو او تورو تر ینو په نامه یاد یږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.1 ښاښنونه

د حیات افغاني مؤ لف ډپټي محمد حیات خان د تور ترین او سپین تر ین په اړه د اسي لیکلي د ي:

40.1.1 تور تر ین

تور تر ین د د رانیو د ملک سهیل ته په پشین کې او سیبرې چې لو ید یځ ته یې د شوراوک سیمه چې د بړ یځو قبیلې ټا ټو بی د ی او سهیل ته یې د شال سیمه چې د تکتو غر د د غو سیمو تر مینځ پو له جوړ وي. د پشین سیمه تقر یبا ۸. میله او بر د والی لري او د غه او بر د والی د شمال ختیز نه د تو بې ختیز خو اته غز ید لی د ی، چې تر ټولو سورور ځای یې ٤. میله پلنوالی لري.

د پشین سیمه د بړ یځو د سیمې یعنې شو راوک نه لوړه د ه او سطحه یې هم د شوراوک نه ډیر لوړ والی او ژور والی لري، خو د شوراوک په پر تله ډیره اباد ه او شنه د ه. د لته د ځمکې یوې کو لو له پاره د او ښنا نو په پر تله له غوا یا نو نه زیات کار اخیستل کیږي، که څه هم په یوې کو لو کې کله نا کله د او ښنا نو نه هم ګټه اخلي، نو ځکه د د وی په سیمه کې او ښنان هم روزل کیږي. که څه هم تو رترین ز یا تره په کر نې او ما لد اری با ند ې خپله ګو زاره کوي، خو یو زیات شمیر یې د سند ه اوکند هار تر مینځ په سو د اګرۍ بو خت د ي. د د غې قبیلې ځیني د ود ونه او روا جو نه د ر انیا نو ته ورته د ي او د د وی خان د د رانیو د خان سره یو شان حیثیت لري.

د کابل امیر او د کند هار حا کم پخوا د د غو خا نا نو په چارو کې لاسو هنه نه کوله، خو د غو خا نا نو په ټا کلي شمیر سپاره د کابل د امیر د ربار چو پړ ته استول، چې د غه کار به د قلنګ په بد ل کې تر سره کید ه او کله کله به هم د د وی خا نان د ربار ته ور غو ښتل کید ل.

د ښنین د ټولو او سید ونکو شمیر تخمینا کور نۍ ۱. کو رنۍ شمیرل شوید ي، چې په د غه سیمه کې سید ان هم او سیږي، چې په د غو سید انو کې ډیر تکړه سو د ا ګران هم شته د ي. د تور تر ینو شمیر تقر یبا ٦... کورنۍ ښود ل شوی د ی.

40.1.2 سپین تر ین

د غه قبیله په شمیر کې له تورو تر ینو نه لږ د ي، د وی په څلورو ښنا خو نو بیل شوي د ي او د ژوره په نامه واد ي کې چې د ټل او چو ټیالې په مید اني برخه کې پر ته د ه او سیږي. د د وی او تورو تر ینو تر مینځ یو څه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاکړو ملک پروت د ی، خو د وی په د ود او د ستور کې له تورو تر ینو سره یو والی لري. د وی قوي او متهور خلک د ي. د د واړو تر ینو یعني هم د تورو تر ینو او هم د سپینو تر ینو مشري او ریا ست سره له د ې چې سره لیرې پر اته د ي د یوه خان په لاس کې د ه او د پښته پښته مشري او خاني د تورو تر ینو د بټي زي په ښا خ پورې اړه لري. د د ې خبرې د ثبوت له پاره د غه لا ند ینی متل مشهورد ی :

خاني د ه په د وه کوره--- په تر ین کې په بټي د ه--- په لو حاټي کې پر کټي د ه

د د ې متل مقصد د اد ی چې خاني په د ووکو رنیو پورې اړه لري، د لو د یا نو په لو حا ټي قبیلې کې د کـــټي زیو په ښاخ کې او بل د تر ین د قبیلې د بټي زي په ښا خ، چې د ا خبره پوره ثا بته د ه چې په د واړو تر ینو کې یـــو خان د ی او نو موړی هر کال د سپینو تر ینو سیمې ته د قلنګ د را ټو لو لو له پاره ځي او که ځوک ونه غـــواړي‌نـــو کري وکړي، نوله هغه نه د د غه کار په بد ل کې پیسې اخلي، کله چې د کابل په د ر بار کې بې نظمي را مینځ ته شي، نو پر د وی هم د غه بې نظمی او فسا د ونه تاثیر کوي او خپلسري کیږي. اوس د کند هار حا کم د پشین له سیمې نه په ټـــا کلې اند ازه نغد ې روپۍ اخلي.

د سپینو تر ینو د رې واړه سیمې سره نښتې د ي. ژوره چې د واد ۍ نه په پورتنۍ سیمه کې د ځپر د غره له نږد ې سیمو نه بیلیږي، د غرونو په مینځ کې تنګه، خو کوزې خواته پر اخه د ه، ترد ې ځا یه چې اباد ي هم پکې د ه او د وه لوی کلي هم پکې شته. ټل بیا د د غه ځای په پر تله لږ څه پر اخه د ی او د بوري او چو تیالي میدا نونـــه هـــم ور سره یو ځای کیږي. د ټل او چو ټیالۍ سیمه د سیوۍ له سیمې سره پرتله کید ای شي، خو هو ا یې له سیوۍ نه یوه لنـــد ازه ښه د ه.

د او د ترین د قبیلې په اړوند د ډیټي محمد حیات خان لیکنه چې ۱٤٤ کلونه ترې تیر یږي او په ښکاره‌تـــو ګـــه معلو میږي چې په هغه وخت کې د ترین سیمه او پشین د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د کابل امیر او د کند هار حاکم پرې تسلط د رلود.

40.1.3 نور ښاښونه

د تر ینو د قبیلې ښا خو نه د اد ي: وزیر، جم، سلیمان، او مچي، با بو، ملمو ني، مندیـــزي، منګـــل زي، نیـــک ختاني، بټي زي، تورل زي، ها رون زي، سیکمي، ملکیار، اسما عیل زي، باروزي، حید ر زي، یعقـــوب زي، احمـــد زي، هیکل زي، خانخیل، ترینزي، بد لزي، فیروززي، لا لا زي، ملیزي، شاد ي زي، سخي زي، بلوزي، اغا خیل او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.2 د تر ين د قبيلې د استو ګنې او سنۍ سيمې

1. په سهيلي پښتونخواکې

ترين د سهيلي پښتونخوا په پشين، ژوب، کو ئيټه، کلای عبد الله، زيارت، هر نايي، سنځاوي، لور لايي، ګلستان، سيوی، شراګه، خو ست، د وکي، اوستا محمد، جهل مګسي، ګند اوه، مستو نګ، کلات او کزد ارکــې اســتوګنهلــري. د لورلايي او زيارت اکثره پښتانه ترين د ي.

2. په افغانستان کې

يو شمير ترين په کند هار، هلمند او اوروزګان په ولا يتو نو کې ميشته د ي. د اسي ويل کيږي چــې د ارزګـــان ولايت مرکز تيرين کوټ د تر ينانو په وجه په تير ينکوټ با ند ې ياد ېږي.

3. په پښتونخوا کې

د پيښور د پچګي په کلي کې هم ګڼ شمير تر ين او سيږي چې ويل کيږي د پشين نه د لته را ليږ د يدلــي د ي. په د ې بر سيره په هر يپور او هزاره ډويژن کې هم زيا ت شمير تر ين او سيږي. د اسي و يل کيږي چــې دهــزاره د ضلعي تر ينان د کند هار او ژوب له سيمي نه هزاره ته ليږ د يد لي د ي. هغه وخت چې لوی احمد شاه بابا پر هند با ند ې بريد کاوه نو د هزاره د سيمي تر ين مشر انو لکه نجيب ا لله خان تر ين، سعاد ت خان اوز بر د ست خان د د ه په په پوځ کې لوړې پو ځي د ند ې د ر لود ې. همد ارز د سکهانو سره په جګړه کې د هزاره د سيمي مشر انو لکه محمد خان تر ين او بو ستان خان تر ين د ميړانې ډېرې کا ر نا مې له ځا نه پر يښي د ي. په او سني وخت کې د هزاره ســيمي پــه تــر ينوکې عبد الر حمن خان ترين او د هغه زوی جها نګير خان د ي چې سياسي او د ټيپلو ما تيکي د ند ې لري.

د پاکستان پخوانی جمهور رئيس فيلډ ما رشال ايوب خان ۱۹-۷-۱۹۷٤، د د ه زوی ګو هر ايوب خان او لمسی يــې عمر ايوب خان د هر يپور ښټي زي ترين پښتا نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ([56]، [57]، [58]، [59]، [60]، [61]، [62]) نه

41 تنړي

که چیري د تنړیو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څیړل شي نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې کرلاڼي پښتا نه د ي. تنړی د شیتک زوی د ی او د غه قبیله په د ریو عمد ه څا نګو و یشلې شوې د ه یعني ار یوزي، مر یخیل او سینکي.

تنړي په عمو مي ډول د افغانستان د خو ست و لایت د تنړیو په ولسوالۍ کې چې د خو ست جنوب ته مـــو قعیـــت لري استوګنه لري. د تنړیو سهیل ته ګوربز او مد ه خیل وزیر پر اته د ي چې د ډیو رنډ کر ښه مد ه خیل او تنړي ســـره جلا کوي، لو ید یز ته یې ځد راڼ، شمال ته یې د شمل سیند او اسما عیل خیل او ختیزې بر خې ته یې هم ګو ر بز پر اته د ي.

د تنړیو قبیله پر ۱۱۲ سترو او کو چنیو کلیو و یشلې شوې د ه. د د وی لو ید یز خواته غر ډیر لـبـــاد او زیـــاتره خلک یې په غر ونو کې او سیږي.

د حیات افغا ني د تا ریخ مؤ لف ډپټي محمد حیات خان په خپل د غه مشهور اثر کې چې ۱٤٤ کلونـــــه د مخـــه یـــې کښلی د ی د تنړیو په اړوند د اسي لیکلي د ي [63]:

تنړي د خو ست په لو ید یز او جنوب کې میشته او زیا تره په غر ونو کې او سیږي، خو ځیني خلک یې د غـــر ونو په لمنو کې هم استوګنه لري. د د وی لوی کلی د د رګي په مید ان کې د ی چې ٥ـ کوره لري. ویل کیږي چـــې د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ۱ـــ تنو ته رسیږي. د د رګي پر ته چې د د وی د سیمې خورا لوی کلـــی د ی د ا لانــــد ې کلي هم مشهور د ي.: حصارک، ګو خه، نر خی او اتمان. تنړي په مسقفو یا چت لرونکو کورونو کې ژ وند کوي. د د وی

56 پښتنې قبیلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۸۱-۸۲-۱۵۹۱او ۱٦ـ مخونه، د پښنبور چاپ

57 د پښتنو قبیلو شجرې او مینې، د پو هنوال محمد عمر رو ند میا خیل تا لیف، ۲ـــ مخ د کا بل چاپ

58 http://www.khyber.org/pashtotribes/t/tarin.shtml

59 تا ریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تالیف، ۱۷ـ- ۱۷۱- ۱۷۲ مخونه، د پیښور چاپ

60 د کا بل سلطنت بیان، د مونټ ستوارټ الفنسټن تالیف، پښتو ژباړه، ۱۲۱ او ۱۲۲ مخونه، د کا بل چاپ

61 تواریخ خو رشید جهان، د شیر محمد خان ګنډ اپور تالیف، ۲ـ٤ مخ

62 http://en.wikipedia.org/wiki/Tareen

63 حیات افغا ني، پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ٤۳۳ او ٤۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو يد يز غر ښه شين د ی، ګڼ سيوری لري او د لته ډير ښکاري با زان هم شته. د تڼيو ټول شـمير ۱۲__ زره تنـه د ي، چې له د غه شمير نه يې ۳__ تنه و سله وال د ي. د د وی د ټو پکو شمير د د وی وسله والو کسا نو په پر تله ٤/۱ لږ د ي. د د وی ۳__ تنه توره‌ې لري. په تڼيو کې هغه خلک چې ټو پک نه لري، نو توره‌ې او سپر ونه ضرور له ځا نه سره ساتي. تڼي ډير زړور او جنګيالي سر تيري د ي. د خوست د سيمي په ګوند يو کې د وی په سپين ګو ند ی کې شـاملـ د ي. تڼي زياتره د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، ځمکې يې للمي، خو يوه اند ازه يې د اوبو په ذريعه خړو بيـږي. د د وی ځيني خلک د بنو تر سيمې پورې د تنبا کو او نورو شيا نو سو د اګري کوي، خو له خپلې سيمې نه يې بهر زيـاتـره تګ راتګ نه خو ښيږي، که څه هم د وی د خو ست د سيمې د حا کم رعيت بلل کيږي او د کال ۱__ روپۍ ما ليه ور کوي. سره له د ې چې د ومره لږه ما ليه ورکوي، خو بيا هم د خپل غر ور، زړور تيا او سختو غر ونو د شته والي له کبله کله نا کله د خو ست د حا کم نه يا غي کيږي. که څه هم د تڼيو تر مينځ کو رنۍ د ښمنۍ نشته، خود د غې قبيلې ښا خو نه په د وو ګو ند ونو ويشل شوي د ي چې ار يوزي او سينکي يې په يوه ګو ند او مر يخيل يې په بل ګو ند پورې اړه لري چې د شمير له مخې د مريخيلو او بيا په مر يخيلو کې د اتي خيلو شمير زيات د ی. په مري خيلو کې د رې نا مې په يوه خوا او خيبي خيل، اتما نزي او خبر زي په بله خوا د ي. ګل خان او ګل هيبت د د رې نا مې په ښاخ، اسما عيل او د اد ګل د خيبي خيلو په څا نګې او خان، فقير، شير احمد او د لواز د تڼيو د قبيلې ملکان د ي

په او سني وخت کې د تڼيو ستر کلي د اد ي: حصارک، ګو خه، نر خی، ايتمان، کو چون، ډبر، وريځــی، ديــر ملکه، سنګړای، تور خيل او ور ژله.

تڼي په عمو مي تو ګه لوړې ونې، غنم رنګه او ښا يسته څيري لري. د وی زړور او جنګيالي خلک د ي. د هيواد د خپلو اکۍ په د ر يو جګړ و کې چې د انګر يزي ښکيلا ککرو پر خلا ف شوې د ه د تڼيو ونـډه ډيـره د رنـه د ه. د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم د وی د مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وو.

41.1 د تڼيو د قبيلې ښا خو نه

لکه چې د د ې مقالې په لو مړ نۍ برخه کې وويل شول چې تڼي کرلاڼي پښتا نه د ي او په د ر يو عمد ه ښا خـو نو ويشل شوي د ي، د د وی د پا تي ښا خو نو نو مو نه په لا ند ې ډول د ي : د رېـنـومي، اريـو زي،مـر يخيـل، سينکي، ګد يو خيل، جنګي خيل، تر خيل، عبد الخيل، اتي خيل، نو کو ر خيل، عيس خيل، زند ه خيل، شبو خيـل، حـا جي خيل، سره، بند ه خيل، کول کهول، خند ګي، منتګ، رو شا نه، د ک خيل، خيد ود خيل، پيزن خيل، ميد ود، ډبري، وتک خيل، اتو نزي، ميمي خيل، سيټ خيل، ګو يد ا خيل، مينه خيل، خبر زي، تور خيل، ايد ل خيل، بر يم خيل، ار ګند خيل، حصا رکي، سپير کي، چيچکي، کا مل خيل، لجي خيل، ميران، زرک، شهد اد خيل، لا جمير خيل، انډي خيل، شارزي خيل، پا يک خيل، ار شه خيل، بکر خيل، خو جي خيل، تر ين خيل، ر شيد خيل، ابر اهيم خيل او نور___

(c) ketabton.com: The Digital Library

41.2 د تڼيو د قبيلې شمير

لکه چې د مخه مو ولو ستل د حيات افغا ني مؤ لف ۱٤٤ کلو نه د مخه د تڼيومجمو عي شمير ۱۲ــزره تنه ښو د لي وو، خو د ورو ستيو د سر شمير نو او سر وي ګا نو له مخې د د وی او سنی شمير تر ۳ـ زرو تنو زيات ښو د ل شوی د ی۔

41.3 د تڼيو د قبيلي مشهور کسان

تڼي په مجمو عي تو ګه د علم او پو هې سره ز يا ته مينه لري چې د علم او پو هې په ډګر کې د يو شمير کسا نو نو مو نه اخيستلای شو۔

1. استاد حکيم تڼيوال

چې په يو وخت کې د کا بل پو هنتون ا ستاد و۔ د د ه د پښتنو او پښتنو د ټو لني په ا ړوند زياتې مقالې ليکلي او يو اثر يې چې د ښا غلي پو هاند ر سول امين په ملګر تيا ليکلی و د " پښتنو ټولنيز - اقتصاد ي جـــو ړښـــت "نـــو ميږي چې په ۱۳٦۵ لمريز کال د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو څيړ نو د نړ يوال مرکز له خوا د ښــا غلــي د ســـر محقق د مر ستيال جلات خان حکمتي په سر يزې او اډيټ خپور شوی د ی چې د پښتنو د قبيلوي جوړښت په اړوند يو ګټور کتاب د ی۔ استاد حکيم تڼيوال د پکتيا د و الي په تو ګه هم د ند ه سر ته رسوله، چې بيا ورو ستهــپــه شـــهاد ت ور سيد۔

2. استاد ګلد اد

په پيل کې د ننګر هار د طب په پو هنځي استاد و چې خپلې زد ه کړ ې يې په شوروي اتحاد کې سر ته رسولې وي، ور وسته د لوړو زد ه کړو وزير او بياد افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ر ئيس په تو ګه يې هم د ند ه ســـر تـــه ر سوله۔

3. استاد وزير تڼيوال

د هند په عليګړ ه پو هنتون کې يې د ژ بپو هنې په برخه کې خپله ما ستري ا خيستې وه، د کا بل پو هنتـــون د ژبو اواد بياتو د پو هنځي د پښتو ډيپار تمنټ استاد واو ورو سته د افغانستان د علو مو په ا کا ډمۍ کې د خپر ونو مـــد

(c) ketabton.com: The Digital Library

یرو، څه مو د ه یې د المان د بر لین په پو هنتون کې د پښتو ژبې استا د هم پا تې شوی و، چې د ژبپو هنې په برخه کې یې زیا تې مقا لې لیکلې د ي.

4. د سر محقق مر ستیال مو لا جان ټنیوال

د کا بل په پو هنتون کې یې د لیسا نس او المان کې یې د ما سترۍ تر کچې پورې زد ه کړې کړي د ي. د ی همد ااوس هم د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ژبو اواد بیاتو په مرکز کې علمي غړی د ی او د پښتو د گر امر او ژبپو هنې په اړوند په څیړنو بو خت د ی او په ژبپو هنه کې یې ډیرې مقالې لیکلې د ي.

5. احمد جان ټنی

د کا بل پو هنتون د فلسفې د څا نگې فا رغ د ی، وروسته یې د ژو رنا لیزم سره مینه پید اشوه، د ملي د فـــاع وزارت په نشر اتي بر خو او هم د با ختر اژانس کې یې خپلې د ند ې تر سره کړي د ي. د هیواد په ډیرو ور ځپا ڼو او مجلو کې یې گڼ شمیر مقا لې خپرې شوي د ي.

6. شهنواز ټنی

د افغانستان د اردو صا حب منصب و، په شوروي اتحاد کې یې زد ه کړې کړې د ي، ورو ســـتهـیــې د ډلکـتـر نجیب الله په و خت کې د افغانستان د د فاع د وز یر په تو گه د ند ه سر ته رسوله.

ماخوذ د ه [64، 65، 66] نه.

42 توخي

تو خي د غلجیو پښتنو په ټولنیز گروپ کې یوه مشهوره قبیله د ه. د پښتني روایاتو او شجرو پر بنسټ تـــو خی د هو تک بابا(۶۶۱-۷۴. هجري قمري) ورور، د بارو زوی، د تو لر لمسی او د غلجي کړ وسی د ی، چې دتــو خــي قبیله د د ه په نامه مشهوره د ه. [67]

---

64 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبائل سر حد ي کشور، د شیر رحمن د وړ تالیف، ۶۷ مخ، کابل

65 پښتانه د تا ریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تا لیف، پیښور-۱۳۹۶ مخ

66 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، ۸۳-۸۴ او ۸۵ مخو نه، د پیښور چاپ

67 پټه خزانه، محمد هوتک بن د اؤد، ۹ مخ، د ۱۳۳۹ کال چا پ، کا بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو خو قبيلې د هو تکو تر عروج وړاند ې د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ کې لو مړ نی مقام او ځـــای د ر لود او سلطان ملخی تو خی چې د هند د مغو لي امپر اتور اورنګزيب عا لمګير (1068–1118هجري) معا صر و، د تو خو د قبيلې ډير مشهور مشر او سرد ار تير شوی د ی. [68] نو موړی د مير ويس خان بابا د مور نازو انا پلارو.

د تو خو سيمه د کند هار ولايت لمر خا ته ته په ۸۵ ميله وا ټن کې مو قعيت لري چې په کلات غلجــايــي ســره مشهوره د ه او د تو خو صد ر مقا م ګڼل کيږي. تو خي د تر نک د رود پر څنډو د پل سنګي نه نيــولې تــر شــيباره پورې استوګنه لري [69]

مشهور انګريز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنسټن په خپل کتا ب (An Account of The kingdom of Caubul) کې چې د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو ټيڼ نو د نړ يوال مرکز له خوا د کابل ســلطنت د بيــان تــر عنوان لاند ې په پښتو ژبه تر جمه شوی د ی:

په هغه و خت کې د تو خو د قبيلې شمير ۱۲ زره کو رنۍ ښو د لي د ي، په د ا سي حال کې چې د حيات افغاني د تا ريخ ليکوال ډيټي محمد حيات خان ۱۴۴ کلونه وړاند ې د تو خو شمير ۱۵ زره کو رنۍ ښو د لي د ي [70]

د زابل ولايت د ار غند اب د واد ۍ په شمالي برخه کې چې د هزاره ګا نو د سيمې تر څنګ پرتــه د ه او هــم د ميزان سيمه د تو خو په ولکه کې د ه. همد اراز يو شمير تو خي د ناوې د واد ۍ په جنوبــي او ښــکتنۍ برخــه کــې استوګنه لري، پاتي يې په شيبار، هلتاغ، ار غند اب، باغر، د ای چو پان، جلد ک، کاکړ، نو بهار، کلات، شاه جوی، شملزي او شينکي کې ميشته د ي.

42.1 د تو خو د قبيلې ښا خو نه

د تو خو قبيله په لا ند نيو ښا خو نو ويشلې شوې د ه: ر همند، ايوبزي، حسن زي، رستم خيل، پوپــل خيــل، مغد ود خيل، يو نس خيل، با ټا خيل، بسو خيل، باميو خيل، اکازي، محمد زي، شملزي، جلالزي، با بکر زي، ميرا نــزي، جعفر زي، پيروزي، پير خيل، کشيا ڼي، نتوزي، مو سی خيل، حسن خيل، عا شو زي، سوري زي، سيد خيل، عر لقــي، برانخيل، خو يد اد خيل، نظر خيل، شکي خيل، ما مي خيل، عليشير زي، انه زي، مټه خانخيل، کا لو خيــل، فقيــر زي، ببري، مو سی زي، شاه حسن خيل، سيکاک، اد م زي، هو تکزي، اقر بي زي، پيرکزي، عيسی زي، بر هان خيل، پــلتــو

68 تاريخ حيات افغاني، ۲۸۵ مخ، د پيښور چاپ، ۱۳۸۶ کال

69 هو تکي ها، عبد الرؤف بينوا، ۵-۶ مخونه، کابل ۱۳۳۵ کال

70 مونټ ستوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بيان، ۱۲۴-۱۲۵ مخونه، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، کر مو نخیل، پیروي خیل، حسن خیل، خان خیل، بارکزي، عمر خیل، الي زي، مین خیل، مغلزي، نو ر الد ین زي، هوازي، ختي زي، فیروز خیل، د عوت خیل، بهرام خیل، سیان زي، ناز خیل، بهلول خیل او نا جو خیل

42.2 د استوګنې سیمې

په بیلا بیلو ولا یتو نو کې د د وی د استو ګنې سیمې او شمیر په لا ند ې ډول د ی :

1. **د زابل په ولایت کې :**

    a. **د د غه ولایت په مرکز کې** — **۲ـ زر ه تنه**

    b. **د شاه جوی په و لسوالۍ کې** — **۳ـ تنه**

    c. **د ار غند اب په ولسوالۍ کې** — **۲۲ زره تنه**

    d. **د شینکۍ په ولسوالۍ کې** — **٦ نیم زره تنه**

    e. **د شملز یو په و لسوالۍ کې** — **۳۲ زره تنه**

    f. **د میزان په و لسوالۍ کې** — **۵ـــ زره تنه**

2. **د کند هار په ولا یت کې**

    a. **د کند هار ولایت په مرکز کې** — **۱۱ زره تنه**

    b. **د شاه ولي کو ټ په ولسو الۍ کې** — **۷ زره تنه**

    c. **د ار غند اب په ولسوالۍ کې** — **۵ـــ زره تنه**

3. **د ارز ګان په و لایت کې**

په د غه و لایت کې هم ډیر شمیر تو خي استوګنه لري، خو د شمیر په اړوند مې کو م معلو مات ر لا سه نه کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نیمروز په ولایت کې

د د غه ولایت د کنگ په ولسوالۍ کې کې هم یو شمیر تو خي استوگنه لري چې شمیر یې د ۳— زره تنو په شــا او خوا کې بنو د ل شوي د ي۔

د هرات ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمیر تو خي استوگنه لري

د حیات افغاني د مؤ لف په قول د تو خو یوه محله د کابل په د ه افغا نا نو کې هم شته۔

د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې تو خو ډیره شد ید ه ضر به ولید ه او یو شــمیر یــې د خپلــې سیمې نه د افغانستان نورو بر خو ته تبعید شول۔

تو خو د تا ریخ په او ږد و کې د بنکیلاکگرو ځو اکو نو پر خلاف له ویا ړه ډکې مبا رزې کړي د ي۔ د مغولـــي تیري کوونکو، صفوي یر غلگرو، انگر یزي ښکیلاکگرو او روسي ناتار پر خلاف د د وی د ویاړه ډکې مبا رزې ز مو ږ د هیواد د تا ریخ ځلاند ه با بو نه د ي چې موږ پرې ویاړو۔

42.3 د تو خو د قبیلې نو میالي

1. سلطان ملخی تو خی

سلطان ملخی تو خی د هند د مغولي واکمن عالمگیر اورنگزیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هجري) معا صر و۔ نو موړی د میـــر ویس خان هو تکي د مور نازو انا پلار و۔ د ه ته د غلزیو د قبیلې مشري ور په غاړه وه۔ د ه د جلد ک په حد ود و کې د گرم اب واد ي او ځمکي د ابد الي قبا یلو د مشر خد اد سلطان سره د غلز یو او ابد الیو تر مینځ پو له وټا کلــه اونــو موړې ځمکې یې د د واړو اړ خو نو تر مینځ وویشلي چې تر او سه هم د غه ویش معتبر د ی۔ سلطان ملخی تو خی‌پــه هغه جگړې کې چې د انځر گي او سر خ سنگ تر مینځ وشوه ووژل شو او د د ه تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حاجي عاد ل او د هغه زوی بایي خان د قبیلې مشري کو له او پر کلات او ملحقا تو یې واک ټینگ و۔ د وی د کلات او چغتران په کلاوو کې چې د تر نک پر غا ړه ول او سید ل، چې ور وسته با ئي خان هم ووژل شو۔ تر هغه وروســته د علــي خــان زوی شاه عالم خان چې د سلطان ملخی وراره و او د هغه زوی خو شال خان هم تر یوې مود ې پورې د تو خیو د قبیلې مشري کوله، چې د د ې کو رنۍ ور وستي کسان اشرف خان او الهیار خان د ي چې د خو شال خان زامن ول چې اشـــرف خان د لوی احمد شا ه بابا له خوا د کلات نه د غز ني تر سیمو پورې حکمران ټا کل شوی و او پر هند با ند ې د برید پر وخت هم د احمد شا ه با با ملگری و۔ د تیمور شاه په وخت کې د اشرف خان زوی امو خان د غلجیو حکمران و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. **ملا باز تو خی**

د پټې خز انې د مؤلف محمد هو تک په قول ملا باز تو خی د اتغر د سیمې او سید ونکی و چې د غـــه ســـیمه د زابل ولایت د مرکز کلات جنوب ختیزې بر خې ته پر ته د ه. نو موړی په شعر کې استاد و او غزلې او رباعی لـــري. محمد هو تک نو موړی خپل همراز بللی د ی. نو موړې خپلې زد ه کړې په هند وستان کې کړې وې او په فقه، منطق او حکمت کې تکړه و او خپلو شا گر د انو ته به یې د ر سو نه ورکول.

3. **نور محمد غلجی**

د ی په اصل کې غلجی او په غلجیوکې تو خی و. پلار یې ملا یار محمد نو مید ه. د پټې خزانې د مؤ لف په قول د ی په عمر پوخ او اتیا کلن و او په پنجو ایي کې او سید. د میر ویس نیکه میر منې او کو چنیانو ته یې د ینې تد ریس کاوه. د ی شا عر هم و او د نا فع المسلمین په نامه یې یو کتاب هم کښلی و چې شر عي احکام پکې بیان شوي وو او د فقه او اخلا قو د معتبرو کتا بو نو نه ګڼل کید ه. د ه په پنجوایي کې خپلو شا ګر د انو ته مشکات شر یف، بخاري شر یف، هد ایه، کنز، طر یقه محمد یه او نور کتا بو نه تد ریس کول. د د ه د شعر یوه نمو نه چې مخمس د ی په د ې ډول د ه :

نه مؤ من ژوند ی په د ین یې زما یـــاره   نه فر یاد ژړا کوه پـــه څـــو کـــو کـــاره
اســـتغفار تـــو بـــه کـــوه د خـــا د یـــاره   ته هم ځان سا ته پنـــاه غـــواړه لـــه نـــاره

بید اري کړه پـــه ســـهار کـــې زمـــا دلـــد اره..............................

4. **نازو انا**

نازو انا د میر ویس نیکه مور او د سلطان ملخی تو خي لوروه چې په ۱۰۶۱ هجري کال په تازي نو مي ځای کـــې زیږ ید لې د ه. پلار یې سلطان ملخی تو خی په هغه وخت کې د غزني تر جلد که د غلز یو د قبیلو مشرو. نازو انا په کو چنیوالي کې د علم او پو هي سره مینه د ر لود ه. نازو انا په کو چنیوالي د پښتنو میر منو او عالمانو نه لو ســـت زد ه کړ. کله یې چې پلار د سور غره په جګړه کې ومړ او ورور یې عاد ل خان د خپل پلار د انتقام له پاره جنـــګ تـــه روان شو، نو نازو توره تر ملا وتړله او د نورو جنګیالیو سره یې د کور او کلا سا تنه کو له. نازو انا ډیره میلمه پاله پښتنه وه او هر کله به چې د مسا پرو قا فلې د وی سیمې ته راغلې نو د د وی د ډوډۍ بند و بست به یې کاوه او چابـــه چـــې کالي نه د ر لود ل کالي او جا مي به یې ور کولې. نازو انا د ښالم خان هوتک میرمن وه چې نو موړی د کرم خـــان زوی و. نازو ا نا څلور ز امن د رلود ل چې عبارت و له حاجي میر خانه (میر ویس نیکه)، عبد العزیز خان، یحیي خان او عبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

القاد ر خان۔ نازو انا عابد ه او صا لحه میر من وه او ټول عمر یې خپلو او لا د ونو ته په او د اسه شید ې ورکړې۔ هغـــه وخت چې میر ویس نیکه و زیږید نو یوه شپه د پښتنو ستر ستانه بیټ نیکه یې په خوب کې ولید چې ورته وایې :

دا زوی ښه تر بیت کا، چې لوی شي ستر کا رونه به وکا او په حج د بیتالله به مشرف شي او له نسله به یې پید ا شي پا د شا هان چې د ین به رو ښان کا

په رښتیا هم چې نازو انا د اسي زوی ور وزه چې د ښمنان د وطن یې ورک کړل او د د ه له نسله واکمنان پید ا شول چې پر اصفهان با ند ې یې واکمني کوله۔ نازو انا شا عره او د د یوان خا وند ه وه۔ د یوان یې د وه زره بیتونـــه د ر لود ل۔ د نازو انا د شعر بیلګه په لاند ې ډول د ه :

ســـحرګه وه، د نـــر ګـــس لیمـــه لا نـــد ه   څاڅکی څا څکی یې‌لـــه ســـتر ګـــو څڅیـــد ه
ما ویـــل څـــه د ي ښـــکله ګلـــه ولـــې ژاړې؟   د ه ویل ژوند مې د ی یوه خوله خنـــد یـــد ه

همد اراز د تو خیو نور نو میالي چې د هیواد او د ملي نو امیسو په سا تنه کې یې سر ښند نې کړي د ي نو مو نه یې د اد ي: شهاب الد ین خان تو خی، عبد الر حمن خان، سلطا نمحمد خان، د و ست محمد خان، صمد خان،ګـــل محمـــد خان، میر علم خان، مهتر مو سی خان، ، عز یز خان، محمد شر یف خان او نور۔

نور ماخوذ د [71] نه.

43 نوري

نوري د پښتنو یوه لر غو نې قبیله د ه چې د کرلاڼي په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري۔ نوري‌پـــه ‌کـــو رمـــې ایجنسۍ کې ژوند کوي چې مسا حت یې ۳۳۱۔ کیلو متر مر بع د ی او ۱۹۹۸ زیږ د یز کال د سر شمیر نې له مخې د د غې ایجنسۍ د وګړو شمیر ٤٤٨٣١۔ تنه ښود ل شوي د ي۔

کور مه تر ۱۸۷۹ زیږ د یز کال پورې د افغانستان د خا ورې یوه برخه وه، خو ورو سته پر نګیانو جبرا له افغـــا نستا نه جلا کړه۔

د د وی د سیمې شما لي بر خې ته سپین غر، لو ید یز ته یې د پکتیا ولایت، جنوب تـه‌یـــې‌ټـــل او بنګـــښ او د

71 شیر رحمن د وړ، معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ۸۸ مخ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیز خواته د اورکز یو د قبیلې سره ګډه پو له لري. د کو رمې ایجنسۍ په د ر یو بر خو ویشلې شوې د ه یعنې پو ر تنۍ کور مه، ښکتنۍ کو رمه او منځنۍ کو رمه. پاړه چنار د کو ر مې ایجنسۍ هیډ کوار ټر یعني مرکز د ی. دکـــورمې ایجنسۍ مشهور ښا رونه سد ه، علم شیر، باګن، تالو کنج او با ګز ایي د ي.

په لر غو نو تا ریخي متو نو له هغې جملې نه په ریګو ید ا کې د کورمې د سیمې او د کو رمې د سیند یاد ونـــه شوې د ه. د هند مغولي واکمنۍ بنسټ ایښنو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر هم د ۱۵ـ۵ زیږ. د یز کال په پیښنو کې دکـــو ر مې د سیمې او د توري قبیلې یا د ونه کړې د ه.

د تار یخ حیات افغا ني لیکوال ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د تو ریو په اړوند د اسې لیکلي د ي :[تـــوري د خوســـت د سیمې شمال او د سپین غره په جنوب کې د کورمې سیند په د واړو غاړو او د کو رمې په نامه سیمه کې او سیږي. د غه سیمه د مخه د بنګښو د قبیلې په لاس کې وه، خو ورو سته د وی د غه سیمه له د وی نه ونیو له. د توریو قبیله په پنځو بنا خو نو ویشلې شوې د ه چې د هغوی نو مو نه، د وسله والو کسا نو شمیر او د هرښاخ د ملکانو نومو نه په لا نـــد ې ډول د ي :

1. حمزه خیل چې د رې زره تنه وسله وال جنګیالي لري او ملک یې او مک نو میږي.
2. مستو خیل چې د وسله والو جنګیا لیو شمیر یې د وه زره تنه د ي او فقیر علي او شنبک یې ملکا ن د ي
3. د وپر زي د رې زره تنه جنګیالي میړ ونه لر.ي او د ارواښاد محمد علي خان ورور غلام د د وی ملک د ی.
4. علي زي چې د و سله والو کسانو شمیر یې د وه زره تنه او د وست محمد او زید علي یې ملکان د ي.
5. غو ندې خیل د وه زره تنه جنګیالي لري او د ملکانو نو مو نه یې نور علي او الله نور د ي.

د توریو د وسله والو کسانو مجمو عي شمیر ۱۲ زره تنه ښود ل شوي د ي. د وی د کر نې په چا رو بو خـــت د ي، خو ځیني د میوو په خر څولو او نورو شیا نو سو د اګري هم کوي. د تو ریو په سیمه کې وریجې، جوار، غنـــم او اور بشې ډیرې پید ا کیږي، خو منې او نورې ډول ډول میوې هم پکې شته.

د حمزه خیلو د ښاخ د وه سوه کو رنۍ په کو چیا نې ډول ژوند کوي چې د ژمي په مو سم کې بلند خیلو او ټل ته خپل ما لو نه د خر څلاو له پا ره بیا یې او د تود و خې په مو سم کې سپین غره ته ځي. د کورمې په سیمه کې د کا بل واکمن یوه کلا جوړه کړې د ه او یو شمیر پو ځیان پکې شته، نو ځکه توري د کابل د واکمن رعیت ګڼل کیږي او د وی ته په هر جر یب ځمکې د کابل یوه نیمه رو پۍ ما لیه ورکوي. همد اراز د کا بل واکمن د تو ري قبیلې نه د هر کور پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر د لو ګي په نامه یوه رو پې ما لیه اخلي۔ د توریو د کر نې ټو لې نهري ځمکې د کو رمې له سیند ه خړو بیـــــږي، د وی شیعه مذ هبه د ي او په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او د ود او د ستور ټینګ خلک د ي۔ د د وی په سیمه کې کو مې بد رګې ته اړتیا نشته او د وی له سیمې نه کا روا نو نه پر ته له کوم خطره تیر یږي۔]

لکه چې وړاند ې وویل شول توري شیعه مذ هبه د ي او د مذ هبي احکامو په تر سره کو لو کې ډیر ټینــګ د ي۔ د وی د خپل قبیلوي د ود او د ستور له مخې د سید انو ډیر د رناوی کوي او هر یو تن یې د سید انو مریـــد ان د ي۔ د غې قبیلې سید ان په څلورو ډلو ویشل شوي د ي چې د وی ورته ډیر معتقد د ي د غه سید ان عبارت د ي د تیراه ســـید ان، احمد زي سید ان، د کړ مان سید ان او د ماوره سید ان .

هغه تو ریان چې د تیراه په سید انو پورې اړه لري د میا مر ید په ټینګ وانډي او پا تي نور یې د سست وا نډي په نامه یاد یږي چې د رې وانډي د میا مر ید په مقابل کې سره یو د ي۔ شهید علا مه عارف حسین الحسیني په کو رمـــې ایجنسۍ کې ستر مذ هبي لار ښود و چې د ۱۹۸۸ زیږ د یز کال د اګست د میا شتې په ۵ نیټه د نا معلو مو کسا نو له خـــوا شهید شو۔

په د ې برسېره تور یان په سپین ګو ند ي پورې اړه لري۔ لنډه د ا چې توري د پښتنو زړوره، غیر تي او پـــه پښتو او پښتو نواله با ند ې ټینګ خلک د ي

44 جبار خېل

جبار خیل په غلجیو پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې د ننګر هار ولایت د سره رود او حصا رک غلجا یـــي په ولسوالیو، د لغمان ولایت د کڅ عزیز خان په سیمه، لو ګر او د کابل او جلال اباد تر مینځ سیمو لکه ګند مک، جګد لک، تیزین او د کابل ولایت په خاک جبار کې چې د جګد لک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري میشته د ي۔

که د جبار خیلو د نسب شجره په غور سره وګورو نو د وی د احمد زیو غلجیو یوه ښنه د ه، چې د خپل نیکـــه جبار بابا د نامه په وجه په جبار خیلو یاد یږي۔ د جبار بابا مزار د کا بل د خاک جبار په و لسوالۍ کې د ی، له همد ې کبله د غه ولسوالي د خاک جبار په نامه سره یاد یږي چې د جګد لک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري۔

د لوی احمد شاه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا یي د جبار خیلو مشر لنګر خان نو میـــد چـــېـنـــو موړی د جبار خیلو د قبیلې نا متو مشر تیر شوی د ی۔ د امیر د وست محمد خان د واکمنۍ په وخت کې د جبار خیلو د قبیلې مشران د احمد خان زوی عزیز خان و چې د جبار خیلو د مر یم خیلو په څا نګې پورې یې اړه د ر لود ه۔ د عزیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان پلار احمد خان د ډيرې مود ې له پاره د امير د و ست محمد خان د مشر ورور فتح خان د نږد ې مقر بينو نه و چې هغه ور ته د لغمان د کڼ په سيمه کې ډير جا ګيرونه ور کړل چې بيا ورو سته نو موړې سيمه د هغه د زوی عزيز خان د نامه له کبله تراو سه پورې د عز يز خان د کڼ په نامه سره ياد ېږي چې د ننګر هار د د رونټې سيمې ته نږد ې پر ته د ه او د پښتو د ژبې د مشهور ليکوال او شا عر اروابناد استاد ګل پا چا الفت مزار هم د کڼ عز يز خان په سيمه کې د ی.

له بلې خوا د امير د و ست محمد خان او عز يز خان جبار خيل تر مينځ خپلوي هم مو جو د ه وه، هغه د ا چـــې د عزيز خان خور د امير د و ست محمد خان مير من وه. د افغان- انګر يز په لو مړی جګړه کې عز يز خان، امير د وست محمد خان ته وفا د اره پاتې شو، خو ورو سته په ۱۸٤ـ او ۱۸٤۱ ميلاد ي کلو نو کې نو موړی د محمد شاه خان با بکر خيل سره چې هغه هم د انګر يزي ښکيلاکګرو سر سخته د ښمن و و يو ځای شو او د انګريزانو پر خلاف د هغه په ملګر تيـــا په ډيرې زړورتيا او ميړانې و جنګيد. کله چې امير د و ست محمد خان د د ويم ځل له پاره د افغانستان واکمن شـــونـــو عزيز خان د حج د مبا رکې فر يضې د اد ا کو لو له پاره مکې معظمې ته لاړ او د حج تر مر اسمو ورو سته د هغې نا رو غۍ له کبله چې ور پيښه شوې وه په ۱۸۵۵ ميلاد ي کال کې هورې وفات او ښخ شو.

د عزيز خان تر مړ ينې ورو سته د هغه ورور کريم خان جبا رخيل د امير د و ست محمد خان پر خلاف پو رته شو، نو موړي د غازي محمد شاه خا ن با بکر خيل په ملګر تيا پر چا ر باغ بر يد وکړ او د کابل- جلال اباد لاره يې بند ه کړه. په د غه وخت کې د د وی د مبارزې مرکز اوزبين و.

د امير شير علي خان د واکمنۍ په وخت کې د عزيز خان جبار خيل زوی غازي عصمت الله خان جبـــار خيـــل د جبار خيلو غلجيو مشر و. هغه ته د امير شير علي خان له خوا د حشمت الملک لقب ور کړل شو او په د ربار کې يـــې د وزير معاد ل صلا حيتونه د ر لود ل او د کابل او د کابل د شا او خوا د سيمو د امنيت مسئول و. په د غه وخت کې ا مير شير علي خان د جبار خيلو د قبيلې يو بل تن مشر د محبت خان زوی ار سلا خان جبا ر خيل خپل سلا کار او د بهر نيو چارو وزير وټا که او د زرمت، خو ست او کټواز د سيمو د چارو مسئو ليت يې د هغه زوی معز الله خان ته و ســـپاره. د عصمت الله خان جبا ر خيل په څير ار سلا خان د امير شير علي خان په د ر بار کې د ډير ځواک او نفوذ خا وښـــد و ملـــه همد ې کبله وه چې امير شير علي خان د حصارک غلجا يي سيمه د ما ليې د ور کو لو نه معا فه کړه.

جبار خيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ، زړور، ميلمه پاله، هيوا د پا لو نکي او په علم او پو هې مين خلـــک د ي. هما غسې چې د انګريزي استعمار او ښکيلاک پر خلاف يې زړورې مبا رزې کړې او توري يې وهلي د ي او د بـــــر ايډن لښکرې يې ما تې کړې د ي، د روسي سور استبد اد ي ښا مار پر خلاف هم په ميړ انه جنګيد لي د ي.

په حصارک غلجا يي کې د جبا رخيلو مشهور کلي د اد ي: اب زنګياني، غوربيزه، ناد ر، ګلا خيل، حليم خيل، ظر يف خيل، سياب، چار توت، سروند، بر جنه، خنجر او کڅي. مشهور خيلو نه يې مر يم خيل، نو ګيا ني خيل او نـــور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي۔

جبار خيل زيا تره د كر كيلي په چا رو بو خت د ي، غنم، جوار او نور حبو بات پكې كر ل كيږي. د حصـــارك غلجايي د جبار خيلو شمير د ٢۔ زرو تنو په شا او خواكې اټكل شوى د ى.

44.1 د جبار خيلو نا متو مشران

1. جبار خان با با چې د جبار خيلو مشر نيكه و او مزار يې د كا بل د خا ك جبار په ولسوالۍ كې د ى او د ه د نامه له كبله د غه ولسوالي په خاک جبار سره ياد ېږي
2. لنگر خان چې د احمد شا ه با با د واكمنۍ په وخت كې د حصارك غلجا يي د جبار خيلو مشر تير شوى د ى۔
3. احمد خا ن جبار خيل د جبار خيلو مشر او د عزيز خان جبا ر خيل پلارو۔
4. عزيز خان جبار خيل چې د لغمان د كڼ سيمه د د ه په نامه سره مشهوره د ه
5. كريم خان جبار خيل چې د خپل ورور عزيز خان جبار خيل تر مړ ينې ورو سته د جبار خيلو مشر و۔
6. ملي مبارز او د انگر يزي استعمار پياوړى د ښمن غازي عصمت ا لله خان جبار خيل چې د غازي محمـــد شاه خان با بكر خيل په ملگر تيا يې د انگر يزانو سره ډيرې جگړې كړي د ي او د ملي مبا رزينو مشر و۔
7. محبت خان جبار خيل چې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو غلجيو مشرو۔
8. ارسلا خان جبار خيل چې د امير شير علي خان په د ر بار كې د لوړ مو قف خا وند او د انگر ېزانو سر سخته د ښمن و۔
9. معزالله خان جبار خيل چې د ار سلا خان زوى او امير شير علي خان د زرمت، خوست او كټواز د سيمو مسئول ټا كلى و۔
10. اروابناد عبد المجيد خان حكمران چې د اعليحضرت محمد ظا هر شاه په وخت كې د كا پيسا حكمران و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. اروا ښاد وکيل عبد الو هاب خان چې د ملي شورا وکيل و.

12. اروا ښاد عبد الله مشهور په لعل اغا چې په سره رود کې او سيد او حاکم او ورو سته د سره رود د خلکو وکيل و.

13. شيرين جان اغا چې د لعل اغا ورور و.

14. د کا بل پو هنتون پخوانی رئيس او استاد پو هاند طا هر عنا يت.

ماخوذ د [72، 73] نه

45 جد ون

جد ون چې د گد ون په نامه سره هم ياد ېږي د پښتنوپه غرغښتي‌تـولنيزگـروپ‌پـورې اړه‌لـري چـې د پښتونخوا په جنوب صوابی، ايبټ اباد، هزاره او هر يپور کې کې چې د مها بڼ د غرونو جنو بي‌لـــړی د ه اســتوگنه لري. د تا ريخي روایاتو سره سم د ا خلک له پيل نه د خا ښي خيلو په گو ند ی کې شا مل شوي او د قبايلي ليږد په زمـا نه کې د يو سفز يو مند ړو سره د ې سېمې ته را غلي د ي [74]

د مغولي واکمن نو ر الد ين جهانگير د د ربار مؤ رخ خوا جه نعمت الله هروي په خپل مشهور اثر تا ريخ خانجها ني و مخزن افغا ني کې چې په ۱۶۱۲ ميلا د ي کال ېې کښلی د ی جد ون غر غښتي پښتا نه او په غر غښتيو کې د پنــي او لاد ه بولي.

سر اولف کيرو په خپل مشهور اثر The Pathan کې جد ون غر غښتي پښتانه او د پڼي پښتنو يو ښاخ گڼلی د ی [75]

د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال ډپټي محمد حيات خان ۱۴۴ کلونه وړاند ې د جد ون قبيلې په اړوند د اسې ليکلي د ي :

---

72 State and Tribe in Nineteenth-century Afghanistan, by Christine Noelle, Christine Noelle-Karimi

73 د ارو ا ښاد لعل اغا سره زماا (د د ې مقالې ليکوال) هغه مر که چې په ۱۳۶۷ لمريز کا ل کې مې په کابل کې کړې وه

74 پښتانه د تاريخ په ر ڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل ليکنه، يو نيور سټي بک ايجنسي، ۱۹۶۲ کال

75 تا ريخ حيات افغا ني، د ډپټي محمد حيات خان تاليف، پښتو ژبا ړه، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا څر ګند ه خبره د ه چې د غه خلک خپله قبیله د کا کړو یو ښا خ بو لي، د وی په پیل کې په د وو لو یو ښا خو نو چې د منصور او سا لار په نامه یاد ېږي ویشل شوي د ي چې بیا د غه ښا خو نه په نورو څا نګو ویشلي شوي د ي.

1. د سالار ښاخ څا نګې په د ې ډول د ي : مست خوازي، اتو زي، سلیمان زي، عیسی خیل، عبد الر حیم زي، محمد خیل، علیشیر خیل، قلند ر خیل، علي خیل، د ولت خیل ا واد و خیل.

2. د منصور د ښاخ څا نګې د اد ي : متي زي، د وله زي، خد رزي، عمرزي، ګو ا خیل، یعقوب خیل، عیسی خیل، کرم خیل، قمبر خیل، باره خیل، ولي خیل، قا سم خیل، شا هي خیل، الهد اد خیل، خوا چــه رســتم کور، اد یزي، شا ئب زي، مامازي، خلیل زي، امرازي، یعقوب زي، شا مان زي، حسن زي، بهلـــول زي، عید و خیل، توره خیل، زکریا خیل او عباس خیل

تاریخ حیات افغا ني زیا تو ي

ز یاتره جد ون په ځا نګړي ډول سالار د هزاره غرونو د د وړ په نامه ویالې‌پــه د واړو غــاړو د اورش‌تــر سیمې پورې میشته د ي.د هزاره سیمې د جد و نو ښکتنۍ برخه ډېره ښه شنه او زر خیزه سیمه د ه. د مغــولي واکمــن جها نګیر په و خت کې کله چې د لا زاک قبیله لوټ او تباه شوه، نو د غه سیمه په تد ریجي تو ګه د جد ونو لاس ته ور غله، خو د لته هغه جد ون تر زیا ته حد ه د یا د ونې وړ د ي چې د ابا سین په لو ید یز او د مها بڼ غره په سهیلي بر خو کې میشته د ي. مها بڼ یوه لر غو ني هند ي کلمه د ه چې ریښه یې سنسکریټ ته ر سیږي. په سنسکر یټ کې مها=لــوی او بڼ= ځنګل د ی یعني لوی ځنګل او د د ې غره د تسمیې وجه بیخي صحیح د ه. د جد ون د قبیلې د واړه ښــا خــونه یعني منصور او سا لار د د ې غره له څو کې نه تر کښتنیو بر خو پورې قبضه لري. که څه هم د د وی د کو چنیـــو بـــا نډو شمیر تقر یبا شلو ته رسیږي، خو د ړې لوی کلي لري. په ګند پ کې تقر یبا له شپږ سوو زیات کو رونه د ي چې د غه ځای د سالار ښاخ لوی او مشهور کلی د ی او د اتو زیو تقر یبا ټو لې څا نګې پکې میشته د ي. د غه ښاخ په د وولـــو یو کلیو ګند پ او د الوړې باند ې واک لري، چې اوس میر باز عیسی خیل، جها نګیر علیشیر خیل، نواب قلند ر خیـــل، خانی محمد خیل او طو طي علي خیل د د غه ځای مشران او ملکان د ي.

د سالار د ښاخ د مست خوازي څا نګه په با بیني نو مي ځای کې چې د انګر یزي سر کار په سیمه کې مؤ قعیـــت لري او سیږي. د سالار ښاخ د سلیما ن زیو څا نګې خلک په پاد ه، شني، ، کو لا کر او پو لا اچپلي کې چې کو چني کلي د ي او د مها بڼ په سیمه کې پر تې د ي استوګنه لري.

د منصور د ښاخ لوی کلی بیسک د ی چې تقر یبا د ړې سوه کوره خلک پکې میشته د ي. د بیسک مشهور ملک عیسی خان ولي خیل د ی چې جر ګو او نورو معا ملو ته خلک له هغه نه مر سته غواړي او د جر ګو او مر کو پهـکــا رو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو کې ډېر مها رت لري. همد اراز ها شم علي قا سم خيل، قا بل خان شا هي خيل، مير خان الله د اد خيل، غلام شاه او صحبت د د غې ځا نګې ملکان د ي. فتح خان د وله زی هم يو معتبر ملک د ی. خد رزي په ملکا ګړی کې او سيړي چې زنګی او هوس د د ې ځا نګې ملکان د ي.

د ګند پ او بيسک زياتره د کر نې وړ ځمکې د انګر يزي سر کار د ميد ان په سيمه کې پرتې د ي. ګند پ، بيسک او ملکا ګړی د غره په لمنه کې د ميد ان د علا قې تر ټنګ مؤ قعيت لري. د د غو کليو زياتره ځمکي للمي د ي، خو هغه ځمکې چې د غرونو په د ننه کې پر تې د ي هغه زيا تره شنې، ابي او حا صلخيزه د ي.

په مها بڼ کې غنم، جوار او وريجي ډيرې پيد ا کيږي. د جد ون قبيلې زيا تره خلک د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي. د مهابڼ ميښې مشهورې او پيپورې د ي. د د وی د وسله والو کسانو شمير اتلس زره تنه ښود ل شوي د ي [76]

پټه د ې نه وي چې يو شميرجد ون په کشمير او د کيمبل پور په سيمه کې هم ميشته د ي.

جد ون په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د ميلمنو عزت او د ر ناوی کوي. همد اراز د وی په خپلواکۍ مين خلک د ي. کله چې په ۱۸عيسوي پيړۍ کې سکهانو د وی پر سيمه بر يد وکړ نو د وی په ډير ميړانه ور سره و جنګيد ل، په د غه وخت کې د جد ونو مشر سخي جان جد ون و چې د خپلې سيمې نه يې په ميړ انه د فاع وکړه او بيا د سکها نو له لا سه شهيد شو. همد ارا د انګر يزي ښکيلاکګرو په وړاند ې هم د د وی مبا رزې د پښتنو د تا ريخ ويا ړلي او د قد ر وړ بابونه د ي.

په او سني وخت کې د جد ون د قبيلې مشهور کسان عنا يت الله خان جد ون، ا ما ن الله خان جد ون او سلطان خان جد ون د ی. سلطان خان جد ون په ۲_۱ کال کې د جد ون قبيلې په اړوند يو کتاب هم په انګر يزي ژبې کښلی د ی.

46 جلال زي

که چيري د غلجيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو، نو د ا به تر ې جو ته شي چې جلا لزي د اند ړو يو ښاخ شميرل کيږي.جلالزي د غزني ولايت د اند ړ او شلګر په و لسواليو او واغز نو مي سيمه کې ميشته د ي. همد ا راز د پکتيا ولايت د زرمت په ولسوالۍ چې د زر ملې په نامه سره هم ياد ېږي يو شمير جلالزي استوګنه لري. د پکتيکا و لا يت په کټواز سيمه کې هم جلالزي ميشته د ي.

76 http://en.wikipedia.org/wiki/Jadoon

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلالزي ډیر غیرتمن او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ي ټینګ ولاړ خلک د ي. همد اراز د وی د علم او پو هـــي سره ډیره مینه لري. د د وی حجرې تل د میلمنو پر مخ خلاصي وي.

جلا لز یو تل د خپلو نورو پښتنو په څیر په هیواد او خپلو اکۍ مین خلک د ي، همد ا و جه د ه چې د انګر یزي ښکیلا کګرو پر خلاف د افغان- انګر یز په د ري ګو نو جګړو کې یې د وی ته خو له ما توو نکي ګو زارونه ور کړي د ي . همد اراز د سره ښکیلا کګرو یعني د روسي استعما ر او د د وی د یر غلګر پو ځ په وړاند ې د د وی مبـا رزي ز موږ د ګران هیواد افغانستان د ویا ړلي تا ریخ زرین با بو نه د ي چې موږ تل پري و یا ړو او د د رناوي سر ونـــه ور ته ټیټوو.

جلالزي زیا تره د کر کیلي او با غد ارۍ په چارو بو خت د ي. د کر نې محصو لات یې غنم، جوار او همد اراز د بڼونو محصو لات یې انګور، منې، زرد الو او نورې میوې د ي چې زیاتره د کا ریزونو د اوبو په ذریعه خړو بیږي.

46.1 د جلالز یو د قبیلې خیلونه

لکه د نورو پښتني قبیلو په څیر جلالزي هم په بیلا بیلو ښا خونو، څانګو او خیلو نو ویشل شوي د ي چـــې د ځینو نو مو نه یې په لا ند ې ډول وړاند ي کیږي:

سلیما نزي، خیرو خیل، امران خیل، شایب خیل، عید و خیل، حید ر خیل او، شالي خیل.

هغه جلا لزي چې د غز ني و لا یت په واغز کې میشته د ي د د وی خیلو نه په لا ند ې ډول د ي :

الله یار، خا ني خیل او مسري خیل.

47 جلوانې

که چیري د جلو ا نیو د نسب ونه یا شجره په غور سره و څیړو نو څر ګند ه به شي چې د وی سړبني پښـــتانه او د شیرانیو پښتنو له نسله د ي. جلوانی د شیرا نې زوی د شرخبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی. که څه هم د غــــه قبیله د شیرانیو اولاد ه د ه، خو نن د یوې جلا قبیلې په نامه سره یاد یږي.

جلوانې په افغانستان، پښتونخوا او هند وستان کې میشته د ي. په افغانستان کې که څه هم د د وی شمیر زیات نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ی، خو د د وی یو شمیر د کند هار، غزني، زابل او پکتیکا په و لا یتو نو کې میشته د ي. جلوانې د شیر انیو په غر نیو سیمو کې پر اته د ي، د سلیمان غرد د وی په سیمه کې مؤ قعیت لري. د د وی د سیمې شمالته دګومل د ره او د وزیرو او مسید و سیمې، جنوب ته یې ستور یاني او زمري قبیلې او لو ید یز ته یې هر بیپال، کاکړا و د مند وخیلو پښتني قبیلې پر تې د ي.

جلوانې منځنۍ ونې، ډنګر، غښتلي غیر تمن، سخت سرې اوتکړه او فعا له خلک د ي. که څه هم کر وند ې یې لرې د ي، خو د د وی په ځمکو کې غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تماکو کرل کیږي. هغه جلوانې چې په غرونو کې استوګنه لري د غو ایانو نه سر بیره د پسو نو او وزو رمې ساتي.

د د وی رواجو نه او د ود ونه کټ مټ د شیر ا نیو په څیر د ي.جلو انې د نورو پښتنو په څیر د خپلو کلیو مشر ته په د رنه ستر ګه ګوري او د کلي مشر د د وی شخړي او لا نجي په ښه ډول حل او فصل کوي، چې د د غو مشرانو فیصلې د واړو خواووته د منلو وړوي او د احترام او د رناوي په ستر ګه ور ته ګوري. جلوانیان په خپلو منځو کې د و مره شخړې او لا نجې سر ه نه کوي.

جلوانې مذهبي لار ښود ونکو، د یني عا لمانو او ملا یا نو ته په د رنه ستر ګه ګوري، د هغوی عزت او د رنا وی کوي او هم د خپلوکر نیزو محصو لا تو عشر یا لسمه برخه د غو ملا یا نو ته ور کوي. ملا یان د جو مات د اما مت نه پر ته نکا ح ګانې تړي، هلکانو ته لمو نځ او نور مذ هبي فر ایض ور ښیي او مړو ته غسل ور کول د ملا او د هغه د میر منې د نده ه شمیر له کیږي.

جلوانې د شیر ا نیو په څیر د قر ان کر یم تلاوت کوي، خو ملا یان یې په پښتو ژبه خلکو ته هغه کتا بونه ور زد ه کوي چې په مذ هبي مسا یلو پورې اړه لري. خلک یې په عمومي ډول لمو نځ او روژه نه قضا کوي او په مذ هبي چارو کې ډیر ټینګ خلک د ي.

یو شمیر جلوانې د لود ي او سوري پښتني واکمنانو په وخت کې چې په هند و ستان یې واکمني چلوله له افغانستان او پښتونخوا نه هند و ستان ته تللي او د د وی یو زیات شمیر د لود ي او سوري پښتني واکمنا نو په د ربا رونو کې لوړ پو ځي منصبونه او د ند ې د ر لود ې.

با ید وویل شي چې هند وستان ته د لیږد په وخت کې د وی د شیر انیو سره یو ځای هلته لیږ د ید لي چې تر او سه هم د هند په بنګال، بیهار، اترپراد یش، راجستهان او ګجرات کې ډیر شمیر جلو انې د شیر ا نیو سره یو ځای استوګنه لري، چې مور یې د لته په ځینو ایا لتو نو کې د استو ګنې سیمې د ر پیژ نو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د راجستهان د ناګور په سیمه کې د بر نیل، بهینیاد، د انته، حمید پور او د و نګاری په کلیو کې د نورو شــیر ا ڼیو سره میشته د ي.

2. د هند د ګجرات د واد نګر او شیمبیر واد ا په سیمه کې.

همد اراز ویل کیږي چې د هند مغولي واکمن نصیر الد ین هما یون او جلا الد ین محمد اکبر د جلو ا ڼیو او شیر ا ڼیو پښتنود تو ر زنو په زور او مټو د ود یا را جپو تو ته د راجستهان او ګو جرات پو لو ته نږد ې سخته ما تــــې ور کړې وه.

47.1 د جلوانړیو د قبیلې ښا خو نه

هغه جلو انړي چې د شیر ا ڼیو د سیمې په غر نیو بر خو کې استوګنه لري نو د د وی مشهورې څا نګې او خیلو نه په لا ند ې ډول د ي :

سالار خیل، مروت خیل، سپند زي، کو نکړي، نیکي خیل او مهار .

ماخوذ د ه [77، 78] نه

48 جمریانړي

په کا سیو پښتنو کې یوه پښنه د جمر یا نړي په نامه یاد یږي چې په زیاترو تا ریخي کتا بو نو کې د زمر یانړي او ژمر یانړي په بڼه هم راغلی د ی. کا سي پښتا نه د سړ بن په ټولنیزې ډلې کې راځي او د ښر خبون په ښا خ ور ګډ یږي. د حیات افغاني لیکوال ډپټي محمد حیات خان او د تواریخ خور شید جهان مؤ لف شیر محمد خان ګنډا پور له نن نـــه ۱٤٤ کلو نه د مخه په افغانستان کې د جمر یا ڼیو شمیر تقر یبا یو زر کوره ښود لی او د ا یې هم زیا ته کړې د ه چې جمریـــا نړي د تو خو (تو خیو) ستا نه د ي.

د د غې قبیلې خلک د تو خو په سیمه کې میشته د ي، خو له کا بله تر کند هاره پورې په زیا تره کلیو کې یو یا د وه کوره استوګنه لري. د د وی ځیني خلک د کر نې په چا رو او ځینې یې هم په سو د اګرۍ او نورو چارو بو خـــت د

77 http://encyclopedia.jrank.org/SHA_SIV/SHERANI_or_SHIRANI.html

78 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي. د تاريخ حيات افغا ني په قول د وی د سو د اګرۍ په چارو کې پر مختګ کړی او د ښو شتو خا وند ان د ي.

ار وابناد علا مه اكاد مسين عبد الشكور رشاد د افغان ياد د مقا لو د مجمو عې په ۱۵ مخ کې په خپلې هغه مقا له کې چې جمر يا نې افغان نو ميړي او د اروابناد مولوي غلا م محي الد ين افغا ن په اړه يې چې د افغانستان د لو مړ نيو مشرو طه غو ښتو نکو له ډلې و او د د ه د قبيلې يعني جمر يا نيو په با ب د اسي کښلي د ي :

په جمريانيو کې حسين خيل ستا نه د ي. په حسين خيلو جمر يا نيو کې په اوو مه هجري سد ۍ کې د شعيب جمر يا نې زوی حسين لوی بزرګ او ستا نه تير شوی د ی. د ی په تو رانو غلجيو (هو تک، تو خي) کې ميشت و. د شـــيخ متي خليل رحمته الله عليه(۶۲۳-۶۸۸هجري قمري) د زوی يو سف ظا هر بين سره يې مکا بره پيښنه شوې د ه او للی تره کی د د ه له خليفه ګا نو نه و. للي زي تره کي د هم د غه للي نيکه او لاد ه ګڼل کيږي.

د حسين نيکه زيارت په کو ند ر کې د ی. کو ند ر د وازې خوا په ختيز کې د وزيرو او مند و خيلو پښتنوتـــر مينځ پروت د ی. کله چې د کند هار کو چيان د يره اسما عيل خان ته ځي له ګو متو چې بار شي په کو ند رکـــې اړوي او له کو ند ره چې بار شي په چچند ي کې اړوي. د غه کو چيان د د ه د اروا د خو ښۍ له پاره قر با ني کوي او خپل د رانه وري (بارونه) هم په د غه زيارت کې پريږد ي. په زيارت کې د غه ما لو نو ته هيڅوک هم لاس نه شـــي ور وړای او د خپلو خا وند ا نو تر راتګه پورې اما نت پر اته وي. د اسي ويل کيږي چې د شيخ حسين نيکه له زيارت نه څوک لښـــته هم نه پري کوي.

لکه چې د مخه هم وويل شول د د غه حسين نيکه او لاد ه د حسين خيلو جمر يا نيو په نامه شهرت لري. همد اراز د لو ګر د مو سهي فيض محمد اخو نزاد ه(۱۳۱۹مړهجري قمري) هم حسين خيل جمر يا نې و او د د ه او لاد ه چې په هغه کلی کې او سي نو هغه کلی حسين خيل په نامه سره ياد يږي.

په حسين خيلو جمر يا نيو کې زموږ د هيواد يو ستر شخصيت، اد يب، عالم او د لو مړ ني مشرو طيت د غړو نه يو هم مولوي غلا م محي الد ين افغان و چې د ی هم حسين خيل جمر يا نې و.

د علامه استاد رشاد په قول نو موړی په ۱۲۷۹ هجري قمري کال د کند هار په احمد شا هي ښار کې وزيږيد ه. د ی لا کو چنی و چې پلار يې وفات شو او د د ه رو زنه او پا لنه د د ه د تره له خوا کيد ه. د د ه اکا ورو سته د د ميوند د نا متو اتل سرد ار محمد ايوب خان په د ر بار کې پيشخد مت و. وروسته چې غازي محمد ايو بخان مجبور شو چې ليـــران ته لاړشي نو مولوي محي الد ين افغان او تره يې هم ور سره يو ځای ايران ته لاړل او پوره اووه کلو نه هلتـــه پـــاتـــې شول. په پای کې د انګر يزانو د فشار په وجه هغوی له بغد اد پر لارې هند وستان ته وليږل شول. افغان د هند و ستان په کا لجو نو کې خپلې زد ه کړې وکړې.د امير حبيب الله خان د واکمنۍ په وخت کې غلا م محي الد ين تر ۲۵ کلو نو تبعيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورو سته بیر ته خپل هیواد ته ستون شو. هیواد ته تر راستنید و وروسته په حبیبیه د ارالعلوم کې د ښونکي په تو ګه و ټاکل شو. د ی په پښتو، فارسي، عربي، سانسکریت، اردو، هند ي او ګور مکهي ژبو پو هید ه. د د ه پښتو او فارسي مقالې په سرا ج الا فغان کې چا پید لې.

غلا م محي الد ین افغان وروسته د کاکا سید احمد خان لود ي، مولوي محمد سرور خان واصف الکوزي، میر سید قاسم خان لغماني، محمد ظفر خان مروت بنو ځي، مولوي محمد حسین خان اورمړ جا لند هري، ډاکټر غني پنجا بي او د د ه د وه ورونو نجفعلي او چراغعلي غو ند ې خلکو سره چې د مشر وطیت د غو ر ځنګ د نا متو لار ښو د و نکو نــــه وټینګې اړیکي لرلې.

غلا م محي الد ین افغان د ۱۳۳۹ هجري قمري کال د زمري د میا شتې په ۱۲ نیټه په کا بل کې وفات او په شهد ای صا لحین کې خاوروته وسپارل شو.

ماخوذ د ه [79، 80، 81] نه

49 ځاځي

که چیرې د ځا ځیو پښتنو د نسب شجره په غور سره وڅیړو نو جو ته به شي چې د وی د پښـــتنو د کرلانـــي پښتنو په ډله کې راځي. د پښتنو ستر اتل او د تورې او قلم خا وند خو شال خان خټک په خپل بیاض کې د توري او ځـــا ځي ښنا خو نه د کر لاڼ له نسله ګڼلي د ي.

ځا ځیان د پکتیا ولایت له مهمو قبیلو نه شمیرل کیږي. شمال خوا ته یې غلجیان، د لو ګر د ازرې او د ننګر هار د حصارک ولسوالۍ او لړ څه د خو ږ یا نیو قبیله، لو ید یځ ته یې احمد زي، جنوب ته یې مقبل، څمکني، منګل او تو تا خیل او ختیز ته یې د ډیورنډ کر ښه پر ته د ه چې د کو رمې ایجنسۍ سره پو له لري او د پیواړ مشهورا و تا ریخي کو تل د د غې قبیلې په سیمه کې مو قعیت لري.

ځا ځیان په پکتیا کې په اریوب، د ځا ځیو په ولسوالۍ، د خوست ولایت په ځا ځــي میــد ان او د څمکنیــو پــه ولسوالۍ کې او هم په ډنډ پټان کې ا ستو ګنه لري. یو شمیر ځا ځیان د کابل په شاه شهید، نوې کارتې، رحمن مینـــې او

79 د افغان یاد، د مقالو مجمو عه، د کا بل پو هنتون د ژبو اواد بیاتو پو هنځی ۱۳۶۱ کال، ۱۵-۲۵ مخونه
80 تواریخ خو رشید جهان، د شیر محمد خان ګنډاپور تالیف، د لاهور چاپ، ۱۸۶۷ ع. ۲۲۲ مخ
81 جنبش مشرو طیت د ر افغانستان، د علامه عبد الحی حبیبي اثر، ۳، ۳۱، ۳۲ او ۳۳ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمتې خانې او د ه خد ايد اد په سيمو کې هم استوګنه لري. د کند ز او بغلان په و لايتو نو کې هم يو شمير ځا ځې ميشته د ي. د پښتونخوا د کورمې او اور کز يو په ايجنسيو او په تيره بيا په پاړه چنار، کو هاټ، هنګو، د ر سمند او پيښـــور کې هم ځا ځيان استوګنه لري. د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د ځا ځيـــو د و سله والو کسا نو شمير ٥ــ زره تنه ښو د لي وو.[82]

49.1 د ځا ځيو د قبيلي خيلونه

احمد خيل، حسن خيل، ها شم خيل، علي خيل، هد ه خيل، ليو ني، بيا ن خيل، ډبزي، تعد ي خيل، سکند ر خيل، با د ين خيل، ماما خيل، کو ټکي، خا ن خيل، مير خيل، خوازي خيل، غو نځي احمد خيل، مصري خيل، کټه خيل، شو خيل، همزه خيل، مري خيل، سا تي خيل، ند و خيل، خر منه.

د ځا ځيو د قبيلې خلک په عمو مي ډول د کر نې په چارو بوخت د ي، خو يو شمير يې پـــه ســـو د ا‌ګـــر‌يـــزو کارونو او په تيره بيا د تر انسپورتي کارونو په سبب خپله ګو زاره کوي. د منډ هير مشهور ځنګل هم د د وی په سيمه کې مو قعيت لري. ځا ځي ميلمه پال، غير تمن، هيواد پا لو نکي او په علم او پو هې با ند ې مين خلک د ي. د انګر يـــزي ښکيلا کګرو پر خلاف يې ډيرې تورې وهلي د ي او هر ځلې يې د خپلو نورو هيواد پا لو نکو په څير خپله ميړ انه او زړر تيا ثا بته کړې د ه. د روسي بلو سګرو او تيري کوونکو ځو اکو نو په وړاند ې يې هم خپله ملي او اسلامي د ند ه په ښه تو ګه تر سره کړې د ه او د وی ته يې خو له ما توونکي ګو زارونه ور کړي د ي.

49.2 د ځا ځيو ځيني علمي او ملي څيرې

ځا ځي سر بيره پر د ې چې د تورې په ډګر کې يې له ځا نه ډيرې ميړ انې ښو د لې د ي د علم او پو هې په ډګر کې يې هم يو شمير کسان ټو لنې ته وړاند ې کړي د ي چې د ا نه يوازې د ځا ځيو د قبيلې له پاره د وياړه ډک کســـان د ي، بلکې مو ږ ټول افغانان پرې وياړو. زه به په د ې لړ کې د لته د يو شمير کسا نو نو مو نه ياد کړم :

1. د کتورانجنير جمعه محمد محمد ي

خد ای بخښلی د کتور انجنير جمعه محمد محمد ي د پکتيا ولايت د ځا ځيو ولسوالۍ د شاه محمد په کلي کې نړۍ ته ستر ګې پر انيستلې. لو مړنۍ زد ه کړې يې د خپلې ولسوالۍ په يوه ښوونځي کې تر سره کړې او بيا وروسته‌پـــه کا بل کې د رحمن بابا په ليسه کې شا مل شو. د رحمن بابا په ليسې کې د زد ه کړو تر پا يته رسو لو ورو سته د يوه سکا

82 تاريخ حيات افغا ني، پښتو ژ با ړه، د پيښور چاپ، ۳٥٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لر شيپ په اخيستلو سره چې د د ه د ښه استعد اد په وجه د ه ته ور کړل شوی و، لند نـتـــه لاړ او خپلـــه BSC يـ ې د London School Of Economics نه تر لا سه کړه. ور پسې خپله Ph.D د Sussex د پو هنتون نه وا خيسته. کله چې افغانستان کې جمهوري نظام را مينځ ته شو نو انجنير جمعه محمد محمد ي د شهيد د اود خان په کا بينه کې د اوبو او بر ښنا وزير په تو ګه وټا کل شو. کله چې د غو يي کو د تا وشوه نو خد ای بخښلی محمد ي د څه مود ې لهپـــاره زنـــد اني و. د حامد کرزي په و خت کې نو موړی د افغانستان د کا نو او صنا يعو د وزير په تو ګه و ټا کل شو، خو د ۲_۳ کال د فبر وری د ميا شتې په ۲٤ نيټه په يوه هو ايي پيښه کې د د ه الو تکه را و غور ځيد ه او د ه له د ې فا نې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې. خد ای بخښلی يو هيواد پال، با تقوااو په هيواد او خلکو با ند ې مين شخصيت و.

2. د کتور نبي مصد اق [83]

په خټه د پکتيا ځا ځی د ی. خپلې ز د ه کړې يې د کابل د رحمن بابا په ليسه کې سر ته رسولي د ي. ورو ســـته د يوه سکا لر شيپ په تر لا سه کو لو سر ه لند ن ته لاړ او Bs.C Hon يې London School of Languge کې تر سر ه کړې او خپله Ph.D يې د Sussex د پو هنتون نه تر لا سه کړه. وروسته يې په اتيا يمو کلو نو کې BBC را ډيو ته ه لاره و مو ند له او د ی په BBc را ډيو کې د پښتو څا نګه تا سيس کړه. د ه پر افغانستان با ند ې د رو سانو د تير ي په اړوند کتا بو نه هم کښلي د ي. نوموړی په ۲_۱ کال کې امر يکي ته لاړ او د George Minson په پو هنتون کې يې د پښتو ژبه تد ريس کو له. د ی اوس په وير جينيا کې د پښتو ژبې د نصـــابپـــه اړونـــد د Diplpmatic languge School سره په کار بو خت د ی.

همد اراز د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د فلسفې څا نګې غړي ښا غلی سر محقق د کتور خو اجه الد ين صد يقي او د همد ې اکا ډمۍد ژبو اواد بياتو د انستيوت غړي ښا غلی سر محقق نو رالله ولسپال او ښا غلي ســـر محقـــق محمـــد عارف غر وال چې د پښتو ژبې خوږ ژبی شا عر هم د ی د ځا ځي قبيلې ته منسوب خلک د ي چې هر يو يـــې د پښـــتو ژبې او اد ب ته د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي. د همد ې قبيلې ته يو بل منسوب شخص ښا غلی تور يالی تور ځا ځی د ی چې د ی هم په پښتو ژبې او اد ب مين سړی د ی او د ه د هيواد په مطبو عا تو کې خپلې ژبې ته د ستا ينـــې وړ خـــد متو نه کړي د ي.

ماخوذ د ه [84، 85] نه

83 http://en.wikipedia.org/wiki/Nabi_Misdaq

84 http://en.wikipedia.org/wiki/Zazi

85 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا يل و لايا ت سر حد ي کشور، ٤٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

50 ځدران

ځدراڼ د پښتنو يوه مشهوره او نوميالۍ قبيله ده چې ز موږ پښت پوهان د وی د پښتنو د کرلاڼي په ټولنيز گروپ کې شميري. ځدراڼ د پکتيا، خوست او پکتيکا په ولايتونو کې استوگنه لري. د پکتيا ولايت ځدراڼ په وزه ځدراڼ او زرمت په ولسواليو، د خوست ځدراڼ د دغه ولايت د سپيره او تڼي په ولسواليو او د دغه ولايت په مرکـز کې اود پکتيکا ولايت ځدراڼ د دغه ولايت د ارگون، گيان، زيړوک او نکه په ولسواليو کې ميشته دي.

د ځدرانو شمال ته منگل، احمدزي، گردېز او زرمت مؤقعيت لري، لويديز ته يې زرمت او د خروټــو قبيله، جنوب ته يې پيرگوتي او يوه برخه يې د ډيورنډ د کرښې سره د مده خيلو وزيرو سره پوله لري.همدا راز ختيز لوري ته د خوست، تڼيو او منگلو سره پوله لري.

د تاريخ حيات افغانې ليکوال ډپټي محمد حيات خان له نن نه ۱٤٤ کلونه وړاندې د ځدرانو د قبيلې په اړوند داسې کښلي دي :[86]' د ځدرانو د قبيلې د استوگنې سيمه د خوست لويديز او د زرمت ختيز ته يوه شنه غرنــۍ سيمه ده. د دوی په دغه شنه غرنۍ سيمه کې رڼې اوبه، شنه وابنه، د نگې د نگې ونې، د مرغانو اوازونه او ســړه هوا انسان ته خوښي او خوشالي ور بخښي، خو سره ددې بښې اب و هوا د کرنې وړ ځمکه پکې‌لــږه ده او د غــه د ځمکو کموالی تر دې اندازې پکې محسوس دی چې خلک تيرې په ځانگري ډول اوارويي او خاورې ور بــانــدې اچوي او د کرنې له پاره يې چمتو کوي. له همدې کبله ده چې د دغې سيمې پيداوار د نوموړې قبيلې د خلکو له پــا ره بسنه نه کوي او د دوی د مزدورۍ له پاره گاونډيو سيمو ته ځي. ځدران د ځاه گانو په کيندلــو او ژورولــو او همدا راز د ختينو ديوالونو په جوړولو کې ځانگړی مهارت لري.

ځدراڼ په خوړو کې د غنمو، جوارو او وريجو نه گټه اخلي او خپلې خوراکي اړ تياوي د گردېز او خوست د بنارونو نه لاس ته راوړي. د دوی په غرنيو سيمو کې ډول ډول ميوې لکه منې، مندتې، غوزان (چارمغز)، بادام او ځنغوزي پيدا کيږي. چې ځنغوزي د دغه ځای له غوره پيداوارو نه گڼل کيږي. په دوی کی مالداري‌هـم شــته او وزي، پسونه او غوايي ساتي.

مشهور انگريزي تاريخپوه مونټ ستوارټ الفنسټن په خپل مشهور اثر An Account of The kingdom of Cabul کې د ځدرانو د قبيلې د خلکو په اړوند داسي ليکلي دي : [87] ' د دوی جامې د وزيرو د قبيلې د خلکو

86 تاريخ حيات افغاني، پښتو ژباړه د پېښور چاپ ۳٤۸-۳٤۹ مخونه

87 د کابل سلطنت بيان، د کابل چاپ، ۷٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ښېر د ي او د خر و ټو په لور د ځنغو زيو ډکو ځنګلو نو په مينځ کې د رومي. "

50.1 د ځدر انو د قبيلې ښا خو نه، ځا نګې او خيلو نه

که چيري د ځد را نو د قبيلي د شجرې په اړوند ښېړ نه و کړو نو لکه چې د مخه وويل شـــو ل د وی کرلانـــي پښتا نه د ي. په پښتني عنعنوي شجرو کې ځد ران د بر هان زوی، د ككي لمسی او د كر لا ن كړ وسی د ی، نن ورځ د د غې قبيلې خلک د ځد ران د نامه په وجه په ځد رانو سره شهرت لري. د ځد را نو د پا تي ښاخونو، ځا نګو او خيلونـــو نو مو نه په لا ند ې تو ګه د ر پيژند ل کيږي :

تولا خيل، احمد خيل، شير خيل، زنګي خيل، سوري خيل، بر اهم خيل، پيرو خيل، با زيد خيل، ســلطا نخيـــل، بهيكار خيل، ايسپ خيل، ا ختون خيل، ابو خيل، الله خيل، با زكي، ويد ي خيل، د يري خيل، هوس خيل، خوی خيل، مو سم خيل، بيبه خيل، زني خيل، غرزي، سپيره كي، مد ه خيل، شاه خاني، يحيي خيل، غيبت خيل، ميزايي، باروم خيـــل، شريک خيل، پړانګي، خان خيل، جنيا ت خيل، توري خيل، مر شن خيل، هوني خيل، خوز خيل، زو د ين، ملک د ين او نور خو په عمو مي تو ګه په ځد را نو کې د غه لا ند ينۍ ښا خو نه او ځا نګې مشهور د ي : پير د اد خيل، زنـــي خيـــل، ختين خيل، بيبه خيل، علي محمد خيل، سپا هي خيل، زني خيل، ګر مو ښي، سپر غه خيل، د ري خيل او ميـــر زليـــي. د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصائيې د سر شميرنې له مخې د پکتيا او پکتيکا په ولا يتو نو کې د ځد ر ا نو د قـــبيلي د خلکـــو مجمو عي شمير ۱۵٤۱۲۲ تنه ښود ل شوي وو چې ښا يې د ا شمير به اوس ډير شوی وي.

ځد ران غير تمن، په هيواد او خپلو اکۍ مين، جنګيالي، ميلمه پال، د يند اره او په پښتو او پښتو نو لۍ بانـــد ې مين خلک د ي. د تاريخ حيات افغاني د ليکوال په قول د وی ډير جنګيالي خلک او تقر يبا هر با لغ تن يې په خپل كـــور كې وسله لري، ځو د بهر ني ير غل په وخت كې د خپلې قبيلې د خلكو او سيمې نه سا تنه او د فا ع وكـــړي.نومـــوړي مؤرخ ۱٤٤ كلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګيا ليو شمير له ۱۵ زرو تنو نه زيات ښو د لی د ی. په ر ښتيا هم چې د وی د هر تيري كو ونكي ځواک په وړاند ې په ډير ميړ نتوب سره جنګيد لي او ستر ې حما سې يې زيږ ولـــي د ي. د افغان – انګر يز په د ري ګو نو جګړو كې د نورو افغا ني شاه زلميانو تر څنګ يې په ډيره ميړانه توري وهلـــي د ي، چې د بيلګي په تو ګه د غازي ببرک خان ځد ر ان نوم يا د ولای شو چې د افغانستان د حما سو تا ريخ د د ه په ويا ړلـــي نوم فخر كوي.

د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم ځد رانو د ملي مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وواو د هغوی په وړاند ې په ميړانه جنګيد لي د ي چې په د غو جنګيا ليو كې د مو لانا جلال الد ين حقاني او ګل زرک ځد ران نو مو نه د يا د ونې وړ د ي.د ځد رانو بل قو مي مشر با چا خان ځد ران د ی چې د ځد رانو په قبيله كې ډير نفوذ لري. نو مـــوړی اوس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په پا رلمان کې د خپلې سيمي منتخب استا زی د ی.

همد ارازيو شمير ځد رانو د شهيد د اؤد خان په رژيم او د ثور تر کو د تا ورو سته رژيم کې پو ځي د ند ې د ر لود ې چې په هغوکې د پا چا گل وفاد اراو سيد محمد گلابزوی نو مو نه يا د و لای شو. پا چا گل و فاد ار د د اؤد خـــان په وخت کې د سر حد و نو چارو وزير او د ثور تر کو د تا وروسته په هند کې افغا ني سفير و. همد اراز سيد محمد گلا بزوی د کارمل په رژيم کې د کو ر نيو چا رو وزير او اوس د افغانستان د پا رلمان او ملي جبهې غړی د ی.

50.2 د ځد را نو د قبيلې علمي او اکا ډميکې ځيرې

1. پو هنوال ډاکترنظر محمد سلطا نزی ځد راڼ

نو موړی هستوي فز يکپوه او د افغانستان د اتو مي انر ژۍ د سازمان AAEC پخو انی مسئول مشـــر و. د د ه ډير اثار او مقا لې خپرې شوي د ي چې ز ه يې د لته د ځينو مقالو نو مو نه وړاند ې کوم : د اتوم انرژۍ بنســـتيز فـــو رمول، د چر نو بيل د پيښې شل کلن تاريخ، د گا ونډيو هيواد ونو هستوي از مو ينې، اتو مي بمو نه او مذ هبي نو مو نه، د مسلمان پښتون او د اتو م بم د کار پوه عبد القد ير لنډه پيژ ند نه، د ويني د سر طان نار وغي، پيژند نه، د ر ملنه او مخنيوی، په هيواد کې د اتو مي پا تي شو نو خبر تيا، د سر طا ني نا رو غيو کلينيکي فورمول TNM او نور...

2. پو ها ند د کتور الف شاه ځد راڼ

د کابل پو هنتو ن د ټولنيزو چارو استاد او څه مود ه د کا بل پو هنتو ن د علمي چارو د مر ستيال په تو گه يې د ند ه د ر لود ه. نو موړی د يو شمير ز يا تو علمي اثارو خا وند د ی.

3. سر محقق عبد الر حيم ځد راڼ

د ی د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ يو تکړه محقق د ی. د د ه زيا ت شمير مقالې د کا بل په مجلـــه، د زيــــري پــــه جريد ې او د هيواد په نورو معتبرو مجلو او جر يد و کې خپرې شوي د ي. د د ه يو مهم اثر د رو هيله پښتانه په نـــامه سره ياد يږي چې په هند او په تيره بيا د رو هيلکهنډ د سيمي پښتا نه نو ابا ن پکې معر في شوي د ي.

4. سراج الحق ببرکزی ځد ر اڼ

حقو قپوه او قا نو نپوه د ی. د ی يو شمير اثار او مقالې لري چې د ځينو مقالو نو مو نه يې د اد ي : افغانســـتان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نړ یو اله جز ايي محکمه، یو نسکو، د بشر حقوق او مو رنۍ ژ به، د عر بو سیا سي نظا مونو سیستم او په افغانستان کې د ژبو سیا ست او ملي تر مینا لو جي نو میږي.

5. عبد القاد ر ځد راڼ

د ښا غلي ځد راڼ مقالي او ژ با ړې د هیواد په مطبو عا تو کې خپرې شوي د ي چې ما د د ه مقالې د کابـــل پـــه مجلې او په زیري کې لو ستې وي. ښا غلی ځد راڼ په جر مني ژبه کې وارد د ی.

ماخوذ د ه [88، 89، 90] نه

50.3 ځمند

د پښتني عنعنوي او د ود یزو روایاتو له مخې د سړبن زوی خر ښبون د رې زامن د ر لود ل. یو یې کند نـــو میده چې د د ه د ریم زوی غری یا غو ریا نو میده او او لاد ه یې د غو ر یا خیلو په نامه سره یاد ېږي چې د مو مند و، خلیلو، د اؤد زو، ز یړ انو او څو کنو قبیلې د د وی او لاد ه ګڼله کیږي. د خر ښبون د ویم زوی ځمند یا جمند و چې د د ه د او لاد ې نه خیشکي، کتاني، اومهمنزي ډیر مشهور د ي. همد اراز د خر ښبون د ریم زوی کاسی یا کا نسي و چې د غه قبیله به په خپل ځای کې ورو سته و څیړ له شي

د ځمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کند هار په شا او خوا د ارغستان د غوړې مر غۍ سیمې ته نږد ې پر ته وه او د (۸ـ-۹ـهجري) کلو نو تر مینځ د وی د پشین سیمه چې په هغه و خت کې د پشنګ په نامه یا د ید له هم تر لا سه کـــړه. ورو سته ځمند یا جمند چې ستر ښاخ یې خیشکی و په د غه ځای کې ډیر په تنګ شول. د ځمند د قبیلې نه ځیني خلـــک ملتان ته لاړل او هوري میشته شول او د خیشکي ښاخ خلک د غز ني له لارې کا بل ته او د کا بل له لارې د غوربند د رې ته لاړل او د غه ځای یې د او سید لو له پاره غوره کړ چې تر او سه پورې یو زیات شمیر ځمند او خیشکي هلته مېشـــته دي.

په هغه وخت کې چې مغو لي ظهیر الد ین محمد بابر کا بل ونیوه او څه مود ه ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، نو ځینې خیشکو او ځمند و چې په غور بند کې او سید ل ورته ګران ښکاره شول د هند و ستان خـــواته رهي شول اوډیر شمیر خیشکي او ځمند د خپلو کو رنیو سره د پیښور له لارې هند و ستان ته ولیږ د ید ل چې په د غه

88 http://www.khyber.org/pashtotribes/trees/zadran.shtml

89 http://benawa.com/kandahar/ariki

90 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې سليم خان ځمند د د غې قبيلې مشر او سرد ارو. [91]

د وی د لا هورجنوب ختيز ته په هغه ځای کې ميشته شول چې نن د قصور ښار پروت د ی او د وی‌نـــن ورځ د قصوريه پټا نا نو په نامه سره ياد ېږي. په د غه و خت کې له بد ه مر غه د وی د سليم خان ځمند تر مشـــری لا نـــد ې د بابر پا چا په لښکرو کې د ند ې د ر لود ې او په هغه جګړه کې چې د هند و ستان د پښتون واکمن سلطان ابر اهيم لود ي او مغولي با بر شاه تر مينځ په پاني پت کې وشوه په هغه وخت کې د ځمند د قبيلې (۷ـ) تنه ځمند چې د با بر شـــاه‌پـــه پوځ کې يې د ند ې د ر لود ې ووژل شول. له همد ې کبله و چې بابر او هما يون پر د وی ډيره مهر با نې کولـــه. هغـــه وخت چې خيشکي او ځمند په قصور کې ميشته شول، نو د سپره په نوم يو تن بلو څ د خپلې قبيلې له يوې ډلې سره د د وی سيمې ته راته او په لوټ او تا لان به يې لاس پورې کاوه چې د د غو بر يد و نو د مخنيوي لـه‌پـــاره د بټـــک زي، عارف زي، حسن زي، شا بنزي، کرلاڼي او سلمهاک چې د د غې قبيلې ښا خو نه د ي په بر کلي کې ميشته شول اود د ې له پاره چې سپره به له د غې لارې پر د وی ير غلو نه کول نو د غه لاره يې بند ه کړه او بيا سپره له د غې لارې نـــور لوټ او تالان نه شو کو لای. همد اراز د د غې قبيلې د عزيز زي، جنوزي او ابر اهيم زيو ښا خو نه په لر يا ښکتني کلي کې ميشته شول او پا تې ځمند په مطلق ډول د شمال خو اته پر يو تل. تر هغه ورو سته ابر ا هيم زي د جنوزي د ښـــاخ سره د د ښمنۍ له کبله له د غه ځايه ولېږ د يد ل او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت د خور جې په باره بستي‌کـــې ميشته شول چې نن د خو رجه ښار د پټا نا نو ښارد ی. همد اراز زياتره سلمها کو چې د امچو زيو او حسين زيو ســـره يې د مقا بلې توان نه د رلود د ټاند ه سيمې ته لاړل او يو شمير يې په قصور کې پا تې شول او د بټک زيو يو شـــمير هم د کو ر نيو شخړو له کبله په هيرو وال کې ميشته شول.

د جمند د قبيلې خلک د کند هار په ار غند اب کې چې هلته يو کلی هم د خيشکو په نامه شته، پشين، د پروان ولا يت د غو ربند ولسوالۍ د تيخان، يخد رې اود سيد انوپه د رو، پيښور، اشنغر، نو ښار، چا رسد ه، ، مو مند و ايجنسۍ، د خيبر د تا ريخي د رې تر مينځ، د پاکستان د پنجاب په په قصور، ټاند ه اوهير و وال او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت په خور جه کې استوګنه لري.

50.4 ښاښونه او ځانګې

د ځمند د قبيلې ښا خو نه او ځا نګې په لا ند ې ډول د ي

خيشکي، مهمن زي، عزيززي، بټک زي، سلمهاک، امچوزي، کرلاڼي، زيېراني، عمرزي، غيـــبي زي، نکـــبي زي، زيمل، باجوزي، جميل زي، منصوررزي، امچي زي، بټي زي، شور ياني، خلفزي، و ټوزي، جنوزي، شبن زي، عـــارف

91 پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل، يو نيور سټي بک ايجنسي، پيښور، ۱۳۲۶ مخ، ۱۹۶۲ ع کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، ابراهيمزي، اشوزي، شموزي، عمر زي، ملازي، الازي، عيسى زي اونور...

د غوربند ولايت د ځمند د قبيلې د خيشكو ښاخو نه د اد ي :

شا هي خيل، ملي خيل، علم خيل، بار خيل، سليمان خيل، خليل خيل او ياروم خيل.

ماخوذ د ه [92، 93، 94] نه

51 څوليزي

كه چيري د څو ليز يو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو څو ليزي د غلجيو په ټولنيز ګروپ پورې يوه تړ لې قبيله د ه چې زيا تره يې كو چيا ني ژوند پر مخ بيا يي، خو د څو ليزيو د قبيلې نه يو شمير يې كليوالي ژو ند هم غوره كړی د ی.

څو ليزي چې په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي ډير شمير خلك يې د ننګر هار ولايت د چپر هار و لسوالۍ د څو ليز يو په كلي كې ا ستو ګنه لري، چې د غه كلی د د وی د استو ګنې په و جه د څو ليز يو د كلی په نامه سره مشهور شوی د ی. د ننګر هار په و لايت كې ميشته څو ليزي د كر نې او ما لد ارۍ په چارو بو خت د ي. كه څه هم د د وی د استو ګنې سيمه و چه او په پوره او كا في اند ازه او به نه لري، خو د وی ميرې، پسونه، وزي او او ښان هم ساتي. ځيني خلك يې د سو د اګر يو په چارو هم خپلې شپې او ورځې تيروي.

څو ليزي د يند اره، غيرتي او په هيواد او خپلو اكۍ مين خلك د ي. د رو سانو د ير غل په وخت كې د روسي تيري كوونكو سره په نره جنګيد لي او د وی ته يې خو له ما توونكي ګو زارونه ور كړي د ي.

د څو ليزيو د قبيلې يو شمير خلك د كابل د بګر اميو په سيمه كې هم استوګنه لري. د د غې قبيلې په مشر لنو كې اروا ښاد ملك نور جان مشهور سړی تير شوی د ی. د ننګر هار ولايت د څو ليزيو مجموعي شمير د ٤... تنو په شا او خواكې ښود ل شويد ي

---

92 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur

93 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/kheshki.shtml

94 حيات افغا ني، د ډپټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه ٢٤٥- ٢٤٦ او ٢٤٧ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

52 ځينزي

ځينزي د غلجيو پښتنو په مينځ کې يوه مشهوره قبيله ده. د دغې قبيلې زياتره شمير د ننگر هار ولايت په حصارک غلجايي ولسوالۍ کې مېشته دي چې د دوی مجموعي شمير د ۱ ـ تنو په شا او خوا کې ښودل شوي دي. همدارنګه د ځينزيو د قبيلې يو شمير خلک د لغمان ولايت د قرغيو په ولسوالۍ او د عزيز خان کڅ په سيمه کې هم استوګنه لري.

ځينزي زياتره د کرکيلې او سوداګرۍ په چارو بوخت دي. د دوی د ښو کړوو ړ ښتنان دي. په دوی کې ميلمه پالنه ډيره ده او د پښتني عنعنو او دودونو ته ډير درناوی لري. ځينزيو هم د خپلو نورو پښتني قبيلو په څير خپلو اکي غوښتونکي خلک دي. د دوی د انګريزي ښکيلاکګرو سره د افغان- انګريز په دروګونو جګړو کې په ميړنتوب سره جنګيد لي او خپل هيواد نی رسالت يې په ښه توګه سر ته رسولی دی. د روسي يرغلګرو په وړاندې هم د ځينزيو د قبيلې شاه زلميو خپله پښتو نواله او افغانيت په ښه توګه ثابته کړې ده.

پاتې دې نه وي چې يو شمير ځينزي په ټول افغانستان او په تيره بيا د غلجيو پښتنو په سيمه کې په خواره واره ډول ژوند کوي.

53 حسين خېل

حسين خيل په غلجيو پښتنو کې يوه نامتو قبيله ده. د دغې قبيلې خلک د لغمان ولايت مرکز مهترلام ته نږدې په يو شمير کليو په تيره بياد ده زيارت په کلي او يو شمير يې د کابل د بګرامیو د ولسوالۍ د شيوه کيو په شا او خوا سيمه کې ژوند کوي. د پروان ولايت په يو شمير ولسواليو په تيره بيا په قره باغ او مير بچه کوټ کې هم يو شمير حسين خيل او سيږي. همدارنګه د ميدان او وردګو ولايت مرکز ته نږدې او هم د نرخ په ولسوالۍ کې يو شمير حسين خيل غلجي ميشته دي. د ننګرهار ولايت د چپرهار ولسوالۍ د ماڼو په کلي کې هم يو څو کوره حسين خيل شته چې ويل کيږي د ميدان ولايت نه ډيره موده پخوا د غې سيمې ته ليږد يدلي دي. پاتې حسين خيل د افغانستان په بيلا بيلو برخو کې په خواره واره ډول استوګنه لري.

حسين خيل ميلمه پالو نکي، په علم او پوهې مين خلک، پر مختګ غوښتونکي، غيرتي او په هيواد او خپلو اکۍ مين خلک دي. د دوی زياتره د کرکيلې او سوداګرۍ په چارو بوخت دي. يو شمير خلک يې د وکانو نه لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې حسين خيل د ولتي د ند ې هم لري.

54 خبني، بنخي، خوخي، خابني خېل، بناخي خېل

د پښتنو په عنعنوي او د ود يزو شجروکې راغلي د ي چې سړ بن نيکه د وه زامن د ر لود ل يو يې شر خبون او بل يې خر شبون نو ميد ل. خر شبون د رې زامن د رلود ل چې کاسي، کند او ځمند نو ميد ل. کند د وه زامن د رلود ل چې يو يې بنخی يا خو خی نو ميد چې او لاد ه يې د خا بني خيلو په نامه سره ياد ېږي او د ويم زوی يې ابر اهيم نو ميد چې غري يا غو ريا نو ميد او او لاد ه يې د غو ر يا خيلو په نامه سره شهرت و مو ند.

د پښتو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل د پښتنو د د غو د واړو قبيلو په اړوند د خپل شعر په يوه بيت کې د اسي وايي :

چې د ا ستا د نامې بوی اخلي حميد ه ! څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

يوسفزي، مند ړ، ګګيانې او تر کلانې چې په مجمو عي تو ګه د خابني خيلو په نامه ياد ېږي د د وی اصلي ټاټوبی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غو نډان اوسره غره په شا او خوا هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غۍ په نامه ياد ېږي. خا بني خيل چې د تر ينو د قبيلې په ګا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار او زور زياتۍ په وجه د نو موړې سيمې پر يښود لو ته اړ شول او د غو ريا خيلو له خوا د غزني د مقر په کڅۍ کې په ور کړل ځمکې او ور شو با ند ې د يو څه وخت له پاره ميشته شول، خو ورو سته بيا له غوريا خيلو نه خو ابد ي او خپه شول، نو هما غه و چې نو موړې سيمه يې هم پر يښود ه او د کابل خو اته راوليږ د يد ل. د راتګ په وخت کې اتمان خيل هم ور سره ملګري شول او د کابل په شا او خوا ور شو ګانو کې ميشته شول.

په همد ې وخت کې د سلطان ابو سعيد زوی ميرزا الغ بيګ چې کو چنی و د ماوراالنهر نه کا بل ته راغلی و، نو د خا بني خيلو د قبيلې مشري ملک سليمان شاه ته ور په غاړه وه چې د ملک تا ج الد ين زوی او د ملک رځړ لمسی و. ملک سليمان شاه د کو چني الغ بيګ سره ډېره مينه کوله.يوه ورځ ميرزا الغ بيګ د سليمان شاه په غيږ کې نا ست و، قد وه المکا شفين شيخ عثمان د موتي مليزي زوی چې د هغې زمانې د وليا نو نه و او د يو سفز يو خلک د د ه معتقد ين وو پرې ورغی. شيخ عثمان قد س سره چې کو چنی مرزا الغ بيګ د ملک سليمان شاه په غيږ کې نا ست وليد ورته يې وويل چې ملکه ! د ا څه کړې ؟ ملک سليمان شاه ور ته وويل چې د ا شهزاد ه د ی لو يوم يې که پا چا شي نو سلطنت به يې زما شي او قوم به مې پرې عزيز او د روند شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ عثمان ور ته و فر ما یل چې :" د د ې ما شوم ستر ګې لکه یزید هسي د ي چې صحابه (رض) یې قتل کـــړي او هلاک کړي وو د غسي به ستا قوم هم هلاک کا "

ملک سلیمان ورته وویل چې :

' شیخه د اسي مه وایه تا ته د اسي نه ښایي، چیرې نه چې په د ې خبره بل څوک خبر شي، خو پا چایـــان د چـــا احسان نه ورکوي. د ی شهزاد ه د ی چې لوی شي پا چا به شي قام به مې پرې محترم شي "

شیخ عثمان ورته وویل چې ښه ملکه! خبر مې کړې، بیا به وایې چې ما ته د ې نه و ویلې، نورد ې اختیار خپل د ی '

همد ا خا ښي خیل وو چې د مرزا الغ بیګ سره یې د کا بل د تخت په نیولو کې ډیره ډیره مر سته وکړه او هغه یې د کابل واکمن کړ. میرزا الغ بیګ تر هغه پورې چې کمزوری و، په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې پـــه خپلو پښو ود رید او پیا وړی شو، نو د پښتنو پر خلاف یې په مخا لفت لاس پورې کړ. الغ بیګ د یو سفز یو او ګګیـــا ڼیو تر مینځ بې اتفا قي وا چو له. ورو سته بیا یې د خا ښي خیلو پښتنو مشر انو ته یوه میلمستیا جوړه کړه چې ۹ـ تنو پکې ګډون کړی وو، بیا یې د میلمستیا او ډوډۍ خوړلو په وخت کې په نا ځوانمر د انه توګه یې د غه ۹ـ تنه له تیغه تیر کړل چې هد یره یې د کا بل په سیاه سنګ کې مؤ قعیت لري. د ا پیښه د ۱۴۸ـ او ۱۴۹ـ عیسوي کلو نو په شا او خوا کې پیښه شوې د ه.

تر د ې خونړۍ او خوا شینوونکې پیښې ور وسته خا ښي خیل پښتا نه د کا بل نه د ننګرهـــارپـــر خـــوا روان شول، تر کلا ڼیو په لغمان کې واړول او یو سفزي، ګګیاڼي او اتمان خیل په ننګر هار کې او سید ل چـــې وروســـتهـــنـــو موړې د رې قبیلې په سوات، د یر او با جوړ کې میشته شوې. ورو سته تر کلاڼي هم د لغمان د خلکو د شکا یت له کبلـــه چې د الغ بیګ د ر بار ته یې کړې و د لغمان نه با جوړ ته ولېږ د ید ل چې تر او سه پورې هما غلته میشته د ي.

د خاښي خیلو د تر کلاڼي د قبیلي ښا خو نه د اد ي: سالا رزي، ما موند، ابراهیم خیل، اسوزي او سمیل زي.

د خاښي خیلو د مند ړ د قبیلي ښا خو نه د اد ي : ابا خیل، عمر خیل، بهزاد خیل، خد و خیـــل، رځـــړ، لکـــوزي، خضر زي، محمود زي، ما نوزي،

د خا ښي خیلو د یو سفز یو د قبیلې ښا خونه د اد ي : حسنزي، مد ا خیل، اکازي، چغـــر زي،نـــورزي، لکـــزي، خواجوزي، با چي زي، راڼیزي، مالیزي، سلطانخیل، نصرالد ین خیل او پا ینده خیل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه [95، 96، 97] نه

55 خاکوانې

خا کو انې چې د خا وګا نې او خا ګو انې په بڼو هم را غلی د ی د پښتنو د سړ بن د ټولنيزې ډلې او د پنځ پــــای په بنا خ پورې يوه تړ لې قبيله د ه او با يد دا قبيله د هغو خو ګيا نيو سره چې د ننګر هار ولا يت په خـــو ږ يـــا نيـــو ولسوالۍ کې استوګنه لري او په اصل کې کرلاڼې پښتا نه د ي اشتباه نه شي او يو ونه ګڼل شي.

د د غې قبيلې د وګړو شمير ډير لږ د ی، خو د قبيلوي پلوه په د وو بر خو ويشل شوي د ي چې يوه برخه يې ستړخاکو انې او بله برخه يې کو چنې خا کو انې د ي چې په کند هار او د نو ر زيو د قبيلې په سيمو کې ميشته د ي.

همد اراز يو شمير خا کو انې په هرات او د هرات په بيلا بيلو ولسو اليو کې ميشته د ي.د غز نې په ولا يت او د غه ولايت په بيلا بيلو ولسو اليو کې هم د خا کو انيو د قبيلې خلک استوګنه لري او د اسې ويل کيږي چې د د وی ځـــو کلي د ما کو د کليو تر څنګ پر ا ته د ي چې خلک د وی د خا کو ا نيو ماکو انو په نامه سره ياد وي.

خا کو انې زيار کښه او ر ښتينې خلک د ي. د وی په ميلمه پا لنه او پښتنې ننګ او غير ت با ند ې ولا ړ خلک د ي. په ټول افغانستان کې د د وی شمير د لسو زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

تا ريخ حيات افغانې چې له نن ورځې نه ۱٤٤ کلونه وړ اند ې ليکل شوی او مؤ لف يې ډپټې محمد حيات خان د ی په د يره اسماعيل خا ن کې د خا کو ا نيو د مشر انو په اړ وند د اسې ليکي: [98]

د خکو ا نې په قبيله کې غلام سرور خان خا کو ا نی چې د د يره اسما عيل خا ن او سيد ونکی د ی د خلکو پــــه مينځ کې د ډير قد ر وړ او په د ر نه ستر ګه ور ته کتل کيږي. د د ه زوی عطا محمد خان هم ډير ښه او بختور ســـړی د ی. حيا ت افغا نې په د يره اسما عيل خان کې د خا کو ا نيو شمير په هغه وخت کې اتيا کو رنۍ ښو د لي د ي.

په اتلسمه عيسوي پيړۍ کې خا کوا نيو پر ملتان با ند ې حکم چلو لی د ی او نوابې يې د ر لود ه چې په د غـــو

95 پښتنې قبيلې، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ، ۱۔۷-۱۔۸ او ۹۔۱ مخو نه

96 تاريخ حيات افغانې، ۲٤۷ مخ

97 تواريخ حا فظ رحمت خانې، د پير معظم شاه تاليف، پښتو اکيډيمې، پيښور ۱۹۷۱ کال، ٦-۷ مخونه

98 تا ريخ حيا ت افغا نې، د پيښور چاپ ۱٦۹ - ۱۷۔ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ابا نو کې یو هم نواب علي محمد خان خا کو انی و چې د ملتان د سیمي مقتد ر ګورنر او نواب و چې افغـا نسـتا ن د ستر ټو لواک احمد شاه با با د فر مان له مخې د ملتان ګورنر ټا کل شوی و. د د ه د نوا بی او ګور نرۍ په وخـت کـې ملتان د کرنې او زراعت په برخه کې ډېره ود ه و کړه او د هغه ځای خلک په ډېر امن، خو شالۍ او سو کا لۍ کې شـپې او ور ځې تیر ولې. همد اراز نو موړي په کال ۱۷۵۷ ع کال کې په ملتان کې یو ستر جو ما ت هم و د ان کړ چې تر ننـــه پورې د غه جو ما ت شته.

د ملتان د خا کو انیو د د قیق شمیر په اړوند مې معلو ما ت تر لا سه نه کړ ای شول، خو په او سني و خت کې د ملتان د خا کو ا نیو نه د د وو مشهورو کسا نو نو مو نه د یا د ونې وړ د ي. یوهم مشهور و کیل او قا نو نپوه محمد نـــد یم خان خا کو انی او بل هم د کر نې د چارو ما هر او متخصص محمد سهیل خان خا کو انې د ي.[99، 100، 101]

56 خټک

خټک د پښتنو یوه مشهوره او لر غو نې قبیله د ه چې د کرلاڼیو پښتنو پورې اړه لري، چې د خپل لوی نیکـــه لقمان په و جه چې په خټک سره مشهورشو اونن ورځ د خټکو په نامه سره یا د یږي.

د تا ر یخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې خټک د جنو بي و زیر ستان د شوال په غره کې چې د سلیمان د غره شما ل لو ید یځه لړۍ د ه استوګنه د ر لود ه. د شوال واد ي د بنو په لو ید یز کې پر ته د ه چې او ږد والی یې شپا ړس میله او پلن والی یې ۸ میله د ی. د اسي ویل کیږي چې د وی ٦- کلو نه وړاند ې له هغه ځا یه د پښتونخوا د بنو سـیمې ته راغلل او هلته یې د هني او منګلو د قبیلوسره چې د د وی په څیر کرلاڼي پښتا نه وو استوګنه غوره کړه. څه مود ه ورو سته د کرلاڼیو یوه بله قبیله چې شیتک نو مید ه او اوس د بنو څیو په نامه سره یاد یږي د شوال خوا ته ولیــږ د یدل او له هغه ځا یه یې د هني او منګل قبیلې و شړلې او پخپله په هما غه سیمې کې میشته شول. په د غه وخت کې خټک هم له د وی سره استو ګن شول چې د سد راوڼ نهر او د هغه د شا او خوا سیمې د خټکو په لاس کې وې، خو تر څه مود ې ورو سته خټک د شیتکو سره د د ښمنۍ په و جه له هغه ځا یه ولیږ د یدل او د کو هاټ په شمال ختیزوبر خــو کــې میشته شول. د کو هاټ د غه بر خې د چو ترې، ټیرې، لاچي، کر بو غې، شکرد رې، چراټ او نورو واد یو او سیمو نه عبارت د ي. چو تره د او سني کو هاټ د غره (چې په کو ها ټ کې د مالګې د غره جنوب لو ید یزه لړۍ د ه) او د لو اغر په مینځ کې یوه زر خیزه واد ی د ه. د د غې واد ۍ مشهور ځای او د مالګې منډ یي کرک نو میږي.ټیرې د کو هاټ لـــه

99 http://www.answers.com/topic/multan

100 http://en.wikipedia.org/wiki/Multan

101 http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/15513/Multan.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناره د ۳٦ میلو په واټن د جنوب خو اته یو مشهور ځای د ی او د کو هاټ د تیرې تحصیل د همد ې کبله په د غه نوم بـــا ند ې مشهور شوی د ی. لا چي د کو هاټ له بنار ه د ۱۷ میلو په واټن د جنوب خو اته د سړک پر غاړه پروت د ی.

کر بو غه د تیرې د سیمې په شمال لو ید یز او د تیرې د قصبې په لو ید یز کې لږ څه د شمال خو اته یوه واد ي د ه، چې په د غه ځای کې په همد ې نامه سره یو کلی هم شته، د غه ټولې سیمې د کو هاټ د ضلعې د تیرې پــــه تحصـــیل پورې اړه لري او د د ې ضلعې په سهیل او سهیل لو ید یزو بر خو کې مو قعیت لري. د شکرد رې په سیمه کې په همد ې نامه یو کلی هم شته چې نو مو ړې سیمه د کو ها ټ د ضلعې په جنوب ختیزې بر خې با ند ې مشتمله د ه. په هغه وخـــت کې کله چې خټکو پر پو رتنۍ سیمې قبضه وکړه او په هغې کې یې استوګنه غوره کړه، نو د کوهاټ د او سنۍ ضـــلعې ځمکې چې د غه ځای شمال ختیزې بر خې هم پکې شا ملې وې د اورکز یو پښتنو په لاس کې وې چې هغوی هم کرلانـــي پښتا نه شمیرل کیږي.

د ګوډ تیمور تر یر غل ۱۳۹۸ ع ورو سته په اغلب ګو مان د پنځلسمې پیړۍ په پیل کې د پښتنو یوې بلې قبیلې یعني بنګښ چې هغوی هم کرلانې پښتا نه د ي د کورمې له واد ۍ نه چې د کو هاټ په شمال لو ید یز کې پـــروت د ی د کو هاټ لوري ته په لیږد پیل وکړ او د د غې ضلعې د لو ید یزو پو لو نه تیر شول او د د غې قبیلې خلکو کو هاټ تـــه تګ راتګ پیل کړ. څه مود ه خو په خیر او خیر یت سره تیره شوه، خو په پای کې د بنګښو او اورکزو تر مینځ شخړې را مینځ ته شوې چې په د غو جګړوکې خټک د بنګښو ملګر تیا وکړه چې په د غو جګړو کې محمد زیو او تپې تهـنـــږد ې د وه فیصله کوونکې جګړې پیښې شوې چې په د غو جګړو کې بنګښ او د د وی ملګري خټک بر یالـــي شـــول او اورکزي د کو هاټ شما لي غر ونو ته پر شا وتمبول شول چې تر او سه پورې هم هلته استوګنه لري. د د غو جګړوپــــه نتیجه کې چې اورکز یو کو مې سیمې له لا سه ور کړې وې یوه هم د ریسي سیمه وه چې خټکو پرې قبضه وکړه. د غه ځای د کو هاټ په شمال ختیزه برخه کې مو قعیت لري. خټکو پر د غو ټو لو سیمو با ند ې د ۱۵ پیړۍ په پـــای یـــا د ۱٦ پیړۍ په لو مړ یو وختو نو کې تسلط ومو ند چې په د غو سیمو کې پنیاله، زیړي، توره څیړۍ هم شا ملـــې وې. همـــد اراز خټکو پر شمال ختیزې بر خې باند ې خپله پر ا ختیا جاري و سا تله او د زیړه پر ټو لې واد ۍ او د خـــوړه نیلاب پر واد ۍ یې هم خپله قبضه ټینګه کړه چې د نیلاب واد ۍ یوه برخه په کو ها ټ او لږه برخه یې په پیښور کې پرتـــه د ه. د غه واد ي د چراټ د غره د لړۍ او د نیلاب د غره تر مینځ مو قعیت لري. د نیلاب غر د اپر ید یو له سیمې نه پیـــل کیږي او د ختیز خو اته د سند د د ریاب تر پورې غاړې پورې رسیږي. نیلاب په عمو مي تو ګه د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ی. د خوړه شما لي برخه د پیښور په ضلعې او جنو بي برخه یې د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ي.

تر هغه ورو سته کله چې د خټکو قبیلې په شمیر کې زیا توالی راغی نو په هما غه تنا سب یې خپلو مقبـــو ضـــه سیمو ته پر اختیا ور کړه او اوس هغه پراخه سیمه د د وی په لاس کې د ه چې د یوسفزیو د سیمې او د کا بل یا لنــــډي سیند له شمالي څنډو نیولې تر کا لا باغ، عیسی خیلو، مر وتو، بنو، وزیرو او د سند د د ریاب تر لو ید یـــزو څنـــډو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې غځيد لې د ه.

د خټکو شمال ته يو سفزي، لمر پر يو تو ته يې خليل، اپريد ي او بنگښ، جنوب ته يې د بنو سيمه او ختيز ته يې ابا سين مو قعيت لري.

د خټکو د سيمې اوږد والی شاوخوا سلو ميلو او پلن والی يې پنځوس ميلو ته رسيږي. د خټکو سيمه پر د وو بر خو ويشلې شوې د ه چې يو يې شما لي خټک او بل يې جنو بي خټک د ي. د جنو بي خټکو په سيمه کې د ما لگې کـا نو نه شته. د د ې سيمې ځمکه ميد انې او شگلنه د ه. غرونه يې شنه او اباد نه د ي. ټيري، لاچي، کرک او شکر د ره د د ې سيمې مشهور ځا يو نه د ي.

د شما لي خټکو سيمه هم غر نۍ د ه چې د د ې غرونو نه کو مه استفاد ه نه شي کيد لای. اکوړې، شـيد و، نظـام پور، امير او امير کلان د د ې سيمې مشهور او لوی کلي د ي.

د خټکو د سيمې په لوړو بر خو کې ځينې وړې وړې او سمسورې د رې هم شته چې په ځينو بـر خـو کـې د بنونو ځنگلي ونې شته. د خټکو په سيمه کې د بهاد ر خيلو د ما لگې کان يا د رنگ ډير مشهورد ی چې د د غه کان د عـا يد اتو په وجه ډيرې پيسي لاس ته راځي.

56.1 د خټکو مشهور ښا خونه

هغه خټک چې د کو هاټ په شمال ختيز کې اباد د ي او د کابل د سيند ه پورې استوگنه لري د اکوړه خټکو په نامه سره ياد يږي.اکوړي د پيښور او نو ښارنه ختيزې لور ته د کا بل سيند په جنو بي څنډو کې مو قعيت لري.خټـک پـه اصل کې په د وولو يو ښا خونو يعني تري او بو لاق ويشل شوي د ي. د هند پر نيمې وچې با ند ې د انگـر يزانـو د واکمنۍ نه وروسته خټک په د ريو نو مو نو اکوړه، ټيرې او سا غري سره ياد يږي. ساغري خټک بولاق د ي، خو ملک اکوړي چې ذکر به يې وشي تري خټک و.

د پښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد قا ضي احمد جان د پښتو په مجلې (ستړي مشي) کې په ۱۹۳۲ ع کـال کـې د خټکو د قبيلې د ښا خو نو په باب د اسې ليکلي د ي :

"د خټکو د وه لوی لوی ښاخونه د ي. يو د ټيري خټک او بل د اکوړي خټک. د ټيري خټک د کوهاټ په ضـلع، او په بنو، او پنډۍ کې آباد د ي. او د وی اووه قامونه د ي: خورم، سيني، ټيري، بارک، ساغري، بنگي خيل، نصروټي. د اکوړي خټک د پيښور ضلع کې سهيل اړخ ته او د کوهاټ ضلع کې لمر پر بواتهٔ ته آبـاد د ي. د ملکـوړي خټـکـتـول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرونه خريږي. بې د هغو نه چه د کوهاټ په ضلع کې د ي.

د 1931ء په مرد م شماري کې د د ې د واړه شاخونو د نارينه ؤ شمېر .... وۀ.

په د ې خټکو کښ د رې قسم خلق د نورو نه زيات معتبر د ي.

1. خان خيل

په د ې نامه د خټکو او د ټيري د د واړه ټبرو خانان ياد ېږي. او د وی د سپاهيگرت د صفتونو او د ملک د انتظام د قابليتونو نه ډک د ي. په سول کې ډير په لويو لويو عهد و باند ې مقرر د ي او ډير په رسالو پټړو کې سرد اران د ي.

2. کاکا خيل

د وی د خټکو د زيړي کاکا يعني د شيخ رحمکار صاحب اولاد د ي. د هغه زيارت نوښهرتهنزد ې د ې او د زيارت کاکا صاحب په نوم باند ې مشهور د ې. د کاکا خيلو مياگانو په ټولو پښتنو باند ې که په رعيت کې د ي او که په غيرو علاقو کې ډير لوی عزت او زور د ي. او د پښتنو لويه ستانه د ه او وله خلق ډيري ډيري شکرانې او منوتئي ورکوي.

3. فقير خيل

د ا د خوشحال خان خټک د مشر ورور اولاد د ي. خلق ورته د بزر گۍ په سترگه گوري او ډير تعظيم يې کوي.

خټک خلق عام د پولې پټې کار (زميند اري) کوي او گډې ږيرې وغيره ډيرې ساتي ليکن اکثرپکې چې زمکې يې خرابې او غير آباد ې وي نو د مالگې کريي يعني چلن کوي او سود اگري پسې لرې لرې ځي او په پوځ کې بهرتي کېږي. د ا وخت هم په پوځ او مليشه کې د د ريو زرو نه زيات نوکران د ي او په سود اگري او نوکري کې د وی اکثر مسافري کړې وي نو ځکه يې د نورو نه خوی خصلت او سړيتوب ښۀ وي. د وی ډير سخت خواريکښ او چست چابک او خند ه روی خلق د ي. د وی د سند رو او د نڅاډير شوقيان د ي او د خټکو د بنگړي او د بلبلې نوم خو هر چا اورېد لې د ي. د پټنړي سپاهيان يوه تيله د اره کلاه او زري واسکټ واغوند ي.

د خټکو نور ښا خو نه د اد ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امند ي، ند اخیل، بلیل خیل، بشبلي خیل، د رغانخیل، گنډ ا خیل، سمند ر خیل، بهرام، خواجه خیل، نصــرتــي، لګاړي، عبد لي، لو گر خیل، بد ین خیل، کشید خیل، گل د ین خیل، چر گي خیل، علي خان خیل، عالم خان خیــل، لشــکر خیل، میر گل خیل، الله د اد خیل، اشرف خیل، د اور خیل، کامل خیل، حسن خیل، محمود خیل، باد ین خیل، شــیخ علــي خیل، اتمان خیل، د ر پي خیل، بارک خیل، انو خیل، امیر جان خیل، تاتار خیل، د وران خیل، او نور۔ د خټکو یو ښاخ د ا با سین نه بله خوا په مکود کې استوګنه لري۔

د خټکو اکثره ځمکې د بنجر والي له کبله د کر نې وړ نه د ي۔ د خټکو په سیمه کې غنم، باجــرې، چنــي اوبــا جرې کرل کیږي۔ همد اراز د وی د نا رنجو، لیمو ګانو او انګورو با غو نه هم لري۔

د خټکو د سیمي معد ني پید اوار مالګه، پټکرۍ او د ډبرو سکاره د ي۔

خټک د نورو پښتنو په څیر غیر تي، زړور، ننګیالي، میلمه پال او د علم او زد ه کړې سره زیا ته مینه لـــري، همد ا سبب د ی چې زیا تره خلک یې با سواد ه او ښه تکړه ډاکتران، د پو هنتون استاد ان، انجنیران او د کمپیو ټر مـــا هر ین لري۔ په پوځ کې هم ډیر خټک په د ند و بو خت د ي۔

د خټکو د قبیلي یوه ښه ځا نګر تیا د اد ه چې لا نجمنې مسالې د جر گو او ننواتو له لارې اواروي او په عمومي تو ګه د جر گو د فیصلو او پر ېکړو ډیر د رنا وی کوي۔

خټک په عمو مي ډول د شعر او شا عرۍ او مو سیقۍ سره ډیر ه مینه لري، همد اوجه د ه چې د او چتې پا یې شا عران او د مو سیقۍ فنکاران پکې ډیر د ی۔ د وی د مو سیقۍ په الا تو کې رباب، هار مو نیم، طبله او د مو سیقۍ نـــور الات استعما لوي۔ په پښتنو کې د خټکو اتڼ ډیر مشهور د ی۔ په او سني وخت کې ښا غلی بختیار خټک د خټکو دقــبیلي نه د پښتو ژبې تکړه سند ر غاړی د ی۔

د پښتونخوا د ایالت د کو هاټ نه سر بیره ډیر شمیر خټک د انګلستان په پلا زمینې لند ن، بر مینګهم، مانچستر او ایلسبري کې او سیږي۔ همد اراز یو شمیر خټک د خلیج په عر بي هیواد ونو لکه د وبی، قطر او همد اراز په ملیشـــیا کې استوګنه لري۔

د ۱۹۶۱ع کال د سر شمیر نې له مخې د د وی شمیر د ۴۳۷۸۳ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی و چې ښا یـــې د ا شمیر به اوس ډیر زیات وي چې ا کثره یې په کو هاټ کې او سیږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

56.2 نو میالي خلک

د ختکو مشهور او نو میالي خلک دا د ي

1. ملک اکوړي

د خو شال خان غور نیکه د هند د مغو لي واکمن جلال الد ین محمد اکبر ۱/۹۶۳ـ۱۲ ع معا صر چې د مغولي د ر بار له خوا د خیر اباد قصبه او تر نو ښاره پورې سېمې د ه ته د جا ګیر په توګه ور کړل شوې وې۔ د ه د لو یې پا چا هـــي لارې سا تنه کوله۔ سرای اکوړه چې د اکوړه ختکو صد ر مقام د ی هم د ملک اکوړي له خوا ود ا ن شوی د ی۔

2. یحیيي خان

د ملک اکوړي مشر زوی چې د خپل پلار تر وفات ورو سته د هغه پر ځای د ختکو د قبیلې مشر و۔

3. شهباز خان د خو شال خان ختک پلار

4. خان علیین مکان ستر خو شال بابا چې د تورې او قلم خا وند و۔ د مغولو پر خلاف یېډیرې مبارزې کړې د ي

د د یوان خاوند واو ډیر کتابو نه یې کښلي د ي۔ مشهور اثار یې د خو شال کلیات، د خو شال خان د یوان، ســـو اتنامه، طب نامه، با زنامه، د ستار نامه، فراقنامه، فضل نامه، هد ا یه، ائینه، صحت البد ن، بیاض، زنځیری او نـــــور د ي۔ [102]

5. اشرف خان هجري

چې مغولي واکمن او رنګزیب بند ي کړ او د هند د بیجا پور په زند ان کې تر ۱٤ کلونو زند ان ورو سته وفا ت شو۔ د ی شاعرو او د د یوان خا وند هم و۔

6. افضل خان ختک

د اشرف خان هجري زوی او د خو شال خان ختک لمسی و د تاریخ مر صع لیکوال چې د افغا نانو تاریخ او انساب

102 خو شال خان ختک په اردو ژبه د د وست محمد خان کامل اثر، پښتو ژباړه د د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ ۳۹- ۵۱ مخونه، ۲ـ٦ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې راغلي د ي.

7. **عبد ا لقاد ر خان خټک چې د د یوان خا وند د ی**

8. **مشهور مبارز اود پښتو ژبې تکړه او وتلی شا عر ښا غلی اجمل خټک**

چې مشهور پښتو اثاریې د غیرت چیغه، باتور، گل پر هر، تکلونه، د ازه پاګل وم، ژوند او فن، کچکول، د افغان ننګ، د وخت چیغه، د ژوند چیغه، کیسه زما د ابد ي ژوند ا و په اردو کې جلا وطني کې شا عري د ي.[103]

9. **مشهور لیکوال او محقق اروابناد پریشان خټک.**

57 خد وزي

د نو لسمي عیسوي پیړۍ مشهورومؤ ر خینو هر یوه ډ پټې محمد حیات خان په خپل مشهور ا ثر تار یخ حیات افغا ني او د تواریخ خور شید جهان مؤرخ شیر محمد خان گنډ ا پور چې د واړه نسلا پښتا نه د ي د خد وزي د قبیلې ذکر او یا د ونه کړې د ه. خد وزي په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې زیات شمیر خلک یې د غز ني و لا یت د مقر په سیمه کې د علي خیلو غلجیو سره یو ځای پر اته د ي او په د غه سیمه کې د ملکیت او ځمکو خا وند ان د ي. د کند هار ولایت مرکز ته نږ د ي په د ه خو ا جه نو مي کلي کې هم خد وزي استوګنه لري چې د تا ریخ حیات افغا ني د لیکنې سره سم ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې د د وی شمیر په نو موړي ځای کې ۲ـ کو ر نیو ته ر سید ه.

د تواریخ خو رشید جهان او حیات افغاني په حواله د وی خپل نسب کله سید انو او کله هم د ر انیو پو پلز یو ته منسو بوي، خو په اصل کې د وی غلجي پښتا نه د ي.

د تاریخ حیات افغاني په قول ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې په ټول افغانستان کې د خد و زیو پښتنو مجمو عي شمیر ۲ـ کوره ښود ل شوی و چې زیا تره خلک یې د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي

(ماخذونو په حقله د خرڅنو برخه ولټوئې)

103 http://en.wikipedia.org/wiki/Ajmal_Khattak

(c) ketabton.com: The Digital Library

58 خدوزي و خرڅين

خر څين يوه کو چنۍ قبيله ده چې په اصل کې کرلاڼي پښتانه او د شمالي و زير ستان د د وړو د سيمې د زا نگيټې او وژگي په کليو کې استوگنه لري چې په زانگيټي کې يې شمېر ٦۔کو ر نيو او په و ژگي کې ١٦ کو ر نيو ته ر سيږي۔ د د وی يو کلی د مد ه خيلو د تنگي او پيپلي تر مينځ پروت د ی چې خر څين نو ميږي۔

خر څين په قبيلوي اتحاد کې پخوا د د وړو سره متحد وو، خو نن ورځ د مد ه خيلو وزيرو سره په يوه اتحاد کې شا مل د ي۔

د د وی رواجونه او د ود ونه کټ مټ د د وی د گا ونډيو د وړو او وزيرو په څير د ي۔ خر څين زړور او جنگيالي د ي او په پښتني ننگ او غيرت ټينگ خلک د ي۔

د خر څين د قبيلې ځيني ښاخو نه او څا نگې په لا ند ې ډول د ر پيژ نو :

تير سم خيل، ليو ني، لا د و د خيل، مليا گي، سيره خيل او سنگر خيل۔

د خد وزو و خرڅنو په حقله ماخذونه: [104، 105، 106، 107، 108]

59 خروټي

زموږ پښت پو هان او تو کم پيژ ند ونکي خروټي د پښتنو د غلجي د ټولنيزې ډلې پورې اړوند ه قبيله گڼي چې ډيره مشهوره او هم د شمير له مخې يوه پياوړې قبيله شمير له کيږي چې د افغانستان په بيلا بيلو ولا يتونو لکه پکتيکا، پکتيا، غزني، ميد ان او ورد گو، زابل، کند هار، هيلمند، هرات، کند ز، بغلان، مزار شريف، پروان، کا پيسا، کابل، لوگر اولغمان کې استوگنه لري۔

---

104 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف، ميوند خپر وند و يه ټو لنه، ٢٥٦ مخ، ١٣٨٣ کال

105 تاريخ حيات افغا ني، د محمد حيات خان تا ليف، پښتو ژباړه د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد، ٣۔ مخ، د پيښور چاپ، ٢۔٧ کال

106 تو ار يخ خو ر شيد جهان، د شير محمد خان گنډا پور تا ليف، ٢٢٢ مخ، ١٨٦٧ عيسوي کال، د لا هور چاپ

107 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تا ليف، ١١٧ مخ، د پيښور چاپ، ٢۔٧کال

108 اضلاع، ا يجنسيها و قبايل ايا لت پښتو نستان، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١١١ مخ، ١٣٦٤ کال، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خرو ټو اصلي ځای ځا یګی او ټا ټوبی د ګو مل سیمه د ه چې له اد اري پلوه د پکتیکا ولایت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه. همد اراز د د غه ولایت په سروبي، اورګون او سر رو ضه کې هم خر وټي استوګنه لري.

ډېټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې له نن نه یې ۱٤٤ کلو نه وړاند ې کښلی د ی د خرو ټو د سیمې په اړوند د اسي لیکلي د ي : " خرو ټي په هغو غرو نو کې او سیږي چې د کټواز په ختیز د سلیمان د غره د اړوند و سیمو نه تر بر مل پورې پر اته د ي. د خرو ټو د سیمې یوه برخه د ار ګون سیمه د ه چې په هغې کې د پر ملیانو قبیلې خلک هم استوګنه لري. خرو ټي په ځینو هغو تنګو مید اني سیمو باند ې هم ولکه لري چې په مینځ کې یې د نګ د نګ غر ونه پر اته د ي. د وی څلور کلي لري چې په د غو کلیو کې سر رو ضه لو مړنی مقام لري" [109]

د خرو ټو د قبیلې لوید یز، شمال لو ید یز او جنوب لو ید یز ته سلیمان خیل استوګنه لري، شمال ته یې د زرمت سیمه او ختیز ته د وزیرو د قبیلې سره پو له لري.

خروټي د کر نې او ما لد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو ځیني یې په پووند ه ډول هم ژوند کوي یعني کو چیا ني ژو ند لري. د خرو ټو پووند ه اوس هم د شلګر او وانې په سیمه کې د کال نیمه برخه تیروي. د تل په کو چیا نو کې د خرو ټو مشهور مشر ملک محمد کر یم خان را جي و چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د وا کمنۍ په وخت کې یې اعزازي معاش او رتبه هم لر له. د بنو او د یرې په خر وټو کو چیا نو کې مشهور کسان امیر خان یحیي خیل، سلطان محمد، روزي خان، مو سی خان اد ي خیل او اصحابي امند خیل وو. یو شمیر خر وټي په سو د ا ګر یزو چارو هم بو خت د ي چې په هند و ستان، کر اچۍ، د وبۍ، اروپا او امر یکې کې بیلا بیل سو د اګریز کا رونه سر ته رسوي. په کر اچۍ کې د وی یوه کمیټه هم لري چې د سر رو ضې د کمیټې په نامه یاد یږي او حا جي امیر ګل خر وټی یې مشري کوي. همد اراز په کر اچۍ کې د خر و ټو د قبیلې یو بل مشر حا جي جمعه خان خر وټی د ی چې په افغانستان کې د خپلې قبیلې د بیو زله خلکو سره مالي مر ستې هم کوي.

په ګو مله کې له پخوا نه د خر وټو د وې ډلې مشهورې وې چې یوه ډله یې پا سني یا کا بلي خر وټي بلل کید ل چې لوی مشر یې خوا جه ګی نو مید، بله ډله ښکتني خرو ټي وو چې مشر یې مخا مد نو مید چې لوی خان یا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه هم له د غې د و یمې ډلې نه و. د اسي و یل کیږي هغه وخت چې ناد ر شاه افشار د غلجیو ځواک مات کړ نو ډیر شمیر خروټي یې ایران ته فراره کړل، خو کله چې بیا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه شو د وی ته یې د زابل په شاه جوی، هیلمند او کند زکې ځمکې او جا ید اد ونه ور کړل.

هغه خرو ټي چې په کا بل کې استوګنه لري نو د د وی یو شمیر په پغمان، خاک جبار او خورد کا بل کې استوګنه لري. د لغمان ولایت خر وټي د د غه ولا یت په مرکز او د قر غیو په او لسوالۍ کې ژوند کوي. همد اراز د پروان ولایت

109 تا ریخ حیات ا فغاني، پښتو تر جمه، د پیښور چاپ، ۲۹۷-۲۹۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خر وټي په با ګرام کې هو ايي ډګر ته څېر مه استوګنه لري.

خروټي غير تمن، علم خو ښونکي، ميلمه پال او د يند اره خلک د ي. د انګر يز انو سر ه يې په د ر يو تا ريخي جګړو کې ډېرې توري وهلي او هم د رو سي سور ښامار په ګو نډو کو لو کې يې هم خپل تا ريخي رسا لت په ښه تو ګه سر ته رر سولی د ی. په او سني وخت کې په ټول افغانستان کې د خر وټو مجمو عي شمير د يو مليون تنو‍پـــه شـــا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

59.1 د خرو ټو د قبيلې ښا خو نه او څا نګې

خروټي د نورو پښتني قبيلو په څير په لا ند نيو ښا خو نو او څا نګو با ند ې ويشل شوي د ي :

زکو خيل، يا خيل، اد يخيل، امند خيل، شمو خيل، سليما نزي، الو خيل، اد و خيل، مد و خيل، سند و خيل، علـــي خيل، غوري خيل، علي زي، خد ر خيل، باند زي، کند اخيل، يحيي خيل، کا کل زي، جمال خيل، مالي خيل، للي خيل، خر منځي، مارزک، زوبي خيل، عباس خيل، شهباز خيل، از غر خيل، بهاد ر خيل، نوروز خيل، اشرف خيل، عيسى خيـــل، سلطا نخيل، بهرام خيل، عصمت خيل او نور...

59.2 د خر و ټو د قبيلي مشهور کسان

1. د لوی احمد شاه با با په وخت کې د خر وټو د قبيلي لوی ملک او مشر ملک شمس ا لد ين نو ميد ه چـــې ځيني و ختونه يې د وزيرو، ځد راڼو او پر مليا نو د قبيلو سره د مخا لفتو نو په وجه کو چنۍ لا نجې او شخړې هم را مينځ ته شوي د ي

2. د امير د و ست محمد خان په وخت کې د خرو ټو مشران ملک ښاد ي خان او سرور خان نو ميد ل چې د خر وټو د قبيلي ټولې لا نجې او شخړې د همد وی له خوا حل او فصل کيد لې.

3. د امير عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې ملک نظر شاه، عمر خان، کر يم خان، احمد خان، سر ور خان، خو اجه ګی، ملا ګل خان، ملک سمند راو ملک روزي خان د خر وټو د قبيلې ملکـــان او قـــو مـــي مشران وو چې ورو سته ملک سمند ر د امير عبد الر حمن خان له خوا اعد ام کړل شو.

4. د اعليحضرت الغازي امير اما ن الله خان په وخت کې د خرو ټو د قبيلې يو جيد عالم ملا ګل خان خر وټی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې د امیر اما ن ا لله خان د سپا ر ښتني له مخې یې د کا بل د عبد ا لر حمن خان په سرای کې یوه د ارا لو کا له هم لر له او مفتي هم و.چې بیا د د ه تر مړ ینې وروسته د ه زوی عنا یت الله مفـــتي زاد ه خـــر وتې چې د کا بل پو هنتون د شر عیا تو په پو هنځي کې یې زد ه کړې کړې وي د نو موړي د د ار الو کالې چا رې پر مخ بیولې چې بیا نو موړی د روس د ګو ډا ګیا نو له خوا په شهاد ت ورسید.

همد اراز د اعلیحضرت امیر اما ن الله خان د و اکمنۍ په وخت کې د هغو خرو ټو غا ز یا نو نو مو نه چې د خپلو اکۍ په سپیڅلې جګړه کې د انګر یزي ښکیلاکګرو او بلو سګرو په وړ اند ې جنګید لي د ي د اد ي :

1. غازي اصحا بي خان امند خیل

2. غازي ملک روزي خان امند خیل

3. غازي ملک مشتاق با ند زی

4. غازي ملک کند ا خیل

5. غازي ملک شیر محمد اد یخیل

6. غازي ملک امیر خان یحیي خیل

7. غازي ملک شیر جان کا کل زی

همد ا راز په معا صره د وره کې د خر وټو د قبیلې د نا متو کسانو، قو مي مشر لـنـــو او علمـــي اوفـــر هنګـــي شخصیتو نو او د یني عا لما نو نو مو نه چې ځینوېې له د ې فا نې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې او ځیني یې لا ژوند ي د ي په لاند ې ډول د ي :

1. د غازي ملک روزي خان لمسی او د حا جي د راني خان زوی حاجي صفر محمد خـــاد م ملـــوی خـــان او مخور ملي شخصیت.

2. د ملک نور محمد خان زامن ملک جلا لزی او ملک جما لزی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د ملا محمد انور زوی ملا عبد الحی مطمئن
4. د قر یشي جان خان زوی حا جي وکیل محمد معصو م خان د قوم مشر او ټولنیز شخصیت
5. د زابل په و لا یت کېد حا جي مراد خان زوی حا جي عبد الر شید مشهور په سید جلال چې سیا ســـــي او علمي شخصیت د ی.
6. د قره باغ په ولسوالۍ کې حا جي احمد خان
7. د پکتیکا په اورگون کې ملک اغا محمد ما رزک
8. د کند هار د ولایت ملي سو د اګرد حا جي عمر خان زوی حا جي محمد ایوب خان
9. د پکتیکا ولا یت د یني عالم او ملي شخصیت د حا جي محمد اعظم خا ن زوی مو لوی عبد الر حیم
10. پخوانی صد راعظم اود افغانستان د اسلامي ګو ند مشرانجنیر ګلبد ین حکمتیار
11. د هرات په ولایت کې ځوان مخور او ملي شخصیت نصیر احمد خان با نزی
12. په کر اچۍ کې قو مي او ملي شخصیت نصر الله خان خر وټی
13. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي امیر ګل خر وټی
14. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي جمعه خان خر وټی
15. د شهزاد خان امند خیل زوی قاري عطاالله
16. د مو لوي محمد رفیق خان زوی مو لوي محمد نور
17. د مو لوي محمد نور زوی فیض الله نوري
18. د ملا عبد الر حمن زوی ملا ګل باران

(c) ketabton.com: The Digital Library

19. علمي او ټولنيز شخصيت عبد الر حمن حميد ي

20.سند رغاړې رحمان خروټي

21. د افغانستان د خلک د يمو کر اتيک گو ند عمو منشي او جمهور رئيس حفيظ الله امين چې د رو سا نو له خوا ووژل شو

22.د اتحاد اسلا مي مشر استاد عبد الرب رسول سياف

23.مولوي ار سلا رحماني رو حا ني شخصيت

24.شير خان خرو ټی چې په لوی خان سر ه هم شهرت لري او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د قطغن نا ئب الحکو مه و چې د شېر خان بند ر د همد ه په نامه د ی

25.غلام سر ورنا شر چې په کند ز کې د خرو ټو مشر او د سپين زر د فا بر يکې رئيس و.

26.د الحا ج غلام جيلاني نا شر زوی حا جي احمد جان

27.د الحاج مفتي ملا گل خان خر وټي زوی حيا ت الله مفتي زاد ه خر وټی

28.د پکتيکا د ولايت نه سنا تور شهنواز خان

29.د غز ني ولا يت نه د پا رلمان و کيل خالد فا روقي

30.د خر وټي د قوم د سراسري شورا بنسټ ا يښود و نکی او مؤ سس انجنير مطيع الله مطيع چې ليکـــوال هم د ی.

31. د وانه د انگور هډې نه د حا جي محمد کر يم زوی حا جي د رگی

32.د لغمان ولا يت نه قو مي مخور ملک سيد ملا خر وټی

33.انجنير نجيب الله راعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

34.څا ر نپوه محب الله خر وټی

35.پو هیالۍ نور ضیا د رابعه خر وټۍ د بنیاد مشره

36.د افغانستان د نړ یوالو څیړ نو او ستر ا تیژۍ د مرکز رئیس صد یق ا لله سا هل

37.د پکتیکا د سر رو ضې نه اکبر جان

38.ر ئیس محمد صد یق خان خروټی خورد کا بلی

39.د پروان د ولا یت نه الحاج غلام نبي خر وټی

40.د لغمان د ولا یت نه د کتور احمد الد ین خروټی

41. د پکتیکا د ولا یت نه د سید جان خان زوی الحاج محمد ایوب خان خر وټی

42.پکتیکا د ولا یت نه د ملک اغا محمد زوی حا جي خا ګی

43.د پکتیکا د ولا یت نه د حا جي محمد غني خر وټی زوی ملا سپین

44.د کند ز ولایت نه سید محمود ها شمي

45.د کند ز ولا یت نه د حا جي جمعه خان زوی رئیس محمد ګل

46.د کتور نسیم خر وټی

47.مو لوي عبد الر حمن

48.نا جیه سا حل خر وټي

49.انګیزه خر وټي

50.جنرال جسیم خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

51. پخوانی عد لیه وزیر معراج الد ین خان خر وټی

52.الا هه خر وټي

53.مد یر سید رحمن

54.حا جي حارث خان

ماخوذ د [110] نه

60 خلیل

زه عا شق یم سروکار مې د ی له عشقه
نه خلیل، نه د اؤد زی یم نه مو مند (رحمن با با)

که چیرې د خلیلو د قبیلې د نسب شجره په غور سره تر څیړ نې لا ند ې و نیسو نو جو ته به شي چـې د غـه قبیله د سړ بني پښتنو د ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د غو ر یا خیلو له پښته را وتلې د ه او د د وی لـوی نیکـه غری یا غو ریا نو مید۔ غوریا څلور زامن د رلود ل . لو مړی د ولت یار چې د هغه او لا د ه مو مند او د اؤد زي د ي، د ویم خلیل، د ریم څمکنی او څلورم ز یړان چې ز یړ اني یې هم بو لي۔

غو ر یا خیل په مجمو ع کې د خپلوپو ر تنیو ښا خو نو په ګډون په لو مړي سر کې د کند هار په شا او خوا کې مېشته وو۔ بیا ورو سته د ۱٤٥۔ میلا د ي کال په شا او خوا کې د غز ني لو ید یز ته د تر نک سیند په خو ا کې یې ا ستو ګنه د ر لو د ه۔په هند کې د مغو لي و اکمنۍ بنسټ ا یښو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر په خپل مشهور اثر توزک بـا بري کې په مجمو ع کې د غو ر یا خیلو د او سید و ځای د مشد او سمګا نه سیمو په شا او خو ا کې ښو د لی د ی چـې د ا سیمې د غز ني په جنو بي برخه کې پر تې د ي۔

کله چې د غو ر یا خیلو په شمیر کې ډیر والی راغی نو د وی له غز ني نه کا بل او بیا ننګر هار ته لا ړل او لـه ننګر هاره د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پیښور ته و لیږ د ید ل۔

110 د خرو ټي قبیله، د انجنیر مطیع الله خر وټي مقا له، د خا وران ویب پا ڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تا ریخ حیات ا فغا ني مؤ لف د پټې محمد حیات خان له نن نه ۱٤٤کلو نه و ړاند ې د خلیلو د قبیلې په اړ ونــــد د اسي لیکلي د ي :

" د د غې قبیلې شمېر ٦ــ کوره او د وسله والو کسا نو شمېر یې ۱۲ــ تنه ښود ل شوي د ي. د وی د پیښورپــه مید اني برخه کې استوګنه لري. د د غې قبیلې ځوکوره د مو مند و د قبیلې او همد اراز د برو د رانیو له نورو څو کو رو نو سره یو ځای په کند هار کې او سیږي او د لته یوازې د وی د برو د ر انیا نو په نامه یا د وي او غا لبلبــه د وی د د راني ا حمد شاه په و خت کې هلته میشت شوي وي. د کند هار په ښار کې یوه بیله محله د برو د ر انیو له پاره مو جود ه د ه"

ار وا ښاد علا مه عبد ا لشکور ر شاد هم د حیات افغاني د کتاب د پښتو ژباړې په ۲٤۲ مخ کې د خلیلو د قبیلې پــه لمن لیک کې د برو د ر انیو په باب لیکلي د ي : د کند هار په احمد شا هي ښار کې یو با زار او یوه د روازه دبــرو پــه نامه نو مو لې شوې د ه چې برو د برو د ر انیو مخفف د ی.

د پښتونخوا مشهور لیکوال اروا ښاد قا ضي احد جان د پښتو مجلې (ستړي مشي) کې چې په ۱۹۳۲ میلاد ي کال کې خپره شوېد ه د خلیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي : د د وی د سیمې ځمکې د کا بل او باړې په ســیند ونــوخړو بیږي. د د ې قبیلې معتبر خلک ا ر با با ن د ي چې د متا خیلو په ښا خ پورې اړه لري. ویل کیږي چې د ا خطــاب شـــا ه جهان پا چاد وی ته ور کړی د ی. د وی غښتلي او پیا وړي خلک د ي او زیا تره په پوځ او ملیشا کې د ند ې تـــر ســـره کوي، ځکه چې د وی د خپلو پیاوړو او غښتلو اند ا مو نو له وجې د پو ځي چا رو له پا ره مو زون د ي. د د ې قـــبیلې زیا تره خلک د پیښور ښار او چو نې ته نږد ې او سیږي.

خلیل په پیښور کې د د اؤد زیو د قبیلې لو ید یز او جنوب لو ید یز ته پر اته د ي. د د وی سیمه شل میلـــه او ږد والی او لس میله پلن والی لري چې بر تهکال، کوز تهکال، سپینه وړی او لنډی د د وی مشهور کلي د ي چې د باړې په ښۍ غاړه مؤ قعیت لري.

خلیل زړور، جنګیالي، علم خو ښوونکي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ولاړ خلک د ي.

د د ې قبیلې ځینې ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي : متا خیل، باروزي، ا سحاکزي، تلزرزي، ســالارزي، افوزي، نورزي، متي زي اواکازي او لکه چې د مخه وویل شول د خلیلو مشران د ار با با نو په نامه یاد یږي.

د خلیلو په نا متو کسا نو کې یو هم د پښتو ژبې مشهور لیکوال، محقق او شا عر ښا غلی همیش خلیل د ی چې د ډیر شمیر علمي اثارو خا وند د ی. همد اراز د د ې قبیلې یو بل تن ارباب فتح محمد خان چې د پیښور یو نیو رسټۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا ریخ د څا نګې مشر و. د پیښور په پو هنتون کې د Area study center کې غړی عبد الله جان خلیل هم د یا د ونې وړ علمي شخصیت د ی.

د سیا ست په ډګر کې هم د خلیلو قبیلې ځیني سیا سي شخصیتو نه د یا د ونې وړ د ي چې په د غو نو مو نو کې د بنا غلی ار باب جها نګیر خان خلیل نو م یا د و لای شو چې د پښتونخوا د صو بې وزیر اعلی هم و. همد اراز د خلیلو د قبیلې بل شخصیت ارباب عا لمګیر خان خلیل و چې د مخا بر اتوفد رال وزیر د ی. د خلیلو د قبیلې د ځینې نـــور و هغو ار با بو نو په جمله کې چې ځینو یې د و لتي د ند ې هم د ر لو د لي د ي د لا ند نیو کسانو نو مو نه د یا د ونې وړ د ي :

ارباب ولي محمد خان، ار باب نور محمد خان، ار باب ظا هر خان، ارباب امد اد خان، ار باب محمد فریـــد، اربـــا بزاد ه حبیب الله، ارباب هد ایت الله، ار باب سید احمد، ارباب اسلا م زیب خان، ار باب محمد صفد ر حیات، اربا بزاد ه عطا ؤالله، ارباب اسفند یار خان او ارباب احمد علي جان.

ماخوذ د [111، 112] نه

61 خوږیاني

خوږیا نې د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د کرلانې پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شـا ملـه د ه. د پښـتنو د عنعنوي شجرو له مخې خوږیانی د ککي زوی او د کر لاڼ لمسی د ی.د تاریخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې د خو ږیا نیو د قبیلې خلکو په خو ست کې استوګنه د ر لود ه، چې د هند د مغو لي واکمن نو رالد ین جها نګیـــر ۱۵۶۹-۱۶۲۷ میلاد ي د واکمنۍ په وخت کې د زرمت د سیمې ځینو غلجیو قبیلو پر د وی یر غل وکړ او د وی له د غې سیمې نه خپـــل او ســـــني ټـــا ټـــو بـــــي تـــــه چـــــې پکـــــې مـــــې شـــــته د ي ولیــــــږ د یــــــد ل.

خوږیانې په عمو مي تو ګه د ننګر هار ولایت د خوږیانیو، شېرزاد او پچیر او اګام په ولسوالیو کې اســـتوګنه لري.د خو ږیا نیو د قبیلې لوېد یز ته د حصا رک غلجي ولسوالي، جنوب ته یې د کورمې ایجنسي او د ډیورنډ کر ښه، ختیز ته یې د شینوارو قبیله او شمال ته د ننګر هار د سره رود ولسوالۍ سره ګډه پو له لري.

د خوږیا نیو په ولسوالۍ کې د د وی شمېر ۱۴۷... تنه ښود ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د د وی د مشـــهور ځا یونه وزېر، زاوه، کیلغو، ماما خیل او بیهار د ي. په تېره بیا د وزېرو سېمه ډېره شنه او ښه اب او هوالري.د خوږیـــا

111 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/khalil.shtml

112 پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تا لیف، پېښور یو یو ر سټي بک ایجنسي، ۱۳۲۵ مخ، د ۱۹۶۲ میلاد ي کال چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیو په ولسوالۍ کې ډول ډول مېوې پيدا کيږي چې مشهورې مېوې يې انار، انځر، تو تان، اوانگورد ي.

د ننگر هار بله ولسوالي د شېرزاد و ولسوالي د ه چې په د غې ولسوالۍ کې د خوږ يا نیو د قبیلې ټول شـمېر ٦٦٣٩٢ تنو ته رسيږي او اشپان پکې مشهوره سېمه د ه.

د ننگر هار د ريمه ولسوالي چې خوږيانې پکې مېشته د ي هغه د پچير او اگام ولسوالي د ه چې هلته د خوږ يـا نیو شمېر ٣٩٢٨ تنو ته رسيږي. د گيري خيلو او توري بوري سېمې هم د پچير او اگام په ولسوالۍ کې پر تـې د ي.د شجرو له مخې خوږيانې د وې مير منې د رلود ې او زامن يې خر بون، شېرزاد او وزېر ول چې د شـېرزاد او لاد ه د شمېر له مخې د نورو خو ږيا نیو په پر تله زيا ته د ه. د خو ږيا نیو د قبیلې نور ښا خـونـه پـه لانـد ې ډول د ي :خربوني، وزېر، شېرزاد، پړبه، خد ر خيل، پراخي خيل، احمد خيل، ذخه خيل، ابراهيم خيل، کود لي، مرکـي خيـل، لقمان خيل، شيرزاخيل، شيخان، گلي خيل، ملي خيل، مېر گټ خيل، شمن خيل، پيرالي خيل، هلال خيل، ښـاد ي خيـل، عيسى خيل، علي خيل، بارک، عبد الرحمن، مند وزي، گير يخيل، يحيي خيل، سليما نخيل، لنډه خيل او با مه خي.

د د غې قبیلې په اړ وند بيلا بيلو مؤ رخينو ډېر څه ليکلي د ي چې په د غوکتا بو نو کې د لا ند نيوتاريخي کتا بو نو نو مو نه يا د ولای شو: د ډېټې محمد حيات خان تا ريخ حيات افغا ني چې له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې ليکل شـوی د ی.د زرد ار خان ناغر تا ريخ ,صو لت افغاني او تواريخ خور شيد جهان د شير محمد خان گنډاپور اثر.انگرېزي مؤرخ مونټ سټوارټ الفنسټن هم په خپل اثر د کا بل سلطنت بيان An Account of Kingdom Of Cabul او نورو گڼ شمېر افغاني مؤ رخينو لکه اروابناد علا مه استا د حبيبي او استاد احمد علي کهزاد هم د د غې قبیلې ذکر او ياد ونه کړې د ه.لکه څنگه چې د مخه وويل شول چې د خو ږيا نیو د قبیلې په اړوند ډېرې تا ريخي ليکنې شوي د ي چې په د غـو ليکنو کې چې د د غې قبېلې په اړوند شوي د ي يوه هم د ډېټې محمد حيات خان ليکنه د ه. د ی په خپل تا ريخي اثر کې چې ١٤٤ کلو نه يې وړاند ې يې په اردو ژبه ليکلی او بيا د اردو نه په انگر يزي او وروسته د افغانستان د علو مو د اکيډ يمي له خوا په پښتو هم ژباړل شوی د ی د خو ږيا نیو د قبېلې په اړوند د اسي ليکلي د ي:

خوږيانې د ننگر هار په لو بد ېزاو د سپين غره په شمال کې استوگنه لري چې په د وی کې د شېر زاد د اولاد ې شمېر زيا ت د ی.د هند د مغولي واکمن شاه جهان ١٥٩٢-١٦٦٦ ميلاد ي د تخت کينا ستلو په لو مړي کال د ښاد ي خيلو او د بارک د اولاد ې لقمان تر مينځ يو لړ شخړې او لانجې را مينځ ته شوې چې په د غو شخړو او لا نجو کې د لقمان ښـاخ د خد ر خيلو په مر سته ښاد ي خيل وځپل چې ښاد ي خيلو بيا د غلجيو پښتنو سيمو ته پناه يووړه او له هغوی نه يې مر سته وغو ښته. غلجيو د د وی مر ستې ته ملا وتړله او د کابل د مغو لي صو به د ار سيد خان په ملگر تيا يـې د د وی د مخا لفينو سره سختې جگړې وکړې چې په د غو جگړو کې د بارک د اولاد ې نه ٩__ زره تنه ووژل شول.

پاتې د ې نه وي چې د خوږيا نیو د قبیلې ځينې ښا خو نه د خو ست په ولايت کې هم استوگنه لري چې په د غو قبيلو کې د پړ به او مند وزي قبيلو نو مو نه د ياد ونې وړ د ی، خو اوس پړ به او مند وزي له پا تې خو ږيا نیو نه د و مره لېرې د ي چې د وی پخپله هم په د ې نه پو هيږي چې د خوږيا نیو سره کومې قبيلوي اړيکي لري که نــه. يــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر خو ږيا نې د ننګر هار د ولايت په مرکز جلال اباد، کا بل اوکند ز کې هم استوګنه لري.

خو ږ يا نې په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. د د وی په ځمکو کې غنم، جـــوار او د کر نې نور محصو لات تو ليد يږي. په د وبي کې يې هوا معتد له، خو په ژمي کې سړه او واوره پکې اوري. د ميلمـــپ مشـــهور او تـــا ريخـــي بـــڼ هـــم د خـــو ږ يـــا نيـــو پـــه ولســـوالی کـــې مـــو قعيـــت لـــري. خو ږيا نې زړور، غير تمن، جنګيالي، په هېواد مين او ميلمه پا لو نکي خلک د ي. د انګر يزي ير غلګرو سره په د ړې ګو نو جګړو کې يې ډېرې توري وهلي او د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم په نره جنګيد لي د ي او خپل هيواد نـــی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته رسولی د ی.

61.1 نامتو خلق

د خوږ يا نيو په مشهورو کسا نو کې چې د انګرېزانوا و رو سا نو پر خلاف جنګيد لي د ي د غه کسان مشهور د ي:

1. ملک قيس چې د خپلواکی په جګړو کې د انګرېز انو سر ه جنګيد لی و.
2. د روسي ير غلګرو په وړاند ې د مبارزې يو مشهور مشر مولوي محمد يو نس خا لص
3. قو ماند ان زمان

د خو ږيا نيو مشهور پيژ ند ل شوي سيا سي شخصيتونه، ليکوالان او شا عران د اد ي :

1. اروابناد يو سف ميړنی د افغان ملت د ګو ند د رهبرۍ هيات غړی چې د روس د مز د ورانولـــه خـــوا شهيد شو.
2. ښا غلی فاروق ميړنی په پا رلمان کې د خلکو استازی.
3. اروابناد والی حا جي محمد اصف خان چې د هېواد د پو هنې او معارف په برخه کې يې هم د قد ر وړ خد متو نه تر سره کړي وو.
4. ښا غلی عبد الرؤف قتيل خو ږيا نی مشهور ليکوال، ژور نا ليست او شا عر.
5. ښا غلی استاد غلام د ستګير ړنګ چې د پو هنې په برخه کې يې د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي.
6. ښا غلی عبد اللطيف منت بار خو ږيانی د پښتو ژبې شا عر
7. ښا غلی اقا محمد ګړ ند ی شا عر او د پو هنې د ډګر يوتکړه خد متګار
8. د پښتو ژبې شا عره او ليکواله کبرا مظهري

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. د پښتو ژبې شاعره او ليکواله بلقيس مکېز
10. ښا غلی متين خو ږياڼی شاعر او ليکوال
11. ښاغلی قتيلزوی
12. ښا غلی اروا ښاد سنا تور محمد امين خو ږيا ڼی چې د هېواد تکړه ليکوال او محقق.
13. د هېواد سيا سي شخصيت ښا غلی عبد الصمد حا مد چې د محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د صد ارت مر ستيال و.

ماخوذ د ([113]، [114]، [115]، [116]، [117])

62 خوندي

ز موږ ښت پو هان او نسب پېژ ند ونکي خو ند ي د غر غښتي پښتنو د ټو لنېز ګروپ پورې اړوند ه قـــبيله بولي او د اسې ويل کيږي چې د وی د د اوي قبيلې يوه وصلي څا نګه د ه. د خو ند ي په اړوند د اسې روايتونه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غرغښت لمسی و د يوې سيد ې کو نږې سره نکاح وتړله چې د خپـــل زوی او ځلـــورو لمسيو سره يو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه. د غې ښځې د خپـــل پخـــواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سيد حسين و، چې سيد حسين بيا د بليل، سکند ر، موسی او علي په نو مو نو ځلور زامن د ر لود ل چې د وی په وصلي ډول د د اوي په قبيله کې شا مل شول. د د ې له پاره چې د غه ښځه، زوی او لمسيان يې له د ې سره يو ځای د خجند له سيمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه يې خو ند ي بولي.

خوند ي تر يوې مود ې پورې د د اوي د قبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګډه او تا وان کې شـــريـــک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله يوه جلا قبيله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هـــار په شا او خوا سيمو کې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

---

113 تاريخ حيات افغاني، د محمد حيات خان ليکنه، پښتو ژباړه، ۳۵۲ مخ، د پيښور چاپ

114 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد اثر، ۱۲۱-۱۲۳ مخونه، د پېښور چاپ

115 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کاکا خيا تاليف، ۱۳۸۸- ۱۳۸۹ مخونه

116 معلومات مختصر د ر باره اقوام وقبا ئل ولا يات سر حد ي کشور، ۳۹ مخ

117 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر رووند ميا خيل اثر، ۳۶_۳۶۱ مخونه، ميوند خپر ند ويه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه ([118]، [119]، [120]) نه۔

63 خیسوري

خیسور په اصل کې متوزي پښتانه د ي چې په غلجیو پښتنو ور ګډیږي او ځا نو نه د لود ي او لاد ه ګڼي۔ تاریخ حیات افغاني او تواریخ خور شید جهان د خیسورد قبیلې په اړوند متفق الرایه د ي او ګډ لید لري او وایې چې د خیسور قبیلې خلک ځا نونه د لود ي د لمسي پړ انګي او لاد ه بو لي۔ خیسور د عمر خیلو په نامه سره هم مشهور د ي۔

د خیسور قبیلې سېمه د سند د د ریاب لو ید ېز ته پر ته د ه۔ د د وی د سیمې شمال ته د عیسی خېلو سېمه،لـــو ېد ېز ته یې یو کو چنی غر چې پنیاله او یا پلیا نه نو میږي او د مر وتو سېمه پر ته د ه۔ د د ې ځای د خلکو ونې ټېټې، غنم رنګه او ډنګر د ي۔ د تا ریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د د وی شـــمېر پـــه هغـــه وخت کې د ۳۔ کو رنیو په شا او خوا کې ښو د لی د ی۔ د د وی په سېمه کې د خر ما ډېرې ونې شته۔

ماخوذ د ه ([121]، [122]، [123]) نه۔

64 خېشکي

خیشکي یا خویشکي په پښتنو کې یوه مشهوره قبېله د ه۔ که چېرې د د غې قبېلې د نسب ونه (شجره) په غـــور سره وګورو، نو جو ته به شي چې د وی د پښتنو د سړبن په ټو لنېز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په همـــد ې ټـــو لنېز ګروپ کې د ځمند اولا د ه د ه۔

تاریخ حیات افغاني د خیشکو د قبیلې په اړ وند د اسې لیکلي د ي ([124]):

"د ځمند قبیله په پیل کې د کند هار په شا او خوا ارغستان ته نږد ې مېشته وه او د ۸۔-۹۔ هجري کلو نـــو تـــر

---

118 تاریخ حیات افغاني، د ډېټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پیښور، ۲۔۷ میلاد ي کال

119 پښـــتنيقـــبیلې، د د کتـــور لطیـــفیـــادتـــا لیـــف، د ویـــم چـــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخـــونه، د پیښـــور د د لنـــش د مطبعـــې چـــاپ ۲۔۷ میلاد ي کال

120 تواریخ خور شید جهان، د شیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

121 تاریخ حیات افغاني، د ډېټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پیښور، ۲۔۷ میلاد ي کال

122 پښـــتنيقـــبیلې، د د کتـــور لطیـــفیـــادتـــا لیـــف، د ویـــم چـــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخـــونه، د پیښـــور د د لنـــش د مطبعـــې چـــاپ ۲۔۷ میلاد ي کال

123 تواریخ خور شید جهان، د شیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

124 تاریخ حیا ت افغا ني، پښتو ژباړه د محقق ظر یفي او د کتور لطیف یاد، پیښور، د د انش چاپ، ۲٤٥- ۲٤٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د پښین یا پشین سیمه چې پشنګ هم بلل کید له د همد ې قبیلې په لاس کې وه، چې روسته بیا د پښتنو یوې بلې قبیلې ترین د غه سیمه په زور له د وی نه ونیو له او د وی یې له د غې سیمې نه بېواکه کړل. په د غه وخت کې د ځمند و او لاد ه خیشکي هم چې د لته او سېد ل کډوالۍ او مهاجرت ته اړ ویستل شول. په د غه وخت کې د خېشکو د قبیلې یو شمېرخلک د پشین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړ، خو یو شمېر نور خیشکي غــز ني او بیا پر هغې لار کا بل ته را غلل او له د غه ځا یه بیا د غو ر بند د رې ته ولېږ د بد ل او د غه سېمه یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړه چې تر اوسه پورې هم ډېر شمېر خیشکي د پروان ولایت د غو ربند د ولسوالۍ پــه بېلا بېلا د رو کې مېشته د ي."

هغه وخت چې د هند مغو لي واکمن ظهیر الد ین محمد با بر ۹۳۲- ۹۳۷ هجري کا بل ونیو او تر څه مــود ې ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، یو شمېر هغو خیشکو ته چې په غور بند کې ور ته او سېد لـګــران ښــکاره شول نو د خپل یو پییر په لا رښوونه د هند وستان خواته رهي شول. د افسا نوي روایتو نو له مخې د د وی پیــر د وی ته د او سپنې یو میخ ور کړ او ورته یې وویل په هغه ځمکه کې چې د غه میخ ننوزي، نو هغه به ستا سو سېمه او ملــک وي. کله چې زیا تره خیشکي او ځمند په ډله ابېزه تو ګه له کا بله پېښور او له هغه ځا یه هند و ستان ته روان شول، نو په د غه وخت کې د د وی د قبیلې مشر سلیم خان ځمند نو مید او په هغه وخت کې چې بابر د هند و ستان د لود ي پښــتني واکمنۍ د وروستي واکمن سلطان ابر اهیم لود ي سره په پا ني پت کې په جګړه بو خت و، نو د غو خیشکو د سلیم خان ځمند تر مشرۍ لا ند ې د بابر په پلوۍ جګړه کو له چې ویل کیږي چې په د غو جګړو کې د د وی ۷- تنه ووژل شول، همد اوجه وه چې بابر او د هغه زوی هما یون پر د وی ډېره لو رېېنه د رلو د له. د وی بیا په هغه ځای کې مېشته شــول چې نن ورځ د قصور ښار پروت د ی او د لا هور ختېزې بر خې ته مؤ قعیت لري او نن ورځ یې د خلکو شمېر ۲۳۷۶- تنو ته رسیږي چې زیا تره یې خیشکي پښتا نه د ي.

د غه خیشکې چې په قصور کې او سیږي نو د وی ته افاغنه قصوریان یا د قصور پټانان وایي چې د تــاریخي روایتونو سره سم د وی د ۱۵۲۶ میلاد ي کال راهیسي په د غه سېمه کې او سیږي چې د د وی د ســېمې رقبه ۱۸۹۱ کیلــو متر مر بع ښود ل شوې د ه. د غو خیشکو یا قصوریه پټانانو تر ۱۸ـ۷ میلاد ي کا له پورې پر د غې ســېمې واکمنــي او راج کاوه چې شهنواز خان خیشکی د مغو لو په پوځ کې ستر جنرال تېر شوی د ی.بیا وروسته کله چې رنجیت سنګ د قصور سېمه ونیوله نود وی ته وویل شول چې د ستلج د سیند کېنه برخه پرېږد ي.

هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې مېشته ول، نو د سپره په نامه یو تن بلوڅ د خپل قوم له یوې ډلې سره د د وی سېمې ته راغه او د د وی په سېمه کې به یې لو ټماري کو له، د د غې لو ټماریو د مخنیوي له پــاره د د وی ځینې څا نګې او خیلو نه لکه بټک زي، شها بن زي، سلماک او کز لا ني د قصور د سېمې لو ید ېز ته مېشته شــول او وی د د غه لو ټمار د برېد ونو مخه ونیوله چې ورو سته یې د وی ته د بر یا پور تني کلي استو ګن ویل.

خیشکي زړور، جنګیالي، میلمه پال او په علم او پو هې با ند ې مین خلک د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

64.1 د خیشکو د استو گنې سیمې

په او سني وخت کې خیشکي په لا ند نیو سیمو کې استوگنه لري :

1. **د افغانستان د پروان ولایت د غوربند په ولسوالۍ کې**

په د غه ولسوالۍ کې خیشکي د تیخان، یخد رې او سید انو په د رو کې استوگنه لري چې په د غه ولسوالۍ کې د خیشکو شمېر د ۲۵۰۰۰ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي. خلک یې اکثره د کر کیلې په چا رو بو خت د ی او د با د امو، منو، زرد الو، توتانو، گیلا سو او الو با لو با غو نه لري.

2. **په غور بند کې د خیشکو ښا خو نه:**

شا هي خیل، ملي خیل، علم خیل چې بیا علم خیل د بارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یا روم خیل په څا نگو ویشل شوي د ي.

3. **په کند هار او پښین کې:**

که څه هم په نو موړو ځا یو نو کې د د وی شمېر زیا ت نه د ی، خو د وی هلته زیا تره د سو د اگرۍ په چا رو بو خت د ي. د کند هار ولا یت د ار غند اب ولسوالۍ په پو رتنۍ برخه کې د خیشکو په نامه یو کلی شته چې د مشهور ستانه با با ولي صا حب د مزار نه چې د خا صو و عا مو ز یا رتځی د ی څلور کیلو متره واټن لري چې تقر یبا د لسو کو رنیو په شا او خواکې خیشکي هلته مېشته د ي.

4. **په پښتونخوا کې :**

خیشکي د پښتونخوا په لا ند نیو ځا یو نو کې استوگنه لري:

1. **د پیښور په گینټه گهر کې چې هلته د خیشکو په نامه یو ه محله شته.**
2. **په چا رسد ه کې هم د خیشکو څو کو رنۍ شته.**
3. **په هزاره کې هم د خیشکویو شمېر کو رنۍ مېشته د ي.**
4. **په خیشکي پایان او خیشکي بالا کې.**
5. **د نوشهره کلان په شمال کې د لنډي د سیند پر غاړه د خیشکي په نامه کلی شته.**
6. **په اشنغر کې هم د د وی یو کلی شته چې د شجا عت خان شموزي له خوا اباد شوی د ي.**
7. **د کابل سیند شمال ته د مومند و په غر نیو سیمو کې هم یو شمېر خیشکي مېشته د ي.**
8. **د خیبر د تا ریخي د رې په مینځ کې هم یو شمېر خیشکي استوگنه لري.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. په د ېره اسما عيل خان کې.

10. په بنو کې.

11. په لکي مروت کې.

5. په پنجاب کې:

1. خيشکي د لا هور په قصور کې مېشته د ي چې هلته ورته قصوريه افغانان يا پټانـــان وليـــې چـــې د پاکستان يو پخوانی د بهر نيو چارو وزير خو رشيد احمد خان قصوري هـــم د همـــد ې قصـــوريه پټانانو ځيني يو پښتون د ی چې د خيشکي په قبيلې پورې اړه لري.

2. په ملتان کې.

3. په هيرو وال کې.

4. په تاند ه کې.

6. په هند و ستان کې

يو شمير خيشکي هند و ستان کې هم ژوند کوي چې سيمې يې په لا ند ې ډول د ي :

1. په خو رجه کې چې د هند د اترا پراد يش په ايالت کې مو قعيت لري.

64.2 د خيشکو مشهور نو ميا لي

جنرال محمود خان، جنرال شاه نظر خان او شهنواز خان خيشکي د مغو لو په پوځ کې مشهور جنرالان تېر شوي د ي. همد راز سليم خان ځمند هم د قصوري خيشکو مشر ؤو.

64.3 د خيشکوستر عارفان او صو فيان

عبد الله خيشکی قصوري چشتي چې عبد ي تخلص يې کاوه او د زوکړې نېټه يې ۱۰۴۲ لمريز کال د ی. د ی د خپل وخت ستر عارف، صو في او ستا نه تير شوی د ی. د ه د ۷. په شا او خوکې کتا بو نه کښلي وو. د د ه د مهمو اثارو نـــه يو هم (اخبار الا وليا من لسان الا صفيا) نو ميږي چې د ۱۶۳ تنو خيشکي صو فيا نو تذ کره د ه.

د خيشکو نو ر صو فيان د اد ي: حاجي ګګن شوريا نی خيشکی، شيخ يحيی، مو لا نا احمد، خواجه اويس، شـــيخ محمد، عبد الله، شيخ نبو کی، حا جي ميا، شيخ متو، شيخ د رانی، شيخ الله د اد، شيخ با يزيد، ابر اهيم، شيخ سد و، حاجي محمد چو لي، شيخ مبارک، شيخ پا يند ه، شير خان، پير رحمت، محمد خان، پير رحيمد اد خان، پير اد م حســـين، شـــيخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملهي، شيخ حره، شيخ احمد اتوزی، شيخ وتو خيشکی، نتمو، اخوند سعيد، ميان الحق، حا جي رحيمد اد، عبد الخالق، حا جي مير، شيخ عالم، شيخ با بر، شيخ بو چه، شيخ هناک، شيخ صا حب، شيخ رکن الد ين، شيخ يو سف، شيخ شمس الد ين، شيخ خالو، شيخ حسن، حا جي احمد، شيخ لا لو، شيخ عيسی، شيخ ضحاک، معري خان، شيخ حلو، محمد خان، شيخ با يزيد، شيخ ميرک، شيخ جهان، شيخ اسما عيل، شيخ سنګو، شيخ عمر، شيخ ابر اهيم، محمد خان، يار محمد، عا لم خان، شيخ مرد ان، شيخ جا نو، مو لا نا خواجه شيخ محمد، شيخ د اؤد، مو لا نا عبد الو احد او شيخ ډانګ مار.

د پښتو ژبې مشهور شا عر او صوفي او د د يوان خا وند ارزاني چې د با يز يد انصاري (پير روښان) همعصره و هم د خيشکو د عزيززي د څا نګې پورې يې اړه د ر لود ه.

د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بيا تو د پو هنځي د پښتو څا نګې استاد ښا غلی محمد صا بر خيشکی چې يو وخت د افغانستان د علو مو اکا ډمی علمي غړی او د کا بل د مجلې مسئول مد ير و هم د غور بند د سيمې خيشکی د ی چې پښتو ژبې، اد ب، ګر امر او ژبپو هنې ته يې د قد ر وړ علمي خد متو نه کړي د ي.

ماخوذ د ([125]، [126]، [127]، [128]، [129]، [130]، [131]) نه.

65 د اؤد زي

ز ه عا شق يم سروکار مې د ی له عشقه

نه خليل، نه د اود زی يم، نه مو مند

(رحمان بابا)

زموږ پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) د اود زي د سړ بني پښتنود ټولنيز ګروپ پورې يوه اړ وند ه قبيله ګڼي چې له اره غوريا خيل د ي. د نسب د شجرې سره سم غوريا څلور زامن د رلود ل چې د ولت يار، خليل، څمکني او زيړ اني نو ميد ل. د ولت يار د وه زامن د ر لود ل چې يو يې مو مند او بل يې د اود نو مېد ل چې بيا د د اود او لاد ه په د اود زيو سره مشهوره اوتر ننه پورې په همد ې نامه سره ياد يږي.

125پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تا ليف، د پېښور چاپ، ١٢٤، ١٢٥، ١٢٦، ١٢٧ او ١٢٨ مخونه

126تواريخ خورشيد جهان، د شير محمد خان ګنډا پور ليکنه، د لا هور چاپ

127د غوربند د سيمې يو تن تکړه ژورناليست ښا غلی محمد الد ين خيشکي نه تر لا سه شوي معلومات

128khyber.org

129trekearth.com/gallery/Asia/Pakistan/West/North-West_Frontier/Kheshki_Payan/photo825542.htm

130پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، ١٣٢٥- ١٣٢٦ مخو نه

131 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتانه د تاريخ په رڼا کې د کتاب ښاغلی مؤلف سيد بهاد رشاه ظفر کا کا خيل د د اود زيو پښتنو په اړوند د اسې ليکلي دي:

" د اود زي هم سړ بني پښتانه د ي او د غو ر يا خيلو پښتنو له ډلې شمېرل کيږي. د اود زي د پېښور په ميـــد اني برخه او د کابل سيند په سهيلي برخه کې مېشته د ي. شمال ته يې مهمنزي او جنوب لويد ېز ته يې خليل پر اته د ي. د غور يا خيلو د مها جرت په وخت کې د د وی کر د ار واضح نه د ی. ويل کيږي چې د وی د خان ګجو (132) مر سته حـــا صله کړې وه او د هغه په بر کت د سېمې په علا قه کې د کلپا نې پر غاړه استو ګن شوي د ي، خوپـــهپـــایکـــې د وی د پېښور په قطبي علا قه کې د کا بل سيند د ښا خونو په مېنځ کې اباد شول چې د د وی د غه سېمه ډېره زر خېزه د ه.(133)

65.1 د د اود زيو د قبيلې ښا خو نه او څا نګې

د د اود زيو قبيله په لو مړي سر کې په د ريو ښا خو نو با ند ې ويشلې شوې د ه چې لو مړی يې منديـــا منـــد کی، د ويم يې مامور او د ريیم يې يو سف د ي. د مند او لاد ه د بابوزي، حسين زي او نيکوزي په څا نګو ويشلې شوې د ه. همد اراز د ما مور او لاد ه د تا جو خيلو، محمد خېلو، سيد خيلو، يو نس خېلو، با زيد خيلو، علي زيـــو،بـــيبـــي زيواو پها ګلزيو په څا نګو وېشلې شوې د ه. د يو سف اولاد ه هم د مند ر، وفا خېلو او صفا زي په څا نګو وېشلې شوې د ه.

تا ريخ حيات افغا ني د د اود زيو په اړوند د اسې ليکلي د ي (134) :

"د اسي ر وايت مو جود د ی چې د د اود لومړني زوی مند د وې ميرمنې د رلود لې چې د لو مړنۍ مېرمنـــې نه يې د حسين او له د ويمې مېرمنې نه يې د نيکو او با بو په نامه زامن د رلود ل او کله چې مند له د ې فا ني نړۍ نـــه

132کجو خان رانيزی د پښتنو يو خورا نو ميالی مشروچې د علم او پو هې څښتن و چې نا متو انګر ېزي ختيز پېژ ند ونکي راورټي د د ه يو کتاب چې د پښتنو تا ريخ نو ميږي او په ۱٤٩٤ ميلاد ي ياپه ۹ـ هجري کال کې ليکل شوی د ی ليد لی و چې له بد ه مر غـــه اوس ورک د ی او ښا يې چې د برېتا نيې په کوم ميو زيم کې به خو ند ي وي، ځکه د لوی استاد اروابناد علا مه حبيبي په قول د راورټي ټول کړي کتا بو نه د د ه تر مړينې ورو سته نه د ي ضا يع شوي او زيا تره د لند ن په ميو زيمو نو کې خو ند ي د ي. د اسي ويل کيږي چې خان ګجو په خپـــل عصر کې تر ټو لو لوی مقتد ر او غښتلی ملک و. تا رخ حيات افغا ني ګجو خان رانيزی د هند د ستر پښتون ټولواک سوري شير شاه معـــا صر بولي او هغه جګړه چې په شيخ تپور (زاړه نو ښار) کې پيښنه شوې د ه خان کجو يې قائد و. خان کجو د ټولـــو خښـــي، محمـــد زيـــو، اتمانخيلو، ګد ون او تر کلا نيو قبيلو مشر و او د شيخ تپور په جګړه کې چې په کال ۹۵۷ هجري کې وشوه د سلو زرو تنو ځوانا نـــو يـــو غښتلی پو ځ يې جوړ کړی و او د با جوړ او د يو سفز يو اوسنۍ ټو له سېمه يې نېولې او د د لا زاکو قبېله يې له د غو سېمو نه بې واکـــه کړې وه او د شيخ ملي قو انين يې د ځمکو په ويش کې جاري کړي وو. د استاد علامه حبيبي په قول (د پښتواد بياتو تاريخلـــو مـــړی او د ويم ټوک ٦٣٧- ٦٣٨- ٦٣٩ مخو نه د پېښور چاپ) د خان ګجو قبر اوس هم د سوابۍ او مرد ان تر مينځ پر يوې لو يې غو نډۍ با ند ې د ی چې خلک يې د د ګجو غو نډۍ بولي او د شا ه منصور نه شپږ ميله واټن لري. د د ه او لاد ه تر او سه هم د کلا بټ په سېمه کې شته

133پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۳۲٤- ۱۳۲۵ مخو نه

134حيات افغا ني، پښتو ژباړه ۲٤۱- ۲٤۲ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر ګې پټې کړې، نو لومړني زوی حسين ته يې د پلار ميراث لاس ته ورغی، له همدې کبله نيکو او بابــو د خپــل ورور حسين د و ژلو نيت وکړ، خو په خپل دې نيت کې بر يالي نه شول چې په پای کې د نيکو او لاد ه په هند و ستان کې مېشته شوه او د با بو او لاد ه د تيراه په شاالو خواکې په خواره واره ډول ژوند کوي او د حسين او لاد ه په هغه سېمه کې ځای پر ځای پا تې شوه چې همدا اوس هم پکې استوګنه لري."

د اود زي زړور، مېلمه پا لونکي او په پښتو او پښتنو اله با ند ې مين خلک د ي.

يو شمېر د اود زي د افغانستان د ننګر هار ولا يت د چپر هار ولسوالۍد د اود زيو په کلي کې چې د هغه ځـــای خلک ور ته د اوزيي وايې مېشته د ي. د کا بل ولا يت د قره با غ په ولسو الۍ کې هم يو ډېر شمېر د اود زي مېشـــته د ي.(135)

د افغانستان د ټو لواک اعليحضرت المتو کل على الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان د سترې محکمې غړی او د تميز د عالي د بوان رئېس اروانباد مو لوي عبد البصير خان چې د هېواد يو جيد عالم اوپاک نفسه قا ضي وهم د اود زی پښتون و چې د د کابل ولايت د قره باغ د ولسوالۍ او سيد ونکی و.

حيات افغاني له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په پښتونخوا کې د د اود زيوشمېر د لس زره کو رنيو په شا او خـــو ا کې ښو د لي د ي.

66 د اوي

زمونږ پښت پو هان (تو کم پېژند ونکي) د اوي د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړوند ه قبېله ګڼي. د وی په اصل کې د کا کړو پښتنو يوه پښه ګڼل کيږي چې په کند هار او د سهيلي پښتونخوا په ژوب، کوئيټه، چمن او د پشين د سيمې په اجيرم او کر بلا نو مي سېمو کې مېشته د ي. همد اراز د پښتونخوا د ايا لت په ځينو سيمو لکه کټلانګ، د هېرې ليکپاني، با بو زايي، سوال د هير او مرد ان کې هم استوګنه لري.

د تا ريخي رو ايتونو له مخې د د اوي پلار د اني نو مېد ه او د د اوي قبېله په د ربو ځا نګو وېشلې شـــوې د ه چې د مړ، همړ او خوند ي نو ميږي چې خو ند ي د د اوي وصلي زوی و.د خو ند ي په اړوند د اسې روايتو نه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غر غښت لمسی و د يوې سيد ې کو نډې سره نکا ح وتړ له چې د خپل زوی سره يو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د ليد لو له پاره په سفر راوتلې وه.د غې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سيد حسين و، چې نو موړی سيد حسين بيا په وصلي ډول د د اوي په قبيله کې شا مل شـــو. د د ېلـــه پاره چې د غه ښځه او زوی يې د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه يې خو ند ي بولي. خوند ي تر يوې

135پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱۲۹- ۱۳. مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مود ې پورې د د اوي د قبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګټه او تا وان کې شر يک ول، خو د شمېر د ډېر والي لـــه کبله يوه جلا قبيله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هار په شا او خـــوا ســـېموکـــې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

همد اراز تا ريخ حيات افغا ني د د اوي د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([136]) :

د د اوي قبيله په د ريو ځا نګو ويشلې شوې د ه چې د همړ، د مړ او خو ند ي په نامه ياد ېږي. د د اوي د قبيلې د ريم ښاخ چې خوند ي نو ميږي د مخزن افغا ني په روايت د د اوي له اصلي نسبـهـنـــه د ي، بلکـــې هغـــهـپـــه د ې ډول ورسره يو ځای شوي د ی چې د د اني زوی د اوي د خپل پلار په ژوند انه کې د اسو نو د سود اګرۍ لپاره پـــه ســـفر تللی و. په د غه سفر کې د د اوي سره يوه ښکلې ښځه چې د سيد حسن په نامه يو زوی ورسره و يو ځای شـــوه. د اوي له نوموړې ښځې نه د هغې د اصلي ځاي ځايګي او ټا ټو بي په اړوند پو ښتنه وکړه. هغې ښځې د اوي ته په ځواب کـــې وويل چې له خجند ه راغلې د ه او د ا هلک د سيد زوی د ی. هغې همد اراز وويل چې په خجند کې کـــا خـــتي (قحطـــي) راغلې وه او زه غواړم چې د خپلې مشرې خور سره ملتان ته لاړه شم. د اوي هغوی ملتان ته ورسول او نو موړې ښځې په ملتان کې د خپلې خور په سلا او مشوره د د اوي سره نکاح وتړ له. د اوي له نو موړې ښځې نه ځلور زامن د رلود ل او ځر نګه چې حسن خجند ي ورسره و نو پښتنو په خپلو ور ځنيو خبرو اترو کې خجند ي په خوند ي بد ل کړ چې د ی په خوند ي سره مشهور شو. با يد ز يا ته کړو چې خوند ي د بليل، سکند ر، موسی او علي پهـنـــامه ځلـــور زلمـــن د رلود ل.

د اوي زياتره د سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. د وی ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونوالي با ند ې خورا ټينګ خلک د ي.

د د اوي د قبيلې نه سترعالمان او په پو هې مين شخصيتو نه را وتلي د ي. په د غو شخصيتو نو کې يو هم ستر مشر وطه غو ښتو نکی، ليکوال او شاعر اروابناد عبد الهاد ي د اوي د ی چې پر يشان تخلص يې هم کاوه. نو مـــوړی د اروابناد عبد الاحد اخونزاد ه طبيب کند هاری زوی د ی چې ۱۲۷٤ش کال کې د کابل په باغ عليمرد ان کې يې نـــړۍ تـــه ستر ګې پر انيستلې د ي. نو موړي د حبيبيې په لېسه کې د رشد يې تر د رجې پورې زد ه کړې وکړې او د پښتو او د ري ژبو شاعر او ليکوال و. په اردو، عربي، تر کي او انګرېزي ژبو هم پو هېد ه. نو موړی د پريشان په تخلص ســـره په سراج الاخبار کې ډير ې ټو لنېزي، سياسي او انتبا هي مقا لې او مضا مين وليکل او د مشر وطيت د غو رځنګ د نـــا متو مشر انو عبد الر حمن لو د ين، مو لوی غلام محيي الد ين افغان او مو لوي عبد الرب نږد ې ملګری و. د افغانستان د خپلواکۍ اتل غازي امان الله خان او محمود طر زي نو موړی له نږد ې پېژاند ه له همد ې کبله و چې نو موړی ته د امان افغان د جرېد ې مسئول مد يريت هم ور سپارل شوی و. نو موړی په ۱۹۲ـع کال کې د لمـــاني د ولـــت لخـــوا د هنـــد د ميسوري په کنفر انس کې هم د افغاني هيئات غړ يتوب د رلود. د ه د سفير، مستشار، مختار وزير، د خلکو د استازي او

136تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ۲۵۹- ۲٦. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرا نو د جر ګې د رئيس په تو ګه لوړې د ندې سر ته رسولې د ي. د ه ۱۳ کلونه زند انو نه هم ګاللي د ي او په پای کې د ۱۹۸۲زېږد ېز کال کې چې د ۱۳۶۱ لمرېز کال د زمري د ميا شتې د ۲۷نېټې سره سمو ن خوري په کابل کې د ۸۸کلو نـــــــــو پــــــــــــه عمــــــــــــــــر وفــــــــــــــات شــــــــــــو.

د اروابناد عبد الها د ي د اوي پښتو اود ري اثار د اد ي : زما رسول پاک، تجارت ما با روسيه، غيا صــــه، لالـــي ربختـــه، نغمات، ګلخانه، رجال وطن او زيست نامه. ([137])

نور ماخوذونه د ([138]، [139]) نه.

67 د رمان

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په کرلانيو پښتنو پورې تړ لې قبېله د ه. د رمـــان د عبد الر حمن د قبيلې د نوم لنډه بڼه د ه.

د پښتنو د عنعنوي او د ود بزې شجرې يا د نسب د ونې سره سم د رمان يا عبد الر حمن قبېله کر لانې پښـــتانه او د خوږيانيو قبېلې چې ياد ونه يې د همد ې قبيلو د پېژ ند لو په لړ کې د مخه شوې د ه يو ښاخ شمېرل کيږي.

پښتانه د تاريخ په رڼا کې د د رمان د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([140]):

د شجرې مطابق د وی کر لانې پښتانه او د خو ږيا نيو د قبېلې يو ښاخ شمېرل کيږي او حاجي خان خيل، ســـود ي خيل، اصلي احمد خيل، مد ي خيل، کو نډي او منګس يې ښا خو نه د ي چې د غو شپږو ښا خونو ته مموزي هم وايي او د متون په نامه سره هم شهرت لري.

متون په اصل کې د خوست ولايت يوه ولسوالي د ه چې د خوست ختيزې بر خې ته پرته د ه چې په لويدېـــزه خواکې د مند و زيو او د ناد رشاه کوټ د و لسواليو، په شمال لويد ېز کې د موسی خېلو د ولسو الئ سره، شمال خواته د سبر يو د و لسوالئ سره، په شمال ختېز کې د تيري زيو د ولسوالئاو پاکستان د هېواد سره او په جنوب لويد ېز کې د ګر بزو د و لسو اليو سره ګډې پو لې لري او په ۲ـ۶ زېږ د ېز کال کې يې د ټو لو وګړو شـــمېر ۲۱۴.۱۶ تنـــه ښـــود ل شوی د ی. ([141])

د تاريخ حيات افغا ني مؤ لف ډ پټې محمد حيات خان ۱۴۵ کلونه وړاند ې د د رمان د قبېلې په اړوند د اسي ليکلي

137جنبش مشرو طيت د ر افغانستان، د علا مه عبد الحی حبيبي تاليف، د ويم چاپ، ۱۲۸-۱۳۲ مخونه، کابل، ۱۳۶۳

138پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۲۸-۱۲۹ مخونه

139http://en.wikipedia.org/wiki/Davi_tribe

140ظفر کاکا خيل، سيد بهاد رشاه، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، پېښور يو نېور سټي بک ايجنسي، ۱۳۸۹ مخ، ۱۹۶۲ ع

141http://en.wikipedia.org/wiki/Khost_(Matun)_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ي ([142]) :

متون په اصل کې د خوست د يوې سېمې نوم د ی چې د د غه ځای او سيد ونکو ته متون يا متو ني وايي۔ حيات افغاني په هغه وخت کې د د وی مجمو عي شمېر ۱ـــ تنه ښو د لي ووچې د کر کيلې په چارو بو خت د ي۔

متون زړور، ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مين خلک د ي۔

68 د رې کوټي

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په غلجيو پورې تړ لې قبېله د ه۔

د تاريخ حيات افغاني د مؤلف د لېکنې پر بنسټ چې د پښتنو قبيلو په اړوند يې هر اړ خېز معلو مات د ر لود ل د د رې کو ټي قبېلې وګړي هم د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري او په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي۔ د همد ې مولف په روايت د سليمان د ويم ورور علي نو ميد چې او لاد ه يې علي خيل د ي چې بيا د علي خيلـــو د منـــد وزي د ښاخ يوه څا نګه اسما عيل زي د ي چې د وې کو چنۍ څا نګې يې بد ا خيل او چند ن خيل د ي چې د د رې کو ټي په نامه سره ياد يږي۔ ([143])

تاريخ حيات افغاني له نن نه ۱٤٥کلو نه وړاند ې د د وی شمېر ٤ـ کورنۍ ښود لی د ی چې ښايـــې اوسـبـــه د د وی ټول شمېر تر د ې هم لا ډېر زيات وي۔

69 د له زاک

د پښتنو د عنعنوي او د ود يزې شجرې له مخې د لازاک د پښتنو د کرلاڼي پښتنو په ټو لنېزې ډلې کې شمير ل کيږي، خو د تا ريخي پلوه د وی د ساکي پښتنو يوه څا نګه د ه چې د سليمان د غرو نو د لړۍ نه د خپلې استو ګنـــې او سنۍ سېمې ته لېږ د يد لي د ي۔

د تاريخي رواياتو سره سم د لازاک لو مړني پښتانه د ي چې د پېښور په واد ۍ کې د ابا سين تر غاړو پـــورې استو ګن شوي وو او د اسي ويل کيږي ې د وی پر د غه سېمې با ند ې د هند و شا ها نو په وخت کې قبضه کـــړې وه۔د لازاک د غزنوي سلطان محمود ۹۹۷-۱۰۳۱۔ ع د واکمنۍ په وخت کې د هغه سره د هند په بر يد ونو کې ملګري او د خپـــل يوه مشر ملک يحيي په مشر تا به د سو منات په حمله کې يې ګډون د رلود۔ ([144])

142تاريخ حيات افغاني، د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد ژباړه، د پېښور د د انش چاپ، ۳٥٥ مخ

143پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ۱۳۳- ۱۳٤ مخونه

144پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، ۳۷٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي رو ایتو نه هم شته چې د لازاکو د لا هور د راجا د کمزورتیا په وجه د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پر پېښور باند ې چې په هغه وخت کې بګرام ورته ویل کېد ه ([145]) یر غل وکړ او د تورې په زور یې د غه سیمه په خپلــه ولکه کې راوسته، ان چې د سند لوید یزې بر خې یې هم تر لیرې لیرې ځایو نو کې په خپلې قبضې کــې راوســتې او خپل تسلط یې وربا ند ې ټینګ کړ.

تاریخ حیات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د د لازاکو پښتنو په اړوند د اسي کبنــلي د ي :

د د غې قبیلې ځیني سپین ږیري د خپلو پلرو نو او نیکو نو په اړوند د اسي روایت کوي کله چې په پیل کې د د لازاک قبیله د افغانستان ختیځو بر خو ته د اخله شوه، نو تر د ې وړاند ې په پېښور او د سند د ریاب په لو ید ېزو او ختیزو غاړو کې سره کافر او سید ل او هغو خلکو ته یې سره کا فر ویل چې د ګر یک او بکټرین له نسله وو. په پیل کې د یګان او د اصلي سو اتیو نیکو نه هم د پیښور، راولپینډۍ او د جلال اباد تر حد ود و مېشته وو چې بیا د د لا زلکــو د قبیلې خلکو په تد ریجي تو ګه د غه خلک پر شا وتمبول او خپله قبضه یې پرې ټېنګه کړه. لنډه د ا چې د غــه قــبېله د کابل د واکمن مرزا الغ بیګ تر وخته ډېره مشهوره وه، خوکله چې د وی خپل زور او ځواک با ند ې مغروره شول، نو لو مړی د خلیلو او مو مند و له خوا چې پېښور ته راتلل مات او د پېښور پرېښود لو ته اړ شول. ه په هغه وخــت کــې پېښور، د و ابه، با جوړ، ننګرهار، کلپا نه او د هزاره تر سېمې پورې ټو لې سېمې د د لازاکو وې. په د غه وخت کې یو سفزي هم په کا بل کې د مرزا الغ بیګ له خوا ټکول شوي وو او پیښور ته راغلي وو. ([146])

د یو سفز یو مشر ملک احمد د د لا زاکو نه د یو سفز یو لپاره د یوې سېمې غو ښتنه وکړه، هما غه و چـــې د لا زاکو د یو سفز یو سېمه د وی ته ورکړه. ورو سته بیا یو سفز یو د د لازاکو نه د نورو سیمو غو ښتنه وکړه او ورته یې وویل چې یوازې د و ابه لړه د ه په هغې سېمې مو ګو زاره نه کیږي، چې بیا د لا زاکو ورته د د انشکول، عنبر او د با جوړ سېمې هم ورکړي او د لا زاکو ته یې وویل چې اشنغر هم په د وابه پورې د ی که څه زور اوقـــوتـمـــو وشـــي اشنغر هم په خپله توره له شلما نیو نه واخلئ .([147])

وروسته بیا د یوسفزیو او د لازاکو تر مینځ د ځمکو په نیولو سختې او خو نړۍ جګړې وشوې چې له د واړو خواوو ډېر کسان ووژل شول. په پای کې د یو سفزو د مشر ملک احمد او د د لا زاکو د قبیلې د مشر ملک محمد خان د لا زاک تر مینځ سو له وشوه.

د د لا زاکو یو شمېر کو رنۍ د مغو لي واکمن جهانګیر د و اکمنۍ په وخت کې د هند بیلا بیلو بر خو ته ولیږل شوې چې زیات شمېر د لازاک لا تر او سه هم هلته مېشته د ي.

145تاریخ حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۳۲۳ مخ

146نو موړی اثر ۳۲۳ مخ

147تواریخ حا فظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه اثر، پېښور، ۳-۳۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

69.1 د لازاکو قبیلې ښاخونه

د د لا زاکو د قبیلې مشهور ښا خو نه د اد ي : لوري خیل، یعقوب خیل، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیـــي زي، زکر یا خیل، سمرزي، شمشیر خاني، نصرت خیل، عنا یت خیل او نور...

69.2 د لازاک په پښتونخواکې

د لازاک د پښتونخوا په چارسد ې، مرد ان، سوات، او همد اراز په حسن ابد ال، ټکسیلا، راولپنډي، هرېپور، چچ، هزاره، اټک او ایبټ اباد کې مېشته د ي.

د هر یپور د سیمې د لازاک په لا ند نیو کلیو او با نډو کې مېشته د ي:

سرای صالح، شاه محمد، لبن با نډې، مراد اباد، مونن، غیبه، بګرا، شاه مقصود، چور، پورانا باکه، هرې، اخون با نډې، تېر، تالوکیر، بهیرا، کو لیان، کلنوان او چمبه کې اوسيږي.

همد اراز د اټک د سیمې د لا زاک د د غې سېمې په لا ند یو کلیو او با نډو کې ژوند کوي:

د اټک په کلی، د ولیا په کلي، د فور ملي په کلی، د حمید په کلي او غورغشتي کلي کې ژوند کوي. ([148])

69.3 په هند وستان کې

د هند و ستان د اتراپراد یش د ایالت د میرټ د ولسوالۍ (د سټر کټ)کې هم ډېر شـــمېر د لازاک پښـــتانـــه او سیري چې تر او سه پورې د د غې قبیلې ځیني خلک په پښتو ژبې خبرې کوي.

د شا هجهانپور د سیمي یو مشهور پښتون لیکوال چې د د لا زاک په قبیلې پورې اړه لري ښا غلی مر غوب احمد خان د ی چې د د لا زاکو د قبیلې په اړوند یې پر اخه څېړ نې کړې د ي چې د سرخ مناري، شـــیوګۍ، مصـــري خیلـــو، جلالپور، رسولپو ر د سیمو د لازاک یې چې د میرټ د د سټر کټ د شاهجهانپور په سیمې پورې اړه لري مـــوږ تـــه را پیژ ند لي او همد اراز یې په د غه سیمه کې د د لازاک د قبیلې ځیني تا ریخي شخصیتو نه یې مو ږته رامعر في کړې د ي چې په د غو کسانو کې یو هم محمد عباس خان د لازاک و چې د مغولي واکمن جها نګیر په وخت کې د خپلو پنځه زره پو ځو نو سره هند وستان ته راغلی او بیاد شاهجهان د و اکمنۍ په وخت کې همد لته مېشته شوی و او د شا هجهـــانلـــه خواورته شا هي منصب هم ور کړل شوی و.

د وهم نا متو پښتو ن چې د د لازاک په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه هغه محمد خان و چې د مغولي واکمنۍ لـــه

148 http://dilazak.blogspot.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا ورته د اوړيسه د سيمې صو بد اري ورکړل شوې وه ا و د هو ګلي، بنګا پور او د بيهار پر سيمو يې راج کاوه چې د د ه او لاد ه په هو ګلي کې استوګنه لري، خود د ه مزار د شا هجهانپور د سيمې په شهيد والا باغ کې د ی او د اسي ويل کيږي چې په کو مې جګړې کې شهيد شوی و.

همد اراز بل نا متو پښتون چې د شاهجهانپور په سېمه کې مېشته شوی و د ولت خان و چې د د لازاک ه قبيلې پورې يې اړه د رلود ه د لازاک پښتون و چې د د ه او لاد ه اوس هم د شاهجهانپور په سيمه کې استوګنه لري.

جنيد خان بل پښتون د لازاک و چې د رسولپور سيمې ته را ليږ د يد لی و او اوس د غه ځای د ننپور په نامه ياد يږي چې د ا سېمه هم په شاهجهانپور پورې يوه تړ لې سېمه د ه.

بل پښتون د لازاک د لاور خان و چې هغه هم د ې سېمې ته راليږ د يد لی و او د شاهجها نپور په د لازاک محله ياجلا لپور کې يې استوګنه غوره کړې وه.

همد اراز د او رنګزيب په وخت کې د د لا زاکو د قبيلې يو شمير مشهور شخصيتو نه چې سر کاري پو ځي منصبو نه يې د رلود ل په هغو کې مصري خان، عنا يت خان او نهر خان مشهور د ي. ([149])

پا تې د ې نه وي چې د هند په بنګال، د اند راپراد يش په باري، د پنجاب په جلند ر، د راجستان په د لازي او ځينو نورو سيمو کې هم د لازاک پښتانه استوګنه لري.([150])

د د لا زاکو د قبيلې يوه مشهوره اتله شاه بورۍ نو ميد ه چې د عبد الر حمن عمر خيل د لازاک لور وه چې د نو موړې د اتلوالۍ کا رنا مې د پښتو ژبې په کيسو کې شته. ([151])

70 د ستو خېل

د ستو خيل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سليما نخيلو پښتنو ورګډيږي. د وی په پخوا وختو نو کې کو چياني ژوند د رلود او د وزو، پسونو، ميږو او اوښانور مې او ګلې يې د رلود لې، خود ډېرې مود ې را پد ېخواپې کليو الي ژوند غوره کړی د ی. د د غې قبيلې زيا تره خلک د ننګر هار ولا يت د سره رود د و لسوالۍ په پو رتنۍ برخه کښکک او خير اباد کې ژوند کوي او هلته ډېرې ځمکې او بر جورې کلاګانې هم لري. د سره رود د ولسوالۍ نه سر بېره د ننګر هار ولايت په مرکز جلال اباد، پېښور اود کابل په ششد رک او بينې حصار کې هم ډېر شمېر د ستو خيل استوګنه لري.

---

149 http://en.wikipedia.org/wiki/Dilazak

150 http://www.freewebs.com/ishaat/detail.htm

151 http://pukhtunwomen.org/node/308

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستو خیل زیا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي او د چایو، ټو کر انو، صا بونو، غوړیو او نورو ډول ډول شیا نو سو د اګري کوي. د وی د ځینو هیواد ونو لکه جاپان، چین، هند و ستان، د وبۍ، ما لیزیا، کوریا، تا یلینډ، انګلستان او ځینو نورو هیواد ونو سره د سود اګرۍ اړیکي لري. ځیني ځو انان یې په لند ن کې هم ژوند کوي.

د ستو خیل میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مین خلک د ي. د وی خپلو پخوانیو د ود ونو او رواجو نو ته چې د پلرو نو او نیکو نو نه ورته په میراث پا تي د ي اوس هم ټینګ د ي.

د د ستو خیلو د قبیلې یو مشهور مشر اروابناد حاجي الله نظر خان د ستو خیل و چې د المتو کل علی الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د ولسي جر ګې په د و لسمه د وره کې د ننګر هار ولایت دکو چیانو وکیل او استازی و. د ی خورا حلیم، زړه سواند، میلمه پال او په پښتو او پښتو نو الې با ند ې ټینګ پښتون او یو منلی مشر و چې د محمد د اود خان د و اکمنۍ په وخت کې سیاسي بند ي و. د د ستو خیلو د قبیلې ټولې لانجې او شخړې به د د ه له خوا حل کید ې او د یوه محترم قو مي مشر په تو ګه د د ه پرېکړې او فیصلې ټولو خلکو ته منظورې وې. د غه مشري اوس د د ه په کو رنۍ کې د د ه زامنو خد ای نظر او مو لا نظر ته پا تې د ه.

د د ستو خیلو د قبیلې د نورو مشهورو کسانو نه د حاجي جا نباز، حا جي امیر زاد ه، حا جي ګلزاد ه، حاجي چنار، حاجي انار او ځینو نورو نو مو نه یا د ولای شو.

د یوې احصا ئیې له مخې د د ستو خیلو د قبیلې د خلکو مجمو عي شمېر د ۵ــ تنو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی

ماخوذونه د ه ([152]، [153]، [154]) نه.

71 د وتاني

که چېرې د پښتنو د نسب عنعنوي او د ود یزه شجره وګورو نو جو ته به شي چې د وتاڼي یا د فتا ڼي د متو زیوپښتنو په ټو لنیز ګروپ کې د لود ي اولاد ه د ه. ابراهیم چې په لود ي سره یې شهرت د ر لود د رې زامن د رلود ل چې سیاڼی، نیازی او د وتا ڼي نو مید ل. د د وتاڼیو د قبیلې زیاتره خلک پووند ه یعني د مالونو او رمو څښتنان او کو چیان د ي. ځیني خلک یې د سو د اګرۍپه چارو بو خت د ي او د وی په د ې برخه کې ډېر زیار ګا لو نکي د ي.په پخو انیو وختو نو کې به د د وی هغه شمېر خلک چې د سو د اګرۍ په چارو بو خت ول د سو د اګرۍ له پاره تر بخارا پورې تلل. همد ا وجه وه چې د وی د نورو پووند ه وو تر مینځ ډېر شهرت د رلود.

152پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د د انش چاپ، پېښور، ۱۴ـ مخ

153معلو مات مختصر د ر باره اقوام وقبایل سر حد ي کشور، د شیر رحمن د وړ لیکنه، ۱ـمخ، د قو مو نو او قبا یلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

154د ستو خیلو د قبیلې په اړوند زما (د مقالې د لیکوال) شخصي معلو مات او یا د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

71.1 د د وتا نيو د قبيلې ښاخونه او څانگې

د د وتـــا نيـــو د قـــبيلې مشـــهور ښـــا خـــو نـــه او څـــا نگـــې پـــه لا نـــد ې ډول د ي ([155]):
حسن خيل، عمرزي، مډر خيل، سد و خيل، ابر اهيم خيل، بد ين خيل، احمد زي، نسو خيل، سركي زي، راټا خيل، محمد خيل، بازار خيل او نور...

تاريخ حيات افغاني ١٤٥ كلو نه د مخه د د وتا نيو د قبيلې په اړوند د اسي ليكلي د ي ([156]) :

"د د وتا نيو د استو گنې اوليږد ځر نگوالى د نورو پوونده وو په څېر د ى، خو ځيني د و تا نې د ولنـه پـه سيمه كې مېشته د ي. د غه سېمه د شېرانيو د قبيلې د هرييال د ځا نگې شمال خواته د يوه ميد ان له پا سه په هغو غـــرو نو كې پرته د ه چې د گو ملې خواته زوړ والى يا نشيب لري. د وانه زياتره د وتا نې د كر كيلې او كرنې په چارو بـــو خت د ي. "

حيات افغاني په هغه وخت كې په وانه كې د د وى شمېر اتيا كورنۍ ښود لى د ى او زيا تو ي چې د د وى د شمېر د كموالي سره سره هم د وزيرو قبيله نه شي كولاى چې د وى له د غه ځا يه بيواكه كړي.

خود تاريخي شو اهد و له مخې د نو لسمې سد ۍ په نيما يې كې د وى د احمد زيو وزيرو له خـــوا د لانجـــو او شخړو له كبله په تد ريج سره د بته اړ ايستل شول چې پوونده ژوند غوره كړي.د وتاڼي د وزير ستان نه برسېره په د يره جا تو، د گو ملې په د ره، غزني، پكتيكا، زابل، كند هار، هلمند، پكتيا اود كند ز د د شت ارچي په ولسوالۍ كـــې استوگنه لري. يو شېر د وتاڼي په ايران، پاكستان او هند و ستان كې هم استوگنه لري.

د وتا نې زياتره د ډيورنډ د كر ښې د واړو خواووته په تگ او راتگ كې وي او خپلې رمې پيايي.پـــه پخـــوا وختو نو كې به د وى خپلې رمې تر هزاره جا تو پورې بيولې چې هلته د د وى د ما لو نو او رمو له پاره ښې ور شـــو گانې او څر ځا يو نه وو. د اسې ويل كيږي چې ځيني وختو نه د كاكړو د قبيلې شپا نه خپلـــې رمـــې او گلـــې د د وى جنوبي او لو يد يزوسيمو ته ورولي خو د وى د ميلمنو په تو گه د هغو د رناوى كوي او د څر ځا يو نو نه يې نه منعه كوي.

هغه د و تاڼي چې په پوونده يا د مالو نو او رمو څښتنان د ي د د وى د ود او د ستور د نورو پوونده په څېر د ى، خو هغه د وتاڼي چې په وانه كې ژوند كوي د د وى خوراك او پو ښاک د وزيرو د قبيلې خلكو ته ورته د ى.

د اسي ويل كيږي چې كله نا كله د د وتا نيو او سليما نخيلو پښتنو تر مينځ شخړې او لا نجې را مينځ ته شوي د ي چې يوه ستره لا نجه چې د د وى او سليما نخيلو تر مينځ د شلمې پيړۍ په لو مړۍ نيما يې كې را مينځ ته شـــوې وه بيا د پښتني د ود او د ستور سره سم ا واره شوه، خو د وزيرو سره بيا د د وى كو مه لويه شخړه او لا نجه نـــه د ه را

155د پښتنو قبيلو شجرې او مينې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف ٢٦٨- ٢٦٩ مخو نه

156تا ريخ حيا ت افغاني، د پيښور چاپ ١٠٣ او ٣١٥ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ ته شوی.

د د وتا نیو کو چیانو لوی خان خد اید اد خان نو مید چې اولاد ه یې اوس هم د هلمند په ولایت کې د لو یو جا ید اد ونو او شتمنیو خا وند ان د ي او ویل کیږي چې د اروابناد غلام شاه خان د و تانې تر مړینې وروسته د هغوی زلمـن په هغه ولایت کې د د وتا نیو د قبیلې د کو چیانو د مشری پر ګد ی ناست د ي.

د وتا نې زړور، جنګیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د روسي ښکیلا کګـــرو په وړاند ې یې د نورو پښتني قبیلو په څېر د ویاړه ډ کې کار نا مې تر سره کړي د ي چې زموږ د هېواد تا ریخ به یې هیڅکله هم له یاد ه ونه باسي. د د وتا نې د قبیلې په با تورو مبا رزینو کې د حا جي ا هل ا لله خان د وتا نې نـــوم یـــا د ولای شو چې په حاجي عبید ي سره مشهور د ی. نو موړي د روسي ښکیلاکګرو یو سر سخته د ښمن او د لمـــوړو زد ه کړو او پو هې خا وند د ی چې د خپل قوم او قبیلې په مینځ کې د ښه نوم خا وند د ی. همد راز د کند ز ولایت د د شـــت ار چي په ولسو الۍ کې حا جي وکیل د وتا نی چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د ولسي جر ګې وکیل واو د هغه کورنۍ د د وتا نیو په قبیله کې د ښه نوم او عزت خا وند ان د ي.

د ۱۹۷۸ کال د یوې سروې له مخې په ټول افغانستان او پښتونخواکې د د وتا نیو مجمو عي شمېر ۱۲۱۵ کو رنـــۍ ښود ل شوی و، چې ښا یې اوس به په د غه شمېر کې په زیا ته کچه زیا توالی را غلی وي.

ماخوذونه د ه ([157]، [158]، [159]) نه.

72 د وړ

زموږ پښت پو هان او نسب پیژ ند ونکي د وړ له اره کر لانې پښتانه ګڼي چې تر وزیرو ورو سته د شما لـــي وز یر ستان د و یمه لو یه پښتني قبېله د ه. د وړ د شمالي وزیر ستان د تو چي سین په د واړو غا ړو کې د غلمـــيـنـــه نیولې د شینکې تر د رې پورې اباد د ي. تو چي د یوه واد ي په څېر د لوید یز نه ختیز لورې ته پر ته د ه چې د تـــو چي سین پکې بهیږي او د وړ د تو چي سین په د واړو غاړو په سترو او کو چنیو کلیو کې استوګنه لري او چـــار چـــا پیره څلور خواوو ته یې د و زیرو د قبیلې خلک مېشته د ي. همد اراز د وړ د ختیز نه د خجوړي نه نیو لې په لو یـــد یز کې تر خړ کمر پورې چې څلو یښت مېله او ږد والی لري په یوه شنه او سمسوره سیمه کې پر اته د ي او د کر نـــې ډېرې ښې حاصلخیزه ځمکې لري.

د وړ په د و بر خو ویشل شوي د ي یعني ښکتني د وړ او بر د وړ. هغه د وړ چې د ټل د د رې ختیز لورې ته

157پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۳٤-۱۳٥ مخو نه
http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dotani.shtml158
http://www.scribd.com/doc/6192578/A-Dictionary-of-the-Pathan-Tribes159

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میر انشاه نه تر خجوړۍ پورې مېشته د ي هغوی د ښکتنیو د وړ و او هغه د وړ چې د د ټل د رې لو ید ېز لوري ته د میرانشاه او په لوید یز کې تر خړ کمره پورې ا ستو گنه لري د برو د وړ و په نامه یاد ېږي. په د وی کې یو بل ډول قبیلوي وېش هم شته چې د تپي ذوت د تور گوند ي او مل ذوت د سپین گو ند ي په نامه سره یاد ېږي.

د د وړ و سېمه د تا ریخي پلوه هم ډېره مشهوره د ه. د د وی په سېمه کې د پخوا نیو، زړ و او ورانو د انیو د کنډوالو نښې نښا ې پا تې د ي چې له هغو نه د اسې اټکل کید ای شي چې د هند وانو یا یو نا نیانو د واکمنیو په وخت کې لوید یز افغانستان ته له د غه ځا یه یوه عا مه لاره تللې وه. همد اراز هغه زړې سکې چې د د غې سېمې نه تر لا سه شوي د ي د ا ښیي چې د غه سېمه ډېره پخوانۍ او د پو ځي اهمیت نه خورا بر خمنه وه.

تاریخ حیات افغا ني له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې د د وړ و د قبیلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" د وړ د شیتک اولاد ه د ه او له هغه وخته چې د کیوي او سور انهي او لاد ه چې په بنو ځیو سره شهرت لري د شوال نه د بنو سیمې ته راغله، نو له هغې نه تقر یبا ٥۔ کلو نه تېر شوي د ي اود د وړ و قبیله هم د تو چي د سین په د واړو غاړو کې مېشته شوه، خو د زیا تو معلو ما تو سره سره هم د ا حال ځر گند نه شو چې په هغه ځای کې چې اوس د د وړ و د قبیلې د سیمې په نامه یاد ېږي د مخه څوک او سید ل. "

په هغه وخت کې چې مغو لي محي الد ین عا لمگیر او رنگزیب د هند و ستان واکمن و نو په ۱۱۱۲هجري کال چې د ۱٦۹٦ عیسوي کال سره سمون خوري د شهزاد ه بهاد رشاه په مشرۍ یو پو ځ د بنو خواته ولیږه او غو ښتل یې چې د پښتنو سیمې ا یل او لا ند ې کړي، هما غه و چې څه مود ه یې سید حسین نو می د د وړ و د سیمې د حاکم په تو گه وټا که او د د وړ و په سېمه یې هر کال د ولس زره روپۍ ما لیه وټا کله. بیا ورو سته د د غې سیمې انتظام او امنیت مخ په خرابید و شو او د وړ ښېر ته ازاد او خپلواک شول.

څه مود ه ورو سته د د راني واکمنا نو په وخت کې ښېرته تابع او ایل شول، ځکه د ا سېمه د افغانستان پورې یوه تړلې سېمه وه اود د راني زمانشاه تر وخته پورې یې د راني د ولت ته د ولس زره رو پۍ ما لیه ور کو له، خو د راني د ولت په د غه سېمه کې کوم ځا نگړی حاکم یا ولسوال یې نه د رلود.تر یوه یا د وه کلو نو وروسته به یو تن د راني افسر د یو شمېر پو ځو نو سره د د وی سېمې ته ورته او د ولس زره رو پۍ ما لیه به یې ترې را ټو لو له. د بارکز یو او سد و زیو د شخړ و په د وران کې د وی بیا د ما لیې نه ځان ازاد کړ او هغه د ا چې شاه زمان د یوه سید پېر په غو ښتنه د وی ته کلنۍد ولس زره روپۍ ما لیه ور وبخښله چې د هغې په بد ل کې به په کال د وی خپلو ځمکو په سریوه اند ازه غله د انه د د غه سید کو رنۍ ته ورکوله.

باید ووایو چې د د وړ و سېمه که څه هم د ۱۸۹۳ میلاد ي کال پورې د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د ډیورنډ د تورې او منحو سې معا هد ې او تړون تر لا سلیک ورو سته چې د امیر عبد الر حمن او انگرېزانو تر مینځ وشوه د د وړ و سېمه له افغانستانه جلا شوه او د بریټش انډیا تر وا ک لا ند ې راغله او په د ې توگه د افغانستان د خاورې د نورو بر خو په گډون چې د ډیو رنډ د پو لې ها خوا ته پر اته د ي او زموږ پښتانه ورونه پکې او سي زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غه د وړ پښتانه وروڼه هم زمو نږه جلا شول، خو سره له د ې هم د غه سېمه تر ۱۸۹۵ پورې د فغا نستان تر واکمنۍ لا ند ې پا تې وه.

د وړ ډېر جنګيالي، ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتنو الې با ند ې مين خلک د ي. د وی د علم او پو هې سره هم مينه لري، همد ا سبب د ی چې يوزيات شمېر خلک يې د ولتي ملا زمتونه او د ند ې هم سر ته رسوي. د وی په هــــر وخت کې د بلو سګرو او تا ړاکګرو په وړاند ې په مېړانه جنګيد لي د ي. تاريخ حيات افغاني ۱٤٥ کلو نـــه وړلنـــد ې د د وړو د وســـــله والـــــو ميـــــړونـــــو او جنګيـــــاليو شـــــمېر ۱۲ــ تتـــــه ښـــــو دلـــــی د ی. د اسې ويل کيږي چې د تو رګو ند ي د و سله والو شمېرېې ۳ــ تنه او د سپين ګو ند ي د و سله والو کسانو شمېر ۹ــ تنه وو.

د وړ منځنی ونې لري او غنم رنګه د ي چې زياتره د کر کيلې او سو د اګرۍ په چا رو بو خـــت د ي. د د وی د سيمې هوا په د وبي ې تود ه او په ژمي ې سړه د ه. غنم، جوار، ګني، تما کو، کور کمن او اد رک يې غوره حا صـــلات د ي. د ميرانشاه ښار اود مير علي با زار هم د د وړو په سيمه کې مو قعيت لري.

72.1 قبيلوي جوړ ښت

لکه چې د مخه وويل شول د وړ په د وو بر خو ويشل شوي د ي چې يو ته يې ښکتني د وړ او بل ته يې بـــر د وړ وايې. د برو د وړو ښا خونه په لا ند ې ډول د ي :

ملخ، همزاني، د رپه خيل، نصرت خيل، لنډ، بو يه، طوايف خيل، زيراخيل، ابر اهيم خيل، مريم خيل، علي زای، ګر بزای.

د ښکتنيو د وړو ښا خو نه د اد ي :

مبارک شي، عيد ک، خد ي، سو خيل، حيد رخيل، تپي، خد ري، سليان. هر مز، حکيم خيل، پيران، شـــمل، بيبـــا کي، بارقوم، ملکان، ايسوړي، زيړوکي، نصر خيل، علي خيل، قيمت خيل، ايپي، نا نه خيل، زو خيل، توري يل، پلالي.

په مير انشاه کې د د وړو ځيني ښا خو نه د اد ي :

اتمان، لقمان، کټي خيل.

د ۱۹٦۱ کال د احصا ئيې له مخې د د وړو د قبيلې مجمو عي شمېر ٥٨١٤٤٨ تنه ښود ل شويد ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذونه د ه ([160]، [161]، [162]، [163]، [164]، [165]) نه.

73 د ولت خېل

زموږ پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د ولت خيل د پښتنو د متو زيود ټولنيز ګروپ‌پوري‌يوه ټولي قبيله بولي چې په لو د يو پښتنو ور ګډيږي.

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې کښل شوی د ی د د ولت خيلو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي :

"د نسب د شجرې تر څيړ لو وروسته د اسي جو تيږي چې د لواڼي يا نو حاني د زوی ممايه د ريو زامنو کې د يا سين د اولاد ې نه د د ولت خيلو قبيله را مينځ ته شوه. د مما د نورې او لاد ې په پر تله د د ولت خيلو ښاخ د شمېر او واک له مخې د و مره پر مختګ وکړ چې د مما د اولاد ې نورې کو چنۍ څا نګې د د ولت خيلو پورې ا ړوند ې څا نګې ګڼلې کيږي. تر د ولت وروسته چې ا ولاد ه يې د د ولت خيلو په نامه ياد يږي په پنځم پښت کې کټي خان مينځ ته راغی چې او لاد ه يې د کټي خيلو په نامه سره ياد يږي.تر د ې د مخه چې چې د لواڼي ښا خونه لکه کټي خيل، د ولت خيل، ميا خيل، مروت، تتور او نور د ټانک په سېمه کې مېشته شي ټو لو په پووند ه ډول ژوند کاوه او لړه اند ازه سود اګري يې هم کوله. که څه هم د د وی زياتره شمېر خلک په کټواز کې اوسيد ل، خو د د غې سېمې په سهيلي يا جنو بي برخه کې يو شمېر د کر نې وړ ځمکې يې هم د رلود لې، خو د وانه په غره او نورو سيمو کې چېر ته چې ډېر ښه څړ ځا يو نه مو جود وو هلته د مالد ارو لو اڼيو کيږد ۍ وې او کله کله به د ژمي د تير ولو لپاره د ټانک سېمې ته هم راتلل. کله چې بيا د کټواز سېمه د سليمانخيلو له خوا د لواڼيو نه ونيو له شوه نو له هماغه وخته په اوړي کې په وانه او په ژمي کې د د امان د سېمې ټا نک ته د هغوی تګ راتګ پيل شو. په د غه وخت کې د لو اڼيو د قبيلې هر يو ښاخ يو تن مشر د رلود چې خان به ورته کيد ه اود د غو خا نا نو به د هر خيل اوزي ملکان او مشران تر لاس لاند ې د رلود ل، چې د د غو خا نانو او ملکانو په لار ښوونه به د اړونده ښاخونو او څانګو چارې سر ته رسېد ې، و د لواڼي د قبيلې ټوله مشري يا خاني د کټي خيلو په کو رنۍ په لاس کې وه چې د د ولت خيلو يوه څا نګه شمير له کيد له. "

د اسي ويل کيږي چې د د ولت خيلو د قبيلې او نورو څا نګو وړاند ې د ټانک په سېمه کې پړانګيان چې د لود

160اصلاع، ايجنسيها وقبايل ايالت پښتو نستان، د شير رحمن د وړ تا ليف، ۱۱۳- ۱۱٤ مخونه

161تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ٤۲۸- ٤۳۲ مخو نه

162پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفرکا کا خيل تاليف، د پيښور چاپ، ۱۳۹٥-۱۳۹٦ مخونه

163پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، د پيښور چاپ، ۱۳۷- ۱٤. مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dawarh.shtml164

http://en.wikipedia.org/wiki/North_Waziristan165

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي قبيلې يو ښاخ د ی استوګنه د رلود ه او د د غه ځمکې او ملکيت د د وی په لاس کې و، خو ځر نګه چــې دلـــواڼې د قبيلې پوونده د ژمي په مو سم کې د ټانک سېمې ته راتلل نو زياتره به د هغوی ځارويو د پړ انګيانو د قبيلې د کرنې ځمکو ته زيان رساوه، نو همدا وجه وه چې د د وی تر مينځ شخړې او لا نجې را مينځ ته شوې ځو په پای کې پړ انګيان او نور په هند کې د مغولي واکمن بابرد غضب وړ وګر ځيد ل. په د غه وخت کې د کټې خيلو د ښاخ نه شهباز خان نومی چې د خانز مان لقب ورکړل شوی و د لواڼې د ښاخ ټولې ځانګې يعنې د ولت خيل، تتور، يا خيل، مروت او نور له ځـا نه سره يو کړل او د پړ انګيا نو نه يې د ټانک د سېمې د تر لا سه کولو نيت وکړ. نو موړې دټــولــلــواڼې ښـاخـنـه لښکرې راټولې او همدا راز له هغو پووند ه وو نه چې په تنګ شوي وو مر سته وغو ښتله او د ټانک د ســيمېپــر او سيد ونکو پړ انګيانو يې ير غل وکړ او تر ځو جګړو ورو سته لو اڼيان د شهباز خان يا خانز مان په مشرۍ پر پړ انګيا نو با ند ې بر يالي شول او د کر نې ټولې ځمکې يې د اب سياه په ګډون په څلورو بر خو با ند ې وويشلې په د ې ډول چې يوه برخه يې د ولت خيلو، يوه برخه يې تتور، يوه برخه يې مر وتو او يوه برخه يې هم ميا خيلو ته ور کــړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسيد نو د مروتو او ميا خيلو خا نان به د ولت خيلو د کټې خيلو د ځانګې مشر خانزمـان حضور ته و رتلل اوهغه به په منا سبه اند ازه د څلورمې بر خې له مخې هر يوه ته خپله برخه ور کوله او رخصتول به يې.

په پای کې مر وتو د څلورمې بر خې په ويش با ند ې د خانز مان کټې خيل سره شخړې رامينځتــهکــړې او د خپلې بر خې د نيو لو له کبله يې پر ټانک باند ې ير غل وکړ او په هغه جګړه کې چې د د واړو غاړو تر مينـــځ پېښـــه شوه د ولت خيلو ماتې وخوړه او هغوی يې له خپل مشر خانزمان سره د ټانک د سېمې نه بې واکه کړل او پخپله يې پر ټانک با ند ې قبضه ټينګه کړه، خو د کټې خيلو مشر له جبيل خان نه چې د ګنډ اپورياڼومشر و او په هغه وخت کې يې د امان ته په پوند ه ډول تګ او راتګ کاوه مر سته وغو ښته، خو ځر نګه چې مر وتو له د ه سره د مقا بلې توان نـــه لاره نو ځکه يې د ټانک سېمه خوشي کړه. که څه هم خانزمان د مروتو څلو رمه برخه پر د وی باند ې بند ه کړه، و سره له د ې هم د مر وتو کوم خان به چې خانزمان ته ورغی نو هغه به يې تش لاس بېر ته نه لېږه.

تر لږې مود ې وروسته خانزمان د ميا خيلو څلو ر مه برخه هم پر هغوی باند ې بند ه کړه او د تتور د ځا نګې د بر خې پر ته د ټانک پورې ټولې سيمې د د ولت خيلو لاس ته ورغلې چې اوس هم د د وی په لاس کې د ي. نا متـــو انګر يزي مورخ په خپل مشهور اثر(an account of kingdom of caubul) کې د د وی شمېر اته ز ره کو رنۍ ښود لي د ي. د نو موړي مولف په قول د ولت خيلو د قبيلې يو شمېر وګړي په کارند ه، زيمه، کافر کلا او د کابل په شا اوخواکې هم استوګنه لري. ([166])

د د ولت خيلو د قبيلې ښنا خو نه او مشهور کسان چې د د غې قبيلې ځيني ځا نګې هغو ته منسو بې د ي :

عيسی خان، موسی زي، منډوزي، پلنګ، اسماعيل، زکو، لقمان، تاجي زي، بند رزي، جلال خان، موســـی خـــان،

166د کابل سلطنت بيان، د مونټسټوارټ الفنسټن اثر، د کابل چاپ، ٦. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یحیی زي، کټي خیل، بهد ین، خواجه خضر، موسی خان، فیروزخان، برمزید خان، د ولت خان، شهبازخان، غازیخان، حیات خان، محمد خان، شیر خان، د لیل خان، سلیم خان، قتال خان، خمربز خان، صاحب خان، اکبر خان، شهباز خان، هیبت خان، الله د اد خان، خد اد اد خان، صاحبد اد خان، سرور خان، نواب شهنوازخان او محمد اکبر خان۔

73.1 د د ولت خیلو په قبیله کې د مشرۍ ثر نګوالي

موږ د مخه وویل چې د د غې قبیلې مشري له پخوانه د کټي خیلو د کورنۍ په لاس کې وه، خو هر یوه مشر د خپلې ځا نګې یعنې د د ولت خیلو سره ښه او د ورور ګلوۍ چلند کاوه، خو کله چې مشري د سلیم خان زوی قتال خان ته ورسید ه، نو هغه په خپلې قبیلې با ند ې سختي راوا خیسته او ثر نګه چې نو موړی یو تند مزاجه سړی و نو له د ې کبله د د ولت خیلو د قبیلې، کټي خیلو سره سلا او مشوره وکړه او قتال خان او د هغه زوی اکبر خان یې ووژل او د قتال خان مشر زوی سرور خان له د ې پیښې نه بچ پا تې شول او د ګل خان د ورور ظفر خان په ملګر تیا د مر وتو سېمې ته راغی او ثو زره رو پۍ یې د خپل پلار د یوه ملګري نه یې پور کړې او په کابل کې د افغانستان واکمن ته په عر ض ورغی۔ د افغانستان واکمن د غلجي عبد الر حیم خان هو تک په مشرۍ د سرور خان مرستې ته ثلور زره پوځ او ثو تو پو نه یې د هغه مر ستې ته وګو مارل۔ کله چې سرور خان د کابل د شا هي ځو اکو نو په مر سته د ټا نک سېمې ته نږد ې شو نو ګل خان د سرور خان سره د د ښمنۍ سره سره د و لت خیل و پو هول چې د سرور خان ملاتړ وکړي او سرورخان هم سو ګند وکړ چې پخو انۍ خبرې به هیروي او چا ته به زیان نه رسوي۔ د ولت خیلو د سرور خان خا ني او مشري ومنله، خو د سرور خان لوړې او سو ګند تر هغو پورې د وام وکړ تر ثو چې د د ولت خیلو معتبران او ملکان د سرور خان حضور ته راغلل او په هغه وخت کې سرور خان هغه اتلس تنه مشران چې زیا تره یې د هغه د پلار قتا ل خان او ورور اکبر خان په وژلو کې سره سلا او مشوره کړې وه و وژل، خو ګل خان ونه وژل شو، خو سرور خان ثه مود ه ورو سته هغه وواژه۔ کله چې یې د ښمنان له منځه ولاړل او د سرور خان خاني او مشري ټینګه او پیاوړې شوه او بیا نو هیچا هم د هغه سره د مقا بلې توان نه د رلود۔ هغه د خپل پلار قا تلین په تد ریجي تو ګه او کله به هم چې یو یو لاس ته ور تلل وژل به یې۔ نو موړي له ځا نه سره پنځه سوه سپا هیان وټاکل او د ټانک په سېمه کې یې یوه کلا او با غ جوړ کړ۔ سرور خان به د ملک په چارو کې د عد ل او انصاف نه کار اخیست۔ که ثه هم غریب او بیو زله رعیت له هغه ځیني خپه او نارا ضه ول، خو سره له د ې هم هغه د اسي بند و بست وکړ چې هیچا هم ترې سر نه شو پورته کولای۔ د ټا نک د سیمې هر ډول عاید د هغه شخصي مال ګڼل کید ه، خو هغه د د ولت خیلو نه هیڅ ډول محصول او ما لیه نه اخیستله۔ سرور خان په سخاوت کې ډېر مشهورو۔ له چې د ګنډاپور یانو او میا خیلو په لښکرو بر لاسی شونو ځواک یې لا پیا وړی او پخپلو سیا لا نو کې ډېر مشهور شو۔

سرور خان په ۱۸۹۲ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۵ عیسوي کال سره سمون خوري مړ شو او پر ځای یې زوی الله د اد خان مشر وټا کل شو۔ په ۱۸۹۳ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۶ عیسوي کال سره سمون خور ي کنورنو نهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنگه د سکهانود پو ځو نوسره د یره جاتو او د د امان سېمې ته راغی او بیا یې د ټانک د سېمې خو اته پــو ځــو نــه ولیږل. کله چې الله د اد خان د نو نها ل سنګ د راتلو نه خبر شو او په د ې متیقن شو چې خپلو سرد ارنو او ملا زما نو یې ورسره بیو فا یې کړې د ه نو د خپلو زامنو او خپلې منقو له شتمنیو سره یې د مسید و او وزیرو ملک تــه پنـــاه وروړه او په د ې تو ګه د ټا نک سېمه د سکهانو لاس ته ورغله. د ې بیا ورو سته د افغانستان امیر د وست محمد خان ته ورغی او له هغه نه یې د مر ستې غوښتنه وکړه. تر څو مود ې ورو سته بېر ته د مسید و اوو زېرو غرو ته را ستون شو او څر نګه چې کنور نو نهال سنګه د ټانک سېمه د ملتاني افغا نانو پا یند ه خان خواجک زي، حیا ت الله خان سد وزي او عا شق محمد خان علیزي ته د جا ګېر په ډول ورکړې وه، نو الله د اد خان تر ډېرې مود ې پورې د ســـکهانو او ملتــا نیانو سره وجنګید او تل به یې د ټا نک پر سېمې با ند ې برید ونه کول چې نو موړي خپل ټول عمر په جګړو ې تېــر کړ تر څو په پای کې مړ شو. د الله د اد خان تر مړ ینې ورو سته یې د د و تنو زا منو نه یو یې چې محمد شاه نوازخان نومید د پلرنی مشرۍ د بیا تر لا سه کو لو له پاره ډېرې هلې ځلې وکړې چې بیاد انګر یزي سر کار په وخــت کـــې د ټانک موروثي مشري شاهنواز خان ته ور کړل شوه چې هلته نواب وټا کل شو.

باید ویل شي چې د ټا نک سېمه د پښتونخوا په ایا لت کې مو قعیت لري.ټانک پخوا په د ېره اســـما عیـــل خـــان پورې اړوند ډیسټرکټ یا ولسوالي وه.

د ولت خیل میلمه پا لو نکي، جنګیالي او په پښتو او پښتو نوالې با ند ې مین خلک د ي. د و ی د ســـکند ر دـتــا ړاکونو، چنګیزیانو، مغولو، سیکهانو او انګرېزانو په وړاند ې په میړانه جنګید لي د ي.

ماخوذونه د ه (167، 168، 169، 170، 171) نه.

74 د ولت زي

د د غې قبیلې خلک غلجي پښتا نه د ي او ځا نو نه په سلیمان خیلو ور ګډوي. د ولت زي د ننګر هار ولا یـــت د چپر هار ولسوالۍ د د ولت زیو، بي بي مهرو او چینې په کلیوا و د مو مند د رې په ولسوالۍ، د پکتیا ولا یت د مرکـــز ګر د یز ښار ته نږد ې د د ولت زي په کلي او د زر مت په ولسوالۍ، د سمنګا نو ولایت د مرکز د ایبکو په ښار، د بغلان ولا یت په مرکز، د بلخ ولا یت د بلخ په ولسوالۍ، د مید ان او ورد ګو په ولایت او د کا بل ښار د چهارد هي او بګر امیو د و لسوالۍ په شینه او د د ه سبز ولسوالۍ په بختیا رانو کې استوګنه لري. یو شمیر د ولتزي د کا بل او جلال اباد تــــر

167تا ریخ حیا ت افغاني، پښتو ژباړه، د پېښور چاپ ۳-۸- ۳۱۱ مخونه

168پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، ۱۳۴۹ مخ

169پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، د پیښور چاپ، ۱۴-۱۴۳ مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dolatkhel.shtml170

http://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Pakistan 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د کا بل د سیند په د واړو غاړو کې د الیا س خیلو پښتنوسره په ګا ونډ کې ژوند کوي او د کر کیلې په چارو بـــو خت د ي ([172])۔

د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولایت د د ولتزو د کلي او سید و نکي د و لتزي د د رویش خیلو، الله د اد خیلـــو او زارې خیلو په څا نګو ویشل شوي د ي۔ د د وی مشران وایي چې د د وی نیکو نه ډېر کلو نه وړاند ې د کند هـــار او غزني د سیمو له شا او خوا نه د ې سیمې ته راليږ د يد لي او د لته یې ژوند غوره کړی د ی۔ د ننګر هـــار ولا یـــت د د ولتزو، بي بي مهرو او چیني د کلیو زیا تره د ولتزي په کر کیلې اخته د ي او د کر نې حا صلات یې جوار، غنم او نور حبو بات د ي، خو د وی د خپلو کر نیزو ځمکو لپاره ډېرې او به نلري نو ځکه یې ډېر شمېر خلک په بیو زلــی کـــې شپې او ورځې تیروي۔ په ا فغا نستان باند ې د روسي یر غلګرو تر تیري وروسته د نورو پښتني قو مو نو او قبیلو د خلکو په څېر د و لتزي هم د خپل ټا ټو بي او ځای ځا یګي نه کډوالی ته اړ ایستل شول او زیا تره یې پېښور ته مها جر شول چې هلته د کچه ګړ هی، اکوړي خټک، جلو زیو، هنګو، متنیو، کو هاټ، شین ډنډ او ما نسهره کې په کمپو نو کې او سید ل او زیا تره په مز د وریو او شا قه کارونو بو خت ول۔ د رو سا نو تر وتلو ورو سته د وی ډېر ې کورنۍ بېـــر ته خپلو اصلي ټا ټو بو ته را ستنې شوې۔

د سمنګانو، بغلا ن او بلخ ولا یتو نو د و لتزي هم ز یاتره د کر کیلې او سو د اګر یو په چارو بو خت د ي، خو په هېواد کې د تنظیمي جګړو ورو سته د وی زیات شمېر مهاجرت ته اړ ایستل شول اوپه شمال کې د نورو پښتنو پـــه څېر د د وی ځمکې او جا ید اد ونه، کورونه او نورې منقولې او غیر منقولې شتمنۍ د یو شمېر جنګسا لا رانو له خـــوا ونیول شوې چې تر او سه هم د هغوی په ولکه کې د ي۔

په پخوا وختو نو کې یو شمېر د و لتزیو کو چیا ني ژوند د رلود او د اوښا نو، پسو نو، وزو او غوایانو رمي او ګلې د ر لود لې، خو د وخت په تېرید و سره د وی کلیوالي ژوند غوره کړی د ی، خویو شمېرېـــې لاتـــر او ســـه پورې کو چیانی سر ګرد انه ژوند تیروي۔

د ولت زي میلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مین، زړورا و په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلـــک د ي۔ د روسي ښکیلا کګرو په وړاند ې په میړا نه جنګید لي او ډېرې قر با نۍ یې ور کړې د ي۔

د ۱۳٦۔ کال د سر شمیر نې له مخې د ننګر هار ولایت د چپر هار په ولسوالۍ کې د د وی شمېرد ٤٦٥٩تنو په شـــا او خواکې او د مو مند د رې په ولسوالۍ کې د د وی شمېر د ۱٤۔۳تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې ښـــلیـــې د ا شمېر به اوس تر د ې لا زیات وي۔ د هیواد په پا تې نورو ولا یتو نو کې د د و لتز یو د قبیلې د ژونـــد او شـــمېرپـــه اړوند مې بشپړ او د قیق معلو مات تر لا سه نه شول کړای ([173])۔

172پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٤۳- ۱٤٤ مخونه، د پېښور چاپ

173د ا هغه معلو مات د ي چې ما پخپله د سا حوي ریسر چ په نتیجه کې تر لا سه کړي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

75 د ينار خېل

د ينار خيل له اره غلجي پښتا نه د ي او د سليمانخيلو پښتنو يو ه څا نګه ګڼل کيږي. د کند هار ولايت د ارغنـــــد اب په ولسوالۍ او همد اراز د د غه ولا يت په مرکز د کند هار په ښار کې هم يو شمېر د ينار خيل استوګنه لري. د کنـــــد هار په ولايت کې د د ينار خيلو د قبيلې مجمو عي شمېر د ۱۳٦. کال د سر شمېر نې له مخې ۳۳۸۸ تنه ښود ل شـــوي د ي ([174]) چې ښا يې په د غه شمېر کې به اوس ډېر زيا تو الی راغلی وي.

د د ينار خيلو د قبيلې يو شمېر د پکتيکا ولايت په شر نه او يو شمېر هم د پکتيا ولايت د مرکز د ګرد يز ښـــار ته څېر مه د رباط په سېمه کې هم ژوند کوي. هغه د ينار خيل چې په کند هار کې استوګنه لري نو د ود ونه او رواجو نه يې کټ مټ د هغه ځای د خلکو په څېر د ی.

د ينار خيل، زړور، ميلمه پالو نکي، په هېواد مين او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټينګ خلک د ي.

76 رتن زي

که چيرې د رتن زيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جو ته به شي چې د وی د بيټني قبيلې يوه څانګه د ه چې د جنو بي وزير ستان او د ټانک په سېمو کې استوګنه لري. بيټ نېکه په پښتنو کې ډېر مشهور نېکه تېر شوی د ی او په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون، ستانه ا و مشهور نېکه ګڼل کيږي.د د هـــــــوم پـــــه تـــــا ريخو نو کې بيټنی او بټن هم راغلی د ی چې له خپلو د وو ورونړو سړبن او غر غښت نه په عمر کو چنـــــی و، خـــــو د خپل نيک خوی، زهد او تقوا په وجه يې ډېر شهرت تر لا سه کړ.

لوی استاد اروابناد علا مه عبد الحی حبيبي رحمت الله عليه د پښتو اد بيا تو د تا ريخ په د وهم ټوک کې ليکلي د ي:

" د بيټ نېکه احوال موږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مورخا نو تصريح کړی د ی، يوازې د پټې خزانې د ليکنې پر بنسټ ښکاري چې اسما عيل د بيټ نېکه زوی د خر ښبون معا صر و او د غه سړی په ٤١١ هجري کال کـــې مـــړ شوی د ی. نو چې د اسما عيل د ژوند وخت د ٤.. هجري په حد ود و کې وي ښا يي چې پلار او اکا يې هم د ۳۵.هجري په حد ود و کې ژوند ي وي " ([175])

د بيټني قبيلې يوه څا نګه رتن زي د ي، خو ځيني بيټني د اسې عقيد ه هم لري چې په بيټنيو کې د بو بک پـــــه

174معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، ۲۹-۳. مخونه

175عبد الحی حبيبي، د پښتواد بياتو تا ريخ، د ويم ټوک، ۱.٦ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه د يوه تن زوی علي يو کو چنی ما شوم وموند او رتن نوم يې پرې کېښود او هغه نسل چې د ه له پښته رامينځ تـــه شوی د ی د رتن زي په نامه سره ياد ېږي. د رتن زيو ټول د ود و نه او رواجونه د بيټنيو د قبيلي نورو څانگو او ښا خو نو ته ورته د ی.

77 رځړ

رځړ په اصل کې سړ بني پښتانه او د مند ړ او لاد ه گڼل کيږي او د پښتونخواپه صوابی، مرد ان او سوات کـــې ژوند کوي.که چېرې د د غې قبيلې د نسب ونې يا شجرې ته وگورو نو مند ړ د رې زامن د رلود ل چې منور، خضـــرا و رځړ نو ميد ل. ر ځړ په پنځو کو چنيو څا نگو ويشل شوي د ي چې ملکزي، ما نيزي، اکوزي، خضر زي او محمـــود زي نو ميږي چې ملکزي په يار حسين، شير د ره او يعقو بي کې، ما نيزي په په ډاگي، ترلاند ي، بر مولي او اد ينه کې، اکوزي په د وبيانو، سړه چينه او اسما عليه کې، خضر زي په شيوه، کا لو خان او شيره غونډ کې او محمود زي په نوي کلي، شيخ جانا، اسو ټا او نا رنجي کې مېشته د ي. ([176])

78 زاخېل

زاخېل له اره سړ بني پښتانه د ي ا و په سړ بنيوکې غوري يا غو ريا خېل د ي چې بر د ولت يار ورگډيږي او په د ولت يار کې د مو مند و سترې قبيلې ته منسوب او د مو مند و د د ويزيو د ښاخ يوه څا نگه گڼله کيږي.

غوري يا غو ريا خېل هغه پښتا نه د ي چې د چنگيز (٦٣٤ هجري قمري مړ) په تا ړاکو نو و د چنگزيانو په نا تـــا رو نو کې له خپلې اصلي مېنې غور نه ليږد او مهاجرت ته اړ شوي د ي. د غو ريو پښتنو نوم د ستر خو شـــال (١٠٢٢-١١٠هجري قمري) په د ېوان کې د اسې راغلی د ی :

هند ته يې روان کړ بد رگه مې مستجاب
هم ملک، هم خان، هم همه غوري ارباب

د اورنگزېب عالمگېر (١١٦٨- ١١١٨هجري قمري) د زمانې يو بل شاعر حسين پکلي وال ويلي د ي :

د رقيب د نا کرد و به مې خلا ص نه کا
که جنبه مې شي تمام غوري خښې

د پښتنو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل هم د اسي وايې :

176پښتا نه د تا ريخ په رڼا کې، ١٣٢٢ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ا ستا د نا مې بوی اخلي حمید ه!
څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

ار وابناد علامه استاد عبد الشکور رشاد رحمته الله علیه د ر احت یاد په نامه د مقالو په هغه ټو لګه کې چې په ۱۳٦٤ لمر یزکال کې کې د کا بل پو هنتون د ژبو او د بیا تو د پو هنځي له خوا خپره شوې د ه په خپلې یوې مقاله کې چـــې د راحت زاخیلي په اړوند یې کښلې د ه د زا خیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي :

"د ویزي او خویزي د مو مند و د وې نامتو څا نګې د ي چې د ګند او او کو ډا خیلو تر مینځ مېشته د ي"

زاخیل زیاتره کو چیان د ي، د یشین ([177]) ا و غر شین ([178]) هم پکې شته.

د ننګر هار ولایت د رود اتو د ولسوالۍ د کان او کتر غي تر مینځ سېمو کې مېشته د ي. د ننګر هار ولایت د کا مې ولسوالۍ او ثمر خیلو د کلي تر مینځ هم د زاخېلوڅو کلي شته د ي. د ډکې ختیز ته د کابل سیند پورې خو اته هـــم زاخېل پر اته د ي. د ننګر هار پر زا خېلو برسېره د کند ز په ولا یت کې هم زا خېل مېشـــته د ي ([179]) او دکـــو رنیـــو شمېر یې تقر یباً د وو زرو ته رسیږي او مشهور کلي یې په لاند ې ډول د ي ([180]):

1. زاخیل کلی: د سپین زر شرکت شاته.
2. خواند ان کلی : د چارد رې د سیند پر غاړه.
3. پا چا قلند ر کلی : د زرخرید په سېمه کې

د کند ز د و لایت په مرکز د کند ز په ښار کې هم زاخېل شته. د د غې سېمې نا متو ښډای حا جي نا زکمیر خان زا خیل وچې د زاخیلو نا متو قبیلې ته منسوب و.

د افغانستان نا متو لیکوال استاد عبد الرؤف بینواهم د پېښور په نو ښار کې د زاخېل په نامه د یو ه کلي یا د ونه کړې د ه او زیا ته کړې یې د ه چې د پښتو، فار سي، عربې او اردوژ بو لیکوال او شا عر راحت زاخیلی په د غه کلـــي کې زیږ ید لی د ی ([181]) خو پخپله ار وابناد را حت د پېښور د نو ښار په سېمه کې د زا خیلو د رې کلي ښو دلـــي د ي . ([182])

177پښتا نه په مجمو عي تو ګه د یشین هغو خلکو ته وایې چې کو چیان نه وي او د ما لو نو د روزنې پر ځای کښت او کر وکړي او په کلیـــو او ښا رونو کې او سي

178غر شین هغه پښتا نه د ي چې په غر ونو کې مېشته د ي. د پښتنو یوه قبېله هم د غر شین په نامه شته

179کند ز د ا فغا نستان د شما لي ولا یتو نو نه یو ولایت د ی چې د امو سیند یې له تاجکستانه بیلوي، ختیز ته یې تخار، لوېد ېز ته یې بلـــخ او سوېل ته یې د بغلان ولا یتو نه پر اته د ي

180د پا چا قلند ر زیارت او مرقد هم همد لته واقع د ی

181وګورئ اوسني لیکوال ۱-۴۲۱ د عبد الرؤف بېنوا تالیف، کابل، د و لتي مطبعه، ۱۳٤. کال

182و ګورئ لغات افغا ني، د راحت زا خېلي تا لیف، ۱۲٤ مخ، د لا هور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور انګرېز محقق او ختیز پیژند ونکی هینري جیورج راورټي د نو ښار د زاخېل کلی د ازي خېل په‌نــامه یاد وي، خو د هند و ستان جیو ګرافیکل سو سائیټي د د غه کلي نوم زاخیل لیکلی د ی. اروابناد راحت زاخېلی هم کښلي د ي چې د نو ښار په سېمه کې د زاخان با جوړي د رې زا منو، د ري کلي ود ان کړي د ي چې د رې واړه د زا خېلو په نامه سره یاد ېږي. د ز اخېلو کلي د نو ښار په جنوب لوید ېز کې پر اته د ي. د زا خېلو او نو ښار تر مینځ د پیر پا یې کلي پروت د ی. پېر پا یې له نو ښاره د وه نیم کروه واټن لري (183) او زا خېل له پیر پا یې نه یو نیم کروه لېرې د ی. په د ې حساب نو د نوښار او زا خېل تر مینځ څلور کروه لاره د ه. د پېښور او اټک تر مینځ پا چــاهــي لار د زاخېلــو شمال ته تیر ېږي. د پېښور ښار او زا خېلو تر مینځ یوولس کروه واټن د ی. نو ښار د زاخېلو کلی د پېښور ښار شمال ته لږ مایل ختیز لور ته پروت د ی اود مشهور شاعر او لېکوال راحت زاخېلي د ټا ټو بي له کبله د پښتنو په اد بي کـــړ یو کې د ځا نګړي شهرت نه بر خمن د ی. اروابناد راحت زا خېلي په څلورو ژبو (پښتو، فارسي، عربي او اردو) کې د شپږ ویشتو تا لیفا تو او تر جمو څښتن د ی. (184)

د استاد راحت زاخېلي اوحاجي نازکمېرخان برسېره د ښا غلی کرزي په او سنۍ کا بینه کې د افغا ستان د مـــالیې وزیر ښا غلی عمر زا خېلوال اود پښتو ژبې د مشهور شاعر او مو سیقي پوه اروابناد استاد محمد د ین زاخېل نو مو نه یا د ولای شو چې د ز اخېلو قبیلې ته منسوب خلک د ي. (185)

79 زموخت، زمښت، زویمشت

زموخت چې د زمښت یا زویمشت په نامه سره هم یاد ېږي د پښتنو د کرلاڼي ګروپ پورې یوه اړوند ه قبېله د ه چې د د غې قبیلې خلک د پښتونخوا ایالت د اورکزیو ایجنسۍ په جنوب کې د کو هاټ پو لې ته څېر مه غر ونو کې د میران زي ا و کور مې د د رې تر مینځ پر اته د ي. ختېز ته یې او رکزي او بنګښ، شمال ته یې ا ورکزي، لوید ېز تـــه یې د توریو قبېله او جنوب خواته د بنګښو پښتنو سره پوله لري.

د قبیلوي وېش له مخې زموخت یا زمښت په د وو لو یو اصلي څا نګو وېشل شوي د ي :

1. مموزي یا لوید ېځ زمو خت.
2. خوید اد خېل یا ختیځ زموخت.

مموزي یا لوید ېځ زموخت د منتوال، منډان، وټي زي، د ولت زي او د اود زي په څا نګو با ند ې وېشل شوي د

183وګورئ تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کې چې ازي خیل د څمکنیو یوه پښه ښود ل شوې د ه، څمکني هم غوري پښتانه د ي
184د کابل رود چې په پېښور کې یې لنډی بولي د نو ښار په مینځ کې تېر شوی د ی، شمالي برخه یې د اشنغر په نو ښار شهرت لري او محمد زي پښتا نه پکې اوسي، جنو بي برخه یې د خا لصه نو ښار په نامه یاد ېږي ګډوله خلک پکې اوسي
185زاخېل، د راحت ټا ټوبی، د راحت یاد، د کابل پو هنتون فر هنګي شورا، کابل ۱۳۶۳کال، ۲۵٤-۲۵٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي.

خويد اد خيل يا ختيځ زمو خت د حسين خيلو، ببی خيلو، ټپی او خد و خيلوپه څا نګو ويشل شوي د ي.

د زموخت د قبيلې د سېمې مجمو عي مسا حت ٤ـ مربع مېله د ه. د وی په په يوه غرنۍ سېمه کې استوګنهلــري چې تکه شنه او ډول ډول ونې لري. خلک يې د نګې د نګې ونې او ډېرې ښا يسته څېرې لري. زموخت زړور، مېلمه پا لو نکي، جنګيا لي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې مين خلک د ي.

د انګرېزانو د راج او حکمر انۍ په وخت کې د د وی د جنګياليو ميړونو شمېر ٣ــ تنو ته رسيد ه.

د د وی او سنی شمېر د ٦ــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی. د وی سني مذ هبه د ي او د سمل په ګوند ۍ يا ګروپ پورې اړه لري، خو نن ورځ د اورکزي قبيلې يوه برخه ګڼله کيږي.

ماخوذونه د ه ([186]، [187]، [188]، [189]) نه.

80 زيرک، ځيرک

د رانيان يا ابد اليان چې د پښتني قبيلو په لړ کې د مخه پرې بحث شوی د ی د سړبن په ټولنيز ګروپ او ډلــې پورې اړه لري او په د وو سترو ښاخو نو ويشل شوي د ي چې يو يې زيرک (ځيرک) او بل يې پنج پای نو ميږي.

د ابد اليا نو د قبيلې په مبحث کې مو ولو ستل چې د اسلا مي د ورې په تاريخ کې لو مړ نی سړی چــې د (ابــد ال= اود ل) په نامه ياد شوی د ی د پښتني قبيلو يو مشهور نيکه و چې د خپل نا متو کهو له سره د سليمان په غره کې او سيد ه. نوموړی د ترين زوی، د شرخبون لمسی او د سړبن کړ وسی د ی او د د ه نوم په پښتواد بياتو او پخــو انيــو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په ښه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د (٤٤ـ هجري يا ١ـ٤٨ زيږد بز) کلو نو په شا او خوا کې يې پښتا نه قبا يل پر ځان راټول کړي ول او د د ه له تو کمه ملک سليمان د عيسی زوی چې په زېرک ســـره مشهور و پښتني قبيلې يې د سليمان له غره نه د کند هار سېمې ته بو تلې او هلته يې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې يې ملک بارک په مشرۍ کښيناوه او تر بارک ورو سته د زيرک بل زوی (ملک پو پل) د خپل نفوذ سا حه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه پورې وغز وله او تر ٦٥ کلو نو تر مشر توب ورو سته د ٨٩ کلو نو په عمر مړ شو. ([190])

ويل کيږي چې د ابد ال تر مړينې وروسته رځړ د خپلې کو رنۍ مشر شو او د خپلو زامنو د ډلې نه يې خپــل

186اصلاع، ايجنسي ها وقبا ئل ايالت پښتو نستان، ٩ـ مخ

187پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ١٤٧- ١٤٨ مخو نه، د پېښور چاپ

http://en.wikipedia.org/wiki/Zaimukhts188

http://www.reference.com/browse/wiki/Zaimukhts189

190د افغانستان نو ميالي، د استاد عبد الروف بېنوا تاليف، لو مړی ټوک، ٣٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر زوی عیسی خپل ځای ناستی وټا که. [191]

د عیسی په زامنو کې سلیمان تر ټو لو پوه او هو ښیار و نو ځکه په ځیرک مشهور شو، چې تر او سه پورې هم پښتانه په مجمو عي تو ګه هو ښیار سړي ته ځېرک وایې. که څه هم عیسی د میرک په نامه مشـــر زوی د رلـــود، خـــو سلیمان یې د هو ښیارۍ او ځیر کتوب په وجه خپل ځای ناستی وټا که. د ځیرک په څلورو زامنو کې یې مشر بارک نو میده او پلار د ی د کورنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مود ې ورو سته مشري د مک پو پل لاس ته ورغله.

لنډه د ا چې ه په پای کې ستر غازي اعلیحضرت احمد شاه با با علیه الر حمه چې د پو پلزیو د ښاخ د سد و زیو د څا نګې نه و د ۱۷٤۷ میلاد ي کال نه ۱۷۷۲ میلاد ي کاله پورې یوه لو یه امپراتوري جوړه کړه [192] چې په تاریخ کــې د د رانیانو د امپراتورۍ په نامه یاد یږي.

د رانیان د ځیرک او پنج پای په د وو لو یو ښا خو نو ویشل شوي د ي. د ځیرک د ښاخ نورې قبیلې په لانــد ې ډول د ي :

بارکزي، اڅکزي، پوپلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي. [193]

د غه قبیلې بیا په ډېرو نورو څا نګو ویشل شوي د ي.

81 زېرماني

زېر ماني په اصل کې غلجي پښتانه د ي او زیات شمېر وګړي یې د تو خو په سېمه کې استوګنه لري، خو د کـــا بله تر کند هاره پورې په ځینو کلیو او با ندو کې یو یا د وه کوره مېشته د ي. زېر ماني زیاتره د کر کیلې پـــه چـــارو بوخت د ي، خو ځینې یې سود اګري هم کوي [194].

د د وی د ود او د ستور زیاتره د نورو غلجیو قبیلو په څېر د ی. د ډېرو هلو ځلو په نتیجه کې مې نه د د وی د شمېر په اړه کوم معلو ت تر لا سه کړل او نه یې هم د خیلو نو وېش راته څر ګند شو.

د زېر مان کلمه د او ستا یي عصر او د ورې سر یمان را په زړه کوي چې د سلیمان د کلمې سره یې ربېنه یـــوه او د سلیمان یعنې د (روه) د سېمې معنی یې لر له.

---

191 تا ریخ حیات افغا ني، پښتو ژباړه، ۱٤۳مخ، د پېښور چاپ

192 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۸۱ مخ

193 پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٤۸- ۱٤۹ مخو نه

194 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد رشاه ظفر کا کا خیل تالیف، ۱۳٤٦ مخ، پېښور یو نیورسټي بک ایجنسي، ۱۹٦۲ میلاد ي کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

82 زیړاني

زیړ اني په اصل کې سسړ بني پښتا نه د ي او د غو ریا خیلو پښتنو او لاد ه د ه. زیړاني ځا نونه په مو منـــد و هم ورګډوي. غوریا څلور زامن د رلود ل یعنې د ولت یار، خلیل، څمکني او څلورم زوی یې زیړان نو مېد چې او لاد ه یې د زیړ انیو په نامه سره مشهوره د ه او د ننګر هار ولایت مرکز جلال اباد ته نږد ې د زیړ انیو په کلي کــې چــې د سره رود د ولسوالۍ په اد اري واحد پورې اړه لري مېشته د ي.

د پښتنو د تا ریخ مؤلف اروابناد قا ضي عطاؤالله خان لیکي :غو ریا خیل تقر یبا د (١٤٥٠) میلاد ي کال په شـــا او خوا کې د غزني لو ید ېز ته د تر نک د سېمې په شا و خوا کې او سېد ل. څر نګه چې د د وی په شمېر کــې زیــاتوالی راغــی نـــو د وی د غزنـــي نـــه کابـــل او د کـــابله د ننګـــر هـــار خـــو تـــه وکـــو چیـــد ل. ([195])
د تاریخ حیات افغا ني لیکوال ډیپټي محمد حیات خان لیکي : زیړاني د ننګر هار په شا و خواکې د تا جکو سره یو ځای او سیږي او زیاتره خلک چې د د وی د نسب د شجرې سره اشنا نه د ي د وی تا جک بولي([196])

لکه چې اخو ند د روېزه هم په خپل مشهور اثر تذ کر ۀ الابرار والا شرار کې لیکلي د ي چې د زیړاني ښاخ لـــه خپلو نورو ورو نو نه بېل او د ننګر هار د سېمې له تا جکا نو سره او سیږي ([197]). خو باید وویل شي چې د وی سل په سلو کې پښتانه او د وی په پښتو نولۍ کې هیڅ د شک ا و تر د ید ځای نشته.

د زیړانیو پښتنو د قبیلې ځینې ښا نګې لکه پهاړ خیل، د ولت خیل، احمد خیل او تار خیل د برو مو مند و سره په غم او ښاد ۍ کې شریک د ي. همد اراز د د غې قبیلې یو شمېر خلک د لغمان ولایت د الینګار او قر غیو په ولسو الیو کې هم استوګنه لري. ([198])

زیړاني زیاتره د کر کیلې په چارو بو خت د ي. یو شمېر یې په سو د اګرېزو کارونو او د وکاند اریو بلنـــد ې هم بو خت د ي. زیړاني میلمه پا لونکي او په علم و پو هې مین خلک د ي.په پخوانیو وختو نو کې د د وی ځمکې ډېرې اوبه نه د رلود لې، خو کله چې په ١٣٤٥ هجري کال د ملت د با با خد ای بخښلي اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګر هار د کانال پروژه جوړه شوه نو د د وی د سېمې کر وند ې یې خړوبه کړې. اوس د د وی د کرنـــې ځمکې ډېرې حا صلخیزه د ي.د ننګر هار ولایت د زیړاینو د کلي یو د روند مشر خد ای بخښلی ملک عطا و چې د ښـــو کړو وړو او ښه چلند خاوند و. ([199])

195د پښتنو تاریخ، د قا ضي عطاؤالله خان تالیف، لومړی ټوک، کابل، ١٣٥٦ لمرېزکا ل

196تاریخ حیا ت افغا ني د پېښور چاپ، ٢٤٤ مخ

197تذکرۀ الا برار والا شرار، د روېزه اخون، پېښور، اد رۀ اشاعت سر حد، ٦٩مخ

198پښتانه، لومړی ټوک، ١١٨. مخ

199د د کتور لطیف یاد شخصي یاد د اشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

83 سافي، ساپي

سا پي یا سا پیان د پښتنو د غرغښت په ټو لنېز ګروپ کې یوه مهمه او لر غو نې قبېله د ه چې وګړي یې په کو نړ ، لغمان، کا پیسا، پروان، ننګر هار ، پکتیا، خوست، باد غیس، بلخ، فاریاب، کند ز ، کابل، د پښتونخوا په مو مند و ایجنسی، د ره خیبر ، د سهیلي پښتونخوا په مرکز کو ئټه، پښین، ژوب، سیبۍ او همد ارازپه لنډ ک او د پاکستان د پنجاب ایا لت په فیصل اباد کې استوګنه لري.

د سا پیو قبېله د تاریخ په اوږد و او بېلا بېلو پړاوونو کې په مختلفو او بېلا بېلو نو مو نو سره یاد ه شوې د ه، د بېلګې په تو ګه: ساپي، صافي، سا پین، سپین، سا پیس، سا پیت، سا فیست، سا فیت، سا پینګ، سا پیته، سا پیسته، اسا پنتیه، سپینته، سو پتا او نور ([200]).

د اسې روایتو نه شته چې سا پیان یوه لر غو نې اریا یې قبېله د ه چې یو ناني کلا سیکو مؤ رخینو په خپلو تا ریخي کتا بو نو کې د د غې قبیلې یا د ونه او ذکر کړی د ی او پخپله مقد ونې اسکند ر د کو نړ او لغمان په ځمکو کې د غو خلکوسره مخا مخ شوی د ی او ډېرې جګړې یې هم ورسره کړي د ي. د دې خلکو څه برخه د مو مند و او باجوړ د سېمو په شا او خواکې هم د لوی اسکند ر سره په جګړو کې ښکیل شوي د ي ([201]).

لغمان او کو نړ ته د سا پیانو د راتلو په اړه د اسې ویل کیږي چې د میلاد نه ۲ـــ۳ کلو نه وړاند ې با ختري ار یا ئیان د شمېر د زیا توالي او د ځای د تنګوالي له کبله په لیږد پیل وکړ چې د پکهت د قبیلې نورښا خونه او د هغو په لړ کې سا پیان هم شا مل ول. کله چې سا پیان د هند و کش له د رو نه د کا پیسا په حوزه کې ښکته شول او له د ې ځا یه یې تقر یباد سیند و نو طبیعي مجرا ګا نې په مخه نېولې چې د هغوی نه یې یوې ډلې د کا بل سیند په مخه نېولې او د نجراب، تګاب، سروبي او لغمان له لارې د کو نړ د سیند حوزې ته ورسېد ل.

په د ې کې د هیڅ شک او تر د ید ځای نشته چې سا پیانو د میلاد نه ۲ــ ۳ کلو نه د مخه په لیږد او مها جر تو نو پیل کړی د ی او اوس په کا پیسا، کو هستان، کوه ساپي، پروان، لغمان، کو نړ ، جند ول، پشات، سوات اوبا جوړ کې مېشته د ي ([202]).

83.1 قبیلوي جوړښت

سا پیان په لو مړي سر کې په شپږومهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي چې ود یر ، ګوربز ، کند هاري، مسود، ښا د

200عبد المالک کو لکوال ساپی، سا پیان او د هغوی قبیلوي وېش، د جرګې مجله، ۳۵ مخ، ۱۳٦۵ کال، کابل

201مطیع الله چمبیلی، بیا هم سا پیان وپېژنئ، د کابل مجله، ٤٤ ګڼه، ۱۳۳٦ کال

202تاریخ حیات افغاني، ۲۳٦ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يخيل اوګاګي زي نو ميرې ([203]) چې بيا وروسته په نورو ځانګو وېشل شوي د ي چې د غه ځا نګېپـــه لانـــد ې ډول د ي :

امري، شيخي، باړ ميزي، بيا نخيل، کټه سر، غيبي خيل، حبيب زي، کاکا زي، خا د يخيل، سليمان زي،بـــا ديـــن زي، اد م زي، پا ينده خيل، نو رخيل، خيرن زي، زکوزي، مېر علي خيل، الو کوزي، عطا خېل، ســـين زي،بـــري زي، شمسو کور، مد ور کور، غلجی کور، ابه خېل، سيپان، مرزاخېل، کمال خېل، امر ويي، بد ين زي، خاد ي خېل، رحيمد اد خېل، حيد ر خېل، شابول خېل، سليمان خېل.مولاتم کور، ملايان، کاګي، شهزاد ه او ټنګه ګوربز.

83.2 د سا پيانو د استو ګنې سېمې

1. **د کونړ په ولايت کې**

د سا پيا نو د قبيلې زيات شمېر وګړي د کو نړ په ولايت کې ا ستو ګنه لري او په نو موړي ولايت کې د سا پيانو د استو ګنې ځا يو نه په لاند ې ډول د ي: اسد اباد، نرنګ، بر يکوټ، سر کا نۍ، د انګـــام،ځـــو کۍ، نورګل، پيچ، چپه د ره، با ډيل، د بوه ګل، د مزار د ره او شو نکړۍ. د کو نړ په ولايت کې د سا پيا نو مجمو عي شمېر تقر يبا د ۱۵ـــ تنو په شا وخواکې ښود ل شوی د ی.

2. **د لغمان په ولايت کې**

د لغمان په ولايت کې سا پيان په عمر زيو، شکور اباد، علي خيلو، پا چا خيلو، احمد زيو،بـــا ړېزيـــو، سالاو، ګاګړ، کو ټالی، د روېش اباد، د ولت شاه، اتوک، چکله او د وګل کې ژوند کو ي چې په نـــو مـــو ړي ولايت کې سا پيان د ۵ـــ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوي د ي

د لغمان ولايت د عمر زيو سا پيا نو مشهور ښا خو نه تور خېل، خېرن زي، زکوزي، مېر علي خيل، الو کوزي او عطا خيل د ي.

3. **د کا پيسا په ولايت کې**

سا پيان د کا پيسا په ولايت کې د د غه ولايت د تګاب او نجراب په ولسو اليو کې استوګنه لري.

4. **د پر وان په ولايت کې**

سا پيان د پروان ولايت په کوه سا پې، سيد خيلو، کو هد امن او کو هستان کې استوګنهلـــري. دپـــروان ولايت سا پيا نود د ې لپاره چې د وی د تا جکو ورو نوسره د ډېرو کلو نو په اوږد و کې او سيد لي د ي نو خپله ژ به پښتو يې له لاسه ورکړې د ه.

203معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا يل سرحد ي کشور، ۱۲. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د ننګر هار په ولایت کې

د ننګر هار ولایت د خېوې ولسو الۍ په د ره نور کې هم د د وی یو کلی شته چې د بو ډیالۍ په نامه یاد ېږي.([204]) د ا هغه بوډیالۍ د ه چې شا عر انو په خپلو شعرونو او سند ر غاړو په خپلو سند رو کې ترې یا د ونه کړې د ه او ویلي یې د ي:

اد کې مورې ما ښو له ځمه

د بو ډیالۍ تو تان ړلۍ وهلې د ښه ما ښو له ځمه

6. د بلخ په ولایت کې

د د غه ولایت په مرکز او د بلخ او د ولت اباد په ولسو الیو کې هم سلیمان خېل سا پیان استوګنه لري۔

7. د فاریاب په ولایت کې

د د غه ولایت د قیصار په ولسوالۍ کې هم سلیما ن خېل سا پیان استوګنه لري۔

8. د باد غیس په ولایت کې

د غورماچ په ولسوالۍ کې هم سلیما ن خېل سا پیان مېشته د ي۔

9. د پښتونخوا په مو مند و ایجنسۍ کې

د پښتونخوا د مو مند و په ایجنسۍ کې یو زیات شمېر سا پیان چې د کند هاري، مسود، ګـــوربز او ود ېر په ښا خو نو پورې اړه لري استوګنه لري او د اسې ویل کېږي چې د ۱۹٦۱ زېږ د ېز کال د سر شمېر نې له مخې د د وی شمېر ۵۳... تنه ښود ل شوي د ي چې ښا یې د ا شمېر به او س لا تر د ې ډېر زیا ت وي ځکه چې د د غې سر شمېر نې نه اوس پوره ٤۹ کلو نه تېر شوي د ي۔

کند هاري سا پیان د مو مند وا یجنسۍ په وید انشا، کرېل، چینه ګۍ، کند و کو هې، امرو یې او چنــــاري کې استوګنه لري چې په مجمو عي تو ګه د د وی سېمه د سره کمر په نامه سره یاد ېږي۔ د سوات اخوند صاحب ملا عبد ا لغفور هم کند هاری ساپی و۔

ګوربز سا پیان په تره کي تنګي، لکړۍ، کمر کلا او کټه سر کې مېشته د ي۔

مسود ساپیان په چیناری، زیارت، خزینه او کوړ پاڼ کې مېشته د ي۔

همـــد اراز ودېـــر ســـاپیان دکـــونړ د ســـیندپـــه جنـــوبـــي برخـــهکـــې اســـتوګنهلـــري ([205]) باید وویل شي چې د مومند و ایجنسۍ د ساپیانو کلتور کټ مټ مو مند و ته ورته د ی۔

---

204 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Safi.pdf

205 ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخوا کې، ٤۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. په سهيلي پښتونخوا کې

يو شمېر سا پيان د سهيلي پښتونخوا په سيوی، ژوب او کو ئيټه کې هم استوګنه لري چې مير زايي او کمال زي يې بنا خو نه د ي، خو ځر ګند ه د ې وي چې د غو سا پيا نو پښتو هېره کړې د ه او د سند يـــا نو کلتوري حا کميت يې پر ځان منلی د ی ([206]).

11. په پاکستان کې :

د پاکستان د پنجاب په فيصل اباد کې هم يو شمېر سا پيان استوګنه لري.

83.3 د سا پيا نو د قبيلې اقتصاد ي جوړښت

د کونړ سا پيان له د ې کبله چې د کرنې ځمکې يې لږې د ي، نو د هغې تر څنګ غولګـــانې، پســـونه،ګـــډيان او مېښې هم روزي چې د غوښو، شيد و او نورو حا صلا تو نه يې ګټه اخلي. د وی د کرنې ځمکې زيا تره للمي د ي چــــې اوبه نه وررسيږي او يا د اوبو رسيد ل ورته ناشو ني د ي. زيا تره بز ګران يې په بيوزلۍ کې ژ وند تيروي، په تېره بيا هغه بز ګران چې د با د ارنو (د ځمکو د خا وند انو) ځمکې کري نو مجبور او مکلف د ي چې د تخم نه پر تهـــــورې تو لې ستو نزې لکه غوايان، د بزګرۍ الات، د ځمکې وهل، کرل، رېبل، را ټو لول او ميد ه کول پخپله غاړه واخلي. ان د ځمکې د خا وند کو رته د حا صلا تو وړل هم د بزګر پر غاړه د ي. بز ګر مجبور د ی چې د ې نورو کا رونو تر څنګ د خپل باد ار، خره، غواګانې او مېښې هم وسا تي. همد اراز بز ګر خپل باد ار ته د غره نه وړيا لر ګي راوړي. د بز ګـــر مېر من بايد ه د ي چې د ځمکې د خا وند د مېر منې اوامرو ته غاړه کښيږد ي. لنډه د ا چې زياتره خلک يې بېـــوزله او نېستمن د ي.

83.4 خوراک

د وی په خوړو کې زياتره د جوارو، اوربشو، غنموا و وريجو نه ګټه اخلي.ځر نګه چې د وی د بزګـــرۍ تـــر څنګ په مالد ارۍ هم بو خت د ي، نو زياتره يې د غواګانو او مېښو د شيد و نه هم ګټه اخلي ا و غوړي يې يا په شـــتمنو خلکو پلوري او يا يې د ننګر هار سيمې ته د پلورلو لپاره راوړي.

83.5 جامې

د وی زياتره د وړيو او وزو د وړ غنو نه ځا نته مخصو صې جا مې جوړوي چې د ريشۍ ته ورته د ي، خـــــو

206ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا کې، ۴۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرنلري. ښځې يې تور پړوني او اوږده کميسو نه لري. د د وی پر تو گو نه چين د اره وي.نارينه يې د خمتا له تـو کړ نه هم ځانته کالي جوړوي او اکثره يو ډول ټو پۍ چې پکو لونه يې هم بو لي او د وړيونـــه جــوړ شـــوي وي.پـــه سروي.

83.6 مېلمه پالنه

د اقتصادي تنگسې او بې وسۍ سره سره سا پيان مېلمه پال خلک دي. د وی د مېلمنو لپاره حجرې لري چې په دې کار کې يو له بله سره سيالي کوي. په د وی کې د مېلمنو قدر زيات دی. د د وی په حجرو کې د موسيقۍ الات لکه سيتار، رباب، منگی او نور شته.

83.7 پښتني ننگ

سا پيان د قام په ننگ کې غير تمن خلک دي. د وی د خپل هېواد د ازاد ولو لپاره د انگرېزي.يـــر غلگـــرو پـــه وړاند ې

ځو ځو ځلې جنگيد لي او ډول ډول قر بانۍ يې ورکړي دي.همدا راز د سرو روسي ير غلگرو په وړاندې د وی د اسي توري وهلي دي چې زموږ د گران هيواد افغانستان تا ريخ د د وی د مېړانې کارنا مې نه شي هېرولای. همد اسبب دی چې د کو نړ په ولسي ژوند کې د وسلو د رلود ل او ساتل ډېر اهميت لري او د سا پيو په اړه وايي چې.يـــوه ورځ د يوه سا پي په کور کې نا رېنه ما شوم وزېږېد. ځر نگه چې په اکثرو پښتنو کې دا رواج شته چې د نــــارينه مـــا شوم تر زېږېد و وروسته د ټو پک ډزې کوي. ځر نگه چې د غه سړي ټو پک نه د رلود نو لاړ چې يو ټوپـــک پيـــدا کړي او د خپل زوی د پيدا کېد و په خوشالۍ‌د زې وکړي، خو چا خپل ټو پک ورنکړ. کوم وخت چې بېرته خپل‌کـــور ته راستون شو نو چا ورته ويل چې راشه زوی دې وگوره که نه نو کبر به وشي. هغه په ځواب کې ورته وويل چــــې زما زوی د لو مړي ځل لپاره با يد زما مخ ونه ويني ځکه زه د ومره نامرد يم چې د خد ای په دې لويه د نيا کې يو ټــو پک هم نلرم چې د زوی د زېږېد و اعلان پرې وکړم نو که غه زما مخ گوري ښا يي چې د هغه نه به هم زما غوندې.بـــې همته سړی جوړ شي. نو ه به دا وي چې د يوه نا رېنه او با همته سړي مخ وگوري.

ساپيان د غيرت او ننگ په ټکي سر او مال ور کوي. په د وی کې ښځو ته طلاق ورکول سخته بـــې ننگـــي د ه. ځوک چې د چا په ښځه تورن شي نو د هغه ژوند بيا په مرگ شمېرل کيږي. د چا په کور کې چې ځوک مړشي.نــو کـــه نېستمن هم وي نو هغه مجبور او مکلف دی چې خيرات ورکړي. په د وی کې د خيرات نه پرته د مړي ښخول شرم گڼل کيږي. همد اراز د وی ملا يانو او ميا گا نو ته د خيرات، صد قې او سر سايې نه هيڅکله هم غاړه نه غړوي. د وی د عذر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ننواتې په وړاند ې د ډېرې لوېې ګناه نه هم تير يږي. لنډه د ا چې د وی په پښتني ننګ کې ډ ېر ټينګ د ي.([207])

83.8 مشهور شخصيتونه

په سا پيانو کې ډېر ستر مبا رزين، استاد ان، پو ځي منصبد اران، ليکوالان او شا عران تېر شوي د ي چې ځيني يې په حق رسيد لي او ځيني يې اوس هم ژوند ي د ي د لته د هغوی ياد ونه ضروري د ه.

1. غازي محمد عثمان خان ساپی چې د تګاب و او د انګر بزانو پر خلاف د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د سمبر د ميـــا شتي د پا څون د ر هبرانو نه و.
2. د خپلواکۍ د لاړې ستر مبارز غازي ميرز مان خان کو نړی.
3. اروابناد غلام حسن خان ساپی
4. اروابناد شهيد قا ضي عبيد الله ساپی
5. اروابناد شهيد امان الله سيلاب سا پی
6. قا ضي مطيع الله چمبيلی
7. د کتور ود ېر ساپی
8. سر محقق زلمی هېواد مل
9. اروابناد جنرال محمد اصف سا پی
10. د پښتونخوا مشهور صحافي سليم سا پی
11. پو هاند د کتور ضمير سا پی
12. جنرال رحمت الله ساپی
13. مفتاح الد ين ساپی
14. د کابل پو هنتون استاد لطف الله ساپی
15. د د انش د خپر ند وېې ټو لنې مشر اسد د انش ساپی
16. د ساپي د کتاب چاپولو د مو سسې مشر امام الد ين ساپی
17. عظم الد ين عليمي

207پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۵۱-۱۵۵ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

84 سالار زي

که چېرې د سالارزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅېړو نو ثر گند ه به شي چــې ســالارزي لــه اره سړبني پښتانه اود تر کا ښيو (تر کلا ښيو) د قبيلې د پنځوښا خونو نه يو مشهور ښاخ گڼل کيږي. د تر کا ښيو نورمشهور ښا خونه ما موند، ابر اهيم خيل، اسوزي او شمل زي د ي.سالارزي د باجوړ په لر امد ک، بر امد ک لر سد ين، بر ســـد ين، ښار، ناوه گۍ، کوټکي، اليکي، چار منگ، بابوقره اورود کې مېشــته د ي. (208) همــد اراز د پښــتونخوا د ايــالت د نوښار په بره با نډه کې هم يو شمېر سالارزي استوگنه لري. په سالار زيو کې د برم اولاد ه برم خېـــل او د هلال اولاد ه هلال خېل د د انگام او اسمار د تا ريخ سره نه شليد و نکي اړيکي لري.

د با جوړ نه پر ته د افغانستان د کونړ په ولايت کې هم زيات شمېر سالارزي استوگنهلــري او د د وی د اســتو گنې خا يو نه په لاند ې ډول د ي :

د انگام، شونکړۍ، اغذ باغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړۍ، ځوکۍ، بارگام، ازبر گل، بريکوټ، ډمبرو، حساره، کر هاله، د م کلی، نرنگ، کنجگل، د ونايي او ټا نگو د ره. (209)

په سالارزو کې د قبيلې مشري د ابراهيم ځېلو (برم خېلو) په لاس کې د ه. د اسې روايت هم شته چې پـــه يـــوه وخت کې د سالارزو د لر امد ک په غو نډۍ نو مي کلي کې د کا مران په نامه يو سړی اوسېد ه. په د ې کلی کـــې د ده د يوې مېر منې نه د وه زامن د هلال او ابر اهېم (برم) په نامه وزېږېد ل . د زلميتوب په وخت کې د وی د خپل پلار سره بز گري کوله او د پلار تر مړينې ورو سته هم د بز گرۍ په کارونو بوخت ول. يوه ورځ برم په پټي کې يوې کو له او يو ملنگ چې پر اس سپور و د پټي تر څنگ ود رېد. ملنگ برم ته وويل :" لاړ شه اوگره راته راوړه' (په شړومبو کې پخې وريجي چې يو ځای شي او گره ورته ويله کيږي). برم لاړ او له کورنه يې اوگره ورته راوړه. ملنــگ د اوگـــرې کونډۍ (د لرگې کا سه) په لاس کې ونيو له اوا و گره يې پر ځمکه توی کړه. برم له کوره د ړې ځلې اوگـــره راوړه او ملنگ د ړې ځلې او گره پر ځمکې تويه کړه، خو برم هيڅ ډول عکس العمل ونه ښود. ملنگ سر را پورته کړ او په د عا کې يې وويل:" بر مه! خد ای د ې د ټو لو سالا زيو خان کړه !" له د عا نه ورو سته ملنگ لاړ او برم په خپلې يـــوې بـــو خت شو. د يوې کولو په وخت کې برم د سرو زرو خزانه وموند له. هلال چې ته راغی نوبرم ورته ټو له کېسه وکړه. هلال په ملنگ پسي وزغا ستل. ملنگ ورته وويل : د سالارزو خاني مې برم ته ورکړه، ستا په خو له د ې خد ای بر کت کړي. ولسي جر گې د ې ستا په خو له فيصله کيږي او په کو مه جر گه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغــه د ېنــه فيصـــله کيږي و په کو مه جر گه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغه د ې نه جو ړيږي.(210)

208پښتني قبيلې، ۱۵٦ مخ، د پېښور چاپ

209معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا يل ولا يات سر حد ي کشور، ۱٦ مخ

210د پښتنو ټولنيز – اقتصاد ي جو ړښت، د پښتو څېړ نو بين ا لمللي مرکز ۲۱۹- ۲۲. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همد اسبب د ی چې اوس د د ه اولاد ه هلال خېل په سالارزيو کې ولسي شــخړې او لا نجــې حــل او فصــل او اواروي.

د سالار زيو يو بل ښاخ د سد ين او امد ک په د وو لو يو څا نګو ېشل شوي د ي.

د سد ين څا نګې د اد ي:

سين خېل، کټکي ځېل، عالي خېل، قلند ر خېل، خير خان خېل، کند ريان.

د امد ک څانګې د اد ي :

ابراهيم خېل (برم خېل)، هلال خېل، مېر د اد خېل، شومه خېل، اکا خېل، محمود خېل، بد ل زي، ګبري، فتح ځان خېل، حيد ر ځېل، تور خېل، څر ګند خېل اوتاران.

د ۱۹٦۱ زېږد ېزکال د سر شمېر نې له مخې په با جوړ کې د سالار زيو مجمو عي شمېر ۷ـ۵ـ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د د وی شمېر ۳۹۹۸۲ تنه ښود ل شوی و. اوس چې د د غې سر شمېر نې نه پوره پنځوس کلو نــــه تېر شوي د ي ښا يې د د وی په شمېر کې به ډ ېر شمېر زيا توالی راغلی وي.

د ډيورنډ د ناولې کر ښې تر لا سليک کېد و يعنې د ۱۸۹۳ زېد ېزنه د مخه د با جوړ سېمه د افغانستان د خاورې يوه برخه وه.

سالارزي په پښتني ننګ او غيرت ا و پښتو نوالې باند ې ټينګ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي، په علم اوپــو هې با ند ې مين اوجنګيالي ځلک د ي. د وی. د برې او حجرې تل د ميلمنو پر وړاند ې خلاصې وي. د هند په نېمه وچه باند ې د انګريزي ير غلګرو په وړاند ې يې د انګرېزانو پر خلاف ډېرې توري وهلي د ي او همد اراز د پا کستانـــي د يکتا توري حکو متو نو په وړاند ې يې ډېرې د قد ر وړ مبازې کړي د ي چې د همد ې مبارزو په پا يلـــه کـــې د د وی سېمې څو څو ځلې بمبار شوي د ي او ډېر تاوانونه يې ګا للي د ي، ځکه چې د د وی په خټه کې د خپلو اکۍ غو ښــــتنې روحيه ډ ېره پياوړې د ه.

د سا لارز يو د قبيلې يو شمېر ليکوال او مشهور علمي شخصيتو نه په لاند ې ډول د ي :

1. د افغانستان د علو مو اکيډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيتيوت پخوانی غړ ی سر محقق ښا غلی محمــــد نعيم سالارزی چې د پښتو اد بيا تو د پياوړ تيا او د پښتو قا مو سو نو په ليکلو کې يې د قد ر وړ خـــــد متو نه کړي د ي.
2. په کا بل کې د يو ناما د د فتر ویاند ښا غلی نظيف الله سالارزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک

سهاک یا ساک د پښتنو هغه قبیله ده چې د نامه ریښه یې ډېره لرغونې و د حضرت مسیح علیه السلام د زېږېد و نه ۵۔ کلونه وړاندې هغو ساکانو ته رسیږي چې د سیستان و هېلمند په حوزه کې اوسېدل چې د دوی اصلي ټاټوبی ساکستان یا سگستان و چې عربو ورته سجستان وایه و په فارسي کې ورته سیستان ویل کیږي. د غه ساکان په اصل کې کوچیان وو او د مسیح د مېلاد نه ٦ پېړۍ وړاندې د امو د سیند، فرغانې او د چیني ترکستان د سنکیانګ د حوزې نه یې په لېږد پیل وکړ او د سیستان سیمې ته یې ځانونه ورسول چې وروسته د افغانستان په نورو سېمو کې هم خواره شول.

په پښتنې د ود بڼه شجره کې ساک (سهاک) د موسی زوی، د ابراهیم لمسی او د غلجي کړوسی دی چې د نسب د شجرې پربنسټ یې اندړا و ترکي ورونه ګڼل کیږي. ([211])

85.1 سهاک د قبیلې ښاخونه

د ساکو یا سهاکو قبېله په لاند نیو ښاخونو باندې ویشلې شوې ده:

حسن خېل، یعقوب خېل، خدر خېل، بختو، یو سف خېل، الوزي، توتا خېل، اوریا خېل، گدا خېل، اسماعیل خېل و چغ پای([212]). د تاریخ حیات افغاني په قول چې له نن نه ١٤٥ کلو نه وړاندې کښل شوی دی د دوی مجموعي شمېر اووه زره کورنۍ ښودل شوي دي چې ښایې دا شمېر به اوس ډېر زیات وي.

د سهاکو په قبیله کې د یوسف خېلو د ښاخ شمېر د سهاکو د قبیلې د پاتې ښاخو نو په پر تله زیات دي.

85.2 سهاکو د قبیلې د استوګنې سېمې

1. د پکتیا ولایت د زرمت په ولسوالۍ کې.
2. د لوګر د ولایت په خروار نومې سیمه کې.
3. د ننګرهار ولایت د حصارک غلجي او د سره رود په ولسو الیو کې چې په د غه ولسوالۍ کې یې شمېر ٢٢٦٨ تنه ښودل شوی دی.
4. د کابل ولایت د پغمان ولسوالۍ په بیکتوت کې.

---

211 پښتنې قبیلې، ١٥٨ مخ د پېښور چاپ

212 تاریخ حیات افغاني، ٢٩١ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې او همد اراز د د غې ولسوالۍ د اوزبین په سېمه کې.
6. د کابل ولایت د بگرامي د ولسوالۍ په شیو کیو اوسهاکو کې.
7. د کاپیسا ولایت د تگاب په ولسوالۍ کې.
8. د لغمان ولایت په مرکزد گل بېله په کلي کې.
9. د پروان په ولایت او په تېره بیا د هند وکش د غره د لړۍ په سهیلي د روکې.

کله چې زه د د ې مقالې لېکوال په ۱۳۵٦ لمرېزکال کې د فاریاب ولایت مرکز میمنې ته تللی وم نو د د غه ښار په شمال لوید ېز پنځه کیلو متر ۍ کې مې د پښتنو کوچیانو کیږد ۍ ولید لې او کله چې هلته ورغلــم او د د وی‌نــهـــې وپوښتل نو ځانونه یې ساک یا ساکزي کو چیان را وپیژند ل ا و ویل یې چې د وی اوړی او ژمی همد لته تیــــروي او د نورو کوچیانو په څېر نورو ځایونو ته لېږد نه کوي.(213)

سهاک میلمه پالو نکي، غیر تمن، په هیواد او علم او پو هې مین او په پښتني ننگ او غیرت باند ې ټینگ او ولاړ خلک د ي. د انگریزي یر غلگرو سره په د رې گونو جگړو کې یې له ځا نه ډېره مېړانه ښود لې اود سره روسي ناتار په وړاند ې په زړورتیا سره جنگید لي د ي او د خپل هیواد د ژغورنې له پاره یې ډېرې قر بانۍ ورکړېد ي.

86 ستانکزي

که چیرې د ستانکزیو د قبیلې د نسب ونه یا شجره په غور سره و څېړو نو جو ته به شي چې د غه قبېله له اره غلجي پښتانه د ي او په احمد زیو چې د پښتنو خورا ستره او پیاوړې قبېله د ه ور گډیږي. د د غې قبیلې خلک زیاتره خلک د لوگر او ننگرهار په ولایتونو کې مېشته د ي.(214) ستا نکزي هم د نورو پښتنو په څېر میلمه پالونکي، په علم او پو هې مین او په پښتو او پښتونولۍ او پښتني ننگ او غیرت خورا ټینگ خلک د ي. د وی هیواد پالونکي او د گـــران هېواد افغانستان د خپلواکۍ په لار کې یې ډېرې سرښند نې کړي د ي. د انگریزي ښکېلاکگرو ســـره‌پــــه د رې گونـــو جگړو کې ستانکزیو ډېرې توري وهلي او همد اراز د سره روسي ناتار په وړاند ې یې هم له ځانه ډېره مېړانه ښود لې د ه.

86.1 ستا نکزیو د استو گنې سېمې

د مخه مو وویل چې د ستانکزیو د قبیلې زیاتره خلک د لوگر په ولایت کې اوسیږي. د لوگر ولایت نه سر بېره

213د مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتونه

214پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد تالیف ۱٦ـ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ننگر هار، کابل، مید ان او ورد گو، لغمان، بغلان، کند ز، بلخ، سمنگانو، هرات او هیلمند په ولایتونو کې هم یو شــــمېر ستانکزي استوگنه لري.

1. **د لوگر په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوگنې سیمې:**
   - **د لوگر ولایت په مرکز د حصارک په کلي کې.**
   - **احمد زي کلا**
   - **د محمد اغې لوېد ېز ته د مغول خېلو په سېمه کې.**
   - **شا هي کلا**
   - **تاج خان کلا**
   - **کتب خېل**
   - **غزني خېل**
   - **ابد ه خېل**
   - **کند هاري پل**
   - **شاه مزار**
   - **اباز ک**
   - **بني شروگان**
2. **د کابل په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې سیمې په لاند ې ډول د ي:**
   - **د مو سهي په ولسوالۍ کې**
   - **د چهار اسیاب ولسوالۍ په الیا س خېلو او نمو نیاز کې**
   - **د پغمان په ولسوالۍ کې**
   - **د سروبي ولسوالۍ په تیزین او جگد لگ کې**
3. **د مید ان او ورد گو په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوگنې سیمې په لاند ې ډول د ي:**
   - **د نرخ په ولسوالۍ کې**
4. **د کند ز په ولایت کې ستانکزي په لاند نیو ولسوالیو کې ژوند کوي:**
   - **د امام صاحب په ولسوالي کې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خان اباد په ولسوالي کې

5. د بغلان په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د اوسېد و سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د پلخمري په ولسوالۍ کې
   - د نهرین په ولسوالۍ کې
   - په بلا د وري کې.
6. د سمنگانو په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت د مرکز د ایبکو په ښار کې ژوند کوي.
7. د بلخ په ولایت کې ستا نکزي د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوگنه لري.
8. د هرات په ولایت کې
9. د هېلمند په ولایت کې
10. د لغمان په ولایت کې ([215])
11. د ننگرهار په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت په لاند نیو ولسوالیو کې استوگنه لري:
   - د سره رود په ولسوالۍ کې
   - د چپرهار په ولسوالۍ کې ([216])

د ستانکزیو قبیلې په خپلې غیږ کې یو شمېر استاد ان، پو هان او لیکوالان او د کریکټ د لوبې اتلان روزلي د ي چې کولای شو د هغو په لړ کې د لاند نیو ښاغلو نومونه یاد کړو:

1. د کابل پوهنتون د ژورنالیزم د پوهنځي استاد ښاغلی پوهند وی نصـــر اللّه ســـتانکزی چـــې تکـــړه ژورنالیست او لیکوال او د څو علمي کتابونو مؤلف د ی.
2. د لوی غر د ویبپاڼې چلوونکی او د پښتو ژبې لیکوال ښاغلی رفیع الله ستانکزی.
3. د نگاه تلویزیون اوند ا راډیو وياند ښاغلی محمد نسیم ستا نکزی.
4. ښاغلی اسد الله ستانکزی
5. د افغانستان د ملي کریکټ د ډلې لوبغاړی ښاغلی اصغر ستانکزی.

215ستانکزي څوک د ي؟ د لوی غر ویبپا ڼه، د رفیع الله ستانکزي مقاله

216معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایت سرحد ي کشور، ۳۲ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

87 ستانيزي

ستاني زي هم د پښتنو د غلجيو په ټولنيز گروپ او ډله کې يوه پېژند ل شوې قبيله د ه چې د سليمانخيلو د قبيلې يو ښاخ گڼل کيږي. ستانيزي د ننگرهار ولايت د غلجايي حصارک او د سره رود په ولسواليوا و همد ارز د ورد گو په شمالي برخه کې استوگنه لري. د اسې روايتونه هم شته چې جبار خېل او با بکر خېل پښتانه د ستانيزيو مشهورې ښا نگې د ي چې د کابل او جلال اباد تر مينځ سېمو کې مېشته د ي. ([217])

ستاني زي هم د نورو پښتنو په څېر توريالي او غيرتمن خلک د ي. که څه هم د کرنې لرې ځمکې لري، خو يو شمېر يې په کوچنيو سود اگريو او يو شمېر هم په د ولتي ملازمتونو بوخت د ي.

د ستانيزيو د قبيلې يو وتلی ليکوال، کيسه ليکونکی او ژورناليست ښاغلی محمد نسيم ستانيزی د ی چې اوس د امريکې غږ راډيو د پښتو څانگې وياند هم د ی.

همد اراز د ستانيزي د قبيلې پورې اړوند يو بل نامتو ليکوال او سياسي شنونکی ښاغلی ډلکتر احسان اذري ستانيزی د ی.

88 سبري

د سبري قبيله چې ځينې وختو نه د صبري په بڼه هم راغلې د ه د پښتنو په کرلاڼي ټولنيز گروپ پورې يوه اړوند ه قبيله د ه چې خلک يې د خوست ولسوالۍ د سبريو په ولسوالۍ کې چې د د غه ولايت شمال ته پرته ولسوالۍ د ه استوگنه لري. ختيز ته يې باک او تريزايي، جنوب ته يې د خوست د ولايت مرکز او لويد ېز ته د منگلو د قبيلې سره گډه پوله لري. د سبريو د ولسوالۍ مرکز د يعقو بيبو ښار گوټی د ی.

سبري غيرتمن، ميلمه پا لو نکي او په پښتني ننگ او غيرت ټينگ خلک د ي. د وی د انگريزي ير غلگرو سره د افغان – انگرېز په د ري گو نو جگړو کې په مېړ انه جنگيد لي او هم د روسي ښکيلاکگرو په وړاند ې يې خپله مېړانه او پښتو نولي په اثبات رسو لې د ه اود خپلې خاورې او هېواد سا تنه يې په مېړانې سره کړې د ه.

د سبري د قبيلې خلک په عمو مي تو گه د کر نې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. زيات شمېر ځولنانيې د غر يبۍ او مز د وريو لپاره د خليج عر بي هيواد و نو لکه: د وبی، شارجه، قطر او همد اراز په سعود ي عر بستان کې شپې او ورځې تيروي. د د غه ځاې خلک د مزرو نه پوزي، پړي، جاي نما زونه او ټو کرۍ گانې او شکرونه جوړوي.

د سبريو سېمه ډېره ښه شنه، حاصلخېزه او اباد ه د ه. د سبر يو د قبيلې شمېر په تخميني ډول ۱۹_۲۶ تنه ښود ل

217پښتني قبيلې، ۱۶. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی د ی.

د سبریو د قبیلې مشهور ښاخو نه او خیلو نه په لاند ې ډول د ي :

- بازوخیل
- صالح خېل
- ابو خېل
- غزني خېل
- خود اخېل
- انتوخېل
- سنکي خېل
- د رنامي

ماخوذ د ([218]، [219]، [220]) نه.

89 ستوریاني

د ستوریاني قبیله چې کله کله په ځینو پخوانیو تاریخي کتابونو کې د استریاني په بنه یې هم نوم راغلی د ی د سړبني پښتنو په ټولنیز ګروپ کې په وصلي توګه شامله قبېله د ه ا و د پښتونخوا په د ېره اسماعیل خان کې اســـتوګنه لري. د د وی د سېمې شمال ته شیراني، لوید ېز ته یې زمري، ایسوټ او موسی خېل کاکړ او جنوب تـــه د کســـراني او بلوڅو بزد ارو او په ختېز کې د ګنډاپورو پښتنو سره پو له لري.([221])

ستوریاني په عمومي توګه د سلیمان غره په ختیزه برخه او د ګومل د سیند په جنو بي خواکې مېشته د ي. د د وی لوی کلی د کوی بهاره په نامه یاد یږي.

مشهورا و نامتوا نګریزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنسټن په خپـــل مشـــهور لـثـــر (An Account of the Kingdom of Cabul) کې چې د ښاغلي پو هاند د کتور محمد حسن کاکړ او ښا غلي سر محقق نصر الله سو بمن له خوا

218http://en.wikipedia.org/wiki/Sabari_District

219معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایات سر حد ي کشور ۵۹ مخ، کابل، ۱۳۶۳

220پښتني قبیلې، ۱۵۸-۱۵۹ مخونه، د پېښور چاپ

221د وړ، شیر رحمن، اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۸ مخ، د قومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل سلطنت بیان تر نامه لاندې یې په ګډه تر جمه او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړېوال مرکز لــه خوا په ۱۳۶۱ لمریز کال کې چاپ شوی د ی د ستوریا نیو د قبیلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" ستوریاني تر د غو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو. د د وی سېمه په حقیقت کې د کرنې لپـــاره د ومره مساعد ه نه د ه. ډېر وخت تیریږي چې د وی د غه سېمه د د امان د بلوڅانو نه ونېوله او ژمی به یې هلته اړول او په د وبي کې به یې خپلې مېښې او رمې د موسی خېلو کاکړو سېمو ته بېولې. د غه لېږ د ید نې د هغې جګړېلـــه کبلـــه چې د د وی او د کا کړو د یوې قو مي څا نګې تر مینځ شوې وې نا را حته کوونکې ثا بتې شـــوې،پـــه د ې چـــې د وی مجبور وو د هغوی له سېمو نه وا وړي، نو د ستو ر یا نیو د قبیلې نیما یې بر خې خپلې رمې وپلورلې او په کر نـــې یې پیل وکړ. هغې بلې بر خې یې د پخوا په څېر خپل عاد ت ته د وام ورکړ، خو ډېر ژر د بېته اړ ویستل شول چـــې د هغو نورو په لاره روان شي. د نو یو او پخو ا نیو مېشته شوو ستو ریا نو تر مینځ له څو جګړو وروسته ټوله قـــبیله کر وند ګره شوه.یوازې د وه څا نګې یې تر او سه هم کو چیا ني ژوند ته د وام ورکوي او اوس هم په پسر لي کې خپل ما لو نه سپو ستا ته چې د سلیمان تخت په جنوب لو ید بز کې د ی خیژوي. سره له د ې هم ډېر ستو ریا ني تر او ســـه پورې سو د اګر او د ما لو نکو وړونکي پا تي شوي د ي او د ا هغسې ژوند د ی چې د ګر ځند ه پوونده وو ژوند تـــه نږد ې د ی. د وی معمولا په خرو او غو ایا نو مالو نه وړي او نږ د ې څلور زره کو رنۍ شمیرل شوي د ي." (222)

د ستوریاني قبیله په ډېرو نورو ښاخو نو او څا نګو با ند ې ویشلې شوې د ه چې مشهورې څا نګې یې د اد ي :

حسن زي، خان زي، شبي زي، اسما عیل زي، احمد زي، خواجه خیل، تو رخیل، اکو زي، کاره زي و ګـــد ار زي. (223)

ویل کیږي چې د غه پووند ه قبیلې د کند هار او بنګال تر مینځ هم سو د اګري کوله. نن هم یو زیات شمېر ستو ریا ني په هند و ستان کې استوګنه لري اود د ې لپاره چې د نګې ونې او ښا یسته څېرې لري نو یو شمېر یې د پو لیسو په تو ګه د ند ې تر سره کوي.

ستوریاني په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د وی د ود ونه او رواجو نه د نورو ګا وڼډیو پښتنو پــــه څېر د ي.

د روسي مشهور اتنوګرافر ستانیشفسکي د اتنوګرافیکو معلو ما تو له مخې چې د شلمې پیړۍ په پیلـکــېـیـــې کړي وو د ستو ریا نیو د قبیلې د وګړو شمېر یې د ۳۵ زرو تنو په شا او خواکې ښو د لي د ي. (224)

222د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک ٦٣- ٦٤ مخو نه

http://www.pashtunforums.com/pashtun-history-8/pashtun-tribes-521223

224پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٦۱- ۱٦۲ مخو نه، پېښور، د د انش خپر ند و یه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

90 سد وزي

سد وزي له اره سړېنې پښتانه د ي او د پوپلزيو د قبيلې يوه څانګه ګڼل کيږي. د د غې قبيلې مورث اعلـې يـا ستر نېکه اسد الله خان و چې په ۹٦٥ لمريز کال زيږېد لی او په ۱-۲۱ لمريز کال يې له د ې نړ ۍ نه ستر ګې پټې کړ ې د ي. نوموړی په عوامو کې په ملک سد و مشهور و او د د ه د نامه له کبله د غه قبيله په سد وزيو سره مشهوره شوه.

تاريخ حيات افغا ني د سد وزيو د قبيلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" سد وزي د پوپلزيو يوه څانګه د ه. سد وزيان تر ډېره وخته پورې نه يوازې د پوپلزيو د قبيلې، بلکـې د د رانيو د ټولې قبيلې خانان او مشران شمېرل کېد ل او جوته د ه چې سد وزيان د د راني قبيلو په ټولــو څـ انګو کـې د څانګړي د رناوي نه بر خمنه قبيله ګڼله کېد له، د ا ځکه چې د افغانستان بنسټ ايښود ونکی او واکمن لوی احمد شا ه بابا عليه الر حمه د سد وزي د ټبر نه و نو ځکه سد وزيان يوه بېله قبيله ګڼله کيږي، خو په اصل کې د غه قبيله د پوپلزيــو د قبيلې يوه څا نګه د ه. " (225)

ملک سد و يو ډېر پوه او هوښيار سړی و چې د خپل قوم لپاره يې ډېر خد متونه وکړل او په پای کې د خپــــل عمر په ۷٥ کلنۍ کې يې د د ې فاني نړ ۍ نه سترګې پټې کړ ې. د ملک سد و نه پنځه زامن پاتې شول چې خواجه خضــــر خان، مود ود خان، زعفران خان، کامران خان او بهاد رخان نو مېد ل، چې بيا خواجه خضر خان د ولس او خپلې قبيلې د خلکو په خوښه په مشر تابه وټاکل شو او شل کاله يې د خپل قوم خد مت وکړ. خواجه خضر خان د وه زامن د رلـــود ل چې يو يې خد اد سلطان او د ويم يې شير خان نو مېد ل.(226) تر پلار وروسته خد اد اد سلطان د قبيلې مشر شو چې يو باتد بيره او ځيرک انسان و او د قبيلې ټو لې شخړې او لانجې يې د جر ګو له لارې اوارولـــې. خـــد اد ســـلطان د غلجيانو او ابد اليانو تر مينځ پو لې د ورور ګلويزو اړېکوپر بنسټ و ټا کلې او بيا يې د قبيلې مشـــري خپـــل ورور شېر خان ته وسپارله.

شېر خان د خپلې مشرۍ په وخت کې د ايران د بيګلر بيګي يا سيا سي استازي سره په کند هار کې په مخا لفـــت لاس پورې کړ. د ه هم د خپل عمر په ٦٥ کلنۍ کې له د ې نړ ۍ نه ستر ګي پټې کړ ې. تر شير خان نه وروسته يې زوی سر مست خان د سد و زيوقبيلې مشر وټا کل شو او د يرش کاله د د غې قبيلې د مشر په تو ګه پا تې شو، چې بيا د هغه ځای نا ستی د هغه زوی د ولت خان و، خو د د ې له پاره چې نو مو ړ ی په عمر کو چنی و نو د قبيلې د مشر تابه چارې به د د ه اکا حيات سلطان پر مخ بيولې. وروسته د ولت خان ا و د هغه زوی نظر محمد خان په کندهـــار کـــې د ليـــران د بيګلر بيګي ګورګين د تو طيو له مخې ووژل شول. د د ولت خان تر مړ ينې وروسته د د ه نه د وه نور زامن پـــاتـــې شول چې يو يې رستم خان او بل يې زما نخان ول. کله چې رستم خان د خپل پلار تر وژل کيد و وروسته د سد و زيو

225تاريخ حيات افغا ني، د ويم چاپ ۱٤۲ نه تر ۱٥۲ پورې مخو نه، پېښور، د انش

226پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۲۷۸- ۱۲۷۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قبیلې مشر شو، نو د ی هم د ظالم ګورګین له خوا ووژل شو. په د غه وخت کې د سد و زیو قبیله بې مشره پـــا تـــې شوه.

په ۱۰۲۹هجري کال کې د حیات سلطان زوی عبد الله خان او د هغه زوی اسد الله خان چې ملتان ته تللی ول له ملتا نه بېرته کند هار ته راغلل او عبد الله خان د د غې قبیلې مشري ي په غاړه واخیستله. عبد الله خان او زوی یې اسد الله خـــان بیا هرات ته ولاړل، خو د هرات ګورنر عباس قلي خان د واړه بند یان کړل. په د غه وخت کې د هرات قزلبـــا شـــانو د عباس قلي خان پر خلاف بغا وت وکړ او عباس قلي خان هم مجبور شو چې له هراته وتښتي. په د ې وخت کې عبد اللهــــ خان او زوی یې ا سد الله خان چې د عبا س قلي خان په بند یخا نه کې بند یان ول د عبا س قلي خان د تیښتې سره سم له بند یخانې وتښتید ل او غرو نو ته وختل او په بغاوت یې لاس پورې کړ او بیا د هرات د نیولو لپاره د ښار پـــه لـــور وروخو ځید ل. له ښاره یو فر سخ لیرې د د سد و زیو او ایر انیا نو تر منځ جګړه ونښته چې په نتیجه کې ایراني حاکم جعفر خان ونیول شو او سد وزیانو ښار محاصره کړ او په د ې تو ګه د هرات ښار سد و زیو ته په لاس ورغـــی. ورو سته اسد الله خان سد وزی د فراه په جګړه کې د محمود له خوا ووژل شو.

تر د ې پېښو وروسته عبد الله خان سد وزی هم وفات شوا و بیاد خلکو په اتفاق سره زمانخان د ســـد وزیـــو د قبیلې مشري پرغاړه واخیسته ا و د ایرا نی پو ځو نو سره په مېړانه وجنګېد. د د ه زوی ذوالفقار خان هم د ایرانیا نو سره ډېرې جګړې وکړې.

تر هغه وو سته د سد و زیو په قبیله کې لوی احمد شاه بابا د ۱۷٤۷ نه تر ۱۷۷۳زیږ. دېـــزه‌پـــورې د افغانســـتان واکمن شو او یوه ستره امپر اتوري یې جوړه کړه چې په تاریخ کې د د رانیانو د امپر اتورۍ په نامه سره مشهوره د ه چې د د ې امپر اتورۍ لمن په لو ید ېز کې تر اصفهان او نیشا پوره، په ختیز کې ترکشمېر، لاهـــور پنجـــاب او ډیلـــي پورې او په شمال کې تر مروې او بخا را پورې پراخه وه.

پټه د ې نه وي چې سد وزیان، د رانیان او ابد الیان په مجموع کې سره توپیر نلري او د یو ټـــبر او یـــوه پلار اولاد ه ګڼل کیږي، خو یوازې د ا چې سد وزي د پوپلزیو د قبیلې یوه څانګه د ه. لوی احمد شاه بابا په تاریخ کې کلــــه د سد وزي، کله د ابد الي او کله د د رانې په نومونو او لقبونو سره یاد شوی د ی. ([227])

نن ورځ د سد وزي د قبیلې پورې اړوند ه خلک په کند هار، هرات، فراه، هیلمند، زابل، کابل، ایران، پېښـــور، پښتونخوا، کویټه، لاهور، ملتان، کر اچۍ، ډېره جاتو، کشمیر، هند او ډېرو بهرنیو هیواد ونو کې استوګنه لري.

91 سرکاڼي

زموږ پښت پوهان او نسب پېژند ونکي د سرکاڼي قبیله د پښتنو په سړبني ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه

227پښتني قبیلې، ۱٦۲، ۱٦۳، ۱٦٤ مخونه، د ویم چاپ، پېښور، د انش

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله ګڼې چې په الکوزیو ور ګډیږي. د اسې ویل کیږي چې د د وی اصلي ټاټوبی کند هار و، خو وروسته بیا د ځینو عواملو په وجه یې خپل اصلي ټاټوبی پریښی اوکونړ ته راغلي د ي او د د غه ولایت د سرکانو په ولسوالۍ کې مېشته د ي چې د د غې ولسوالۍ نوم هم د د وی د قبیلې په وجه د سرکاڼي د ولسوالۍ په نامه سره یادېږي. د سرکانیو ولسوالي د کو نړ په مرکزي برخه کې پر ته د ه چې په جنوب کې د پښتونخوا سره ګډه پوله لري. په د غې ولسوالۍ کې ۲۴۲ـ تنه او سیرۍ چې زیات شمېر یې په سرکاڼي قبیلې پورې تړلي خلک د ي. د غې ولسوالۍ مرکز د سرکانو کلی د ی. (228)

د سرکانیو شمال ته د کو نړ سیند بهیږي چې د د غې ولسوالۍ ډېرې لږې بر خې خړوبوي. په د غه سیمه کې وچکالي او د اوبو نشتوالی د خلکو ډېره لویه ستو نزه د ه او تقر یبا په سلو کې ۷ـ ځمکې یې د وچکالۍ او د اوبو د نشتوالي له کبله شاړې او بنجرې پر تې د ي، له همد ې کبله یې ګڼ شمېر خلک بېوزله د ي. د سرکانیو ولسوالي د کونړ ولایت د مرکز اسعد اباد نه ۱۱ کیلو متره واټن لري. د د وی په ولسوالۍ کې اووه لوی کلي شته. (229)

د د غې ولسوالۍ خلک سره له د ې چې ځمکې یې لږې او بې اوبو د ي نو په کرنې او مالد ارۍ باند ې خپل ژوند مخ ته بیا یې. د د وی ثاروي غواګانې، پسونه، وزې او خره د ي. سرکاڼي میلمه پا لو نکي، د علم او پو هې مینه وال او د خپل ګران هېواد افغانستان سره ډېره مینه لري. د وی د انګریزي ښکیلاکګرو سره د افغان-انګرېز پـه د ري ګونو جګړو کې په میړ انه جنګید لي او هم د روسي بلوسګرو په وړاند ې یې خپل ټټرونه د هېواد د سا تنې لپاره سپر کړي او خپله هیواد نۍ د ند ه یې په زړورتیا او پښتو نولۍ سره سر ته رسولې د ه. د د وی د هېواد پا لنې یوه ستر ګه بېلګه د اد ه چې د روسانو سره په جګړې کې د د وی په سلو کې ۹ـ کورونه بمبار شوي او له مینځه تللي د ي. د د غې ولسوالۍ ډېر خلک اوس هم په پښتونخوا او پاکستان کې د مها جرت شپې اوو رځې تیروي، په تېره بیا ډېر ځو انان یې په پاکستان او پښتونخوا کې په مزد وریو او غر ېبیو اخته د ي.

د سرکانیو په ولسوالۍ کې یوه لیسه او څولو مړ نې ښو نځي شته، خود ښو ونکو شمېر یې لږ د ی. د د ې ولسوالۍ خلک د څښاک پاکې اوبه نلري او په سلو کې ۸ـ خلک یې د سیند له او بو نه د څښاک او پخلي لپاره ګټه اخلي.

د سرکانو د ولسوالۍ سر ښېره یو شمېر سر کاڼي د کونړ ولایت په اسمار کې هم استوګنه لري.(230) همد اراز د کو نړ په ولایت سر ښېره، سر کا ڼي د الکو زیو د قبیلې د یوه ښاخ په تو ګه د افغانستان په لو ید ېز او جنو ب لوېد یز کې ستو ګنه لري. (231)

228http://en.wikipedia.org/wiki/Sirkanay_District

229http://www.aims.org.af/afg/dist_profiles/unhcr_district_profiles/eastern/kunar/sirkanay.pdf

230معلومات مختصر د رباره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ۲۲ مخ

231پښتنې قبیلې، ۱۶۵ مخ، د وهم چاپ، پېښور-د انش خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

92 سروانړي يا شېروانړي

زموږ پښت پو هان او نسب پيژ ند ونکي سر واڼي د پښتنود بيټنيو په ټولنيز ګروپ پوري تړي. د پښتني د ود ېزي شجرې پر بنسټ بيټ نيکه ډېر مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانې نه مؤ رخا نو د د ه نوم او حـــال ليکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون او مشهور ستانه او نيکه ګڼل شوی د ی.(232)

د سروانړي قبيلې خلکو ته په هند وستان او پاکستان کې شېروانړي هم وايي. د سروانړيو د قبيلې ياد ونه او ذکر د هند د مغولي واکمنانو هر يوه جلال الد ين محمد اکبر (۹۲۳ .. ۱۰۱٤) هجري، نورالد ين جهـــانګير (۱۰۱٤ .. ۱۰۳۷) هجــري و شاهجهان (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري د د ورې په مهمو تاريخي کتابو نو لکه تحفه اکبر شاهي يا تاريخ شير شاهي کې چې مؤلف يې پښتون عباس خان سر واڼی د ی او د مغولي واکمن جلال الد ن محمد اکبر په امر يې په ۹۹٤ هجري کال کښلی د ی، په تاريخ خانجهاني و مخزن افغاني کې چې مؤلف يې پښتون نعمت الله هروي نورزی د ی، په تاريخ د اود ي کې چــې مــؤ لف يې يو تن پښتون عبد الله د ی او هم د شاهجهان د د ورې (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري په مهم تا ريخي کتاب تاريخ شاهيـ کــې چې په تاريخ سلاطين افاغنه سره شهرت لري او د يوه تن پښتون تاريخپوه احمد ياد ګار له خوا چې د هنـــد د بنګـــال د وروستي پښتون واکمن د اود شاه کر لاڼي (۹۸۰ .. ۹۸۳) هجري په امر يې کښلی د ی راغلی د ی.

په هند وستان کې د پښتنو واکمنا نو يعنې لو د يانو او سو ريانو د واکمنۍ په وخت کې هم يو ډېر شمېر لـــوړ پوړي افسران ا، چا رواکي اوا مرا د سر واڼي په قبيلې پورې اړه د رلود ه چې په هغو کې د ملو خان سرواڼي، فتح خان سر واڼي، د ريا خان سر واڼي، د اود خان سرواڼي، سکند ر شاه سر واڼي او ابر اهيم سر واڼي نو مو نه د يا د ولو وړ د ي.(233)

تاريخ حيات افغا ني د سر واڼي قبيلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" ويل کيږي چې د شها ب الد ين غوري د واکمنۍ يا تر هغه لږ وروسته د سرواڼي قبيلې د د رابڼ او چود هوان شا او خوا سېمې ونيولې او د د غه ځای ځمکې يې په خپله قبضه کې راو ستلې او د د غه قوم مشري د سرپيال کـــورنۍ په تېره بيا د شيخ مليح قتال کورنۍ ته ورکړل شوه. د رابڼ له ډېرې مود ې راهسې ړنګ پروت او هغه د رلبـــڼ چــې اوس اباد د ی شيخ قتال سرواڼي ود ان کړی د ی چې په شمالي د روازه کې يې تر اوسه پورې د نوموړي شيخ نښـــان موجود د ی. په پخوا وختونو کې د د رابڼ ښار اباد او ډېرې ښايسته او ښکلي ود انۍ يې لرلې چې اوس د روانو اوبو او شنو ونو نه پرته بله کو مه ښکلا نه د ه ورته پاتې. سرواڼيو ډېره مود ه پر د غه ځای باند ې ولکه د رلود له، خو د هند د مغولي واکمن همايون د واکمنۍ په وخت کې له د غه ځايه ووتل او د د وی د وتلو لپاره د وه لاملونه موجـــود ول

232پښتني قبيلې، ٥۹ مخ، د د انش چاپ، پېښور

233تاريخ شاهي يا تاريخ سلا طين افا غنه، د احمد ياد ګار تاليف، رايل ايشياټيک سوسائټي اف بنګال، ۱۹۳۹ ميلاد ي کلکتـــه، د فهرســـت الرجـــال برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی د د وی د شمېر لږوالی او کمزوري، د ویم د د وی ماتې. لومړی علت یعنې د د وی د کمزوري علت د ا و چې د ستوریو د قبیلې او سروانیو تر مینځ د پښتني ننګ او غیرت په وجه لانجه را مینځ ته شوه چې په نتیجه کې په جګړې بد له شوه او په زاړه د رابڼ کې د د اوړو خواو و تر مینځ خونړۍ جګړه پېښه شوه چې له د واړو خواوو نه پکې ډېر کسان ووژل شول او کله چې د د واړو خواوو پاتي کسانو د غه حالت او مړي ولید ل و ډېر پښیمان او نوره یې جګـــړه مناسبه ونه ګڼله او د یو او بل له وژلو نه یې لاس واخیست او هرې قبیلې خپل مړي چې په زرګونو تنه ول په کوچنیو کوچنیو قبرونو کې ښخ کړل او بېرته خپلو استوګنځایونو ته ستانه شول. د د غې جګړې نتیجه د ا شوه چې‌لــه هغــې ورځې نه د ستوریو او سروانیو شمېر ډېر لږ او تر هغې اند ازې پورې کمزوري شول چې د خپل هیڅ مخالف قوم او قبیلې سره یې سیالي نه شوه کولای. تر هغه ورسته د همایون پاچا د واکمنۍ په پیل کې کله چــې د میــاخیلو لوحــانیو (لوانیو) ښاخ او بختیارو په پاتې سروانیو یرغل وکړ، چې تر لږې مقابلې وروسته یو شمېر سروانیو ووژل شـــول او پاتې یې مغلوب او د د رابڼ له سیمې یې لاس لنډ شو او د غه سېمه د میاخیلو او بختیارو دقـــبیلو لاس‌تـــه ورغلــه او سروانیو چې ډېر لږ پاتي ول ځینې یې خواره او ځینې یې مالېر کوټلې ته چې اوس د هند د پنجاب په ایالت کې سرهند ته نږد ي مو قعیت لر ي ولاړل. " ([234])

تر هغه ځا یه چې ما د د ې مقالې لیکوال د سر وانیو په اړوند څېړ نه وکړه نو د وی د پښتونخواا یالـــت‌پـــه د بره اسما عیل خان، د کاکا صاحب د زیارت په سپین کا ټي کې او د خیر اباد د سیمې په امیرو او اټک‌کـــې، د پاکســـتان د پنجاب د واه د سیمې په چکاره نومي ځای کې، د ملتان په افغان کالوني نو مي ځای کې، ګو جر انواله، د جهیلم په افغـــان اباد اوسیالکوټ کې او د هند و ستان د هر یا نا د ایا لت په کر نال او د پنجاب د ایالت د مالیر کو ټله په سیمه‌کـــې ا ســـتو ګنه لري. ([235])

92.1 د هند مالېرکوټله په سیمه میشته سر وانیو

د مالیر کو ټله سېمه د هند د پنجاب ایالت د سنګرور د ولسوالۍ یا ډیسټرکټ پورې یوه اړوند ه سېمه د ه چې د هند د خپلواکۍ ۱۹۴۷ عیسوي کاله پورې د سروانیو پښتنو یو ریاست ګڼل کید ه او سروانیو پښتانه د د غې ســـیمې‌نـــو ابان ول. که چیرې د مالېر کو ټلې د سر وانیو د نسب شجره وګورو نو د وی په اصل کې پښتانه بیټني د ي چـــې‌لـــو مړی په افغانستان کې او سید ل بیا له هغه ځایه د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې یې د د رابڼ او چـــود هوان سیمې چې اوس د پښتونخوا په د بره اسما عیل خان کې د ي په خپله ولکه کې را وستلې.

په د غه وخت کې د سروانیو یو مشهور تن چې شیخ صد رالد ین نو مېد او په صد ر جهان مشهوراو ډېر علبـــد او له خد ایه یې وېره د رلود له په ۱۴۶۹ میلا د ي کال کې چې د ۷۸۶ هجري کال سره سمون خوري د خپل اصلي ټا ټو بي

234تا ریخ حیات افغاني، پښتو ژباړه، ۳۱۶ مخ، د انش، پېښور

235http://en.wikipedia.org/wiki/Sherwani_tribe

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رابڼ نه د هند وستان خواته د سیاحت لپاره رهي شو۔ کله چې د ما لېر سیمې ته ورسید او د ســـتلج د ســیند دیـــوې ویالې پر غاړه یې چې جهوم یې بولي او اثار یې اوس هم لید ل کیږي یوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بـــو خت شو۔ په د غه وخت کې د هند پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسید لی۔

یوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سیمې نه ډهلي ته روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابـــر شو او د شیخ صد ر جهان سر وانې زهد او تقوای پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې یې وویل که چېرې زه د ډهلـــي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ور نکاح کړم۔ ډهلي ته د رسید لو سره سم د سلطان بهلول لـــود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني یې تر لا سه کړه۔ سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټینګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې یې وفا وکړه او خپله لور یې شیخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپـــاره یې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سېمې ورکړې او هم یې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشیان ورته ور ولیږل۔ شیخ صد ر جهان ورو سته بیا یو کلی ود ان کړ او مالېر یې نوم پرې کېښود چې همد ااوس هم په مالېر کو ټله سره شـــهرت لري۔

د اسې ویل کیږي چې نو موړي شیخ ورو سته بیا د کپور تله سېمې د رئیس بهرام له لور سره هم واد ه وکـــړ چې د بهلول لود ي له لور نه یې د حسن او د بهرام د لور نه یې د عیسی او موسی په نامه د وه زامن پید ا شول۔

شیخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عیسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي او په مالېر کـــو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زیارت یې اوس هم د خا صوا و عا مو زیا رتځی د ی۔ د شیخ صد ر جهان تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په څېر فقیر انه ژوند تېراوه او د خپل پلار د مزار خد مت یې پر غاړه واخیست ا و عیسی او موسی د مالېر کو ټله د سیمې د ریاست او نوابۍ چارې پر غاړه واخیستې۔ مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو۔ عیسی هم په ۱۵۳۸ عیسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ ینې وروسته د د ه یوا زینی زوی شاه محمد خان د ما لېر کو ټله د سیمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخیستلې۔ د شا ه محمد خان تر مړ ینې ورو ســـته‌پـــه ۱۵٤٥ عیسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خواجه اسحق مشهور د مالېر کو ټله د سیمې نواب شو۔

د خواجه معد ود خان تر مړینې وروسته په ۱٥٦٦ عیسوي کال کې د مالیر کو ټله د ریاســـت چـــارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړینې وروسته په ۱۶۰٤ میلاد يکـــالکـــې د د ه زوی نواب محمد بازید خان چې یو ډېر زړور سړی و د مالېر کوټله د سیمې نواب شو۔ محمد با زید خان څلور زامن د رلود ل چې فیروز خان، اختیار خان، سرور خان او حسین خان نو مېد ل۔ د محمد با زید خان تر مړینې وروسته د هغه مشـــر زوی نواب فیروز خان د د غې سیمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډېره ولګوله۔ د نواب بازید خان نه ورو سته نواب شیر محمـــد خان نواب شو۔ د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسین خان د نواب په تو ګه د نده ه تر سره کوله چې بیا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو۔ تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تـــر تیب سره یو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهیکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نـــواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزير خان، نواب محبوب عليخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهيم علي خان ـته وسپا رل شوې.

په او سني وخت د د غوسړ واني نو ابا نو د کو رنۍ نه يو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بينه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزير د ی. (236)

92.2 سر واڼي د قبيلې خيلونه

د د غې قبيلې ځيني ښاخو نه ا و ښا نګې په لا ند ې ډول د ي : سربيپال، سيني، بلي، جعفـري، سـوري، حسن خيل، هد يا يخل، سهيا، يو نس خيل، ايوب زي، د وي خيل، خضر خيل، زکوزي، يوسف خيل، متا خيل، پو پي زي، ناهر زي، اموټ، چنان زي، اجا خيل، هد و زي، مما خيل، بهد ين خيل، هوتي زي، هارون خيل، کز ولي، محمود زي، اميک، اليک، احمد خيل ګد ای، علي خيل، ظهر خيل، اغوک خيل، مموزي او نور. (237)

93 سربيپال

سربيپال له اره بيټني پښتانه اود سر واڼيو پښتنو يو ښاخ ګڼل کيږي. د اسې ويل کيږي چې د سر واڼي قبيلې د سر بيپال د ښاخ نه شيخ صد رالد ين چې وروسته په صد ر جهان سره مشهور شو او يو عابد پر هيز ګاره انسان و د خپل اصلي ټا ټو بي د راڼې نه چې د پښتونخوا په د ېره اسما عيل خان کې پروت د ی په ۱۴۶۹ ميلا د ي کال کـې چـې د ۷۸۶ هجري کال سره سمون خوري د هند وستان خواته د سياحت لپاره رهي شو.

کله چې د ما لېر سيمې ته ورسيد او د ستلج د سيند د يوې ويالې پر غاړه يې چې جهوم يې بولي او لشـار يـې اوس هم ليد ل کيږي يوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بو خت شو. په د غه وخت کې د هند پښـتون واکمـن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسيد لی. يوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سيمې نه ډهلي تـه روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابر شو او د شيخ صد ر جهان سر واڼي زهد او تقواې پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې يې وويل که چېرې زه د ډهلي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ورپه نکاح کړم.

ډهلي ته د رسيد لو سره سم د سلطان بهلول لود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني يې تر لا سه کـړه. سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټينګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې يې وفا وکړه او خپله لور يـې شيخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپاره يې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ۵۶ کو چنۍ سېمې ورکړې او هم يې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشيان ورته ور وليږل.

236ميزان، ۶۵ ګڼه، ۲ـ ميلاد ي، د مالېر کو ټله د سېمې افغا ني نوابان او د د وی ريا ست، د ډهلي چاپ، هند و ستان
237تاريخ حيات افغاني، ۳۱۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ صد ر جهان ورو سته بیا یو کلی ود ان کړ او مالېر یې نوم پرې کېښود چې همد ااوس هم په مالېر کو ټلــه سره شهرت لري. د اسي ویل کیږي چې نو موړي شیخ ورو سته بیا د کپور تله سیمې د رئیس بهرام له لور سره هــــم واد ه وکړ چې د بهلول لود ي له لور نه یې د حسن او د بهرام د لور نه یې د عیسی او موسی په نامه د وه زامـــن پیـــد ا شول. شیخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عیسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړ ی نه ستر ګې پټې کړ ي او په مالېر کو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زیارت یې اوس هم د خا صوا و عا مو زیا رتځی د ی. ([238])

د شیخ صد ر جهان تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په ځېر فقیر انه ژوند تېراوه او د خپـــل پلار د مزار خد مت یې پر غاړه واخیست ا و عیسی او موسی د مالېر کو ټله د سیمې د ریاست او نوابۍ چارې پر غاړه واخیستې. مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو. عیسی هم په ۱۵۳۸ عیسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ ینې وروسته د د ه یوا زینی زوی شاه محمد خان د ما لېر کو ټله د سیمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخیستلې. د شا ه محمد خان تر مړ ینې ورو سته په ۱۵٤۵ عیسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خـــواجه اســحق مشـــهور د مالېر کو ټله د سیمې نواب شو.

د خواجه معد ود خان تر مړینې وروسته په ۱٥٦٦ عیسوي کال کې د مالیرکــوټله د ریاســت چــارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړینې ورو سته په ۱٦ـ٤ میلاد ي کال کـــې د د ه زوی نواب محمد بازید خان چې یو ډېر زړور سړ ی و د مالېر کو ټله د سیمې نواب شو. محمد با زید خـــان څلـــور زلمـــن د رلود ل چې فیروز خان، اختیار خان، سرور خان او حسین خان نو مېد ل. د محمد با زید خان تر مړینې وروسته د هغه مشر زوی نواب فیروز خان د د غې سیمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډډه ولګوله. د نواب بازید خان نه ورو ستهنـــواب شـــیر محمد خان نواب شو.

د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسین خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بیا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو. تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تر تیب سره یو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهیکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نواب وزیر خان، نواب محبوب علیخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهیم علي خان.ته وسپا رل شوې. ([239])

په او سني وخت د د غوسړ وانې نو ابا نو د کو رنۍ نه یو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بینه کې د سپورټ او بد نې و زنې وزیر د ی.

لنډه د ا چې د سر وانیو پښتنو د سر بیپال ښاخ اوس هم هند د پنجاب ایالت د ما لیر کو ټله په سېمه کې استوګنه لري. زه د د ې مقا لې لیکوال د غې سیمې ته د وه ځلې تللی وم. یو ځلې د ۱۹۷۵ میلاد ي کال د لوی اختر په و ر ځو کې کله چې هغه مهال مې په پنجاب پو هنتون کې چې د چند یګرهه په ښار کې پروت د ی خپلې زد ه کړې کولې او د مـــالېر

238تا ریخ حیات افغا نې، د پېښور چاپ، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲. مخونه

239میزان، د ۲ـــ میلاد ي کال د نوامبر ۳ـ، د ډهلي چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کو ټله د نوابانو د کورنۍ سره مې د د وی په محل کې چې په شیش محل سره مشهور و و لید ل او د نــــواب کـــورنۍ میلمستیا راکړه. د ویم ځل د ۲ـــ میلاد ي کال د د سمبر په میا شت کې کله چې ماد خپلې کو رنۍ سره د هند وستان په پلا زمینې ډهلي کې د مها جرت شپې او ورځې تېر ولې نو په یو ه علمي سیمینار کې د ګډون له پاره د پنجاب د پټیالې ښار پنجابي پو هنتون ته تللی وم نو د پنجابي پو هنتون له خوا د مالېر کو ټلې د تللو زمېنه بر ابره او هلته مو یــــوه ورځ تېره کړه او په هغه وخت کې مو د سروانیو د قبیلې د سرپیال ښاخ د نوابانو د کورنۍ د یوتن سره چې نصرت لکــرام خان نومېد او د پنجاب په کابینه کې د سپورت وزیر و ولید ل. ([240])

94 سړبني

د غه قبایل د خپل ستر نېکه سړبن په نامه په سړبني یا سړبنیو پښتنو سره شهرت لري. سړبن په پښتنو کـــې خورا مشهور نېکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال لیکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم د ا سړی خورا لوی پښتون او مشهور نېکه ګڼل کیږي. د د ې عنعنې تصد یق په پخوانیو مؤرخینو کې ابو الفضل علامي (۱ـ٦ هجري) د مغولي واکمن اکبر د د ربار مؤرخ په خپل تاریخي اثر ائین اکبري کې په د ې ډول کــړی د ی چـــې " پـــه پښتنو کې د رې ورونه ښېټنی، سړبن او غرغښت ډېر مشهور نېکو نه د ي." ([241])

د روایتونو له مخې سړبن د قیس عبد الرشید زوی او د غرغښت او شیخ بیټني ورور د ی. ویل کیږي چـــې د سړبن نوم په اصل کې ابراهیم و، خو په سړبن مشهور شو. د د ې وجه د ا وه چې د د ه اولاد نه و او په د ې خبره به تل غمجن او پرېشانه و، نو ځکه ښېټ نېکه د ه ته خپل زوی اسماعیل ورکړ. ([242])

سلیمان ماکو په خپل مشهور اثر تذکرت الاولیاء کې چې له (۲۱۲ هجري) وروسته لیکل شوی د ی د شیخ بیټني او د د ه د ورور سړبن ذکر د اسې کوي چې "نقل هسې کاند ي یارانو چې په روزګار د شیخ بیټني د د ه ورور چې سړبن نومېد ه او پر شیخ بیټني هم خورا ګران و، سړبن نه د رلود ل زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته. بیټني خپـــل زوی اسماعیل ورکا او لوی سو د سړبن پر کاله. خد ای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړل د ومره زامن چې اوس سو ګڼون د هغو..." ([243])

ویل کیږي چې د اسماعیل اولاد ه هم په سړ بنو ورګډیږي او ذکر یې په "مرات الافاغنه" کې د سړبني اولیـــا وو په لړ کې مو جود د ی.([244])

240د مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه

241ائین اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ

242پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

243عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، د وهم ټوک، ٦۲ مخ، کابل ۱۳٤۲ کال

244پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړ بن د وه زامن د رلود ل چې د يوه نوم شر خبون يا ښر خبون (شرف الد ين) او د بل نوم خرښبون (خير الد ين) و. د ښرخبون (شرف الد ين) د ژوند د حالاتو کومه پته نشته، خو د خرښبون (خير الد ين) څه لږ شان حال په پټه خزانه کې مو جود د ی. د پټې خزانې مطابق شيخ خر ښبون په ٤١١ هجري کال کې وفات شوی د ی. (245)

خرښبون هم د خپل تره (اکا) شيخ بيټني په څېر يو نېک او خد ای لمانځونکی انسان او د پاک خد ای په عباد ت به لګياو. ويل کيږي چې د ی د کسي په غره کې او سېد ه. د رو ايتو نو له مخې د شيخ خر ښبون د ژوند انه په زما نه کې د هغه پلار او تره (ا کا) يعنې (سړبن او بيټ نېکه) لا ژوند ي وو او د وی ټول سره په يو ځای کې اوسېد ل، خو څه مود ه وروسته خر ښبون د خپل پلار او اکا په اجازت د خپلو اولاد ونو سره د کسي د غره نه د غوړې مرغې په لور په کډه لاړ او هورې مېشته شو.(246)

لنډه د ا چې د سړبن اولاد ه چې په سړ بنيو سره مشهوره د ه په لا ند نيو قبا يلو وېشلې شوې د ه :

ابد اليان، ترين، شيرانې، بابړ، هرپيال، جلوانې، غرشين، ميانه، بړيڅ، پوپلزي، بارکزي، اڅکزي، اسحاقزي، موسی زي، نورزي، اليزي، اد وزي، خاکوانې، ماکو، يو سفزي، مند ړ، ترکلانې يا ترکانې، ګګيانې، مو مند، د اود زي، غوريا خيل، څمکني، زيړاني، محمد زي، ملا ګوري، خيشکي، کتاني، مهمنزي، کاسيان، شينواري، ستورياني، سرکانې او نور...

95 سلطان خېل (غلځي)

د سلطان خېلو په نامه د غه قبېله غلځي پښتانه او د سليمان خېلو د قبيلې په لوی ټبر پورې اړه لري. د افغانستان نامتو محقق ښاغلی محمد ولي ځلمی په خپل اثر د غزني تاريخي جغر افيې کې د سلطان خېلو د قبيلې په اړوند د اسې ليکي :

سلطان خيل غلجي پښتانه او د سليمان خېلو په قبيلې پورې يوه اړوند ه قبيله د ه چې د غزني ولايت د سلطان خېلو په علاقد ارۍ کې استوګنه لري، نو ځکه د غه علاقد اري د سلطان خېلو قبيلې د استو ګنې له کبله په همد ې نامه نو مول شوې د ه. د سلطان خېلو د قبيلې زياتره برخه کوچيان او لږ شمېر يې مېشته خلک د ي. د سلطان خېلو د قبيلې زياتره برخه خلک ژمی په نورو ولايتو نو کې تېروي. د وی ډېر زړ ر، توريالي او په خپلو د ود ونو او رواجونو ټېنګ د ي." (247)

245پټه خزانه، د محمد هوتک بن د اؤد تاليف، ٢٢مخ، ١٣٣٩ هري، کابل

246غوړه مرغې د کلات په سهيلي برخه کې د سره غره له جنوبي اړخه پيليږي او د لويد بز خوا ته تر ارغستانه بيا د کوړک تر غره پورې د کاکړستان او کسي او سليمان غره پورې سېمه د ه.(ليکوال)

247محمد ولي ځلمی، د غزني تاريخي جغر افيا، ١٦٨-١٦٩ او ١٧. مخونه، د کابل چاپ، ١٣٦٢ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلطان خېلو د قبیلې د سیمې شمال ته د پکتیکا ولایت د ډېله او د غزني ولایت د اب بند ولسوالی، جنوب ته یې د پکتیا ولایت د زرمت ولسوالي چې پښتنا نه یې زرمله هم بو لي، ختېز ته یې کټواز او او منه او لو ید بز ته یې د مقر ولاړې او به مو قعیت لري.

د سلطانخېلو د علاقد ارئ اب او هوا په اوړي کې معتد له او په ژمي کې یخه د ه، واوره پکې اوري. په پسرلي او مني کې یې هوا معتد له او په د وبي کې وچه وي. اوبه یې د کارېزونو، چینو او رود ونو نه برابرېږي چې د ځښتلوو ړ د ي. د د ې سره سره چې د غه سېمه پربېما نه او به نه لري، خو بیا هم غنم، او ربشي، جوار، مشنګ او مئ په پوره لند ازه پکې کرل کیږي.

همد اراز په اومنه، ډېله او خوشامند کې هم ډېر شمېر سلطان خېل کو چیان استوګنه لري.([248])

96 سلطان خېل (نیازي)

د سلطان خېلو په نامه د ویمه قبېله په اصل کې د نیازیو د قبیلې د سر هنګ او لاد ه د ه. تاریخ حیات افغـانی او پښتا نه د تاریخ په رڼا کې مشهور تاریخي کتا بو نو هم په اتفاق سره وایي چې د سلطا ن خېلو قبېله د سر هنـګ اولاد ه ګڼل کیږي چې په پیل کې د خپلې قبیلې د نورو خلکو سره د میا نوالي په سېمه کې مېشته وو، خو ډېر کلو نه د مخه په هغه ځای کې د کو رنیو شخړو په وجه د ختکو غره ته نږد ې مېشته شول او د عیسی خېلو په سلا او مشوره یې شـاړې ځمکې ابا د ې کړې. ([249])

د سلطان خېلو د قبیلې مشهورې ښانګې د اد ي:

زنګي خېل، شهابي خېل، باجو خېل، جلو خېل، خد ر خېل، سامي خېل، نظم خېل، نظر خېل، سنجر خېـل، د اود خېل، هند ال خېل، مید اد خېل، پهاړ خېل، شېر خېل، ګد اخېل اواغزر خېل.([250])

97 سلېمان خېل

زمونږ پښت پوهان او توکم پېژند ونکي سلیمانخیل د غلجیو د قبیلي د ټولنېز ګروپ نه یوه مهمه قبیله ګڼـي. د غلجیو په ټولنېز ګروپ کې د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیلو قبیله د شمېرا و وګړو له مخې هم یوه لویه قبیله ګڼله شوې د ه چې د ټولو وګړو شمېر یې ۱۳ـــ تنه ښود ل شوی د ي. د سلیمان خیلو عنعنوي ټاټـوبی د پکتیکـا اوسـنی

248پښتنې قبیلې، ۱۷ـ مخ، د پېښور چاپ

249پښتانه د تار یخ په رڼا کې ۱۳۵۵مخ او تاریخ حیات افغانی ۶۳۵ مخ د پېښور چاپ

250پښتنې قبیلې، ۱۷۱مخ، د نسب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت د ی او زیاتره سلیمان خیل د د غه ولایت د کټواز، وازي خوا، میټاخان او د او منې په ولسـوالیوکـې لسـتوګنه لري.

د سلیمانخیلو د قبیلې یو شمېر خلک د پکتیا ولایت په مرکز ګرد ېز او د زرمت او ځمکنیو په ولسوالیو کې هم استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د زرمت ولسوالۍ تقر یبانیمه برخه په تېره بیا سهیلي برخه یې د سلیمان خېلو نه ډکه د ه ([251]) د سلیمانخیلو یو شمېر ښا خونو او خیلو نو د خپل اصلي ټا ټوبي نه مهاجرت کړی او د ننګر هار ولایت د سره رود، حصارک او چپرهار په ولسوالیو او همد اراز د لغمان په ولایت کې مېشته د ي چې په نو موړو ولایتونـو کې د غه ښاخونه او خېلو نه د جبار خیلو، معروف خیلو، ستاني زیو، د ولتزیو، احمد زیو او بابکر خیلو په‌نـامه‌یـاد یږي ([252]). همد اراز د لوګر، غزني، مید ان اوورد ګو، بغلان، کند ز او کابل کې هم ډېر شمېر سلیما نخیل استوګنه لري. په للند ر، تیزین، جګد لک، ګند مک، الپشنګ، د لوګر په التمور، سپیګه، سرخاب اوازره کې هم سـلیمانخېل اسـتوګنه لري.

د کند هار ولایت په مرکز د کند هار په ښار کې هم یو شمېرسلیمان خیل غلجي مېشته د ي. په تېره بیـا د د وی یو ه پښه چې د ینار خېل نو میږي اوپه خپلو نومونو د کند هار د ښار په منځ کي کوڅې لري چي شـمیرئـې‌هـم ۲۰۰۰ کسانو ته رسیږي . د کند هار د سلیمانخیلو کې یو هم ملي پانګوال تیمورشاه خان احمد زی وچې په لومړي ځل یې پــه افغانستان کې د کاغذ جوړولو فابریکه جوړه کړه. د اسي هم ویل کیږي چي د کند هار سلیمان خیل په اصل کې له کټوازه راغلي او د لته یې اوس شپږم نسل ژوند کوي. د کند هار د ینارخیل پښتانه اوس هم په کند هار کي د ځانګړي شـهرت څښتنان د ي او د خلکو تر مینځ له عقید وي پلوه د ځانګړي د رناوي نه بر خمن د ي. اوس هم د کند هار خلـک خپـل ماشومان د خورد و اوا ود و لپاره د ینارخیلو ته بیايې، په تېره بیا هغه ماشومان چي ژبې یې بند یږي او د خبرو کولو ستونزې لري د د ینارخیلو په خورد و یې ژبې پرانېستل کیږي. ([253])

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر سلیمانخیل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري.

یو شمېر سلیمانخیل د هند وستان په ختېز بنګال په تېره بیا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)،د اسام‌پــه لیـالت چې سلیمانخیل یې اشام بولي، بیهار او اوړیسا کې استوګنه لري اوخپلې سود اګرېزي چارې او معاملې پر مخ بیایي.([254])

باید یاد ونه وکړو چې ستر بنګالي شاعر او لیکوال او پهاد بیاتو کې د نوبل د جایزې ګټونکي رابینـد رلنـات ټیګور (۱۸۶۱ .. ۱۹٤۱ زېږد ېز) چې د کابلي والا کو مه کېسه لیکلې د ه او بیا په ۱۹۵۶ کال ترې یو فلم هم جوړ شوی د ی د یو تن پښتون رحمت خان کېسه د ه چې په اصل کې سلیمان خېل پښتون و. همد اراز د یوه بل پښتون سلیمانخېل جانباز

251تواریخ خورشید جهان، ۲۱۹-۲۲. مخونه

252معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل ولایات سر حد ي کشور-۷٤ مخ

253د ښوا د ویبپاڼې د مشر او چلوونکي ښاغلي خالد هاد ي حید ري هغه معلومات چې د سلیمانخېلو د قبیلې په اړوندیـې زمـاپه واک کـې راکړل

254د سلیمان خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یاد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه د میرمنې شوسمیتا بینرجي نه هم هند یا نو په ۲_۳ کال کې یو فلم جوړ کړی د ی. ([255])

د سلیمانخیلو د قبیلې ختیز ته د خروټو قبیله، جنوب ته یې د ډیورنډ کر ښه، لوېد ېز ته یې تره کي او شـمال خواته یې اند ړ موقعیت لري.

97.1 سلیمانخیلو د قبیلې ښاخونه او خیلونه

د سلیمانخیلو قبیله ډېرو څانګو، ښاخونو او خیلونو ویشلې شوې د ه چې د ځینو نومونه یې د ا د ي:

احمد زي، صالح خېل، منزي، د ینارخېل، شاه توري، علي خېل، نظام خېل، شاه خېل، قلند ر خېل، عیسی خېـل، معروف خېل، بابکر خېل، جبارخېل، ستا نیزي، ستانکزي، موسی خېل، تغر، کړوخېل، یحیي خېـل،بـادیـن خېـل، اسماعیل زي، عبد الرحیم خېل، ډاسو، ګل خېل، منه خېل، سلطان خېل، نسو خېل، سر خان خېـل، ممـوزي، منـد وزي، خواجه خېل، نسو خېل، سد و خېل، د ولتزي، غني خېل، ګلد اد خېل، ساغري، روکي، لنډیزي، اد ین خېل، جلال زي، کلا خېل، محمود خېل، مشن خېل، پایند ه خېل، ممارخېل، اتمانخېل، شېرپای، امېرخېل، متا خېل، غیبو خېل، ناخېـل، فتـح خېل، جاني خېل، حسن خېل، شبکي خېل، پیارو خېل، قطب خېل، مغل خېل او نور... ([256])

یو شمېر سلیمانخېل کوچیاني ژوند لري چې د ژمي په مو سم کې د وزیر ستان شنو او نسبتا تود و سېمو تـه ځي او په د وبي کې د واړې خوا په شا او خواکې کیږد ۍ وهي.

97.2 د سلیمان خېلو د کرنې ځمکې

سلیمانخېل زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. په کو مه سېمه کې چې د وی استوګنه لـري هغـه ځمکه ډېره اواره او د اوبو ستو نزې یې ډېرې د ي، له همد ې کبله ډېر خلک یې له کارېزونو نه ګټه اخلي. د تېرو څو لسېزو راهیسې د واټر پمپو نورواج هم پکې شته او خلک د همد ې واټر پمپونو په وسیله خپلې ځمکې خړوبـوي. د د وی د سیمې زیاتره ځمکې یو فصل حاصل ورکوي.اقلیم یې په ژمي کې سوړ او په د وبي کې تود د ی.پـه شـرنې او ځینو نورو بر خو کې خلک انګور، زرد الو، مڼې، هند وانې او خټکي کري. که چېرې د ولت وغـواړي چـې د د وی ځمکې د اوبو له پلوه خړوبې شي نو د اوبو د بند ونو د جوړولو امکانات پکې شته. ([257])

255د مقالې د لیکوال شخصي یا د ښتونه

256پښتني قبیلې، د پېښور چاپ، ۱۷٤ مخ

257نوموړی اثر، ۱۷۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

97.3 خوراک يې

سليمان خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د دې کبله چې د وی په مالد اری هم بو خت د ي نو د کرو تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال هم پکې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږد ی.

97.4 جامې يې

د سليما نخېلو د قبيلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زياتره ژيړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوږو څاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې يې په عمو مي تو ګه سرې او شنې د ي. په پېغلو نجونو او ځولنو ښځو کې يې د ګنډونواستعمالول هم شته. د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باند ې ښکلي کوي. د د وی پر تو ګونه ١٤ يا ١٥ ګزو ته رسيږي. ښځې يې په عمو مي ډول پڼې په پښو کوي چې وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.(258)

سليمانخيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مينه لري. د وی د يني عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري. د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د انګريزي ښکيلاکګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي ير غلګرو په ګونډو کو لو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی.

97.5 ځيني مشهورې څيرې

د نورو پښتني قبيلو په څېر د سليمان خېلو قبيلې هم په خپلې غيږ کې ليکوالان، شاعران او افسران رو زلي د ي چې د ځينو نو مو نه يې په لاند ې ډول د ي (259):

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر او ليکوال ښاغلی سليمان لايق
2. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په واکمنۍ کې د ژاند ارم او پوليسو قوماند ان ښاغلی اروابناد جنرال عبد الحکيم خان کتوازی چې يو ملي شخصيت و او بياورو سته په پېښور کې شهيد کړل شو
3. ليکوال او مترجم ښاغلی نظام الد ين سليمانخيل چې د محمد هوتک پټه خزانه يې له پښتونه جرمني ژبې ته ژباړلې د ه

258د ښاغلي محقق نظا م الد ين سليمانخيل ياد د ښتونه چې زما په واک ې يې راکړي ول

259د سليمان خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي ياد ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګرهار والي ښاغلی محمد ګل سلیمانخېل
5. متقاعد جنرال ښاغلی حی ګل سلیمانخیل
6. د پکتیکا پخوانی والي ښاغلی محمد اکرم خپلواک
7. په ولسي جرګه کې د پکتیکا ولایت د خلکو استازی ښاغلی ناد رخان کټوازی
8. د پښتو ژبې شاعر او لیکوال ښا غلی خیال محمد کټوازی

98 سنټیا

سنټیا له اره غرغښتي پښتانه د ي او د پښتنو کاکړو یو مشهور ښاخ ګڼل کیږي. د تاریخي رو ایتو نو پر بنسټ د وی د سنټ نیکه او لاد ه د ي.

د سهیلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فو لکلوریسټ پرو فیسور ولي محمد خان سیال کاکړ په خپل مشـــهور لشـــر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتانه کې د سنټیا کاکړو په اړوند د اسې کښلي د ي :

" په کاکړو کې د شمېر له پلوه ترسنځر خېلو وروسته د سنټیاکـــاکړانو شـــمېر زیـــات د ی. د وی د ســـهیلي پښتونخوا په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نو حصار، غبرګ، غـــوځکي، خـــانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځینو نورو ځا یو نو کې مېشته د ي."([260])

سنټیا کاکړ په لاند نیو خیلونو او ښاخونو باند ې وېشل شوي د ي :

پانیزي، مهترزي، بازیان، سارینګ زي، شهزي، ملازي او عیسی خېل.

سنټیا کاکړ زیاتره د کرکیلې په چار وبوخت د ي. یو شمېر یې د سود اګرۍ چارې هم سر ته رسوي. د ســــنټیا کاکړو د ود او د ستور د کاکړو نورو خیلو نو او ښا خو نو ته ورته د ی. د وی زړور، جنګیالي او په پښـــتني ننـــګ ولاړ خلک د ي.

د تاریخ په اوږد و کې سنټیا کاکړانو توري وهلي او تاریخي شخصیتونه او رجال یې پید ا کړي د ي.

هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له خوا د هند وستان د پنجاب د سامانا د سیمې حاکم و هم د سنټیا کاکړو نه و.([261]) باید وویل شي چې په سهیلي پښتونخوا برسېره ډېر شمېر سنټیا کاکړ په هند وستان کې هم استوګنه لري. سامانا

260پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ، کوئټه، ١٩٧٦ کال چاپ

261پښتني قبیلې، ١٧٥– ١٧٦ مخونه، د پېښور د د انش چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس هم د هند د پنجاب ايالت د پټيالې د ولسوالۍ يو ښار ګوټی ګڼل کيږي. (262)

99 سنځر خېل

زموږ پښت پو هان او تو کم پېژند ونکي سنځرخېل له اره د کاکړو يوه پښه بولي چې د غر غښتو پښتنو پــــه ټولنيز ګروپ پورې اړه لري. د روايتونو له مخې سنځر نېکه يو تورزن مشر او منلی روحاني شخصــــيت و چـــې د مغولو پر خلاف يې اوږد ې مبارزې کړې د ي او ويل کيږي چې د د ه مزار په کو سه کې د ی او ډېر شمېر خلک د د ه زيارت او مزار ته ورځي.کوسه د سهيلي پښتونخواد کاکړ ستان د سيمې په ژوب کې مو قعيت لري. (263)

د سهيلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فولکلوريسټ ښاغلی ولي محمد خان سيال کاکړ په خپل اثر "پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې" د سنځر خېلو کاکړو په اړوند د اسې ليکلي د ي :

" د کاکړو د قبيلې نوابي او سرد اري له پخوا زمانو نه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبره زيات د ي." (264)

سنځر خېل په لاند نيو ښاخونو او ځانګو ويشل شوي د ي:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، اتمانخېل، هرمزي، تيمني، عرب خېل، پنېزون، نيســـي مکــد يزي او د ومړان. (265)

سنځر خيل تورزن، ميلمه پالونکي، په علم او پو هې باند ې مين او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی په هروخت کې د ظلم او تيري او بهر نيو ير غلګرو او بلو سګرو په وړاند ې جنګيد لي د ي په تېره بياد مغولو او انګرېزانوپرخلاف د د وی مبارزې د پښتنو د تاريخ زرين با بو نه جوړوي چې موږ پښتا نه پرې وياړو.

100 سوري

سوريان يا زوريان د پښتنو يوه لر غو نې قبيله د ه چې د اوسيد و اصلي ځای يې د غور تاريخي سيمه د ه چې په مرکزي افغانستان کې پر ته د ه. د غه قبيله په اصل کې د لود يو پښتنو يوه پښه د ه او د پښتنو د نســبـــه عنعنـــوي شجرو کې کښل شوي د ي چې د لود ي زوی سيانې د وه زامن د رلود ل چې يو يې اسماعيل او بل يې پړانګی نومېد ل

---

262 http://en.wikipedia.org/wiki/Samana

263 پښتنې قبيلې، ۱۷٦ مخ، د پېښور چاپ

264 پروفيسر ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ

265 پښتنې قبيلې، ۱۷٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسماعیل له د ریو زامنو نه یې مشر سور نومېده چې د ده نسل د سور، سوري او یا زوري په نامه یادېږي. ([266])

د غه خلک په پیل کې د مرکزي افغانستان د غور په غرونو کې اوسېدل، خو وروسته د شمېر ډېروالي او باهم جګړو او ځینو نورو عواملو د بېته اړایستل چې یو شمېر خلک یې له د غې سیمې نه په لېږد پیل وکړي. ځینې یې د هرېرود په واد یو کې مېشته شول، ځینې یې غزني ته ولېږد یدل او ځینې یې هم د سلیمان د غره ختیز د د لمانپه سېمه کې مېشته شول. همدا اوس هم د امان په سیمه کې سوري پښتانه استوګنه لري. د دغې قبیلې خلک په غور، باد غیس او هرات کې د زوریانو په نامه سره مشهور د ي چې اوس هم ډېر شمېر زوریان یا سوریان په د غو ولایتونو کې مېشته د ي. ځیني یې هند وستان ته ولېږد یدل. د سوري واکمنانو لړۍ چې له اره له غوره پیل شوې د ه په هند وستان کې یې یوه ستره واکمني رامینځ ته کړه چې سوري شېرشاه یې بنسټ ایښود ونکی ګڼل کېږي.

د افغانستان نومیالی مؤرخ او مشهور لیکوال لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبیبي د "پښتواد بیاتو تاریخ" په نامه اثر کې د سوري پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

"سوري یا زوري د پښتنو شاهانو یوه لر غونې کورنۍ د ه چې له د وی نه د پښتو ژبې د اسلامي د ورې ډېر اثار موږ ته راپا تې د ي او د غه سوریان د پښتنو په تاریخ کې ډېر اهمیت لري. سوري د غور یوه مشهوره قبیله د ه چې اوس هم شته او زوري یې بولي اود ا نوم خورا زوړ او لر غونی د ی او عربو تاریخ او جغرافیا لیکونکو هم سور د زور یا زوري په بڼه راوړی د ی. " ([267])

په اسلامي د وره کې لو مړنی مؤرخ چې د سوریا زور د نامه یاد ونه یې کړې د ه احمد بن یحیی مشهور په البلا ذري د ی چې د ۲۵۵ هجري کلو نو په شا او خواکې او سېد ه. وروسته نورو مؤر خینو لکه احمد بن سهل بلخي (مړ ۳۲۲ هجري) په خپل اثر کتاب الاشکال یا صورالاقالیم کې چې په ۳۰۹ هجري کې یې کښلی د ی، اصطخري په ۳٤۰ هجري کې په خپل کتاب المسالک والممالک کې او یاقوت په معجم البلد ان کې د سور او زور یا د ونه کړې د ه. ([268])

د اسلام د مخه هم سوریان د غور واکمنا ن تېر شوي د ي چې د د وی یوه کورنۍ د شنسبیانو په نامه یا د ېد له، ځکه چې د شنسبیانو د شاهي کورنۍ لوی نیکه شنسب نومېد چې د خرنک زوی و.

پرد ې سر بېره د اسلام په پیل کې د سوري کورنۍ یو بل واکمن ماهوي سوري نو مېد چې په مرو کې واکمن واو د ساساني امپراتورۍ وروستنی واکمن د ریم یزد ګرد یې چې عربان یې یزد جرد بولي وواژه.

د مخه مو یاد ونه وکړه چې په غور کې د سوریا نو د شنسب کهول د اسلام په پیل کې د غور په غر ونو کې واکمني کوله چې په د غو واکمنانو کې یو هم امیر پولاد و چې د ابو مسلم معاصر او د هغه ملګری پا تې شوی د ی چې

266تاریخ حیات افغاني، ۳۰٤ مخ، د پېښور چاپ

267عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ٤۳۲مخ، د د انش خپرند ویه ټولنه، ۲۰۰۵ کال، پېښور

268نو موړی اثر، ٤۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني هم د منتخب تاریخ نا صري په حواله کښلي د ي چې امیر پولاد د لبــو مســـلم ۱۳۹ هجري معاصر و۔ د امیر پولاد زوی امیر کروړ نومېد چې د جهان پهلوان په نامه یاد ېد ه چې د تاریخ ســوري لیکـــوال محمد بن علي البستي هم د د ه ستاینه کړې د ه او لیکي چې امیر کروړ جهان پهلوان ډېر زړور، اد یب او د قلم او تورې ښبنتن و۔

که څه هم تاریخ سوري اوس نشته، خو د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د شیخ کته متي زی غوریاخېل د "لـــر غوني پښتانه" په حواله د امېر کروړ سوري په اړوند د اسې لیکلي د ي :

"امیر کروړ د امیر پولاد سوري زوی و چې په ۱۳۹ هجري کال د غور په مند ېش کې امیر شو او جهان پهلـــوان يې باله او د غور کلا ګاني او د بالشتان، خیسار او تمران ماڼۍ او بر کو شک يې ونېول او د رسالت له کهـولـهـيــېـپـــه خلافت کې ډېر کومکو نه وکړل۔ امیر کروړ ډېر غښتلی پهلوان او په یوه تن له سلو جنګیالیو سره جنګېد ه، نو ځکـــه يې کروړ باله چې معنی يې د ه کلک او سخت۔ امیر کروړ په ۱۵٤ هجري کال د پو شنج په جګړو کې ووژل شو۔ "

د لته به بېځایه نه وي چې د امیر کروړ جهان پهلوان د هغې ویاړنې لومړني بیتونه رانقل کړو چـــې د خپلــو سوبو په اړوند يې ویلې د ه ([269]) :

زه یم زمری پرد ې نړۍ له ما اتل نسته

په هند وسند وپر تخار او پر کابل نسته

بل په زابل نسته، له ما اتل نسته

100.1 د غور د شاهي کورنۍ نو میالي

د غور په سوري واکمنانو کې د الاند یني کسان ډېر مشهور واکمنان او نو میالي تېر شوي د ي ([270]):

1. شنسب د خرنک زوی د ٤۔ او ۸۔ هجري په شا اوخواکې
2. امیر پولاد د شنسب زوی د ۱۳۔ هجري په شاوخواکې
3. امیر کروړ جهان پهلوان د امېر پولاد زوی ۱۳۹-۱۵٤هجري
4. امیر ناصر د امیرکروړ زوی د ۱٦۔ هجري په شااو خواکې
5. امیر بنجي د نهاران زوی د ۱۷۔ هجري په شااوخواکې
6. امیر سوري د ۲۵۳ هجري په شااوخواکې

269محمد هوتک، پټه خزانه، ۳٤ مخ، د ۱۳۳۹ کال چاپ کابل

270عبد الحی حبیبي، تاریخ مختصر افغانستان از ما نه های قد یم تا استقلال، ۱٦۵-۱٦ مخونه، کابل ۱۳٦۸۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. امیر محمد سوري د ٤٠٥ هجري کال په شا او خواکې
8. امیر بو علي د محمد سوري زوی د ٤٢٥ هجري ه شا اوخواکې
9. عباس د شیش زوی او د بو علي وراره د ٤٥٠ هجري په حد ود و کې
10. امیر محمد د عباس زوی د ٤٥٠ هجري په شا او خواکې
11. قطب الد ین حسن د محمد زوی د ٤٦٠ هجري په شااوخواکې
12. ملک الجبال عزالد ین حسین د قطب الد ین حسن زوی د ٥١٠ هجري کال په شااوخوا کې
13. قطب الد ین محمد د عزالد ین زوی مړ ٥٤١ هجري کال
14. بهاؤالد ین سام د عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥٤ هجري)
15. ملک شهاب الد ین خرنک د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااو خواکې
16. ملک شجاع الد ین د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااوخواکې
17. سلطان علاؤالد ین حسین جهانسوز عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥١ هجري)
18. سلطان سیف الد ین د عزالد ین زوی (٥٤٣ - ٥٤٤ هجري)
19. ملک فخرالد ین مسعود د عزالد ین زوی د ٥٤٠ هجري کال په شا او خوا کې
20. سیف الد ین محمد د جها نسوز زوی د ٥٥١ هجري کال په شا او خواکې
21. سلطان غیاث الد ین محمد سام (٥٥٨ - ٥٩٩ هجري)
22. سلطان معزالد ین محمد سام (٥٦٩ - ٦٠٢ هجري)
23. سلطان غیا ث الد ین محمود د غیا ث الد ین محمد زوی (٥٩٩ - ٦٠٧ هجري)
24. سلطان بهاؤالد ین سام د محمود زوی ٦٠٧ هجري
25. علاؤالد ین اتسز د جها نسوز زوی (٦٠٧ - ٦١١ هجري)
26. علاؤالد ین د رغور (٥٩٩ - ٦١٢ هجري)
27. ملک ناصر الد ین کزیو د شهاب الد ین خرنک زوی د ٦١٨ هجري کال په شااوخواکې
28. سلطان شمس الد ین محمد د فخرالد ین مسعود زوی د ٦٥٠ هجري کال په شااو خواکې
29. سلطان بهاؤالد ین سام د شمس الد ین محمد زوی (٥٨٧ - ٦٠٢ هجري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

30.جلال الد ین ابوعلي د بهاؤالد ین سام زوی (٦۔٢ - ٦١٢ هجري)

31. علاؤالد ین مسعود د بهاؤ الد ین سام زوی (٦۔٢ - ٦١٢ هجري)

32.علا ؤالد ین مسعود د شمس الد ین محمد زوی د ٦١١ هجري په شا او خواکې

د سوریانو د قبیلې مشهور مؤرخین، لیکوال او شاعران :

د سوریانو قبیلې په خپلې غیږ کې پیاوړي مؤرخین، لیکوال او شاعران روزلي د ي۔ د لته به بیځایه نه وي چې د ځینومشهورو کسانویاد ونه یې وکړو:

1. محمد بن علي البستي د تاریخ سوري مؤلف:

- د غه تاریخ او مؤلف یې موږ ته د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د لرغوني پښتانه په حواله راپیژني۔ په د ې تاریخ کې د لرغونو پښتنو په اړوند په تیره بیا د امیر پولاد او د هغه د زوی د امیر کروړ جهان پهلوان ١٣٩ هجري په اړوند ډېر ګټور معلو مات لري۔

2. شیخ اسعد سوري مړ ٤٢٥ هجري:

- د پښتو ژبې یو ډېر ښه شاعر و۔ د پلار نوم یې محمد و۔ د ی په غور کې اوسید ه او د غور په سوري شاهي کورنۍ کې د ډېر د رناوي نه بر خمن و۔ نو موړي د امیر محمد سوري په ویر نه کې د ا قصید ه ویلی د ه چې یوازې یو بیت یې رااخلو:

د فلک له چارو څه وکړم کوکار

زمولوي هر ګل چې خاند ي په بهار

3. ښکارند وی غوري ٥٨۔ هجري :

- ښکار ند وی د غور و او پلار یې احمد د غور د فیروز کوه کوټوال و د ه یوه بوللهٔ په لاند ې ډول د ه ([271]) :

د پسر لي ښکلوونکو بیا کړه سینګارونه

بیا یې ولونل په غرونو کې لالو نه

4. د د ې کبله چې غوریان سوري پښتانه ول د د وی اولاد ه وروسته د غور د غرونو نه د افغانستان په بېلا بېلو بر خو کې مېشته شول او ځینو یې په هند و ستان کې سترې سوبې کړې د ي چې یو له هغو نه هم سلطان شهاب الد ین غوري وچې د ٥٧١ هجري کال نه یې د ٦۔٢ هجري کلونو پورې یې په هند و

271پټه خزانه، ٣٨ او ٤٨ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستان باند ې يې هم خپل راج چلاوه.

100.2 ښاخونه او څانگې

د سوري د قبيلې د ځينو ښاخونو او څانگو نو مو نه په لاند ې ډول د ي : ([272])

شاهوخېل، الاخېل، يونس خېل، تره کي، محمود زي، شېر خېل، د ولت خېل، شاد ي خېل، د اؤد خېل، اتمان، کوټي، بهرام، نورا خېل اونور...

100.3 استو گنې سيمې

لکه چې د مخه مو وويل په پيل کې د سوريانو د قبيلې اصلي ټاټوبی د غور تاريخي سيمه وه چې وروسته د شمېر د ډېر والي او ياهم د نورو ېر غلگرو ځواکونو د بريد ونو او يا هم د نورو عواملو له کبله نورو ځايو نو ته ولېږ د يد ل. په اوسني وخت کې سوريان د افغانستان د غور، باد غيس او هرات په ولا يتونو کې استوگنه لري چې په د غو ځايونو کې يې خلک د زوري يا زوريانو په نامه ياد وي.همد اراز د سليمان غره ختيز ته د د امان په سيمه کې د پاکستان د راولپنډۍ په چهچه کې او د هند و ستان د پنجاب د ايالت په بيجواره، د هريانا په ايالت اود اتهراپراد يش او بيهار په ايالتونوکې هم د د غې قبيلې خلک شته.

بايد ووايو چې د هند وستان په هند وانواو سکهانو کې هم د سوري په نامه قبيلې شته چې د کهتري اوکوهکران په کاستونو پورې اړه لري او په پنجاب کې اوسيږي.

100.4 هند وستان کې د سوريانو واکمني

په هند وستان کې د پښتنوسوريانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی فريد خان و چې وروسته په شېرشاه سوري مشهور شو ځکه چې د زمري سره په يوازې وجنگيد اوزمری يې مړ کړ نو ځکه د شير خان لقب ورکړل شو او کله چې د هند وستان واکمن شو نو بيا يې د شېرشاه سوري لقب غوره کړ. شير شاه د حسن خان سوري زوی او د ابر اهيم خان سوري لمسی د ی.

په هند وستان کې د پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي په خت کې ډېر شمېر پښتانه د روه له سيمې نه هند و ستان ته راغلل، ځکه د غه پښتون واکمن د روه يا د افغانستان پښتنو ته يو فرمان ليکلی و چې که هر پښتون هند و ستان ته ورشي نو د ی به منصبونه، خلعتو نه او جاگيرونه او په خپل پوځ کې به لوړ لوړ منصبو نه ورکوي. هماغه و چې د

272پښتني قبيلې، ۱۷۸ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهلول لود ي د د غه فر مان سره سم د فريد خان يا شير شاه سوري نيکه ابراهيم سوري د خپل زوی حسن خان سوري سره يو ځای د بهلول لود ي په واکمنۍ کې د منصبونو د تر لاسه کولو لپاره هند و ستان ته لاړل اوځه مود ه يې د حصار فيروزه په کلا کې تېره کړه. د غه سيمه اوس يوازې د حصار په نامه ياد ېږي ([273]) چې د شمالي هند د هريانا د ايا لت يوه ولسوالي د ه.

هريانا نن ورځ د شمالي هند وستان يو ايالت د ی چې د پنجاب، ډيلي، راجستهان، اتهر کهنډ، هيما چل پراد يش اواتهراپراد يش د ايا لتو نوسره ګډه پوله لري.

سوري شير شاه په ١٤٧٩ عيسوي کال کې په حصار فيروزه کې چې د هند د هريانا په ايالت کې موقعيت لري د ې نړۍ ته ستر ګې پرانيستلې او پلار يې فرېد خان نوم پرې کېښود. د هند د پښتون واکمن بهلول لود ي د واکمنۍ په وخت کې کله چې جمال خان ته د جو نپور حکو مت لاس ته ورغی نو هغه د فريد خان پلار حسن سوري ته د خواص پور او ټانډه سيمې د جاګير په ډول ورکړې او د پنځه سوه ژوبله ورو او جنګياليو مېړو مشر يې وټا که.

فريد خان وروسته بيا اګرې ته لاړاو هلته د ولت خان لود ي ته چې په هغه وخت کې د سلطان ابر اهيم لود ي د سترو امراوو نه وورغی. د ولت خان لود ي نو موړی سلطان ابر اهيم ته وروپېژاند او کله چې د فريد خان پلار حسن سوري مړ شو نو فريد خان ته د خپل پلار د جاګير فر مان ورکړل شو. کله چې لود ي سلطان ابر اهيم د مغولي بابر له لاسه د پاني پت په جګړه کې ووژل شواو پهاړ خان لواڼی چې د لود ي سلطان ابر اهيم له خواد بيهار د ا يالت صوبه د ار واو خپلسری او ياغی شوی او خپل ځان ته يې د سلطا ن محمد لقب غوره کړی ونو فريد خان هغه ته ورغی او د هغه له خوا منصب ورکړل شو.يوه ورځ فريد خان له سلطان محمد سره يو ځای ښکار ته لاړل چې نابېره يو زمری را ښکاره شو.

فريد له زمري سره مقا بله وکړه او پخپله توره يې هغه وواژه.سلطان محمد د د ه د زړورتوب نه ډېر خوشاله او د ه ته يې د شير خان لقب ورکړ او سلطان محمد ورځ په ورځ د د ه موقف لوړاوه ځو چې يې د خپل زوی جلال خان استاد وټا که. شيرخان وروسته خپل ځواک ډېرکړ او د پښتنو په مر سته يې مغولي واکمن همايون ماتکړ.همايون ايران ته وتښتيد او شيرشاه د هند وستان واکمن شو اود حضرت اعلی لقب يې غوره کړ.

شير شاه په هند وستان کې د پښتنو د يوې د اسې پياوړې واکمنۍ بنسټ کېښود چې د هند وستان تاريخ پرې وياړي او د د ه تلپاتي خد متونه ياد وي. د شير شاه له مهمو کارونو نه يود او چې د بنګال د سونارګاون نه يې ترافغانستانه پورې سړک جوړ کړ او د سړک په د واړو غاړو ته يې ونې کښينولې ځو مساپران ځانونه د ګرمۍ نه خوند ي کړي. همد اراز يې په لاروکې کاروان سرايونه او جوماتونه جوړ کړل او ځاه ګانې يې وکيند لې چې مساپران ترې ګټه واخلي. د شيرشاه بل مهم کارد اوچې د پوستې او ډاک سيستم يې په د اسې ډول تنظيم کړ چې ډېر چټک او ګړ ند ی و، ان نن ورځ هم هند يان په د ې معتقد د ي چې د شير شاه د ډاک او پو ستي سيستم تر اوسني سيستم هم غوره

273تاريخ حيات افغاني، ٣-٤ او ٣-٥ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. شیر شاه په هند کې د ځمکو د اسې اصلاحات رامینځ ته کړل چې د د ه د ځمکې د اصلاحاتو د سیستم نه اوس هم ګټه اخیستله کیږي.

شیر شاه په هند وستان کې تقر یباشپږ کلونه په ډېر عد ل او انصاف سره واکمني وکړه چې د د ه عصر د هند په تاریخ کې یوطلایي عصر ګڼل کیږي. په پای کې د ۹۵۲ هجري کال د ربیع الاول د میاشتې په د ولسمه نېټه د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د باروتود اور له کبله ټپي او بیا وروسته مړشواو د هند وستان د بیهار ایالت په سهسرام کې ښخ شو. د د ه زیارت ته اوس هم ګڼ شمیر خلک ورځي اود د غه عاد ل واکمن روح ته د عقید تـنـذرانې ډالیکـوي.د شیرشاه تر مړینې وروسته یې زوی سلیم شاه پا چا شوچې بیا وروسته یې د ولس کلن زوی فیروزخان ته واکمني په لاس ورغله، خو نو موړی د نظام خان د زوی مبارز خان له خوا چې د سوري شیر شاه وراره و ووژل شو او نوموړي د محمد شاه عد لي یا محمد شاه سوري په نامه ځواک تر لاسه کړ. تر هغه وروسته د د غې کورنۍ نور واکمنان لکه ابـــر اهیم شاه سوري، سکند رشاه سوري او عاد لشاه سوري په هند کې واکمني چلولې د ه.

د شیر شاه د زمانې مشهور کسان چې د سوریانو په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه ([274]):

احمد خان سوري چې د شیر شاه میرنی وررو، قطب خان سوري، بر مزید خان سوري اوکمال خـــان ســـوري چې د شیرشاه د واکمنۍ ستر امیران ول. جلال خان سوري، سکند ر خان سوري، سید خان سوري، غازي خان ســـوري، مبارک خان سوري، فتح خان سوري، محمد خان سوري، نظام خان سوري، مبارز خان سوري، مد ا سوري د شـــیر شـــاه میر نی ورور

100.5 سوریانو د واکمنۍ په اړوند مشهور کتا بونه

1. تاریخ د اود ي چې مؤلف یې عبد الله له اره پښتون او د مغولي واکمن جهانګیر معاصر د ی.([275])
2. تاریخ شیر شاهي د عباس خان سرواڼي لیکنه چې ډې کلونه وړاند ې په پښتو ټولنه کــې د اروابنـــاد د کتور د ولت محمد لود ین له خوا ژباړل شوی و.
3. تاریخ شاهي د احمد یاد ګار اثر چې ماد د ې مقالې لیکوال تر جمه کړی، خو لا چاپ شوی نه د ی.
4. شیر شاه اور ان کا عهد د پروفیسر کالکارنجن قانو نګواثر په اردو ژبه.([276])

274احمد یاد ګا، تاریخ شاهي، د بینګال ایشیا ټیک سوسائټي، د اسماالرجال فهرست، ۹٫٤-٤٤٦ مخونه، کلکته، هند وستان

275د اکتاب ماد د ې مقالې لیکوال د ۱۳٦۸ لمریز کال د لړم په میاشت کې له اردو نه پښتو ته ژباړلی وچې بیا په ۱۳۷. لمریزکـــال د افغانســـتان د علومو اکیډیمۍ د پښتو څیړنو د نړیوال مرکز له خوا د اریانا په مطبعه کې د ٤... ټوکو په شمېر چاپ شو، خو په ۱۳۷۲ لمریز کال کې د کابل په تنظیمي جګړو کې وسوځید او څه ټوکونه چې پاتې ول نو په هټیوکې د وکاند ارانو د پوړیو کار ځیني اخیست. د غه اثر وروسته بیا د ویم ځل لپاره د انش خپرند و یې ټولنې په ۲_۷ عیسوي کال کې په پېښور کې د ۱... ټو کو په تېراژ خپور کړ.

276 د غه اثرما په کابل کې تر جمه او یوه کاپي مې د افغانستان د علو مو اکیډیمۍ د پښتو څیړنو بین المللي مرکز ته ورکړه، خـــو کلـــه چـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. افسانه شاهان هند ([277])

101 ساد ات یا سېد ان

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بېلا بېلو قو مونو تر مینځ سید ان هم استوګنه لري او هیڅ یو د اسې کلی، بانډه او سېمه به نه وي چې هلته څو کوره سید ان پکې نه وي. د غه سید ان د افغانستان په بېلا بېلو سیمو کـې پـه بېلا بېلو نو مو نو سره یاد ېږي. د بېلګې په تو ګه د افغانستان په ختیځو ولا یتو نو ننګرهار، کونړ او لغمان کې د پا چا یانو او یا پا چا صا حبا نو او د سید انو یا ساد اتو په نامه یاد ېږي. په ځینو ځا یو نو کې ورته اغا صا حـب او د افغانســتان د خوست په ولایت کې ورته سید ګي وایي. په پښتونخواکې یې باد شاه یا باد شاه صاحب بولي. ([278])

په عمو مي تو ګه د افغانستان په هره سېمه او په تېره بیا د پښتنو په سیمو کې د غه سید انوتـه خلـک ډېـر د رناوی کوي، ځکه چې د اسلام د ستر پیغمبر محمد (ص) د لور بي بي فا طمې (رض) اد د حضرت علي کرم الله وجهه او لاد ه ګڼل کیږي. پښتانه د وی پیر خانه بو لي او ډېر د رناوی او عزت یې کوي.

همد اراز که څوک ناروغه شي نو د د م د عا او تعو یذونو لپاره سید انو ته ورځي او هغه پښتانه چې د کوم سید تر تعویذونولاند ې وي نو د کند هار په اصطلاح هغوی ته د روړیان وایي او د د وی نه ځا ښتونه او خورد ې هم اخلي. په پښتني سېمو کې د د غو سید انو یا پا چایانو سره پښتنو خپلوۍ او خیښۍ کړي د ي او د وی د پښتنو سره د اســې نږد ې ا ړیکي لري او د اسې سره اخښل شوي د ي چې ګواکې هیڅ پښتون هم د وی له ځانه جلا نه ګڼي. د د غو سید انو نه پښتانه تل د خپل منځي شخړو او لا نجو په اوارولو کې مرسته غواړي او هره فیصله چې د وی وکـړيـنـو د واړو غاړو ته د منلو وړوي.

تاریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د سید ا نو په اړ وند د اسې لیکي :

"د بني ها شمي قر یشو نه د حضرت امام حسن (رض) او حضرت امام حسین (رض) او لاد ې ته چې د پیغمـــبر (ص) لمسیان ول سید ان ویل کیږي. د افغانستان هیڅ یو لوی کلی نشته چې یو یاد وه کوره ساد ات د ې پکې نه وي.پـه افغانستان کې سید انو ته د خپل معمول نوم نه پر ته خواجه، سید، میا، اغا، پاچا، صاحب، صاحبزاد ه او میر هم ولیـي او

تنظیمي ټو پکیان پر کابل مسلط شول نو د چاپونو د د مولو لپاره یې سوځولی وا و له بد ه مرغه ما یې بله کاپي نه د رلود له، خـو خـبر شوم چې ښاغلی د کتور نثار احمد صمد هم د غه اثر له اردو نه پښتو ته ژباړلی د ی.

277 د غه اثر چاپ شوی نه د ی، یوازې یوه قلمي نسخه یې د بریتانیا په بریټش میوزیم کې خوند ي د ه مولف یې محمد کبیر د شیخ اسماعیل زوی د ی. کله چې زه په هند و ستان کې وم زما یوه د وست د د غه کتاب د قلمي نسخې مایکروفیلم زما په واک کې راکړ.کله چې استرالیا ته راغلم نو د اکتاب مې وژباړه اوس راسره د ی او که خد ای کول ډېر ژر به چاپ ته چمتو شي

278زما شخصي یاد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته زيات د رناوی کوي ([279])۔"

101.1 افغانستان کې د پښتنو سيد انو د استوګنې سيمې

1. د کونړ ولايت د پشد د سيمې سيد ان: د غه سيد ان ډېر مشهور او خلک ورته ډېر د رناوی لري
2. د ننګر هار ولايت د رود اتو د و لسوالۍ د مزينې د سيمې پاچايان
3. د ننګر هار ولايت د سره رود د ولسوالۍ د سيد انو کلی
4. د ننګر هار ولايت د خوږيا نيو د سيمې پا چايان
5. د لغمان ولايت د عزيزخان کڅ او د تير ګړيو د کلي پاچايان
6. د کاپيسا ولايت د تګاب د ولسوالۍ سيد ان چې د تګاب مياګل جان اغا هم د همد ې سيد انو نه و
7. د پکتيا د ولايت سيد ان چې په ګرد يز او زرمت کې اوسي۔ د ستر سيد شيخ شاه محمد روحاني مزار هم په زرمت کې د ی چې ډېر اراد تمند ان لري
8. د خوست ولايت سيد ان چې د وی ورته په خپله لهجه کې سيد ګي وايي او د خوســتپــه ډبکــيکــې استوګنه لري
9. د پکتيکا ولايت د ارګون د بر مل د سيمې سيد ان
10. د ميد ان او ورد ګو ولايت سيد ان
11. د کابل ولايت د د ه سبزولسوالۍ د پايمنار پاچايان چې د پايمنارد پا چا صاحب زيارت هم هلته د ی۔ همد اراز د کابل په لويد ېز کې د کلای قا ضي په سېمه کې د شاه اغا زيارت هم ډېر مشــهور د ی چــې ډېــر شمېر خلک يې زيارت ته ورځي
12. د لوګر ولايت د محمد اغې، خرخ او کلنګار د سيمې سيد ان
13. د بغلان ولايت سيد ان
14. د کند ز ولايت سيد ان
15. د بلخ ولايت سيد ان
16. د پروان ولايت د هوفيان شريف سيد ان چې سيد جان اغا پکې مشهور شخصيت تېر شوی د ی

279تاريخ حيات افغاني، د پېښور چاپ ٤٥٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د غزني ولایت سید ان.چې زیاتره یې په واغز کې استوګنه لري
18. د زابل ولایت سید ان
19. د ارزګان ولایت سید ان
20. د هېلمند ولایت سېد ان: د هیلمند ولایت د ګرمسیر سید ان چې د خاص روحاني فیض نه برخمن د ي او په نو موړې سېمه کې عام پښتانه ورته ډېر د قد ر په سترګه ګوري. د د ې ترڅنګ بیا د سیاه بند سـید ان چې اکثر خلک یې تور حلقي سید ان هم بولي د ولسي محبوبیت نه برخمـن د ي اولـویه پیرخـانه لري. (280)
21. د فراه ولایت سید ان
22. د هرات ولایت سید ان: چې په اصل کې د کونړ د پشد نه تللي د ي اود د وی نېکه مروارید اغا هلته ښخ د ی او زیارت ته یې ډېر شمېر خلک ورځي. د د وی د کورنۍ نه یو مهم تن توراغا نو مید ه. همد اراز د هرات ولایت د کرخ د ولسوالۍ سید ان او د هرات ولایت د انجیل ولسوالۍ د نوین د کلي سید ان هـم مشهور د ي
23. د باد غیس ولایت سید ان.
24. د کند هار ولایت سېد ان: د د ې سیمې سېد ان تذکره لاند ې په بله برخه کښې ورکړ شوې د ه.

لنډه د ا چې د افغانستان په هر ولایت، ولسوالۍ او سیمو کې سید ان شته د ي.

101.2 د کند هار ولایت سېد ان

د کند هار په ولایت کې د پښین سید ان ډېر مشهور د ي. په کند هار کې سید ان د ارغنـد اب، پنجـوائې، شـاه ولیکوټ، میوند، ډنډ، معروف، ارغستان او ښوراوک په ولسوالیو او د کند هار د ښار په مرکز کې میشته د ي چې پـه ارغند اب کي یې ځانګړې سیمې د سید انو کلا چه، صوف، د ه ماسوس او د ارغنـد اب د سـید لنـو لنګـر د ی د د ې ترڅنګ په کند هار ښار کې د سید انو په نوم کوڅې هم لري. که څه هم د کند هار د د ه ماسوس سید ان، خلـک لـه اره صاحبزاد ه خېل بولي خو اوس په سید انوسره یاد یږي.

101.2.1 کند هار د سید انو ځینې مشهورې کورنۍ

1. په کند هار کې د نومیالي غازي شاه اشرف اغا کورنۍ: سید شاه اشرف اغا د افغانستان د خپلـواکۍ هڅـه

280د ښېنوا د ویبپا ڼې مشر ښاغلي خالد هاد ي حید ري را استول شوي معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومیالی د ی چې کله غازي امان الله خان د سقاوي اړود وړ په ترڅ کې کند هار ته راغی نو د غه نومیالي اوباتد بیره پښتون سید یې ملا وروتړله او د شاه امان الله بیرغ یې پورته کړ او ترغزني پوري د ټولو سیمو په نیولو کې یې د شاه امان الله خان مر سته وکړه.

2. د کند هار د پنجوائي د سید محمد اغا کورنۍ چې په پنجوائي او شاوخوا سیموکې یوه نوميالۍ کورنۍ د ه اود د غې کورنۍ زیاتره غړي اوس هم په کند هار او پنجوایي کې میشته د ي.

3. د شاه ولیکوټ د ژوند ي شا ه اغا کورنۍ چې په کند هار اوشا او خوا سیموکې خاص اراد تمند ان لري.

4. د کند هار د مشهور جهاد ي شخصیت اروابناد حمید اغا کورنۍ.

5. په کند هار کې د یعقوب جان اغا کورنۍ چې د کند هار د سپیڅلې خرقې ته څېرمه مېشته د ه او هغه کوڅه چې د کند هار میوند عمومي واټ او د سپیڅلې خرقې د شمالي د روازه سره نښلوي د یعقوب جان اغا په نامه یاد یږي.

6. د کند هار د سید عظیم اغا کورنۍ چې د ښار په څلورمه ناحیه کې یې اوس هم یوه غټه کلاچه شته چې اوس د نیک محمد اغا په کلاچې سره یاد یږي. د د غه سید عظیم اغا یو ځوی سید محمد نسیم اغا د د جنوبي زون تنظیمه رئیس و.

7. د کند هار د اوسني قومي مخورسپین ږیري سید عبد الظاهراغا کورنۍ چې په ډیرو جرګوکې یې د کند هار د خلکو استازیتوب کړی د ی د د ې کورنۍ زیات شمیر کسان اوس په جنوبي پښتونخوا کوئیټه کې میشته د ي .

8. د کند هار د ارغند اب د حسام الد ین جان اغا علمي او سیاسي کورنۍ چې په سیمه کې د پوره شهرت نه برخمنه د ه. د د غه حسام الد ین جان اغا زوم محمد سرورخان د کند هار نا ئب الحکو مه و.

9. د کند هار د مشهور روحاني شخصیت سید عبد الرحمن شاه اغا کورنۍ چې په کند هار کې د خاص د رناوي نه برخمنه د ه. ویل کیږي چې د سید عبد الرحمان شا اغا غورنیکه سید اد م اغاد پښین د عمرزي سید انو نه و چې وروسته د ملي قائد اعلیحضرت احمد شاه بابا په وخت کي په کند هار کې میشت شوی و او د هغه زوی سید غلام جان اغا د کند هار یو د لویو قومي مشرانو څخه و او د هغه زوی سید عبد الروف اغا د کند هار د سید انو مشر او خان پاتې شوي و . د سید عبد الروف اغا زوی سید عبد الرحمن شاه اغا چې د کند هارد لو یوروحاني شخصیتونو نه واونوموړی لومړی کس و چې په کند هار کي یې یو عام میلمستون، ګلبڼ، د حیوانانو یو ژوبڼ اوا په لومړي ځل یو شخصي میوزیم جوړ کړی و. ویل کیږي چې نوموړی ډیر سخي سړی و او د قاد ریه طریقې پیرو هم و. د کند هارمشهور روحاني شخصیت پیرمرچ اغا د د ه د اراد تمند انونه و اواعلیحضرت محمد ظاهرشاه د هغه ژوبڼ او میلمستون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د سيل لپاره راته . د د ه کوټۍ اوس هم د سيد عبد الرحمن شاه اغا په نامه د کند هار په نوي ښارکـې موجود ه د ه او د ې ته ورته يوه لويه کوټۍ يې د کند هار په د هيمراسي کې هم شته.د د وی اصلي ځای په کند هار کې د باميزو کوڅه د ه چې د بابيانو د کلاپه استقامت يې يو لوی احمد شاهي سرای اوس هـم هلته د د ه په نامه شته.

10. د ه خواجه د سيد قد وس اغا علم پالونکې کورنۍ چې د کند هار د کاروان او منار کوڅو په مينـځ کـې ميشته د ه .

11. د ارغند اب د لنگر د سيد انو کورنۍ چې په سيمه کې د سيد انو يو د لوی نفوذ لرونکي کورنيونـه د ه، د لنگر سيد ان چې عام کند هاريان ورته ځانگړی د رناوی لري د کند هار په ارغند اب، ميوند او کند هار ښار کې ميشته د ي .

12. د کند هار د مشهور تاجر سيد حبيب الله جان اغا کورنۍ چې د کند هار په ډنډ او نوي ښارکې ميشته د ه.

13. د زلخان د سيد انو کورنۍ چېد روسانو په وړاند ې ملي پاڅون کې يې هم د پام وړ ونډ ه د رلود ه د د غې کورنۍيو غړی سيد فضل الد ين اغا د يوې جهاد ي جبهې مشر پاتې شوی و.

14. د تابين د غازي سيد حيد ر اغا کورنۍ چې د کند هار د ارغند اب په سېمه کې ميشته د ه، سيد حيد راغا د ميوند په غزا کې د غازي ايوب خان ترڅنگ د انگرېز سره په پوره مېړانه وجنگيد او په هماغه ورځ په شهاد ت ورسيد.نوموړی د سيد انو د حيد رزو قبيلې ته منسوب و او د هغه زوی سيد عبد الغفار اغـا د تابين د مشرانونه و.د سيد عبد الغفار اغازوی ډگروال سيد نجم الد ين اغا د سرد ار د اود خان شهيدلـه نژد ې پوځي ملگرونه و او د جمهوري نظام په راو ستلو کې يې د سرد ار د واد خان سره پوره ملتيا د رلود ه. نوموړی لومړنی تن و چې په ارغند اب کې يې به خپلو هڅو سره د سيند پرغاړه د شاه اشرف ښوونځی په عصري ډول جوړ کړ، د سيد نجم الد ين اغا زوی سيد خالدهـاد ي حيـد ري د پښـتوژبې ليکوال او شاعر د ی چې د ښېنوا انټرنيټ پاڼې بنسټ يې ايښی او د غه پانه چلوي.

15. د د يلاوور د سيد سرور اغا کورنۍ: د غه کورنۍ د روسانو په وړاند ي په ملي‌پـاڅون‌کـي ډيـري قربانۍ ورکړي د ي او د سيد سروراغا زوی شهيد امين الله اغا مشهور په لالاملنگ د کند هارله مشهورو غازيانو نه وچې په يوازي ډول به يې د روسانو پوره محاصره ماتوله. د کند هارچريکان نومي تاريخي اثر کې د د غه غازي ډيرې زياتې کارنامې راغلي د ي او په ۱۹۸۲ زېږد ېز کال کې د کند هار په ميانجوی سيمه کې د روسانو لخوا په مخامخ جگړه کې په شهاد ت ورسيد او د ميانجوی په جومات کې ښـخ د ی. د لالا ملنگ يو ورور سيد طيب اغانوميږي.

16. د کند هار د فقير روحاني شخصيت پيرمرچ اغا کورنۍ چې په هېلمند او کند هار کې ميشته د ه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د معروف د سيد انو كورنۍ: د غه كورنۍ د كند هار په معروف ولسوالۍ كې ميشته د ه چې په سېمه كې اڅكزي او علي زي خاص د رناوي ورته لري.

18. د بازګل اغا او سيد ګل اغاكورنۍ : چې د كند هار د سيد انو يوه مشهوره كورنۍ د ه او د ا څلويښت كاله كيږي چې په سعود ي عربستان كې ميشته د ه او په مد ينه منوره كې استوګن د ي.ويل كيږي چې د غه كورنۍ د افغاني حاجيانو سره هركال معنوي مرستې هم كوي.

19. د سپين كوڅې صاحبزاد ه كورنۍ چې زيارت يې د كند هار ښار په د وهمه ناحيه كې د ى او خلك ورته ډېر د رناوي لري.

20.د تور اغا كورنۍ چې زيارت ئې د سپېڅلې خرقې سره نږد ې د ى او ډېر شمېر د روږيان لري.

21. د كند هار په د هله كې د سيد محسن اغا كورنۍ چې اوس په معصوم اغا سره شهرت لري. ويـــل كيـــږي چې د د غو سيد انو كورنۍ خپلې ډېرې ځمكې د د هلې د بند جوړولو ته ځانګـــړې كــړې وې او د اهـــم مشهوره د ه چې سيد محسن اغا ته اعيحضرت غازي امان الله خان ډېر د رناوي د رلود او هغه به يې خپل پير او مرشد باله. په هرو د ريوميا شتو كې به يې يو ځل كابل ته ورغوښت او د د ه د روحاني فيو ضا تو نه به يې ګټه او چتوله. د سيد محسن اغا نيكونه سيد ابد ال اغا او سيد ال اغا نو ميد ل چې لوى احمـــد شاه بابا هغوى ته ډېر د رناوي د رلود او كله يې چې د كند هار د ښار چې په هغه وخت كې د احمد شاهي ښار په نامه ياد ېد ه د جوړېد وراد ه او تكل وكړ نوابد ال اغا اوسيد ال اغا يې چې د واړه ورونـــه وو راوغو ښتل او د د وى په متبر كولاسونو يې د د غه ښار د بنسټ ډبره كېښنو دلـــه، د د وى كـــورنۍ اوس هم د ښار په باميزو كوڅه كې ميشته د ه.

22.د سيد حسين اغا كو رنۍ چې د كند هار په د يمراسۍ كې ئې غټه كلا او س هم د سيد قا سم جان لغـــلپـــه نامه سره ياد ېږي.

23.د د ه ماسوس د غني جان اغا كورنۍ.

24.د ذاكر شريف د جهاد ي شخصيت سيد محمد جان اغا كورنۍ.

25.د ګلجه اباد اوسبزكار د سيد انو كورنۍ.

26.د مېر بازار سيد ان چې د كند هار خلك ورته ډېر د رناوي لري او خپله پير خا نه يې بولې.

101.2.2 كند هار سيد انو مشهور شخصيتونه

1. غازي شاه اشرف اغا چې په د ويم ځل يې په كند هار كې د غازي امان الله خـــان بيـــرغ پـــورته كـــړه او ترغزني پورې يې ټولې سيمې بيرته د غازي امان الله خان تر ولكې لاند ې راوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. غازي سيد حيد راغا چې د ميوند په تاريخي غزا کې د افغان غازيانوسره يوځاى په شهاد ت ورسيد .
3. غازي شهيد سيد امين الله اغا چې په لالا ملنگ مشهور و او په کند هاريانو کې د د جهاد د يو وتلي اتل په نوم شهرت لري.
4. سيد محمد نسيم اغا چې د تنظيمه رئيس و.
5. موسى کليم اغا چې د مشهورو جهاد ي شخصيتونو نه و اود کوټې په سرياب کې ښخ د ى .
6. روحاني شخصيت پير مرچ اغا چې اوس هم ژوند ي د ى او په جنوبي افغانستان کې د خلکو د ځانگړي د رناوي نه برخمن د ى.
7. روحاني شخصيت شهيد سيد عبد الرحمن شا ه اغا چې په کند هار کې يې ژوبڼ او ميوزيم د رلود.او هم هلته ښخ د ى .
8. د کند هار وتلى ولسي شاعر سيد عبد الخالق اغا
9. ډگروال سيد نجم الد ين اغا چې د سرد ار د اود خان د نړد ې ملگرونه و او د هغه سره د جمهوري رژيم په رامينځ ته کولو کې يې مهمه ونډه د رلود ه. نوموړي د جهاد په د وره کي هم د کند هارد مجاهد يد نو په فوځي روزنه کي د پام وړ ونډ ه د رلود ه.
10. خالد هاد ي حيد ري چې د پښتو ژبي يو ځوان ليکوال، شاعر او ژورنالست او د ښېـــوا د ويبپـــاڼـــې مسئول چلونکى د ى.

101.3 پښتونخوا د سيمې سيد ان

1. د سوات د بو نير د سيمې سيد ان چې سيد علي تبر مذي چې په پير بابا سره شهرت لري هورې ښـــخ د ى اوټول پښتانه ورته زيات اراد ت او د رناوى لري.
2. د باجوړ د سيمې سيد ان
3. د چترال د سيمې سيد ان
4. د د ير د سيمې سيد ان
5. د خيبر ايجنسى سيد ان
6. د کورمې ايجنسى سيد ان چې پښتانه او شيعه مذهبه د ي او د احمد زيو، د کرمان د سيد انو، د تيـــراه د سيد انو او د ماوړه د سيد انو په نامه شهرت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. د اورکزیو ایجنسۍ سید ان

8. د د ېره غازي خان سید ان

9. د پېښور د سیمې سید ان

10. د بنګښو د سیمې سید ان

11. د لکي مروت سیمې سید ان: چه د شېخ شاه روحاني اولاد ګڼل کېږي و د ابا خېل، مټوري، و میچن خېل کلو کښې استوګن لري. د د ې نه علاوه د تاجي زو سېد ان هم په علاقه کښې قد ر لري. نامتو لیکـــوال و تاریخپوه ډاکټر سېد چراغ حسېن چه کوم نه ګڼ شمېر کتابونه لکه د ود چراغ، تذکره پیر سباک، انوار چراغ، و د قیصو کتاب نالید لې بلا منصوب د ي، هم د ې سیمې نه د ې.

12. د شمالي وزیرستان سید ان ([281]): د شمالي وزیرستان سید انو ته په سېمه ابزه اصطلاح سید ګي وایـــــي چې د وی د د غې سیمې په ځوی، د ویګر، ډنډ، ورغړ، رباط اوشوال کې استوګنه لري او نن د پښتنود یوې قبیلې په تو ګه مو جود د ي. سید ګي په پیل کې په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې ملکا خېل او ذکر خېل نو میږي اود قبیلوي اتحاد له مخې ملکا خېل د ابر اهیم خېلو وزیرو سره متحد او یو مو ټې د ي. د سید ګي د قبیلې د خیلو نو او د استو ګنې د سیمو نو مونه په لاند ې ډول د ي :

- ذکرخېل، شد اد خېل، ابا خېل، شومېر خېل، مولي خېل او مصري خېل چې په ډنډ او رباط کـــې استوګنه لري
- شود ي خېل، لاد ه خېل، جبر خېل، ټول بیګ خېل، کبډي خېل، اتک خېل، رومي خېـــل،مــد ک خېل، سرورخېل، زوبر خېل، نظر بیګ خېل او اخوند خېل چېپـــه د ویګـــر او ځـــوی کـــې استوګنه لري
- میاګل خېل چې په د ویګر، ورغړ، ډنډ او شوال کې اوسیږي
- کاکا خېل، سره ګنډه، تره کي ګنډه، غوټي ګنډه چې په ډنډ کې او سیږي
- ملکا خېل، بود ر خېل، مسیري خېل، ایبار خون خېل، ګري خېل، خد ري، ګرړخېـــل، میســـون خېل او خړه شوپه چې زیات شمېر یې په ځوی او لږ شمېر یې په د ویګر کې استوګنه لري
- همد اراز حکیم خېل په ډنډ او رباط کې استوګنه لري

13. سهېلي پښتونخوا سید ان: د سهیلي پښتونخوا سید ان په پشین، ژوب، چمن، لورلایي، او کـــوئټه کـــې استوګنه لري چې مشهور ښنا خونه یې ښاد یزي، عمرزي، حید رزي او ابراهیمزي د ي.

281پښتني قبیلې د پېښور چاپ ۱۷۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د کوئټې په سید انو کې د سید عبد النافع اغا کورنۍ چې شاد یزي سید ان د ي د یاد ولـــوو ړ د ي چي زیات شمیر مرید ان ئې په کوئټه، پښین چمن او نورو سیمو کې شته.
- په پښین کې د سید انو یوه بله مشهوره کورنۍ هم شته چې مشر یې د سرانانو علي اغا د ی چې یو ستر عالم، مد رس او د کویټې، پښین او کراچۍ په پښتنو او غیر پښتنوکـــې ډېـــر شـــمېر مرید ان او اوراد تمند ان لري.

باید زیاته کړو چې سید انو د هند په نیمې وچې باند ې د ۱٤۱٤ میلاد ي کال نه تر ۱٤٥۱ میلاد ي کاله پورې واکمني کړې د ه چې د د وی واکمني د سید انو د واکمنۍ په نامه سر ه یاد یږي چې د ځینو مشهورو واکمنانو نو مو نه‌یـــې په لا ند ې ډول د ي :

خضرخان، سلطان مبارک شاه، سلطان محمد شاه اوسلطان علاؤالد ین ([282])

101.4 افغانستان و پښتونخوا کې د سید انو مشهور شخصیتونه

افغانستان و پښتونخوا کښې د سېد انو مشهور شخصیتونه په د ې ډول د ي ([283]) :

1. د ختیز نابغه علامه سید جمال الد ین افغاني
2. د پښتو ژبې لیکوال، شاعر او فیلسوف اروانباد استاد ښاغلی گل پاچا الفت.
3. د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د عد لیې وزیرار وانباد ښاغلی سید شمس الد ین مجروح
4. د کابل پوهنتون استاد اروانباد شهید سید بهاؤ الد ین مجروح.
5. د قبایلو د وزارت پخوانی معین ښا غلی سید مسعود پو هنیار
6. د کونړونو پخوانی والي ښاغلی سید فضل اکبر
7. د کونړ او سنی والي ښاغلی سید فضل الله واحد ي
8. سیاسي شخصیت او لیکوال شهید ښاغلی سید یو سف میړني
9. په ولسي جر گه کې د خوړیا نیو پخوانی استازی ښاغلی فاروق میړنی
10. د پښتو ژبې لیکوال ښاغلی سید حسین پاچا

282هند وستان پر اسلامي حکومت، د مفتي شوکت علي فهمي اثر ۳٥ـ- ۳٦ـ مخونه، د هلي

283زما شخصي یاد د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. د پښتو ژبې شاعره، لیکواله او ویند ویه اغلې میر من مستوره شال
12. د پښتو ژبې لیکواله او ویند ویه اغلې میر من پروین علي
13. ستر روحاني شخصیت سید علي تر مذي مشهور په پیر بابا
14. د افغانستان د ملي محاذ مشر ښا غلی پیر سید احمد ګیلاني
15. ښاغلی سید اسحق ګیلاني
16. ښاغلې مېرمن فا طمه ګیلاني
17. د ننګرهار د لیسې پخوانی مد یر ښاغلی سید مقصود سعید ي
18. د ننګرهار د سره رود قومي مخور اروابناد معشوق جان اغا
19. ښاغلې د کتور کبرا مظهري مایار
20. د ښوا د ویب پاڼې بنسټ ایښود ونکی او مشر ښاغلی خالد هاد ي حید ري
21. د پښتو ژبې مشهور شاعر ښاغلی سید محمد طا هر بینا
22. د پښتو ژبې شاعر او لیکوال ښاغلی سید نورالله ځل

102 شلماني

زمور پښت پو هان او نسب پېژند ونکي شلماني له اره سړبني پښتانه ګڼي چې د مومند وپر سترې قبیلې ورګډېږي. د وی د پښتونخوا د خیبر ایجنسۍ کې د شلمان په د ره کې د تاترې په شا اوخواکې استوګنه لري او د د وی سېمه په لوی شلمان، کم شلمان ویشلې شوې د ه او د لنډي کوتل نه ۲۵ کیلو متره واټن لري او مشهور ښاخونه یې الیم زي، ترکزي او کم شلمان د ي ([284]).

د د وی په ګاونډ کې شینواري، اپرید ي او ملا ګوري مېشته د ي. د خیبر ایجنسۍ نه پرته ځینې شلماني په سوات، الا ډنډ، د ېر، باجوړ، بو نیر، شنګله، هریپور، ملکنډ، ډارګۍ، سخاکوټ، صوابۍ، چارسد ه او عمر زیو (هشتنګر) چې مانا یې اته ښارونه د ي او پښتانه یې په خپله ورځنۍ محاوره کې اشنغر بولي مېشته د ي. د اسې ویل کیږي چې د شلمانیو ځینې کورنۍ د ننګرهار ولایت د سپین غر په لمنه کې د پچیر اواګام د ولسوالۍ د تورې بورې په سیمه کې هم شته.

284پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، ۱۸. مخ د د انش چاپ، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

102.1 استوګنې سيمې

په پښتونخواه کښې د شلمانو د استوګنې سيمې په دې ډول دي ([285]) :

1. په خيبر ايجنسۍ کې د وی د شلمان په دره کې استوګنه لري چې پېښور ته نږدې موقعيت لري.
2. په صوابۍ کې
3. په چارسده کې د عمرزيو او تور لنډي په کليوکې چې نوښار ته نږدې موقعيت لري.
4. د ملکنډ ايجنسۍ په سخاکوټ، ډارګۍ، بټخېله، الا ډنډ، ډهيرۍ، تهاڼه او ګاټ کوټۍ کې.
5. د سوات په بريکوټ- مېنګوره، شېر پالم، جورا، خاري رای، سيجبان، بولکرای، برتهانه، پېشتوناي، باربارو او سواتيه کې (چې د سوات او د بر تر مينځ پوله ده)
6. د شانګله په کوټکۍ او نورو کليوکې.
7. د د بر په ټايمر ګره، بلمباټ، ناوه ګۍ او چکدره کې.
8. د هزاره په هريپورکې
9. په بونېر کې

د شلمان کلمه د سلم، سريمان او سليمان سره ډېره ورته ښکاري چې د پښتنو د يوې لر غو نې سيمې (روه) نوم دی او د تاريخ حيات افغاني د روايت نه هم د شلمان او سليمان اړيکه ښکاري.

تاريخ حيات افغاني د شلمانيو په اړوند داسې ليکلي دي :

"شلماني په پيل کې د کورمې د سيند په غاړو کې اوسېدل چې د شلمان د سيمې له کبله د وی په شلمانيو باندې مشهور شول. ترديې وروسته د وی له د غه ځايه تېراه ته لاړل او بيا له د غه ځايه يې هم ولېږد بېدل او بيا د پېښور په شااو خواکې په هشتنګر (اشنغر) کې مېشته شول. په پنځلسمې ميلادي پېړۍ کې يوسفزيو د وی له د غه ځايه بې واکه او وشړل. اصلي علت يې د او چې کله يوسفزيو د افغانستان نه پښتونخوا ته مهاجرت وکړ او د پېښور حد ود و تهورسېدل نو د د لا زاکو د قبيلې نه يې د خپلې ګوزارې لپاره يو ه اند ازه ځمکه وغوښتله هغوی‌هم يوسفزيوته ځمکه ورکړه، خو کله يې چې د شلمانيو نه يې د خپلو ځمکو د خړوبولو لپاره د اوبو غو ښتنه وکړه‌نو شلمانيو هغوی ته مثبت ځواب ورنکړ. په پای کې يوسفزي د د و ابې سيمې ته راغلل اود شلماني قبيلې سره يې چې له پخوانه يې د هشتنګر په سيمه کې يې خپل واک ټينګ کړی و په جګړې لاس پورې کړ. د جګړې په نتيجه کې شلمانيو ماتې وخوړه اود د شلمانيو د قبيلې مشر چې خالو نومېد و وژل شو، خوبيا وروسته سلطان اويس سواتي هغوی ته د سوات

---

[285] http://www.shalman.iwarp.com/whats_new.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې په الا ډنډ کې ځای ورکړ چې اوس هم یو شمېرشلماني د یو سفز یو په سېمه کې مېشته د ي. "([286])

شلماني ډېر میلمه پال او غیرتي خلک د ي. د وی د میلمنو لپاره ښې حجرې لري او د میلمنو ډېر قد ر کـــوي. شلمانیو په تاریخ کې ډېرې توري وهلي د ي. د وی د مغولو او انګرېزانو په وړاند ې په مېړانه جنګیـــدلـــي او خپـــل پښتني رسالت یې سرته رسولی د ی. شلمانیانود مغولو پر خلاف د ایمل خان مومند او د ریاخان اپریـــد ي د مبـــارزو ټینګه ننګه کړې د ه. ([287])

شلماني خوارېکښه خلک د ي او زیاتره د سو د اګریو په چارو بوخت د ي، ځکه چې سېمه یې غرنۍ او کرکېله پکې کمه د ه.په ټوله پښتونخواکې د شلمانیو مجموعي شمېر ۳___ تنه خلک ښود ل شوي د ي.

102.2 نامتو شخصیتونه

شلمانو کښې نامتو شخصیتونه په د ې ډول د ي ([288]):

1. راحت خان شلمانی چې د هند د نیمې وچې تر خپلواکۍ د مخه د شلمانیو نا متو مشر و او ویـــل کیـــږي چې د ال انډیا د کانګریس د ګوند د مشر او د هند د لومړي وزیر پنډیت جواهرلال نهرو سره یې د هغه سفر په تر څ کې چې پښتونخوا ته یې کړی و لید لي و او د پښتنو د راتلونکي برخلیـــک پـــه اړه یـــې ورسره خبرې اترې کړې وې. نو موړی د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د شلمانیو نه و.
2. اروابناد نیک عمل خان شلمانی
3. اروابناد حاجي زبیر شاه شلمانی
4. اروابناد ملک حضرت شاه شلمانی
5. اروابناد حکیم شاه شلمانی
6. اروابناد نیک شا ه شلمانی
7. اروابناد شا کر ا لله شلمانی
8. اروابنا د رحمن الله شلمانی چې په بابو مشهورو او د سرکاپې بالا اوسید ونکی و.
9. اروابناد ملک رحیم شاه شلمانی
10. اروابناد ګلستان خان شلمانی

286تاریخ حیات افغاني، ٤٨. مخ، د د انش چاپ، پېښور

287پښتني قبیلې، ١٨. مخ

http://en.wikipedia.org/wiki/Shilman288

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. ار وابناد زیبانشاه شلمانی

12. اروابناد زیرن شاه شلمانی

13. اروابناد محمد نثار شلمانی چې د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د بازار اوسید ونکی و۔

14. متوکل خان شلمانی د بهاما ډهیرۍ او سید ونکی۔

15. ګران باچا شلمانی

16. حبیب الله خان شلمانی

17. محمد سعید غمګین چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ د بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی۔

18. بابا عبد الر حمن شلمانی چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی۔
۳-حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱۔ مخو نه۔

19. شیخ ګل صاحب شلمانی

20. اروابناد ملک غازي ګل شلمانی وزیر خېل

21. فرېد شهزاد خان شلمانی د مټه د سجبان او سید ونکی سید کریم خان شلمانی

22. قاضي عبد الحی شاه شلماني

23. شهید قاضي عبد الکریم شاه شلمانی چې د انګرېزانو سره په جګړه کې په ۱۸۹۵ میلاد ي کال شهید شـــوی واو مزار یې بای پاس تهاڼې ته نږد ې د ی۔

24. محب ګل شلماني

25. عمر رحمن شلماني

26. سید احمد خان شلماني

27. فضل کریم شلماني

28. پروفیسر خورشید روشن شلماني

29. ډاکټر احمد خان شلماني

30. فضل غفار شلماني

31. جمیل تاج شلماني

32. ارشد کریم شلماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

33.محمد امين خان شلماني

103 شملزي

زموږ پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د شملزيو يا شمولزيو د قبيلې خلک غلجي پښتانـــه او دتـــو خـــو د قبيلې يو ښاخ ګڼي. د شملزيو د قبيلې خلک د زابل ولايت د شملزيوپه ولسوالۍ، د غزني په ولايت، د پکتيا ولايـــت د زرمت په ولسوالۍ کې چې زرمله يې هم بولي او د نيمروز ولايت د کنګ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.[289]

د زابل ولايت د شملز يوولسوالي د همد ې قبيلې د نامه له کبله د شملز يو د ولسوالۍ په نامه سره ياد يـــږي. د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د د ربو نورو ولسواليو يعنې اتغر، شينکۍ او نو بهار سره ګډه پو له لري. همد اراز د شملز يو ولسوالي د ډيورنډ د کر ښې سره هم ګډه پو له لري او د شملز يو د ولسوالۍ د خلکو مجمو عي شمېر ٣٣٣٥١ تنه ښو د ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د ناصرو د قبيلې خلک هم استوګنه لري.[290]

شملزي غير تي، مېلمه پالو نکي، زړور او په پښتو او پښتو نوالې باند ې مين خلک د ي. شملزيو يو د نـــورو غلجيو قبيلو سره يو ځای د مغولو پر خلاف په زابل کې د وياړه ډکې مبارزې کړ ي د ي. همد ارز د افغان- انګرېز په د رو ګونو تاريخي جګړو کې هم د شملزيوونډه د رنه د ه. د روسي ښکېلا کرو او بلو سګرو ځولکـــونــوپــر خلاف د شملزيواو په مجمو عي تو ګه د تو خيو مبارزې زموږ د وياړلي هېواد په تاريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي.

د شملز يو د قبيلې خلک د زابل ولايت د نورو پښتنو په څېر د کر کيلې او مالد ارۍ په چارو بو خـــت د ي.د د وی په سېمه کې غنم او نورې غلې د انې کرل کيږي. همد اراز باد ام، انګور، مڼې او نور ډول ډول ميوې هم پکې شـــته. ځمکې يې ز ياتره د کاريزونو په اوبو خړوبيږي، خو په وروستيو وختونو کې خلک د خپلو کر نې د ځمکـــو لپـــاره د واټر پمپونو نه هم ګټه اخلي. د د وی د ود و نه او رواجو نه کټ مټ د هغې سيمې د نورو پښتنو قبيلو په څېر د ي.

د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د مرکز د کلات نه ٧۔مېله واټن لري. له بد ه مر غه د افغانستان د ولت د غـــې سيمې ته هيڅ ډول پا ملر نه نه د ه کړې. نه پکې کوم روغتيايي مرکز شته چې خلک د خپلونارو غانو علاج پکې وکړي او نه هم د ولت د غې سيمې ته د بر يښنا، ښوونې او روزنې او نورو بر خو کې کو مه پا ملر نه کړې د ه، نو ځکه يې زياتره خلک ډېر بېوزله او د پو هې له نعمته بې بر خې د ي. که څه هم چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهـــې ســـره مينه لري او زيات شمېرليکوالان او شاعران يې په خپلې غېږه کې روزلي د ي. د د غې د ليکو الو او رو ښا نفکرانو نه يو هم ښاغلی حليم شملزی د ی. برسېره پرد ې چې د پښتو ژبې يو ښه او تکړه ليکوال د ی، په د ينې او مـــذهبي او د ينې برخه کې هم د بشپړې پو هې خاوند د ی. د شملزيو د قبيلې ځينې نور مشهور کسان حاجي عز يز الله خان شملزی،

289 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ١٨١ مخ، د پېښور د د انش خپرند ويه ټولنه.

290 http://en.wikipedia.org/wiki/Shamulzayi_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام شملزی او عبد السلا م خان شملزي د ي.[291]

104 شیتک

د پښتنو قبیلو په ډله کې د کرلاڼیو په ټولنیز ګروپ کې د شپتک قبیله ډېره مشهوره د ه. د شیتک د قبیلې په مجمو عي توګه مقصد د وړ، بنوڅي او تنې د ي.

ویل کېږي چې د د غې قبیلې مشر نیکه شاه فرید نومید چې وروسته په شیتک سره مشهور شـو. نومـوړی د ککی زوی او د کرلاڼ لمسی د ی. په پیل کې د شیتک د قبیلې خلک د سلیمان د غره په یوې لړۍ کې چې شوال نومیږي استوګنه د رلود ه چې اوس هم په د غه غره کې د خلکو پخوانی استوګنځی په ککۍ میله [292] مشهور د ی. ویل کیږي چې د شیتک د میرمنې نوم بانو یا بنو و او له همد ې کبله د وی په بانوزو یا بنو زیو باند ې مشهور شول چې وروســـته د وخت په تېرېد و سره د غه کلمه د زیات استعمال په وجه په بنو څیو بد له شوه.[293]

شیتک د رې میر منې د رلود لې. د یوې میر منې اولاد ه یې تنې او د وړد ي، د د ویمې میر منې یعنـــې بـــانو (بنو) اولاد ه یې کیوي او سوراڼي او د رېیمې میر منې اولاد ه یې جیم یا زیلم او هوید نو مېـــد ل چـــې د د وی اولاد ه ډېره لږه او په کیوي او سوراڼي کې شا مله د ه.[294]

د وی په پیل کې د تو چي په جنوب کې د غره په لمنه کې او سېد ل، خو د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې شیتکو د بنو په سېمه باند ې برید ونه پیل کړل. د بنو د سیمې د تسمیې وجه په اغلب ګومان سره د هماغې بنځې یعنې د بنو د نوم له کبله د ی. کله چې شیتکو پر د غه ځای برېد وکړ نو په هغه وخت کې د لتـــه منګـــل او هنـــي پښتانه اوسېد ل. د د ې حملو په نتیجه کې د شیتک په اولاد ه کې د کیوي او سو راڼي اولس برید ونه جاري وساتل چې بیا وروسته منګل او هني له د غه ځایه ولیږ د ېد ل. د هني د قبیلې لږ شمېر خلک د هند وستان خواته لاړل او یو شمېر د منګلو د قبیلې سره یو ځای د سپین غره په جنوب کې اباد شول. د هني او منګلو د قبیلې تر وتلو ورو سته د د غـــې قبیلې خلک د خپل پېر په لار ښوونه د بنو سېمه په خپل منځ کې په د ې ډول سره وویشله چې د میـــری د مشـــر زوی کیوي اولا د ې ته یې سهیلي برخه چې اوس په میري سره مشهوره د ه ورکړه، د ککي اولاد ې ته یې تر ختیځو بر خو پورې چې په هغه وخت کې زیاد ه اباد ه او ښه سېمه وه ورکړه، د کیوي د ویم زوی سمي ته یې تر نار پورې منځنـــۍ برخه ځمکه او د سوراني او لا د ې ته یې د کورمې د رود شمال ته تر ټل پورې سیمې ورکړل شوې.[295]

---

291 د شملزیو د قبیلې په برخه کې د د ې مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه.

292مېله = (مېنه = ځای = تا ټوبی) لیکوال

293پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳٦۹ مخ

294پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور ۱۸۱– ۱۸۲ مخونه.

295حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ٥۱. مخو نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شيتکو د اولاد ې يعنې د وړو، بنو ځيو او تنهيو ذکر د مخه په خپلو خپلو رد يفونو کې راغلی د ی.

105 شيرانې

که چيرې د شيرانيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جوته به شي چې د غه قبيله د سړبن په ټولنيز ګروپ پورې يوه اړونده قبيله د ه. د شيرانيو د قبيلې شمال ته د وزيرو قبيله، لو يد يځ ته يې ژوب او د مند و خيلو د قبيلې سيمه، جنوب ته يې د کاکړو قبيله او ختيز ته يې هغه قبايل مېشته د ي چې په ډېره اسماعيل خان کې استوګنه لري.[296]

د روايتونو پر بنسټ شرخبون پنځه زامن د رلود ل يعنې شيرانی، ترين، پاڼه، بړيڅ او اورمړ. ويل کيږي چې شيرانی د شرخبون مشر زوی و، خو پلار يې د مشرۍ پګړۍ ترين ته ورپه سرکړې وه،[297] له همد ې کبله شيرانی د خپل پلار او ورونو نه خپه او يو پيغام يې کاکړ ته چې د د ه مورنی نيکه و په د ې شرحه ورواستاوه:

"زه د لته ډېر په تنګ شوی يم، راشه او ماله ځانه سره بو ځه!"

کله چې کاکړ ته د غه پيغام وررسيد ه نو د خپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته ورغی او ورته يې ويل چې شيرانی پربږد ه چې زما سره لاړ شي. شرخبون پرد ې خبره راضي نه و، خو کله چې شيرانې په تللو باند ې ټينګار وکړ نو په د غه وخت کې ترين په غو سه شو او شر خبون ته يې وويل چې شيرانی پرېږد ه چې د کاکړ سره لاړ شي او که چيرې هغه د لته نه وي نو څه به وشي. په پای کې کاکړ، شيرانی له ځا نه سره بوت او شيرانې هم ژمنه وکړه چې د د ه اولاد ه د ې هيڅکله هم په سړ بنيو پښتنو کې نه شمېرل کيږي[298] او په د ې تو ګه د خپل مو رني نيکه يعنې د کاکړو په کورنۍ کې چې غر غښتي پښتانه د ي شامل شو او اوس په ښو او بد و کې د غر غښت د ټولنيزې ډلې سره اړيکي لري.

شيرانې د سهيلي پښتونخوا د شير انيو په ډيسټريکټ يا ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غه ډيسټريکټ د خلکو ژبه پښتو د ه. د شيرانې د يسټريکټ د ژوب، د ډيره اسماعيل خان او مو سی خيلو د ولسواليو سره ګډه پوله لري. د شيرانيو سيمه د ګو مل جنوب ته پر ته د ه چې د سليمان غر هم د د وی په سيمه کې مو قعيت لري. د وزير ستان په څېر د د وی سيمه هم غر نۍ د ه. شيرانې زياتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. که څه هم د کرنې ځمکې يې لږې او او به هم چند انې پکې ډيرې نه د ي خو خلک غنم، جوار، اوربشي، وريجې او تنباکو کري. هغه شيرانې چې په غر نيو سيمو کې ژوند کوي د وی د غرونو لمنې په للمي ډول سره کري.د د وی حيوانات غوايي،

296اضلاع، ايجنسي ها وقبايل ايالت پښتو نستان، ۹۲ مخ.

297پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۲۷۷ مخ.

298حيات افغاني ۱۷۳-۱۷۶ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسونه او وزې د ي.

د د وی په غر نيو سيمو کې د جنغوزيو او انارو ونې هم شته چې خلک يې ټولوي او په بازارونو کې يې پلوري. همد اراز د د وی په غر نيو سيموکې ډول ډول وحشي ځناور، ژوي او مر غان شته چې په د غو ځناورو او ژوو کې وحشي ګډان، سوی، وحشي پيشوګانې، وحشي ليوان، ګيد ړې، وحشي وزې او هو سۍ شته.

105.1 مشهور کلي يې

شيرانې د پښتونخوا ايالت په د ېره اسماعيل خان او د سهيلي پښتونخوا د شيرانيو په ډيسټريکټ کې استوګنه لري، خو ځينو خلکو يې د موسی خيلو د ډيسټريکټ د سنغر سيمې ته چې اوس ورته تونسه شريف وايې ليږ د يد لي او د د غې سيمې د د رنګ په تحصيل کې ژوند کوي.شيرانيو د قبيلې مشهور کلي د اد ي [299] :

- لهار کلی
- کازا مليزي
- ستانو راغه
- چچوبي(څڅو بی)
- مير علي خېل
- ماني خوا
- سور لکۍ
- شنه پو نګه
- احمد ي د رګا
- لاوارا
- مرغ بل
- تور راغه
- د ب شيخان
- مغال کوټ

299 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شین غر

105.2 مشهور ښاخونه او څانگې

د شیرانیو قبیله په لاند نیو ښاخو نو او څانگو ویشلې شوې د ه

- حسن خیل
- اوبه خیل
- کپیپ
- کرمانزي
- محمد زي
- سالار خیل
- مروت خیل
- سپند زي
- جوهر خیل

105.3 میلمه پا لنه

شیرانې میلمه پا لونکې خلک د ي. د وی د خپلو میلمنو ډېر قد ر کوي. د وی خپلو میلمنو ته ډول ډول خوند ور خواړه تیاروي. د وی په خوړو کې د لاند ي د غوښو، کړایې کباب، سره کړو غوښو، سابو او اوگرې نه گټه اخلي.

105.4 ښوونه او روزنه

که څه هم شیرانې د علم او پو هې سره مینه لري، خو له بد ه مرغه د هغه ځای چارواکي د غې مهمې مسالې ته کو مه ځانگړې پا ملر نه نه کوي، نو ځکه د ښونځیو او تعلیمي مو سسو د کموالي په وجه د د غه ځای ډېر خلک او په تېره بیا ځوانان او نجونې د علم او پو هې له نعمته بې برخې ساتل شوي د ي او خلک مجبورد ي چې خپل اولاد ونه او زامن د یني او مذهبي مد ر سو ته ورولیږي.

شیرانې په عمو مي تو گه غریب خلک د ي. د د وی خلک زیاتره د کرنې په چارو بو خت د ي، خو یو شـــمېر خلک یې د خلیج په عربي هېواد ونو کې هم مزد وری کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيراڼي زړور او په خپلواکی مين خلک د ي. د انګريزي ير غلګرو په وړاند ې يې له وياړه ډکې مبارزې کړې د ي. د د غې قبيلې په نامتو مبار زينو کې يو هم ماشو خان شيراڼی و چې د انګرېزانو سره په جګـــړه کـــې د ژوب د سيمې په سلیازي نو مې سيمه کې شهيد شويد ی.

د د بره اسماعيل خان او د سهيلي پښتونخوا سر بېره يو شمېر شيراڼي د هند و ستان د راجستهان ايالت د ناګور شيراڼي اباد په سېمه کې استوګنه لري چې د د وی سيمې په څلورو محلو باند ې ويشل شوي د ي يعنې، صو فيه، غـــو ثيه، نجميان او نوري. همد ارز هلته څو کلي هم شته چې شيراڼي پکې استوګنه لري. د د غو کليو نو مو نه په د ې ډول د ي :

- برنيل
- بهينياد
- د انتا
- حميد پور
- ډونګاري

مشهور ليکوال حافظ محمود خان شيراڼي او د هغه زوی اختر شيراڼي د راجستهان د ناګور د سيمې شـــيراڼي د ي. ويل کيږي چې شيراڼي هند وستان ته لو مړی ځل د مغول واکمن همايون په وخت او د وهم ځل د اکبر پاچا په وختو نو کې راغلي د ي. د هند د راجستهان ايالت د شيراڼيو نه سربېره يو شمېر شيراڼي د هند وستان د ګجـــرات د ليـــالت د واد نګـــــر، کاليګــــام او احمـــــد ابـــــاد کـــــې هـــــم اســـــتوګنه لـــــري.[300] په عمو مي ډول شيراڼي قبيلوي خصوصيات لري او د قوانينو تابع نه د ي.

106 شينواري

شينواری د پښتنو يوه مشهوره قبيله د ه چې د سړبن په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري او د ســپين غـــره پـــه شمالي لمنو او د ننګرهار په جنوب ختيځ کې مېشته د ي. د د وی يوه برخه د پښتونخوا ايالت په لواړګی، څو کـــورنۍ يې د کوهاټ په ځنګلونو کې، پېښور، د کونړ ولايت په سره کمر، د پروان ولايت د شينوارو په ولسوالیاو کشمير کې هم استوګنه لري.

پښتانه د تاريخ په رڼا کې د شينوارو د قبيلې په اړه ليکي د ي:

لکه چې د د غې قبيلې د شجرې نه معلومېږي چې کاسيان په يوولسو څانګو وېشل شوې د ي چـــې د شـــينوارو

300 http://en.wikipedia.org/wiki/Sherani_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبيله هم په د وی کې شامله د ه. لکه چې د پټې خزانې د روايت نه معلوميږي د خرشبون په اولاد ه کې د کند او ځمند اولاد ه د غوړی مرغی نه د غزني، کابل او پېښور د واد ي له لوري مهاجرت پيل کړ، نو په د غه وخت کې کاسيان بېرته د سليمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول. البته د کاسيانو يوې قبيلې (شينواري) د خاښي خېلو سره مهاجرت وکړ او د خيبر په شمال او جنوبي غرونو کې مېشته شول.[301]

د شينوارو شمال لوېد يځ ته د خوګيانيو قبيله، شمال ته يې د کابل سيند او د مومند و قبيله، ختيځ ته يې د ډيورنډ کرښه تر لواړګی پورې امتد اد لري او د اپرېد يو د قبيلې سره پوله لري او جنوب خواته يې سپين غر موقعيت لري. د وی د ننګر هار ولايت د هسکې مېنې (د ه بالا)، مومند د رې، نازيانو، اچين، د ورباba، غني خيلو، سپين غر، رود اتواود چپرهار په ولسواليوکې استوګنه لري.

د شينوارو قبيله په لومړی سر کې په د وو پلارو وېشله کېږي چې يوه ته سه پای او بل ته عبد الرحيم خېل وايي. چې سه پای مشر ورور او عبد الرحيم خېل کشر ورور د ی. مشر ورور په خپل منځ کې اوومتپی د ي؛ حسن خېل، حمزه خېل، الياس خېل(لياس خېل)، ريند اد خېل، حيد رخېل، بابرخېل، سليمانخېل او کشر ورور يې په د ې تپو وېشل شوې د ي او هغه علي شېرخېل، عد ل خېل او سنګوخېل د ي.

106.1 استوګنې سيمې او ځايونه

- حسن خېل: حسن خېل د هسکې مېنې د ولسوالی په اوغز، ګورګوری، پايی، شيخ ميد ان، ياغی بند، شپوله او ګيزاره کې پراته د ي. يو شمېر حسن خېل په غوښت د ره کې هم استوګنه لري. ويل کېږي چې د حسن خېلو شمېر به (١٦ــ) تنه وي.
- حمزه خېل: د وی په خپل منځ کې د وه تپي د ي چې يوه احمد خېل او بل يې مغد ود خېل د ي. احمد خېل اکثره په هسکه مېنه او لږ شمېر يې په تنګی، شرمېنی او لرو احمد خېلو کې اوسېږي. مغد ود خېل پهګاګره، ګجنه، مريز، سنګوټا او راوګی کې استوګنه لري. .
- الياس خېل: الياس خېل چې لياس خېل يې هم بولي اکثره په هسکې مېنې، ګيزاره، لږ شمېر يې د هسکې مېنې په تنګی او يو شمېر په نری اوبو کې اوسېږي او د جعفريانو په نامه څو کورنۍ يې بيا د کوچيانو په ډول ژوند کوي.
- ريند اد خېل: د مامند په تنګی، باغ، اچين او ګرد ی کې پراته د ي. د ا بناخ په څلورو څانګو وېشل شوی د ی او د پاخېلو، اليکه خېلو، بام خېلو او خليفه خېلو نه عبارت د ي.
- حيد رخېل: د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي چې يوه ته ((نيمې د ر)) او بل ته ((ممه خېل)) وليي. ممه

301ښتانه د تاريخ په رڼا کې ١٣٢٦-١٣٢٧ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل په لنډی، مورګی چینه، د اوښی، اسد خېلو، تریلی، مید انک، سره کلا او هجوم کلی کې مېشته د ي.

- سیلمان خېل: په توتګی، وچکتوټ او د کوشتل په کلیو کې اوسېږي.
- بابر خېل:د ا یوه کوچنی څانګه د ه چې یو شمېر یې په صند ق، بټن او چهل ګزي کې اوسېږي.
- علي شېرخېل: د ا د عبد الرحیم خېلو یوه څانګه د ه چې څه برخه یې په لواړګی او څه یې په افغانستان کې مېشته د ي. د وی په اوو تپونو باند ې وېشل شوې د ي او هغه له عیسی خېلو، باخېلو، تړخېلو، پیروخېلو، اش خېلو، خوګاخېلو او شود ن خېلو نه عبارت د ی.
- عد ل خېل:د ا هم عبد الرحیم خېلو یوه پښه د ه. د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي یعنې عثمان خېل او کرګوخېل.
- سنګوخېل:سنګوخېل په د رېو پلرونو باند ې وېش شوې د ي؛ ګد وخېل، څلورپلاری او غني خېل، سنګوخېل د مند تی نه تر غني خېلو پورې د نازیانو په د رو کې پراته د ي.[302]

له د ې کبله چې د شینوارو یوه برخه د خیبر د تاریخي د رې په شاوخوا کې استوګنه لري نو د خیبریانو په نامه سره هم یاد ېږي چې اورکزی او اپرېد ي هم په همد ې نومونو مشهور د ي. د تورخم او شمشاد سیمې هم د علیشېرخېلو شینوارو د استوګنې سیمي د ي. د لواړګی شینواری په خپلو خېلونو کې وېش د حجرې له مخې ترسره کوي چې اوس د هر خېل حجري په لاند ي ډول د ي:

- خوګاخېل (۱۷۲) حجرې
- شېخ مل خېل (٦٨) حجرې
- اش خېل (۲۳) حجرې
- مختارخېل (۲۱) حجرې
- غني خېل (۳۵) حجرې.

د لواړګی شینواری اکثره د سود اګری په چارو بوخت د ی او هغه ترانسپورتي تجارتی لارې چې د کلبل او پېښور تر منځ چلېږي د همد ې خلکو په لاس کې د ي.[303] د لواړګی شینواري د افغانستان د شینوارو سره ښې اړیکې لري. د لواړګی د شینوارو شمال خواته شلمان، ختیځ ته یې ملاګوری او جنوب ختیځ ته یې اپرېد ي موقعیت لري. د لواړګی سیمه د تورخم نه د خیبر د اپرېد و تر پوله شپږ میله اوږد ه او د رې څلور میله پلنه د ه. شینواري په مېلمنه پالنه کې مشهور د ي. د د وی حجرې تل د مېلمنو او مساپرو پر مخ خلاصې وي. د حجرو تر څنګ یې جوماتونه هم

302پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۸٦-۱۸۷ او ۱۸۸ مخونه، د پېښور چاپ

303اضلاع، ایجنسي ها وقبا یل ایالت پښتو نستان، ٥٧ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، په د وی کې د جرګې سستم ډېر قوي د ي او اکثره خلک خپلې لانجې د قومي جرګولــه لارې اواروي. دلــواړګی شینواری اکثره خپلې جرګې په سپین جومات کې چې د لواړګی تر منځ د لویې هد یرې سره موقعیت لري جوړوي.

په شینوارو کې د نورو پښتني قبیلو په څېر د ننواتی د ود هم ډېر قوي د ي چې ارو مرو یې قبلوي او منـــي يي. په د وی کې د سولې کولو د ود هم د پخوا په شان په خپل حال پاتې د ی چې (تیږه) یې‌بـــولي او اپربـــد ې ورتـــه (کانړی) وایي [304]

همد ا راز د باجوړو په الینګار، چمرکنډ، ځاوګی، شیخ بابا او سره کمره کې هم شینواری استوګنه لري. د شیګل شینواری تقریباً د رې سوه کاله پخوا د ځینو عواملو له کبله د سره کمره خواته تللی د ي او د شیګل ځمکه یې له نورو قومونو څخه چې په هغه وخت کې کافران وو نیولی وه. د شینوارو راګ شیګل ته او د نورو قومونو څخـــه د شـــیګل نیول د شیخ بابا په مشری چې اصلي نوم یې (ذکریا) د ی ترسره شوې د ي. د د وی سره د شیګل په نیولو کې مامونډ و هم ملګرتیا وکړه. شینواری د کافرانو د سخت مقاومت سره مخامخ شول په تېره بیا هغــه وخـــت چـــې د کنـــډرو کلا محاصره شوه نو شیخ بابا امر وکړ چې ټول شینواری د ی د کلا د سوځولو لپاره یوه یوه ګېډۍ لرګي راوړي نوموړي کلا وسوځل شوه او شینواری بریالی شول چې وروسته شیخ بابا د شینوارو تر منځ شیګل وویشه چې‌پـــه د ې ویـــش کې اد رم (عبد الرحیم خېلو) ته کټه سید، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زېړبت ډاک، ملاعلم کلی، شینکی، غرتنګـــی او شنګر شا ورسېد ل. سلیمانخېلو ته چاکوړی، شینګرګل، نیم لاچی، سیمه لام، بنود یت، سورمل، برګلـــه‌یـــی اوـمـــاتینه ورسېد ل. [305]

په لواړګی کې د علیشېرخېلو څانګې د ا د ي؛ خوګاخېل، شیخ مل خېل، پیروخېل، میـــرد اد خېـــل، اش خېـــل، مختارخېل، غني خېل، پتمی خېل، بسی خېل، طالب خېل، سید خېل، اشرف خېل، طوطی خېل، شربی خېل، بابی خېـــل، شد ان خېل، ماد ور خېل، میاخېل او عالم خانی. د ننګرهار په ولایت کې د شینوارو شمېر (۱۵۵۲۷) تنه، د کونړ په ولایت کې (۵ـــ) تنه د لواړګی شینواری (۱۲۷۷ـ) تنه او د سره کمر شینواری (۱۳ـــ) تنه بنود له شوې د ي.

د ننګر هار ولایت پر شینوارو سر بېره یو شمېر شینواري د کند ز ولایت په مرکز، د د شـــت ارچـــي، لمـــام صاحب او خان ابا د په ولسو الیو کې مېشته د ي. د پروان په ولایت کې هم د شینوارو په نامه یوه ولسوالی شته چې د او سید ونکو شېر یې ۳۹ـ۵۷ تنه بنود ل شوید ي، خو په مجمو عي ډول په ټول افغانستان کې د شینوارو دقـــبیلې شـــمېر ٤ــــ تنه بنود ل شوید ي. همد اراز د غزني ولایت په قره باغ ولسوالۍ کې هم یو شمېر شینواري استوګنه لري. د کلبـــل په سمت خانه، کلای زمانخان، ششد رک او د ه خد اید اد کې هم ډېر شمېر شینواري استوګنه لري.

شینواري په هېواد مین خلک د ي. د وی د تاریخ په اوږد و کې د هېواد د هر غلیم اوير غلګر په وړلنـــد ې‌پـــه مېړانه جنګید لي د ي او د خپل ګران هېواد افغانستان د د فاع لپاره یې خپل هېواد نی رسالت سر ته رسولی د ی.

---

304 پښتنانه، ۱۸ـ- ۱۸٦ مخونه، کابل، ۱۳٤۹ کال.

305 د پښتنو ټولنیز – اقتصاد ي جوړښت، ۲۸، ۲۹ او ۳ـ مخونه، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

106.2 نامتو شخصيات

د شينوارو قبيلې په خپلې غيرۍ کې په افغانستان اوپښتونخوا کې ډېر نامتو شخصيتونه روزلي د ي. په د غــو شخصيتونو کې شاعران، ليکوالان، انجنيران، ډاکتران، محققين، پوځي جنرالان او صاحبمنصبان، قا ضـــيان او ځينـــي مشهور قو مي شخصيتونه په لاند ې ډول د ي.

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر ښاغلی اروابناد امير حمزه خان شينواری چې پښتانه ورته د د رناوي له کبله حمـــزه بابا وايي.
2. اروابناد ښاغلی سرمحقق د وست شينواری چې د پښتو ژبې د اد بياتو، گرامراوژبپوهنې په برخه کې يې ستر خد متونه کړي د ي.
3. اروابناد ښاغلی سر محقق محمد اکبر معتمد شينواری چې نامتو محقق او متر جم و.
4. اروابناد ښاغلی محقق خير محمد ساد چې په پښتو ژبه يې ډېر اثار ليکلي د ي.
5. اروابناد ښاغلی محقق شهزاد ه زيارنچې په پښتو فولکلوريکه برخه او په تېـــره بيـــا د شـــينوارو دقـــبيلې د نرخونو، رواجونو او ځلو په برخه کې يې ډېرې مقالې ليکلي د ي.
6. اروابناد ښاغلی ډاکټر جکړ شينواری چې يو علمي شخصيت و او په پښتو ژبه يې ډېر اثار کښلي د ي.
7. ښاغلی ډاکټر ماه خان شينواريچې د پښتو ژبې يو تکړه محقق او څيړونکی د ی.
8. اروابناد ښاغلی رفيق شينواری چې د پښتو مو سيقی ته يې د قد ر وړ خد متونه کړي د ي.
9. ښاغلی حبيب الله زړه سواند چې د پښتو ژبې ښه شاعرد ی.
10. ښاغلی سلطان جان کليوال
11. ښاغلی انجنير ستانه مير زهير شينواري
12. ښاغلی قاري استاد بر کت الله سليم چې په افغانستان کې د سپيڅلي قران نامتو قاري د ی.
13. ښاغلی مثل خان شينواری
14. ښاغلی عبد الو کيل سوله مل شينواری
15. ښا غلی چټک شينواری چې د پښتو ژبې شا عر د ی.
16. اروابناد ښاغلی فضل هاد ي شينواری چې په شينوارو مولوي صاحب باند ې مشهور او د سترې محکمې رئيس و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. ښاغلی د کتور محمد ابر اهیم شینواری چې ښه لیکوال، د سیاسي مسا یلو شنونکی اوژورنالیست د ی.

18. اروابناد ښاغلی ماما زرغون شاه شینواری چې مجرب عسکري صاحب منصب و.

19. په ولسي جر گه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ببر ک شینواری.

20.په ولسي جر گه کې د خلکو استازې اغلې ملالۍ شینوارې.

21. د افغانستان د کریکېټ د بورډ غړی ښاغلی سمیع الله شینواری.

22.ښاغلی هنر غیرت

23.ښاغلی ډاکټر بر هان الله شینواری

24.ښاغلی شمله د ار خان شینواری

25.ښاغلی غلام نبي شینواری

26.ښاغلی اجمل شینواری

27.د محاکمو پخوانی رئیسا روابناد حبیب الله خان شینواری

28.اروابناد قاضي شیند ي گل خان شینواری.

29.ښاغلی قا ضي محب الله خان شینواری

30.انجنیر هو ښیار شینواری.

31. په ولسي جرگه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ډاکټر عصمت الله شینواری[306]

32.د افغانستان مشهور لیکوال، ژورنالیست او مبتکر کارتونیست ښاغلی هژبر شینواری.

33.ښاغلی مراد شینواری

34.ښاغلی عبد المحمد شینواری

35.ښاغلی قاضي کمال شینواری چې د پښتو ژبې ښه لیکوال او متر جم و.

په پښتونخوا کې د شینوارو مشهورې څیرې په لاند ې ډول د ي :

1. ښاغلی انجنیر اعظم خان شینواری د ورسک د ډیم مشر انجنیر

2. د وفډا مشر ښاغلی ذاکر شینواری

3. سیا ستوال ښاغلی ناظر خان شینواری

306زما (د د ې مقالې د لیکوال) شخصي یاد د ښتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. ښاغلی بریګیډر قیوم شېر شینواری
5. سیا ستوال ښاغلی شهباز ګل شینواری
6. د پولیسو افسر ښا غلی اسرار خان شینواری[307]

د ۱۳۸۳ کال په پیل کې یو شمېر شینوارو د کابل د ښار د باغ علیمرد ان په سیمه کې غونـــډه وکـــړه اودیـــوې قومي شورابنسټ يې کیښود چې د شینوارود قومي شوراپه نامه ونومول شوه چې نوموړې شورابیاد همـــد ېکـــال د چنګاښ په میاشت کې په رسمي توګه د عد لیې وزارت د سیاسي ګوند ونو او ټولنیزو سازمانونو په ریاست کې ثبـــت اوراجستر اوپه فعالیت يې پیل وکړ. نوموړې شورا خپل یوځانګړی ویبسایټ (ویبپاڼه)هم لري چې پته يې په د ې توګه د ه www.shinwari.org.د د ې شورامرکزي د فتر د کابل ښار د قوای مرکزد اریانا کارتې د شینواري مارکیټ پـــه د ریم پوړ کې د ی اوولایتی د فتر يې د ننګرهارولایت د مرکزجلال اباد د ښار د پوهنتون روغتون ته مخامخ مـــوقعیت لری. د اشوراځانته یوه اساسنامه اونشان هم لري.

107 طوطا خېل

د پښتني قبیلو د پېژند نې په لړ کې د اځل ګرانو لو ستو نکو ته د تو تاخېلو قبیله چې د طو طاخېلو په ښه هم راغلې د ه د رپېژنم. د توتا خېلو قبیله په اوسني وخت کې د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو نه شـــمېرله کیـــږي. د پښـــتني عنعنوي او روایتي شجرو پر بنسټ تو تاخېل له اره د پښتنو د غلجیو په ټولنیز ګروپ او ډلې پورې یـــوه اړونـــد ه قبیله د ه او د اند ړو د قبیلې یو ښاخ ګڼل کیږي.[308]

د توتاخېلو د قبیلې خلک د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د احمد زیو د قبیلې د خلکوترڅنګ ژونـــد کوي. د اسې روایتونه شته چې توتاخېل په لو مړي سر کې د غزني ولایت د اند ړو په سیمهکـــې ژونـــدکـــاوه، چـــې وروسته د ځینو ښلا ښېلو عواملو په وجه د خپلې استو ګنې او سنۍ سیمې ته لیږ د ید لي د ي.[309]

توتا خیل زړور، جنګیالي، غیر تي، میلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونولۍ باند ې مین خلک د ي. د هېـــواد د خپلواکۍ په د ري ګونو جګړو کې يې د پکتیا د نورو پښتني غیرتمنو قبیلو په څېـــر یـــې د انګریـــزيیـــر غلګـــرو ځواکونو پر خلاف د ویاړه ډکې مبارزې کړي د ي او کله چې روسي ښکیلاکګرو او بلو سګرو زموږ په ټا ټوبي ګران افغانستان باند ې د وحشت نه ډک برید وکړ نو د توتاخېلو د قبیلې شاه زلمیو هم خپل هیواد نی رسالت په ښه تو ګه تر سره کړ.

307http://en.wikipedia.org/wiki/Shinwari_tribe

308معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل سر حد ي کشور، ۵۳ مخ.

309پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۹. مخ د پېښور د د انش چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو تا خيلو د قبيلې خلک زياتره خلک د کرنې اومالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو ځينې يې د سود لګرۍ چارې هم پر مخ بيا يي. هغه خلک يې چې د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي نو د وی غوايي، غولګانې، پسونه، وزې او ميږې هم ساتي.

د تو تا خيلو د قبيلې رواجونه او د ود ونه کټ مټ د هغو قبيلو په څېر د ي چې د وی ورسره ژوند کوي په د وی کې پښتني د ود ونه او په تېره بيا د جرګې سيستم پياوړی د ی او خلک خپلې لانجې دقومي جرګولـه لارې اواروي.

د د غې قبيلې ځينې کورنۍ د پکتيا ولايت په مرکز ګرد يز او ځينې يې په کابل کې هم استوګنه لري.

107.1 مشهور شخصيتونه

د توتا خېلو قبيلې په خپلې غيږ کې ځينې نامتو شاعران، استاد ان او د علم او پو هې لارويان روزلي د ي چې د ځينو نومو نه يې په لاند ې ډول د ي:

1. د کابل د پو هنتون استاد ښا غلی پو هند وی نسيم ګل تو تاخېل
2. د کند هار د پو هنتون رئيس ښاغلی ډاکټر حضرت مير تو تاخيل[310]

د ۱۳٥٤ لمريز کال د سر شميرنې له مخې د پکتيا په ولايت کې د تو تا خېلو د قبيلې د خلکو شمېر ۲۲۳٤. تنه ښود ل شوي د ي چې ښايي اوس به يې په شمېر کې څو برابره زياتوالی راغلی وي.[311]

108 علي خېل

که چيرې د پښتنو د نسب شجره يا د نسب ونه په غور سره تر څيړنې لاند ې ونيوله شي نو جوته به شي چې علي خېل د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ کې يوه مهمه قبېله د ه، ځکه چې سليمان چې او لاد ه يې د سليمان خېلو پــه نامه سره ياد يږي د هغه د ويم ورور علي نو ميد چې اوس د هغه او لاد ه په علي خېلو سره مشهوره د ه.

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ١٤٦ کلونه وړاند ې ليکل شوی د ی د علي خيلو غلجيو په اړوند د اسې ليکلي د ي :

" د زرمت سېمه چې پښتانه يې زرمله هم بولي نيمايې او سيد ونکي يې علي خېل د ي. پا تې علي خېل په مقـــر او نورو سېمو کې استوګنه لري. د علي خېلو د مند وزي د ښاخ يوه څانګه اسما عيلزي د ي چې د وې وړې څانګېـــې

310 د توتا خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي يا د د اښتونه

311 پښتني قبيلې، ۱۹. مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيد ن خېل او چند ڼ خېل نو ميرړي چې د د رې کو ټي په نامه سره هم ياد ېږي چې د خوست په سېمه کې د د وی څلور سوه کورنۍ مېشته د ي."[312]

د علي خېلو د قبيلې نورې څانگې د اد ي :

مموزي، مش خېل، يوسف خېل، علي خان خېل، علي شېر خېل، مند وزي، کريم خېل، مشي خېل، نوروز خېل، باړي خېل، ازاد خېل، کړو خېل، خيري خېل، جباري خېل، اد م خېل، جانو خېل، اخوند خېل، سر مست خېل، ازارخېـــل، بنگي خېل، فرار خېل، فتح خېل، د ريا خېل، نيکنام خېل، ميرزاخېل، گيد ازي، زيبا خېل، عمر خېل، پارو خېل، سلطاني، اسماعيلزي، پيراخېل، مقرب خېل، تتي خېل، شکي خېل، ملککي، شالي خېل، شهباز خېل، فاطمه خېل، نيک زنخېل، تـــاو خېل، کشي خېل، هبت خېل، محمد خېل، مقام خېل، پيرخې، جوري زي، غو رگي، مير خانخېل، د وري خېل، کمال خېل، اعظم خېل، سني خېل.[313]

يو زيات شمېر علي خېل د پکتيکا ولايت په مرکز شرنه کې هم استوگنه لري چې د د وی شـــمېر د ۱۳٦ـ لمريــز کال د سر شميرنې له مخې ۳٦۸٤۸ تنه د ی چې بنا يې اوس به يې شمېر ترد ې لا نور هم زيات وي.

د غزني په ولايت کې د علي خېلو د قبيلې خلک د د غه ولايت په مرکز او هم د مقر، گيلان، قره باغ او د اب بند په ولسواليو کې استوگنه لري چې په نو موړي ولايت کې د ۱۳٦ـ لمريز کال د سر شمېرنې پر بنسټ د د وی مجمو عي شمېر ۳۲۸٤۸ تنه ښود ل شوی د ي چې بنايې اوس به يې شمېرډېروي.[314]

د ننگر هار د ولايت مرکز جلال اباد ښار ته نږد ې د علي خېلو په نامه يو کلی شته. همد اراز د هنـــد د پنجـــاب ايالت په جلند هر کې هم د علي خېلو د قبيلې خلک شته. د سهيلي پښتونخوا د ژوب په سېمه کې هم د علي خېلو پهـنـــامه يو ښا رگو ټی شته، خو هغه علي خېل چې د پکتيا ولايت د ځا ځيو په ولسوالۍ کې استوگنه لري هغه د ځا ځيو په قبيلې پورې اړه لري. هغه علي خېل چې په وزير ستان کې استوگنه لري هغه د وزېرو د قبيلې يوه څانگه د ه.[315]

علي خېل زړور، جنگيالي، ميلمه پا لونکي او په پښتني ننگ او غيرت ټينـــگ خلـــک د ي. د وی ډېـــر ښـــه اس ځغلوونکي د ي او په نېزه بازۍ او سانگې وهلو کې مشهورد ي.

لنډه د ا چې په ټول افغانستان کې د د وی شمېرد ۸۳٥٤۳ تنو په شا او خواکې اټکل شوي وو چې بنا يې اوس بـــه يې شمېر خورا زيات وي.

312تاريخ حيات افغاني، ۲۸۷-۲۸۸ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

313د ياد شوی اثر د ۲۸٦ مخ د نسب ونه.

314پښتني قبيلې، ۱۹۱-۱۹۲ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

315 د د ې مقالې د لېکوال شخصي ياد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

109 عمر خېل

د پښتني قبیلو د پیژند لو په لړ کې د اځل یوه بله قبېله د رپېژنو چې عمر خېل نو میږي او د غلجیو پښتنو په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري.

د عمر خیلو د قبیلې خلک د لغمان ولایت د مرکز پورې اړونده چهارد هي او همد اراز د مید ان ولایت د نــــرخ په ولسوالۍ، د کند ز ولایت د علي اباد په ولسوالۍ او د بلخ ولایت د شولګرې او بلخ په ولسوالیو کې هم استوګنه لري.

عمر خېل زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو څرنګه چې د د غې قبیلې خلک د علم او پوهــې سره زیاته مینه لري نو زیاتره یې د ولتي د ند ې هم لري.[316]

عمر خېل د نورو پښتنو قبیلو په څېر میلمه پا لونکي، په هېواد مین اوپه پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلــک د ي.د عمر خېلوقبیلې ډېرپوهان، ډاکټران، انجنیران، لیکوال او د علم اوپو هې د د ګر نا متو کسان ټو لنې ته وړانـــد ې کړي د ي.

د عمر خېلو د قبیلې نامتو کسان د اد ي :

1. اروابناد عبد الکریم عمر خېل چې د لغمان ولایت د چهارد هي د سیمې د عمر خیلونه و او د اعلیحضرت محمد ظا هرشاه د واکمنۍپه وخت کې یې د حکمرانۍ او ولایت د ند ې تر سره کړي د ي.
2. د کتور عبد الکبیر رنجبر چې د اروابناد عبد الکریم عمر خېل په کورنۍ پورې اړه لري. نومـــوړی مــــورخ، لیکوال او د ډېرو علمي مقالو خاوند د ی. د د کتور نجیب الله د حکومت په وخت کې د افغانستان د علــو مــو د اکېډیمۍ رئیس او په تېره د وره کې د ولسي جر ګه کې غړی هم و.
3. د کتور عبد البصیر رنجبر چې د افغانستان بانک رئیس و.
4. عبد الصمد ازهر چې په هند کې د افغانستان د د ولت سفیر و.[317]

د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصا ئیې د سر شمیرنې پر بنسټ د لغمان ولایت د عمر خېلو د قبیلې د خلکو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی و چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.[318]

---

316 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۱۹۲ مخ، د پېښور چاپ.

317 د مقالې د لیکوال (لطیف یاد) شخصي یاد ښتونه.

318 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل سر حد ي کشور، ٤۲٥ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

110 عیسی خېل

عیسی خېل له ا ره د پښتنو د لود ي قبیلو پورې یوه اړونده قبیله ده او د لود ي د زوی نیازي اولاده ګڼلـــه کیږي. نیازي د خپلو د ریو مېر منو نه د رې زامن درلود ل چې با هي، جمال او خاکو نو مېد ل. عیسی په اصل کـــې د خاکو زوی و چې د ده اولاده د عیسی خېلو په نامه سره یاد یږي.[319]

په پیل کې د نیازیو قبېله چې عیسی خېل یې یوه څانګه کیږي د افغانستان د غزني ولایت د شلګر په سېمه کې مېشته ول چې وروسته د اند ړو او نورو غلجیو قبیلو د غلبې په وجه له د غه ځایه لېږد ید لو ته اړ ېستل شول او د سلیمان د غره ختیزو بر خو او د ټانک په سېمه کې مېشته شول. د شلګر د سیمې نه د د وی د لېږد ید و اصلي وجه د اوه چې د د وی شمېر لږ وو او د غلجیو قبیلو سره یې د مقابلې توان په ځان کې نه لېد ه. په د غـــه وخـــت کـــې د وی زیاتره د پووند ه او سود اګرو په ډول ژوند کاوه او لږه اند ازه د کر کیلې په چارو هم بو خت ول.[320]

هغه وخت چې بهلول لود ي په ۱٤٥. زېږد یز کال کې د هند وستان واکمن شو، نو د خپل ځواک د پیاوړتیا لپاره یې د افغانستان یا روه نه د خپلې قبیلې خلک او نور پښتانه د نوکرۍ او نورو پو ځي د ند و د تر سره کو لو لپاره هند و ستان ته ور وغو ښتل او په هند و ستان کې یې د پښتنو د مېشته کېد و لپاره یو ځانګړی فرمان جاري کړ. پـــه د غـــه وخت کې د نیا زیو د قبیلې ډېر ښنا خونه او څانګې هند و ستان ته وکو چېد ل او د لو د یانو په د ربار کې یې لوړ لوړ منصبونه او د ند ې تر لا سه کړې. همد اراز د هند وستان د بل پښتون واکمن سوري شېر شاه په وخت کـــې هـــم ډېـــر نیازي پښتانه په شاهي د ربار کې لوړ لوړ منصبونه تر لا سه کړل چې د هغوی له ډلې نه هیبت خان نیـــازي او عیســـی خان نیازي چې اولاده یې په عیسی خېلو سره شهرت لري د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې د خپل لیا قت او پو هې په وجه د امارت رتبې ته ورسېد ل او د ومره شهرت یې تر لا سه کړ چې هیبت خان نیازي ته د سوري شېرشاه لـــه خوا د اعظم همایون خطاب وشو او د پنجاب صو بد ار یې وټاکه او عیسی خان نیازی د شـــېر شـــاه ســـوري د د ربـــار ځانګړی سلاکارو چې ورو سته د سلیم شاه سوري سره په جګړه کې ووژل شو.[321]

110.1 د عیسی خېلو د قبیلې ښنا خونه

د عیسی خېلو د قبیلې ځینې مشهور ښنا خونه د اد ي:

اپو خېل، زکو خېل، میرزو خېل، سنځله خېل، خواجه خېل، علي خانخېل، لنډو خېل، خاني خېـــل، د لـــو خېـــل، کربوس خېل، ممون خېل، باد ین زي، پیرالي خېل، پهاړ خېل، یعقوب خېل، فتح خېل، صاحبو خېل، بیرم خېل، او رېـــه

---

319 تاریخ حیات افغاني، د پېښور چاپ، ۳۱٤ مخ.

320 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور، ۱۹۳ مخ.

321 تاریخ حیات افغاني ٦٢٧-٦٢٨ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل، ملتاني خېل، عمر خېل، سيد خېل، سارنګ خېل، چهنګي خېل، شيخ عمر خېل، غازي خېل، صابو خېل، شيخ احمد خېل، عثمان خېل، د رپه خېل، عمر خېل، احمد خېل، شيخ مهلي خېل، احمد خېل، سيد خېل، حرزاخېل، سکندر خېل، خضر خېل، شيخ فريد خېل، عمر خاني، شېر خاني، سليم خاني، جلال خاني، بهايي خاني، ماچهي خاني، پهاړ خېل، شمسي خېل، نورنګ خېل، سيد و خېل، سرور خېل، غالي خېل، سهالت خېل، زمان خېل، بهاد ر خېل، همل خېل، جهته خېل، د رويش خېل.[322]

110.2 د قبيلې حال د تاريخ په رڼا کې

لکه چې د مخه وويل شول په پيل کې عيسى خېل د افغانستان د غزني ولايت د شلګر په سېمه کې اوسېدل چې بيا وروسته د اندړو او نورو غلجيو د غلبې په وجه يې خپله سېمه پر ښنود له او د سليمان غر ه په ختيزو لمنو او ټانک کې مېشته شول. تر هغه ورو سته د نيازيو او له هغې جملې نه د عيسى خېلو د قبيلې ډېر خلک په ١٤٥. زېږد بېز کال کې د هغه فر مان له مخې چې لود ي ټولواک سلطان بهلول پښتنو ته د هند و ستان د تلو لپاره جاري کړى وډېر شمېر يې هلته ولېږد ېد ل او هيبت خان نيازي، قطب خان نيازي او عيسى خان نيازي د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې لوړلوړ منصبو نه تر لا سه کړل، خو ورو سته بيا هيبت خان او عيسى خان نيازى د سليم شاه سره مقا بله وکړه، خو هغوى ماتې وخوړله او د نيازيو قبيله د عيسى خان او هيبت خان تر مشرۍ لا ند ې وتکېد ل او د د هن کوټ سيمې ته چې د سند ه د رياب په لويد ېزه څنډه کې پر ته د ه ورغلل.

د تاريخ حيات افغاني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ١٤٦ کلونه وړاند ې په د ې اړوند د اسې ليکلي د ي :

"په ٩٥٤ هجري کال کې خواجه اويس سرواڼي چې د سليم شاه سوري د پوځ پر مشرۍ مغرور و او د نيازيو د ټکولو لپاره رورغلی و په لو مړي ځل يې د هيبت خان نيازي او عيسى خان نيازي د زړورتيا له کبله ما تې وخو ړله، خو د ويم ځل يې د تازه د مو لښکروپه ملګر تيا هغوى له د هن کوټ نه پر شا وتمبول او عيسى خان نيا زي او هيبت خان نيازي د خپلو ملګرو سره د راولپنډۍ په شمالي غرو نو کې د ګهکړو قبيلې ته پناه يووړه، خو شاهي‌پوځ او لښکرو په د غه ځاى کې هم د هغوى د تعقيب نه لاس وانه خيست او تر د وو کلو نو پورې ګهکړو هم د شاهي لښکرو سره جګړې وکړې. کله چې ګهکړ و هم ماتې وخوړه نو نيازي د ځمکو اوځا يو نو د تر لا سه کو لو لپاره کشمير ته لاړل او کله چې د کشمېر واکمن پوه شو چې د وى د ډهلي د سوري واکمن سليم شاه د قهر او غضب وړ ګر ځيد لي د ي نو د هغوى مخه يې ونيوله او د وى تر مينځ سخته جګړه وشوه چې په پاى کې عيسى خان او هيبت خان نيازي د خپلو ځو تنو زامنو او وروڼو سره ووژل شول او د هغوى سرونه په ډېرې بير حمۍ نه د د وى د تنو نو جلا اود نورو بند يانو سره د سليم شاه سوري د ربار ته ولېږل شول.[323]

322 نوموړى اثر، د ٦٣. مخ د نسب ونه (شجره)

323 تاريخ حيات افغاني، ٦٢٨ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د د ې الو ګو لو په پای کې چې کوم نیازي او په تېره بیا عیسی خېل بچ پاتې شول هغوی په ټانک کې د خپلې قبیلې سره یو ځای شول، خوتر ثو کلو نو وروسته په د غه سېمه کې د لو حاني(لواڼي) د قبیلې د غلبې په وجه د نیا زیو د قبیلې ښا خو نه له د غه ځا یه د د امان سېمې ته چې اوس یې مروت بولې لا ړل اوتقر یبا دېرش کلونه د مروتو په تهل کې اوسېد ل. د پهاړ خېلو د سیمې تر ثنګ د کو رمې د رود او د ګمیله د ویالې تر مینځ د نیا زیولوی کلي پر اته وواو د مد ي سر هنګ په نامه یو تن د د وی مشر او لوی شتمن و.

په د غه وخت کې د نیازیو قبیلې د سیمې ځمکې سره ووېشلې، خو د مهیار ښاخ ترې بې بر خې پاتې شو د مهیار ښاخ په د غه خبرې سخته واشیي وښود له او د مروتو نه یې د مر ستې غو ښتنه وکړه او پر د غې پلمې مروتو پر نیا زیو یر غل وکړ او د نیازیو لاس یې له د غې سیمې نه لنډ کړ او د تهل په سېمه کې چې د وی یې اوس مروت بو لي د وی پخپله استو ګن شول او نیازي په متفرق ډول سره خواره واره شول.عیسی خان نیازي اته زامن د رلود ل. کله چې د عیسی خان او لاد ه د نیازیو د پاتې قبیلې سره د تهل مروت نه د ټاک سیمې ته تلل، نو د وی پر هغې سیمې با ند ې قبضه وکړه چې اوس هلته د لکي روت سیمه د ه چې د ګمیل د رود شمال او د کورمې د رود سهیل ته موقعیت لري. کله چې نیازي د مروتو له خوا د د غه ځایه وایستل شول نو په هغه وخت کې د د ره تنګ نه راووتل اولومړی په ممیت کې په یوه ځای کې مېشته شول او بیا یې د کورمې د رود په سهیلي برخه کې یو کلی جوړ کړ چې په ټیټې مینې سره مشهورو.

همد اراز د وی د سند د د ریاب پر غاړه نور کلي هم اباد کړل. کله چې بیا د عیسی خېلو د د وو ثانګو ممو خېلو او زکو خېلو تر مینځ د ښمني را مینځ ته شوه نو عیسی خېل سره خواره واره شول او بیا په ۱۸۸۵ بکر ماجیتي[324] کال کې د عیسی خېلو د قبیلې مشر احمد خان د عیسی خېلو په نامه نوې قصبه جوړه کړه اود د وی سېمه د عیسی خان نیازي د نامه په وجه په عیسی خېلو سره ونو موله شوه. کله چې عیسی خېل د لو مړي ځل لپاره د عیسی خېلوپه نامه نوې سیمه کې مېشته شول، نو هیڅ ویاله د کورمې د رود نه نه وه ورایستل شوې او د لوړو ځمکو نه به ټیټو ځمکو ته د یوه لرګي په ذریعه چې د وی ترنا باله او به بهید لې او ځمکې به یې خړو بولې، نو ځکه په د ې سیمهکې د ترنا په نامه یاد بد له چې په عامو خلکو کې د تر نه په نامه مشهوره وه.هغه وخت چې عیسی خېلو پر د غې سیمې خپلې واکې ټینګې کړې نوشیخ فرېد چې د شیخ مهلي زوی او د عیسی خېلو د ممون خېلو په ښاخ پورې یې اړه د رلود ه اود ډېر ښه نیت خاوند او خد ای پالونکی انسان و د عیسی خېلو د ټولې قبیلي ښاخونه را وغو ښتل او د عیسی خېلو ټوله سېمه یې په لاند ې ډول د د وی تر مینځ وویشله:

ممون خېلو ته یې یوه برخه، باد ین زیو ته یې یوه برخه، زکو خېلو ته یې یوه برخه او اپو خېلو ته یې یوه برخه ورکړه چې د غه ویش پر څلورو ښا خو نو باند ې عملي شو.

---

324 بکر ما جیتي سنه د هند د اوجین د راجاد بکر ما جیت د نوم له کبله د ه.نوموړې په ۵۷ قبل ا لمیلاد کې پر ساکانوبری ومونده.د لتر عیسوي سنې ۵۷ کاله مشره د ه.(یاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم د عیسی خېلو اصلي ټاټوبي خوږه پوه نه دي، خو د وی په پلو منځو نو کې بیا په شپاړسو بـــر خو باندې د غه ویش د کو چنیو ځانګو تر مینځ ترسره کړ.

د افغاني واکمنانو په تېره بیا د رانې واکمنانو په وخت کې به چې لښکر ته اړتیا لید له کېد له نو عیسی خېلـــو به د د غو ټلورو ټبرو خو نو لښکر ورته برابراوه.

که څه هم عیسی خېلو د پخوانیو زمانونه د مروتو سره شخړې او لانجې د رلود لې، خو سره له دې هـــم چـــې عیسی خېل د شمېر له مخې تر مروتو لږ ول د مروتو له لا سه مات نه شول ځکه چې د شخړو او جګړو په وخت کې په مجموع کې ټول نیازي او د هغې نه د عیسی خېلو د قبیلې ټول ټبرا خونه سره یو موټی کېد ل.

همد اراز که څه هم په پیل کې د عیسی خېلو د قبیلې د ټبراخونو تر مینځ شخړې او لانجېلـــړې وې او خلکـــو د شخړو او لا نجو نه ډ ډه کوله، خود د رانې احمد شاه د واکمنۍ په زما نه کې د د وی تر مینځ د قـــبیلې د ســـرد ارۍ او مشرۍ بر سر اختلا فونه ر او ټوکېد ل او د وی په خپلو منځو نو کې پر د وو ګوند ونو وویشل شول یعنـــې ســـنځله خېل، ممون خېل او با د ین زې په یوه ګوند کې وو او زکو ځېل په بل ګوند کې.

د د رانې وا کمنۍ په وخت کې د عیسی خېلو مشهور مشران او سرد ارن په لاند ې ډول وو:

د لیل خان، خان زمان اواشپر خان.

همد اراز د انګرېزانو د واکمنۍ په وخت کې د د وی مشهور مشران عالم خان، سرفراز خان، عبد الله خان، غازي خان، شېر خان، حسن خان، محمد خان، نوازخان، خان زمان او حسین.

په او سنې وخت کې عیسی خېل د پاکستان د پنجاب د میانوالۍ د ډسټرېکټ (ولسوالۍ)یـــو تحصـــیل د ی او د عیسی خېلو ښار د د غه تحصیل مرکز د ی. همد اراز کمر مشانې او کالا باغ هم همد لته مو قعیت لري.

میانوالي تر ۱۹۰۱ عیسوي کاله پورې د پخوانۍ صوبه سرحد او اوسنۍ پښتونخوا یوه ولسوالي وه چې بنو یـــې مرکزو، خو بیا د بنو نه جلا او په پنجاب پورې وتړل شوه. د عیسی خېلو د تحصیل د وګړو شمېر ۷٦۳. تنه د ی او ٤۳ کلي لري.همد اراز د کالا باغ د و ګړو شمېر ٥۸۲٤ تنه ښود ل شوي د ي. د عیسی خېلو د تحصیل خلک د پښتو ژبې سر بېره په سرائیکي ژبه هم ګړیږي.[325]

د عیسی خېلو سېمه د ابا سین یا سند د ریاب په اوږد و کې تر د ېرشو میلو نه زیاته غځېد لې د ه، ســـورېې د ولس میله د ی او په د ریو خواوو کې لوړو غرو نو په غېږ کې نیولې د ه. د وی سیمه ډېره حـــا صـــلخېزه د ه چـــې پرېمانه او به او ګڼ شمېر نفوس لري او ډېر ښه کښت پکې کیږي.[326]

325 **http://en.wikipedia.org/wiki/Isakhel_Tehsil**

326 مونټسټوارټ الفنستن، د کابل سلطنت بیان، د پوهاند محمد حسن کاکړ او سر محقق نصرالله سوبمن ژباړه، د ویم ټوک، ٤۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 غلجي يا غلزي يا غرزي

غلجي په افغانستان کې تر د رانيو ورسته د پښتنو د ويم ستر ټولنيز ګروپ دی چې د پښتني شجرو او روايتونو له مخې د بي بي متو او لاد ه ګڼل کيږي چې د بيټ نيکه لوروه. د غلجي د قبيلې نوم د خلجي، غلزي او غرزي په بڼو سره هم راغلي دی.[327]

د غلجيانو په اړوند تاريخ پو هانو او ختيځ پيژند ونکو بېلا بيلې ليکنې کړي دي. ځينې د وی ترکان او غزان بولي چې د غز نو يانو او سلجو قيانو د واکمنيو په وخت کې ا فغا نستان ته راغلي او د غزني او زابلستان په سيمو کې مېشت شوي دي. ځينو بيا د وی د مغولي چنګيزخان د زوم خالج خان د نامه له کبله د وی خلجيان ګڼلي دي او ځينو هم د وی د هفتا ليانوبقايا او يا تي شوني بللي دي.

د افغانستان نامتو مؤرخ ارواښاد علامه عبد الحی حبيبي د پښتواد بياتو په تاريخ کې د غلجيو پښتنو په اړوند د اسي کښلي دي:

"خلجي، غلجي يا غلزي په اصل کې غرزی دی چې په د ري ژبه کې يې کو هزاد بولي يعنې د غرو خلک چې د ا کلمه په غرچ، غر چه، غلچه او نورو ډېرو تا ريخي کلما تو کې شته او کله (غ) په (خ) هم او ښتی دی او غلجی، خلجی شوی دي او غلجي له لر غو نو زما نو د غزني په غرو او رغو کې اوسي او د زاولستان يا اوسني زابل پخواني خلک دي."[328]

بار تولد وايي:

"د غرج، غرچ يا غرش کلمه يوه پخوانۍ ار يا يي کلمه د ه چې د مر غاب په ټا پو کې د اريا ئيانو استو ګنځي ته ويل کيږي."

تو ماشک عقيده لري چې:

د ګر Gar يعنې غر کلمه لر غونې با کتري کلمه د ه او غر چه د غزني د اريايي او سپد ونکو نوم دی او له دې کبله خلج، غرج او غر چ د غره زوی يا غرزی دی.غر اوس هم په پښتو کې يوه ژوندۍ کلمه ده. د اوستا په"هوم يشت" کې غر د ګيري په بڼه راغلی دی چې په خرده اوستا کې هم ليد ل کيږي او په سنسکريت کې هم ګير او ګيري د غره په مانا دی. ان عربانو پخواني ګر شاه ته د (ملک الجبال) لقب ورکړی و چې په عربي کې جرشاه دی. په پښتو کې غر ځه، غر ځنی د غرني په ماناد ی چې د غر چه، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځايه راوتلی دی.

عربي جغرافيا ليکونکو هم دې ټکي ته اشاره کړې ده چې غر د جبل په مانا د غر شستان او غرجستان په

327 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۷ مخ، د پيښور چاپ.

328 علامه پو هاند عبد الحی حبيبي، د پښتواد بياتو تاريخ لومړی او د ويم ټوک، ٥ـ٤ مخ، د پيښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي نو مو نو کې د خیل و. یاقوت د البشاري په حواله وایي: چې غرج په اصل کې د غره په ماناد ی او خراساني مؤ رخینو چې د اکلمې له خپلو هېواد والو نه اورید لي د ي هم د غر جستان نوم په اصلي بڼه غر ستان لیکلي د ی چې غـــر ستان د غره د اوسید ونکو او د وی د استو گنې د ځای نوم د ی.

زموږ د هېواد مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني د عربي مؤر خینو پر خلاف د غر جستان او غرشســـتان پر ځای غر ستان لیکلی د ی او د طبقات نا صري په زړو نسخو کې هم ځو واره غر ستان لید ل کیږي.[329]

په هر حال غلجی یا غلزی یو پخوانی او لر غونی نوم د ی چې مانا یې د غره زوی د ی او د پښتنو غلجیانو لو مړنی نېکه غلجی با با و چې د رې زامن یې د رلود ل چې توران، تولر او بولر نو مېد ل چې د زامنو نو مونه یې هـــم زړو او لر غو نو اریایي نو مو نو ته ورته والی لري. د تور کلمه په اوستا کې هم شته او د انوم تر او سه هم په پښـــتو ژبه کې په بېلا بېلو بڼو (تور، تورانی، تورک، توری او توره کي) شته. همد اراز بولر یا بلور یوزوړ تاریخي نوم د ی چې د ګېلګته نیولی د نورستان تر سېمو خلکو باند ې اطلا قېد ه او د بارتولد په وینا تر اوسه پورې هم د هغه ځـــای ځینې تور پوښه قبایل ځانونه بلور بولي او د اکلمه تر اتلسمې پېړۍ پورې په چیني کتا بو نو کې لید له کېد له.

د افغانستان په تاریخ کې د غلجیو قبیله ځکه د زیات اهمیت نه بر خمنه د ه چې د وی د اتلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې د میرویس خان هوتکي ۱۷۰۹-۱۷۱۵عیسوي تر مشر تابه لاند ې وشول کولای چې په کند هار کې د صفویانو بیګلر بیګي ګرګین له منځه یوسي اود یو خپلواک ملي د ولت بنسټ کېږد ي.

همد اراز د همد ې کورنۍ یو بل واکمن شاه محمود هوتکي په ۱۷۲۲ عیسوي کال کې ایرانی شاه حسین صـــفوي د واکمنۍ نه را وپرزاوه او پخپله د اصفهان پر تخت کېنیناست.

غلجیانوپه هند کې هم واکمني چلولې د ه چې بنسټ یې د سلطان جلال الد ین غلجي له خوا په ۱۲۹. عیسوي کـــال کې ایښود ل شوی واورپسي د د غې کورنۍ نورو واکمنانو لکه:

سلطان علا ؤالد ین غلجي، سلطان قطب الد ین مبارکشاه غلجي، محمود غلجي او غیاث الد ین غلجي په خپـــل وار سره پر هند و ستان واکمني کړې د ه.

د پښتو ژبې مشهور شاعر او د توري اوقلم خاوند ستر خوشال خټک په خپل کلیات کې په هند کې د غلجیـــانو د واکمنۍ بنسټ ایښود ونکی سلطان جلا ل الد ین ۱۲۹.-۱۲۹۶ عیسوي په زغرد ه او صراحت سره غلجی بللی د ی لکه چې وایي:

بیا سلطان جلا ل الد ین پر سریر کېنیناست چې په اصل کې غلجی د ولایت و[330]

---

329 قد رت الله حد اد، غرزی، غلجي او خلجی د تاریخپو هانو له نظره، د کابل مجله، ۳ ګڼه، ٤١ مخ، ۱۳۳۸ کال.

330 د خو شال خان خټک کلیات، ٦٦٩ مخ، د کند هار چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111.1 د غلجيو د قبيلې وېش

لکه چې د مخه وويل شول د غلجيو د ټولنيز ګروپ لوی نيکه غلجی بابا و. د غلجيو ټولنيز ګروپ په لو مړي سر کې په د وو سترو ښاخو نو ويشل شوي د ي چې لو مړی يې توران او د ويم ابر اهيم د ی.

د د ې لپاره چې توران د غلجي مشر زوی و نو ځکه د غه ښاخ لو مړی د رجه ګڼل کيږي. د توران ښاخ په د وو څانګو ويشل شوی د ی چې لو مړی يې هو تک او د ويم يې تو خی د ی چې د غه د وه عمد ه ښا خونه بيا پر نورو ېرو څانګو باند ې ويشل شوي د ي.

د غلجي د ويم زوی ابراهيم د وه زامن د رلود ل چې د هغه د شپږولمسيانو نه شپږ لوی ښا خونه رامينځته شوي د ي يعنې: سليمانخېل، علي خېل، اکا خېل، سهاک، اند ړ او تره کي.

د غلجيو د ټولنيز ګروپ مهمې قبيلې په لا ند ې ډول د ي:

هو تک، توخي، اند ړ، سليمانخېل، احمد زي، ابراهيم خېل، تره کي، اتوال، اد ين خېل، اکاخېل، الياس خېل، خروټي، امرخېل، اوريا خېل، حسين خېل، هود خېل، بابکر خېل، جبارخېل، کړو خېل، معروف خېل، ستانکزي، ستاني زي، پياروخېل، د ولت زي، د ستو خېل، څلوزي، زاري خېل، ټغر، جلال زي، څينـزي، خد رزي، د ريکوټي، د فتاڼي(د وتاڼي)، د ينارخېل، زير ماني، ساک، سلطان خېل، شملزي، توتا خېل، اد ريمزي، علي خېل، عمر خېل، عيسى خېل، قلند ر خېل، کورم خېل، ګاړي، ملا خېل، ملک زي، نا صر، يو سف خېل، رستم خېل.

111.2 د غلجيو د قبيلې د استو ګنې سيمې

په اوسني وخت کې غلجي قبايل په افغانستان کې يوه پر اخه سيمه په ولکه کې لري چې د د وی د استو ګنې سيمې زابل، غزني، پکتيکا، ميد ان ورد ګ، لوګر، کابل، پروان، د پکتيا ځينې ولسوالی، د کابل او ننګر هارتر مينځ واد ۍ اولغمان او ننګر هار د ي.همد اراز د افغانستان په شمالي ولا يتونو لکه بغلان، کند ز، بلخ، تخار، سمنګانو، جوزجان، فارياب، سرپل، بلخ او هم د باد غيس او هرات په شااوخواکې هم غلجي پښتنا نه استوګنه لري.

د افغانستان سر بېره ډېر شمېر غلجي په نورو هيواد ونو کې هم استوګنه لري. د تاريخ حيات افغاني په قول: د ايران په کرمان، نرمان، شمير جنس، اصفهان، د ازبيکستان په بخارا، هند وستان او د روسيې په د اغستان کې هم غلجي پښتانه استوګنه لري، خو د وی د خپل د ود، د ستور او ژبه له لاسه ورکړې د ه[331]

په افغانستان باند ې د روسانو تر ير غل وروسته ډېر شمېر غلجي پښتانه پښتونخوا، سهيلي پښتونخوا او پاکستان ته لېږ د يد لي د ي د ي چې ډېر شمېر يې په پېښور او کوئيټه کې د افغاني کډوالو په پنډغالو او يا هم په

331 تاريخ حيات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصي او کرایي کورونوکې ژوند کوي. نورشمېر یې د پاکستان په نورو لو یو ښارونو په تېره بیا په کراچۍ کې په مزد وریو او خواریو او غر ببیو اخته د ي.

د غلجیو د ټولنیز ګروپ د هرې قبیلې پېژند نه په خپل خپل رد یف کې شوې د ه.

112 غرغښت

غر غښت د پښتنو په قبیلو کې یو مشهور ټولنیز ګروپ د ی چې په د غه ټولنیز ګروپ پورې یو شمېر قبیلې، ښاخونه، څانګې، خیلونه او پښې تړ لې د ي چې پښتانه یې غر غښتیان هم بولي. غرغښت په پښتنو کې یو مشهور نیکه تېر شوی د ی او له پخوا زما نو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال لیکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم غر غښت یو خورا لوی پښتو ن او مشهور نیکه ګڼل کیږي. د د ې عنعنې تصد یق په بهرنیو مؤ رخینو کې ابو الفضل علامي (۱-۲ هجري) چې د مغولي واکمن جلال الد ین محمد اکبر د د ربار نا متو مؤرخ اکبر او د شیخ مبارک ناګوري زوی او د مغولو د د ربار د ملک الشعرا ابوالفیض فیضي ورورد ی په د ې ډول سره کوي :

" په پښتنو کې د رې ورونه بیټني، غرغښت او سړبن ډېر مشهور نیکونه د ي." [332]

د تاریخي روایتو نو پر بنسټ غر غښت د ۳۸۸ هجري کال په شا او خوا کې ژوند ی و.

پرو فیسور ولي محمد خان سیال کاکړ په خپل مشهور اثر" پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې" د غر غښتي پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

" غرغښت په اصل کې له د وو کلمو نه مرکب د ی چې غر او غښت د ی او د غه زړه اریایي کلمه د ګور ګښت، ګر ګښت او غر ګښت نه راوتلې د ه چې مانا یې د غرو ګر ځید ونکي یا په بله ژبه د غرو او سید ونکي او مور غر غښتیان د غروال او غر زیو په نو مو نو سره هم یاد ولاى شو."[333]

د روایتونو له مخې غرغښت نیکه د رې زامن د رلود ل یعنې د اني، بابي او مند و چې په د وی کې د د اني د اولاد ې شمېر د نورو په پر تله زیات د ی او د د اني په اولاد ه کې د کاکړو قبیله ډېره مهمه ګڼله کیږي.[334]

غر غښتي پښتانه نه یوازې د ا چې په افغانستان، سهیلي پښتونخوااو پښتونخواکې مېشته د ي، بلکې د پاکستان د پنجاب په چهچه او هزاره او هند وستان کې هم ډېر شمېر غر غښتیان مېشته د ي.

---

332 ابوالفضل علامي، ائین اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ.

333 پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې، ۳۷ مخ.

334 تاریخ حیات افغاني، ۲۴۹-۲۵. مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجموعي ډول د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ کې د الاند يني قبيلې ډېرې مشهوري د ي:[335]

1. **ساپيان**
2. **کاکړ**
3. **ناغر**
4. **د اوي**
5. **ګد ون يا جد ون**
6. **بابي**
7. **مند و خيل**
8. **پنې**
9. **خوند ي**
10. **لود ين**
11. **مشوانې**

113 غرشين

غرشين د پښتنويوه مشهوره او ستانه قبيله د ه. د تاريخ حيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان له نن نه ۱٤٦ کلونه وړاند ې د غر شين قبيلې په اړه د اسې کښلي د ي:

" د غر شين د قبيلې د تسميې د وجې په اړوند د اسې ويل کيږي چې د د غې قبيلې ستر نيکه يو ډېر منلى او خد اى لما نځونکى انسان وچې د خپلې د عا له کبله يې يو وچ غر شين کړ، نو له همد ې کبله د د ه اولاد ه په غـــر شـــين سره مشهوره شوه. غرشين زياتره د کند هار په غر نيوسيموکې مېشته د ي اود وى ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري. د غر شين د قبيلې ځوکورنى د راولپينډۍ د بر هان د سيمې په غر شين نو مې ځاى کې هم استوګنه لري. چې د د غـــې قبيلې نه لعل شاه يو ډېر ښه او منلى سړى و. "[336]

د پښتنو د غر شين قبيلې پورې تړلى يوستر شخصيت ملکيار غر شين د ى چې د ۵۸. هجري په شا او خوا کې يې ژوند کاوه چې د پښتنو مؤ رخانو د د ه نوم په خپلو مشاهيرو کې راوړى د ى او مشهور مؤرخ نعمت الله هرويـپــه

---

335 **http://en.wikipedia.org/wiki/Gharghasht**

336 تاريخ حيات افغاني، ۱۷۸ مخ، د انش خپرند ويه ټو لنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل تاریخ مخزن افغا ني کې لیکلي د ي چې ملکیار غر شین د شیخ ابو بکر طوسي معا صر و او په ډیلي کې یو ځـــای د رلود چې سلطان شها ب الد ین غوري د ملتان د یر غل په وخت کې د ه ته ور بخښلی و او د د ه مر قد هم هلته د ی.[337]

د نعمت الله هروي د د ې روایت نه ځو سوه کاله د مخه سلیمان ماکو ٦١٢ هجري چې د پښتو ژبــې لــه پخوانیـــو لیکوالو او نثر لیکو نکو نه د ی د ملکیارغر شین په اړوند اسې لیکلي د ي:

" نقل کاوه شي چې په روزګار د غازي شهاب الد ین چې په ډیلي کې هغه ستر واکمن ټا ټوبی ورو ښاند ه او هم هورې مړ شو. نقل کاوه شي چې په جوبله (جګړې) کې مسلمانان تر شا ولاړل او کفارو بری وکړ. لیـــرې نـــه وه چـــې مسلمانان شي د کفارو په کټارو (نېزو) پو پنا او د ښنه (د ښمن) بری وکړي، نا ځا په شیخ ملکیار راغی او پر د ښمن یې یر غل وکاوه او ډېر زښت یې ووژل. نرو مسلما نا نو هم د ملکیار تر اړخ تورې وکښې او سره ومروړل یې د ښـــنه، ستر ځښتن د وی ته په مېړانه د شیخ ورکړله سو به او بری چې پخوا هم نه وه په برخه شوې د چا، هیڅکله په هیڅ ځای کې"

د سلیمان ما کو له د ې بیانه جو تیږي چې ملکیار غر شین یو غښتلی او تو ریالی سړی وچې د تـــورې او اد ب له ځښتنانو نه واود سلطان شهاب الد ین سره یې په جګړو کې ملګر تیا کو له. سره له د ې چې ملکیار غر شین د جګــړو د ډګر اتل و اد بي ذوق یې هم د رلود. نوموړی پخپله هم شاعر و او د نورو پښتنو شا عرانو اشعار یې هم لو ستل.

ویل کیږي چې د جګړې په ډګر کې کله چې شیخ مکیار غر شین د سلطان معزالد ین د لښکرو ســـرمیـــو ځـــای جنګېد ه او نږد ې وچې د سلطان لښکرې ماتې وخوري نو د ې توریالي اد یب د لښکرو د مورال د لوړلو لپاره یـــوه د ننګ او غیرت نه ډکه سند ره و ویله چې ژوبله ور راوپارېد ل او پر د ښمن یې بری تر لا سه کړ.سلیمان ماکو لیکي: په جوبله کې ملکیار د ا پاړکي وویل چې غا زیان وپارېد ل او په ځېر د زمر یو ورتوی شول:[338]

ځښتن مو مل د ی اوس مو یرغل د ی

هېواد د بل د ی غازیانو ګورئ

ځښتن مو مل د ی

تورې تېرې کړئ د ښن مو پرې کړئ

منګولې سرې کړئ ځله به تښتو

ځښتن مو مل د ی

که ټینګ کړو زړونه پر بري یونه

---

337 پوهاند علامه عبد الحی حبیبي، د پښتواد بیاتو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ٥١. مخ، د انش خپرند ویه ټولنه، پېښور

338 د سلیمان ماکو تذ کرت الاولیا، د ملکیار غر شین حالات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زمري يو نه اسلام را څخه د ی

ښتن مو مل د ی

غازيانو راشئ ټول شا اوخواشئ

د شهاب په ملا شئ د ښن مو غوڅ کړئ

ښتن مو مل د ی

ملکيار غرشين په ډيلي کښې اوسېد ه او هماغلته مړشو او په د غه ښار کې د شيخ ابوبکر طوسي له مزاره سره يو ځای ښخ د ی. د شيخ ابوکبر طوسي مزار په اوسني وخت کې د پورانا کلا او د پرګتهي ميد ان تر مينځ په يوه لوړ ځای کې موقعيت لري.[339]

114 غوريا خېل

چې د استا د نامې بوی اخلي حميد ه!

څه به نه وي خوش د ماغه غوري، خښي

(حميد بابا)

زموږ پښت پو هان او تو کم پيژند ونکي غوريا خېل سړبني پښتانه ګڼي او د پښتنو د عنعنوي شجرو پر بنسټ غورياخېل د سړبن د زوی خر شبون اولاد ه د ه. ويل کيږي چې خر شبون د ړې زامن د رلود ل کند، جمند يا ځمند او کاسي. کند بيا د وه زامن د رلود ل يو يې غری يا غوريا نو مېد چې د هغه او لاد ې ته غورياخېل ويل کيږي او د ويم زوی يې خښی يا خوخي نو مېد چې د خښي او ښاخي خېلو په نامه سره هم ياد ېږي چې يوسفزي، مند ړ او تر کلانې يې اولاد ه د ه.

د روايتونو پربنسټ غوريا څلور زامن د رلود ل: لومړی د ولت يار چې د نوموړي له اولاد ې نه د مو مند و او د اؤد زيو د وه مهم ښا خونه مينځ ته راغلي د ي، د ويم زوی يې خليل و، د ريم يې څمکنی او څلورم يې زيړان نو مېد چې اولاد ه يې د زيړانيو په نامه ياد يږي.[340]

د اسې مستند او تاريخي روايتونه شته چې په پيل کې غوريا خېل د کند هار په ارغستان کې مېشت ول چې وروسته بيا د غزني سهيلي او لو يد يزو برخو ته وليږد ېد ل چې غا لبا به د غه وخت د ۹۱. هجري کال په شا او خواکې

339 د ځينو پښتو زړو لغاتومعناوې په قو سو نو کې تو ضيح شوي د ي (ياد)

340 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۲ــ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې په کابل کې د بابر د واکمنۍ لومړۍ شپې او رځې وې. د اسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې ټول خلک پووند ه او د مالد ارۍ په کارونو بوخت ول، خو څرنګه چې وروسته د د غېقبیلې د خلکو په شمېرکې زیاتوالی راغی نود وی بیا له غزني نه د کابل شا اوخواته راولیږد بد ل.[341]

د پښتنو د تاریخ مؤلف اروابناد قا ضي عطا ؤالله خان د غوریا خېلو پښتنو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

" مومند و، خلیل او د اؤد زیو ته غوریاخېل وایي. غوریاخېل د ۱۴۵ عیسوي کال په شا اوخواکې د غزني لویدیز ته د تر نک سیند پر غاړو اوسېد ل چې بابر په خپل تزک کې د غوریا خیلو د قبیلې د استو ګنې ځایونه د مشد او سمګانه کلي ښود لي د ي او تر څېړنو وروسته د ا جوته شوه چې نو موړي کلي د غزني جنوب ته پراته د ي. کله چې بابر د غلجیو د سیمې د ویش لپاره په ۱۵-۷ عیسوي کال کې غزني ته روان شو او د سرد ه په مقام کوزشو(سرد ه ۲۵ یا ۳. میله د غزني سویل ته موقعیت لري) نو بابر وایي چې ما ته خبر وشو چې د مو مند وځینې قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې د ي. امیرانو ماته وویل چې د د وی لوټ کول په کارد ي، خو بابرو ایي چې ما ورته وویل چې موږ خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو."[342]

لکه چې د مخه وویل شول غوریا خېل لو مړی د کند هار په ا رغستان کې ا وسېد ل بیا له هغه ځایه غزني او له غزني نه کابل ته راولیږد بد ل.

د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر بنسټ وروسته بیا غوریا خېل له کابله ننګر هار ته ولېږد بد ل او ننګر هار ته تر تلووروسته یې چې کله په شمېر کې نورهم زیاتوالی راغی د خیبر د تاریخي د رې له لارې پېښور ته ولېږد بد ل او د د لا زاکو د قبیلې سره چې لا د مخه یې پر پېښور باند ې قبضه ټېنګه کړې وه د سلطان پورې په سیمه کې چې خلکوو رته په هغه وخت کې جنګ پوره هم و یله د غوریا خېلو او د پښتنو د لا زاکو تر مینځ خو نړۍ او سخته جګړه پېښه شوه. د یوه روایت له مخې میرزا کا مران د د ې لپاره چې د غوریا خېلو ځواکمنه قبیله د همایون سره د جګړې لپاره د ځان ملګرې کړي په د غه جګړه کې یې د غوریا خېلو سره مر سته وکړه چې په پایله کې د لا زاکو ماتې وخوړله چې ځینې خلک یې د جګړې په ډګر کې ووژل شول او ځینې یې هم د هزار خانې په نهر کې ډوب شول. که څه هم د غه نهر د ومره ډېرې او به نه د رلود لې چې څوک د ې ډوب کړای شي، خو د تصاد ف له مخې په د غه ورځ د د غه نهر په پورتنۍ برخه کې د ومره ډېر باران اورید لی و چې د د لا زاکو جنګیالي یې ډوب کړل.[343]

پر د لا زاکو باند ې د غوریا خیلوتر د غې سوبې او بر یالیتوب وروسته د غه سیمه د مو مند و، د اؤد زیو او خلیلو لاس ته ورغله او د لازاک د لنډي سیند نه پورې وتل او د لنګر کوټ په میره او نورو ځا یو نو کې مېشته شول. بیا وروسته هغه وخت چې د یوسفزیو مشر خان کجو و نو د غوریا خېلو او یو سفز یو تر مینځ د شیخ ټپور په سیمه

341 حیات افغاني، ۲۳٦- ۲۳۷ مخونه، د ېښور چاپ.

342 د پښتنو تاریخ، قاضي عطاؤالله خان، لو مړی ټوک، کابل ۱۳۵٦

343 حیات افغاني، ۲۳۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې سخته جګړه شوه او غو ر یا خېلو ته سخت زیان ورسید، په تیره بیا د غوریا خیلو د قبیلې د خلیلود بنـــاخ خلـــک چې ډېر جنګیالي وو زیات شمېر کسان یې ووژل شول، خو د د وی د ماتې سره سره بیا هم یوســـفزیو د د ې جرئـــت ونکړ چې د د وی پر سیمو باند ې قبضه وکړي. د د غې قبیلې ملک یا خان ته په پېښور کې غوریا خېل ارباب وایي.[344]

د پښتنو ستر شاعر رحمن بابا (۱٦٥-۱۷۱٥)، ستر مؤرخ او قانونپوه اروابناد قاضي عطا ؤ الله خان (۱۸۹٥-۱۹٥۲)، او د خد اي خد متګارو د تحریک غړی ژبپوه او فیلا لو جیسټ اروابناد حسین بخش کو ثر غوریا خیـــل (مـــړ ۱۹۹.) د غوریا خیلو پښتنو قبیلې ته منسوب ول.[345]

د اخبره هم د یاد ونې وړ د ه چې د خپل اصلي ټا ټوبې نه د غوریا خېلو د لېږد په وخت کې د د وی یو شـــمېر په غزني، لو ګر، کابل او ننګر هار کې پا تې شول چې د ځینو اولاد ه تر اوسه هم په د غو سیمو کې شته.

د غوریا خېلو د سترې قبیلې د بېلا بېلو ښاخونو لکه مومند و، خلیلو، څمکنیو، د اؤد زیو او زیړ انیو یاد ونه د د ې مقالو په لړ کې په الفبایي تو ګه سره شوې د ه.

115 کاسي

زموږ پښت پوهان او توکم پېژند ونکي، کاسیان د پښتنو د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه قـــبیله ګڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو له مخې کاسي د شر خبون زوی او د سړبن نیکه لمسی د ی. شر خبـــون د رې زلمـــن د رلود ل چې کند، زمند (ځمند)ا و کاسي نو مید ل.[346]

د کاسیانو د قبیلې زیاتره خلک د سهیلي پښتونخوا په مرکز کوئیټه او کچلاغ کې اوسي.

د پښتونخوا نا متو مؤرخ سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل په خپل مشهور اثر "پښتانه د تاریخ په رڼا کې" د کاســـي پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

" د پټې خزانې د روایت نه معلومیږي چې د خر شبون په اولاد ه کې د کند او زمند (ځمنـــد) اولاد ه د غـــوړې مرغۍ نه لومړی د غزني او ورپسې د کابل او پیښور د واد ۍ په لور مها جرت وکړ. په د غه وخت کې کا سیان ببرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول، البته د د وی یوه قبیله چې شینواري د ي د خابښي خیلو سره مها جرت وکړ او د خیبر په غر نیو سیمو کې میشته شول چې تر اوسه پورې هم هما غلته اوسیږي."[347]

"د پښتنو قبیلو د شجرې او مبنې" په نامه اثر کې د کا سیانو پښتنو د قبیلې په اړوند د اسې راغلي د ي:

---

344 نوموړی اثر ۲۳۷ مخ.

345 **http://en.wikipedia.org/wiki/Ghoria_Khel**

346 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲-٤ مخ.

347 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۲۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د تاریخونو په حواله ویل کیږي چې کاسیان نږدې اووه سوه کلونه پخوا د سلیمان له غرونه د کچلاغ په سیمه کې مېشته شول اوورپسې د کوئټې ښار ته راولیږدېدل. د کاسیانو لومړني خانان د عرب خیلو مشران وو. ورپسې د انګریزانود واکمنۍ په وخت کې د کاسیانو د قبیلې مشري ارباب خیلو ته ولیږدېده چې اوس په کوئټه کې ډېر مشهوردي."[348]

په کوئټه کې د کاسیانو کلي د دوی د ښاخونو او خیلونو په نومونو سره شهرت لري د بیلګې په ډول د علمو چوک چې د ملک عالم خان کاسي د نامه په وجه د علمو د چوک په نامه سره یاد یږي اویا هم سمن ګلي چې مشر یې عثمان خان کاسي و او همداراز احمد خان زي چې پخوانی ارباب یې نواز کاسي و.

د کاسي د قبیلې خلک خپل مشران د ملکانو او اربابانو په نامه سره یاد وي. د سمنګلی کلی چې دکاسیانو د یوه مشر نیکه سمن خان په نامه سره په سمن ګلي سره یاد یږي او د کاسیانو د ۸. په شاوخواکې کورنۍ پکې ژوند کوي.[349]

په ۱۸۹۵ میلادي کال کې چې په کوئټه کې کومه زلزله وشوه او د کوئټې په ښار کې یې لویه تباهي راوستله نودده مرغه د کاسیانو د قبیلې خلکو ته پکې د سر د رانه زیانونه ور ورسیدل چې ویل کیږي د دوی دټول نفوس اوومه برخه ژوندي پاتې شول او پاتې نور یې د زلزلې قرباني شول.

کاسیان په عمومي توګه میلمه پالونکي، ننګیالي، توریالي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دي. د دوی د ښو کړو وړو ځښتنان او په علم او پوهې ډېر مین خلک دي اود نورو پښتنو په تناسب د علم او پوهې کسان پکې ډېر دي.

تاریخ حیات افغاني تقریبا ۱٤٦ کلونه وړاندې د کاسي د قبیلې د ښاخونو شمېر ۱۱ ښودلي دي چې د ځینونومونه یې په لاندې ډول دي:

الوزي، ژمریاني، محمد زي، موسیغ، سیرون، کیتران، سام، سلټ، همړ، شینواري.[350]

د کاسي قبیلې د ځینو مشهورو کسانو نومونه دادي:[351]

1. ارباب عبد الظاهر کاسي
2. میر ایمل کاسي
3. شهید غلام حسین کاسي

---

348 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پوهنوال محمد عمر رونړ میا خیل تالیف، ۲۱۳، ۲۱٤او ۲۱۵مخونه.

349 د دې مقالې د لیکوال (دکتور لطیف یاد) شخصي یاد اشتونه.

350 تاریخ حیات افغاني، د دکتور لطیف یاد او فرهاد ظریفي پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ۲٤۷-۲٤۸ مخونه.

351 http://wiki.answers.com/Q/Kasi_tribe_of_pashtun

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نواب ارباب محمد عمر کاسي
5. نواب ارباب خد اید اد خان کاسي
6. ارباب عبد القاد ر کاسي
7. د رمحمد کاسي
8. ډاکتر عبد القيوم کاسي
9. ډاکتر عبد الملک کاسي
10. ملک ګل زمان کاسي

116 کاکاړي

کاکاړي چې لوی ماموند يې هم بولي له اره ترکلاڼي يا ترکاڼي پښتانه د ي او د ماموند و د قبيلې يو ښاخ ګڼل کيږي او ترکاڼي په اصل کې ښاخي خيل پښتانه د ي چې د پښتنو د سړبن په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د تاريخي روايتونو پر بنسټ يوسفزي، مند ړ او ترکاڼي يا ترکلاڼي په مجموعي ډول د ښخي يا ښاخي خيلو پښتنو په نامه سره ياد يږي. د اسي ويل کيږي چې د د وی اصلي ټاټوبی د کند هار د ار غستان په حد ود وکې د غونډان او سره غره په شا اوخوا کې سيمه وه چې وروسته بيا د ځينو ټولنيزو عواملو په وجه له هغه ځايه لومړی د غزني د مقر سيمې ته او تر هغې وروسته د کابل شا او خوا ته وليږد يد ل. په هغه وخت کې مغولي ميرزا الغ بيګ د کابل واکمن و. تر څه مود ې وروسته د ښاخي خيلو او ميرزا الغ بيګ تر مينځ اړيکي مخ په خرابيد و او ترينګلي شوې. همد ا وجه و چې ميرزا الغ بيګ د يوسفزيو او په مجموع کې د ټولو ښاخي خېلو اته سوه تنه مشران ميلمانه او وروسته تر هغوی يې د وی بې وسلې او بيا يې ټول له تيغه تېر کړل.[352]

ترد ې خواشينوونکي او زړه بو ګنونکې پيښې وروسته ښاخي خېل د ننګر هار خواته وليږ د يد ل.ترکلا ڼيو په لغمان کې واړول او يو سفزي، ګګياڼي او اتمانخيل [353] په ننګر هار کې او سېد ل. وروسته د غه د ړې واړه قبيلې د خيبر د تاريخي د رې له لارې لو مړی پيښنور او بيا د خپلو استوګنې په او سنيو سيمو، سوات، د ير او با جوړ کې مېشته شوې. تر کلا ڼي هم څه مود ه وروسته ميرزا الغ بيګ ته د لغمان د خلکو د شکايت په وجه له هغه ځا يه وليږ د يد ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پورې هما غلته مېشته د ي.[354]

---

352 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱-۸ مخ، د پيښور چاپ.

353 اتمانخيل په اصل کې کرلاڼي پښتا نه د ي.

354 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، ٦-۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې د ترکلانیو د مېشته کېد و او بیا له هغه ځایه د د وی د لیږد په اړوند ډېر تاریخي مستند رو ایتو نه شته، د بېلګې په ډول ابوالمحمود مو لوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي په خپل کتاب هد ایت افغا نيِ [355] کې او خان روشن خان په تذکره خان روشن خان کې [356] د کاکا زیو او په مجموع کې د تر کلا نیو د قبیلې یاد ونه کړې د ه او ویلي یې د ي چې د وی د لغمان په سره کلا او سه صد ه کې او سید ل چې د سه صد ه په نامه کلی تر او سه هم د لغمان پـــه ولا یت کې شته.

لکه چې د مخه مو وویل کاکازیو ته لوی ما موند هم وایي. لوی ما موند د ماموند و د سیمې په جنوب خـــتیز او جنوب لوید یز کې مېشته د ي. په ختیز کې د لو یو ما موند و او سا لارزیو تر مینځ برېد (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما موند و تر مینځ برید لوی خوړ د ی.[357]

د لویو ماموند و یا کا کا زیو د مشهورو خیلو نو نومونه په لا ند ې ډول د ي: [358]

د ولت خېل، خلوزي، مسعود خېل، عمر خېل، یوسف خېل، سلیمان خېل او مغد ود خېل.

1. په افغانستان کې د کا کا زیو یا لویو ما مو ند و د استو ګنې سیمې د اد ي : کاکازي یا لوی ماموند د افغانستان د کو نړ ولایت په مرورې، شوړتن، بر کانې، د انګام او پیچ د ره کې او سیږي.
2. په پښتونخوا کې: کاکا زي یا لوی ما موند د پښتونخوا د باجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټهوټ، ګیـــري، زري، ترخو، لغړی، کالوزی، کره، موخه او میانه کې او سیږي. همد اراز په پېښور او ایبټ اباد کې هم استوګنه لري.
3. په سهیلي پښتونخوا کې: د سهیلي پښتونخوا په کو ئیټه او پښین کلي کا کا زي کې.
4. په پاکستان کې: یو ډېر شمېر کاکازي د پاکستان په لاهور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سرګود ا، سیالکوټ، د یره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او موسی خېلو کې استوګنه لري.
5. په هند وستان کې: په هند و ستان کې کا کا زي د پنجاب ایالت په ګرد اس پور، بابل چاک، فیض الله چاک، ست کو ها، وزیر چاک او د هاریوال کې استوګنه لري.

د کاکا زیو د ځینو مشهورو کسانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي: [359]

1. د پاکستان ډپټي اډیټور جنرال ریحان ملک

355 هد ایت افغاني معروف په تاریخ کاکازي، د مولوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي تالیف، په اردو ژبه ۱-۷-۱۱۷ مخونه، ۱۹۳۳کال، د وزیر اباد چاپ، لاهور.

356 تذکره خان روشن خان، ۱۷۶ - ۱۷۷ مخونه.

357 د پښتنو ټولنیز-اقتصاد ي جوړښت، ۳۲۵ مخ، د پښتو څیړنو نړیوال مرکز، ۱۳٦۲ کال، کابل.

358 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakazai

359 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Kakazai_people

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بهاد ر یار خان سیاسي شخصیت او د محمد علي جناح ملګری
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټیس عبد الو حید خان
7. اسما جها نګیر
8. شعیب ملک د پاکستان د کر یکیټ ټیم پخوانی کپتان
9. ډاکټر رضوان ملک

117 کاکړ

زموږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي کاکړ د پښتنو د غرغښت په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونـــد هقـــبیله ګڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو د روایا تو له مخې د غر غښت د زوی د اني په څلورو زامنو کې کا کړ تر ټو لو مشرو چې اولاد ه یې نن په یوه لویه او پر اخه سیمه کې پر اته د ي.

د یوه بل روایت پر بنسټ کاکړ د کاک نیکه او لاد ه د ه چې د هغه د نامه له کبله په کاکړو سره مشهور شـــوي د ي او د اسې ویل کیږي چې کاک نیکه یو زاهد او نیک انسان و چې د سلطان غیا ث الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې وفات شو او مزار یې د هرات د جامع جومات ته څېر مه د ی.[360]

په پخوانیو زړو تاریخي متو نو کې د کاکړو اصلي او پخوانی ټا ټوبی د کا کړ ستان په نامه یاد شـــوی د ی او تر اوسه پورې د سهیلي پښتونخوا خلک د ژوب او بورې تاریخي ناوې د کا کړستان په نامه یاد وي.

په تاریخ حیات افغاني کې د کاکړو د سیمې په اړوند د اسې راغلي د ي:

" د کاکړو د ملک شمالي خواته د غلجیو د سیمې جنو بي برخې پر تې د ي، شمال لوید ېز ته یـــې د ارغســـتان سیمه او هم د توبې هغه برخه مو قعیت لري چې اڅکزي د رانیان پکې او سیږي. لوید ېز او سهیل ته یې د بلو چســـتان سیمه د سپینو ترینو د علا قې یوه برخه او د سلیمان غره یو ښاخ پروت د ی. د کاکړو ټوله سېمه له هرې خوانه د سلو میلو په اند ازه پلنوالی لري او ټوله سېمه یې غرنۍ او د غرونو له خوا احاطه شوې د ه او تر ټو لو لوړ غر یې د شمال نه جنوب خواته غځېد لی د ی. که چیرې د د غه غره د لوید یزې خوانه څوک شمالي خواته راشي نو لو مړی به د سیو

---

360 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲-٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناد اغ سیمې ته راورسیږي چې یو لوړ مید ان د ی چې یوازې د ښارویو د ښرولو لپاره مناسب ګڼل کیږي، خو لویـــد یز ته یې ډېرې لو یې واد ي ګانې چې د غرونو تر مینځ پرتې د ي شته چې په هغو کې د توري مرغې، برشور، ترین، توګي او هنه واد ي ګانې ډېرې مشهورې د ي." [361]

اروابناد استاد عبد الرؤف بینوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کې د کاکړو سیمې د اسې راپیژني: [362]

1. د برشور واد ي یا د ره: د غه واد ي له لوړې چینې نه پیل او د پشین تر سیمې پورې غځید لې د ه، شمال ته یې د توبې سیمه د ه. په د غې د رې کې د کاکړو د قبیلې د تره غري او سنتیا ښاخونه اوسیږي.
2. د هنه د ره: د هنه واد ي د شال د علاقې سره لګید لې د ه. د اعلاقه د افغانستان د ټولواک اعلیحضرت احمد شـــاه بابا ابد الي له خواد قلات والي نصیر خان ته د د ه د هغه خد متونو په بد ل کې ورکړل شوې وه چې د ه ورتـــه سر ته رسولي ول.
3. د کنچوغې د ره: د ایوه تنګه د ره د ه چې د کنډ د غره لوید ېز ته پرته د ه چې ډېـــرې ښـــې ځمکــې لـــري او زیاتره ځا یو نه یې ښه اباد د ي. د پسرلي په مو سم کې د د غې د رې غرنې سیمې شنې او له ګلانو نه ډکې وي. د کنچوغې د واد ي پورتنۍ برخه تنګه، خو کښتنۍ بر خې یې په تد ریج سره پراخیږي او تقر یبـــا دېـــرش میله اوږد والی لري. په د ې سیمه کې د کاکړو د قبیلې د سنتیا ښاخ استوګنه لري اود د ې سیمې خان په ورګس کې اوسیږي.
4. د بوري سیمه: د ایوه ښه اباد ه او زرخېزه سیمه د ه. یورود هم پکې بهیږي. د د غه ځای ځمکې پـــه غـــر نیـــو ویالوسره خړوبیږي په د ې سیمه کې د کاکړو د قبیلې د ولس ښا خونه اوسیږي چې په د غو د ولسو ښا خونو کې د اري خیلو د ښاخ د خلکو شمېر زیات د ی.

په پو رتنیو سیمو سر ښېره توره مرغه، ترین او تو ګي یې هم مشهورې د رې او سیمې د ي.

پرد ې برسېره د سهیلي پښتونخوا په لا ند نیو سیمو کې هم کا کړ ژوند کوي: [363]

1. د کوئیټې په هنه، غبرګ.کچلاغ، سره غوړګی، نوی کلی اوکوټوال کې. د
2. د زیارت په ړرند ه، ورچوم.احمد ون، ګوګی، چونګی، کڅ، منه، چینه، سنځاوی، ریګوړه، سملن اوپوئ.بغـاوه کې.
3. د مسلم باغ په کان مهتر زی، تور غبرګی اوچرمیان کې.
4. د کاریزات په خانزی، بلوزی، شرنه، ګوال، خانی، زرغون اورود ملازی. کې.

---

361 تاریخ حیات افغاني، پښتو ژباړه د لطیف یاد او فر هاد ظریفي، ۲۵۱ مخ.

362 پښتو نستان، د اروابناد عبد الرؤف بینوا اثر، ۱۳۷ مخ، ۱۳۳. کال، د کابل چاپ.

363 د پښتني قبیلې شجرې وپیژ نئ په فیس بوک کې د ښا غلي محمد فاروق خان کاکړ مقاله "د کاکړو قبیله"

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د سیوۍ په کړک، خجک، زرد الواوکهوست کې.

6. د ږوب په شیرک کلا، مرغه کیبزۍ، شاهیغالو، پلن کلی، بند ات موسی زۍ، قمر دین، لاکا بند، لغبرگی، سورکڅ، مینا بازار، زاروزي، زرد او مسافر پور کې.

7. د کلاۍ سیف الله په گوال حید رزۍ، شرن جوگیز، تریخ کلی، سیب زي، باران کلی.چارگل برج، تانیشپه، تنگی زیرت، کلی چینه، سنځل بند .باغ اوانځرگۍ کې.

8. د .لورلايي په بوری، پټانکوټ، زنگي واله، پوټی.ټاټی، باور، د رگۍ شبوزي، میختز، کینگرۍ، راړاشم، ړړ کاریز، رود لین، خانکۍ، اصغر لون، اونوا کلی کې.

9. د پشین په سرانان، یاروبرشور اوتوبه کاکړي گانگلزۍ کې.

10. د چمن په نورک سلیمانخیل، مۍ زۍ، حبیب ز، .عبد الرحمان زۍ اومجک کې

117.1 د کاکړو د قبیلې ښاخونه

د کاکړو قبیله په ډېر زیاتو ښا خونو او څانگو با ند ې یشلې شوې د ه خو د لته به د د غې قبیلې د ځینو مشهورو ښاخونو یاد ونه وکړو:

117.1.1 سنځر خېل

د روایاتو له مخې سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحاني شخصیت و چې د مغولو پر خلافې اوږد ې مبارزې کړي د ي او يل کیږي چې د د ه مزار د ژوب په کوسه نومي ځای کې د ی چې ډېر شمېر خلک د د ه مزار ته ورځي.

پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ د سنځر خېلو کاکړو په اړوند په خپل کتاب" پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې" کې د اسي لیکي:

"د کاکړونوابي او سرد اري له پخوانه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبر زیات د ي."

د سنځر خېلو ښاخ په لاند نیو څانگو او خیلو نو باند ې ویشل شوی د ی:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، هر مز ئي، تیمني، عرب خېل، پنېزون، نیسي، کد یزي او د ومړان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

117.1.2 سنتیا

د اهم د کاکړو یو ښاخ د ی. د تاریخي روایتو نو له مخې د وی د سنتې نیکه او لاد ه د ي. د تاریخ په اوږد و کــې سنتیا کاکړانو ډېرې تورې وهلي او تا ریخي رجال او شخصیتونه یې پید ا کړي د ي. په کا کړ و کې د شمېر له پلوه لــــه سنځر خیلو وروسته د سنتیا کا کړو شمېر زیات د ی. هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له لوري د سمانا حــاکم او د مخزن افغاني په تالیف کې لویه برخه لري د سنتیا کا کړو نه و.

د وی په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نو حصار، غبر ګ غو ځکی، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځینو نورو ځایو نو کې میشته د ي.[364]

د کا کړو د سنتیا ښاخ په لاند نیو خیلو نو ویشل شوي د ي : پانیزي، مهتر زي، بازیان، سا رینګ زي، شموزي، ملا زي او عیسی خېل.

117.1.3 تره غړي

د کاکړو د غه ښاخ د کاکړ ستان د بوري د تاریخي ناوې په موسی خېل تحصیل کې مېشته د ي. په کند هار، زابل، سیوۍ او د غزنې په ولایت کې له پخوانه موسی خېل کا کړ استوګنه لري.

117.1.4 کسایي

کسایي د کاکړو ښاخ د ی چې د شال په د ره کې استوګنه لري، خو احمد شاه ابد الي د ا د ره د بلو څو مشر نصیر خان ته د هغه د خد متو نو په بد ل کې ورکړې وه.اوس د غه د ره د بلو چستان یوه برخه ګڼله کیږي.[365]

همد ارازپه بېلا بېلو تاریخي منا بعو او اثارو کې د کاکړو د قبیلې شجرې کښل شوي د ي چې د ځینوښا خو نو نو مو نه یې د اد ي: سام خېل، یونس خېل، موسی زي، تره غړي، سر ګړي، د رپې خېل، جلال خېل، ختن خېل، چرمې خېل، زنغوزي، سېن، سوران، عیسی زي، یعقوب زي، شاد ي خېل، با جو خېـــل،لیـــوب خېـــل، منـــد وزي، شـــاد زي، انګوزي، فاطمه زي، انوزي، الیاس زي، تاجوزي، مما خېل، با جو خېل، سالار خېل، سود ان زي، علي خېل، برات خېل، هرم زي، اتمان خېل، کیوي، خضر خېل، عبد لزي، شازي، زکوزي، مرزي، غوري زي، ملي زي، امیزي، ابر اهیـــم زي، انوزي، محمد زي، رجر زي، حسن خېل، یا سین خېل، احمد زي، کمالزي، ابو سعید زي، مرد ان زي، اد و خېل، شـــکور خېل، سنتیا، پا نیزي، مهترزي، بازیان، سارینګزي، شموزي، عیسی خېل، موسی خېل، سنځر خېل، تره غړي، کســـایي،

---

364 پرو فیسر ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ۷۷-۷۸ مخونه.

365 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاریخ، ۲۸ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پڼيزون، موسى زي، د رپي خېل، سام خېل او نور...[366]

117.2 د کاکړو قبيلې ته يوه ځغلند ه کتنه

په سهيلي پښتونخوا کې د کاکړو د قبيلې خلک په مجموعي تو ګه د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو د د وی د کر نې ځمکې د د وی ورځنۍ اړ تياوې نه شي پوره کولای. ځينې کاکړ کو چياني ژوند لري او د خپلو رمـــو او ګلو په د رلود لو خپل ژوند پر مخ بيايي.ځينې خلک يې د سو د اګر يوپه چارو هم بو خت د ي. د د وی د ود ونه او رواجونه کټ مټ د د وی د نورو پښتنو ګاونډيو قبيلو په څېر د ي.

کاکړ زړور، غيرتي او په پښتني ننګ او ناموس ټينګ خلک د ي. د وی همد اراز ميلمه پالو نکـــي د ي. د وی سپين زړي اد د زړه او خو له خبره يې يوه وي. د کاکړو خلک د اتڼونو او مو سيقۍ سره ډېـــره مينـــه لـــري. د د وی کاکړۍ غاړې ډېرې مشهورې د ي.

کاکړ په علم او پو هې مين خلک د ي له همد ې کبله د ه چې د د وی په قبيله کې ستر عالمان، پو هان، شـــاعران، مورخين او ليکوالان تير شوي او اوس هم شته د ي.

د سهيلي پښتونخوا نه پر ته ډېر شمېر کاکړ په افغانستان، پښتونخوا، پاکستان، هند و ستان او ايـــران کـــې هـــم استوګنه لري.

په افغانستان کې کاکړ د افغانستان په بېلا بيلو ولا يتونو لکه کند هار، هيلمند، زابل، هرات، غـــور،فـــراه،بـــاد غيس، فارياب، سر پل، مزار شريف، کند ز، تخار، کابل، پروان، ننګر هار او لغمان کې استوګنه لري.

1. د کند هار ولا يت کا کړ: د د غه ولا يت په مرکز کند هار، پنجوايي، ارغند اب، پا شمول او ځينو نورو ولسو اليو کې استوګنه لري.
2. د هرات ولايت کاکړ: د د غه ولا يت په مرکز هرات او همد اراز د اوبې، پښتون زرغون، کرخ، ګذرې، اد رسکن او انجيل په ولسو اليو کې استوګنه لري.
3. د هيلمند ولايت کاکړ: د د غه ولايت په مرکز لشکر ګاه، ناوې، ناد علي، مار جې او ځينو نورو ولسواليوکـــې او سيېږي.
4. د باد غيس ولايت کاکړ: د مرغاب په ولسواليو کې د کاکړو په نامه يوه سيمه شته چې زه د د ې مقـــالې ليکـــوال هلته تللی يم او له نږد ې مې ليد لې د ه چې خلک يې زياتره د پسونو او رمو له لارې خپلهګـــوزارهکـــوي اود کرنې د لږو ځمکو په د رلود لو سره خپل ژوند مخته بيايي.

---

366 حيات افغاني، پښتو ژباړه، د ۱۵. مخ شجره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د فاریاب کاکړ: د فریاب او سر پل د ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمېر کاکړ استوګنه لري.
6. د کند ز ولایت کاکړ: د کوند وز په مرکز د امام صاحب، خان اباد، د شت ارچي، چارد ره، علي اباد اوکلای ذال په ولسوالیو کې هم ډېر شمېر کا کړ استوګنه لري. چې د ځینو مشرانو نو مو نه یې غلام محمد خان، صالح الدیــن خان، وکیل میرزااو رئیس عبد الله د ي.
7. د تخار ولایت کا کړ : د د غه ولایت په مرکز او د خواجه بهاوالد ین، د رقد او خواجه غـار پـه ولســوالیوکــې استوګنه لري.
8. د ارزګان ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو او په تېره بیا د چار چینو په سیمه کـــې استوګنه لري.
9. د زابل ولایت کا کړ : د د غه ولایت په ځینوو لسو الیو او له هغې جملې نه د شهر صفا په ولسوالۍ کې اســتوګنه لري.
10. د پروان ولایت کا کړ: د د غه ولا یت د غو ربند په ولسوالۍ کې د خیشکو د قبیلې په ګا ونډ کې استوګنه لري.
11. د غور ولایت کا کړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو کې استوګنه لري.
12. د کابل ولایت کاکړ: د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې هم یو شمېر کاکړ پښتنا نه استوګنه لري.
13. د لغمان د ولایت کا کړ: د د غه ولا یت په مرکز د مهترلام د ښار پورې اړوند د د یوې او عمر زیو په کلیو کـــې استوګنه لري چې د افغانستان ستر مورخ پو هاند محمد حسن کا کړ د همد ې سیمې کاکړ پښتون د ی.
14. د ننګرهار ولایت کاکړ: د د غه ولایت د سره رود، بهسود و او چپر هار په ولسوالیو کې استوګنه لري. د چـــپر هار کاکړو ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري او د ستانه وو په نامه د د وی د رناوی کوي.

117.3 د هند وستان کاکړ

په پښتنو کې به یوه د اسې لو یه او کو چنۍ قبیله نه وي چې د هند و ستان په بېلا بېلو سیمو کې د ې شــــتون ونه لري د د ې له کبله چې پښتانه د لر غو نو زمانو نه د سود اګریزو چارو د تر سره کو لو او نورو خواریو او مزد وریو لپاره د ې هېواد ته تلل او له بلې خوا هند د افغانستان په ګا ونډ کې یو هیواد و چې مونږ تل ورسره ښې اړیکي د رلود ل. له بله پلوه د تاریخ په اوږد و کې ډېرو پښتنو واکمنانو پر هند و ستان واکمني کړېد ه چې ښـــې بیلګـــې یـــې غلجیان (خلجیان)، لود یان او سو ریان د ي. د د غو واکمنیو په وخت کې ډېر پښتانه د منصبونو او د پو ځي دنــد و د تر لا سه کو لو لپاره د ې هیواد ته تللي د ي چې ځینو یې نو مونږ و پښتني واکمنا نو ته د چو پړ په بد ل کې ډېر جاګیر ونه هم تر لا سه کړي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پير نګيانو نه د هند و ستان د خپلواکۍ تر وخته يعنې د ۱۹۴۷ زېږد بز کاله پورې يوازې په هند وستان کــې ۵. پښتني ريا ستو نو شتون د رلود چې د د غو ريا ستو نو مشري به يوه پښتون نواب ته ورپه غاړه وه چې د د غـــو ريا ستونو په لړ کې کولای شو چې د بهو پال، ټونک، فرخ اباد، رامپور، ملير کو ټلې او ځينو نورو نو مو نه واخلو.

کاکړ هم د نورو پښتنو په څېر د هند و ستان په بېلا بيلو بر خو کې ميشته د ي. لکه د تاريخ حيات افغـــانيپـــه قول چې له ننه ۱٤٦ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د هند و ستان د هاريانا د ايالت د رهتک د ضلعې په کو هـــانهنــــو مې سيمه کې د کاکړو د اولاد ې د علي خيلو له ښاخ نه د ابو سعيد زي ځانګه او نور کاکړ استوګنه لري. ويل کيږي چې پــــه هند کې د پښتون واکمن سلطان ابر اهيم لود ي د واکمنۍ په وخت کې د عبد المالي يا عبد العلي ابو سعيد زي کـــا کـــړ د سهيلي پښتونخوا د بوري له سيمې نه له خپلو د ريوو روڼو سره هند و ستان ته لاړ او په کو هانه کې ميشـــته شـــو. د سلطان ابر اهيم لود ي تر مړينې وروسته نو موړی ښړرته خپل اصلي ټا ټوبي بوري ته ستون شو، خو د هغه د وه نور وروڼه له نورو کاکړو سره هلته پاتې او هما غلته ميشته شول چې په هغه وخت کې د وی شمېر ۳۰۰ تنه ښود ل شـــوي د ي.

همد اراز د تاريخ حيات افغاني د ليکنې پر بنسټ د هند د اتهر پراد يش د ايالت د بلند شهر په ولسوالۍ کې هم د پښتنو ۹٦ سيمې شته چې په هغو کې ۱۲ سيمې يې زيا تې مشهورې د ي او هلته هم ګڼ شمېر پښتانه کا کړ اوسي، په تېره بيا د وی زيات شمېر په خو رجه نو مې سيمه کې هم مېشته د ي چې شمېر يې د ٤... کسا نو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی.[367]

همد اراز د هند په بينګال، د کن او د راجستهان د مرکز په جيپور کې هم کا کړ استوګنه لري.

په د ې وروستيو کې د هند وستان د جيپور په ښار کې د هند ي پښتنو له خوا د "کاکړي ګلد ان" پهنـــامهيـــوه ټولنه هم رامينځ ته شوه چې موخه يې په د غه سيمه کې د پښتو ژبې او د پښتني د ود او د ستور ژوند ي ساتل او ود ه د ه.د د ې ټولنې بنسټ ايښود ونکې شيلپي بترا د ه چې ځان پښتنه کا کړه بولي او د پښتو ژبې او د کاکړو پښتنو د د ود او کلچر را ژوند ي کول غواړي.

117.4 د کاکړو د قبيلې مشهور شخصيتونه

1. مولوي حبيب الله مشهور په محقق کند هاري.
2. د پښتو ژبې ستر ليکوال، محقق او نو ماند مورخ اروابناد علا مه عبد الحی حبيبي چې په سلګو نو کتابـــونه او په زرګو نو علمي مقا لې يې کښلي د ي.
3. د پښو ژبې شاعر پير محمد کا کړ.

367 نوموړی اثر، ۲٦٥ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د پښتو ژبې شاعر د وست محمد کاکړ.
5. د پښتو ژبې شا عر شمس الد ین کاکړ.
6. د پښتو بو ستان منظو مه شاعره زر غونه کاکړ.
7. د افغانستان وتلی مؤرخ پو هاند ډاکټر محمد حسن کا کړ.
8. اروا ښاد پو هاند عبد الغفار کاکړ.
9. عبد العلي اخند زاد ه کا کړ.
10. د افغانستان د خپلو اکۍ د لارې ملي مبارز حاجي محمد ایوب کاکړ.
11. شهید ملک احد کاکړ چې په ۱۸۹۳ زېږد یز کال کې په ښښین کې د انګرېزانو له خوا شهید شو.
12. میا عبد الحکیم کاکړ مشهور په نانا صاحب.
13. سخي خان احمد خان د سهیلي پښتونخوا د کچلاغ د سیمې پا نیزی کاکړ.
14. د سهیلي پښتونخوا نامتو لیکوال او مؤرخ پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ.
15. د پښتو ژبې لیکوال خانزمان کاکړ.
16. د پښتو ژبې لیکوال محمد فاروق خان کاکړ.
17. شهید مولوي عبد الغفار بر یا لی کاکړ.
18. عبد السلا م جو ګیزی.
19. ډاکټر کرام الد ین کاکړ.
20. خان محمد سرور خان کا کړ.
21. د میرویس خان هو تکي د پوځ مشر یو نس خان کاکړ.
22. ملک حا جي نور علي کا کړ.
23. ملا د اد الله کاکړ.
24. ډاکټر فیض الله کاکړ.
25. ملا بورجان کاکړ.
26. سرد ار شاه وزیر کا کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

27.ایډوکیټ عزیز الله خان کاکړ مشهور په عزیز ما ما.

28.عبد الغني خان غنو کاکړ پا نیزی.

29.خان محمد سرور خان کاکړ.

30.ملا محمد رباني.

31. د افغانستان د پوځ پخوانی جنرال هاشم خان کاکړ.

32.د پیرنګیا نو پر خلاف مبارز شهید شیر جان کاکړ چې په ژوب کې اعد ام شوی و.

33.سرد ار شیرک کاکړ.

34.سرد ار شاه وزیر کاکړ.

35.ډاکټر صاد ق فطرت نا شناس.

36.جنرال عبد الو حید کاکړ.

37.فرید احمد کاکړ.

38. عبد الله احسان کاکړ (د لراوبر پښتوويب پاڼي مسول چلونکی)

39.فریبا احمد ي کاکړ (په ولسي جرګه کي د کند هار د خلکو استازې) [368]

118 قلند ر خېل

زمونږ پښت پو هان او توکم پیژند ونکي قلند ر خېل د سلیمان خیلو د لوی ټبر پورې یو اړوند ه ښاخ ګڼـــي. د قلند ر خېلو د قبیلې زیاتره خلک د کټواز په سېمه کې ا ستو ګنه لري چې د غزني په سهیل کې د د برشو میلو په واټن پرته د ه.[369]

د کټواز شمال ته د اند ړو سېمه، جنوب ته یې اورګون، ختیز ته یې ګرد یز او زرمت او لویدېـــزـتـــه یـــې د غزني لویه ناوه پر ته د ه.

د کټواز د ځمکو لسمه برخه په کاریزونو او به کیږي او پا تې ځمکه یې د د ښت اومال څر په بڼه د ه چې په د ې وروستیو وختو نو کې د ځینو سو د اګرو او هغو کسا نو له خوا چې په هند کې یې پیسې بند ېکـــړي د ي د کټـــواز د

368 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakar

369 مونټ سټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، پښتو تر جمه د پوهاند محمد حسن کاکړ او نصرالله سوبمن، د ویم ټوک، ۱۳۶ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو يوه برخه يې د ژورو شاه ګانو او واټر پمپونو په لګولو سره تر کرنې لاندې نيـــولې د ه او د ډاډ وړ حاصـــل ځيني اخلي.مهم حاصلات يې غنم، جوار او پاليزونه د ي.[370] د قلند ر خېلو ځمکې زياتره يو فصله د ي يعنې په يوه کال کې يو ځل ترې حاصل اخلي. د د وی د سيمې هوا په ژمي کې خورا سړه او په د وبي کې خورا تود ه د ه. ميـــوې يـــې انګور، زرد الو، منې، هند وانې او خټکي د ي.

قلند ر خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د د ې کبله چې د وی په مالد ارۍ هم بو خـــت د ي نو د کور تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال‌هـــم پکـــې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږد ی.

د قلند ر خېلود قبيلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زياتره ژېړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوږو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې يې په عمو مي تو ګه ســـرې او شـــنې د ي.پـــه پېغلـــو نجونـــو او ځولنـــو ښـــځوکـــې‌يـــې د ګنډونواستعمالول هم شته.د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باند ې ښکلي کوي. ښځې يې په عمو مي ډول پنې په پښو کوي چې د وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.

قلند ر خېل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي.د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مينه لري. د وی د ديني عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري.

د افغان- انګرېز په د رې ګونو جګړو کې قلند خېل د انګريزي ښکيلا ګګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي ير غلګرو په ماتولو او ګونډو کولو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی. يو شمېر قلند ر خېل کو چيـــاني ژوند هم لري.

له بد ه مر غه چې د افغانستان يوه رژيم هم د کټواز سيمې ته پا ملر نه نه د ه کړې چې هلته د هغه ځای د خلکـــو لو مړنۍ اړتياوې لکه: روغتون، کلينيک، سړ کونه، د اوبو بند ونه او د نجونو او هلکانو ښوونځي جوړ کـــړي چـــې خلک تر اوسه پورې د ژوند انه د د غو ټولو لو مړنيو اړتياوو د د رلود لو نه بې برخې د ي.

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر قلند ر خېل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري.

يو شمېر قلند ر خېل د هند و ستان په ختېز بنګال په تېره بيا کلکته (کولکته)، بمبئي (موبای)، د اسام په ايالت چې د وی يې اشام بولي، بيهار او اوړيسا کې استوګنه لري او خپلې سود اګرېزي چاري او معاملې پر مخ بيايي.[371]

370 د غزني تاريخي جغرافيا، د محمد ولي ځلمي تاليف، ۱٦-۱٦۱ مخونه، ۱۳٦۲ کال، کابل.

371 د قلند ر خېلو د قبيلې په اړوند د د ې مقالې د ليکوال (د کتور لطيف ياد) ياد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

119 قوال خېل

لکه څرنګه چې د یوسفزیو، ګګیا نیو او ترکلانیو پښتنو د پیژند نې په برخه کې راغلی د ي په هغه وخت کــې چې خانبي خېل او غو ریا خېل په مجموع کې او په تیره بیاد یوسفزیو قبیله په ځانګړي توګه د کند هار د شاوخوا سیمو نه د کابل خواته راو لیږد ید ل و په هغه وخت کې مغولی واکمن سلطان ابو سعید د کابل د حکومت واکد ار و. په همــد ې وخت کې د خانبي خیلو لوی مشر ملک سلیمان شاه وچې د ملک تاج الد ین زوی او د ملک رځړ لمسی و. کله چې مــرزا الغ بیګ پاچا شو، ملک سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته په نکاح کړه. په پیل کې د یوسفزیو او میرزا الغ بیګــتــر مینځ اړیکې ښې وې خو وروسته بیا ترینګلې شوې او ورپسې د یوسفزیو او میرزا الغ بیــګــتــر مینــځ مخــالفتونه رامینځ ته شول.

میرزا الغ بیګ هم د یوسفزیو پښتنو پر خلاف پلمې لټولې تر څو یوه ورځ یې د یوسفزیو پښتنو اته سوه تنه مشران میلمانه کړل او په ډېر چل او د وکې سره یې د خپلو کسانو له خوا د وی ټې وسلې کړل او غو ښتل یې چې د غه ټول کسان له مینځه یوسي چې په پای کې یې همد ا سي وکړل.[372]

د تواریخ حافظ رحمت خاني مولف پیر معظم شاه په خپل کتاب کې د یو سفز یو د مشرانو د بند ی کیــد و پــه اړوند د اسي لیکلي د ي :

" کله چې د یوسفزیو د غه مشران په هغه میلمستیاکې چې میرزا الغ بیګ ورته جوړه کړې وه بې و سلې او بند یان شول نو د د غو بند یا نوپه ډله کې یو تن قد وت المکاشفین شیخ عثمان بن موتي مولیزی هم شا مل و. نومــوړی د هغه وخت له لو یو ولیانو نه شمیرل کید ه او د یوسفزیو ولس ورته ډېر عقید ت او اراد ت د رلود. په د غه وختکــې چې مېرزا الغ بیګ د غه کسان بې وسلې او بند یان کړي ول نو د یوسفزیو یوتن نامتو شیخ او د رویش (تورقــــوال) چې د یوسفزیو د مولیزي ښاخ نه و او کند هار ته د سیاحت لپاره تللی و هم په د غه وخت کې د ربار ته راغی، په د غه وخت کې شیخ عثمان غږ کړ چې تور قوال هم راغی او په د غه پېښه کې راسره شریک شو."[373]

لنډه د ا چې میرزا الغ بیګ د ملک احمد ه پرته د یوسفزیو پښتنو د غه اته سوه تنه مشران ټول له تیغــه تېــر کړل.

چې ویل کیږي د کابل په سیاه سنګ کې د یو سفز یو له د غو وژل شوو مشرانود مړو نه یوه لویه هــد یــره جوړه شوه. هغه یو سفزي چې له د غه مغولي ناتاره بچ پاتي شول له کابله ننګرهار ته او بیا له غه ځایه د خیبر د تاریخي د رې له لارې پیښور او بیا له هغه ځایه د سوات په سیمه کې میشته شول.

---

372 حیات افغاني، ۱۲٦ مخ، د د انش چاپ، پیښور.

373 تواریخ حافظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، ۲٤ مخ، پښتو اکیډیمي، پیښور یونیورسټي، پبلیک ارټ پرېس، پیښور، ۱۹۷۱ع کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسني وخت کې هم د یوسفزیو د مولیزي په څانګه کې یوه ډله شته چې د همدې تورقـــوال اولاده ده او د قوال خېلو په نامه سره هم یاد یږي.[374]

د افغانستان د لغمان د ولایت د مرکز مهترلام پورې یو اړونده کلی شته چې د قوال خیلوپــهنــامه ســـرهیـــاد یږي.[375]

120 کړو خېل

کړوخېل له اره غلجي پښتانه دي چې ځانونه په احمد زیو ور ګډوي چې زیاتره یې د کابل ولایت په شا اوخــوا سیمو لکه خورد کابل، خاک جبار، چکړیو او د بت خاک په شا اوخواکې تر سروبي ولسوالۍ پورې میشته دي.

د کړو خیلو قبیله پر پنځو خیلو نو ویشلې شوې ده او د غه خیلونه په دې ډول دي: عنایت خېل، عبــد اللهـــ خېل، د وران خېل، شریف خېل او ولي خېل.

عنایت خېل چې د کړو خېلو د قبیلې تر نورو خیلو نو په پر تله یې شمېر زیات دی او د مشـــر زوی اولاده ګڼل کیږي هم په پنځو کو چنیو څانګو ویشله شوې ده چې نو مونه یې دادي:

فتح خېل، رحمن خېل، د لوړ کورنۍ، د طلب کورنۍ او د نذیر کو رنۍ چې د غه څانګې زیاتره د کابل ولایــت د خاک جبار په ولسوالۍ کې استو ګنه لري، خو د دوی نه یو شمېر یې د لوګر، کندز او تخار په ولا یتو نو کـــې هـــم استو ګنه لري. همد اراز د کړو خیلو د قبیلې د شریف خیلو څانګه هم پر دوو خیلو نو ویشل شوې دي چې فقیر خېل اوګودر خېل نو میږي.[376]

د اسې مستند روایتو نه شته چې کړو خېل د امیر شیر علي خان د واکمنۍ له زمانې نه د مخه په نیمه کو چـــي ډول ژوند کاوه او ځمکې یې نلرلې. په هغه وخت کې جبار خېل په هغه سیمه کې اوسېدل چې نن ورځ یې خـــاک جبـــار بولي. هماغه و چې د کړو خېلو او جبار خېلو تر مینځ چې هغی هم د غلجیو پښتنو یوه قبیله وه خپل منځي اختلافات را مینځ ته شول. د د غو اختلا فا تو خبر امیر شیر علي خان ته ورسید.

امیر شیر علي خان د کړو خیلو او جبار خیلو د قبیلو مشران چې سعد الله خان کړوخیل او غازي يې اوارې کړي، چې د واړو غاړو د امیر شیر علي خان امر ومانه او سوله یې سره وکړه. د دې سولې د تړون له مخې د خـــاک جبـــار سیمه کړو خیلو ته ورکړل شوه او د هغې په بد ل کې یې د ننګر هار ولایت پورې اړونده سیمو جوکان او حصارک کې یې جبار خیلو ته ځمکې ورکړې.

---

374 پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۲-۳ مخ.

375 د د کتور لطیف یاد شخصي یاد د اشتونه.

376 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۱٤ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځر نګه چې په هغه وخت کې د کړو خیلو د قبیلې خلکو په خپل مینځ کې ډېر ټینګ یو والی د رلود نو د امیر شیر علي خان موخه او مقصد د او چې په خاک جبار کې د انګر یزي ښکیلاکګرو په وړاند ې یوه پیاوړې د فاعي کر ښه رامینځ ته کړي او د انګریزانو په ټکولو کې فعاله ونډه واخلي چې همد اسي هم وشول کړو خیلو د انګریزي ښکیلاکګرو سره ډېرې جګړې وکړې او د کابل په بالا حصار کې یې د نورو پښتنو ملي مبارزینو سره یو ځای د کیوناري په وژلو کې هم ستره ونډه واخیستله.

120.1 د وه وروستیو پیړیو کې کړو خیلو مشران

لکه چې د مخه وویل شول چې د کړو خیلو د قبیلې یو ښاخ عنایت خېل او چې په کړوخیلو کې د قبیلې مشر توب تل د عنایت خېلو د ښاخ په یوې څانګې فتح خېلو پورې اړه د رلود له چې په د وو وروستیو پیړیو کې د د غې قبیلې ځینې مشران په لاند ې تو ګه د رپېژ نو:

علي مد د کړوخېل، د هغه زوی سعد الد ین کړو خېل چې په سعد و کړوخېل سره یې شهرت د رلود، د سعد الد ین کړو خېل زامن هریو محمد رحیم کړوخېل او محمد شاه خان کړوخېل ول (چې د افغانستان په تاریخ کې په غازي محمد شاه خان) سره هم شهرت لري اود انګریزي ښکیلا ګګرو یو سر سخته د ښمن و. د محمد رحیم زوی بیرګډ عمراخان او د غازي محمد شاه خان کړوخېل زوی کر نیل میرد اد خان کړ وخیل. د پورتنیو مشرانو وروسته د د غې قبیلې مشري د محمد رحیم خان کړو خیل د لمسیانو او د میر د اد خان کړو خېل د زامنو په لا س کې وه.[377]

د ضیا الملت والد ین ا میر عبد الر حمن خان ۱۸۸ - ۱۹.۱ زیږد یز د واکمنۍ په وخت کې کړو خیل تبعید او فرار شول، ځکه چې هغوی امیر عبد الر حمن خان د واکمن په تو ګه ونه مانه او هغه ته یې بیعت ونکړ. د د غې قبیلې یو شمېر د پښتو نخوا د تیراه د د وتوی سیمې ته ولیږد ید ل.

همد اراز یو شمیر کړو خیل د ارګون په میر زکه او د ننګر هار په شینوارو کې هم د امیر عبد الر حمن خان د پو ځ سره وجنګېد ل، خو کو مه سو به یې په بر خه نه شوه او د ماتې سره مخا مخ شول.

د امیر عبد الر حمن خان تر مړ ینې وروسته یې چې زوی سراج الملت والد ین ۱۹.۱ - ۱۹۱۹ زیږد یز واکمني تر لا سه کړه د کړو خیلو د قبیلې خلکو ته یې فر مانو نه ولېږل چې با ید بېرته خپلو اصلي سیمو او مېنو ته را ستانه شي چې د نو موړي فر مان له مخې کړو خیل د خپلې استو ګنې اصلي سیمو ته را ستانه شول.

کړو خیل غیر تي، میلمه پا لونکي او په علم او پو هې مین خلک د ي. د وی د هیواد په خپلو لکی مین او د پښتو او پښتو نولۍ سره زیاته مینه لري. د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ځلاند ه او تاریخي کار نامې ځر ګند ې د ي. د کړوخیلو د قبیلې زیاتره خلک د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو یو شمېر خلک یې

377 د اغلې نو شیروان کړو خېل نه د کړو خیلو د قبیلې په اړوند معلومات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولتي د ند ې هم لري.

د کړو خیلو د قبیلې یو شمېر نا متو کسان په لا ند ې ډول د ي:

1. د کړو خیلو د قبیلې قو مي مشر ښاغلي ولي خان کړو خیل.
2. د افغا نستان په ولسي جرگه کې د کابل د خلکو استازې اغلې شینکۍ کړو خېل.
3. افغان ژورنالیست ښاغلی د انش کړو خیل.
4. د ښځو د حقو قو مد افعه اغلې نو شیروان کړوخیل[378]

د لته به بيځایه نه وي چې د کړو خیلو د قبیلې د ملي اتل او د انگریزي ښکیلا کگروپـر خلاف د ملـي مبـارز غازي محمد شاه خان په اړوند هغه شعر ولولو چې د د ه په ستا ینه کې ویل شوی د ی او د هغه وخت سند ر غاړو به هم وايه:

کوزله لندنه گورکيان [379] راغلل   په پښتو نخوا کې یې حملې کړې
محمد شاه خان غازي ورماتې رسالې کړې   د کړو خیلو پر ځولنانو یې نارې کړې

غازي محمد شاه خان

ورونو راپاځئ په وطن يې سترگې سرې کړې   بیاپرې ځولنانو د ټوپکو سرې لمبې کړې
محمد شاه خان غازي چې الله اکبر نارې کړې   د باجوړ او به يې بیاپه وینو سرې کړې

غازي محمد شاه خان

په هغې ورځې يې ورگډې رسالې کړې   له سینه پورې يې خیمې د ود او لمبې کړې

---

378 د کړو خیلو د قبیلې په اړوند زما (لطیف یاد) شخصي یا د ښتونه.

379 گورکه چې کله کله د گور کهه په بڼه هم لیکل شوي د ي له اره د نیپال هېواد د گورکهه قبیلې ته منسوب د ي او په همد ې نا مه په نیپال کې یوه ولسوالۍ هم شته چې د همد ې خلکو د استو گنې اصلي ځای گڼل کیږي. کله چې انگرېزان د هند په نیمې وچې واکمني کوله په ۱۸۵۷ زیږد یز کال د هند و ستان ټول ولسونه او پرگنې که هند وان ول او که مسلمانان په گډه سره د پر نگیانو پر خلاف پا څون وکړ چې ډېر شمېر يې شهید ان شول چې د ۱۸۵۷ کال پاڅون ته د هند و ستان په تاریخو نو کې ایام غد ر هم ویل کیږي. گو رکهه چې ډېر جنگیالي او د نښې په ویشتلو کې مهارت د رلود انگرېزانو په خپل پوځ کې برتي یا استخد ام کړي وو. همد غو گو رکه وو د ۱۸۵۷ کال په پا څون کې د انگرېزانو په گټه ډېر خلک ووژل. گورکهه و نه یوازې په هند وستان کې د انگرېزانو لپاره وجنگيد ل، بلکې انگرېزانو په افغا نستان، پښتو نخوا، بر ما، بوټان او ان د تر کیې په هېواد کې هم د خپل ځان په گټه وجنگول. په لو مړۍ نړیواله جگړه ۱۹۱۴- ۱۹۱۸ کې د وه سوه زره تنه گورکه د انگرېزانو په پوځ کې شتون د رلود. د گورکهه پو ځیان د هند تر خپلواکۍ ۱۹۴۷ کاله پورې په هند و ستان کې انگرېزانو ته ښه خد متونه وکړل او هغوی هم پرې ډېر باور د رلود. د هند تر خپلواکۍ وروسته د گورکهه و پوځیان اوس هم د هند په پوځ کې شته چې گورکهه ریجمنټ یاپلی پوځ يې بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له انګریزلنــوـنــهـیــې میمــې [380] را ســتنې‌کــړې — له پر نګیانو سره‌یـېـنـرمــې بیا پنځــې‌کــړې

غازي محمد شاه خان

د پرنګیــانو پــه چــو نیــو یــې حملــې کــړې — نــویـــې ور تشــې بیــاتـــوبرې‌کـــړې
د مشــــهد یـــو، د کلـــد ارو یـــې ولجـــې کـــړې — د بابوګــانو خیــتې‌یـــې ځیــرې‌پــه نیــزوکـــړې

غازي محمد شاه خان

د باجوړ له ســینه‌یـې‌پــورې چــې حملـې‌کـړې — د پـــر نګیـــانو یـــې پلتنـــې ور ســـتنې کـــړې
د شـــنو زمریـــانویـــې ســـواتیانو نـــد ارې‌کـــړې — د ګورکیـــانو پـــه خیمـــو یـــې ولـــولې کـــړې

غازي محمد شاه خان

121 کرلاڼي

د پښتنو یو مهم ټولنیز ګروپ کرلاڼي پښتانه د ي چې ډېرې مشهورې پښتني قبیلې په د غه ټـــولنیز ګـــروپ پورې اړه لري. د کرلاڼ نوم په هغو تاریخونو کې چې د هند وستان په مغولي د ورې پورې اړه‌لـــري لکـــه د عبـــاس سروانې (۹٤۷ هجري) په شیر شاهي تاریخ یا تحفه اکبر شاهي کې، د شیخ رزق الله د هلوي (۸۹۷ – ۹۸۹ هجري) په واقعات مشتاقي کې، د جهانګیر د د ورې د مؤرخ عبد الله (۱۰۳۷ هجري) په تاریخ د اود ي[381] کې، د احمد یاد ګار (۱۰٥٤ هجري) پـــه تاریخ سلاطین افا غنه کې چې په تاریخ شاهي سره هم شهرت لري، د خواجه نعمت الله (۱۰۲٤ هجري) په تاریـــخ خانجهـــاني کې او د محمد کبیر په افسانه شاهان هند [382] کې د کران کرران او کراني په بڼه هم راغلی د ی.

---

380 د انګرېزانو میر منې

381 تاریخ د اؤد ي د عبد الله تالیف د ی چې د هند د مغولي واکمن نو رالد ین جهانګیر د واکمنۍ ۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ په وخت کې لیکل شوی د ی. د غـــه کتاب ما د د ې مقالې لیکوال په ۱۳٦۸ لمریز کال کې د افغانستان د علومو اکېډیمۍ د پښتو څېړ نود نړیوالمرکز د سپا رښتنې له مخې په کابل کې د سوري شیر شاه د زوکړې د ٥۰۰ کلیزې د نړ یوال سیمینار لپاره وژباړه چې په هماغه کال د اریانا په مطبعه کې د ٤ــ ټوکوپـــه شـــمېر چاپ شو. د غه کتا ب د د ویم ځل لپاره د د انش د خپر ند ویې ټو لنې له خوا په ۲۰۰۷زېږ د یز کال کې د پښتو نخوا په مرکز پېښور کـــې د ۱ــ ټو کو په شمېر چاپ شو.

382 افسانه شا هان د محمد کبیر اثرد ی چې مو رنۍ نیکه یې د پښتنو د سوریانو په قبیلې پورې اړه لري. د غه اثر په هند کې د سور ي او لو د ي پښتني واکمنا نو او په بینګال کې د پښتني کر لاڼي واکمنانو په اړوند لیکل شوی د ی ا وتر او سه لا چاپ شوی نه د ی. د قلمي نســـخو مایکرو فلمو نه یې د لند ن په برېتیش میوزیم، د هند وستان د علیګر د پو هنتون په کتا بتون په ۱/ ۹ شمېره او په نوي ډیلي کې د ایران د علم او فر هنګ د خونې په نور مایکرو فیلم سینټر کې شته. ماد د غې مقا لې لیکوال د غه کتاب د علیګړ د پو هنتون د میکرو فیلم نه رانقل او پښتو ته مې ژباړلی د ی، خو لا تر او سه مې چا پ کړی نه د ی. چې د د غه اثر د کتا بت کال ۱۱۸۹ هجري د ی. (لطیف یاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرلاڼیو په اړوند په بیلابیلو تاریخي کتا بونو کې مختلف افسا نوي روایتونه شته د ي، د بیلګې پـــه تــوګه تاریخ حیات افغاني په د ې اړوند د اسي لیکي :

"د د لازاکو د قبیلې خلک چې د کرلاڼي پښتنو یو پیاوړی ښاخ ګڼل کیږي په د ې اند د ي چې د کرلاڼ پلار سید قاف نومید چې د نسب شجره یې په اتم پښت کې حضرت امام حسین (رض) ته وررسیږي. د خټکو د قـــبیلې خلـــک د کرلاڼ پلار هوني بولي او خپله شجره هم د سړبني پښتنو سره ګډوي. شیتک عقید ه لري چې کرلاڼ دکـــوم شـــهزاد ه زوی و. همد اراز د خوږیاڼیو د قبیلې خلک عقید ه څرګند وي چې کرلاڼ د عبد الله اورمړ زوی و. د کرلاڼي د اولاد ې ځینې خلک وايي هغه وخت چې کرلاڼ نومی ماشوم د ې نړۍ ته سترګې پرانیستلې نو په هغه ځای کې کوم لښکر یـــوه شپه تم شوی او بیا له هغه ځایه تللی و او د غه ماشوم بیا د اورمړو د قبیلې د یوه تن له خوا چې عبد الله اورمړ نومید د اوسپنې تر یوې کړايي لاند ې وموند ل شو، نو ځکه د کړايي د نوم په وجه یې کرلاڼی نوم پـــرې کیښـــود [383] او د د ې لپاره چې عبد الله اورمړ کوم نارینه اولاد نه د رلود کرلاڼی یې په زویتوب ونیو او د د ه روزنه او پالنه یې وکړه چې د کرلاڼ نه بیا د وه زامن پید ا شول چې یو یې کود ی او بل یې ککی و خو لکه چې د مخه وویل شـــول چـــې پـــورتني روایتونه افسا نوي بڼه لري او یو روایت له بله سره هیڅ ورته والی نلري.

د افغانستان نومیالی مؤرخ لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبیبي په خپل اثر د "افغانستان لنډ تاریـــخ"کـــې لیکي:

"په پښتني نسب نامه کې د کرلاڼ یا کرلاڼي په نامه یوه بله څا نګه هم شته چې د وی د پښتنولـــه هغـــو د ریـــو نورو څانګو سړبن، غرغښت او بیټنیو سره خپلوي لري او سوچه پښتانه د ي. " [384]

د پښتو ستر شاعر خوشال خان خټک هم د کرلاڼیو او په مجموع کې د ټولو پښتنو ترمینځ د خپلوۍ د اړیکو په اړوند د اسې یو شعر لري:

پښـــــــتون پـــــــه اصـــــــل ســـــــړبنی د ی
یـــــا غورغښـــــتی د ی یـــــا بیټنـــــی د ی
لـــــود ي، غلجـــــي د بیـــــټ لـــــه لـــــوره
پـــــه ســـــړبن پـــــورې بیـــــا کرلاڼـــــی د ی
(خوشال خان)

زما (د د ې مقالې لیکوال) په اند کرلاڼي هغه پښتانه د ي چې د نورو پښتني ټولنیزو ګروپونو لکـــه (ســـړبن، غرغښت او بیټنیو) سره خپلوي لري او هم کرلاڼي پښتانه هغه پښتانه د ي چې د کرکیلې او کرنې په چارو بو خت د ي،

---

383 حیات افغاني، پښتو ژباړه د دکتور لطیف یاد او فر هاد ظریفي، ۳۲۱ مخ، د پیښور چاپ.

384 پوهاند عبد الحی حبیبي، د افغانستان لنډ تاریخ، ۱۸٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې کبله د کرلاڼي کلمه د کر او کرنې سره اړخ لګولای شي.[385]

په تا ریخ حیات افغاني کې چې د کرلاڼیو د نسب کومه شجره راغلې د منـــو د ښـــاخونو، خیلونـــو او څـــانګو نومونه یې په د ې ډول راغلي د ي:

کود ی، ککی او بیا موسی زي، منګل، توري، هني، ورد ګ، د لازاک، اورکزي، موسی خیل، جاني خیل،لـــوري خیل، یعقوب خیل، ذکریا خیل، امازي، یاسین خیل، مند یزي، ماني زي، مو ني زي، حید ر زي، حســـي زي، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیي زي، سمر زي، سلطان خیل، امبره خیل، لبنکري خیل، حاجي میر خیل، میر وعظ خیل، بډا خیل، ناغه خیل، بر هان، خوګیاڼي، سلیمان، شیتک، اپرید ي، خټک، څد راڼ، اتما نخیل، میرل خیل، خـــوجړه، مو ګی، کمال خیل، علي زي، مسوزي، د ولت زي، اسماعیل زي، لشکر زي، محمد خیل، ســـتاري خیـــل، فیـــروز خیـــل، نپیرونې، سه پای، عبد العزیز خیل، ماني خیل، بر احمد خیل، بید اد خیل، اصغر خیل، صبوره خیل، احمد خیل، ساوزي، مست علي خیل، سلار خیل، خوید اد خیل، علي خواجه خیل، سید خیل، میر زای خیل، رابیا خیل، ممازي، ابا خیل، خد ي زي، علي شیر زي، ماموزي او پاړي.[386]

په او سني وخت کې کرلاڼي پښتانه پر ډېرو قبیلو ویشل شوي د ي چې د ځینو مهمو قبیلو نومونه یې د اد ي:

د لازاک، اورکزي، منګل، هني، ورد ګ، اپرید ي، خټک، څد راڼ، اتمانخیل، خوږیاڼي، پړبه، عبد الرحمن یـــا د رمان، ځاځي، توري، وزیر، مسید یا مسعود، ګوربز، د وړ، تڼي، شیتک، بنوڅي، بنګښ، مقبـــل، ســـبري، منـــد وزي، اسماعیل خیل، زموخت یا زویمشت اوسبري چې د غې قبیلې بیا په ډېرو خیلونو، ښاخونو او څا نګو بانـــد ې ویشـــل شوي د ي.[387]

کرلاڼي پښتانه نه یوازې په افغا نستان کې اوسي، بلکې په پښتونخوا، پاکستان او په هند کې هم استو ګنـــه لـــري. کرلاڼي پښتانه په عمو مي ډول د ډیورنډ د پولي د واړو غاړو ته په د اسې سیمو کې پراته د ي چې د پوځي او ســـوق الجیشي پلوه ډېر اهمیت لري، له همد ې کبله د ه چې کرلاڼي قبیلې د پولې د واړو خو اووتـــه د د واړو هیـــواد ونـــو افغانستان او پاکستان په برخلیک کې مهم رول لوبوي چې د غه واقعیت همد ا اوس هم موږ په عملي توګه ګورو او انکار ترې نه شو کولای.

کرلاڼي پښتانه په مجموع کې تورزن خلک د ي. د وی د خپل هیواد افغانستان سره ژوره مینه لري د ســـکند ر، چنګیز، انګریز، روس او تر او سني وخته پورې واخله د وی د بلو سګرو او تیري کو نکو ځواکونو پـــر خلاف پـــه میړانې راپورته شوي د ی. له همد ې کبله د د وی رول د د ې هیواد په سیاسي او ټولنیز بر خلیک کې له پا مه نه شـــو غورځولای او ډېر مهم ګڼل کیږي.

385 وګوره، پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۲۱۱ مخ، لمن لیک.

386 حیات افغاني، ۳۲۳ مخ د کرلاڼیو شجره.

387 پښتني قبیلې، ۲۱۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

121.1 د هند په بنګال کې د کرلاڼي پښتنو واکمني

که څه هم په هند کې د پښتني لود یانو په وخت کې کرلاڼیو پښتنو یو شمیر پو ځې د ند ې د رلودلــې، خــو د وی په هغه وخت کې د ومره مشهور نه وو. د د وی د شهرت انګازې هغه وخت خپرې شوې چې په هنــدکــې ســوري واکمنانو واکمني د رلوده او په اصل کې په هند کې د کرلاڼي قبیله د خپلو د وو نامتو شخصیتونو یعنې تاج خــانکــر لاڼي ۱۵٦٤ زیږد یز او سلیمان کرلاڼي ۱۵۵۵-۱۵٦۱ زیږد یز چې د جمال خان کر لاڼي زامن وو له کبله مشهوره شوه.[388]

121.1.1 تاج خان کرلاڼي

تاج خان کرلاڼی د هند په بیهار او بنګال کې د کرلاڼي پښتنو د واکمنۍ بنسټ ایښود ونکی.

د هند په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د تاج خان کرلاڼي او سلیمان کرلاڼي نومونه چې د سوري شیر شاه پوځي جنرالان وو د قنوج په جګړه کې لید لای شو. د ا هغه جګړه وه چې شیر شاه د مغولي واکمن همایون پر خلاف ګټلــې وه او د غو د وو تنو کرلاڼیو د هغه خد مت په بد ل کې چې شیر شاه ته یې کړي وو د شیرشاه له خوا د وی ته په خـــواص پور، ټانډه او د جنوبي بیهار په سیمو کې جاګیرونه ورکړل شول.

د غه د واړه ورونه ډېر هو ښیار او ځیرک اود ډېر ې پو هې اوسیاسي تد بیر خا وند ان ول او شـــیر شـــاه د د واړو قد ر او د رناوی کاوه او په تیره بیا د تاج خان کرلاڼي وړتیا او بیسارې پوهې پر شیر شاه ډېره اغیزه کړې وه او نو موړی یې د خپل زوی جلال خان چې وروسته یې د اسلام شاه لقب د رلود ښوونکی او استاد ټا کلی و.

د اسلام شاه د واکمنۍ په وخت کې هم تاج خان د ډېر ځواک څښتن و او ډېر اعتبار یې پرې کاوه ان ترد ې چـــې د خپلې مړینې په وخت کې یې هم نو موړی ته د خپل نابالغ زوی فیروز شاه روزنه او پا لنه سپارلې وه. د ې له کبلــــه چې پر اسلام شاه باند ې تاج خان ډېر ګران و او پرد ه یې ډېر اعتماد کاوه، نو هغه امیران چې د اسلام شاه سره جوړ نه وو د تاج خان په مخالفت کې ولاړ وو. کله چې بیا عاد ل خان د اسلام شاه پرتخت کښیناست نو د تاج خان کر لاڼي لپـــاره خبره نوره هم ګرانه شوه. د د ې لپاره چې تاج خان یو مد بر او د ستر ځواک څښتن و، نو عاد ل شاه په څر ګند ه تو ګه د هغه سره د خپلو اړیکو خرابول نه غو ښتل، خو په پټه او په زړه کې یې نوموړی نه خوښید ه.

وروسته بیا چې د د ه په وړاند ې د عاد ل شاه او نورو امیرانو په کړوو‌ړو کې بد لون رامینځ ته شو نـــو د ی هم په چو په خو له د عاد لشاه له د رباره وتښتید او جنوبي بیهار ته لاړ. په ۱۵۵۷ زیږد یز کال‌کـــې چـــې د محمـــد شـــاه سوري زوی بهاد رشاه د عاد ل شاه پر خلاف برید وکړ نو تاج خان یې ملګر تیا کوله.

د عاد ل شاه تر مړینې وروسته چې بهاد ر شاه بیهار په خپله ولکه کې راووست، نو تاج خان یې د د غې صوبې ګورنر وټاکه.

---

388 سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤. مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال ۱۵٦٤ زېږ. د يز کې تاج خان کر لاڼي پر بينګال بريد وکړ او د بينګال او بيهار صوبې د د ه په ولکه کې راغلې او په د ې ډول يې د هند په ختيز کې د کرلاڼيو پښتنو د واکمنۍ بنسټ کېښود.

لکه چې د مخه وويل شول چې تاج خان کرلاڼی يو مد بر پښتون او د سياست په رموزو پوه سړی و. هغه پــه د ې پو هيد ه چې مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د بيهار او بينګال د نيولو سره ځومره ډېره ليوالتيا لري، له همد ې کبله نوموړي له پيله د ا پا ليسي غوره کړه تر څو په بيهار او بينګال کې خپله واکمني ټينګه او مستحکمه نکړي نو د مغو لو سره ډغرې وهل څه اسا نه کار نه د ی. همد ا وجه وه چې نو موړي د مغولو د ختيزو صوبود وايسرا ی خانزمان سره د وستانه اړيکي ټينګ کړل، خوژوند ورسره ملګر تيا ونکړه او د بينګال تر سوبې وروسته په ۱۵٦۵ زيږ د يز کال کې مړشو.

بايد زياته کړو چې مؤرخينو د تاج خان کرلاڼي د پوهې، زړورتيا او تد بير ډېره ستا ينه کړې د ه. د هند د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ورې د مشهور مؤرخ او د منتخب التواريخ د مولف ملا عبد القاد ر بد ايوني ۹٤۷ - ۱ـ۳ هجري په قول تاج خان کرلاڼی په پښتنو کې يو پوه، مد بر او فاضل شخصيت تير شوی د ی.[389]

121.1.2 سلېمان کرلاڼي

د تاج خان کرلاڼي تر مړينې وروسته د هغه ورور سليمان کر لاڼی (۱۵٦۵ - ۱۵۷۲ زيږد يز) د بينګال او بيهار د واکمنۍ پر ګد ۍ کښيناست.

په ختيز هند وستان کې د سليمان کر لاڼي د واکمنۍ د وره يوه روښانه او ځلاند ه د وره ګڼل کيږي. سليمان کر لاڼی هم د خپل ورور تاج خان کر لاڼي په څېر يو مد بر او هو ښيار سيا ستپوه و. د ی د تا ج خان کر لاڼي دپا ليسۍ لاروی واو هغې پا ليسۍ ته يې نوره هم ود ه ورکړه.سليمان کر لاڼي د خپل ورور تا ج خان کر لاڼي په څېر د مغولو د وايسرای خانزمان سره خپلې اړيکې خوږې کړې. د ه په بينګال کې د پښتنو د يوې پياوړې واکمنۍ په جوړولو کې ستر رول ولو باوه. سليمان کر لاڼی په د اسې وخت کې د چارو واګې ونيولې چې د سوري قبيلې بيلا بيل ښا خونه او ځانګې لو مړی د خپل منځي جګړو او بيا د مغو لو سره د جګړو له کبله ځپل شوې وې او پښتانه په عمو مي تو ګه بې مشره پاتې ول او د غه د سيا سي واک نه بې برخې پښتانه چې د يوه ليډر شيپ په تلا ش کې ول د سليمان کر لاڼي پر شا اوخوا راټول شول او نه يوازې يې د هغه په د ربار کې يې منصبو نه تر لا سه کړل، بلکې د سليمان کر لاڼي سياسي او پو ځي قوت يې نور هم پياوړی کړ.

سليمان کر لاڼی يو ډېر پر هيز ګاره، په علم او پو هې مين او نياو من واکمن و. د د ه د عصر ټول مؤ رخين په د ې خبرې سره يوه خوله د ي چې نو موړی يو پر هيزګار او عاد ل واکمن و او د عالمانو او پو هانو ډېر د رناوی او قد ر يې کاوه او تل به د عالمانو او پو هانو په ټولي کې نا ست وو او د د وی د عالمانه ارشاد اتو نه به يې خوند اخيست.

389 http://en.wikipedia.org/wiki/Taj_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بد ايوني په قول کله چې اکبر پا چا د دې خبرې نه خبر شو چې سليمان خان کر لاڼی په د ومره زياته اند ازه د عا لمانو قد ر او د رناوی کوي، نو د هغه په زړه کې هم د ا تلو سه او ليو التيا پيد ا شوه چې هغه د ې هم يو د اسې ځای جوړ کړي چې عالمان او پو هان پکې راغونډ او ناسته پاسته ولري او په فلسفې او مذهبي مسائلو بحثونه وکړي.

د واکمنۍ په چارو کې هم سليمان خان کر لاڼی يو بې تعصبه انسان و. د ه د مسلمانانو او هند وانو سره مساوي چلند کاوه.د د ه د واکمنۍ په وخت کې هند وان په ډېرو مهمو د ولتي د ند و گو مارل شوي وو.يو بنگالی هند و رامانند ا گوها او د هغه زامن بها يا نند ا، گونند ا او سبا نند ا لوړې د ولتي څوکۍ د رلود لې او ان چې د وزارتونو د ند ې يې هم تر لا سه کړې. د بها يا نند ا زوی سري هاري د سليمان د زوی د اؤد خان کر لاڼي د کو چنيوالي ملگری او د وست و. کله چې د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍد چارو واگې تر لا سه کړې نو د سري هاري رتبه او منصب نور هم لوړ شو. د اؤد خان هغه ته د وزير اعظم د ند ه ورکړه او د هغه سلا او مشورو ته به يې په د رنه ستر گه کتل.

1. د اوړيسا سوبه

د سليمان خان کرلاڼي د واکمنۍ د وخت يوه مهمه پېښه د اوه چې اوړيسا فتحه شوه او د بينگال په واکمنۍ کې يې شا مله کړه. په هغه وخت کې د اوړيسا صو به يا ايالت د يوه هند و راجا په ولکه کې وه او ابر اهيم خان سوري چې د هر ځای نه نا هيلی شوی او د سياسي ځواک نه بې بر خې سا تل شوی وهغه اوړيسا د صوبې واکمن يا راجا ته پناه وړې وه او د هغه ځای راجا هم نو موړي ته په د ې شرط پناه ورکړې وه چې د سليمان خان کر لاڼي پر خلاف به جگړه کوي او بينگال او بيهار به ورته فتحه کوي. سليمان کر لاڼی هم د ې وضعې او حالت نه ښه خبر و او د يوه منا سب وخت په لټه کې و.

په ۱٥٦٧ زيږ. د يز کال چې مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د راجستهان پرچتو رگړ بلند ې پر پوځي عمليا تو بو خت و سليمان کر لاڼی د خپل زوی بايزيد مې ۱٥٧٢ زيږد يز او خپل يوه جنرال کالا پهاړ تر مشرۍ لا ند ې پر اړيسا بريد وکړ او تر يوې خو نړۍ جگړې وروسته سليمان کر لاڼي ته د اوړيسا سو به ور په بر خه شوه او د غه صو به يې د بينگال په واکمنۍ کې شا مله کړه. د د ې سوبې په تر سره کولوسره نه يوازې د سليمان کر لاڼي د واکمنۍ لمنه پر اخه شوه، بلکې له مالي پلوه هم ډېر پياوړی شو. سليمان کر لاڼي په او ړيسا کې خپل يو وفاد اره وزير ميا لود ي چې په لود ي خان سره هم مشهور و د اوړيسا د گورنر او خپل بل جنرال قتلو خا ن لوانی (لو ها نی) يې د پورې د سيمې گورنر وټا که.

لکه چې د مخه وويل شول اکبر پا چا د خپلې واکمنۍ له پيله د ا هوډ کړی و چې په هر ډول کيد ای شي بايد په هند کې پښتانه د سياسي ځواک او برم نه بې بر خې کړي او د همد ې مو خې د تر لا سه کو لو لپاره يې مو قع لټوله.

د سليمان کر لاڼي واکمني د اکبر پا چا په ستر گو کې يو اغزی و او د ی يې نشو زغملای. له بلې خوا سليمان کر لاڼی هم يو مد بر او د سيا سي پو هې خاوند و او تر څو يې وسه رسيد له د پو ځي زور از مو ينې نه يې ځان ليرې ساته او په د ې لړ کې يې ډېره محتا طا نه پا ليسي غوره کړې وه، سره له د ې چې د هغه په واکمنۍ کې د بينگال، بيهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اوړیسا په څېر زر خیزه سیمې او صو بې شا ملې وې او د هغه مالي وسایل او پو ځي ځواک ډېر پیاوړی و۔

په ۱۵٦۷ زیږ د یز کال کې کله چې د هند د ختیزو سیمو لپاره د مغو لي حکومت وایسرای خانزمان ووژل شـــو، نو سلیمان کرلاڼی له د ې کبله خپه شو چې د د ه سره یې خوږې اړیکي د رلود لې، خو سلیمان کر لاڼي بیا هـــم د خپـــل پوه او تجر به لرونکي وزیر لود ي خان په سلا او مشورې سره هغه زړې پا لیسۍ ته د وام ورکړ او د مغولو د نــــوي وایسرای منعم خان سره یې هم د وستانه اړیکي ټینګ کړل او تر هغه پورې چې ژوند ی و د خپل تد بیر او سیاسي‌پــو هې په وجه یې په بینګال کې یې د پښتنو لپاره یوه پراخه او پیاوړې واکمني رامینځ ته کړه او پښتنو امیرانو ته یـــې د چارو اګې سپارلې وې، تر څو چې د مغولو د ربار ته لاړ نه شي او د ستر خو شال بابا په خبره د مغولو د منصبو نو په هوس نه شي۔ د ا یو حقیقت د ی چې د سلیمان کر لاڼي تر مړینې وروسته د پښتنو یو والي ته سخت زیـــان ورســید، ځکه د د ه تر مړ ینې وروسته یې زامنو هر یوه بایزید خان کر لاڼي او د اؤد خان کر لاڼي د خپل پلار د پا لیســـۍ‌پـــر خلاف ګا مو نه او چت کړل۔[390]

2. د کوچ بیهار سوبه

د سلیمان خان کر لاڼي په وخت کې د کوچ بیهار د نیولو لپاره نو موړي خپل لوی پو ځي افسرکالا پهاړ ولیـــږه۔ کالا پهاړ د براهما پورترا د سیند نه هم ور تیر شو او د کاماتا جنرال شوکلاد هواجا چې د کو چ بیهار د واکمـــن وشـــوا سنګها د ریم زوی یې مات کړ او تر تیجپور پور ې یې چې اوس یې د ینا چپو ر بولي او د بنګله د یش هېـــواد یـــوه ولسوالي د ه پر مختګ وکړ اوپه د ې تو ګه کو چ بیهار هم فتحه شو۔[391]

لنډه د اچې سلیمان کر لاڼی یو عاد ل او سوله خو ښوونکی واکمن و چې د د ه د واکمنۍ په وخت کې د بینګـــال او بیهار خلک خو شاله وو۔ نوموړی په ۱۵۷۲ زیږ د یز کال کې له د ې فاني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې۔

121.1.3 بایزید خان کرلاڼی

هغه وخت چې سلیمان خان کر لاڼی د ۱۵۷۲ زیږد یز کال د اکتوبر په میاشت کې وفات شو نو د هغـــه‌پـــر ځـــای بایزید خان کر لاڼی (۱۵۷۲ زیږد یز) د بینګال پر تخت کښیناست۔ تر تخت کښینا ستلو وروسته هغه د خپل پلار سلیمان خان کر لاڼي پا لیسي او تګلاره پر ینبود له او خطبه او سکه یې په خپل نا مه جاري کړه۔ با یزید خان کر لاڼي نه یـــوازې د واکمنۍ په چارو کې د خپل پلار تګلاره پر ینبود له، بلکې د هغو پښتنو امیرانو سره یې هم مخالفت پیل کړ چې د د ه د پلار د واکمنۍ په وخت کې یې ستر ستر منصبو نه د رلود ل۔ د د ې پا یله د ا شوه چې ټول پښتانه امیران له د ه نه په ډار

کې شول او د د ه پر خلاف یې ساز شو نه او منصو بې جوړې کړې چې مشري یې د سلیمان خان کر لاڼي یوه

390 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/S_0593.HTM

391 http://en.wikipedia.org/wiki/Sulaiman_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال قتلو خان لوانړي (لوهانړي) ته ور په غاړه وه. د همدې سازشونو په نتیجه کې بایزید خان د خپل اوښي هنسو نو مې له خوا د خپلې واکمنۍ په اتلسمه ورځ ووژل شو. د بایزید وژنې د پښتنو امیرانو تر مینځ قبیلوي شخړو او تعصباتو ته لمن ووهله او امیران په خپلو کې په جلا جلا ډلو سره وویشل شول او د تخت د نیولو لپاره د رېې تنه کلند ید ان و د رید ل چې د غو شخړو او لا نجو ته د سلیمان خان کر لانړي وفاد اره وزیر میا لود ي د پای ټکی کیښود او هغه د اچې د سلیمان خان کر لانړي د ویم زوی د اؤد خان یې د واکمنۍ لپاره مناسب تن وباله او په د ې تو ګه د اؤد خان کر لانړي د بینګال د پښتون واکمن په تو ګه د واکمنۍ پر ګد ۍ کښیناست[392]

121.1.4 د اؤد خان یا د اؤد شاه کر لانړی

لکه چې د مخه وویل شو د اود خان کر لانړی (۱۵۷۲- ۱۵۷٦) د خپل ورور بایزید خان تر وژلوو روسته د بینګال د کرلانړیو پښتنو پر تخت تکیه وکړه چې په د ې برخه کې لود ي خان د د ه سره مر سته وکړه او نور پښتانه امیران یې په د ې خبرې قا نع کړل چې د اؤد خان د واکمنۍ لپاره یو منا سب شخص د ی.

لود ي خان یو ریښتینی پښتون وچې د ټولو پښتنو یو والی یې غو ښت.د د ه د تد بیر او پو هې په وجه تر ډېره حد ه پورې په پښتنو کې یو والی رامینځ ته شو. د اؤد خان کرلانړي هم تر یوې مود ې پورې د لود ي خان سلا او مشورو ته غوږ نیوه، خو د ې حا لت ډېر د وام ونکړ. د اؤد خان یو احسا ساتي ځوان و او ویل به یې چې زه د ومره پر اخه واکمني لرم او بیهار، بینګال او اوړیسا زما د واکمنۍ په ولکه کې د ي نو زه د اکبر پا چا نه په څه کې کم یم. هماغه و چې د خپل ورور بایزید خان په څیر یې خطبه او سکه په خپل نامه جاري کړه او د مغولود حکومت په څېر خپلو وزیرانو او امیرانو ته یې القاب ور کول او ځان یې په هند وستان کې د یوه جلا او خود مختاره واکمن په تو ګه اعلان کړ.

اکبر پا چا چې د د ه د پلار سلیمان کر لانړي له وخته د پښتنو واکمني نه شوه زغملی نو ځکه یې خپل وایسرای منعم خان ته امر وکړ چې پر بیهار برید وکړي. لکه چې د مخه وویل شول د بایزید خان کرلانړي تر وژلو وروسته په پښتنو کې یووالی کمزوری شوی و، که څه هم د لود ي خان د تد بیر او سیاسي پوهې په بر کت د غه پښتانه سرملېر شانته راغونډ او یو مو ټی شوي وو، خو د ځینو امیرانو تر مینځ لا هم مخا لفتونه او تر بګنیو شتون د رلود.د ې مخا لفتونو د د اؤد خان کر لانړي په زړه کې شکو نه راپید ا کړل او په پا یله کې یې لو مړی د لود یخان زوی او تر هغه وروسته یې د هغه پلار لود ي خان وواژه. د لود ي خان او د هغه د زوی وژنې نه یوازې د پښتنو یووالي ته سخت زیان ورساوه، بلکې د هغه په وژنې سره د مغولو په وړاند ې یو لوی خنډ هم له مینځه ولاړ اود ا یو د اسې حقیقت د ی چې د مغو لي د ربار مؤرخ ابو الفضل هم پرې اعتراف کوي او ایي:

"د ا د اکبر پا چا نیکمر غي وه چې د هغه د ښمن د اود خان کر لانړي پخپله لود ي خان وواژه اود ا هغه کار و چې

392 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/B_0365.HTM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکبر پا چاپو ځیانو د ډېرو هلو ځلو سره سره هم نه شو تر سره کولای." [393]

د پو رتنۍ خبر ې نه د ا جوتیږي چې لود ي خان د ځو مره ستر شخصیت خاوند و چې مغولي واکمن اکبر هم د هغه نه ویره د رلود ه او د هغه د ځپلو په فکر کې و. د تاریخي مستند و روایتو نو پر بنسټ د اؤد خان کر لاڼی، میالود ي یا لود ي خان د قتلو خان لواڼي، گجر خان کر لاڼي او سري هاري چې د د اؤد خان د کو چنیوالي ملگری وپه لمسون وواژه. د لود ي خان تر وژنې وروسته قتلو خان لواڼي ته د وزارت د ند ه او سري هاري ته د و ک الت د نـد ه ورکړل شوه. قتلو خا لواڼي او سري هاري نه یوازې چې د لود ي خان په وژنه کې لاس د رلود، بلکې د غـو د واړو امیرانو په ډېرو نازکو شیبو کې د خپلو شخصي گټو لپاره د مغولي د ربار سره سازشو نه هم وکړل او د د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍ بیړۍ یې ډوبه کړه.

د د اؤد خان کر لاڼي له خوا د لود ي خان وژنې په پښتنو کې ډېره ستره بې اتفاقي رامینځ ته کړه. اکبر پا چـا خو هسې هم پښتنو ته په او بو کې خولې خولې کید ه او د اسې ښه وخت په لاس ورغلی و چې باید له هغه نه یې گټه اوچته کړې وای. همد او چې اکبر پا چا د جو نپور گورنر منعم خان په د ې کار وگوماره چې بلیـد د د اؤد خـان سـره جگړه وکړي. ویل کیږي چې د اؤد خان ۱۴ــ تنه پلي سر تیري، ٤ــ تنه سـپاره، ۲ــ ټوپـک اوتوپـونه او ډول ډول وسلې، ۳۶ــ جنگي ها تیان او په سلگونو جنگي بیړۍ د رلود لې او په خپل پو ځي ځواک ډېر نازید ه او ځان یې د د ې جوگه گاڼه چې د اکبر پا چا سر ه وجنگیږي. هماغه و چې منعم خان په ۱۵۷۳ زیږد یز کال کې د یوه لوی پوځ سـره پـر بیها ر برید وکړ.

که څه هم د اود خان کر لاڼي د مغولو سره د مقا بلې لپاره یو ستر پوځ د رلود، خو هغه پټنې ته لاړ او پـه پوځي کلا اوچاونۍ کې پا تې شو. مغولي پو ځونو کلا محا صره کړه، خو مغو لي پو ځو نو د غه محاصره نه شـوه مـا تولی.

په پای کې په ۱۵۷٤ زیږد یز کال کې پخپله اکبر پا چا په د اسې حال کې چې د وه نور جنرالان تود رمل او مـان سینگ هم ورسره ملگري ول پر حاجي پور برید وکړ، ځکه چې د اؤد خان او د پټنې د کلا محصو رینو ته به خواړه او د جگړې سامان الات د حا جي پور نه رارسید ل. اکبرپا چا د حا جي پور سیمه تر یوې سختې خـونـړۍ جگـړې نـه وروسته فتحه کړه چې د حا جي پور په نیولو سره د پښتنو زړونه مات شول، خو سره له د ې هم د اؤد خان کر لاڼی د کلا پر یښو د لو ته تیار نه و. ویل کیږي چې هغه په نا خبرۍ کې نشه کړل شو او په هماغه شپه یې د کلا نه راویو سـت او د بینگال خو اته یې بوته. ویل کیږي چې د کلا د خالي کو لو کار گوجر خان کر لاڼي ته سپارل شوی و او په د ې کار سره پښتنو ته ډېر زیان ورسید. هغه د اچې مغو لو د شپې په توره تیاره کې د سیند بند مات کړ او د ومره او به ډېرې شوې چې د پښتنو د پوځ ډېر شمېر هاتیان او اسونه د مغولو د پوځ لا س ته ورغلل او ډېر شمېر پښتانه په سیند کې لا هو شول او ډېر شمېر هم د مغولو د تورو په گوزارونو ووژل شول او پا تې یې ژوند ي ونیول شول.

---

393 پښتنا نه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغو لو له خواپښتنې د کلا ترنیو لو وروسته په ۱۵۷٤ زیږ د یز کال کې مغولو له پښتنو نه سراج ګړهـــه، مـــو نګهیر، بهاګلپور او کول ګنک او نورې ډېرې سیمې ونیولې.

تر د ې ماتې وروسته د اود خان کر لاڼی بینګال ته لاړ اود بینګال د خوند ي ساتلو لپاره یې د تیلو ګړهي د ره پیاوړې کړه. د ا د ره د لر غو نو زما نو راپد بخوا د شمالي هند نه بینګال ته د ور ننوتلو د روازه ګڼله کید له. د د ې د رې د خوند ي سا تلو لپاره سوري شیرشاه د خپلې واکمنۍ په وخت کې یوه کلا هم جـــوړهکـــړې وه. مغـــولي واکمـــن اکبراګرې یعنې خپلې پلا زمېښې ته د بېرته ستنید و په وخت کې منعم خان د بیهار او بینګال ګورنر وټاکه او تود رمل یې هم ورته پر ښبود څو له د ه سره مر سته وکړي. په د غه وخت کې د مغولي پوځ مشر منعـــم خـــانهـــم د اود خـــان تعقیباوه او د خپلو پو ځو نو سره یې ځان د تیلو ګړهي د رې ته ورورساوه، خو منعم خان ته پرد ې د رې باند ې تیر ید ل څه اسا نه خبره نه وه. د منعم خان په د غې ستو نزې کې د سیمې ځینو ځمکه والو مر سته وکړه او هغـــهتـــهیـــې بینګال ته د ننوتلو لپاره یوه بله پټه لاره ور وښو د له.منعم خان هم خپلې پو ځې ډلګۍ له د ې لارې د بینګال خـــو لتـــه ولیږلې. کله چې د تیلو ګړ هې د رې د ساتنې پو ځیانو چې د د اؤد خان کر لاڼي له خوا په د ې د ند ې ګومـــارل شـــوي وو د ا حالت ولید نو د تیلو ګړ هي د ره یې پر ښبود له او د تیلو ګړ هي د ره د کو مې جګړې پر ته د مغولو د پوځ په ولکه کې راغله. د مغولو له خواد تیلي ګړ هي د رې نیول په حقیقت کې د ټول بینګال د نیولو په مانا و. د اؤد خان کـــر لاڼی چې د د ې حالاتو نه خبر شو نو خپله پلا زمېښنه یې د ټانډې نه ستګاون ته ولیږد وله، خو منعم خان د ۱۵۷٤ زیـــږد یز کال د سپتمبر په میا شت کې یې ټانډه او ستګاون هم ونیول او په بینګال کې یې خپل وړاند ې تګ ته د وام ورکړ.

په کال ۱۵۷۵ زیږد یز کال کې د توکاري په سیمه کې چې اوس د بینګال د مید ناپور په ولسوالۍ پورې اړه لري د مغولو او پښتنو تر مینځ یوه خو نړۍ جګړه وشوه او سوبه د پښتنو په بر خه شوه چې په د ې جګړه ې د د اؤد خان پوځي جنرال ګو جر خان ښه وځلید، خو له بد ه مر غه پښتانه پو ځیان د غلیم د پوځ په ولجو را ټولولو بو خت شول. مغولي پوځ چې د د وی د غه حالت ولید نو بیا یې پر د وی برید وکړ چې په پا یله کې ډېر پښتانه پو ځیان ووژل شول

او ډېر شمېر د مغو لو پو ځیانو ته ژوند ي په لاس ورغلل چې د پښتنود ا ټول جنګي بند یان د منعم خان پـــه امرووژل شول او د د وی د ککریو او سرونو نه یې اتیا لوړې مناري جوړې کړې.

د ې ماتې د پښتنو پوځي او جنګي مورال او د د اؤد خان پوځي پیاوړتیا ته سخت زیان ورساوه. مغول چـــې د پښتنواو د اؤد خان کر لاڼي په حال ښه خبر وو، نو د اؤد خان ته یې د یوې شیبې لپاره د ساه ایستلو مجال او وخت نـــه ورکاوه او تر د ې ما تې وروسته د اؤد خان کرلا ڼی د کټک کلا ته لاړ اوهلته یې پناه یوړه او د مغولو سره یې د سولې د خبرو غو ښتنه وکړه او د سولې خبرې اترې پیل شوې. که څه هم مغولو جګړه ګټلې وه، خو جګړو د وی هم ځپلـــي وو نو د وی هم مجبور شول چې د د اؤد خان سره د سولې خبروته غاړه کیږد ي. په پای کې د د وی تر مینځ یو تړون لا سلیک شو چې د هغې له مخې د اؤد خان کر لاڼي د بیهار او بینګال صو بې مغولو ته ورکړې او د اوړیسا صو بـــه د د اؤد خان سره پا تې شوه، خو پښتنو امیرانو په بیهار او بینګال کې د مغولو ځواک ونه مانه او په د غو سیمو کې یېلـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولو سره جنګونه کول، په تېره بیا د بینګال شمالي او د بیهار جنو بي برخې د پښتنو په لا س کې وې.

تر د ې تېرون شپږ میا شتې ورو سته منعم خان د ۱۵۷۵ کال د اکتو بر د میا شتې په ۲۳ نېټه مړ شو. د منعم خان تر

مړ ینې وروسته د اؤد خان بیا د بیهار او بینګال د نیولو هوډ وکړ، هغه په ډ یرې چو پتیا ســر مېــر بینګــال برید وکړ او خپله زړه او پخوانۍ پلا زمېښه ټانډه یې بیا په خپله ولکه کې راوسته او د تیلو ګر هي د ره یې هــم بنــه پیاوړې کړه. د د اؤد خان کرلاڼي د ې نا ببره برید ونو په بینګال کې مغولي پو ځو نه وویرول او هغوی د جګړې نــــه پر ته بینګال

اکبر پا چا چې په خپلې د ارالخلا فه یا پلا زمېښې اګره کې د د ې پېښنو نه خبر شو نو د خا ن جهان او تود ر مل تر مشرۍ لاند ې یې یو ستر پو ځ د بینګال د بیا نیولو لپار ه وګو ماره او د غه پوځ د ۱۵۷۵ زېږ د یز کال د نوامبر په

میا شت کې د اګرې نه د بینګال په لور ورروان شو او بها ګلپور ته نږد ې د بینګال نه د مغو لو تښتید لی پوځ هم ورسره یو ځای شو، خو د ې تښتید لي پوځ د ومره ویرې اخیستی و چې د نوي پوځ سره په سختۍ د بینګال د تلو لپاره چمتو شو.

د ځلې د اؤد خا ن کر لاڼي د تیلي ګړ هي د پیاوړ تیا لپاره ۳___ تنه پښتا نه ګو مارلي ول، خو د یوه خــونــړۍ جګړې په ترڅ کې مغول په د ې وتو انېد ل چې د ا مهمه د روازه ونیسي. خانجهان د ټانډې خواته مخه کړه او د اؤد خان د د ه سره د مقا بلې لپاره د راج محل د ره نیولې وه او د لته د اؤد خان کر لاڼي خپل ځواک د ومره پیاوړی کړی و چې مغول پو ځو نه یې پوره اووه میا شتې ایسار او ځای پر ځای تم کړل. د ې اووه میا شتني ایسارتیا، د خوړو کموالي او د پر له پسې بارانونو اوربښت د مغولي پو ځو نو زړونه وغورزول.

پرد ې بر سیره مغولي پوځ چې زیات شمېر یې سني مذ هبه ول د حسین قلي بیګ چې اکبرپــا چــا ورتــه د خانجهان لقب ورکړی او شیعه مذ هبه و تر مشرۍ لاند ې جګړې کو لو ته تیار نه ول او د ا د اسې عوامل ګڼل کید ای شي چې د د اؤد خان کر لاڼي په ګټه وو. خانجهان چې د خپل پوځ حالت د رک کړ نو سمد لاسه یې د اکبر پا چا نه د خوراکي تو کو او پوځیانو د ور لیږلو غو ښتنه وکړه او اکبر هم هغه ته سمد لاسه خوراکي توکي او سا مان الات او پو ځیان ور ولیږل.له بلې خوا خانجهان د د اؤد خان کر لاڼي د وه مشهور امیران یعنې سري هاري او قتلو خان لواڼی د ځان پلو یان کړ ل. د اد واړه کسان هغه خلک وو چې د اؤد خان د د وی په لمسون او شیطانۍ خپل نامتو او مد بر وزیر لود ي خــان وژلی و. په د ې حسا سه شیبه کې چې د د اؤد خان کر لاڼي اود ټو لو پښتنو ژوند، عزت او نا موس له خطر سره مخــا مخ و، د د اؤد خان د د غو د ووتنو یاد و شوو امیرانو غد اري یو نه بخښنل کید ونکی جرم ګڼل کیږي. ویل کیږي چې سري هاري د مغولو د پوځ جنرال خانجهان ته د د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍ مهم سند ونه او پو ځي پټ رازونه ور ښر ګند کړل او مغو لي جنرال د هغه سره د اژمنه وکړه چې په بد ل کې به ورته د جیسور سیمه د جا ګیر په ډول ور کوي. سري هاري نه یوازې د اچې مهم سند ونه او پټ پو ځي رازونه د مغولو په واک کې ورکړل، بلکې په د ې نا زک وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې د د اؤد خان کر لاڼي ټوله خزانه په کښتۍ کې بار کړه او په پټه یې د خپل جا ګیر سیمې جیسور ته ورســوله او خپل ورور یې هم له ځانه سره بوت. په همد ې تو ګه قتلو خان لواڼي هم د مغو لو سره ژمنه وکړه چې په جګړه کې به د مغو لو په ګټه کار کوي چې په بد ل کې ورته مغولو په اوړیسا کې د جاګیر د ورکولو ژمنه وکړه.

د مغو لو سره د راج محل ترجګړې د مخه د اؤد خان کر لاڼي ته د ا پته ولګید له چې سري هاري چې د ه پــرې اعتبار او باور د رلود له د ه سره غد اري کړې، نو د ی په د ې خبره د و مره نا هیلی او نا امید ه شو چې سمد لاســـه د راج محل په ډګر کې د مغو لو سره جګړې ته چمتو شو. د ا فیصله کوونکې جګړه د ۱۵۷۶ زیږد یز کال د جــولای د میــا شتې په ۱۲ نیټه د راج محل په ډګر کې و شوه. د هند ي تا ریخو نو په قول په د غه جګړه کې د اؤد خان کر لاڼی پخپلــه د یوه زمري په څیر د مغولي د ښمن سره تر پا یه وجنګید.

د راج محل جګړه د کر لاڼي پښتنو او مغو لو تر مینځ وروستنۍ فیصله کوونکې جګړه وه. له بد ه مر غه په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پو ځ یو ډېر تو ریالی افسر جنید خان چې هغه هم کر لاڼی پښتون اود د اؤد خـــان کر لاڼي له تر بورانو نه ګڼل کید ه هم د جګړې په پیل کې ډېر سخت ژوبل شو، خو سره له ې هم چــې ژوبــل و پــه میړانې سره و جنګید، خو ورو سته بیا د مغو لو له لا سه ووژل شو. همد اراز په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پوځ یو بل نو میالی افسر کا لا پهاړ هم سخت ژوبل شو. د د ې پیا وړو افسر انو په وژلو سره د جګړې په ډګــرکــې د پښتنو پو ځیانو مورال کمزوری او پښې یې سستې شوې او ماته یې وخوړه. په د غه وخت کې د اؤد خان کر لاڼی چې د زمري په څېر جنګېد ه د مغو لي د ښمن لا س ته ورغی. مغولي جنرال خا نجهان د د ه د وژلو امر وکړ چې تر وژلــو ورو سته یې سر له تنې غوڅ او د اکبر د ربار ته ولیږل شو.

د راج محل جګړې په ختیز هند یعنې بینګال، بیهار او اوړیسا کې د پښتنو واکمنۍ ته د پای ټکی کیښود.

د تاریخ خانجهاني ۱۰۲۱ هجري د لیکوال نعمت الله په قول د راج محل په ډګر کې د پښتنو د مــاتې ســبب د د اؤد خان کر لاڼي سره د د ه د د وو تنو امیر انو یعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري غد اري وه.

د هند د منځنیو پیړ یو د تا ریخ د یوه زد ه کوونکي په تو ګه زما د د ې مقالې د لیکوال په اند که څه هم پخپله د اؤد خان کر لاڼی یو زړور واکمن و خو ځینې سترې تیر وتنې یې هم کړې د ي چې زه یې ځینې بیلګې په لاند ې ډول پر ګو ته کوم:

1. د اؤد خان کر لاڼي با ید د خپل پلار سلیمان کر لاڼي پا لیسي تعقیب کړې وای او ډېر احسا سا تي ګا مو نه یې نه وای او چټ کړي د مغو لو سره یې د سازش او نرمۍ لاره غوره کړې وای.
2. د ه باید پر خپلو د وو تنو لوړ پورو چا رواکو یعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري باند ې د ومره زیا ت باور او اعتبار نه وای کړی.
3. د اود خان باید د قتلو خان لو اڼي او سري هاري په لمسون خپل نامتو امیر لود ي خان نه وای وژلای، ځکه چــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لود ي خان چې کوم خد متو نه د ه ته کړي و هغه یې با ید له یاد ه نه وای ایستلي.

4. د اؤد خان باید هیڅکله هم د مغو لو سره د سولې په تړ ونو باور نه وای کړای، ځکه چې مغول په هر وخت او شیبه د ې ته چمتو وو چې د پښتنو ځواک وځپي [394]

122 کسايي

کسايي د کاکړو د قبیلې یو ښاخ د ی چې د سهیلي پښتو نخوا د شال په د ره کې اباد او مېشته د ي. ابد الي احمد شاه با با د شال د ره د بلو څو مشر نصیر خان ته د هغه خد متونو په بد ل کې چې د ه ته یې کړي وو ورکړه. اوس د غه د ره د بلو چستان یوه بر خه ګڼله کیږي.[395] د کسايي د ښاخ یا د ونه د مخه د کا کړو د قبیلې په بر خه کې شوې د ه.

123 کوټي

محمد حیات خان له نن نه ۱۴۶ کلو نه وړاند ې په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې د کو ټي د ښاخ په اړوند د اسې لیکلي د ي:

"د کو ټي ښاخ خلک له اره سید ان د ي خو وروسته په وصلي تو ګه په بیټنیو کې ورګډ شول، ځکه چې د بیټ نیکه لمسی د وړسپون زوی ابر اهیم د یوه سید زوی په زویتوب ونیو ه او هغه یې لوی کړ. د غه ما شوم کوټي نو مید چې د کو ټي ښاخ هم د د ه په نوم ونو مول شو. کو ټي د ابر اهیم د اصلي زوی د وتا ني نه نیمه بر خه وا خیستله او د بیټنیو د قبیلې په یوې کورنۍ کې یې واد ه وکړ چې د محسن شاه او حسن شاه په نامه د وه زامن تری پید ا شول. محسن شاه د جنګ شاه او فیروز شاه په نامه د وه زامن د رلود ل، نو ځکه د بیټني له قبیلې نه وشمیرل شو، خو سره له ې هم د وی ته سید ان وایي او په بنو کې یوه سیمه شته چې ورته "کوټي ساد ات" وایي چې او س هم د د وی اولاد ه او نسل هلته استو ګنه لري چې ځانګې یې د میري خېل، سیني خېل او د ولت خیلو په نا مه سره یا د یږي. ویل کیږي چې د د وی بڼې، وجود او نور فزیکي جوړښت د بیټني قبیلې له نورو ښا خونو او ځانګو سره تو پیر لري.[396]

---

394 د د اؤد خان کر لاني د واکمنۍ په اړوند زما (د د ې مقالې د لیکوال)یا د د اشتونه

395 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاریخ، لو مړی ټوک، ۲۸. مخ، د کابل چاپ

396 محمد حیات خان، حیات افغاني، ۲۷۲ او ٤٥٤ مخونه، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

124 کورم خېل

د وی له اره غلجي پښتانه د ي او ځانونه په سليما نخيلو ورگډوي. د د وی يو شمېر د ننگر هار په ولايت مرکز جلال اباد په ښارکې استو گنه لري. په نوموړي ولايت کې د ۱۳٦ـ زيږ د يز کال د سر شميرنې له مخې د د وی ټول شمېر ۲۳٤ـ تنه ښود ل شوي د ي [397] چې ښايې اوس به يې په شمېر کې د وه برابره زياتوالی راغلی وي.

125 گاړي

گاړي له اره غلجي پښتانه د ي. يو شمېر يې د ننگر هار په ولايت او يو شمېر يې هم د بغلان ولايت په ځينو کليو کې مېشته د ي.

هغه شمېر گاړي چې د ننگر هار په ولايت کې مېشته د ي نو د د غه ولايت د حصارک غلجايې په ولسوالۍ کې استو گنه لري او په نو موړې ولسوالۍ کې د ۱۳٦ـ لمريز کال د سر شمير نې له مخې د د وی ټول شمېر د ۱۹۸ـ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي چې ښايې اوس يې شمېر د هغې سر شمير نې په پر تله د وه ځلې زيات شوی وي. د بغلان او ننگر هار ولا يت د گاړو سر بېره پا تې گاړي د افغانستان په بېلا بيلو ولا يتو نو کې په خواره واره ډول استو گنه لري. [398]

126 گبري

گبري په اصل کې تر کلاڼي پښتانه د ي، د پښتنو د سړبن په ټو لنيز گروپ يا ډلې پورې اړه لري او د سالا رزيو د قبيلې يو ښاخ شميرل کيږي، خو د د وی په اړه جلا جلا نظريې هم شته. د پښتنو د ځينو تو کم پو هانو په لند کله چې په شپاړسمې زيږد يزې پيړۍ کې تر کلا ڼيو د با جوړ سيمه ونيوله، نو د باجوړ په گبر نومې سيمه کې گبر يا کا فران (غير مسلمانان) او سيد ل [399] او څه وخت چې تر کلا ڼيو د گبر سيمه له د وی نه ونيوله نو د گبر او سيد ونکي يې مسلمانان کړل چې او سني گبري د هغو گبر د اوسيد ونکو اولاد ه د ه، خو د ځينو نورو په اند څه وخت چې تر کلا ڼيو د گبر سيمه ونيوله د گبر او سيد ونکي غير مسلمانان د با جوړ شمال د انگام او نورو د رو ته وتښتيد ل او په گبر کې کافران پا تې نشول.

---

397 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

398 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

399 د پښتنو ټو لنيز اقتصاد ي جو ړښت، ۲۲۹ مخ، د افغانستان د علومو اکيډيمي، د پښتو څيړنې نړيوال مرکز، کابل، ۱۳٦۲ لمريز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ د سیمې د ځمکو د ویش په وخت کې د سالار زیو یوه خیل ته د ګبر سیمه په ویش کې ورسید له چې د وخت په تیرېدو سره د غه خیل د د غې سیمې د نا مه له کبله د ګبر یو په نا مه ســـره شـــهرت وموننـــد. د پښـــتني د قبیلوي شجرو پر بنسټ ګبري په ختټه سا لارزي د ي، خو د ځای په ارتباط ورته ګبري ویل کړي.

ویل کیږي چې ګبري د سالارزیو سره یو ځای د کونړ د انګام ته راغلي د ي او د سالارزو ســـره یـــو ځـــای او سیږي او اکثریت یې خپلې ځمکې لري او سالارزي هم د وی خپل سیالان ګڼي.

پاتې د ې نه وي چې د لغمان د الینګار په د ره کې د د غه ولایت د مرکز پوړې یو اړوند ه کلی شته چې ممکـــن تر کلا نې اوسي، ځکه چې کله د کابل واکمن مغولي میر زا الغ بیګ د یو سفزیو اته سوه مشران په کابل کې له تیغه تېـــر کړل، نو یو سفزي، ګګیانې، اتمانخیل او تر کلا نې د کا بله راو کو چید ل، یوسفزي، ګګیانې او اتمانخیل ننګر هـــار او بیا له هغه ځا یه د خیبر په تاریخي لاره پیښور ته لاړل، خو تر کلا نیو په لغمان کې واړول.څه مود ه وروسته تر کلانې هم میرزا الغ بیګ ته د لغمان د خلکو د شکایت په وجه له هغه ځا یه ولیږ د ید ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پـــورې هما غلته مېشته د ي.[400]

127 ګګیانې

ګګیانې له اره سړ بنې پښتانه د ي او په بنا خي خیلو ورګډېږي. ویل کیږي چې د ا قبیله د خپلې مـــور ګـــاګۍ د نوم په وجه په ګګیا نیو سره مشهوره شوې د ه. د پښتني عنعنوي او د ود یزو روایتو نو پر بنسټ شیخا او مر جانې د وه زامن د رلود ل چې یو یې مند نو مید چې او لاد ه یې یو سفزي او مند ړ د ي او د بل نوم یې مک و.مک یوه لور د رلود له چې ګاګۍ نو مېد له او د زیر کي په نا مه یو تن ورسره واد ه کړی و چې د ګاګۍ او لاد ه اوس د هغې د نامهلـــه بله په ګګیا نیو سره مشهوره د ه، خو د مک اولاد ه ډېره نه شوه او هغه هم په ګګیا نیو ورګډېږي.[401]

د تاریخي مستند و رو ایتو نو پر بنسټ د ګګیا نیو لو مړنی استو ګنځی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غونډان او سره غره په شا و خو اکې د غوړې مر غۍ سیمه وه. ګګیا نې د ثوار لسمې زیږ د یزې پیړۍ په پیل کې د یو سفز یو. مند ړو او تر کلا نیو (تر کا نیو) سره یو ځای چې هغوی هم بنا خي خیل ول د تر ینو پښـــتنو د قـــبیلې د زور او فشار له کبله د خپلې سیمې پر یښود لو ته اړا یستل شول او له هغه خا یه لو مړی غز نې او ورو سته د کابل ور شو ګانو ته ولیږ د ید ل. په هغه وخت کې په کابل کې مغو لي واکمن میر زاالغ بیګ د کابل واکد ارو.

میرزالغ بیګ په پیل کې په مجمو عي تو ګه د بنا خي خیلو قبیلو سره بنه چلند کاوه، خو په پای کې یـــې د یـــو سفز یو او ګګیا نیو تر مینځ یې بې اتفاقي واچو له او ورو سته یې بیا د ګګیا نیو سره پو ځې مر سته وکړه او هم یـــې

400 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه

401 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۱۹-۲۲. مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل پوځ ته امر وکړ چې د یو سفز یو په وړاندې د ګګیا نیو ملګر توب وکړي. میرزا الغ بیک په دې تو ګه غو ښتل چې پښتانه په خپلو مینځو کې سره وجنګوي او د د وی یو والی او پو ځي ځواک مات کړي. یوسفز یو هم د میر زا الغ بیک او ګګیا نیو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په پا یله کې میر زا الغ بیک ماتې وخوړه. په پا ی کې میـــر زا الـــغ بیګ بله چاره ونه لید له اوڅو تنه سړي یې یو سفز یو ته ور ولیږل او د د وی ملکان یې را وغو ښتل او د هغوی ډېر عزت او د رناوی یې وکړ. یوسفزي د میرزا الغ بیګ په د غه چل ول و غو لېد ل او هره ورځ به یې له د ه ســـره‌تـــګ راتګ کاوه.[402]

میرزا الغ بیګ چې ډېر زیر ک سړی و د ا ځل یې بله د وکه رامخته کړه. یوه ورځ یې د یو سفز یو د قبیلې اته سوه مشران او ملکان په د اسې حال کې میلمانه کړل چې ټول بې وسلې ول. پرته له یوه تن نه چې محمود نو مېـــد او د محمد زوی او د یو سفز یو د قبیلې د چغر زي د ښاخ نه و له ځانه سره په پټه یوه چاړه راوړې وه. د میلمستیا په وخت کې محمود د میرزا الغ بیګ په بد نیتۍ و پو هید او خپلو نورو ملګرو ته یې وویل که ستا ســـو څـــو ښـــه وي زمـــبـــه میرزاالغ بیګ ووژنم، خو نورو ملګرو یې د ی له د ې کاره منعه کړ او ورته یې وویل چې باید د د ه د مالګې حـــق اد ا کړي، ښایي د ی له موږ سره بد ي ونکړي.[403]

ویل کیږي چې په د غه وخت کې د چنګا په نوم یو تن ګګیاڼی چې د یو سفز یو سره یې سخته د ښمني د رلود له د کابل مغولي واکمن میرزا الغ بیګ ته د اسلا او مشوره ورکړه چې په د ومره ډېر شمېر د یو سفز یو مشران چـــې بې وسلې د ي بیا په لاس نه شي د رتلای باید وخت غنیمت وګڼي او ټول ووژني. میر زا الغ بیګ هم د چنګا د غه ســـلا او مشوره ومنله او ټول یو سفزي یې ونیول او د یوه تن ملک احمد نه پر ته چې هغه هم د نورو وژل شوو مشر انو او ملکانو په غو ښتنه بچ پا تې شو پاتې ټول د یو سفزیو مشران او ملکان یې ووژل او له تېغه یې تېر کړل.

د یو سفزیو د غو اته سوه ملکانو او مشر انو تر وژل کېد و ورو سته یو سفزي، تر کلا نې او ګګیاڼي د کابل له شا اوخوانه په ډېر بیوزلي حالت کې وشړل شول او د ننګر هار خواته وکو چید ل.

هغه وخت چې په کابل کې د مغولو د کورنۍ ځواک مخ په زوال شو نو پښتانه ترین په کند هار او د هغه په شاا و خواکې ډېر پیاوړي شوي وو چې په نتیجه کې غو ریاخیل [404] هم د ښته اړ ایستل شول چې د هغوی له لا سه هغه سیمه پر یږد ي نو هغوی هم د خا ښي خیلو لاره تعقیب کړه. تر غوریا خیلو وړاند ې د ننګر هار په سیمه کې ګګیاڼي او مهمنزي [405] اباد شوي وو. د غوریا خیلو په راتلو سره ګګیا نیو د ځان لپاره د لو یې سیمې د پید ا کو لو هلې ځلې پیل کړې. تر کلا نیو هم په د غو ورځو کې یوه ډله د حالا تو د معلو مولو لپاره با جوړ ته ولیږله. ګګیا نیو هم د تر کلا نیو په سیالۍ

---

402 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، پیښور، پښتو اکیډیمي، ٦-٧ مخونه

403 حیات افغاني، د پیښور چاپ، ۱۹٦ مخ

404 غوریا خیل په اصل کې سړ بې پښتانه د ي او (مو مند و، د اود زیو، خلیلو، ځمکنیو او زیړ انیو) ته په مجمو عي ډول غو ریا خیل ویـــل کیږي. (لیکوال)

405 مهمنزي په اصل کې سړ بني پښتانه د ي او د خر شبون د زوی د زمند اولاد ه د ه. د وی په اشنغر کې او سیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځيني کسان ولېږل، خو د تر کلا ښيو له لا سه يې ماتې وخوړله او ښېرته راستانه شول. کله چې د ګګيا ښيو لاس د با جوړ نه لنډ شو نو د مهمنز يو په سلا او مشوره يې خپل سپين ږيري او مشران يو سفز يو ته په ننواتې ورولیږل او د يو سفز يو د ملک احمد نه يې د استو ګنې لپاره ځمکه وغو ښتله. ملک احمد چې د ښنا خي خيلو تر مينځ يې اتحـــاد او يو الى غوره باله نو د د وی ننواتې يې ومنله او د وی ته يې د وی د استو ګنې لپاره د د ولبــې ســيمهپــه واکـکــې ورکړه.

ګګيا ښيو ته چې کله د استو ګنې لپاره د د وابې سيمه په لاس ورغله نو د وی په ډله ايز ډول ډلې ډلــې او تــپې تپې د کرپپې له لارې د و ابې ته راغلل او هلته ميشته شول. د د و ابې په سيمه کې د ګګيا ښيو تر ميشته کيد و ورو سته د وی د د لا زاکو سره د اسې چلند غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه شواود د وی د مر ستې نه يې لاس واخيست. تر د ې وروسته د د لا زاکو او ګګيا ښيو تر مينځ په ګل بيلې نو مي ځای کې چې د د اود زيو په سيمه کې پروت د ی جګړه وشوه چې په د غې جګړې کې ګګيا ښيو د د لا زاکو له لاسه ماتې وخوړه. د ګګيا ښيو د غه ماتې ملک احمد د ښتــه اړيــو ست چې قبا يلي اتحاد او يو والی را مينځ ته کړي او د د لا زاکو سره يوې وروستۍ فيصلې ته ور سيږي.

د د ې وجه د اوه چې د د لا زاکو د لا سه يو سفزي هم په تنګ ول او همد او چې ټول يو سفزي، مند ړ، ګګيانې، مهمنزي او ګد انه په يو سلا او مشوره يو لښکر جوړ کړ او د د لا زاکو پر خلاف يې جګړه پيــلـکــړه چــې د د واړو خواوو تر مينځ د کاټلنګ او شهباز ګړی تر مينځ جګړه وشوه. د اخون د رويزه په قول په د ې جګړه کــې اتمــانخيلو ډېره ميړانه ښکاره کړه او د لا زاکو ماتې وخوړه.[406]

په اوسني وخت کې ګګيانې پيښور ته نږد ې د خيبرپښتو نخوا د هنګو د و لسوالۍ يا ډسټريکټ پورې اړوند ه سيمې د و ابې کې ميشته د ي چې له پيښوره ۱.۱ کيلو مټره يا ۶۳ ميله واټن لري. د وابه ښکلي غرونه لري چــې ډېــرې ونې پکې د ي. په د و ابه کې د ښنا خي خيلو، تور غالي، سور غالي، ترکانې، ميري خيل، مند راخيل، مزنړي او حيد ر خيلو قبيلې هم استوګنه لري. د ستر روحاني مشر او ستانه غني نيکه مزار هم هلته د ی.[407] تاريخ حيات افغاني ۱۴۶ کلونه د مخه د ګګيا ښيو د خلکو شمېر پنځه زره کونۍ ښود لي د ي.[408]

128 ګنډه پور

ګنډاپور له اره سړ بني پښتانه د ي او د د وی د لوی يا مشر نيکه نوم ستوری يا ستوريانی د ی چې په تاريخي کتا بو نو کې د استر يا نی يا او ستراني په ښو هم راغلی د ی. د پښتنو د د ود يزو شجرو پر بنسټ ستو رياني پنځــه

406 سيد بهاد ر شاه ظفر کاکا خيل، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۳۲۳ مخ

407 http://en.wikipedia.org/wiki/Doaba,_Khyber_Pakhtunkhwa

408 حيات افغاني، ۲۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زامن د رلود ل چې تری(ګنډا پور)، شیخی، مریړی، امرا او همړ نو مېد ل چې په د وی کې د تري، شيخي، مريړي او امرا او لاد ې ته په مجمو عي ډول ګنډاپور وايي او د ستور ي يا ستور ياني پنځم زوی همړ او لاد ه د خپل لوی نیکـــه ستور ي د نا مه له کبله په ستور ياني سره مشهوره د ه.[409]

محمد حيات خان په خپل مشهور اثر حيات افغاني کې د ګنډا پور د قبيلې په اړوند د اسې ليکلي د ي:

" په پيل کې د ستوري د قبيلې ټول ښا خونه د لويد يز افغا نستان په ستورياني (ځاه) نومې ځای کې چې د کند هار په شمال ختيز کې د اوو منز لو په واټن پروت د ی استو ګنه د رلو د له او د ستور ي د ټولـــو زامنـــونـــهـــتـــری (ګنډاپور) ډېر ښا يسته و چې پر هغه باند ې د شير انې د قبيلې د مشر يوه پيغله لور مينه شوه او هغه نجلـــۍ د خپـــل مور او پلار له خوښې او رضا پرته د ګنډ اپور کو رته لاړه او کنډ اپور له هغې سره د نکاح کو لو نيت وکړ، خو د ګنډ اپور پلار ستوري او د هغه نورو ورو ڼو د ی له د ې کاره منعه کړ او له ګنډاپورنه خپه شول او له هغه سره يې خپلـــې اړيکي پرې کړې. ترد ې ورو سته چې ګنډا پور په ستور ياني (ځاه) کې د خپلوورو ڼو او پلار نه مرور شونـــو پـــه ترد ي نومي ځای کې يې چې د ستورياني (ځاه) نه د وه لنډ منزله واټن لري استو ګنه غوره کړه ." [410]

لنډه د اچې کله ګنډ ا پور په ترد ي نو مي ځای کې استو ګنه غوره کړه نود کر نې په چارو بو خت او کا ريـــز ونه يې جوړ کړل او د خپلې هغې مير منې نه يې چې په مينتوب يې ورسره واد ه کړی و د د ريو زا منو خاوند شـــو چې ابراهيم، حسين او عمران نو ميد ل اوڅلورم او لاد يې يوه لوروه چې خوبۍ نو مېد له او د خپلې بلې مير منې نه يې د يعقوب په نا مه زوی وزيږېد. هغه و خت چې تری يا ګنډاپور په ترد ي کې مړ شو نو د هغـــه زوی لبـــر اهيـــم د ګنډاپور يانو مشر وټاکل شو او کله چې بيا شيخي، امرا او مريړي د ګنډاپور د نسل او شتو زيا توالی او پـــر مختـــګ وليد، نو په ستورياني (ځاه) کې يې خپله استو ګنه پر ښنود ه او په ترد ي کې د نورو پاتې ګنډا پور يانو سره يو ځای شول چې تر د ې وروسته له د وی سره په ګټې او تاوان کې شريک شول. [411]

د مغولي واکمن شاه جهان د واکمنۍ په وخت کې د پښتنو د يوې قبيلې مروتو او د و لت خيلو تر مينـځـيـــوه جګړه وشوه چې مروتو د غه جګړه وګټله اود د ولت خيلو قبيله د ټانک د سيمې نه په وتلو مجبو رشول او د د ولـــت خيلو د قبيلې لوی خان خانزمان د ګنډاپور يانو نه د مر ستې غو ښتنه وکړه او مرو ت يې له خپلو سيمو نه وشړل. تر د ې سوبې ورو سته بياد خانز مان په غو ښتنه ګند اپو ريان د روهړي په سيمه کې استوګن شول. د ګنډاپور شمال ته د د ولت خيلو قبيله، جنوب ته يې ميا خيل، لويد يز ته يې د سليمان غر او لمر خاته ته يې د يره اسماعيل خان مـــوقعيت لري.[412] د تاريخي روايتونو پر بنسټ د وی په ۱۷ ليږ د يزې پيړۍ کې له افغا نستانه د خپلې استو ګنې اوسنۍ سيمې ته ليږ د يد لي د ي. يو شمېر ګنډاپور اوس هم د افغا نستان د غزني په ولايت کې د تره کو د قبيلې تر څنګ اســـتو ګنـــه

409 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۲۲ مخ، د پيښور چاپ

410 حيات افغاني، ٤٤١ مخ، د پيښور چاپ

411 نوموړی اثر، ٤٤١ مخ

412 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، ۱۳۹۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري.

ګنډاپور زړرور او میړني خلک د ي.د وی د نګې ونې لري او پیاوړي او غښتلي خلک د ي. په د وی کې د جر ګو سیستم شته او خلک خپلې لانجې او شخړې د جرګو مرکو له لارې اواروي. د د رانې احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې ډېر خلک د د ه په پوځ کې د ند ې د رلود لې او د هغه د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې د وسله والو میړو شمېر د ولس زرو تنو ته رسید ه.

ګنډ اپور په عمو مي ډول د کر نې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. حاصلات یې غنم، جــوار، بــاجري او ډول ډول ترکارۍ د ي.په پخوا وختو نو کې به د وی په د و بې کې له د امانه لوید یز افغا نستان ته راتلل او د لته به یې د بز ګرۍ لارې چارې او د اوبو د بند ونو د جوړولو کارونه زد ه کول او سو د اګري به یې هم کوله چې په پا یله‌کــې ګنډ اپوریان په روړي کې د ډېرو ځمکو څښتنان شو ل اوپه ژمي کې به یې هند وستان ته‌تــګ رلتــګ‌کــاوه.د وی څاروي اوښان، غوایي، خره، وزي او پسونه د ي.

128.1 د ګنډاپور د قبیلې خیلونه او څا نګې

د ګنډاپور قبیله په لاند نیو خیلو نو او څا نګو ویشلې شوې د ه: [413]

1. ابراهیم زي
2. حسین زي
3. مو سی زي
4. یعقوب زي
5. رانې زي
6. خوبې زي
7. د رې پلاره

128.1.1 ابراهیم زي

ابر اهیم زي د ګنډاپور د قبیلې یو مشهور ښاخ د ی چې زیاتره په کلا چي، لوني او ماد ي کې او سېږي. نورنګ خان ابر اهیم زی د د غه ښاخ مشر و. نو موړی په ملتان کې د سکهانو پر خلا ف جنګید لی د ی او په لکهي مروت‌کــې د جاګیرونو خاوند و چې سرای نورنګ لکهي مروت د د ه د نا مه له کبله په همد ې نامه سره یا د یږي.

د ابراهیم زي څانګې د اد ي:

413 تاریخ حیات افغاني د ٤٤. او ٤٤٣ مخونو شجرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. د رې پلاره
11. احمد خيل
12. فتو خيل
13. جبيل خيل
14. قند و خيل
15. مند اد ک خيل
16. سيد ان خيل
17. حولت خيل
18. عبد لزي

128.1.2 حسين زي

د حسين زي څانګې د اد ي

1. ډوډ خيل
2. عمر خيل
3. سکند ر خيل
4. شهو خانخيل
5. نظام خيل
6. بازيد خيل
7. زاولي خيل
8. تاجي زي
9. ماني خيل
10. عالي خيل
11. جلي خيل

128.1.3 يعقوب زي

د يعقوب زيو خيلو نه په لاند ې ډول د ي

1. شاه خيل
2. د ا نه خيل
3. سروان خيل
4. پيرا خيل
5. احمد خيل
6. خواجي خيل
7. مريړ
8. موسی زي
9. ناصر خيل
10. نتو زي
11. پيراخيل
12. راناخيل
13. شاکي
14. شهزاد خيل
15. ياکخيل يا يحيي خيل
16. قد م خيل
17. سليما ن خيل
18. مهتر خيل
19. اختيار خيل
20. شبي خيل
21. بهاد ر خيل
22. محمد خيل
23. اختي خيل
24. بهلول خيل
25. د اد ي خيل
26. حيات خيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

128.1.4 عمران زي

د عمران زيو خيلو نه د اد ي

1. عيسى خيل
2. سلطان خيل
3. سيد ان خيل
4. عثمان خيل
5. ميرا خيل
6. پا مک خيل
7. د ولت خيل
8. شهاب الد ين خيل
9. باره خيل
10. گنډ خيل
11. نصرت خيل
12. زرني خيل
13. رشيد خيل
14. الله د اد خيل
15. حيد ر خيل
16. سيد خيل
17. غنډ خيل

128.1.5 خوبي زي

د خوبي زي خېلو نه د اد ي:

1. ضحاک زي
2. سکند ر زي
3. خليل خيل
4. عبد ل خيل
5. کمال خيل
6. ملا خيل
7. حيات خيل
8. بابر خيل
9. جمک خيل
10. شد اد خيل
11. علي زي
12. بهاى خانخيل
13. اند ک خيل
14. باقر خيل
15. ميد اد خيل
16. حفيظ خيل
17. ايسپ خيل
18. زرنيخيل
19. کو هک زي
20. غوراني
21. مر هيل
22. رنهازي
23. نور احمد خيل

128.1.6 د رې پلاري

د د ې پلاره خيلو نه په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. سفر زي
8. نیکال خیل
9. غزن خیل
10. با زید خیل

128.2 د ګنډاپور د قبیلې د استو ګنې او سنی سیمې

ګنډاپوریان په او سني وخت کې د ګو مل د د ریاب پر ښنډه په کلا چي کې چې د پښتو نخوا په د ېره ا سما عیل خان کې مو قعیت لري ژوند کوي چې د ابا سین په لو ېد ېزه ښنډه، د خیبر پښتو نخوا په جنو بي بر خه او د ســـهیلي وزیر ستان سره پو له لري. حیات افغاني ۱۴۷ کلونه وړاند ې د د وی شمېر ۳. زره تنه ښود لي د ي او نن ورځ د د وی شمېر د ۷. او ۹. زرو خلکو تر مینځ اټکل شوی د ی. د ګنډ اپو ریا نو د استو ګنې مشهور ځای کلا چي د ی چـــې ویـــل کیږي د ګنډاپور یا نو د قبیلې د مشر بارا خان په وخت کې ابا د شوی و د کلا چي ښار د د یوالو نو په ذریعـــه احـــاطه شوی د ی او د پلان له مخې جوړ شوی ښار د ی. د کلا چي د ښار د چاکو ګانو جوړولو صنعت، لاسي صنایع او د طلایي د ارو ښپلیو جوړول د ځانګړي شهرت نه بر خمن د ي.

د کلا چي د ښار مشهورې محلې د اد ي:

1. د شاکي محله
2. د ابر اهیم زي محله
3. د حسین زي محله
4. د یعقو بزي محله
5. د موسی زیو محله (شمالي خوا)
6. د مو سی زیو محله (جنوبي خوا)
7. د باراخیلو محله
8. د جعفر زیو محله
9. د کمال خیلو محله
10. د خد ر خیلو محله
11. د جتن والا محله
12. د عثمان خیلو محله
13. د نتو زیو محله

د کلا چي د ښار نه بهرې محلې د اد ي:

1. د رانا زیو محله
2. د زرني خیلو محله
3. د بهلول خیلو محله
4. د خود بستي محله
5. محله چو ټي
6. لونی یا قاسم اباد
7. محله هارون اباد

د کلا چي د ښار ګیټونه (د روازې):

1. شاکي ګیټ
2. ماد ي ګیټ
3. عثمان خیل ګیټ
4. جتن والا ګیټ
5. میتهو ګیټ
6. مد ی خان ګیټ

په کلا چې کې د ګنډا پور یا نو کلي په لاند ې ډل د ي:

1. ماد ي
2. هت هالا
3. ټکواړه
چې د عمران زیو ګنډاپوریانو
د ازاد خان د خانۍ په وخت کې
اباد شوی د ی
4. لوني
چې د سلیمان غره په ختیزو
لمنو کې د لوني د سیند پر
غاړه موقعیت لر ي او
ګنډاپوریان د د غه سیند د او
بو نه د خپلو ځمکو د خړوبو
لو لپاره ډېره ګټه اخلي
5. روړي
6. قلندر
لوید یز د ولت پور
7. کوند و کوټ
8. زرکاني
9. کنوري پوټا
10. ګاره عبد الله
11. ګاره مد ا
12. کوټ ظفر

د ګنډاپوریانو ژبه پښتو د ه، خو په سرائیکي ژبه هم خبرې کولای شي.

د ګنډا پوریانو مشهور او نو میالي کسان:

1. نورنګ خان ابر اهیم زی
2. زمان خان ابر ا هیم زی
3. ګلد اد خان
4. قا لو خان
5. ازاد خان چې ټکواړه د د ه په وخت کې اباد ه شوې وه
6. جبیل خان
7. سرور جان خان ابر اهیم زی
8. سرد ار شاه جهان خان
9. اورنګزیب خان باراخیل
10. محمد رمضان خان رانا خیل
11. محمد حیات خان
12. عنایت الله خان ګنډا پور
13. حق نواز خان ابر اهیم زی

د ګنډاپوریانو علمي شخصیتو نه [414]:

1. حاجي غلام سرور خان ګنډاپور چې د پیښور د اسلا میه سکول لو مړنی سر ښوونکی و
2. شیر محمد خان ګنډاپور د تواریخ خو رشید جهان لیکوال چې ابراهیم زی ګنډاپور و

---

414 http://en.wikipedia.org/wiki/Gandapur (د فبرورۍ لومړۍ نیټه ۲۰۱۲ کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ډاکټر محمد جانخان ګنډاپورچې په اټو میک انر جی‌کې یې پي-ایچ-ډي کړې وه
4. ا مین الله خان ګند ا پور د تار یخ سر زمین ګومل مؤ لف
5. فقیر نو رمحمد د رساله رو هي ژبا ړونکی
6. عطا ؤلله خان عطا بهاد ر خیل د پارسي ژبې شاعر
7. طا هر کلا چوي د پښتو ژبې شاعر چې د مینې غېږ، د حسن لمن او مضراب یې لیکلي د ي
8. قاد ر د اد خان د تاریخ ګنډا پور لیکوال
9. ثناؤالله شمیم د پښتو ژبې شاعر
10. صلا ح الد ین ابر اهیم زی د اردو ژبې د د وو کتا بو نو مؤلف
11. شاه عالم خان ګنډاپوري د پښتو ژبې شاعر
12. عبد الر حمن خان ګنډا پور کما ل خیل
13. سید احمد اختر د اردو ژبې شاعر
14. الله نواز افق د اردو او سرائیکي ژبو شاعر

129 ګوربز

که چیرې د ګوربزو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو جوته به شي چې ګور بز د کرلاڼیو پښتنو په ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او د وزیرو د قبیلې یو ښاخ شمیرل کیږي. د شجرو پر بنسټ د وزیرو د قبیلې لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی د وه زامن د ر لود ل چې یو یې لالی او بل یې خد ری نو مید ل. خد ری چې د وزیر مشـــر زوی و د د ریو زامنو خاوند و چې تر ټولو کشري زوی یې مبار ک نو مید چې ګوربز د مبارک زوی و او دګـــوربز اولاد ه د هغه د نامه له کبله په ګوربزو سره مشهوره شوه.[415]

که څه هم ګو ربز د و زیرو د قبیلې یو ښاخ د ی، خو او س د د ې لپاره چې د وزیرو د قبیلې نه جلا استو ګنه لري او په د ود ونو او رواجونو کې یې هم سره لږ شا نتې تو پیرونه شته نو ځکه د د وی یاد ونه‌پـــه جلا ډول ســـره کوو.

محمد حیات خان په خپل اثر حیات افغاني کې د ګوربزو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

---

415 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۲٤ مخ، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پیل کې ګوربز د مسعود و (مسید و) وزیرو سره یو ځای د هغوی د غره په شمالي بر خه کې میشته ول، لکه چې د شکتو په د ره او د بابړو په غره کې تر او سه پورې هم ځینې پخواني سپین ږیري وزیر د ګوربزو د قبیلې د اوبو د ویالو او د هغوی د کورو نو نښې نښانې ښیي.اوس تر د وه سوو کلونو [416] زیاته موده تیره شوې د ه چې ګوربز له د غې سیمې نه وتلي د ي او له هغه ځا یه د د وی د تللو وجه د اسې ښو د لې شوې د ه چې د ګبر په غره کې لو مړی د بیټنیو پښتنو د ورګاړي ښاخ استو ګنه د ر لود له چې ورو سته بیا ګوربزو پر د وی یر غل وکړ او د ګبر غر یې ترې ونیوه، تر هغه وروسته د بیټنیو د قبیلې د کچین ښاخ پر ګوربزو برید وکړ او د د واړوتر مینځ تر سختو خو نړیو جګړو وروسته د ګوربزو قبیلې ما تې وخوړله او د ګبرغر بیا د بیټنیو لاس ته ورغی او د د ې لپاره چې ګوربز په د غو جګړو کې کمزوري شوي ول، نو له د ې کبله د وزیرو د سیمې په لو ید یزو او شمالي څنډو کې، د خوست د سیمې د جنوب ختیز او د د وړو د سیمې په شمال لوید یزو غر نیو سیمو کې میشته شول چې د د وی په د غې غرنۍ سیمه کې د ژمي په د وو میا شتو کې واورې اوري." [417]

ګوربز په اوسني وخت کې د افغانستان د خوست ولایت د ګوربزو په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې نو موړې ولسوالي د تڼیو اومند وزیو د و لسوالیو سر ه ګډه پوله لري. باید وویل شي چې ګوربز په ختیزه او لوید یزه بر خه کې د پښتونخوا سره هم ګډه پو له لري.

که څه هم ګوربز بیو زله او غر یب خلک د ي، خو میړني، جنګیالي او په پښتني ننګ او غیرت کې تکړه خلک د ي. د د وی فزیکي جوړښت، ښې، خیرې او رنګونه د و زیرو د قبیلې د خلکو په څیر د ي.که څه هم ګوربز د وزیرو د قبیلې سره په ګټه او تاوان کې شریک نه د ي، خو هغوی خپل ورونه ګڼي.ګوربزو په پخوا وختونو کې د وزیرو د قبیلې پر نر خونو او څلو باند ې عمل کاوه، خو اوس نو موړي نر خو نه او څلي د د وی له خوا لنه عملي کیږي. [418]

حیات افغاني افغاني له نن ۱٤۷ کلونه وړاند ې د ګوربزو د قبیلې د وسله والو میړونو شمیر ۱ـ تنه او د د ې قبیلې مجموعي شمېر یې ۱۱ـ تنه ښود لی د ی، خو په ۲ـ٦ زیږ د یز کال کې د ګوربزو د قبیلې مجمو عي شمیر ۲۳۲ـ تنه ښود ل شوي د ي.

---

416 محمد حیات خان خپل تاریخ حیات افغاني په ۱۸٦٥ زیږ د یز کال لیکلی د ی چې په د ې حساب سږ کال چې ۲ـ۱۲ زیږ د یز کال د ی او سنۍ سیمې ته د ګوربزو د قبیلې له راتګ نه تقر یباشا او خوا ۳٥ـکلونه تیر یږي

417 حیات افغاني، ٤۲۷ مخ، د پیښور چاپ

418 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ٦۹ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.1 د ګوربزو د قبیلې ښاخونه

د ګوربزو قبیله د زود ین (ضیاؤ الد ین) او نصر الد ین په نامه په د وو تپو (طا یفو) ویشلې شوې د ه چې بیا د غه د وې تپې په لاند نیو ښاخونو ویشل کیږي.

د نصر الد ین ښا خونه د اد ي:

1. سرګلي
2. شیر خیل
3. ماني خیل
4. کد ي خیل
5. کاوي خیل
6. ګلک خیل

د زود ین (ضیاؤالد ین) ښا خونه په د ې ډول د ي:

1. نیزي خیل
2. نواب خیل
3. بیباخیل
4. ژونوال
5. ګنډي خیل
6. خري خیل
7. لنډي خیل
8. بورپه خیل
9. بیکي خیل
10. پریت خیل
11. جپکه ګنډه
12. پیري ګنډه
13. بیړي ګنډه

129.2 د ګوربزو مشهور کلي

انډیرلی، بګي خیل، ملایانو کلی، د پښانو کلی، شهید کلی اونور...

129.3 خوراک یې

د ګوربزو د قبیلې خلک زیاتره په خو ړلو کې د جوارو، غنمو، ړد نو، کورتو، شید و، مستو،کو چو او پیروي نه ګټه اخلي، خو خلک یې زیاتره د جوارو نه پخ شوې ډوډۍ خو ښوي.

129.3.1 میوې یې

د ګوربزو د قبیلې په سیمه کې مڼک(چار مغز)، مڼې، مند تې (زرد الو)، انګور، الوچې، توتان، ګو رګورې، پورګي او مو ماڼې ډیرې پید ا کیږي چې له د غو میوو نه یې ځینې په تازه او ځینې یې په وچ ډول خوړل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.4 د ګوربزوجامې

د ګوربزو د قبیلې د نارینه ووخلکو پو ښاک د وزیرو او د خو ست د خلکو د جا مو پـــه ډیــر د ي۔ د ښـــځو کمیسونه یې د ۱۔ متره نه نیولې تر ۲۔ مترو پورې ګڼ وي۔ همد اراز ښځې یې سره، سپین او تور ټیکري هم په سروي۔ همد اراز د د وی میر منې د مزرو څپلۍ هم په پښو کوي۔

129.5 لاسي صنعت

د ګوربزو د قبیلې خلک د مزرو نه ښکلې او ښا یسته ټو کرۍ ګانې (شکرونه)، پړې، څپلۍ، ترنګړ، د کټ بوڼ او د خرو کتې جوړوي۔[419]

130 لالي یا لیلي وزیر

لکه چې دنسب له شجرې نه ځر ګندیږي لالي یا لیلي وزیر دپښتنو په کر لاڼې ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او لالی دخدري ورور او دوزیرو دقبیلې یو ښاخ شمېرل کیږي چې دخپلې قبیلې د پا ټې بر خې نه رابیلــه شـــوې[420] او دسپین غره په شمالي او لویدیزه بر خه کې او سیږي او دوزیرو دقبیلې نه ددوی دجلا والي په اړه داسې ویل کیـــږي چې لالی دوزیر زوی دخپل پلار سره د شوال په غره کې او سیده چې د هغه له لاسه د شیتکو پښتنو له اولادې نه یو تن ووژل شو۔

په دغه وخت کې لالی دبدل اخیستلو له ویرې د شوال سیمه پر ښودله او دخوږ یاڼیو سیمې ته لاړ او هلتهـــې واده هم وکړ۔[421]

تاریخ حیات افغاني له نن نه ۱٤٦ کلونه دمخه ددوی دوسله والو کسانو شمېر پنځه زره تنه ښودلي دي۔

همداراز د نوموړي تاریخ د مؤلف د لیکنې پر بنسټ د لالي وزیر اولاده د ننګر هار په سپین غره کې اوسیږي۔[422]

---

419 د افغانستان د علومو اکیډیمۍ د ژبو اواد بیاتو د مرکز د علمي غړي ښاغلي سر محقق میر احمد ګوربز له خوا د ګوربزو د قبیلې په اړوند هغه معلومات چې زما په واک کې یې راکړل

420 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۹۵ مخ

421 حیات افغاني، ٤۲۸ مخ

422 نو موړی اثرد ۳۵۸ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

131 لواڼي

دلواڼي قبيله چې نوم يې په تاريخونو کې دلوهاني، نو هاني او نو حاني په بڼو هم راغلی دی په لودي پښتنو ورګډيږي. دپښتانه دتاريخ په رڼاکې دکتاب ليکوال سيد بهادرشاه ظفر کاکا خيل د لو اڼي په اړوند داسې کښلي دي:

" لواڼي هم لودي پښتانه دي. داسماعيل زوی نوحان له خپلو دوو مير منو نه شپږ زامن درلودل او داسې ويل کيږي چې دده اصلي نوم نوح و چې ووسته په نوحان يا لواڼ سره مشهورشو او اولاده يې نن ورځ دلواڼيو په نامه سره ياديږي، خو پښتانه يې په خپلو ورځنيو خبرو اترو کې دلو حاني، نوهاني يا لواڼي په نامه يادوي."[423]

131.1 د لواڼيو د قبيلې ښاخونه او څانګې

د پښتنو قبيلو د دوديزو شجرو پر بنسټ لواڼي دوې مير منې درلودلې چې يوه يې شيرۍ او بله يې تورۍ نو ميد له. دلواڼي د لومړۍ مير منې شيرۍ نه يوزوی وزيربد چې مروت نوميږي او نن ورځ دمروتو قبيله دپښتنو يوه مشهوره قبيله ګڼله کيږي چې دمروتو دښاخ خلکو ته سپين لواڼي هم ويل کيږي چې اوس مروت په لکهي مروت، ټانک او بنو کې اوسيږي.لواڼي دخپلې دويمې مير منې تورۍ‌نه پنځه اولادونه درلودل چې مماخيل، مياخيل، تتور، هوداو تيج دي چې بيا له دغو پنځو زامنو نه نورې ډيرې څانګې رامينځ ته شوې دي او دوی ته تور لواڼي هم ويل کيږي، خو دتورو او سپينو لواڼيو نو مونه او س په دوی کې زيات رواج نلري. [424]

131.2 دلواڼيو داستو ګنې سيمې

په افغا نستان کې لواڼي دغزني ولايت د شلګر، اندړواوقره باغ په ولسواليو کې استو ګنه لري چې ٥ـکوره په شلګر او ـ ٣ـکوره په قره باغ کې او سيږي. [425] دزابل او کند هار په ولا يتو نو کې هم دوی په خواره واره ډول ژوند کوي. دافغانستان په شمالي ولايتونو لکه بد خشان، تخار او کندز کې هم لواڼي شته. دسهيلي پښتونخوا په دکي او سيوۍ کې هم يو شمير لواڼي ميشته دي. ددوی يو شمير دځمکو څښتنان او يو شير يې هم کو چياني ژوند لري، ځينې يې په سوداګريزو کارونو بو خت دي. همداراز دپښتونخوا په ټانک، لکهي مروت او بنو کې هم لواڼي استو ګنه لري.په پخوانيو زمانو کې لوا ڼيو دهندوستان او مر کزي اسيا تر بخارا او سمر قنده پورې تګ راتګ کاوه او سوداګريز کارونه يې سر ته رسول.

423 حيات افغاني ٣ـ٦-٣ـ٧ مخونه

424 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ١٣٤٧-١٣٤٨ مخونه

425 پښتو او پښتانه په سهيلي پښتو نخواکې، ٤٥٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې دلودي او سوري پښتنو واکمنانو په وخت کې لوانیو په هندوستان کې ډیر پر مختګ وکړ، په تیره بیا دسلطان بهلول لودي دهغه فرمان له مخې چې پښتنو ته یې ولیږه ډیر شمیر پښتانه چې لوانۍ هم پکې ول هندوستان ته لاړل، هلته یې لوړ لوړ پو ځي منصبونه او جا ګیر ونه تر لا سه کړل چې یو زیات شمیر لوانۍ پښتانه اوس ه دهنـــد دګجرات په ایالت او دهند په نورو سیمو کې استو ګنه لري. په هندو ستان کې دلودي واکمنانو په وخــتـکـــې دځینـــو مشهورو پو ځي کسانو نو مونه چې دلودیانو دسلطنت په ټینګښت کې یې ور سره مر سته کړې وه دادي:[426]

1. نصیرخان لو انۍ
2. دریا خان لوانۍ
3. شهباز خان لوانۍ

همدارازپه پخوانیو وختو نو کې دپښتونخوا د ټانک په سیمه کې په لو انیو کې ډیر پیاوړي مشران تیر شـــوي دي چې نو مو نه یې دادي:[427]

1. جلال خان
2. موسی خان
3. فیروزخان
4. بر مزید خان
5. محمد خان
6. شیرخان
7. دلیل خان
8. دولت خان
9. شهباز خان
10. غازي خان
11. حیات خان
12. قتال خان
13. خمریز خان
14. صاحب خان
15. سلیم خان
16. اکبر خان
17. هیبت خان
18. الله داد خان
19. خداداد خان
20. صاحبداد خان
21. سرورخان
22. نواب شهنوازخان

همداراز په لو انیو کې دپښتو ژبې دمشهور شاعر دولت لوانۍ نوم هم بابد یاد کړو چې دپښتو ژبـــې مشـــهور شاعرا و ددیوان څښتن و چې دیوان یې له نن نه ۲۵ کلونه وړاندې دافغا نستان دعلو مو اکیډیمۍ چاپ کړی دی.

لنډه داچې لوانۍ دافغا نستان او هند دنیمې وچې په تاریخ کې یوه مشهوره قبیله ده، په تیره بیاپـــه هنـــدکـــې دلودي او سوري واکمنیود دورې په تاریخونو کې یې دپام وړ کارونه تر سره کړي.

---

426 تاریخ شاهي معروف به تاریخ سلاطین افاغنه، دفهرست الرجال برخه

427 حیات افغاني، د ۳ـ۷ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

132 لودي

لودیان په اصل کې متوزي پښتانه دي. د پښتنو دتاریخي ر وایاتو او دودېزو شجروپر بنسټ دلودیانو دقبیلې لوی نیکه ابراهیم نومیدچې نو موړی په لودي سره مشهور شو. نوموړی دشاه حسین غوري او دبیټ نیکه دلور بي بي متو زوی دی. بي بي متو دوه زامن درلودل چې یو یې غلجی ا وبل یې ابراهیم و چې بیا یې په لودي سره شهرت و موند. دا چې ابراهیم ولې په لودي مشهور شو یو روا یت شته او هغه دا چې کله چې بیټ نیکه علیه الرحمه د خپل کلي نه دخپلې استو ګنې غر نۍ سیمې ته ستو ن شو نو خپلې میر منې ته یې وویل چې بسم الله کړه او دپخوانې نغري نه اور راو با سه ا و ډوډۍ پخه کړه او ماته یې راوړه چې پخپلو لمسیانو یې وویشم چې راته څر ګنده شي چې زما په لمسیانو کې کوم یو ډېر بختور دی؟ کله چې د بیټ نیکه میر منې هغه ډوډۍ پخه کړه نو دبي بي متو کو چني زوی ابراهیم هغه ډوډۍ واخیسته او په منډه یې خپل نیکه بیټ نیکه ته وړووړه او په مخ کې یې ورته کیښودله. بیټ نیکه ډېر خو شاله شو او ورته یې وویل چې ابراهیم لوی دی، همدارازبیټ نیکه ابراهیم ته دوعا هم وکړه چې له هغې ورځې نه ابر اهیم په لودي سره مشهورشو چې اولاده یې دلودي او یا هم دلودیا نو په نامه سره یا دیږي. [428]

132.1 دلودیانو دقبیلې ښاخونه

دلودیا په ښا خونو کې سیاڼي، نیازي، دوتاڼي، لواڼي، پړانګي، سوري او مروت مشهوردي چې بیا هر ښاخ په نورو ډېرو څانګو یشل شوی دی.

لودیان نه یوازې دافغا نستان دغزني ولایت په شلګر، اندړو، قره باغ او دزابل په کلات او کند هار کې استو ګنه لري، [429] بلکې په پښتو نخوا، دپاکستان دپنجاب په لاهور اوهمداراز په کراچۍ او دهندوستان د اتهراراديش او بیهار په ایا لتونو کې هم استو ګنه لري.

زموږد ګران هیواد افغا نستان پیاوړی اوستر مورخ اروابنادعلامه عبد الحی حبیبي دپښتو اد بیاتو دتاریخ په لو مړي او دویم ټو ک کې په ختیز افغا نستان او ملتان کې د لودي پښتنو د ځینو واکمنانو یادونه کوي او لیکي :

"لودیان هم دپښتنویوه مشهوره کورنۍ ده چې دواکمنۍ او مشرتابه مرکز و او له ۳ـ هجري نه وروسته په ختیزه پښتو نخواکې ددې کورنۍ دواکمنانو نو مو نه اوریدل کیږي چې دلودیانو دغه کورنۍ نه شیخ حمیدلودي پر لغمان، ننګرهار، پیښور او تر ملتانه واکمني درلودله او ترده وروسته نصر لودي چې دهغه زوی و پا چا شو او ملتان یې دسلطنت مر کزو. کله چې غزنوي محمود پر ملتا ن بر ید وکړ نو دشیخ حمید لودي لمسی داودلودي دهمدې

---

428 حیات افغاني، ۲۷۵ مخ، دپیښور چاپ

429 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ نه په ملتان کې واکمن و. غزنوي محمود داود ونیوه، غزني ته یې راووست او دغورک په کلا کې یې بندي کړ چې بیا هما غلته مړ شو." [430]

همداراز له دغې کورنۍ نه شیخ رضي لودي دشیخ حمید لودي وراره او نصر لودي دپښتو ژبې ښه شـــاعران ول چې پټې خزانې د هغوی احوال او دشعرونو بیلگې راوړې دي. په همدې تو گه علي سرور لودي ۹۶-زیږدېــــز پــــه شاوخواکې اوسېده او دلودي دقبیلې دشا هو خیلو دځانگې پورې یې اړه درلوده دهندوستان دسترو ادیبـــانو او عـــا رفانو نه گڼل کیږي چې په ملتان کې ا وسیده. دلودیا نو دلو یو مو رخینو نه یو هم داخبــار لللــودي دکتــاب لیکــوال احمدلودي دسعید لودي زوی دی چې د ۶۸۶ زیږدیز کال په شا اووکې یې ژوند کاوه چې دملتان دلودي واکمنانو احوال یې لیکلی دی.

له بلې خوا پښتنو لودیا نو په هندوستان کې یوه لو یه واکمني درلوده چې له ۱۴۵۱ زیږدیز نه تر ۱۵۲۶ کلونــــو پورې یې پا چاهي کړې ده چې په هند کې ددغې کورنۍ دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی سلطان بهلـــول لـــودي ۱۴۵۱-۱۴۸۹ زیږدیزدی چې تر هغه ووسته سلطا ن سکندر لودي ۱۴۸۹-۱۵۱۷ زیږدیز او تر هغه وروسته بیا سلطان ابر اهیــم لــودي ۱۵۱۷-۱۵۲۶ زیږدېزه پورې واکمنان ول.

سلطان ابراهیم لودی (۹۲۳ھ ق)
Sultan Ibrahim Loudi (1517)

ابراهیم خان لودي، تاج خان لودي، خانخانان لودي، دریــا خـــان لودي، دولت خان لودي، مبارک خان لودي، سعید خـــان لـــودي، سید خان لودي، قطب خان لودي، محمد خـــان لـــودي، دســـلطان سکندر لودي زوی محمو دخان لودي، همـــایون لـــودي، ملـــک کالالودي، باربکشاه لودي، مبارکشاه لودي، عالم خان لودي، نظام

430 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دوهم ټوک، ۴۵۷-۴۵۸ مخونه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان لودي، جمال خان لودي، يعقوب خان لودي، فتح خان لودي، موسى خان لودي، جلال خان لودي، حسين خان لودي، اسما عيل خان لودي، خانجهان لودي اواعظم همايون لودي۔ [431]

د لودي پښتنو د ووستي واكمن سلطان ابراهيم لودي مزارد هند په پا ني پت كې

لنډه داچې لودي پښتانه نه يوازې په افغا نستان او پښتونخوا كې مشهوره قبيله ده، بلكې په هندوستان كې هم دوى يوه پياوړې پښتني واكمني در لودله۔

133 لودين

دپښتني د ودېزو شجرو پر بنسټ لودين غر غښتي پښتانه دي چې دافغا نستان په بيلا بيلو سيمو او ولا يتونو كې ميشته دي ۰

دلودين د قبيلې خلك دافغا نستان د ننگر هار، كند هار، زابل، كندز، بلخ، هرات، لو گر او كابل په ولا يتونو كې استوگنه لري ۰

دننگر هار په ولايت كې د لو دين دقبيلې خلك ددغه و لا يت دكامې او كوز كو نړ په ولسواليو كې او سيږي ۰همداراز دلو گرولايت لودين ددغه ولايت دمحمد اغه او پل علم په ولسواليو كې ميشته دي ۰ په همدې ډول دبلخ ولايت لو دين ددغه ولايت د مركز مزار شريف او دد ولت اباد په ولسوالۍ كې استوگنه لري ۰

د لو دين دپښتنو پا تې بر خه د غلجيو پښتنو په سيمو كې په خواره واره ډول سره اوسيږي. يوشمېر لو دين د سهيلي پښتو نخوا د مركز كو ئيټې په شا او خواكې هم استو گن دي ۰

پاتې دې نه وي چې دننگر هار په ولايت كې ميشته لو دين چې ددغه ولايت په كامې او كوز كو نړ ولسواليو كې استو گنه لري، ددوى شمېرد افغا نستان مركزي سر شميرنې ادارې له خواچې په ۱۳۶۰ ليږديز كال كې تر سره شو ۱۱۸۹ تنه ښودل شوي دي چې ښا يې اوس يې په شمېر كې ډېرز يا توالى راغلى وي ۰ [432]

دلودين قبيلې پخپلې غيږ كې ډېر پو هان او نا متو كسان روزلي دي چې كولاى شو دلا ند نيو كسا نو نو مو نه ياد كړو:

1. ښاغلى سر محقق اروابناد ډاكټر دولت محمد لو دين چې دپښتو ژبپو هنې په بر خه كې يې دافغا نستان دعلو مو په اكيډيمۍ كې د قدر وړ كارونه كړي دي ۰ دده دژباړل شوو كتابونو نه د عباس سروانې د شير شاهي تاريخ او هم د ټام ساير نو مو نه اخيستلى شو ۰ بايد زياته كړو چې اروابناد دافغانستان د علو اكيډيمۍ دپښتو

431 تاريخ شاهي، داحمد يادگار تاليف، دفهرست الرجال برخه، د ۱۳۳۹ زيږديز كال چاپ، كلكته

432

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیرودنړیوال مر کز رئیس او دعلومو اکاډیمۍ د مر ستیال په تو ګه هم دندې سر ته رسولې دي ،

2. د لودین د قبیلې پورې اړوند بل تن ښاغلی جاوید لودین دی چې ا وس دافغانستان د بهر نیو چارو په زارت کې سیاسي معین یا مر ستیال دی ، نو موړي په لویې بر یتانیا کې په حقوقو او سیاسي علو مو کې خپلې لوړې زده کړې پای ته رسولې دي او په کا ناډا او ناروې کې دافغا نستان دلوی سفیر په تو ګه یې هم دندې سر ته ر سولې دي ،

3. د لودین د قبیلې پورې اړوند بل تن ښاغلی ډاکټر عزیز الله لودین دی چې دهرات ولایت دلو دینانو نه دی او د څه مودې لپاره دافغا نستان د ټو لټا کنو دخپلواک کمیشن (کمیسیون) مشر واوا وس دافغا نستان د فساد سره دمبارزې داداري مشر دی ،

4. همدارازدلودین په قبیلې پورې اړوند بل تن ښا غلی جنرال عتیق الله لو دین دی چې پو ځي زده کړې لري او دلو ګر ولایت دمحمد اغې دولسوالۍ دلودین په قبیلې پورې اړه لري ،نو موړی تر څه مودې پورې دلو ګر دولایت دوالي په تو ګه هم دنده سر ته رسولې ده ، [433]

لنډه داچې لودین په افغا نستان کې یوه مشهوره پښتني قبیله ده ،

134 ما کو

که چیرې د ما کو پښتنو دنسب شجره وګورو نو دوی سره بني پښتانه او د درانیو دپنځپای په ښاخ پورې اړه لري ، ددوی د وګړو شمېر لږ دی ، ددوی یو شمېر په کند هار او یو شمېر هم دنورزیو پښتنو سره یو ځای میشته دي.

یو شمیر ماکوان دهرات او غزني په ولایتو نو کې هم استو ګنه لري ، په کند هار کې دماکو دقبیلې دخلکو شمېر په ۱۳۶۵ لمریز کال کې ۱۵۵۷٤ تنه ښودل شو ي ول، چې ښایې اوس یې په شمېر کې ډېر زیا توالی راغلی وي ، د کند هار په ولایت کې دماکو دقبیلې خک د دامان او ار غستان په ولسوالیو کې ا ستو ګنه لري ، دهرات په ولایت کې دماکو دقبیلې خلک ددغه ولایت دانجیل، کشک او دکرخ په ولسوالیو کې میشته دي چې په نو موړي ولایت کې په ۱۳۶۵ لمریز کال کې ددوی ټول شمېر ۲٦۸۸ تنه ښودل شوي دي چې ښا یې اوس به یې په شمېر کې ډېر زیاتوالی راغلی وي . [434]

تاریخ حیات افغاني لیکي چې په غز ني کې هم د ماکو دقبیلې څو کلي شته چې دخاګوانیو دقبیلې دکلیو تر څنګ پر اته دي اوسیمه ایز خلک دغه د خاګوانې د قبیلې خلک هم دخاګوانې ما کوانو په نامه یادوي ، [435]

433 دلو دین دقبیلې په اړوند زما(ډاکټر لطیف یاد) شخصي یادداشتونه

434 پښتني قبیلې، ۲۳۱مخ

435 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدي کشور، ۱۰، ۹۳، ۱۰۹، ۱۱۰ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول افغا نستان کې د ۱۳٦٥ کال د سر شميرنې پر بنسټ ددوی شمېر ۱۸۲٦۲ تنه ښودل شوي دي چې ښايې اوس به يې په شمېر کې دوه ځلې زياتوالی راغلی وي،[436]

135 ماموند

د پښتني شجرو پر بنسټ ماموند ښخي يا خوښي يا خاخي خيل پښتانه دي چې دتر کلا نيو پښتنو يو ښاخ ګڼل کيږي چې دسړبني پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري .

ماموند په لو مړي سر کې په دوو مهمو ښا خو نو ويشل شوي دي:

1. لوی ماموند چې کاکازي هم ورته وايي [437]
2. واړه ماموند

دماموندو لوی اکثريت د پښتونخوا په باجوړ ايجنسۍ کې استو ګنه لري .ددوی ختيز ته سالارزي اوشمال ته يې دانګام ا وشمال لويديز خواته يې د شورټن او مرورې درې اولويديز ته يې چارمنګ او جنوب ته يې د ښار رياست پروت دی .لوی ما موند دماموندو دسيمې په جنوب ختيز او جنوب لويديز ته او واړه ما مونددماموندوپه شمال او لويديز کې ميشته دي .په ختيز کې د لويو ما موندو او سالارزيو تر مينځ بريد لوند خوړ دی .[438]

دلويو ما موندو د خيلو نو نومونه دادي:

1. مسعود خيل
2. مغدو دخيل
3. عمر خيل
4. يوسف خيل
5. سليمان خيل
6. خلوزي

دوړو ماموندو خيلونه دادي:

1. بړوزي
2. اوريا زي
3. برم کازي

د ماموندو ځمکې په عمو مي ډول غنم، اوربشي، نسک او مشنګ کري ځکه چې للمي دي.د ماموندو هوا معتدله

436 تاريخ حيات افغاني ۱۵۲ او ۱۵۹ مخونه

437 پښتانه، تومړی ټوک، ۷۳ مخ

438 دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت، ۲۲۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده .په کو م ځای کې چې د چینو اوبه شته نو هلته د شفتالو، توتانو او ما لټو باغونه هم شته.په با جوړ کې د مامونـــدو شمیر ۸۰۰۰۰ او دافغا نستان د کو نړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۸۳۹۱ تنه ښودل شوي دي .[439]

135.1 استوګن سیمې (لوی ماموند)

دلویو ما موندو ځیني خیلونه د مرورې په دره کې هم استو ګنه لري. دوړو ما مونـــدو ځینـــي خیلـــونه پـــه شورتن، دانګام او دپیچ درې په وټه پور کې میشته دي او برسیره پر دې د ما موندو ډیر شمیر کورونه د کونړ ولایت په سیمه کې هم پراته دي.

واړه ماموند د سالارزیو نه وروسته دانګام ته راغلي دي .دوی د جنوب له خوا د څړ ځایونو په هڅه دګوریګـــا غرونو ته را وختل او دلته یې بانډې جوړې کړې. دمالداری سره یې دګوریګا په دره کې ځمکـــې واخیســـتې او دلتـــه میشته شول.د ګوریګا ما موند د ځمکوالۍ نه پرته رمې هم لري.په ما ماموندو کې اوبه لږې دي او زیاتره ځمکـــې یـــې للمي دي .

135.1.1 افغانستان

په افغا نستان کې دلویو ما موندو کلي دادي : کاکازي یا لوی ما موند دافغا نستان دکو نړ ولایـــت پـــه مـــرورې، شوړتن، بر کاڼې، دانګام او پیچ دره کې او سیږي ۰

135.1.2 پښتو نخوا

کاکا زي یا لوی ما موند د پښتو نخوا دباجوړ ایجنسۍ په غاښې، شبنتر، ذکي، کټـــوټ، ګیـــري، زري، ترخـــو، لغړی، کالوزی، کړه، موخه او میا نه کې او سیږي ۰ همداراز په پېښوراو ایبټ اباد کې هم استو ګنه لري .

135.1.3 سهیلي پښتونخوا

دسهیلي پښتونخوا په کو ئیټه او پښین کلي کاکازي کې .

135.1.4 پا کستان

یو ډېر شمېر کاکازي دپا کستان په لا هور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سر ګودا، سیالکوټ، دیره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او مو سی خېلو کې استو ګنه لري ۰

439 دپښتنو ټولنیز –اقتصادي جوړښت ۲۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

135.1.5 هندوستان

په هندو ستان کې کا کا زي دپنجاب ایالت په گورداس پور، بابل چاک، فیض الله چاک، ست کو ها، وزیر چاک او دهاریوال کې استو گنه لري.

135.2 استوگن سیمې (واړه ماموند)

دوړو ماموندو کلي دادي:

1. څپري
2. موضي
3. کگي
4. وړوکی خرکی
5. بانډه
6. شاهي تنگی
7. لوی خرکی
8. بدان
9. ډمه ډوله
10. ډبر

135.3 نومیالي

دکاکا زیو دځینو مشهورو کسانو نو مو نه په لاندې ډول دي: [440]

1. رېحان ملک (د پا کستان ډپټي اډیټور جنرال)
2. بهادر یار خان (سیاسي شخصیت)
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جستېس عبد الو حید خان
7. اسما جها نگیر
8. شعېب ملک (د پا کستان د کریکیټ ټیم پخوانی کپټان)
9. ډاکټر رضوان ملک

440 ویکیپیډیا، کاکا زي قبیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

136 محمد زي

دغه قبیله په افغانستان کښې د محمدزیو، محمدزایې، او محمدزیانو په نومونو سره هم‌یادېږي‌.که چیرې د محمدزیو د قبیلې د نسبونه په غور سره وڅیړو نو جوته به شي چه دغه قبیله د سړبن په ټولنیز ګروپ کښې شامله ده او د درانیانو د زیرک د ښاخ د بارکزیو د څانګې پورې اړه لري. وئېل کېږي چه د محمد نیکه مزار د کندهار ولایت دارغستان په ولسوالی کې دې.

لکه څنګه چه د درانیانو په مبحث کښې مو ولوستل د پوپلزیو په ښاخ کې د سدوزیو قبیلې د ۱۷۴۷ زیږدیز کال نه تر ۱۸۱۸ زیږدیز کاله پورې په افغانستان کښې واکمني درلودله او کله چې وزیر فتح خان په ۱۸۱۸ زیږدیز کال کې مړشو نو د سدوزیو او محمدزیو تر مینځ د افغانستان د تخت د نیولو پر سر جګړې رامینځ ته شوې.

د محمدزیو په قبیله کې د سردار پاینده محمد خان د نامه له کبله د پاینده خیلو کورنۍ ډیره مشهوره وه . نوموړی د حاجي جمال خان زوی و .حاجي جمال خان د ایراني نادرشاه افشار په پوځ کې سردار و .کله چې‌نادر شاه افشار له مینځه لاړ نودی د افغانستان د تخت لپاره دی ډیر هیله من و او حقیقت‌هم دادی چې نوموړي دسدوزو د حکومت په زمانه کې په دولتي چارو کې لوی لاس درلود.[441]

د محمدزیو د دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چې په امیر کبیر (ستر امیر) سره هم شهرت لري، او د سردار پاینده خان کشر زوی دې.

د محمدزیو په کورنۍ کې لاندیني واکمنان تیر شوي دي:

1. امیر دوست محمد خان
2. امیر شیرعلي خان
3. امیر محمد افضل خان
4. امیر محمد اعظم خان
5. امیر محمد یعقوب خان
6. ضیاء الملت والدین امیر عبدالرحمن خان
7. سراج الملت والدین امیر حبیب الله خان
8. الغازي اعلیحضرت امان الله خان

441 پښتنې قبیلې، ۲۳۵-۲۳۶ او ۲۳۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. اعلیحضرت محمد نادرشاه

10. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه

11. په افغانستا کې د جمهوري نظام موسس شهید سردار محمد داودخان.

په افغانستان کې دمحمد زيو دقبيلې واکمنې ددوست محمد خان په کورنۍ کې د ۱۹۲۹ زیږدیز‌ه‌پورې دوام وکړاو دويم ځل په ۱۹۲۹ زیږدیزکال کې هغه وخت پيل شو چې دسقاو زوی حبيب الله ماتې وخوړله او پا چاهي او دچارو واګې د اعليحضرت غازي محمد نادرخان په لاس کې کښيوتې.

تر اعلیحضرت غازي محمد نادرخان وروسته دهغه زوی اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او په هغه پسې دهغه دتره زوی سردار محمد داودخان حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸زیږدیز کال داپریل په میاشت کې دیوې پو ځي کودتا په پایله کې دمحمد زيو د کورنۍ نه دتل لپاره ځواک له لاسه ووت.

محمد زي د افغانستان په بیلا بیلو ولایتونو لکه: کابل، کندهار، هیلمند، هرات، ننګرهار، کندز، تخار، لغمان، بغلان، فارياب او بلخ کې استو ګنه لري. په عمومي ډول خلک محمد زيو ته سرداران وايې ځکه چې پر افغانستان باندې دغې کورنۍ زیاته موده حکومت کړی دی.

په نوموړوولايتو نو کې دمحمد زيو داستو ګنې سيمې دادي:

1. د کندهار په ولایت کښې: محمدزي د کندهار ولایت په مرکزاو ددغه ولايت د ميوند، پنجوايي، ارغنداب، ارغستان او معروف په ولسواليو کې استو ګنه لري.له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په کندهار کې ددوی شمیرد ۳۳ زره تنو په شاو خواکې اټکل شوی و[442] چې ښايې دغه شمير به اوس دوه چنده وي.

2. په کابل کې : يوزيات شمير محمدزيان په کابل کې هم استو ګنه لري، خو د ۱۹۷۸زیږدیز کال د غوايي تر کودتا وروسته ددوی ډيرې کورنۍ اروپا، امريکې او آستراليا ته وليږديدلې.

3. دننګرهار په ولايت کې: محمد زيان دننګرهار ولايت په مرکز دجلال آباد آبادپه ښار او دکامې، سره رود، خوګيانيو او بهسودو په ولسواليو کې استوګنه لري.[443]

4. د هیلمند په ولايت کې: محمدزيان دهیلمند ولايت په مرکز لشکرګاه او ددغه ولايت دنهر سراج او نادعلي په ولسواليو کې استوګنه لري.

5. دهرا ت په ولايت کې: دهرات په ولايت کې محمد زيان ددغه ولايت په مرکز او داوبې په ولسوالۍ کې اوسيږي.

---

442 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سر حدي کشور.۹۱-۹۲ مخونه

443 نوموړی اثر ۲۷- ۲۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. دروزګان په ولایت کې: یو شمیر محمدزي ددغه ولایت په مرکز تیرین کوټ کې هم استوګنه لري.

پټه دې نه وي چې یو شمیر محمدزي په پښتونخوا، سهیلي پښتونخوا، پاکستان او دهندوستان په پنجاب او ددغه هیواد داتهراپردیش ایا لت ددیره دون په ښار کې هم استوګنه لري. له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په ټول افغا نستان کـــې د محمدزیو شمیر ۵۰ زرو تنو ته رسیده .

لنډه داچې محمد زیو د ۱۸۲۸ زیږدیز کال نه تر ۱۹۷۸ زیږدیز کلونو پورې چې ۱۵۰کلونه کیږي‌پـــه افغانســـتان باندې واک چلولی دی.

137 متون

د متون سیمه دخوست ولایت دښار په شمال کې پرته ده او اوس متون دخوست ولایت یواداري واحد یا ولسوا لۍ ده .متون په اصل کې د کومې قبیلې نوم نه دی، بلکې دیوه روحاني شخص نوم دی چې د متون د غونډۍ پر ســـر ښخ دی او دهغه دنا مه له کبله ددې ځای خلک د متونو په نامه یا دیږي.

په متون کې مختلفې او بیلا بیلې پښتنې قبیلې سره یو ځای او د یوه قبیلوي واحد په تو ګه رامینځـتــه شـــوي دي چې هره برخه یې دونډې په نامه بلل کیږي چې د متونوالو دغه ونډې په لاندې ډول درپیژندل کیږي :

1. درود دښۍ غاړې متون : چې پکې ورغه کلی، کوړیون، درې کوټې، منډي خیل او موني یــــوه یــــوه ونډه لري.
2. درود دکینې غاړې متون : جش خیل، دري خیل، پټوره، احمد خیل او شاري خیل یوه یوه ونډه لري.

همداراز ګونډي یوه نیمه ونډه، منګس یوه ونډه، مندي خیل یوه نیمه ونډه او مټک یوه ونډه لري.[444]

متون مېلمه پالونکي او په پښتنې ننګ او غېرت ټینګ خلک دي. دوئي د علم او پوهې سره مینه لري. یو شمېر خلک ئې سرکاري ملازمتونه لري او یو شمېر ئې هم د خلیج په عربي هېوادونو کښې په خواریو مزدورې بوخت دي. د متون د ولسوالی د خلکو مجموعي شمېر ۱۶۰۲۱۴ تنه ښودل شوي دي.

138 متي زي

متي زي په اصل کې سړبني پښتانه دي او په غوریا خیلو پښتنو ورګډېږي.د تاریخي روایتونو پر بنسټ شیخ متي د عباس زوی، د عمر لمسی او د خلیل کړوسی و. خلیل بیا د غوریا او غوریا د کند زوی او د خرښبون لمســـی و

444 پښتنې قبیلې، ۲۳۳-۲۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خربښون د حضرت سړبن قدس الله سره له زامنو نه و.

د پټې خزانې د کتاب په روایت شیخ متي په (۶۲۳ لېږدیز) کې زیږیدلی او په (۶۸۸ لېږدیز) کې د ۶۵ کلونو په عمر د ترنک پرغاړه وفات شوی دی. د ده مزار د کندهار شمال ختیز ته په ۵۰ میلۍ کې پر یوې غونډۍ پروت دی چې کلات یې بولي او دی په کلات بابا سره شهرت لري .شیخ متي خپل ژوند د ترنک پر غاړو او د غونډان په غره او د کلات په شا اوخوا کې تیر کړی دی. د شیخ متي کورنۍ د پښتونخوا په خلیلو غوریا خیلو کې خورا مشهوره ده.[445]

پښتنو مورخینولکه نعمت الله په مخزن افغاني کې، اخوند درویزه په خپل تذکرةالابرار والاشرار کې او ډېټې محمد حیات خان په تاریخ حیات افغاني کې دشیخ متي یادونه کړې ده. د پټې خزانې مولف وایې چې شیخ متي یو زاهداوعابد او پر خدای مین انسان و، عالم او د دین مرشد واوروحاني ژوند یې کاوه.

شیخ متي په پښتنو کې دخپلو لوړو اخلاقو او عرفاني شهرت له کبله دبابا په لقب یادیږي .شیخ پخپله کورنۍ کې علماوادب او زهد اوتقوا په میراث پریښوداو دده تر مړینې وروسته له دغې کورنۍ نه ستر شاعران او لیکوالان راووتل.

په پښتنو کې د شیخ متي کورنۍ د متي زیو په نامه سره یادیږي او دده له زامنونه حسن او یوسف ډیر مشهورول چې دیوسف زوی شیخ کټه یو ستر ولي او د(لرغوني پښتانه) دکتاب مولف د ۷۵۰ لېږدیزکال په شاوخوا کې تیر شوی دی. ددغې کورنۍ نه بل ستر عالم شیخ قدم بن محمد زاهد بن میردادبن سلطان دی.شیخ‌قدم د ۹۶۲ لېږدیز کال په شااوخوا کې ژوندی و اوو دهند دپنجاب ایالت په سر هند کې وفات شوی دی او هلته ښخ دی. دده زوی شیخ قاسم مشهورولي او دتالیفاتو خاوند وچې په ۹۵۶ زیږدیز کال کې زیږیدلی و اودده مشهور کتاب‌تذکره اولیای افغان دی.دشیخ قاسم له زامنو نه شیخ کبیر بالاپیر هم په تقوا او عرفان کې مشهورو چې دنو موړي زوی شیخ امام الدین په ۱۰۲۰ لېږدیز کال کې زیږیدلی او تاریخ افغاني او اولیای افغان دده په لاس لیکلي کتابونه دي.دهمدې علمي‌کورنۍ وروستنی مولف او شاعر میا نعیم و چې په ۱۲۳۰ لېږدیز کال کې یې دکندهار په ناکودک کې ژوند کاوه.

دشیخ متي بابا دکلا م یوه بیلگه:

پر لویو غرو هم په دښتو کې
په‌لوی سهار په نیمو شپو کې
په غاړه غر او په شپیلکو کې
بیا دویرژلو په شپیلو کې
ټول ستا دیاد ناري سوري دي
داستا دمینې ننداري دي
جنډې زرغون که په بیدیادي

445 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دویم ټوک، ۵۳۳-۵۳۴ مخونه، دپیښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبـــر بـــڼ خـــواته پـــه خنـــدا دي
ترنـــک چـــې خـــړ دی پـــه ژړادی
دلتـــول اغیـــز دمینـــې ســـتا دی
وګړیـــــو! ولـــې مـــتي ژاړي
ســـورې یـــې اورئ غـــاړې غـــاړې
څـــه غـــواړي څـــه ولیـــې څـــه بـــاړې
خپـــل تـــون او کـــوروکلی غـــواړي
چونې چـــې بیـــل شـــي نیمـــه خواشـــي
تـــل یـــې دبـــڼ پـــرلـــور ژړا شـــي

د متي زيو اولادې وروسته په ليږد پيل وکړ او په پيښور او بدني کې ميشته شول چې له هغوی نه لوی لـــوی پښتانه را مينځ ته شول[446]، خو تر څه مودې وروسته ددغې قبيلې ځينې خلک له هغه ځايه بيرته دکنـــدهار شـــااوخوا او دزابل دتر نک غاړو ته راغلل .دشيخ متي کورنۍ په خليلو غوريا خيلو کې ډيره مشهوره ده.يو شمير مـــتي زي پـــه زابل، د غزني په شلګر او دکندهار په شااو خواکې استو ګنه لري[447].په زابل کې دشيخ متي بابا عليه الرحمه په نامـيـــوه ليسه هم شته .

139 موشياني

مشاني يا موشياني په اصل کې دنيازيو پښتنو يوه څانګه ده چې په لوديو پښتنوورګډيږي او دپښتنو دمتوزيو پښتنو په ګروپ کې شامله قبيله ده. دمشانيو لوی نيکه موسی نوميد چې نوموړی دخاکوزوی او دنيازي لمســـی و .[448] دتاريخ حيات افغاني دليکنې پر بنسټ دموسی نوم په عامو خلکو کې ډېر استعمال او کارونې‌پـــه وجـــه‌پـــه مشـــاني، موشاني يا موشياني سره مشهور شو[449].

مشانی زياتره د پاکستان د پنجاب ايا لت د ميانوالي د ډيسټريکټ(ولسوالۍ) د عيسی خيلو په تحصيل کې ميشته دي او دوی زياتره په کمر مشاني کې اوسيږي چې دغه ځای دمشانيو قبيلې دلوی نيکه موسی خان دنامه له کبله په همدې نامه سره شهرت لري.دکمرمشاني ګردچاپيره کوچنی بنارګوټي راتاوشوي دي چې دغه بنارګوټي مکروال، سلطان خيل،

---

446 پټه خزانه، ۱۲ مخ، ۱۳۵٦ کال، دکابل چاپ.

447 پښتني قبيلې ۲۳٤-۲۳۵ مخونه، دپيښور چاپ

448 پښتنی قبيلې، ۲۴۹ مخ، دپيښور چاپ .

449 حيات افغاني، ۶۳۵ مخ، دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترک، عیسی خیل، ناصروالا، چپري، کوټ چنډنه، بورزي سیدان والي، منډه خیل اوکالاباغ دي. کمر مشاني د منرالونو د سوداګرۍ له کبله هم مشهور ځای دی. همداراز مشاني په، کمر مشاني پکه، خانباغ سراجیه،کوټ چنډنه، کونډیان، ماري، میانوالی ښار، موچ، موسی خیل، جنوبی مظفرپور، نایمال، پایخیل، پیپلان، روکړي اوشادیه‌کې‌هم استوګنه لري[450].

حیات افغانی لیکي:

مشانی لومړی دسرهنګو دقوم سره چې دسند ددریاب په ختیزه برخه کې میشته شول لکه چې اوس هم دداود خیلو مشانیو ښاخ په داود خیل نومې ځای کې او دمونډي ښاخ په ټیټي کې چې په میانوالي کې‌موقعیت‌لري میشته دي.پاتې مشاني دسند دریاب لویدیزې برخې ته راغلل او هلته میشته شول[451].

مشاني دمروتو او عیسی خیلو په دښمنیو کې دمروتو دقبیلې ملګري وواو اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لري[452]. په پخوانیو وختونوکې ددوی تر مینځ کورنۍ دښمنۍ ډیرې وې اوشادی خیل په یوه ګونـدی او داودخیل په بله ګوندي کې وو.

تاریخ حیات افغاني لیکي: چې مشاني قبیلې خلک لویدیزته دختکو تر غره پورې سیمو باندې ولکه لري. ددوی د هغه ځمکو نه پرته چې دسیند پر غاړه پرتې دي نورې ځمکې بې ښې نه دي .

دمشانیو دقبیلې ځینې ښاخونه په لاندې ډول دي :

داود خیل، شادي خیل، شهبازخیل، تاني خیل، بنګي خیل، وټه خیل، یاروخیل، الله خیل، عمرخیـل، منـداخیل، ننوزي، کمالزی، موسی خیل، کاسی خیل، لوحاڼ خیل، شموخیل، موندیخیل، نهړخیل، استان خیل، ملنـدرخیل، عـالم شیر خیل، بارکي خیل، نواب خیل، نصیر خیل، سر مست خیل، باني خیل، غازي خیل، سبحان خیل، میري خیل، نذري خیل، محمو دخیل، ببو خیل، ګلشي خیل، احمد خیل، بارګل خیل، مهرګل خیل، یارګل خیل، هاتي خیل، شمل خیل، جهان خیل، جنجو خیل، جبو خیل، عثماني خیل، جلوخیل، حنان خیل، پهللوان خیل، مرزاخیل، شریف خیل، اسـماعیل خیـل، زعفر خیل، عبدلي خیل، شاهو خیل، علي خیل، سلیمه خیل، لعل بیګ خیل، محمد خان خیل، ګل بیـګ خیـل، صـدري خیل، الله یارخیل، جعفر خیل، بیخاني خیل، ګل بیګ خیل، رهنمای خیل او فتح خان خیل .

د مشانیودقبیلې ټول شمیر داویازره تنو په شاو خواکې اټکل شوی دی[453].

---

450 ویکیپیډیا، .کمر مشاني، http://en.wikipedia.org/wiki/Kamar_Mushani

451 حیات افغاني ۶۳۵مخ.

452 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۵۵ مخ.

453 حیات افغاني، دمشاني دنسب ونه (شجره)، ۶۳۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

140 محسود

مسید یا مسعود په کرلاڼیو پښتنو کې یوه مشهوره او جنګیالۍ قبیله ده.که چیرې ددغې قبیلې دنسب ونه (شجره) په غور سره تر ځیړنې لاندې ونیسو نو څرګنده به شي چې دوزیرلــو مړنــی زوی خــدري درې زلمــن درلودل چې موسی، محمود او مبارک نو میدل چې موسی یې په درویش سره مشهور شو او دمحمــو د زوی مســعود نومیده چې اولادې ته یې مسعود یا مسید وزیر هم ویل کیږي.[454]

ددغې قبیلې لویدیز او جنوب ته احمدزي وزیر، شمال ته یې اتمانزي وزیر او دختیز خواته دبیټنیو دقبیلې سره پوله لري.ددوی سیمهپه جنوبي وزیرستان کې پرته ده او دافغا نستان سره کومه ګډه پوله نلري[455].

د مسیدو دقبیلې اصلي ځای دبر مل غر وچې دسلیمان غره یو ښاخ ګڼل کیږي او هغه وخت چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کې دغې قبیلې دخپل یووالی په زور په خپلو ګا ونډیانو باندې بریالی او له دغه ځایه یې پرمختګ ته دوام ورکړاو تر ټولو دمخه دسلیمان دغرنیو سیمو نه شوال او دهغه شا اوخوا ســیمې ددوی لاس ته ورغلې چې تر دې وړاندې هلته شیتکو پښتنو او نور و استوګنه درلودله.په همدې وخت کې داورمړ قبیله چې په کانیګروم او نورونږدې سیمو کې میشته وه زیاتره دافغانستان دلوګر ولایت او نوروسیمو ته لاړل او لږ شمیریــې په دغه ځای کې پاتې شول .په دغه وخت کې مسیدو اوو زیرو ته ښه موقع په لاس ورغله او پر هغوی یې یرغل وکړاو په لومړني برید کې یې دبدر او شهیر سیمې ونیولې او په کانیګروم کې هغو اورمړو چې ددوی ســره مقــابله وکــړه دمسیدو له خواماتې وخوړله . وروسته یې دبیټنیودقبیلې خلک هم دټانک ددرې او دهغه شــاو خواســیموتهپــر شــا وتمبول او پخپله یې پر دغو خایونو خپله ولکه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهاټ نه تر دیــره اســماعیل خــانهپــورې غځیدلې ده او دسیمې او ږدوالی یې (۱۴۰) میله دی.[456]

دمسیدو دقبیلې ښاخونه، خیلونه او څانګې :

مسیدپه دریو سترو ټپو ویشل شوي دي چې علی زي، شمن خیل او بهلول زي نو میږي .

علی زی په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

منزي، شهی خیل، سلطاني، پتوني، خونخیل، بي بي زي، استوني، باروميِ، پاتي خیل، شــامیري، کــانجیري، دړاکي، سلیمي خیل، ګورخیل، مل خیل، بیچي خیل، خونخیل، بهادرخیل، کاروړي، ګدي خیل، ملک دینــي، پریــدي، بروی خیل، کی خیل، درې پلاره، لنګر خیل او وزیر ګي.

---

454 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ . دپیښور چاپ

455 اضلاع، ایجنسیها وقبایل ایالت پښتونستان، ۱۱۶ مخ، د قو مونو او قبایلو چارو وزارت.

456 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشمن خیلو ښاخونه دادي : حالي خیل، چارخیل، بودین زي، ګالي شي .

دبهلول زیو ښاخونه او خیلونه دادي :

ایمل خیل، عبدلي، باند خیل، ملک شي، شینکي، نظر خیل، نانو خیل، درمن خیل، ګیګا خیل، هیبت خیل، جلا ل خیل، ګیګاډري او امر خیل .

همداراز ددوی دنورو ځینو ښاخونه نو مونه دادي :شمن خیل، بدن زي، قاسم خیل، عبدل خیـــل، دري خیـــل، غالب خیل، پهاړخیل، جمال خیل، شلیل خیل، پارخیل، رحیمداد خیل، شادی خیل، مریم خیل، تپی خیل، بویکي، عثمان خیل، یوسف خیل، بارونـد خیل، چهار خیل، ګاري خیل، علی خیل، شو مای، هیرال خیل، کاکا خیل، بلبـا خیـــل،تــاجي خیل، خوجي خیل، حیدری خیل، جمال خیل، ووجی خیل، نمبري خیل، مامال خیل، تال خان خیل، پیر محمد خیل، ببري خیل، مالي خیل، قاسم خیل، بنګال خیل، شري خیل، مولي خیل، یار محمد خیل، نظام خیل، ناظم خیل، توري خیل، شاه عالم خیل، غوزي خیل، زری خیل، بجال خیل، ملا خیل، شیر خان خیل، کوی خیل، دتي خیل، ککهي، مرکي خیـــل، کلکـا خیل، میر واش خیل، متي خیل، ترکي خیل، ګلی شا هي، بابا خیل، منګي خیل، ککهای، شعیبي، بختي خیل، ببریخیــــل، ایدل خیل، حسن خیل، میرا خیل، ساري خیل، عیسی خیل، علي خیل، کیمل خیل، لنډي خیل، خلیل خیـــل، بیـــدی وای، سکندر خیل، جعفر خیل، منسري، مینا خیل، میر ګل خیل، میر واش خیل، اوساک خیل، شوه وان، عذرخیل، دتـــوړي، رحمن خیل، میټا خیل، منزري خیل، میر ویس خیل، ووچیک خیل ، ذکري خیل، جندي خیل، سلیمکی، شاه خیل، ســـر ماشی، سور ماشی، تور سر ماشی، اکاخیل، هیبت خیل، شیر خیل، ګیګا خیل، سر مست خیل، شـــیر دري خیـــل،مـــومن خیل، عبدالرحمن خیل، پیر داد خیل، میر داد خیل، سرداري خیل، رحیمداد خیل، بټک خیل، اندک خیـــل، دوړ خیـــل، هیوازخیل، لاډی خیل، شیر علي خیل، خواص خیل، عباس خیل، قادر خیل، رستم خیل، عمر خیل، دورمړ خیل، ناصر خیل، بختي خیل، شیرین خیل، قاسم خیل، نانا خیل، عبدالرحمن خیل، رحیمداد خیل، شاه بیګ خیل، شو بـــک خیـــل، شومر خیل، راجي خیل، لا لي خیل، شا ه میر خیل، تاګل خیل، عبد الرحمن خیل، میرداد خیل، سوداخیل، ولـــي خیـــل، کریمداد خیل، خواجه خیل، پیر داد خیل، ملک داد خیل، نازک خیل، شیر بیګ خیل، جلال خیل، شیراز خیل، بابا خیـــل، کولي خیل، شمي خیل میراب خیل، زمر خیل، میرا خیل، شمن خیل، سندرا خیل، خوازیخیل، تره خیل، کیکاری، چهـــار خیل، ممراز خیل، میر خاني، مونډا خیل، ککهاړي خیل، علي خا ني، کراچه خیل، بهلـــول زي، عبـــدالله، پنځـــه پلاره، عباس خیل، غوزیګي، قیمت خیل، نصري خیل، سلیمکی، شمک خیل، آزدي خیل، ګونا خیل، ظریف خیل، لالـــي خیـــل، ولیداد خیل، بادار خیل، ګلا خیل، کټه خیل، مانیر خیل، تورنګ خیل، ملنګ خیل، ایمل خیل، نظر خیل، عزیز خیـــل، مو من خیل، شبي خیل، پاټ خیل، میرخان خیل، خر مچ خیل، بنګا خیل، خان خیل، حسن خیل، تورخیل، خوی خیـــل، زرګر خیل، ممیا خیل، تا جي خیل، زرکي خیل، ملک شا هي، خویدادي، لنګر خیل، بابر خیل، پیا میر خیل، المار خیل، خدرخیل، کټي خیل، انډي خیل، میر خان خیل، بیزودای، بهلول خیل، میان خیل، پنجي خیل،شـــهباز خیـــل، ازبکـــي، بکشای، اسماعیل خیل، کمال خیل، لوئیس خیل، ممدای، کارون خیل، کارون، کهاني خیل، شابیا خیل، بوی خیل، بلبـــا خیل، مستي خیل، شا کهال خیل، آشناګی، بوجیا خیل، شوی خیل، سلطان خیل، کر مچ خیل، هیبچ خیل، بوبالي، موســـی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیل، سنځر خیل، جلال خیل، عمرا خیل، ممیا خیل، ولي خیل، وجي خیل، ملای، کر مچ خیل، کمر خیل، شابک خیـــل، شابیاخیل، بیبلی، ووچ خیل، بیجي خیل، عمر خیل، حکیم خیل، نورنګ خیل، بند خیل، نصري خیـــل، شـــاکي خیـــل، ټیټي خیل، عثمان خیل، آیکام خیل، سلطاني، ماروبي، صورت خیل، جنګي خیل، میرزا خیل، احمد خیل، بی بـــي زي، مغول خیل، دریا خیل، پیس خیل، پو ټیا خیل، تر کي خیل، عثمان خیل، شابي خیل، کمال خیل، با چا خیل، بریام خیل، شیر خیل، مغول خیل، مقبل خیل، حیدر خیل، خوص خیل، بارومي، بابا خیل، میر کا خیل، خیدي خیل، آستاني، بنګش خیل، دودي خیل، ابراهیم خیل، سیني خیل، تا جل خیل، کهای خیل، زریا خیل، کایدار خیل، عمر خیل، لیکي خیل، خـــان خیل، خوجکي، پالي خیل، شومي خیل، دهاني خیل، بهادر خیل، خون خیل، پري خیل، ګریرای، خان خیل، مرســـیل، مرسای، موګي خیل، شهاب الدین خیل، شیخای، شوبا کای، ماچي خیل، علم خان خیل، میسید، ممیت خیل، محمود خیـــل، الیزی، منځی، پوتیا خیل، پالي خیل، دچي خیل، خنجری، درګای، ګوري خیل، بلند خیل، دهني خیل، کریـــم خیـــل، کرمي خیل، سبات خیل، سلیم خیل، کسادي خیل، ګجي خیل، مده خیل، ناور خیل، مل خیل، ولید خیـــل، راجـــي خیـــل، شمیرای، ګوري خیل، حسن خیل، کر ماچ خیل، بای خیل، کجرای، ګیدي خیل، خویداد خیل، بارومي، دولت خیل، شـــاه محمد خیل، علي محمد خیل، شیخ برید خیل، عمر خیل، کاهي خیل، چوند، نکراب خیل، زرګر خیل، لنګر خیل، عبـــدل خیل، کوټار خیل، عیسی ګي خیل، ګیدي خیل، کر ماچ خیل، فریدي، امزل خیل، بټي خیل، وزیرګـــي، مکهـــي خیـــل، زماني خیل، بټکی، تارګړی، پریدی، کای خیل، لنګر خیل، نکاراب خیل، عبدل خیـــل، ســـلیمونی، شـــمیرای، ترکیـــا، خوجری، عبدل، یدانی، مون خیل، ملک دینی، اکزي کچکی، شیتکی، تغی ګی او کیرا خیل .[457]

140.1 د مسیدو قبیلې د استوګنې سیمې او کلي

دمسیدو دقبیلې زیاتره خلک دپښتونخوا په جنوبي وزیرستان کې استو ګنـلـــري او ددوی دکلیـــو او ســـیمو نومونه دادي :

مکین، خیسور، لاډها، دره، نیدون، کاڼي ګروم، بدر، ځلوېښتي و شکتوی، وانه، دشرکي سیمه، شهرنه، شـــم، رزمک، شکی، شوال او نور[458] یو شمیر مسید دافغانستان د لوګر، وردګو، غزنی، کندز او تخار په ولا یتونو کې هـــم استوګنه لري .یو شمیر مسید په کراچۍ او پېښور کې هم اوسیږي.ددوی دسیمې رواجونه، نرخونه او ځلي کټ مـــټ دوزیرو دقبیلې دخلکو په څیر دي .

140.2 د مسیدو د قبیلې مشهور سیندونه

ګومل، ټا ک زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګي، شاهور، بـــدرتوی، تـــوده چینـــه.

---

457 http://pti-fata.blogspot.com.au/2012/12/mehsud-tribe-of-south-waziristan-agency.htm

458 پښتو نستان، داستاد عبدالروف بینوا تالیف .۲۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونړی غر، توروام، تنګي پرخې، اسپاس، کارامه او نور...

140.3 د مسیدو د قبیلې درې

لادها، بدر، الګا دره، مستنګ، شکتو، شیرانه، ټاک زم او رزمک.

140.4 د مسیدو د قبیلې غرونه

کونړی غر، سپین غر، پری غر، سپین کمر.

140.5 د مسیدو د سیمې آب او هوا او د کرنې حاصلات

جنوبی وزیرستان چې مسید پکې استوګنه لریدژمي په موسم کې سړهاو په دوبي کې توده هوالري. دمسیدو دسیمې دکرنې محصولات غنم.اوربشي، جوار، وریجې، می، باجرې، ړدن او پټاټې دي.

140.6 د مسیدو د قبیلې مشهور کسان

دمسیدو دقبیلې خینې مشهور کسان دادی:

1. دانګریزانو پر خلاف ستر ملی مبارزملا پیونده.
2. دملا پیونده زوی شاه فضل الدین .
3. ملي مبارز نظم خان مسعود
4. غازی نواب ملک همدان خان مسید.
5. د داودخان په کابینه کې دافغانستان دکورنیو چارو وزیر فیض محمد .
6. دمسعودو دقبیلی ستر شاعرزیب منتظر مسید

140.7 د مسیدو جګړه ایزه پیاوړتیا

که چیرې دمسیدو پښتنو په اړوند دتاریخ پاڼې راواړوو نو دوی ډیر پیاوړي اوجنګیالی خلک دي .دډیرو پخوا زمانو راهیسې دوی وسلې لري او دهر دښمن په وړاندې په نره جنګیدلي دي.یوه انګریزتاریخپوه په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور اثر(وزیرستان)کې دمسیدو دجګړه ایزې پیاوړتیا په اړوند داسې لیکلي دي :

مسید خورا پیاوړي او جنګیالي خلک دي .دوی دزغم خاوندان ا و ډیر سخت سري دي. ددوی هر یو تن وسله وال دی.دوی دخپلو ټوپکو په استعمالولو کې داسې مهارت لري چې دخپل دښمن د لړې تیروتنې نه هملـــویه ګټـــه او چتوي. په جګړې کې ټولو شیانو ته داسې پاملرنه کوي چې نه یې څوک کلابند (محاصره) کولای شي اونـــه‌یـــې‌هـــم دښمن تر اړخه تیریدلای شي. دوی دجګړې په مخکنیو او شاتنیو لیکو کې دومره مهارت لري او په جګړې کې دومـــره دصبر او حو صلې خاوندان دي چې انسان ورته حیران پاتې شي .په ډیرو جګړو کې ډیر بې وسلې کسان چې یـــوازې تورې ورسره وي له وسله والو کسانو سره ملګرتوب کوي او که چیرې دلاس او یا تن په تن جګړې ته اړتیا پیښه شي نودوی دخپلو تورو سره ددښمن سره جګړه کوي.[459]

مسید دانګریزانو سره دخپلواکۍ په جګړوکـــې ډیـــرې قربـــانۍ ورکـــړي دي . دوی دانګریزلـــو ســـره د ۱۸۵۰زیږدیزه راواخله بیا دهند نیمې وچې نه دانګریزانو تر وتلو پورې (۱۹۴۷ زیږدیزه) پورې لس ځله جنګیدلي دي او هر ځل یې دوی ته په خپله سیمه کې ماتې ورکړې ده.انګریزی مورخ سر ویلیم بارټن‌پـــه هغـــه وخـــتکـــې ددوی دجنګیالیو شمیر (۱۸۰۰۰) تنه ښودلي وواو هم ددغې قبیلې شمیر د ۱۹۶۱ کال دسر شمیر نې له مخې (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودلي وو چې ښایې اوس به یې شمیر ډیر زیات وي.

141 مروت

مروت له آره په لودي پښتنو ورګډیږي او دلواڼي(لوحاڼي) پښتنو یوه څـــانګه ده .دمروتـــودقـــبیلې خلـــک دپښتونخوادډیره اسماعیل خان دلکي مروت په ډیسټریکټ(ولسوالی)، ټانک، پنیاله او بنو کې استوګنه لري. همداراز یو شمیر مروت پدافغا نستان دغزني او پکتیکا په ولا یتونو کې هم استو ګنه لري.دلواڼي نوم دهند دمنځنیو پیړیو پـــه تاریخو نو کې دنوحاني، لوحاني او لو هاني په بڼو هم راغلی دی.

په تاریخ حیات افغاني کې دمروتو دقبیلې په اړوند داسې راغلي دي:

جو ته ده چې ددغې قبیلې لوی نیکه دلواڼی یا نوحاني زوی او دلودي دزوی سیاڼي لمسی دی .لواڼي(نوحاني) دوې میر منې درلودلې چې یوه یې توری نو میدله چې دپنځو زامنو موروه، دویمه یې شیرۍ نو میدله چې دهغې نه دمروتو دقبیلې لوی نیکه پیداشوی دی او ددغې قبیلې نوم هم دهغه نامه په وجه په مروت باندې مشهور شوی دی.[460]

مروت په سپینو لواڼیو سره هم شهرت لري.په پیل کې دوی داوسنۍ پکتیکا دکټواز په سیمه کـــې چـــې اوس دسلیمانخیلو غلجیو پښتنو په ولکه کې ده استوګنه درلوده.که څه هم ددوی اصلي ټاټوبی کټواز و، خو دتودوخې پـــه

---

459 نوموړی اثر، ۲۴۶ مخ.

460 حیات افغاني، ۵۹۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسم کې به یې دکو چیانو په څیر خپل مالونه او رمې دوانه په غره کې څرول. دوی یوازې دکټواز په سهیلي برخه کې په کر کیله بوخت ول چې اوس هم هلته یوه وړه سیمه دمروتو په نامه سره یادیږي.

دکټواز له سیمې نه دمروتو دقبیلې دلیږدیدلو لا ملونه:

دکټواز له سیمې نه دمروتو دقبیلې دلیږدیدلو په اړوند داسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې دغلجیو دستړې قبیلې دسلیمان خیلو دښاخ سلطان خیلود ځانګې د لوی ملک آزادخان میرمن چې وسیلې نومیدله دخپل یوه مریي له خوا وتښتول شوه او هغه مریي دمروتو قبیلې ته په ننواتې لاړاو هلته یې پناه واخیستله.غلجیو یولښکر جوړکړاو د مروتو نه یې دخپل مجرم دورسپارلو غو ښتنه وکړه، خو مروتو دپښتني اصولو پر بنسټ دغه پناه اخیستونکی دوی ته ورنکړ.همداو چې دغلجیو نورې قبیلې لکه تره کي او اندړاو نورو دسلیمانخیلو په ننګ دمروتو او میا خیلو دقبیلو سره جنګ ته ملا وتړله او ددوی تر مینځ خونړۍ جګړې وشوې چې په دغو جنګ جګړوپه پایله کې ډیر شمیر مروت ووژل شول او غلجیو بریالیتوب ترلاسه کړ، نو همدا وجه وه چې مروت مجبورشول چې دکټواز سیمه پریږدی چې غالبا به دکټواز نه ددامان سیمې ته به دمروتو دقبیلې لیږد په ۱۵۰۰ زیږدیز کال کې شوی وي.

دتاریخي سر چینو پر بنسټ په هغه وخت کې ددیره اسماعیل خان ددامان په سیمه‌کې بلوڅانو استو ګنه درلودله او دټانک په سیمه کې هم دپښتنو یوه بله قبیله چې پړانګیان نو میدل اوسیدل چې پر هغو بلندې دپښتنو لوانیو له خوا برید شوی واو هغه سیمه یې په خپله ولکه کې راوستلې وه.په دغه وخت کې چې مروت دې سیمې ته راغلل نودځمکو یو ویش ترسره شو او ددغه لومړي ویش په وخت کې دمروتو قبیلې ته هم څلورمه برخه ورکړل شوه چې وروسته بیا په مروتو کې هم یو ویش رواج درلود چې دخولې ویش یې ورته وایه او دهغه ویش مطابق‌په یې ځمکې په خپلو مینځو کې سره ویشلې .تر یوې مودې پورې دا ځای دمروتو په لاس کې و او دتودوخۍ په موسم کې به دوانه دغره ختیزو برخو ته تلل او دیخنۍ په موسم کې به بیرته دټانک سیمې ته راتلل څو په پای کې ددوی او د مسیدو دقبیلې تر مینځ د ښځو دپټ له کبله شخړې رامینځ ته شوې.څرنګه چې وزیر ددوی دتلو راتلوپه پورتنیو او ښکتنیو لارو باندې پراته وو نو ددښمنۍ له کبله ددوی دتلو راتلو لارې بیخي وتړلې شولې. په همدې وخت کې دټانک دسیمې دلانجو له کبله دلوانیي داولادې تر مینځ دښمنۍ رامینځ ته شوې، ددولت خیلو ځواک پیاوړی شو اوتر یوې جګړې وروسته یې مروت دټانک له سیمې نه وشړل او ددغې قبیلې خلک دبین ددرې نه نیولې دپیزو تر درې پورې په غرنیو سیمو کې میشته شول.په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمو دنیولو له کبله یرغل وکړ او دټانک سیمه یې ونیوله، خو کټی خیلو دګنډاپور دقبیلې دخلکو نه مرسته وغو ښتله او دوی یې بیرته بر شا تمبولو ته مجبور کړل.دلکی مروت نوم ځکه دمروتو اوسنۍ سیمې ته ورکړل شوی دی چې مروتو په خپلو جګړو کې یو لک (سل زره) پو ځونه درلودل نو ځکه ددوی سیمه هم دلکی مروت په نامه سره یادیږي.بله نظریه داده چې دلکی مروت نوم دیوه هندو لکهی رام دنوم په وجه په لکهي مروت سره مشهورشوی دی.

باید زیاته کړو چې په ۱۸۳۶ زیږدیز کال لکی مروت دسکهانو لاسته ورغی، خو د ۱۸۴۹ کال دجنورۍ دمیاشتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۱ د انګريزانو تر ولکې لاندې راغی.

مروت غښتلي، پياوړي، لوړې او دنګې ونې، پراخه ټټرې،ګـــردې ځيــــرې اوبــــادامي ســــترګې لــــري. دوی زيارکښه، دزغم اوصبر خاوندان، قانع او دښه استعداد درلودونکي خلک دي .په پخوانيو وختونو کې دمروتو ســــپرو توري، ليندۍ او ډالونه استعمالول او پليو يې توري، سپرونه، غشي او ليندۍ کارولې .

دوی په پخوانيو زمانو کې په پوونده ډول ژوند کاوه اوددې تر څنګ به په سوداګريو هم اخته وو،خــو کلــه چې په اوسنۍ سيمه کې ميشته شول نو دځمکو او کر کيلو په چارو اخته شول او دوی دکرکيلې په چارو کې ډير مهارت لري.

تاريخ حيات افغانی ليکي: که څه هم دمروتو په سيمه کې دخوراک لپاره غله پريمانه ده، خو دښناک داوبو لپاره دهغهو کليو نه پرته چې دګمبيله، کورمې يا دلنګر درودونوپه غاړه پراته دی په پاتې مروتو کې د اوبو تنګسه ډيــــره ده.

141.1 دمروتو دقبيلې ښاخونه

دمروتود قبيله په لاندنيو ښاخونو ويشل شوي دي :

کاکاخيل: چې داباخيلو .تاجزيو او ماتوره په څانګو ويشل شوي دی.

خدرخيل: چې دخواجي خيلو، حاجي خيلو او نظر خيلوپه څانګو ويشل شوي دی.

بهرام خيل: چې دتاتار خيلو، غزني خيلو، عمر خان خيلو، توتازيو، تاجزيو، دلخوزيو، لنــډيوه اوتــپيپــر څانګو ويشل شوي دي.

مينا خيل : چې دحکيم خانخيلو او محمد خان خيلو په څانګو ويشل شوي دي .

موسی خيل: چې دتختی خيلو، جانوزيو او پاسني په څانګوويشل شوي دي.

اچو خيل : چې دبيګو خيلو، عيسی خيلو او احمد خيلو په څانګو ويشل شوي دي .

خوداخيل: چې دسکندر خيلو او ماماخيلو په څانګو ويشل شوي دي.[461]

141.2 دمروتو دقبيلې مشهور کسان

دولت لو انې چې دپښتو ژبې مشهور شاعر او ددیوان خاوند و او دپير روښان دمريدانو نه و، ســــرفرازخان،

---

461 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Tribal%20Trees/Marwat_Tribe.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجنیر نادرخان دټانک دملازایي مخور مشر ، ډاکټر عبدالعزیزخان، انجنیر شیردل خان، ډاکټر فضل رحیم مروت دپیښور پو هنتون استاد، ډاکټر باری عبدالرشیدخان، برسټیر محمد اسلم خان، محبت خان، خان حبیب الله خان، فیض الله خان، سیف الله خان، انور کما خان، انور سیف الله خان، سلیم سیف الله خان، عصمت الله خان، سهیل عصمت خان، وقار عصمت خان، طیب عصمت خان، مطیع الله خان، عرفان ا لله خان، میرنوازخان، شاهنوازخان، دل جان خان، ډاکټر شیر بهادرخان، عبیدالله جان خان، ډاکټر گل امین، عنایت الله خان، سردار بهادر، غلام قاسم خان، میر نواز خان، شیرین جان خان، عبدالرحیم مجذوب، خان مشال خان، شیر افضل خان، کلیم داد خان سلیم داد خان، اختر منیر خان، عبدالمجید خان، زین العابدین، جاوید سیف الله خان، احمد جان احمد، خورشید مروت، رحمت الله درد.[462]

142 مشواڼي

که چیرې دمشواڼیو دقبیلې شجره په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو جوته به شي چې مشواڼي له آره غرغښتي پښتانه دي، خو دوی کله ځانونوته سیدان وایي او کله هم ځانونه په کاکړو پښتنو ورګډوي او عقیده لري چې لوی ستانه او پیر سیدمحمد ګیسودرازدیوې کاکړې میرمنې سره واده وکړ اومشواڼي دهغه له نسله دي . مشواڼي په افغانستان، پښتونخوا ، سهیلي پښتونخوا ،اوسني پاکستان او ان هندوستان کې هم استوګنه لري .

ویل کیږي چې ددوی د استو ګنې اصلي ځای دسلیمان غر و چې وروسته په بیلا بیلو وختونوکې له خپل اصلي ځایه لیږدیدلي او دافغانستان په بیلا بیلو برخو او هم دپښتونخوا دهریپور په سریکوټ .ګند ګهر، پیښور ،دمردان په صوابۍ ،مومندو ایجنسۍ . دیر، دیره اسماعیلخان او دجنوبي پښتونخوا په کوئیټه کې میشته شوي دي .

142.1 په افغانستان کې میشته مشواڼي

د کونړ ولایت مشواني د ناړۍ ، دانګام او اسمارپه ولسوالیو کې استوګنه لري. دکونړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۰۱۴۷ تنه ښودل شوي دی چې ښایي په دې شمیر کې به اوس ډیر زیاتوالی راغلی وي. دکونړ ولایت کې میشته مشواڼي دساپیانو دکلتور او دودونو تر اغیزې لاندې راغلي دي . همداراز یو شمیرمشواڼي دننګرهار ولایت دبټي کوټ په ولسوالۍ کې هم ژوند کوي چې ډیر کلونه وړاندې ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوي دي[463]**. دحیات افغاني دلیکنې پر بنسټ دمشواڼیو څلورسوه کورنۍ په کوهدامن کې هم استوګنه لري چې دکابل شمال ته په پنځه ویشت میلۍ کې پروت دی ،خو د(حالات مشواڼي) دکتاب مولف یې شمیر ۵۰۰ کورنۍ ښودلي دي. دکوهدامن مشواڼي په کرکیله او ځینې یې هم په سوداګریزو چارو بوخت دي او دوی دخپلو اوښانو په مرسته تجارتي او سود اګریز مالونه او توکي**

462 ویکیپیډیا، دمروتو قبیله.

463 معلو مات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور،۲۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بخارا پورې ليږدوي اودوی دهوسا ژوند ځښتنان دي . حيات افغاني ليکي چې دمشوانيو ځوکورنۍ په کندهار کې شته خو دحالات مشواني دکتاب مولف دکندهار سنگ حصار هم دمشوانيو داستوگنې ځای بللی دی او ليکلي يې دي چې دهيلمند په گرم سير کې هم مشواني اوسيږي چې شمير يې ۶۰ کورنيو ته رسيږي.همداراز دغلجيو په سيمه په تيره بيا زابل ولايت دقلات په شا او خوا کې هم مشواني شته چې ددوی يوه قبيله لودين نوميږي چې په خواره واره ډول سره ژوند کوي . .يو شمير مشواني دافغانستان دکندز په ولايت او يو شمير مشواني دخو ستپه ولايت کې هم شته .يوشمير مشواني په نيمروز او سيستان کې هم ميشته دي.

142.2 پښتونخوا په هزاره، هريپور، گندگهر اوسريکوټ کې ميشته مشواني

د پښتونخوا دهزاره په سريکوټ کې هم ډير شمير مشواني استوگنه لري .سيد يو سف شاه عرف شاه جي په خپل کتاب (حالات مشواني) کې چې په ۱۹۳۰ زيږديز کال يې په اردو ژبه ليکلی دی په هزاره ، گند گهر او سريکوټ کې دمشوانيو ټول شمير ۱۲۰۰۰ تنه ښودلي دي چې اوس له هغه وخته ۸۳ کلونه تير شوي دی اوس يې شمير پنځوسو زرو تنومشوانيو ته رسيږي .. نو موړی ليکوال له نن نه ۸۳ کلونه وړاندې دسريکوټ دسيمې لانديني کلي او بلنډې دمشوانيو داستوگنې سيمې بللي دي:

گهي ، دوړها، دمړها،عثمان ملړين ،وړوکې دره ،لويه دره، چونترۍ ، شنۍ ،هلکه چونترۍ ،گړنگ ،باغونه ، سيرۍ ،بيلها ،چونترو ، نوروخاک،شی بټي،چنارکوټ ،سنگر ،نيم، پيپل ،تهپلو، کنډرو ،ميره ، عبد ديکا،سرای ، تنگي ، باسوو، نارگاه ،کهيروچ، کره ، کنډاونه،سمبل ، بوکتير،وړوکی بوکتير،پلوسو سر ،تاتروبکوټکی ، وړوکی کوټکی،شکنړوغار ، چميا ر انو کورونه ،شيرشاه کور ، ميداو ، ټانگدره ،رام دره ، بکروبشو ډهنډ ،بو ټيگرام ،وړوکي شتالو ، ډمبرو ،سو پلي، پورې سو پلي ،پورې گړنگ ،ماهولي،کورونه ،غازي،پتي ، ډهکني سر ، پهلواړي،اسيکوټ ،سامکوټ .همداراز دوی په گنډي ،امرخانه کې چې دوه لوی کلي دي ددې کليو په لاندنيو بلنډوکې استوگنه لري،گهړي ميره ، صوبړ او،شيره دل کنډاو،بازی سر، جولا گانو کورونه ،فيروز بانډه او خوډر کورونه کې استوگنه لري[464].

خو په اوسني وخت کې مشواني دسريکوټ په آرام دره ، گدواليان ، بسوميره ،شتالو شريف ،سريکوټ کلي ، با ټيگرام ،گلی ،غونډ ډهيرۍ، سرای ،بيلاه ،چونترۍ ،شانۍ .چنارکوټ ،شای،پاټي.کيهروچ،بگهونا،دورلهه، دمړاها،کوټکي ،پلهاري ،ډمکی ،بگنيا ،کوکر چاها،بيل ،گرهاناو ډهيرۍ ، سنگير،جبه ، چوای اوکيهاړي کې اوسيږي .

هغه شمير مشواني چې په سريکوټ کې ميشته دي نو ددوی زياتره کسان دانگريزانو په پو ځونو کې هم برتهی

---

464 سيديوسف شاه عرف شاه جي، حالات مشوانی،۱۵-۱۴ او ۱۶ مخونه . دلاهور چاپ ،۱۹۳۰ زيږديز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

(استخدام) شوي ووخکه مشواني ډير تکړه سرتيري او ښه پو ځيان دي . همداراز دوی دسکهانواو په تيره بيا په ۱۸۱۹ زيږديزکا ل کې په ګندګهر کې درنجيت سنګ دراليږل شوي پوځ سره چې مشري يې ديوان رام ديال ته ورپه غاړه وه او بيا بل ځل په سريکوټ کې دسکهانو دمشهور پوځي سردار هري سينګ سره چې دهريپور ښار هم دده دنامه له کبله په هريپور سره مشهور دی ډيرې جګړې کړي دي او په دغو جګړو کې دمشوانيو ملی اتل سليم شاه مشـــوانې و چـــې دسکهانو له لا سه شهيد شوی و.

142.3 په سريکوټ کې د مشوانيو د قبيلې خيلونه، ښاخونه او څانګې

دپښتونخوا په سريکوټ کې دمشو انيو دقبيلې ښاخونه دادي : ماني خيل ، جلال خيل ، صاحب خيل ،سين خيل ، دوراخيل ،حسين خيل ،وارث خيل ،وحدت خيل ، راجي خيل ، باجي خيل ،لودين ،ادم خيـــل ،موســـی خيـــل ، يوســـف خيل ،.متکانې، روغاني ،ګنجيان،مورجان خيل ،جاني خيل ،اماني خيل ، راحت خيل،بهاټل،سکهار او سين خيل .

142.4 د يوسفزيو په سيمه کې ميشته مشوانې

دحالات مشواني دکتاب دمولف په قول مشوانې ديو سفزيو په سيمه کې په اسماعيليه ،مرغـــزاو يارحســـين‌تـــه نږدې دشوه او توتالۍ په کلو کې اوسيږي.همداراز په مردان، صوابۍ او کاټلنګ کې هم مشوانې استو ګنـــه‌لـــري‌يـــو شمير مشوانې په ديره اسماعيل خان او وزيرستان کې هم اوسيږي.

142.5 په دير او جندول کې ميشته مشوانې

په ښکتني دير کې مشوانې په مسکيني دره ،صدبر کلي ، مايار او ثمر باغ کې استوګنه لري .ددير او جنـــدول دمشوانيو په اړوند دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت کتاب کې راغلي دي :دمشوانيو اکثريت چې ددير او جندول په سيمو کې ميشته دي لومړی ددوی خيلونو دځړ ځايونو په څخه خپلې رمې د (ښشي کنډو) له لارې له دانګام نه شـــمالي غرونو ته راوستلې او يو سلو پنځوس کلونه وړاندې يې ددرې په ختيز او شمالي غرونو کې دځړځايونو شاوخوايې باندې جوړې کړې . دپسرلي تر پايه به هغوي په بانډو کې اوسيدل او بيا به درمو ســـره دجنـــدول درو ته ورښـــکته کيدل .سل کال مخکې دمشوانو ځينو خيلونو په پای کې خپلې رمې دجندول پرځای قاسم خان او زوړ براول ته را ښکته کړې . په دغه وخت کې دغه دواړه کلي نه وو، بلکې دلته ځينو شپنودلته کورونه جوړ کړل او په ژمي کې په کورونو کې اوسيد ل او ورپسې يې دکورونو شااوخوا نا آبادې شاړې ځمکې آبادې کړې . کارينونه (مينې) يې پکـــې جـــوړې کړې او تقريبا دلسو کلونو په موده کې څو کورونه په کلو بدل شول. دسلو کلونو راهيسې دوی دشمالي غرونـــوپـــه لمنو کې په شاړو ځمکو باندې باندې جوړولې چې اوس دقاسم خان او زوړ براول سربيره دمشوانيو کورونه او کلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره په لمنو کې ددرې تر خولې اسمار ته نږدې رارسيدلي دي .

دغه مشواني دځينو کورونو نه پرته په عمومي ډول غريب او بيوزله ولس دی. ځينې شتمنې کورنۍ يې دځمکو سره يو ځای مالداري ،سوداګري او سرکاري ملازمتونه هم لري . ددوی غريب او بيوسه خلک دسالارزو او ماموندو شپانه او بزګر دي .ځينې يې دغنمو او اوربشو دکرلونه وروسته دتلې(ميزان) (سپټمبر – اکتوبر) په مياشتو کې دکار او غريبۍ لپاره جندول، باجوړ او دکونړ بيلا بيلو سيمو ته ځي. دلته دوی دجوماتونو لرګبانه(دژمي په سړو کې ولس دجومات دتودولو لپاره لرګبه (جمع لرګبانه) نيسي . لرګبه له غره نه لرګي راوړي او دکلي خلک ورته ديرش منه غله او داوسيدو کوټه ورکوي) او يا په کليو کې ګاونډي(همسايه) کيږي. همسايه مشواني په کلي کې داوسيدو کوټه پيداکوي، ددوی نارينه دغرونو نه لرګي راوړي چې يو ه ګيډۍ (دشا بار)په يوه من جوار واو يا دهغه معادل په څلويښت افغانيو خرڅوي. دنورو قبيلو په تناسب په مشوانو کې دليږديدنې عمليه ډيره ده .ددوی نيستمن خلک دمني په پای کې دکور لږسامان او دخوراک توکي په خرو باروي او ښځې او نارينه يو ځای دجندول،باجوړ او کونړ په لور روان وي او دپسرلي په مياشت کې بيرته درې ته راستنيږي[465] .

په دير او جندول کې دمشوانو دقبيلې ښاخونه او څانګې دادي :

نورتکيان، ګل بابا،ګل زري ، علي خيل ،شنو خيل ، صالح خيل ،جونه خيل ، اکا خيل ،رستم خيل ، ظفر خيل ،اتوخيل ، عثمان خيل ،مغلګي ،ميرو خيل .

142.6 په سهيلي پښتونخوا کې ميشته مشواني

يو شمير مشواني دسهيلي پښتو نخوا دکوئيټې په مضافاتو کې دکاسي په سيمه کې هم استوګنه لري.

په هندوستان کې يو شمير مشواني د جنوبي هندوستان ددکن په ګلبرګه کې هم استوګنه لري اوويل کيږي چې دوی هلته دډهلی سلطنت په وخت کې ميشته شوي دي .

دحيات افغانی په کتاب کې دمشوانو دخيلونو نو مونه داسې راغلي دي :

باجي خيل ،لودين ،متکاني ،سملهاني ،روغاني ،تفض، کزيوني ، غريب ، خرباړي ، ياغن،کپوړ ، مومند،يدور ترک،يوسف خيل ،موسی ،آدم خيل ،منجر[466] .

په سند کې ميشته مشواني : دحالات مشواني دکتاب مولف په ۱۹۳۰ زيږديز کال کې په لاړکانه کې دمشوانيو شمير ۸۰ کورنۍ ښودلي دي چې زياتره دمشوانيو دحسن خيلو دښاخ پورې اړه لري .

---

465 د پښتنو ټولنيز اقتصادی جوړښت ،-۲۲۶ ۲۲۷ مخونه

466 تاريخ حيات افغاني،۴۵۳ مخ . دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

142.7 د مشوانو د قبیلې مشهوراو نامتو کسان

1. د(حالات مشوانی) دکتاب مولف سید یوسف شاه چې په شاه جي سره مشهور دی[467].
2. دسکهانو سره په جګړه کې دمشوانو ملی اتل سلیم شاه مشواڼي
3. افغان لیکوال او څیړونکی عبدالقیوم زاهد مشواڼي .
4. دکونړ او جندول دمشوانیو مشر اروابناد ملک زرین
5. افتخار علي مشواڼي
6. عمر خطاب مشوانی
7. جمعه خان مشواڼي
8. حسن خان مشواڼي

143 مقبل

مقبل له آ ره کرلاڼي پښتانه دي چې دافغانستان دپکتیا ولایت د دنډ پټان په ولسوالۍ کې استوګنه لري .جنوب ته یې ځاځي میدان او سبري ،لویدیز ته یې دمنګلو قبیله ، شمال ته یې څمکني ، شمال ختیز ته یې ځاځي او ختیز ته دپښتونخوا دکورمې ایجنسۍ سره ګډه پوله لري چې دپولې نه پورې خوا هم په ستر غوزک ، میته ، سنګر او کمکي غوزک کې هم مقبل میشته دي او دافغانستان په دننه کې دمقبلو سره قبیلوي اړیکې او خپلوۍ لري.

لکه چې دمخه مو وویل چې مقبل دافغانستان په دننه کې دډنډ پټان په ولسوالۍ کې ژوندکوي چې هلته دوی په دووو درو کې چې دوچ زیګاړ او لوند زیګاړ په نامه سره یادیږي اوسیږي . دډنډ پتان په ولسوالۍ کې دمقبلو پښتنو نه پرته منګل او ځاځي هم استوګنه لري[468]. دمقبلو ځینې خلک دخوست دلکڼ په سیمه کې هم میشته دي[469].

مقبل زیاتره دکرنې ، مالدارۍ او سوداګرۍ له لارې خپله ګوزاره کوي . دغه خلک دلرګیو او چارتراشو دخرڅولو له لارې هم خپلې ورځنۍ اړتیاوې پوره کوي .

مقبل په لاندنیو ښاخونو او څانګو ویشل شوي دي :

---

467 دمشوانیو دقبیلې دنامتو اومشهورو کسانو په اړوند زما (لطیف یاد) يادداشتونه
468 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور، ۵۷ مخ
469 حیات افغاني ، ۳۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی خیل ، حسن خیل ، وړوکی ، احمدخیل ، توري خیل ، مري خیل ، سلتک او بوبکي .

موسی خیل ، مري خیل ، توري خیل او سلتک دلوند زیګاړ په دره کې استوګنه لري او حسن خیل او وړوکي دوچ زیګاړ ددرې په سکومان کڅ ، چینې کلي ، کوټ کلي ،سټو کلي ،نري کلي ، تیاره لګد او وچ لګد کې استوګنه لري .

144 ملا خیل

ملا خیل له آره غلجي پښتانه دي چې زیاتره خلک یې کو چیان دي او دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کې استو ګنه لري .ملاخیل دغزني ولایت په اجرستان ، دکابل په شیوه کیو ، لوګر ، ننګرهار او لغمان کې هم شته دي .ملا خیل کوچیان او پوونده په اتلسمې ، نولسمې او شلمې پیړۍ کې سوداګریز کارونه هم کول چې دهند او افغانستان ، مشهد او بخارا تر مینځ تر سره کیدل او دخپلو او ښانو او کاروانونو سره به تلل او سوداګریز مالونه لکه ټوکران اونور ډول ډول توکي به یې له ځانه سره په او ښانو وړل .ویل کیږي چې په نولسمې بیړۍکې دملا خیلوقبیلې ۴۰۰۰ اوښان درلودل .

د ملاخیلو دقبیلې ځینې څانګې دادی : شاران پیره خیل ،عثمان خیل ، قادرخیل ، خواګاخیل ، شاهزاد خیل ، خواجه خیل او الیا س خیل[470].

دغزني داجرستان دملاخیلو دخیلونو او څانګو نومونه په لاندې ډول دي :

لنګرخیل ،ادن خیل ، عباس خیل خوزه خیل ، رضا خیل ، سید خیل ، عثمان خیل ، قلندر خیل پیرو خیل او چکمک. ددوی شمیر پنځه ویشت کلونه وړاندې ۱۵۹۹۶ تنه ښودل شوي و چې ښایې چې اوس په ۲۰۱۴ زیږدیز کال کې ددوی په شمیر کې نور زیاتوالی هم راغلي وي. یو شمیر ملا خیل دافغانستان په شمالي ولایتونوکېهم استوګنه لري[471].

145 ملکزی

ملکزي له آره غلجي پښتانه دي چې دافغانستان د کونړ ، ننګرهار او لغمان په ولایتونو (صوبو) کې استوګنه لري . دکونړ په ولایت کې دوی دکوز کونړ په ولسوالۍ کې میشته دي ، خو شمیر یې لږدی. د ملکزي په قبیله کې ډیر لیکوال او شاعران هم شته . دوی دعلم او پو هې سره ډیره مینه او لیوالتیا لری اوزیاتره یې په سرکاري او شخصي

470 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ، ۸۴۰ مخ

471 دملاخیلو دقبیلې په اړوند دلطیف یاد یاداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو بوخت دي .دکونړ په ولایت کې ددوی شمیرله نن نه دیرش کلونه وړاندې ۲۰۰ تنه ښودل شوی دي.[472]

146 ملاګوري

ملاګوري په اصل کې سړبني پښتانه دي چې په غوري یا غوریاخیلوپښتنو ورګډیږي او بیا په غوریاخیلوکې دومندو په سترې قبیلې پورې اړه لري.[473] ملاګوري په عمومي توګه د پښتونخوا په خیبر ایجنسۍ او دفاتا په قبایلي سیمه کې استوګنه لري .په خیبر ایجنسۍ کې د وی په دووسیمو کې اوسیږي چې یو یې اواره سیمه ده چې ښکته مینه ورته وایی او بله یې لوړه سیمه ده چې لوړه مینه یې بولي . همداراز یو شمیر ملا ګوري په مونډا کې چې شبقدر ته نږدې پروت دي هم استوګنه لري . دملکنډ ایجنسۍ په بدرګه نومي ځای کې هم ملاګوری اوسیږي . په هریچند، زییم او شکور کلیو کې چې چارسدې ته نږدې پراته دی هم یو شمیر ملا ګوري میشته دي . دمـردان دپیرسـادوپـه کلـي او دپیښور په شاه قبول او ډبګرۍ کې چې ددلازاک روډ پرغاړه پراته دي هم ملاګوري میشـته دي یـو شـمیرملاګوري دافغانستان دننګرهار ولایت د لالپورې په ولسوالۍ او دورنابا دولسوالۍ په څڅوبي او دهیلمندپـه ولایـت کـې هـم استوګنه لري . دملا ګورو سیمه داپریدیو نه دتاترې دغرونو او دومندو دایجنسۍ نه دکابل دسیند په واسـطه بیلـه شوې ده.

دملاګورو په اړوند ځینې روایتونه هم شته چې ګنې دوی دشهاب الدین محمد غوري(مړ ۱۲۰۶ زیږ دیـز کـال) اولاده ده او کله چې شهاب الدین محمد غوري دخپلو دښمنانو له خوا ووژل شـونو ددوی دکـورنۍ ځینـې غـړي د پښتونخوا تاترې غرونو ته چې په خیبر ایجنسي کې پروت دي راغلل او هلته یې دیو کلي بنسټ کیښود چې بـره دره نومیږي، خو دا روایت بې بنسټه ښکاري ، ځکه ملاګوري په مومندو ورګډیږي اولـه افغانسـتانه اوسـنۍ سـیمې تـه دغوریاخیلو او په تیره بیا دومندو مهاجرت اولیږد دسلطان شهاب الدین غوري ترمړینې ډیـرې پیـړۍ وروسـته ترسره شوی دي.

د پښتو ژ بې ستر شاعر او لیکوال اروابناد استاد امیر حمزه شینواری د(پښتانه) دکتاب په لومړۍ ټوک کې پـه خپلې یوې مقالې او لیکنه کې دملا ګورودقبیلې په اړه داسي لیکلي دي : ((ملاګوري دژبې، لهجې او کړو وړو له پلـوه دومندو دسترې قبیلې سره تړاو لري ، دوی دکمکي شلمان نه دلمر خاته په لور دډبر غر نه لاندې پراته دي او دتاترې د مشهورغره په لمنو کې استو ګنه لري او دسیمو نو مونه یې مراد ډنډ ، شهید مینه او لوړه مینه دي .دلتـه دمرمـرو دډبرو یو کان هم شته او ابرک هم پکې پیداکیږي.[474]

---

472 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایا ت سرحدي کشور ، ۸۲ مخ ، دقومونو او قبایلو چارو وزارت ، کابل.

473 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۳- ۲۵۴ مخونه ،دپیښور چاپ

474 استاد امیر حمزه شینواری، پښتانه ، لومړی ټوک ، ۱۸۲ مخ ، ۱۳۴۹ زیږدیز کال ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

146.1 قبیلوی ویش

لکه چې دمخه موړويل ملاګوري سړ بني پښتانه دي او دومندودسترې قبيلې سرهـتــړاولــري ـپـــه پښـــتنو مورخينو کې ددې خبرې تصديق دپښتونخوا ستر مورخ اروابناد سيدبهادرشاه ظفر کاکا خيل په خپل کتـــاب(پښـــتانه دتاريخ په رڼا کې) هم کړی دی او ملاګوري يې مومند بللی دی.[475] دحيات افغاني دتاريخ ليکوال ډپټي محمد حيات خـــان هم دملا ګورو په اړوند ورته نظر لري او هغوی يې دمومندو يوڅانګه بللې ده.[476] دغهقـــبيلهپـــه لانـــدنيو څـــانګو او بناخونو ويشلې شوې ده: احمد خيل ، دولت خيل ، پار خيل ، تار خيل چې بيا په احمد خيلو کې شاه خان خيل او بيکهـــن خيل هم وړې څانګې دي.

همداراز ددوی ديو شميرنوو څانګو نومونه دادي :ميان خيل، چمیار خيل په شکور کې ، اره خيل او علي خـــان خيل په پير سادو کې او بيا ن خيل په افغانستان کې .

په ملاګورو کې تار خيل پنځوس په سلو کې وګړی لری چې په دپښتونخوا په خيبر ايجنسی کې اوسيږي ،پـــه داسې حال کې چې ددغې قبيلې دمشرۍ چارې بيا پار خيل پر مخ بيايي.

په اوسني وخت کې دملاګورو مشهور کلي او ځايونه دادي :

1. شهيد مينه
2. لوړه مينه
3. شير برج
4. مرا ډنډ
5. تاتره
6. نهر غاړه
7. پيرسادو
8. مونده
9. پينډې للمه

146.2 مشهورکسان

دملاګوريو دقبيلې مشهور شخصيتونه دادي :

1. حاجی شير ا فضل ملاګوری
2. خان بهادر آدم خيل
3. ملک فضل مولا

475 اروابناد سيد بهادرشاه ظفر کاکا خيل ، پښتانه دتاريخ په رڼا کې ، دپيښور چاپ

476 تاريخ حيات افغانی ، دډپټي محمد حيات خان ليکنه ، دډاکټر لطيف ياد ژباړه ،۲۴۴- ۲۴۵ مخونه ، دپيښور چاپ ، ۲۰۰۷ زيږديز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. حاجي عبدالمنان ملاګوری
5. ملک امداد میر
6. د ملاګورومشهور شاعر او لیکوال منظر فریادي جې د ملا ګورو دادبي جرګې مشر هم دي
7. محمد علم شوګیر
8. فضل شاه وقار ملاګوری
9. د تاترې ښایسته شاه کاکا ملاګوری چې د خدایی خدمتګار غورځنګ (تحریک) غړی او د باچاخان بابا دملګرونه و.
10. مشهور جرنالیسټ (ژورنالیست) صفی الله ملاګوری
11. حاجی اختر محمد
12. افضل خاموش
13. آفتاب ملاګوری
14. ابرار احمد ملاګوری[477]

ملاګوري میلمه پالونکي ، په علم او پوهې مین او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دی.دمغولو او انګریزانو پر خلاف یې تورې وهلي دي . ددوی دیرې او حجرې تل دمیلمنو پر مخ پرانیستلې وي .ددوی په سیمه کـــې دمیلـــو لپاره ډیر ښه ځایونه شته چې مشهورمیله ځایونه یې دحضرت معصوم بابا زیارت ، دورسک ډیم او شـــهید مینـــه چـــې دکابل سیند پر غاړه پرته ده .

دملاګورو سیمه وچه او غرنۍ ده او اوبه یکې لږې دي . ددوی سیمه دمرمرو دتیږو کانونه لري اوویل کیږی چې دوی په سیمه کې دمرمرو ۲۵۰ کارخانې شته . ددوی په غرونو کې دګورګوری ونې پیداکیږي . دملاګوریو ټـــول شمیر پنځوس زره تنه ښودل شوي دي .

147 مندنړ

د پښتنو دنسب دشجرو پر بنسټ دمندړو دقبیلې مشر نیکه (مند بابا) نومیده چې دخښي یا خشي زوی و .مند نیکه دوه زامن درلودل چې دیوه نوم یو سف و چې اولاده یې نن ورځ دیوسفزیو په نامه یادیږي اود بل زوی نوم یې عمرو .عمر یوزوی درلود چې مندړ نومیده چې اولاده یې د مندړوپه نامه یادیږي.

477 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Mullagori2.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتاريخي روايتونو پر بنسټ دمندړ پلار عمر ډير باديانته او ديندار ه انسان و . ده هند ته هم سفر کړی و اوداسې ويل کيږي چې هماغلته وفات شوی دی . دده ترمړينې وروسته دده ورور يوسف هند ته لاړ او خپل وريرونه او خپله وريندار ه (دورور ميرمن) يې بيرته خپلې سيمې ته راوستل او کله چې مندړ ځوان شو نو يوسف خپله لور ده ته په نکاح کړه .

مندړ دوه ز امن درلودل .ديوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و .عثمان هم دوه زامن درلودل چې ديوه نوم کمال او دبل امان و. دکمال اولادې ته کمالزي وايې چې په دووڅانګو ويشل شوي دي چې يوه څانګه يې مشران زي او بله يې دکشران زي په نامه ياديږي.

د اتمان اولاده هم په په دووښاخونو ويشله شوې ده چې ديوه ښاخ څانګې لکـازي ، کنـازي او علـي زي دي او داباسين په غاړه دمهابڼ په جنوب کې ميشته دي .

مندړ دپښتونخوا ايالت په چمله ،کهلا ښټ ، مانيرۍ ، بونير ،هنډ ، شاه منصور ، پنجتار،يارحسـين ،مـردان او صوابۍ کې استوګنه لري .دچملې ختيز ته اباسين ، لويديز ته يې يوسفزي ، شمال ته يې بونير او جنوب ته يې مهـابڼ مو قعيت لري . بونير ديوې درې په بڼه ده ځمکه يې نا اواره او غرنۍ ده .په ۱۸۶۳ زيږديز کال کې دلمـبيله مشـهوره جګړه دانګريزانو اويو سفزيو او مندړو پښتنو تر مينځ هم همدلته پيښه شوې وه . داسيمه دمندړو پښتنو مرکز و.[478]

147.1 د مندړو د قبيلې ښاخونه او د دوی د استوګنې سيمې

لکه چې دمخه مو وويل مندړ دپښتونخوا په چمله ، مردان ، صوابۍ او بونير کې استوګنه لري .دوی داباسـين سيند په شمالي برخه کې په اوارو ميداني سيمو کې اوسيږي.

تاريخ حيات افغاني چې له نن ورځې نه يوسلو پنځوس کلونه وړاندې ليکل شوي دي دمندړودښاخونو ، څانګو او ددوي داستوګنې دسيمو په اړوند داسې ليکي :

((مندړ اووه لوي ښاخونه لري چې له ټولو نه يې عثمان زي او اتمانزي لوی ښـاخونه دي .دکمـالزيهـم پـه ددوڅانګو ويشل شوی دی چې دطورو اوسيدونکي مشران زي او دهوتي اوسيدونکي کشران زي دي .دکشران زيـو ځينې نورې څانګې سکندرخيل، ديګان خيل، سادي خيل، بار ه خان خيل، محمود خيل، بهايی خيل(بای خيل)،اورسـتم خيل دي . دمندړوبل ښاخ امازي دي چې دوه څانګې لري چې دولتزي او اسماعيل زي دي چې له دغو امازيو نـه يـوه څانګه دمهابڼ په غرونو دچمله وادي په ختيزو غاړو کې استوګنه لري او چارغولی دامازيو يو لوي کلی دي))[479]

د مندړو ددولتزيوڅانګه په کپور ګړهي کې استوګنه لري .اتمانزي بياپه څلورو ښاخونو ويشل شوي دي. علي

---

478 لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ۲۵۴-۲۵۵ مخونه، دپيښنورچاپ ، ۲۰۰۷ کال

479 حيات افغاني ، دډاکټر لطيف ياد ژباړه، پيښنور ، ۲۰۹-۲۱۰ مخونه ، دپيښنور چاپ ، ۲۰۰۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي : چې ددوی له نسله طاهرخيلي ځانګه په ګند ګهر کې استوګنه لري او نور ښاخونه يې کنازي ، اکازي او علي زي دي بل دسدازي ښاخ دي چې په پنځو ځانګو ويشل شوی دي چې په دوي کې عمر خيل ، مير احمد خيل او بهزاد خيـــل پـــه هنډ ، صوابۍ ، مرغوز او کهلابټ کې اوسيږي همداراز دمندړو نور ښاخونه په لاندنيو ځايونو کې استوګنه لري[480]

1. اباخيل: په ګنډّ ، زبده ، هنډ، صوابۍ او شاه منصور کې اوسيږي
2. عمرخيل: په کالا دره ، صوابۍ او مانيرۍ کې اوسيږي .
3. بهزادخيل : په کهلابټ کې استوګنه لري .
4. خدوخيل :په پنجتار ، براکي ، توتابي وباجا او بام خيلو کې استوګنه لري .
5. رځړ: په پنځو ځانګوويش لشوې ده ، ماني زي ، ملک زي ، اکوزي ، خضرزي آو محمود زي (ماموزي)
6. ماني زي : په يار حسين ، شيردره او يعقوبي کې استوګنه لري .
7. اکوزي : په دوبيانو ، سره چينه او اسماعيليه کې استوګنه لري.
8. خضرزي : په شيوه، کالوخان اوشيره غونډۍ کې ميشته دي.
9. محمودزي (ماموزي) په نوي کلي ، شيخ جانا ، اسوټا او نارنجي کې اوسيږي .

په مندړو کې ستر تاريخي شخصيتونه او اتلان تير شوي دي چې مشهوريې خان ګجو بابا دی چې دمنـــدړو او يوسفزيو مشرو.همداراز دهند مشهوررو هيله سردار نواب نجيب الدوله نجيب خان چې دهند دنجيب آبـــاد ســـيمه دده دنامه له کبله مشهوره ده او دپاني پت په تاريخي جګړه کې داحمدشاه بابا ملګری و هم مندړپښتون و.[481]

دمندړو دود اودستور کټ مټ يوسفزيو پښتنو ته ورته دی او ويلای شو چې دا دواړه قبيلی سره له دی چـــې سره نږدې خپلوان دي ټول رواجونه يې هم سره يو دي.

ويل کيږي چې په ټوله پښتونخوا کې دمندړو پښتنو ټول شميرد دوه مليونو تنو په شاو خواکې دي.

148 مندوخيل

که چيرې دمندوخيلو دنسب شجره په غورسره تر څيړنې لاندې ونيسو نو جوته به شي چـــې دوی پـــه غـــر غښتي پښتنو ورګډ يږي. مندوخيل دژوب دوادۍ په ختيز و برخو کې دګومل اوکندر ددريابونو په ختيزه برخه‌کـــې دژوب دښار او دهغه ترشاو خواسيمو پورې پراته دي . دژوب سيند له هندو باغ (اوسنی مسلم باغ) نه پيـــل اوشـــمال

---

480 http://historyofpashtuns.blogspot.com.au/2015/04/history-of-yousafzai-tribe.html

481 دمندړو پښتنو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیزې خواته غزیدلی دی او دسرماغې تر څنګ دګومل د سیند سره یوځای شوی او دجنوب خواته یې مخه کړې ده .ویل کیږي چې دژوب دسیند اوبه دکر کیلې لپاره خوراګټورې اوبه دي چې له ځانه سره داسې مواد لري چې دکرنې لپاره ډیرښه او ګټور دي.[482]

تاریخ حیات افغاني دژوب دسیند او دمندو خیلو پښتنودسیمو په اړوند داسې لیکي:

هغه ویاله چې دژوب له سینده بیله شوې ده نو میداني سیمو ته بهیږي چې هلته غنم او نورې غلې دانې کرل کیږي .همداراز دغه میداني سیمه ښه ځړ ځایونه لري او درمو او ځارویو دپوولو او څرولو لپاره هم ترې کار اخیستل کیږي . ددغې ویالې په دواړو غاړو دمندو خیلو کلي پراته دي. دژوب دوادي شمالي برخه دسیوناداغ دجنوبي برخې دغرنیو سیمو سره پوله لري او دګومل ددرې جنوبي غره کې هغه ځای چې دژوب ، بورې او سلیمان غره په منځ کې پروت دی دبابړو او هریفال(هریپال) دښاخونو ځمکې دي. دژوب په ختیزه او سویلي برخه کې یوه شاړه او غیر آباده سیمه پرته ده چې دایسوټ او موسی خیلو ښاخونه پکې خپلې رمې څروي . دژوب سیمه حاصلخیزه او زیاتره دنهرونو په ذریعه خړوبیږي.[483]

د ژوب سیند(۴۱۰) کیلو متره اوږدوالی لري چې په کجوري کڅ کې دګومل له سیند سره یوځای کیږي.

دژوب وادي یوه تاریخي سیمه ده چې مشهور چینایی سیاح هیون تسنګ هم په دیارلسمې زیږدیزې پیړۍکې له دې ځایه لیدنه کتنه کړې ده او په خپل یونلیک کې یې دژوب دتاریخي وادۍ یادونه کړې ده .همداراز دګورګاني امیر تیمور(مړ ۱۴۰۵ زیږدیز) لښکرې هم دلته راغلي دي او دژوب میړنیو پښتنو دژوب ددفاع اوساتنې لپاره ورسره جګړې کړي دي . ایرانی نادرشاه (۱۷۳۶-۱۷۴۷ زیږدیز)هم پردې سیمې یرغلونه کړي دي او ددې ځای پښتنو دایرلني غلیمانو سره هم په نره جنګیدلي دي.

ددرانی احمد شاه بابا (۱۷۴۷-۱۷۷۲ زیږدیز)په وخت کې داسیمه دهغه په پاچاهی کې شامله وه او بیکر نیکه چې جو ګی زی پښتون و دیوه فرمان له مخې داحمد شاه بابا له خوا دژوب واکمن ټاکل شوی و.[484]

دژوب دیسټریکټ(ولسوالی) بنسټ په ۱۸۹۰ زیږدیز کال کې دانګریز رابرټ سنډیمن له خوا ایښودل شوی دي .دژوب لرغونی نوم هم اپوزي و، خو کله چې انګریزان په ۱۸۸۹ زیږیدیز کال دې سیمې ته راغلل ددغه ځای نوم یې بدل کړ او فورټ سنډیمن نوم یې پرې کیښود. په ژوب کې زیاتره مندوخیل ،کاکړ، شیرانی، ناصر ،داوي ، خوستي، لهون، ساپیان، بابړ او هریفال(هریپال) اوسیږي ، خو دمندو خیلو شمیر پکې تر نورو پښتنو زیات دی.

دمندو خیلو قبیله په لاندنیوښاخونو ویشلې شوې ده:

کاریزي ، ایرب زی،اپوزي ،سون خیل ،ممي زي او شیخان، خوپه مندو خیلو کې دکاریزي ښاخ ددغې قبیلې

482 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ،۲۵۶-۲۵۷مخونه. دپیښور چاپ ., ۲۰۰۷ کال

483 حیات افغاني، دمحمد حیات خان تالیف، داردونه پښتو ته ژباړه دلطیف یاد. ۲۶۱ مخ ، د پیښور چاپ ، ۲۰۰۷ زیږدیز کال

484 ویکیپیډیا ، دژوب ډیسټریکټ (ولسوالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران پاتې شوي دي.په ژوب کې نن ورځ تقريبا پنځوس زره خلک استو گنه لري.

مندوخيل سپين زړي ، سپيځلي ،ميلمه پال، دښو کړو وړو خاوندان او په پښتو او پښتونواله ټينګ خلـــک دي .ددوی زياتره دودونه او رواجونه کاکړو ته ورته دي .زياتره خلک يې دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي ، خـــوله نيکه مرغه نن ورځ پکې دعلم او پوهې سره تړلي کسانهم پکې شته.

مندو خيلو دانگريزي تيري کوونکو پر خلاف له وياړه ډکې مبار زې کړي دي او تاريخي شخصيتونه يې پـــه خپله غيږه کې روزلي دي چې کولای شو ددغې قبيلې دکاريزي دښاخ دسيدال خيلو له څانگېنـــه دلانـــدنيوتـــاريخي شخصيتونو نومونه و اخلو:

سيدرحمت، ظريف خان ، خانان، اختر خان ، اکرم خان ، شيرخان او ازمير خان ـپـــه دغـــو پورتنيـــوتـــاريخي شخصيتونو کې يو هم غازي ازمير خان و چې دمندوخيلو دسيدال خيلو څانگې ته منسوب و.نوموړی په ۱۸۹۳ زيږديز کال کې داخترخان په کور کې دې نړۍ ته سترگې پرانيستلې .د ازمير خان پلار ته دخان لقب دافغانستان دهغه وخـــت د واکمن سرا ج الملة والدين امير حبيب الله خان له خوا ورکړل شوی و. هغه وخت و چې ده په کابل کې دامير حـــبيب الله خان سره وليدل نو هغه ده ته يو جرمنی ټوپک هم دسوغات په توگه ورکړ او ده ته يې دخان خطاب وکړ.

سردار اختر خان بو زړور او بهادر انسان و. ده دانگريزي ښکيلاکگرو نه ژوره کرکه درلودله.دامير حبيب الله خان تر مړينې وروسته هغه د غا زي امان الله خان دليدلو لپاره کابل ته لاړ څو دامير امان الله خان سره دانگريزانو پـــــر خلاف مشورې وکړي ، خو دبيرته راتگ په وخت کې دمکاوير په سيمه کې دخپل آســـه راولويـــد او وفـــات شـــو. دده داتلوالۍ کيسې نه يوازې په ژوب کې مشهورې وې ، بلکې دده داتلواليو او ميړنتوب دکيسو نه د افغانستان پښتونخوا پښتنې قومونه لکه سليمان خيل ، خروټي ، مسيد او وزير هم خبر وو.

خان اختر خان اوپه تيره بيا دده زوی ازمير خان دانگريزانو پر خلاف دوياړه ډکې مبارزې وکړې ، خوازمير خان د ۱۹۱۹ زيږديز کال داکتوبر دمياشتې په يوولسمه نيټه دخپلو نورودريو ورونو هريو ه شاه مرادخان ، وزير خان او سردار خان په گډون دانگريزانو سره په جگړه کې دشهادت جامونه وڅښل. همداراز ددوی سره په دغه جگـــړهکـــې دده دولس تنه نور خپلوان هم شهيدان شول.[485]

همداراز دژوب دسيمې په چاکوند نومي سيمې کې دافغان –انگريز پـــه دريمـــه جگـــړه ک ې چـــې دافغانســـتان دخپلواکۍ داتل غازي امان الله خان په وخت کې وشوه دژوب ډير شميرنور پښتانه هم شهيدان شـــول چـــېقـــبرونه او اديره يې اوس هم هلته شته دي.

په اوسني وخت کې دمندو خيلو دقبيلې مشهور کسان په لاندې ډول دي :

1. عبدالرحيم مندوخيل

---

485 گمنام مجاهد شهيد وطن غازي ازمير خان مندو خيل وشهيد برادران، دمنورخان مندوخيل مقاله په اردوژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. نقیب الله مندو خیل
3. صالح محمد خان مندوخیل
4. شیخ جعفر خان مندو خیل
5. ملک شیخ محمد یار خان مندو خیل
6. صوبدار خیل مندوخیل
7. ډاکټر ایاز مندو خیل

149 مندوزي

که چیرې دمندوزیو دنسب شجره په غور سره ولولو نو جوته به شي چې دوی په خوړیانیو ورګډیږي اوله آره کرلاڼي پښتانه دي . مندوزي په پخوا وختونو کې دخپلې اصلي قبیلې قبیلې نه جلاشوي دي ، دخوست سیمې ته تللي دي او هلته استوګنه لري .

مندوزي دخوست دولایت په لویدیزه برخه کې استوګنه لري. ددغې قبیلې لویدیزې خواته دځدراڼوقبیله، جنوب ته یې دشمل سیند پروت دی چې اسماعیل خیل او مندوزي یې سره جلا کړي دي، ختیزخواته داسماعیل خیلو سره ګډه پوله لري او دشمال خواته هم دځدراڼو دقبیلې سره نښتی دی.[486]

دمندوزیو دقبیلې زیاتره خلک دکرکیلې په چارو بوخت دي ، خو به دوی کې یو زیات شمیر خلک دولتی او سرکاري دندې هم لري.

مندوزي زړور، میلمه پالونکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ او ولاړ خلک دي.

دمندوزیو دقبیلې ځینې نورې څانګې او ښاخونه په لاندې ډول دي:

حسن زي ، درې نومي ، شیایي خیل، اسماعیل زي او درې کوټي .[487]

150 منګل

که چیرې دمنګلو دقبیلې دنسب شجره په غورسره ولولو نودوی په اصل کې کرلاڼي پښتانه دي . د پښتنو

---

486 معلومات مختصر دربارّ اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ،۶۲ مخ . دقومونو او قبایلو چارووزارت ،د کا بل چاپ

487 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۷ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوديزو شجروپر بنسټ منګل دکرلاڼ دزوی کودي ددويمې ميرمنې دويم زوی دی.

منګل دا ففانستان دپکتيا او خوستپه ولايتونو او همداراز دپښتونخوا د قبايلي سيمېپهکورمې ايجنسی،داورکزيو په ايجنسی او دهنګو په ولسوالۍ کې ژوند کوي .

هغه شمير منګل چې دپکتيا په ولايت کې ژوند کوی نو دوی ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې اوسيږي :

1. دجاني خيلو په ولسوالۍ کې
2. دډنډ او پټآن به ولسوالۍ کې
3. د سيد کرم په ولسوالۍ کې
4. دځاځيو په ولسوالۍ کې
5. دڅمکنيو په ولسوالۍ کې

هغه شمير منګل چې دخوست په ولايت کې ژوند کوي ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې ميشته دي :

1. دموسی خيلو په ولسوالۍ کې
2. دقلندر په ولسوالۍ کې
3. دځاځي ميدان په ولسوالۍ کې
4. دخوست په ښار کې

150.1 دپښتونخوا دکورمې په ايجنسۍ کې ميشته منګل:

هغه شمبر منګل چې دپښتونخوا د کورمې ايجنسۍ په قبايلي سيمه کې ژوند کوي نو دوی ددغې ايجنسۍپه لاندنيو برخو کې اوسيږي :

1. تري منګل ، کورتري منګل، ګوبرانه ، حقداره ، ګيدو ، سور سورنګ، تنګي ، پيواړ او شلوزان.
2. د هنګو دولسوالۍ په ټل کې .
3. د اورکزيو په ايجنسی کې .

سربيره پر دې ډير شمير منګل په کابل کې هم ميشته دي اويو شميرېې دسعودي عرب او دخليجپهنورو هيوادونو کې په غريبيو او مزدوريو اخته دي.

منګل د پکتياا و خوست ولايتونو دسترو پښتني قبيلو په ډله کې راځي . دمنګلو شمال ته ځاځي ، شمال ختيز ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې څمکني او مقبل او لويديزته يې توتاخيل او احمدزي او جنوب ته يې ځدران او دخوست نورې پښتني قبيلې او ختيز ته يې سبري او مقبل پراته دي[488]

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱۵۰ کلونه دمخه ليکل شوی دی دمنګلو دقبيلې په اړوند داسې ليکي :

دځينو روايتونو پر بنسټ منګل تقريبا شپږسوه کلونه دمخه دهني دقبيلې سره يوځای دبنوپه سيمه کې اوسيدل ، خو دشيتکو دقبيلې دغلبې په وجه يې دبنو سيمه پريښودله او دخوست او او دکورمې غرنيو سيمو ته راغلل او هلته ميشته شول چې تر اوسه پورې هم هلته ميشته دي.[489]

منګل زياتره دکر کيلې په چارو بوخت دي ،خودکرنې ځمکې پکې لږې دي .،نو ځکه دوی دځنګلونو دونو دسوداګرۍ اودچارتراشو دلرګيودخرڅولو له لارې چې په ودانيزواو تعميراتي کارونو کې ترې ګټه اخيستل کيږي خپله ګوزاره پر مخ بيايي.

منګل په پښتني ننګ او غيرت کې تکړه ، ميلمه پالونکي ، زړور او جنګيالي خلک دي. دافغانستان دخپلواکۍ په دړې ګونو جګړو کې يې توري وهلي او ډيره ميړانه يې ښودلې ده .

دمنګلو خلک دعلم او پوهې سره هم زياته مينه لري . له همدې کبله ده چې نن ورځ په دوی کې تکړه محققين ، تاريخپوهان، دطب ډاکټران ، انجنيران، دولتی لوړ پوړي چارواکي او پوځي افسران شتون لري .دمنګلو دقبيلې په محققينواو علمي شخصيتونو کې دافغانستان دعلو مو اکيډيمۍ دنامتو غړو چې دافغانستان دتاريخ او دپښتو ادبياتو په اړوند يې زياتې علمي څيړنې کړي دي دښاغلي سر محقق نصرالله سوبمن منګل او ښاغلي سر محقق علي محمد منګل نومونه ديادونې وړ دي .

150.2 دمنګلو دقبيلې ښاخونه او څانګې

منګل په دوو لويو ښاخونو ويشل شوی دي چې يويې موسی خيل او بل يې جاني خيل نوميږي .

150.3 دموسی خيلو منګلوښا خونه او څانګې

ميرال خيل ، خجوړي ، وړه دړه ، ايکم، کونډي ، مرخزن، دارک، ايلم، سبوګی ، سلطان ، غوزک،بتي ، ورياخون، موګی ، کمال خيل.اني خيل ، ايب خيل،

488 معلومات مختصر دربار ه اقوام وقبايل ولايات سرحدي کشور، ۴۷ مخ ، دقومونو اوقبايلو چاروزارت، ۱۳۶۳ليږديزکا ل ، کابل

489 حيات افغاني ، دډپټي محمد حيات خان ليکنه ، دلطيف ياد ژباړه ، ۳۲۶ مخ ، دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

150.4 دجاني خيلو منګلو ښاخونه او څانګې

سپيرګی دړه ، غوړه دړه، وړه سپيرګی ، لويه سپيرګی ، ستن خيل، المر خيل، ياري خيل، شخل خيل، فضل خيل ، اګر خيل، اتمر خيل ، بابر خيل ، بوزي خيل ، ميا خيل، بلزی ، منزي ، بل خيل، خسی خيل ، قيمت خيل ، بګي خيل، خدوخيل، دودي خيل، باړي ، خوشال خيل، خوبي خيل ، براهيم خيل.[490]

دهغه رپوټ له مخې چې په ۱۳۵۴ ليږديز کال کې دپکتيا دهغه وخت د والي له خوا دافغانستان دپلان وزارت ته ورکړل شوی و په دغه ولايت کې دمنګلو دقبيلې شمير (۱۱۹۲۱۴) تنه ښودل شوی و .اوس چې دهغې مودېنه دڅلويښت کلونو په شا اوخوا کې موده تيره شوې ده ښايی ددوی په شمير کې ډير زياتوالی راغلی وي .

151 موسی خيل

.موسی خيل په اصل کې کاکړپښتانه دي چې د غرغښتو پښتنو په ټولنيز ګروپ او ټبر پورې اړه لري .موسی خيل دکاکړو يو مشهورښاخ دي چې دغه ښاخ دسويلي پښتونخوا دبوري دتاريخي ناوې دموسی خيلو په تحصيل کې استوګنه لري . په ژوب ، لورلايی اوسيوۍ کې هم موسی خيل کاکړ ميشته دي .[491]

يو شمير موسی خيل په کندهار ، زابل او دغزني ولايت په شلګر کې هم استوګنه لري .[492]

دسويلي پښتونخوا دموسی خيلو دتحصيل موسی خيل ۶۱ کلي لري چې د ۱۹۸۸ زيږديز کال دسر شميرنې له مخې يې شمير (۱۳۴۰۵۶) تنو ته رسيداوپه دغه تحصيل کې موسی خيل په لاندنيو څانګو ويشل شوي دي :لهيرزی ، بيل خيل او مرغزاني. دموسی خيلو دودونه او رواجونه کټ مټ دنورو کاکړوپه څيردي .[493]

152 مومند

مومند د پښتنو دسړبن په ټولنيز ګروپ کې يوه ډيره ستره قبيله ده اوپه غورياخيلو پښتنو ورګډيږي .دغورياخيلو لوی نيکه غری يا غوريا نوميد. دپښتني ددوديزو شجرو پر بنسټ غوريا څلورزامن درلودل چې دولت يار ، خليل ، څمکنی(څوکنی) او زيړانی نوميدل. دولت يار دوه زامن درلودل چې يويې مومند اوبل يې داود

---

490 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ، ۲۵۸ مخ، دپيښور چاپ

491 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۶۰ مخ ، دپيښورچاپ

492 پروفيسر ولی محمد خان سيال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهيلي پښتونخوا کې،۷۷-۷۸ مخونه

493 دموسی خيلو کاکړو په اړوند زما (لطيف ياد) ياد داشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ميد.[494]

مشهور ګرامرپوه او دسنسکربت دژبې عالم پانيني هم دعيسى مسيح عليه السلام ترزيږيدو پنځه پيړۍ وړاندې دهمدغې قبيلې يادونه کړې ده او هغه يې دمدهومنت په بڼه ليکلی دی چې مقصد او مراد ترې هم دا مومند دي.

دتاريخي روايتونو پر بنسټ دمومندو لومړنی استو ګنځی غوره مرغه و چې وروسته له هغه ځـــايه دغزنـــي لويديزپه مقر او قره باغ او اوسني زابل کې دترنک دسين غاړو ته وليږديدل .

بابر په خپل مشهور تاريخي کتاب توزک بابري کې چې په ۱۴۵۰ زيږديز کال يې ليکلی و دمومندو

دقبيلې ذکر او يادونه کړې ده او ليکلي يې دي چې مومند دغزني په جنوب کې اوسيدل.کله چې بيا

ددوی په شمير کې زياتوالی راغی نو دوی له غزني نه کابل ته او بيا له هغه ځايه ننګرهار ته و خوځيـــدل اود خيبر دتاريخي درې پر لارې پيښور او ددوي داستوګنې په اوسنۍ سيمه کې ميشته شول .

دمومندو هغه شمير خلک چې په ميداني او اوارو سيمو کې ميشته دي هغوی ته کوز مومند او هغه مومند چې په غرنيو سيمو کې ميشته دي هغوی ته بر مومند وايی ، خو په اصل کې دواړه يو مومند دي .شـــمال‌تـــه‌يـــې‌بـــاجوړ و لويديز ته يې دکونړ سيند ، جنوب لويديز ته يې دخيبر تاريخي دره او ختيز ته يې پيښور پروت دی.[495]

ويل کيږي چې داسلام دسپيڅلي دين تر خپريدو دمخه لوی کنيشکا هم ددوی داستوګنې داوسنۍ دسيمې په شاو خوا کې يوه موده اوسيدلی او يو شمير بودايي راهبانو هم دلته ژوند تير کړی دی.

152.1 په افغانستان کې ميشته مومند

1. دننګرهار په ولايت کې

مومند دننګرهار ولايت په مومنددرې ، لال پورې (لعلپورې)، کامې ، باريکاب، لاچه پور ، غازي اباد، ګوشتې ، کوز کونړ ،د چپرهار ولسوالۍ د دولت زيو ، للمه ، تريلي ، غزوکلي او غور آباد په کليواو همداراز په هـــډې ، باسول ، هزارناو .،ګردي ، ډکه ، شګې ، اړخي ، سورډاګ بټي کوټ، روداتو،بهسودو، شينواراواو دننګرهار په مرکز دجلال ابادپه ښارکې کې استوګنه لري .

2. دکونړپه ولايت کې :

دکونړدولايت مومند ددغه ولايت په مرکز اسعدآباد،پشد، خاص کونړ، سرکانيو ، نورګل او نرنګ کې ميشـــته دي .

494 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۶۰ مخ ، دپيښنورچاپ

495 حيات افغاني ،د محمد حيات خان ليکنه ، دډاکټر لطيف ياد ژباړه ، ۲۴۰ مخ ، دپيښنور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. **دلغمان په ولايت کې :**

دلغمان په ولايت کې هم سرخکانو ته نږدې اتمرخيل مومند استوګنه لري.

همداراز دافغانستان په نورو ولايتونو لکه : بلخ ، سمنګان ، لوګر ، کندز ، هرات ، زابل، غزني او دکابل په شاو خوا سيمو کې هم مومند ميشته دي .يو شمير مومند په افغانستان کې دکوچيتوب ژوند هم تيروي .

152.2 په پښتونخوا کې ميشته مومند

په پښتونخوا کې ميشته مومند په لاندنيو سيمو کې ميشته دي :

دمومندو په ايجنسۍ کې :

دپښتونخوا دمومندوپه ايجنسۍ کې ډيرشمير مومند استوګنه لري چې ددغې ايجنسۍ مرکز يا هيډ کوارټر غلنۍ ده .دمومندو دايجنسۍ لويديز ته افغانستان ، جنوب ته يې دخيبر ايجنسي ختيز ته يې پيښور او دير او شمال ته دباجوړ دايجنسۍ سره پوله لري .

دغه ايجنسي په فاټا کې شامله ده او شپږلکه خلک پکې اوسيږي چې زياتره يې مومند دي .

همداراز دخيبر او باجوړ په ايجنسيو کې هم مومند ميشته دي . دپښتونخوا په مرکز پيښور کې هم زيات شمير مومند استوګنه لري.

152.3 دپښتنو په شجرو کې دمومندو دښاخونو نومونه

کالا، يعقوب ، حسن ، مهلي ، عمر، مندو ، کوکو ، ميار ، موسى زي ، ترل، شجاع ، سليمان خيل ،مند رزي، غبازي ، امازي ، موسى زي ، ابراهيم، ابا خيل ، غازي ،متي زي ، احمد ، منډو، ايوب ، شابو خيل ، ساک ، تور ، بائيک زي ، لکا خيل ، پايخيل ، بهلول خيل ، داودزي ، مريم زي ، خواجه زي ، تاجوزي ، عمرزي ، باقي زي ، حا جي خيل ، عثمان خيل ، سدوخيل ، ابوزي ، اتمانزي ، اکازي حليم زي ، موسى خيل ، خوګاخيل ، ماما خيل ، نظر خيل ، باره خيل ، اتمر خيل ، عيسى خيل ، متاخيل ، بوتو خيل ، مدوخيل ، ضرب على خيل ، بران خيل ، عيسى خيل ، شاه منصور خيل ، مورچه خيل ، سلطان خيل ، اټوخيل ، دريا خيل او نور...

152.4 په اوسني وخت کې دمومندو مشهور خيلونه

خويزي ، حليم زي (اليم زي) ، اتمانزي ، بايزي ، کوډاخيل ، کاچي ، اتمر خيل ، ترکزي ، نظر خيل ، عيسى خيل ، برهان خيل ، باره خيل ، موسى خيل ، خوګا خيل ، ميرو خيل ، بابازي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

152.5 دمومندو دځينو مشهورو خيلونو داستوګنې ځايونه

1. خويزي

خويزي دمومندو يومشهور خيل دی چې ختيز ته يې ګنداب . لويديز ته يې کوډاخيل او بابا زي او جنوب تـــه يې دکونړ سيند بهيږي .دخويزو ځمکې للمې دي ،دخويزو مشهور کلي دادي : محمد کور ، کنګ ، سم غابنـــی ، وچه ژوره ، ملافهيم کلی ، زناور چينه ، سور ابيلن او شين ورسک.

2. حليمزي (اليمزي)

دوی دبايزو په شمال ختيزه برخه په کمالي دره او ګنداو کې استوګنه لري او په مومندو کې دډير نفوذ او واک خاوندان شميرل کيږي.

3. اتمانزي

ددغې قبيلې ختيز ته دانشکول ، لويديز ته يې کندهاري ، شمال ته يې ددويزو غرونه او جنوب ته يې کمـــالي دره مو قعيت لري .داتمانزو ځمکه اواره ، خاورينه او للمي ده.خلک يې اکثره دکرکيلې له لارې خپله ګـــوزاره کوي او ددوی لوی کلي يخ ډنډ او هاشم کور دي چې ددوی ټول کلی ديخ ډنډ په نامه يادېږي .

4. بايزي

دا څانګه دمومندو په قبيله کې ډيره مشهوره ده چې دمومندو دلمر پريواته خواته غرونو کې ميشته دي .

5. کوډاخيل

ددې څانګې ختيز ته خويزي ، لويديز ته يې داتمرخيلودلبنکر کلی او جنـــوب تـــه يـــې بـــره دره مـــوقعيت لري،ددغه ښاخ خلکو دانګريزي ښکيلاکګرو سره ډيرې مبارزې هم کړي دي .

6. کاچي

دا دمومندو يوه څانګه ده چې خلک يې زياتره دکابل او پيښور تر مينځ دسوداګرۍ دمالونو دوړلو راوړلو له لارې خپل ژوند تامينوي.

7. اتمرخيل

اتمرخيل دجړوبي درې په سهيل کې استوګنه لري .لويديزه څنډه يې د دوړخيلو سره نښتې ده .ختيز ته يـــې بابازي او کوډاخيل او شمال ته يې هم بابا زي پراته دي .ددوی مشهورکلي تورخيل، خنجرکلی، وتکـــی ، تنـــی، حاتم کلی، لبنکر کلی، قاسم کور، مته ، هرلي او مزرۍ چينه دي .

8. ترکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکزي دتورگړي نه تر دانشکوله پورې دالیزیو او ترکزیو پوله ده او بیا ددانشکول نه تر متي پــــورې پــــه برابره لیکه پراته دي .

9. خواجه زي

دمندوجوړ او الکي کوهي نه چې الیمزو (حلیمزو) او ترکزو پوله ده تر خا پښن او اتمر خیلو پورې پراته دي .

10. نظرخیل

داتمرخیلو په جنوب کې دنظرخیلو قبیله میشته ده،ددوی سیمه غرنۍ ده او خلک یې په مالدارۍ خپله گوزاره کوي .دد وی د کلیو نومونه په لاندې ډول دي : کوزکلی، برکلی،او دملا خیلو کلی.

11. بابا زي

بابا زي دبیدمنۍ او شمشاد په درو کې میشته دي .ددوی د سیمې ځمکي للمي دي او غنم ، اوربشې یې دکرنــــې پیداوار جوړوي.ډیر شمیر خلک یې دسوداگرۍ چارې هم پر مخ بیایي .

همداراز برانخیل ، عثمان خیل او مساخیل هم دمومندو مشهورې څانگې دي .

152.6 د مومندو مشهورې درې او ډاگونه

1. دگنداب دره

دگنداب په دره کې حلیمزي اوسیږي .ددې درې ختیز ته دکړپې دغونډیو لړۍ پرته ده .لویدیز ته یې دخاپښن غر پروت دی او جنوب ته یې دکونړسیند بهیږي. ددې درې زیاتره ځمکې للمــي دي . ددې درېلــوی کلــي دادي:

توره تیږه ، شاتي کور، سور ډاگ ، ظفر غونډۍ او کټه سنگ.

2. دپنډیالۍ دره

په دې دره کې دترکزي دبناخ دعیسی خیلو او برهان خیلو څانگې استوگنه لري . دادره لکنډي ته وتلې ده پــــه دې دره کې للمي او آبي ځمکې هم شته او لوی کلي یې یخ ډنډ او هاشم کوردی.

3. کمال دره

په دې دره کې دحلیمزي دبناخ دپو شاخیلو او ابراهیم خیلو څانگې استوگنه لري . خلک یې زیاتره دبزگرۍ په کارونو بوخت دي او مشهور کلي یې اتو خیل ، غازي بیگ کور او کجشاه دي . په دې دره کې میټاخیل استوگنه لري چې په خوگا خیلو ورگډیږي .په دې دره کې دکرنې ځمکې لږې دي او خلک یې په مالدارۍ گوزاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ځای خلک دخپلو غرونو لرګي په کامه او کونړ کې خرڅوي . ددوی کلي سپین جومات ، نری اوبه ، سپین تنګی ، باره خان ، ځپري ، سربند او بیله دي. همداراز شونکړۍ دره ، جړوبۍ دره ، شالي هولي دره او سـلالا دره هم دمومندو دلويو او مشهورو درو نه شمیرل کیږي.

4. د دانشکول او یخدړنړ ډاګ

په دې ډاګ کې اتمانزي او ترکزي عیسی خیل مومند استوګنه لري چې ځمکې یې بنې او للمي دي.

5. بهي ډاګ

داډاګ (۲۴) میله اوږدوالی او بنځلس میله پلنوالی لري چې په دې ډاګ کې کوډاخیل ، خویزي او بایزي پراتـه دي.[496]

6. دسرکو ډاګ

دا ډاګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونو دلمنو نه را غزیدلې اوپه دیرش میله اوږدوالي او شل میله پلنوالي د ګوشتې او خویزو سیمې ته ورغزیدلی پروت دی. په دې ډاګ کې خوګا خیل ، ماما خیل ، دوړ خیـل او لـر شمیر اتمر خیل میشته دي .

152.7 د مومندو مشهور شخصیتونه او نومیالي

1. ایمل خان مومند چې دمغولو پر خلاف ستر مبارزو.
2. دپښتو ژبې نامتو شاعر رحمان بابا
3. دپښتو ژبې نازک خیال شاعر حمید مومند بابا
4. دپښتو ژبې لیکوال او ستر ملي شخصیت اروابناد وزیر صیب محمد ګل خان مومند بابا
5. دپښتو ژبې مشهور لیکوا ل او شاعر اروابناد قلندر مومند
6. ملي مبارز کاکا جي صنوبر حسین مومند
7. دهیواد دخپلواکۍ دلارې لوی مبارز غازي ماسل خان مومند(محصل خان)
8. د خپلواکۍ دلارې مبارز او دمومندو دقبیلې نامتو مشر سعادت خان مومند
9. مشهور روحانی مشر اودهیواد دخپلواکۍ دلارې سترمبارز مولانا امیر محمد چې دچکنـورپـه ملا صاحب سره یې شهرت درلود.

---

496 پښتانه دتاریخ په رڼا کې ،۱۲۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. دپښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد دوست محمد خان کامل مومند
11. دپښتو ژبې ليکوال او دمومندو ملي مشر اروابناد ميراجان سيال.
12. د پښتو ژبې نامتو ليکوال اروابناد استاد قيا م الدين خادم
13. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه دواکمنۍ په وخت کې صدرا عظم اروابناد محمد موسى شفيق
14. افغان فضانورد ښاغلي عبدالاحد مومند[497]

153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي)

مهمنزيو ته ممنزي او محمدزي هم ويل کيږي ، خو بايد دوی دهغو محمدزيو سره يو ونه ګڼل شي چې بارکزي درانيان وو او په افغانستان کې يې حکومت کاوه .مهمنزي يا محمد زي دپښتنو دسړبن په ټولنيز ګروبکې رلځي او دخرشبون نيکه دزوي ځمند اولاده ګڼل کيږي چې بيا د ځمند په اولاده کې دممنزيو يا محمد زيو ښاخ دشمير له مخې دځمند پر نورو ښاخونو زيات دی. مهمنزي(محمدزي) دځمند له پاتې ښاخونو تر وتلو او ليرد وړاندې ديوسفزيو دقبيلې سره يوځای د کندهار دارغستان له سيمې نه په ګډه سره وليږديدل او ديو سفزيو سره يوځای دکابل په پيښو او واقعاتو کې شريک ول، خوله بده مرغه کله چې دوی دکابل نه دننګرهار خواته وکوچيدل نو ددوی او يو سفزيوتر مينځ ديوې لانجې پر سر جګړه ونښته چې په دغې جګړې کې يو سفزي پردوی بريالي شول.مهمنزي تر يوې مودې پورې په ننګرهار کې اوسيدل .کله چې ديو سفزيو مشهور مشر ملک احمد خان غوښتل چې له دلازاکو سره وجنګيږي نو مهمنزيو ته دننواتې په توګه ورغی او دهغو نه يې ددلازاکو په وړاندې په جګړه کې مرسته وغوښتله. مهمنزي هم په دې شرط له يوسفزيو سره يوځای شول چې داشنغر سيمه به دوی ته ورکوي چې مهمنزي تر اوسه پورې په چارسدې ، تنګي ، نوښار او پړانګ کې اوسيږي.[498]

مهمنزي په عمومي ډول دعلم او پوهې په وړانګو منور او متمدن خلک دي . دپښتنو ستر مشر فخر افغان خان عبدالغفارخان دمهمنزيو (محمد زيو) دقبيلې د اتمانزيو دڅانګې نه و.[499]

دمهمنزيو مشهور ښاخونه دادي : الياس زي ، بټوزي ، عمرزي ، باره زي ، نصرت زي ،اتمانزي ، تنګي ، رځړ او شيرپاو.[500]

دتاريخ حيات افغاني مولف محمد حيات خان يوسلو پنځوس کلونه وړاندې ددوي شمير (۸۰۰۰) کورنۍ ښودلی

497 دمومندو دمشهورو شخصيتونو او نومياليو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداښتونه
498 پښتني قبيلې ، ۲۶۶ مخ
499 د مهمنزيو (محمد زيو) په اړوند د(ډاکټر لطيف ياد) يادداشتونه
500 پښتانه دتاريخ په رڼا کې ، د ۱۲۹۳ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دپښتونخوا د چارسدې په ولسوالۍ یا ډیسټریکټ کې استو ګنه لري.[501]

501 حيات افغاني ، ۲۴۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library